

מַסְכַּת אַבוֹת

עם פֶּרוּשׁ

בְּרִית אַבוֹת

חדושים וביאורים, צינים ופרחים, על
פי פרד"ס נאמרים,
בדרך נראיה ונפלאה על פי סדר
העבודה, להאיר על נפשו אור וזיו
וחיות אלקות, לקים תמיד מצות עשה
של יחוד הבורא ותברך שמו, ולהיות
דבוק בחי החיים.

בנוי ומיסד על פי דברי רבנו
הקדוש והנורא, אור הגנוז והצפון
בוצינא קדישא עלאה,
אדוננו מורנו ורבנו
רבי נחמן מברסלב, זכותו יגן
עלינו
ועל פי דברי תלמידו, מורנו הקדוש אור
נפלא, אשר כל ריו לא אנים ליה,
רבי נתן מברסלב, זכותו יגן
עלינו,
ומשלב בפסוקי תורה נביאים, כתובים
ומאמרי חכמינו הקדושים מגמרא
ומדרשים וזהר הקדוש.

הובא לדפוס על ידי קרן
"והאמת והשלום אהבו"
חסידי ברסלב עיר הקדש ירושלים
תובב"א

את ספרי רבי נחמן מברסלב זי"ע ותלמידיו הקדושים בולל
ספרי מוהרא"ש, "הצדיק מיבנאל" ניתן להשיג במקומות
הבאים:

**הפצה ראשית - קרן "והאמת והשלוש אהבו"
חדש!!! אפשרות משלוחים לכל רחבי הארץ והעולם**
055-678-3366

בני ברק: 054-847-1400

פרדס ב"ז: 058-320-4865

אלעד: 055-678-3366

אשקלון: 054-743-4456

נתיבות: 052-735-4403

אשדוד: 052-761-8316

קרית גת: 054-848-2279

רמת השרון: 058-691-3314

שדרות: 055-938-5500

בית-אל: 052-786-5978

מזפנה יריחו: 052-786-5978

יד בנימין (מחוז דרום): 050-868-4153

מגדל העמק: 058-477-9804

שבי שומרון: 052-956-7899

**מי שמעוניין להפיץ ספרי
ברסלב ונפרסם את פרטיו
בספרים הבאים
יער אתנו קשר
בפלאפון:
055-678-3366**

יבנאל:

(אפשרות למשלוחים לכל רחבי הארץ)

חנות נצני הקודש: 054-228-7882

קרן גר להצדיק: 058-588-8148

ירושלים:

סנהדריה / פסנת זאב / רמת שלמה / בר
אילן:

053-4158646

גבעת שאול: 058-691-3315

צמת בר אילן חנות "ספר הספרים"

הר נוף: 058-326-0155

רמות: 054-586-3486

מאה שערים: 055-678-3366

חנות ברסלב מתחת ל"שול"

חנות עין יעקב

תל אביב: 053-311-1711

פתח תקוה: 055-678-3366

ביתר עלית:

גבעה א': 052-766-7226

גבעה ב': 053-316-8148

הקדמה

אהבת עולם תביא להם, וברית אבות לבנים תזכר, אנו מתפללים להקדוש ברוך הוא, שביא לנו אהבת עולם כמו שהינה לאבותינו הקדושים, ועל־ידי־הו נזכה שברית אבות שפרנו עם הקדוש ברוך הוא ימשך לבנים; כי באמת אבותינו הקדושים היו דבוקים בו יתברך באהבה גדולה, אהבת עולם עד מאד, וזכו להגיע אל תכלית השלמות, שאין שלמות אחריו בדבקות הבורא ויתברך שמו, עד שהיו בטלים ומבטלים לגמרי בעצם עצמיות אלקותו יתברך, ועבדו את הקדוש ברוך הוא במסירות גפוש הכי גדולה, ועל־ידי־הו לא הרגישו כלום מכל מה שקורה עמם, ולכן על נשמתם לא היה לאמות העולם שום שליטה רק על גופם. וכמו שאמרו חכמינו הקדושים (ברכות ט"א): בשעה שהוציאו את רבי עקיבא להריגה, ומן קריאת שמע היה, והיו סורקים את בשרו במסרוקות של ברזל, והיה מקבל עליו על מלכות שמים. אמרו לו תלמידיו: רבנו, עד כאן?! אמר להם: כל מי הייתי מצטער על פסוק זה "בכל נפשך" — אפלו נוטל את נשמתך, אמרתי מתי יבוא לְיָדִי וְאֶקְלָמְנוּ, ועכשו שבא לְיָדִי לא אֶקְלָמְנוּ?! הנה מאריך באחד עד שיצתה נשמתו באחד; וכך היה אצל כל התנאים הקדושים והצדיקים שבכל דור ודור, שמרב דבקותם והתפללותם באין סוף ברוך הוא, ומרב אהבתם אהבת עולם לקונם, לא הרגישו כלום, וכמובא מהרב הקדוש רבי ברוך מוכיח מקאסוב ז"ע (שהיה ברודו של הפעל שם טוב הקדוש ז"ע, שאמר עליו שאמירת חובתו היא מן השמים), מי שהוא דבוק בבוראו באהבה עצומה, ואין לו בְּמֵה לַכּוּבוֹת הָאֵהָבָה, ומשחוקק לפל באש על דבר כבוד שמו יתברך, הנה האש ההוא לא תפעל בו יסורים וקאב, לפי שהשכינה שורה עליו, וכמו שלא תפעל האש ההיא בשכינה, כי הוא יתברך אש אקלה אש, ומה גם איה יכול לשלט מעשה ידו על הפועל, ואיש קזה ודאי נעשה שֶׁמֶךְ הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּמַעֲשֵׂה בְּרָאשִׁית, ולפיכך הוא מושל על הטבע, ואין הטבע מושל עליו, ואין אש יכול לשרפו, ולא מים לטבעו, ולא הרוח להניעו, ולא העפר להכביר עליו, וזו פגנת שנעשה מרובה להשכינה, וצדיק הנה ממש מתאחד ומתניחד בשכינה ומתעצם בה, ונעשה עצם מעצמיה, עד כאן לשונו. כי גדולי הצדיקים נקללים לגמרי באין סוף ברוך הוא, ועל־ידי־הו נמשכות על ידם כל הישועות בעולם, כי הם זוכים שנעשים צנור להמשיך טוב לכל בית ישראל, ודבריהם של הצדיקים זה הם בעצמם, כמו שכתוב (בראשית כ'): "ויהי האדם לְנֶפֶשׁ תַּיָּה הוּא שְׂמוֹ", ונתגרמו: והוות האדם לרוח ממללא, לזאת כשאדם לומד את המודם הוא נקלל בהם. ולכן הוא דבר גדול מאד ללמוד את מוסרי התנאים הקדושים, שהם אבות של עם ישראל, אשר נקטן שבהם היה יכול להחיות מתים, כמאמרם ז"ל, שאמר אנטונינוס לרבי (עבודה נה"ו): וְיִצְנָא זוטי דאית כבו מחיה מתים; וכשבר ישראל לומד כל יום פרק ממשכת אבות, שהם מוסרי התנאים הקדושים, על־ידי־הו יוצא חובתו בלמוד מוסר, שחייב כל אדם ללמוד בכל יום, ומשיך על עצמו יראת שמים שלמה, ונלך בנדיביהם, ונחמשך עליו אהבת עולם, לאהב את הקדוש ברוך הוא באהבה עזה, עד שיקנם אצלו (שיר השירים ח'): "מים רבים לא יוכלו לכבות את האהבה, ונהרות לא ישטפוה" וגו', אשרי מי שנקלל בו יתברך בתקף אהבה, שאמרו בזהר (נרא ק"ב): בשעתא דבר גש רחים ליה לקדשא בריך הוא, קדשא בריך הוא רחים ליה בכל מה דאיהו עביר, ונטיי ארחוי, כמה דאת אמר (תהלים קכ"א): "תנונ"ה ישמר צאתך ובוואך מעתה ועד עולם".

טעם שנקראת מסכת 'אבות'

הרמב"ם כתב (בהקדמתו למסכת אבות): למה כתב רבי את מסכת אבות? להודיע לנו שהקבלה איש מפי איש אמת, עין שם; רצה לומר שהאדם צריך לדעת, שכל מדות התנאים הם אמת איש מפי איש עד משה רבנו, שקבל תורה מסיני, הינו לא רק את המצוות קבל מסיני, אלא גם המדות טובות שנהגו כל תנא הרי הוא קבלה מסיני, כי אין המדות המצאה מדעתו של כל אחד, אלא הוא גלה את שרשו ונקדו שיקבל מסיני, וזה שאמרו חכמינו הקדושים (ירושלמי שבת, פ"ט, הלכה א'): כל תורה שאין לה בית אב אינה תורה, כי הכל צריך להיות מקשר למקור ראשון. וכן אמרו (ירושלמי, פ"ק א', הלכה ב'): אם אתה יכול לשלשל השמועה עד משה שלשלה, פי כל מה שאמרו ונהגו התנאים, הכל ברית אבות מחבר איש מפי איש עד משה רבנו שקבל תורה מסיני. ולכן נקראת המסכתא הזו המדברת מהמדות והנהגות טובות שנהגו התנאים: 'אבות', להורות שישדקם בהררי אל, עד משה רבנו, שקבלם בהר סיני.

כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא. אפילו אלו שנחמיינו מיתה צדית דין מפני רשענות, יש להם חלק לעולם הבא, ועולם הבא האמור כאן הוא העולם הבא אחר החיים הנחמייים לחיות ולעמוד בגופן

וזנפסם מייס נחמייים כחמה וכלננה וכוכביים כדמיימי בגמרא צהאי פרכא ממייס שעמדיים לחיות אין חורין לעפרן, והעולם הבא אין זו לא אכילה ולא שמיה, ואף על פי שיש בו גוף וגויה, אלא דייקיס יושבין ועטרומיין

בראשיתן והגין מויו השכיני, ומפני שאין כל ישראל שוין זו אלא הגדול לפי גדלו והקטן לפי קטנו, משום הכי קמיני יש להם חלק.

א משה קבל תורה מסיני. אומר אני לפי שמסכת זו אינה מיוסדת על פי מנהג המנהג המורה כשאר מסכתות שנמשנה אלא כולם מוסרים ומדות וחכמי

כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא: טעם שלפניו כל פְּרָקֵי מִפְּרָקֵי אַבּוֹת תִּקְנוּ לומר משנה זו, אֲשֶׁר אֵינָה שׂוֹכֶת לְכַאֵן כָּלָל, וְהִיא מִשְׁנָה בְּסִנְהֶדְרִין (ז): אף יש לומר, כי הנה

כָּל יִשְׂרָאֵל יֵשׁ לָהֶם חֵלֶק לְעוֹלָם הַבָּא, שְׁנַאֲמַר (ישעיה ס'): וְעַמָּךְ בְּלִם צְדִיקִים לְעוֹלָם יִירָשׁוּ אֶרֶץ גְּזָר מְשַׁעֵי מַעֲשֵׂה יְדֵי לְהַתְּפָאָר.

פְּרָק א א מֹשֶׁה קִבֵּל תּוֹרָה

כְּשֶׁאַדָּם מִתְחִיל לְלַמֵּד פְּרָק מִפְּרָקֵי הַמִּדּוֹת שֶׁל הַתְּנָאִים הַקְּדוּשִׁים, עוֹלָה עַל דַּעְתּוֹ כְּאִלוּ כָּל זֶה אֵינוֹ שׂוֹךְ אֵלָיו, כִּי כָּל אֶתֶד יוֹדֵעַ בְּנַפְשׁוֹ מִי הוּא וּמֵה מַעֲשָׂיו, וְעַל-יְדֵי-זֶה נּוֹפֵל בְּתוֹלְשׁוֹת דַּעַת

גְּדוּלָה מֵאֵד, וְנִדְמָה לוֹ כְּאִלוּ אֶבֶד מְגוּס וְחִקְוָה מִפְּנֵי, לְזֹאת לְיֹמְדִים כְּבָר בְּהַתְּחִלָּה אֶת הַמִּשְׁנָה הַזֹּאת: **כָּל יִשְׂרָאֵל יֵשׁ לָהֶם חֵלֶק לְעוֹלָם הַבָּא, וְלְכָאִוְרָה הֵנָּה צְרִיף לְכַתֵּב: "יִהְיֶה לוֹ חֵלֶק לְעוֹלָם הַבָּא", מֵה הַלְשׁוֹן "יֵשׁ לָהֶם חֵלֶק לְעוֹלָם הַבָּא"? אֵלָּא הוּא אֲשֶׁר דְּבַרְנוּ, שְׁבַר יִשְׂרָאֵל הוּא חֵלֶק אֵלּוֹתָה מִפְּעַל מַפְשׁ, וְכִשְׁוֹכָה**

לְקַחַת אֶת עֲצֻמוֹ בְּיָדָיו, כְּבָר נִדְבָקָה נִשְׁמַתּוֹ בְּאֵין סוּף בְּרוּחַ הוּא, וּמְרָגִישׁ עוֹלָם הַבָּא בְּזֶה הָעוֹלָם. וְלָכֵן אָמַר הַתְּנָאִים הַקְּדוּשׁ: אֵל תִּתְיָאֵשׁ וְתֹאמַר לְעֲצֻמָּךְ: מִי אֲנִי וּמֵה מַעֲשֵׂי, שְׁאֲזָקָה לְהִגִּיעַ אֶל מִדּוֹת הַתְּנָאִים הַקְּדוּשִׁים, כִּי כָּל יִשְׂרָאֵל יֵשׁ לָהֶם חֵלֶק לְעוֹלָם הַבָּא, כְּבָר עֲכָשׁוּ מֵאִיר בּוֹ חֵלְקוֹ שֶׁל עוֹלָם הַבָּא. וּמִבְּיַא רְצִינָה מִפְּסוּק (ישעיה ס, כא): **"וְעַמָּךְ בְּלִם צְדִיקִים לְעוֹלָם יִירָשׁוּ אֶרֶץ גְּזָר מְשַׁעֵי מַעֲשֵׂה יְדֵי לְהַתְּפָאָר", וְאָמְרוּ תְּכַמִּינוּ הַקְּדוּשִׁים (מדרש אגדה): "לְעוֹלָם יִירָשׁוּ אֶרֶץ", שֶׁהֵן (ישעיה יא, א): "וְיִצְאָ חֵטֵר מִגְּזֵעַ יְשִׁי וְגִזְרֵ מִשְׁרָשׁוֹ יִפְרֶה", "מַעֲשֵׂה יְדֵי לְהַתְּפָאָר" — זֶה טוֹבוֹ שֶׁל עוֹלָם הַבָּא, שְׁנַאֲמַר (תהלים ק, יג): "מִפְּרֵי מַעֲשֵׂיךָ תִּשְׁבַּע הָאֶרֶץ", הֵינּוּ בִּזְכוּת מִשִׁיחַ צְדָקָתוֹ, וּבִפְתָּר מִי שְׁמַאֲמִין בוֹ, וּמִתְּכַה לְבִיאתּוֹ כְּבָל יוֹם, וְזָקָה לְכָל טוֹב הִגְנוֹ וְהִצְפּוֹן, וּבְכָר מִמְשִׁיךְ עַל עֲצֻמוֹ עֲכָשׁוּ הָאֶרֶת מִשִׁיחַ, גְּלוֹי אֶלְקוֹת שְׁיִגְלָה בְּעוֹלָם; כִּי בְּזֶה שְׁאָדָם מִשְׁתַּחֲוֶה מֵאֵד לְבִיאת מִשִׁיחַ, וּמַאֲמִין בּוֹ שְׁיָבוֹא כְּבָל יוֹם, וּמֵה גַם שְׁכָבָר מִמְשִׁיךְ עַל עֲצֻמוֹ אֶת הַלְמוּד שֶׁל מִשִׁיחַ, שְׁיִגְלָה לְכָל הָעוֹלָם כְּלוֹ אֲמַתֵּת מִצִּיאֹתוֹ: יתְבַרְךָ, זֶה כְּבָר נֹתֵן לוֹ חֵלֶק וְנִחְלָה עוֹד בְּזֶה הָעוֹלָם מִמֵּה שְׁיִזְקָה בְּעוֹלָם הַבָּא, וְהֵבֵן לְמַעֲשֵׂה.**

פְּרָק א'

א מֹשֶׁה קִבֵּל תּוֹרָה מִסִּינֵי: צְרִיף שְׁתַּדַּע, אֶהוּבֵי, בְּנִי, אֲשֶׁר אֵי אֲפִשֵׁר לְקַבֵּל אֶת הַתּוֹרָה, אֵלָּא עַל-יְדֵי עֲגוּה, כְּמַאֲמָרם ו"ל (ישעיה י:): לְמֵה גַמְשָׁלוֹ דְּבַרֵי תּוֹרָה לְמִים, דְּקַתִּיב: "הֵיוּ כָּל צְמָא לְכוּ לְמִים"? לומר לך, מֵה מִים מְיֻחִין מְקוּם גְּבִהַ וְהוֹלְכִין לְמִקּוּם גְּמוּף, אֵף דְּבַרֵי תּוֹרָה אֵין מִתְּחַמִּיין, אֵלָּא בְּמֵי שְׁדַעְתּוֹ שְׁפֵלַה. וְתְּכַמִּינוּ הַקְּדוּשִׁים אָמְרוּ (מגלה טו): מֵאֵי דְּקַתִּיב (מְהִלִּים סו,

אומות העולם גם כן חזרו ספרים כמו שזדו מלכס
 דרמי המוסר ילד ימנהג האדם עם חזרו, לפיכך
 הסמיל המנא במסכת זו, משה קבל תורה מסיני
 לומר לך שהמדות והמוסרים שזדו המסכת לא זדו
 אותם חכמי המשנה מלכס
 אלא חף אלו נאמרו בסני:
 סיני ממי שנגלה בסני:
 לזקנים. שהאריכו ימים אחרי
 יהושע ואותם הזקנים לוקינס
 אחריים עד שהגיעו למחלתם
 של נביאים, שהן עלי הכהן
 ושמואל הרמתי: לאנשי
 כנסת הגדולה. ק"ף זקנים

היו. וזרובכל שריה רעליה מרדכי בלשן שהיו זימי עורא
 כשעלו מן הגולה צבית שני. ומכללם חגי זכריה ומלכמי
 ונחמיה בן חכליה ומכריהם. ומקראו כנסת הגדולה לפי
 שהחזירו העטרה ליושנה (יומא טו.). שמשא אמר
 (רברים י) האל הגדול הגבור והנורא. זאו ירמיה
 ודניאל ולא אמרו גבור ונורא. והם החזירו כנסתה
 לפי שאמרו הן הן גבורותיו הן הן נוראותיו שאלמלא
 כן היאך אומה כזו יכולה להמקיים צפמי כמה אומות:
 הם אמרו ג' דברים. הרבה דברים אמרו אלא ג'
 דברים הללו אמרו [הן] שיש צהם קיום המורה: הור
 מתוונים בדין. שאם זא דין לפניך פעם ושמים ושלות.
 לא חלמר דין זה ככר זא לפני ושנימי ושלמי זא. אלא
 הור מתוונים כלומר ממתינין קודם שמשפוקו דרין:
 והעמידו תלמידים הרבה. לאספיקו מרבן גמליאל
 דלמר (ברכות כח.) כל תלמיד שאין מוכי ככרו אל יכנס

יז): "למה תרצדון הרים בגבגבים", יצתה בת קול
 ואמרה להם: למה תרצדו דין עם סיני? כלכם
 בעלי מומים אתם אצל סיני. וכן אמרו (סוטה
 ה.). שהרי הקדוש-ברוך-הוא הניח כל הרים
 ונבעות, והשנה שכניחו
 על הר סיני, ולא גבה הר
 סיני למעלה. וכן הוא
 (במדבר נה, פנשה יג. סימ
 ג): "ושפל רוח יתמדך
 כבוד" — זה סיני,
 שהשפיל את עצמו לומר:
 אני גמור, ועל-ידי כך
 תמדך הקדוש-ברוך-הוא

כבודו עליו, ונתנה עליו התורה, וזכה לכה
 הכבוד הזה, כמה דתימא (שם שמות ט): "וירד
 ה' על הר סיני", ולכן משה רבנו, שנאמר בו
 (במדבר יב, ג): "וקאיש משה ענו מאד מכל
 האדם אשר על פני האדמה", ולכן דיקא הוא
 קבל את התורה מסיני, כי הוא היה בעיני עצמו
 פלא כלום, ולכן קבל את התורה בשלמות,
 אכל מסרה בעל כרחו ליהושע, ויהושע
 לזקנים, וזקנים לנביאים, ונביאים לזקנים
 הגדולה, כי רק משה רבנו זכה להיות בטל
 ומבטל לגמרי לאין סוף ברוף הוא, עד שבעשה
 בעלה דמטרוניתא, ולא זו משכינתא לעולם.
 וכמוכא (תהייתורי, תהי ח'): "נצאי מהימנא דלא
 זו משכינתא בקל אתר: מה שאין בן בלם היו
 תלמידי, והיה צריך למסור להם במסירה דיקא,
 שהוא בעל כרחו. וכן הוא בכל דור ודור אלו
 הצדיקים הדבוקים באין סוף ברוף הוא, ואינם
 בשלמות את התורה ממנו יתברך, כי שומעים
 פרויים מלמעלה, אכל צריכים למסור את זה בעל
 פיהם אל תלמידיהם, והבן למעשה.

הם אמרו הינו אנשי כנסת הגדולה, שהם כבר היו פחותים מהנביאים, ובימיהם קמו כל מיני
 פתות של מינים ואפיקורסים, ולכן אמרו שלשה דברים, שבהם תלי עתידם של עם ישראל:
 הור מתוונים בדין, שצריכים להתאזר בסבלנות גדולה, קדם שדנים את האזלות, ועל-ידי-זה
 והעמידו תלמידים הרבה, כי עם תלמידים צריכים הרבה סבלנות, ובכפר בדרך השפיל הזה,
 שנתפשטו המינים והאפיקורסים, ומכבדים פתוח נגד הקדוש-ברוך-הוא ונגד כל הקדוש לעם

לביט המדרש קא משמע לן שמלמדן מורה לכל אדם ואין לרין לבדוק אחריו. וכללד שלא יהיה ידוע מענינו שמעשיו מקולקלים וסאני שומעיה אי נמי אשמעינן (יבמות סב): שאס העמיד תלמידים בצמרותו יעמיד

תלמידים בזקנותו דכתיב (קהלת יא) צנקר זרע זרעך ולעבר אל פנת ידך: ועשו סיג לתורה. גדר שלא יבוא ליגע באיסור מורה כגון שניות לעריות ושבות לשבת דכתיב (ויקרא יח) ושמתם את משמרתם. עשו משמרת למשמרת:

ב משירי. משירי שלאחר שממו כלן נשתיירי הקבלה צדו. והוא היה כהן גדול אחר עזרא: הוא היה אומר. כלומר כן היה מרגלם בפומיה תמיד וכן כל ר' פלוני אומר. הוא היה אומר. שבמסכתא זו. פירוש היה גביל לומר כן חמיד: העולם עומד. לא נברא העולם אלא בשביל שלושה דברים הללו: על התורה. שאלמלי לא קבלו ישראל את המורה לא נברא שמים וארץ. דכתיב (ירמיה לג) אס לא צרימי יומם ולילה תקום שמים וארץ לא שממי (שבת פח.). ועל העבודה. עזומם הקרנות שכן

תְּלַמִּידִים הֵרְבֵה, וַעֲשׂוּ סִיג לְתוֹרָה:

ב שְׁמַעוֹן הַצַּדִּיק הָיָה מְשַׁרְי כְּנֶסֶת הַגְּדוּלָה. הוּא הָיָה אוֹמֵר, עַל שְׁלֹשָׁה דְבָרִים הָעוֹלָם עוֹמֵד, עַל הַתּוֹרָה וְעַל הָעֲבוּדָה וְעַל גְּמִילוֹת חֲסָדִים:

גְּדוּלָה עִם בְּנֵי-אָדָם, וְעַל-יְדֵי-זֶה גַעֲמִיד תְּלַמִּידִים הֵרְבֵה, עִם כָּל זֹאת בְּעֶצֶם הַתּוֹרָה אֲסוּר לְגַעַת, אֲלֵא אֵלֶּה לַעֲשׂוֹת סִיגִים וּגְדָרִים לֹא לְצִאת מִהַתּוֹרָה הַקְּדוּשָׁה כִּהְיָא זֶה, וְאֵז דִּיקָא יְצִילֵיהּ, וְהִבֵּן לַמַּעֲשָׂה.

ב על שלשה דברים העולם עומד: על התורה, ועל העבודה, ועל גמילות חסדים: צריך שתבדע, אהובי, בני! אשר עקר התכלית בנה העולם רק להוריד את השכינה בעולם. וכה אמרו תלמידינו הקדושים (סוטה ג):

בְּתַחֲלָה קָדַם שְׁחָטָא יִשְׂרָאֵל, הִיתָה הַשְּׂכִינָה שׁוֹרָה עִם כָּל אֶחָד וְאֶחָד, כִּינֵן שְׁחָטָא נִסְתַּלְקָה שְׂכִינָה מֵהֶם; וּבְמַצָּא, שְׁהָאָדָם צָרִיךְ לְמַסַּר אֶת נַפְשׁוֹ לְהוֹרִיד אֶת הַשְּׂכִינָה בְּנֵה הָעוֹלָם, וְאָמְרוּ תְּלַמִּידֵינוּ הַקְּדוּשִׁים (תְּנַחֲמָא נְשָׂא): מִיּוֹם שֶׁבָּרָא הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא אֶת עוֹלָמוֹ, נִתְאַוָּה שְׁתִּיהָ לֹא דִיְהָה בַּתְּחוּתוֹנִים; וְלָבֵן זֶה צָרִיכָה לְהִיטֵי עֲבוּדַת כָּל בַּר יִשְׂרָאֵל — לְגַלּוֹת וּלְפָרְסֵם אֶת אֲמַתּת מִצִּיאֹתוֹ תְּהַבְרָה, וּלְבַר עִם פִּלְסֵם רַק מִמֶּנּוּ תְּהַבְרָה, שְׁנֵה בְּעֶצְמוֹ גְּלוּי שְׂכִינָה. כִּי בְּאֲמַת אֲמָרוּ תְּלַמִּידֵינוּ הַקְּדוּשִׁים (בְּבָא בְּתָרָא כה): מְלַמֵּד שְׁהַשְּׂכִינָה בְּכָל מְקוֹם; אִף מֵה שְׁהָאָדָם אִינוּ מְרַגֵּשׁ אֶת הַשְּׂכִינָה, זֶה רַק מִתְחַמַּת שְׁחָטָא, וּמִפְּנֵי זֶה אִינוּ מְרַגֵּשׁ אֶת אֲמַתּת מִצִּיאֹתוֹ תְּהַבְרָה, שְׁנֵה לְגַבְיֵי סְלוּק שְׂכִינָה לְמַעֲלָה. וְאִיךְ זֹכִים לְהוֹרִיד אֶת הַשְּׂכִינָה? עַל-יְדֵי תוֹרָה, תְּפִלָּה וּגְמִילוֹת חֲסָדִים. וְזֶה שְׁאָמַר הַתַּנָּה שְׁמַעוֹן הַצַּדִּיק: עַל שְׁלֹשָׁה דְבָרִים הָעוֹלָם עוֹמֵד, הֵינּוּ עַל-יְדֵי שְׁלֹשָׁה דְבָרִים — כְּוִלִּים לְהוֹרִיד אֶת הַשְּׂכִינָה, שְׁעַל-יְדֵי-זֶה הִיָּה קִיּוֹם לְעוֹלָם, כִּי הַתְּכִלִּית הִיָּתָה, שְׁתַּתְּגַלָּה שְׂכִינָה בַּתְּחוּתוֹנִים. עַל הַתּוֹרָה: אֲמָרוּ תְּלַמִּידֵינוּ הַקְּדוּשִׁים (בְּבָכוֹת ח): אֵין לוֹ לְהַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא בְּעוֹלָמוֹ אֲלֵא אַרְבַּע אַמּוֹת שֶׁל תְּלָבָה בְּלִבְךָ; וְאָמְרוּ (תְּמִיד לב): כָּל הַעוֹטֵק בַּתּוֹרָה בְּלִילָה — שְׂכִינָה כְּנָגְדוֹ; וְאָמְרוּ (שִׁיר הַשִּׁירִים נב), כְּפֹשֶׁה ח', סִמֵּן יג): כָּל מְקוֹם שֶׁהַשְּׁרָה הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא תוֹרָתוֹ — הַשְּׁרָה שְׂכִינָתוֹ;

בְּתַחֲלָה קָדַם שְׁחָטָא יִשְׂרָאֵל, הִיתָה הַשְּׂכִינָה שׁוֹרָה עִם כָּל אֶחָד וְאֶחָד, כִּינֵן שְׁחָטָא נִסְתַּלְקָה שְׂכִינָה מֵהֶם; וּבְמַצָּא, שְׁהָאָדָם צָרִיךְ לְמַסַּר אֶת נַפְשׁוֹ לְהוֹרִיד אֶת הַשְּׂכִינָה בְּנֵה הָעוֹלָם, וְאָמְרוּ תְּלַמִּידֵינוּ הַקְּדוּשִׁים (תְּנַחֲמָא נְשָׂא): מִיּוֹם שֶׁבָּרָא הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא אֶת עוֹלָמוֹ, נִתְאַוָּה שְׁתִּיהָ לֹא דִיְהָה בַּתְּחוּתוֹנִים; וְלָבֵן זֶה צָרִיכָה לְהִיטֵי עֲבוּדַת כָּל בַּר יִשְׂרָאֵל — לְגַלּוֹת וּלְפָרְסֵם אֶת אֲמַתּת מִצִּיאֹתוֹ תְּהַבְרָה, וּלְבַר עִם פִּלְסֵם רַק מִמֶּנּוּ תְּהַבְרָה, שְׁנֵה בְּעֶצְמוֹ גְּלוּי שְׂכִינָה. כִּי בְּאֲמַת אֲמָרוּ תְּלַמִּידֵינוּ הַקְּדוּשִׁים (בְּבָא בְּתָרָא כה): מְלַמֵּד שְׁהַשְּׂכִינָה בְּכָל מְקוֹם; אִף מֵה שְׁהָאָדָם אִינוּ מְרַגֵּשׁ אֶת הַשְּׂכִינָה, זֶה רַק מִתְחַמַּת שְׁחָטָא, וּמִפְּנֵי זֶה אִינוּ מְרַגֵּשׁ אֶת אֲמַתּת מִצִּיאֹתוֹ תְּהַבְרָה, שְׁנֵה לְגַבְיֵי סְלוּק שְׂכִינָה לְמַעֲלָה. וְאִיךְ זֹכִים לְהוֹרִיד אֶת הַשְּׂכִינָה? עַל-יְדֵי תוֹרָה, תְּפִלָּה וּגְמִילוֹת חֲסָדִים. וְזֶה שְׁאָמַר הַתַּנָּה שְׁמַעוֹן הַצַּדִּיק: עַל שְׁלֹשָׁה דְבָרִים הָעוֹלָם עוֹמֵד, הֵינּוּ עַל-יְדֵי שְׁלֹשָׁה דְבָרִים — כְּוִלִּים לְהוֹרִיד אֶת הַשְּׂכִינָה, שְׁעַל-יְדֵי-זֶה הִיָּה קִיּוֹם לְעוֹלָם, כִּי הַתְּכִלִּית הִיָּתָה, שְׁתַּתְּגַלָּה שְׂכִינָה בַּתְּחוּתוֹנִים. עַל הַתּוֹרָה: אֲמָרוּ תְּלַמִּידֵינוּ הַקְּדוּשִׁים (בְּבָכוֹת ח): אֵין לוֹ לְהַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא בְּעוֹלָמוֹ אֲלֵא אַרְבַּע אַמּוֹת שֶׁל תְּלָבָה בְּלִבְךָ; וְאָמְרוּ (תְּמִיד לב): כָּל הַעוֹטֵק בַּתּוֹרָה בְּלִילָה — שְׂכִינָה כְּנָגְדוֹ; וְאָמְרוּ (שִׁיר הַשִּׁירִים נב), כְּפֹשֶׁה ח', סִמֵּן יג): כָּל מְקוֹם שֶׁהַשְּׁרָה הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא תוֹרָתוֹ — הַשְּׁרָה שְׂכִינָתוֹ;

נמצא, שעל-ידי לומד תורה מורידים את שינוי נוסחת חניית (כד) — שאלמלא מעמדות לא השכינה בעולם. ועל העבודה: אמרו חכמינו הקדושים (ברכות א): מנין לעשרה שמתפללים בבית הכנסת ששכינה עמהם? שנאמר (תהלים הרי שהעולם עומד על הקרבות; ועל גמילות

חסדים. דכמי (תהלים פט) עולם חסד יבנה. וגמילות חסדים הוא לשמה חמיס. ולנחם אנלים. ולבקר חולים. ולקבור מחים. ומיאל זוח: א פרס. לשון ערך ערך מתרגמינן פורסנא הוא מה שאדם נוטף לני שעמד אותו והוא אינו חייב בדין לימן לו פניית. פרק ד): "ובצל ידי כסיתיד" — זו גמילות חסדים, שכל העוסק בגמילות חסדים, זוכה לישוב בצלו של הקדוש-ברוך-הוא. וכן אמרו (בבא מציעא ט): הנותן פרוטה לעני — שכינה כנגדו; וכן כתיב (תהלים קט, לא): "כי יעמד לימין אביו", שעל-ידי גמילות חסדים זוכים להשפעת השכינה. למדים מה, שעל-ידי תורה, עבודה וגמילות חסדים, מורידים את השכינה בעולם, ומעמידים את העולם. וזה שאמרו חכמינו הקדושים (ברכות ה): כל העוסק בתורה ובגמילות חסדים, ומתפלל עם הצבור, מעלה אני עליי פאלו פדאני לי ולבני מבין אמות העולם; כי עקשו כבכול געלם ונסתרו מן העולם, שלא מרגישים את השכינה, וחושבים שהכל טבע, מקרה ומזל, כמובא בדברי רבנו ז"ל (לקוטי מוה"ר, חלק א, סימן רט), שתולים שהכל טבע ומקרה, מפני שמערכים בין אמות העולם. אבל באמת אין שום מציאות בלעדיו תפנה כלל, והכל משגז בהשגחה פרטי פרטית, כי השכינה שורה בכל מקום, ואם אדם יבבע לעצמו חק ולא יעבר ללמד בכל יום תורה, ויתפלל אליו תפנה, ויעסק בגמילות חסדים, יעמיד את העולם על עמוד חסד שהוא השכינה. וזו מעלת גדולי ומבתי הצדיקים, שכל העולם בלו עומד בזכותם, כמאמר ז"ל (יומא דא): בשביל צדיק אחד העולם נברא; וכן אמרו (שם): אפלו בשביל צדיק אחד העולם מתקיים, שנאמר (משלי י, כה): "י' צדיק יסוד עולם"; כי הצדיק עוסק בתורה ובתפלה ובגמילות חסדים, ולכן כל העולם בלו עומד רק בזכותו. וכן אמרו חכמינו הקדושים (תע"ב): הארץ עומדת על עמוד אחד וצדיק שמו; וכן אמרו (סנהדרין קג): שקולם גשמה של צדיק אחד כנגד כל העולם בלו; כי מאחר שהוא לומד תורה בתבנות בו תפנה, ומתפלל ביהודים קדושים, וממשיך אור חייו וחייתו ודבקות על עצמו, ועוסק בגמילות חסדים, לעזר לכל עני ונדיה, על-ידיה הוא ממשיך שכינה בעולם, וכל העולם עומד רק בזכותו, והבן למעשה.

א אל תהיו כעבדים המשמשין את הרב על מנת לקבל פרס, אלא הוו כעבדים המשמשין את הרב שלא על

ממשעוץ הצדיק. הוא היה אומר, אל תהיו כעבדים המשמשין את הרב על מנת לקבל פרס, אלא הוו כעבדים המשמשין את הרב שלא על מנת לקבל פרס; צריך שתביע, אהובי, בני! אשר עקר התכלית לעבוד את הקדוש-ברוך-הוא בפשיטות ובתמימות, ולא לרצות שום שכן — לא בעולם הזה ולא בעולם

ויהי מורא שמים עליכם. חף על מי שאתה עובד מאהבה עובד גם כן מיראה שהעובד מאהבה ורזי צמלות עשה. והעובד מיראה נוהר ממלות לא מעשה. ונמנעת דעבודתו שלמה. וכן אמרו חז"ל עבוד מאהבה

עבוד מיראה. עבוד מאהבה — שאם באת לשנוא דע שאהבה אוהב ואין אוהב שואה, עבוד מיראה — שאם באת לנעוט דע שאהבה ירא ואין ירא נועט:

מִנַּת לְקַבֵּל פְּרִס, וַיְהִי מוֹרָא

שָׁמַיִם עֲלֵיכֶם :

וַיֹּסִי בֶן יוֹעֶזֶר אִישׁ צְרֻדָּה

וַיֹּסִי בֶן יוֹחָנָן אִישׁ יְרוּשָׁלַיִם

ד יוסי בן יועזר איש צרידה ויוסי בן יוחנן איש ירושלים. כל המנאים הנזכרים בפרק זה זוג זוג פלוני ופלוני קבלו מפלוני ופלוני. הראשון מהם נשאי. והשני

הבא, כמובא בברכי רבנו ו"ל (לקוטי מוהר"ן, חלק א', סימן ה'), שצריך השלמות לעבד את הקדוש-ברוך-הוא בשמחה עצומה, עד שיקרא את שְׁכַר המצוה בעצמה, ולא ירצה שום שְׁכַר עולם הבא, אלא כשמתקנים מצוה, שיהיה בשמחה כל-כך גדולה, עד שהשְׁכַר שלו שיקרא לעשות עוד מצוה, וזו התכלית שאליה אדם

צריך להגיע, שלא ירצה שום שְׁכַר עולם הבא בעבור קיום המצוות, אלא יתענג מעצם המצוה, כי ירגיש את רוחניות חיות אלקות הנמצא בתוך המצוה; כי הרי כל מצוה ומצוה

ממצוותיו יתברך, זה רצונו יתברך, ולכן בשעה שמקיים מצוה, הוא מקיים את רצונו יתברך, ולכן מי שדבוק בתי החיים בו יתברך, הוא מרגיש בקיים כל מצוה את עצם עצמיית אלקותו יתברך, ואפלו המצוות התלויות בברכים גשמיים, הוא מרגיש את אמתת מציאותו יתברך, כי עצם אלקותו יתברך, נמצא בתוך המצוה הגשמית. וזה מה שאומר התנא הקדוש: אל תהיו בעבדים המשמשין את הרב על מנת לקבל פרס, אלא היו בעבדים המשמשין את הרב שלא על מנת לקבל פרס, שעצם העבודות שאדם עובד את השם יתברך בקיים מצוות מעשיות, זה שלא על מנת לקבל פרס בעולם הבא, אלא הוא כבר גינה בעולם הזה מעצם קיום המצוה. ויש מדרגה יותר גדולה מזו, שהם בנה העולם הוא אינו רוצה שְׁכַר, אלא שְׁכַר בנה שמקיים את רצונו יתברך — זו השמחה הכי גדולה שלו, כי הוא מרגיש עולם הבא בעולם הזה, רוחניות חיות אלקות, בכל מצוה ומצוה, וזה המענוג הכי גדול, שאדם הוא בטל אל האין סוף ברוך הוא, ובכך אינו חפץ בשום דבר, רק לשמח בשמחת המצוות, שההמענוג הנפלא יותר מכל המענוגים שבכל העולם, כי הוא מרגיש את עצם עצמותו יתברך שמו, וזה שלא על מנת לקבל פרס, עם כל זאת מסים התנא: אף שהורגיו, שמעבד את הקדוש-ברוך-הוא שלא על מנת לקבל פרס, אלא להשיג את עצם עצמיית אלקותו יתברך המלבשת בתוך המצוות, עם כל זאת ויהי מורא שמים עליכם; כי לקמים מתמת רב האור שמאיר בו מאמתתו יתברך, זה יסגור אותו, ויבקא אז יכול לפל ולאבד את היראת שמים. וכמובא בברכי רבנו ו"ל (לקוטי מוהר"ן, חלק ב', סימן פב), שגשג בגי'אדם שנתקרב בירתו אל האור אלקות, ויבקא אז האור מקנהו עיניהם ומזיק להם, כדגמת אדם שמתסכל בעצם השמש, האור השמש מדיק לעיניו, שהה בחינת (בראשית כו, א): (א) "ויבהקין עיניו מראת", כי מרב אור השמש, ועל זה מזהיר התנא הפנא הקדוש: ראה, אהובי, בני! אף שהגעית למדרגה גבוהה כזו, ששכר אינך רוצה לזכות לשום שְׁכַר עולם הבא, כי מאיר בך האור אין סוף, עם כל זאת זכר וגם זכר לא לעזוב את התמימות שלך, שהו היראת שמים, לירא ולפחד רק מקונו יתברך, שהו סוד מה שאמר הקדוש-ברוך-הוא למשה (שמות לג, כבג): "ישכתי כפי עליך עד עברי וגו'", וראית את אחרי ופני לא יראו", הינו יראת שמים זה העמצום בחינת

אחורים, שלא יזיק לו האור אין סוף, והבן
החכמים להמקצן ולהמועד יאה בימך מוכן לדבר זה
למעשה.

ד יהי ביתך בית ועד לחכמים: צריך שתדע,
אהובי, בני! שאדם צריך לקדש ולטהר את

<p>הדבר דומה לנוכח לחטונו של נושם אף על פי שלל לקח כלום מכל מקום ריח טוב קלט והוילי עמו: והוי מתאבק בעפר רגליהם. כלומר שמלך אמריהם. שהמהלך מעלה אבק ברגליו.</p>	<p>קבלו מהם. יוסי בן יועזר איש צרדה אומר, יהי ביתך בית ועד לחכמים, והוי מתאבק בעפר רגליהם, והוי שותה בצמא את דבריהם:</p>	<p>עצמו מאד, ולנפך את מדותיו, כי באמת ראוי לכל בר ישראל לקדש ולטהר את גופו הנקרא בית, ששם משכן הנשמה, ולא תשרה ולא תחלה אליו נשמתו, אלא אסרן הכין לפגי זה גוף</p>
---	---	---

מזכר, כי הנשמה אינה יכולה להיות ולשפן בגוף הפלא מדות נעות, ובפרט פגם הדבור
לשון הרע, רכילות, ליצנות ונבול פה, ומכל שפן פעם ורציחה, שעל ידיה מגרש את הנשמה
מגופו, וקמו שכתוב (איוב יח, ד): "טרף נפשו באפו", ואמרנו על זה בזהר (מצד קכב): איהו טרף
ועקר נפשיה בגין רגזיה, ואשרי בגייה אל זר, ועל דא כתיב: "תדלו לכם מן האדם אשר נשמה
באפו", דההיא נשמתא קדישא טרף לה וסאיב לה בגין אפו, אשר נשמה אחלף באפו, כי במה
נתקב הוא. עבד"ם אחתשיב ההוא בר נש, ומאן דאתחבר עמיה ומאן דאשטעי בהניה כמאן
אתחבר בעבד"ם ממש, מאי טעמא? בגין דעבד"ם ממש שארי בגייה. ולא עוד אלא דעקר קנשה
עלצה מאתנה, ושארי באתרה עבד"ם אל זר. מה אל זר כתיב ביה (ויקרא יט, ד) "אל תפנו אל
האיללים", כגונא דא אסירי לאסתפלא באנפוי וכו', עין שם. הרי שלף לפניו, כשאדם בכעס,
הוא מתליף את נשמתו בעבודה זרה, רחמנא לצלן, וכן מגרש את השכינה על ידי דבורים
אסורים, כמאמרנו ז"ל (ערוך טו): כל המספר לשון הרע כאלו כפר בעקר, שגאמר (תהלים יב, ה):

"אשר אמרו ללשוננו נגביר שפתינו אתנו מי אדון לנו". וידוע, כשאדם זוכה לקדש לטהר את
עצמו בעיניו, באזניו, בתטמו ובפיו, אזי זוכה שתאיר בו שכינת צו יתברך, כפומבא דברכי רבנו
ז"ל (לשון מיהו"ב, חלק א', סימן כא), אשר על ידי קדשת שבצת הנרות, מאיר מחו באור אלקי,
ויצא מגדר אדם לגדר מלאך, כי הוא מביא את הידיעה בתוך הבחינה. ובאמת אם אדם תמיד
דבוק בהקדוש ברוך הוא, ויש לו מדות טובות, הינו שומר על דבורו, ואינו מדבר שום רע על
שום בן אדם, ויש לו מדת הספקנות, אף פעם לא יקנס בכעס, וישמר על אזניו, וישה לשמע רק
בקול דברי החכמים, וישמר על עיניו מאד, ויסתפל רק על חיות אלקות שיש בכל דבר,
ועל ידיה נעשה משפן לשכינת צו יתברך, כי הגוף, שנקרא בית שתשרה בו הנשמה —
מונדף, ואז זוכה שמתעברים נשמות של צדיקים בו, ומגלים לו רזי וסתרי תורה. וזה שאמר
הפנא הקדוש: יהי ביתך בית ועד לחכמים, שתזכה לנפך גופך במדות טובות, עד שיהיה ביתך
— שהוא גופך, מוכן לקבל בו הנשמות הנאות מלמעלה, בבחינת עבד, שהן יעד לחכמים,
שיתועדו החכמים שפכר נמצאים בעולמות העליונים בביתך — שהוא גופך, והוי מתאבק בעפר
רגליהם, כי כשיוודים מהעולמות העליונים, מהיכליהם שנמצאים שם, אל העולם הזה, זה נקרא
בשבים בחינת רגליו, כי העולם הזה נקרא רגליו לגבי עולם הנבא, ולכן אם תזכה אחר וכוף

והסולן אמרו מממלא מאבק שהוא מעלה כנגליו. פירוש אחר שמעז לרגליהם על הרצן שכן היו נוהגים שהרצן יושב על הספסל והתלמידים יושבים לרגליו על גבי קרקע: והיו שותה בצמא את דברייהם. כאלס זמא שזותה למיאנון ולא כאלס שזע שקן זמונו שמואס אפילו דזכרים הערבים ועוזים: ה יהי ביתך פתוח לרוחה. כנימו של אכרהס אזינו ע"ה שהיה פתוח לרזע רוחס העולם. כדי שלא יערכו האורחים להקיף למזלס הפתח: ויהיו עניים בני ביתך. ולא יקנה עניים לשמוט מוטב שיהט ישראל מנכסיו ולא ורע כענן הארור: באשתי אמרו. מדקאמר עס האשה ולא אמר עס אשה. למדנו שנאשמו אמרו. אית דמפרכי נאשמו מה נלנד. שלא

מדותיך למדננת עבורי, שיתעברו בך צדיקים מעולם הבא, ויגלו לך סתרי תורה, ויהי שותה בצמא את דברייהם, דע לך, שכל דבור ודבור שמגלים לך, על ידי התקמים והצדיקים — זה מפתני יתברך. ואל כל זה יכול לזכות כל בר ישראל, אם רק יזכה את עצמו במדותיו, ואז ביתו יהיה בית ועד לתקמים הבאים אליו מהעולמות העליונים, ויגלו לו סתרי נסתרות, ואתה, אהובי, בני! תהיה שותה בצמא את דברייהם. ודע, אם אדם עוקר את כל מחמקשבתו מהבלי עולם הזה, הוא מדביק את מחשבתו, משכן נשמתו, רק בו יתברך, וזוכה ליחד יחידים קדושים בקביעות. ובפרט היחיד: ע"ב ס"ג מ"ה ב"ן, העולה קה"י או"ר,

שמאיר לו מחוץ ביחודים האלו של הדר' עולמות: אצילות, בריאה, יצירה, עשייה, או הדבור יוצא מפיו, בסוד (בראשית טו, א): "אחר התקרים האלה הנה דבר הגויה אל אבכם במתנה" וגו', דבר הגויה עולה כמספר: ע"ב ס"ג מ"ה ב"ן, כי דקא על ידי יחוד זה הנה הדבור אל אבכם במתנה, פי מי שתמיד דבוק בו יתברך, ומחד יחידים אליו, אני הדבור יוצא אליו, ונתגלים לו רזין וסתרי נסתרות, והבן למעשה.

ה יהי ביתך פתוח לרוחה: צריך שתדע, אהובי, בני! שאדם צריך תמיד לזכק את עצמו באין סוף ברוך הוא, ולהתדיר בדעתו שאין בלעדי יתברך כלל, ודבר גדול ודבר קטן אינו געשה מעצמו, אלא בהשגחת המאציל העליון, ועל ידי תמיד רגיש את הזולת. וזהו שאמר התנא: יהי ביתך פתוח לרוחה, כי בית זה הגוף, שהוא נתיק לנשמה, והגוף צריך להיות פתוח לרוחה לכלם, וזה יהיה עניים בני ביתך, הינו כמו שאמה צריך להדריך בצעקה בכל פעם מתדש את הדעת האמת הזו, אשר אין בלעדי יתברך כלל, ודבר גדול ודבר קטן אינו געשה מעצמו, אלא בהשגחת המאציל העליון, כמו כן אמה צריך להדריך את זה בעוד אנשים, וכמאמרם ז"ל (נדרים מא.) אין עני אלא בדעת; ולכן יהיה ביתך תמיד פתוח לרוחה לכל העניים סתרי הדעת, ותתן ותאמץ ותעודד ותשמח אותם, אשר אין עוד מצוה יותר גדולה מזו, וכמוכא בדברי רבנו ז"ל (לקוטי מוה"ר, חלק א, סימן ק) על הפסוק (תהלים מא, ב): "אשרי משכיל אל דל", אשרי מי שמכניס שקל בדל ועני, שעל ידי זה גם הוא יתחזק. כי עצה לבוא לגדלות המזוין — לחזק את הזולת, ואף על פי כן מזוהר אותך; ואל תרבה שיתיה עם האשה, כי זה מביא לך קלקולים גדולים, כי בך אמרו חכמינו הקדושים (פסוקי דה, פרשה יד, סימן י'): קלמד שהיה אבקהם מגיר את האנשים ושרה מגירת את הנשים; באשתי אמרו לקצר בדברים, קל וחמר באשת חברו, שצדיקים לקצר

בדברים, כי הרבה קלקולים יוצאים מזה שמדברים עם אשת חברו, כי אין אפטרופוס לעריות. ומצינו אצל גדולי הצדיקים, שהיה אסור לאשה להפגס לחדרם, ואם היה צריכים אינה דבר או לבקש איזו בקשה מהצדיק — שלחו שליח, וכן היה אצל רבנו ז"ל. וכבר אמרו חכמינו הקדושים (קדושין פב): כל שעסקי עם הנשים סורו רע. מכאן אמרו חכמים, כל זמן שאדם מרבה שיחה עם האשה, גורם רעה לעצמו, ובוטל מדברי תורה, וסופו יורש גיהנם: ו יהושע בן פרחיה ונתאי הארכלי קבלו מהם. יהושע בן פרחיה אומר, עשה לך רב, וקנה לך חבר, והוי דן גיהנום; כי דרךן של

נשים לפטפט, כמאמרם ז"ל (דברים רבה, פרשה ו, סימן יא): דרךן של נשים בדברנות הן: ולכן צריכים להזהר מאד מאד, אף שהנהרתי אותך, שביחך שהוא גופך, יהיה פתוח בכלם, הינו להיות מוכן לחזק ולאמץ ולעונד וישלח את הזולת, ותמיד תכניס אצלך בלבך אנשים שבורים, שהם עניים בדת, לחזקם וישלחם, אכל השומר מאד, שלא יהיה לך שום עסק עם נשים, כי הן יכולות להפיל אותך בפח גדול, כגון ארעו דברים פאלו הרבה, שאנשים רצו לקרב נשים, ולבסוף נכשלו באפן מכהיל. ולכן צריכים מאד מאד להזהר בדברים פאלו, ואפלו אם ההכרח לו לדרש לפני נשים, כדי לזכות את הרבים, שהיא זכות גדולה מאד, יראה תמיד שאשתו תהיה עמו, ועל ידיה יציל מרעות רבות, והגן למעשה.

ועשה לך רב, וקנה לך חבר, והוי דן את כל האדם לכהן זכות: צריך שתדע, אהובי בני! אשר אלו השלושה דברים תלויים זה בזה, כי הדבר הראשון שאדם צריך לקנות לעצמו זה רב, כי אסור להעמיד על דעתו, והיסוד ביהדות זה עשה לך רב, אדם מכרח לעשות לעצמו רב וצדיק אמת להיות מקרב אליו, 'עשה' זה מלשון חזק, כמו (בטין פח): גט מעשה, ופרש רש"י: מעשה — בתוקה. ולכן אדם צריך לעשות לעצמו בחזק — רב, כי לרב אדם יכול לטעות. אף בודאי צריכים להתפלל הרבה מאד, שיזכה למצא את הרב, שיזכיל לזכך את המדמה שלו, כמוכבא

יבא לידי הרגל עבירה. ומדברי המשנה נראה דאפילו נאשמו טהורה. וכן אמרו חז"ל (חגיגה ה) ומגיד לאדם מה שימו אפילו שיחה קלה שצין איש לאשמו מגדין לו בשעת הדיו אלף אס כן נרץ לפייסה לזכר מזוה כגון רב דשח וזשק ועשה זרכיו: מכאן אמרו חכמים. רבינו הקדוש עסר המשניות כחנה מדברי חסד זה שאמר ואל תרנה שיחה עם האשה למדו חכמים לומר כל זמן שאדם מרבה שיחה עם האשה גורם רעה לעצמו. מלאמי כחוד כשארם מספר לאשמו קורומי כן וכן אירע לי עם פלוני היא מלמדמו לתרחר ריב. כגון קרס עספר

לאשמו מה שעשה משה שהניף את הלויס מטופס והביאמו בדברים לידי מתולקת. אי נמי ממוך שהוא מספר לה שחבריו גטוה וביישהו אף היא מזוה אמו לזנה וזה גורם רעה לעצמו: ובוטל מדברי תורה. שנמשך אחר דברים בטלים ואינו עוסק בטורה: ו עשה לך רב. רמז"ס פירש אף על פי שאינו ראו להיות לך רב. עשה אומר רב עליו ולא תלמוד ציך לבין עצמך. ואני שמעתי עשה לך רב שיקבל לו רב אחד שילמוד ממנו תמיד. ולא ילמוד הייס מאחד ולמחר מן האחר. ואף על גב דבמסכת עבודה זרה (דף יט) אמרו הולמד מורה מרב אחד אינו רואה סימן זרכה כזר פירשו ואמרו הני מילי בצרכא טטוב לו לשמוע סברת

בְּדַבְרֵי רַבְּנֵי ו'ל (לקוטי מוֹתֵרֵן, חֶלֶק ב', סִימָן ח'),
שְׁצָרִיכִים לְחַפְּשׁ וּלְבַקֵּשׁ מֵאֵד אַחַר מְנַהֵיג אֲמַתִּי
לְהִתְקַרֵּב אֵלָיו, כִּי כָּל מִי שֶׁזֹּכֵה לְהִתְקַרֵּב
לְמְנַהֵיג הָאֲמַתִּי, עַל־יְדֵי הִתְקַרְבוּתוֹ אֵלָיו, נִשְׁמָן
וְנִתְקַבֵּר אֶצְלוֹ הַמְדוּמָה. וְצָרִיכִים לְבַקֵּשׁ הַרְבֵּה
מִמֶּנּוּ יִתְבַּרֵּךְ, שֶׁיִּזְכֶּה לְהִתְקַרֵּב אֶל מְנַהֵיג אֲמַתִּי,
כְּדֵי שֶׁיִּזְכֶּה לְאֲמוּנָה בִּשְׂלֵמֹת, שֶׁיִּצְמָח בְּחַדוּשׁ
הָעוֹלָם. כִּי כְּשֶׁמִּתְקַרְבִּים, חֵס וְשֵׁלוֹם, לְמְנַהֵיג
שֶׁל שָׁקֵר, עַל־יְדֵי זֶה בָּאִים לְאֲמוּנֹת כּוֹזְבוֹת,
וּמְכַנְּסִים בְּאֵדִם מְדוּמָה. וּמְנַהֵיג שֶׁל שָׁקֵר זֶה
בְּחִינַת נְבִיא שֶׁל שָׁקֵר. וְאָמַר רַבְּנֵי ו'ל (לקוטי
מוֹתֵרֵן, חֶלֶק ב', סִימָן ט): כִּפִּי הַפְּדֻרְגָּה הַפְּחוּתָה
שֶׁלֵּנוּ עֲכָשׁוּ, אֲנִי צָרִיכִים, שֶׁיִּדְחַס עֲלֵינוּ הַשֵּׁם
יִתְבַּרֵּךְ לְתַן לָנוּ מְנַהֵיג רוּעָה נְאֻמָּן, שֶׁיִּזְכֵּל
לְהֵאִיר בְּנוֹ אֱלֻקוֹתוֹ יִתְבַּרֵּךְ, שֶׁנֶּגְרִישׁ אֵת אֲמַתּוֹ
מִצִּיאֹתוֹ יִתְבַּרֵּךְ בְּשִׁלְמוֹת. אֲבָל זֶה לֹא קָל
לְמַצֵּא רַב וּמְנַהֵיג אֲמַתִּי, כְּמוֹכָא בְּדַבְרֵי רַבְּנֵי
ו'ל (לקוטי מוֹתֵרֵן, חֶלֶק ב', סִימָן עח), אֲשֶׁר צָרִיכִין
לְבַקֵּשׁ מֵאֵד מִהֶשֶׁם יִתְבַּרֵּךְ, לְזִכּוֹת לְהִתְקַרֵּב
לְהַצְדִּיק הָאֲמַתִּי, כִּי אֲשֶׁרֵי מִי שֶׁזֹּכֵה לְהִתְקַרֵּב
בְּעוֹדוֹ בְּחַיִּים חַיּוֹת לְהַצְדִּיק הָאֲמַתִּי — אֲשֶׁרֵי לוֹ
וְאֲשֶׁרֵי חֻלְקוֹ! (כִּי אַחַר־כֵּן הֵינּוּ לְאַחַר
מֵיתָה), קָשָׁה אִזּוֹ מֵאֵד לְהִתְקַרֵּב, וְצָרִיכִין מֵאֵד
לְהַרְבוֹת בַּתְּפִלָּה וּבַחֲתוּנוּתִים, שֶׁיִּזְכֶּה בְּחַיִּים
חַיּוֹתוֹ לְהִתְקַרֵּב לְהַצְדִּיקֵי אֲמַתּוֹ, כִּי הַבְּעַל־דָּבָר
שֶׁם לְבוֹ עַל זֶה מֵאֵד עֲכָשׁוּ, לְכַלְכֵּל אֵת הָעוֹלָם,
כִּי יִשְׁרָאֵל הֵם עֲכָשׁוּ קְרוֹבִים אֶל הַקֵּץ מֵאֵד, וְיִשׁ
עֲכָשׁוּ לְיִשְׂרָאֵל גַּעְזוּעִים גְּדוֹלִים וְכַסּוּפִין
גְּדוֹלִים לְהֶשֶׁם יִתְבַּרֵּךְ, אֲשֶׁר לֹא הֵיחָה כְּזֹאת
בִּימֵי גֵרִים, וְכָל אֶחָד נִקְטָף מֵאֵד לְהֶשֶׁם יִתְבַּרֵּךְ,
עַל־כֵּן הַעָרִים הַבְּעַל־דָּבָר וְהַכְּנִיסִים מִחֻלְלַת בֵּין
הַצְדִּיקִים, וְהַקִּים בְּעוֹלָם מִפְּרָטִים הַרְבֵּה שֶׁל
שָׁקֵר, וְגַם בֵּין הַצְדִּיקִים הָאֲמַתִּיִּים הַכְּנִיסִים
מִחֻלְלַת גְּדוֹלָה, עַד שֶׁאֵין אֶחָד יוֹדֵעַ הֵיכָן
הָאֲמַתִּי. עַל־כֵּן צָרִיכִין לְבַקֵּשׁ מֵאֵד מִהֶשֶׁם
יִתְבַּרֵּךְ לְזִכּוֹת לְהִתְקַרֵּב לְהַצְדִּיק הָאֲמַתִּי. וְעַל זֶה
מוֹסִיף וְאוֹמֵר: וְיִקְנֶה לָךְ חֶבֶר; אֵיךְ זֹכִים בְּאֲמַת

לְמַצֵּא רַב וְצָדִיק אֲמַתִּי? עַל־יְדֵי חֶבֶר טוֹב. כִּי
זֶה מִתְיַסְדּוֹת פְּתִי הָאֵדִם, שֶׁיִּקְנֶה לְעַצְמוֹ חֶבֶר
טוֹב, כְּמֵאֲמָרֵם ו'ל (פְּרָכוֹת טג): הַסִּכַּת — עֲשׂוּ
כַתּוּת פְּתוֹת וְעַסְקוּ בַתּוֹרָה, לְפִי שֶׁאֵין הַתּוֹרָה
נִקְנִיחַת אֶלָּא בַתּוֹבָה; וְאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוּשִׁים
(פְּעֻנֵי ח'): הַרְבֵּה לְמַדְתֵּי מְרֻבּוֹתֵי, וּמְחַבְרֵי יוֹתֵר
מְרֻבּוֹתֵי, כִּי חֶבֶר יוֹתֵר קְרוֹב לְאֵדִם, וְאִם הַחֶבֶר
קָבֵל אֶצְלָךְ רַב יִרְאַת שְׁמַיִם, וְאִתָּה רוּעָה שֶׁהוּא
הַשְּׂפָנָה לְטוֹבָה מִהַסֵּפֶף אֶל הַהֶפֶף, סִימָן שֶׁהוּא
מְקַרֵּב אֶל צְדִיק אֲמַתִּי, וְלָכֵן גַּם אִתָּה תִּתְקַרֵּב אֶל
אוֹתוֹ צְדִיק, וְאִם־כֵּן תִּרֵּי לֵשׁ לְכָל אֶחָד חֶבְרִים
שֶׁהוּא גְּדוֹל עֲמֻקָּם, וְאִם הוּא רוּעָה שֶׁחֶבֶר אֶחָד
הִתְקַרֵּב אֶל צְדִיק אֲמַתִּי, שְׂעַל יְדוֹ הַשְּׂפָנָה
לְגַמְרֵי לְטוֹבָה מִהַסֵּפֶף אֶל הַהֶפֶף, וְלֹא־מֵד
וּמִתְפַּלֵּל וּמִתְנַהֵג בִּירְאַת שְׁמַיִם, סִימָן שֶׁהוּא
נִמְצֵא אֶצְל צְדִיק אֲמַתִּי. וְכֵן הִתְקַרֵּב מוֹתֵרֵינֵי
ו'ל אֶל רַבְּנֵי ו'ל, וְיָקָא עַל־יְדֵי חֶבֶר טוֹב שֶׁהִיָּה
לוֹ כְּעִיר נְעֻמְרוֹב, כְּרֵאוֹתוֹ אֵיךְ חֶבְרוֹ הַשְּׂפָנָה
מִהַסֵּפֶף אֶל הַקֵּצָה, עַל־יְדֵי זֶה גַּם הוּא נִסֵּעַ אֶל
רַבְּנֵי ו'ל. וְלָכֵן נִתְּנָה הַתְּנָא עֲצָה — אֵיךְ
לְעַשׂוֹת לְעַצְמוֹ? כִּי עַל־יְדֵי יִקְנֶה לָךְ חֶבֶר, אֲשֶׁר
אָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוּשִׁים (תַּנְיָא דְּבִי אֵלִיהוּ וְבֵה, פֶּרֶק
טז): לְעוֹלָם יִקְנֶה אֵדִם חֶבֶר לְעַצְמוֹ שֶׁיִּתְקַרֵּב
עִמּוֹ, וְאֵין חֶבֶר נִקְנֶה אֶלָּא בְּדָמִים, עִם כָּל זֹאת
הוּא מְסִים: וְהוּי דֵּן אֵת כָּל הָאֵדִם לְכַף זְכוּת;
כִּי הַהֲכַרְתָּ לְדוֹן אֵת כָּל אֶחָד לְכַף זְכוּת, כִּי אִם
תִּמְצֵא אֶצְלָךְ כָּל אֶחָד רַב אֵת הַרְעָה, אֵיךְ פִּעַם לֹא
תִּמְצֵא חֶבֶר טוֹב, וְלָכֵן נִתְּנָה הַתְּנָא הַקְּדוּשׁ עֲצָה:
אִם אִתָּה רוּעָה לְמַצֵּא וְלִקְנֹת לְעַצְמְךָ חֶבֶר טוֹב,
כְּדֵי שְׂעַל יְדוֹ תוּכַל לְעַשׂוֹת לְעַצְמְךָ רַב, אִתָּה
צָרִיךְ לְדוֹן אֵת כָּל אֶחָד לְכַף זְכוּת, וְכֵן תִּזְכֶּה
לְחֶבֶר טוֹב, כִּי הַהֲכַרְתָּ לְמַצֵּא אֶצְלָךְ כָּל אֶחָד
אֵינּוֹ נִקְנֶה טוֹבָה, כְּמוֹכָא בְּדַבְרֵי רַבְּנֵי ו'ל
(לקוטי מוֹתֵרֵן, חֶלֶק א', סִימָן רפב), וְעַל־יְדֵי
שְׂמוּצָאִים נִקְנֶה טוֹבָה אֶצְלָךְ כָּל אֶחָד, אֲזִי
יְכוֹלִים לְמַצֵּא חֶבֶר טוֹב לְלַמֵּד עִמּוֹ, וְעַל יְדוֹ
יִזְכּוּ לְהִתְקַרֵּב אֶל הַרַב וְהַצְדִּיק הָאֲמַתִּי, כִּי אִם

רואים שהוא השתנה לטובה: הן במדות טובות, והן בלמוד התורה הקדושה, והן ביראת שמים, והן בתפילה, סימן שהוא מקרב אל צדיק האמת, וראוי גם לך להתקרב אליו, והבן למעשה.

את כל האדם לכף זכות: האדם לכף זכות, כשהדבר בכף מאזנים ואין לו הכרע לכאן ולכאן כגון אדם שאין אנו יודעים ממעשיו אם לדיק אם רשע ועשה מעשה שאפשר לדנו לזכות ואפשר לדנו לחובה. מדת חסידות הוא לדנו לכף זכות. אבל אדם שהחזיק ברשע מותר לדנו לחוב שלא אמרו (שבת צז) אלא הוושד כנשעים לוקה בגופו מכלל שהוושד ברשעים אלו לוקה:

והרחק משכב רע. שלא תלמוד ממעשיו. ועוד שלא תלקה עמו במפלתו דלוי לרשע ואוי לנשנו: ואל תתחבר לרשע. שכך אמרו חכמים כל המדבק לרשעים אף על פי שאינו עושה כמעשהם נוטל שכר מיוצא נהם. למה הדבר דומה לנכנס לביטול של צורסי אף על פי שלא לקח ממנו כלום מכל מקום ריח רע קלט והיחל עמו: ואל תתיאש מן הפורענות. שלא תאמר רשע זה מעשיו מלליחין אלך ואדבק עמו הואיל והשעה משחקת לו. לכך אמר ואל תתיאש מן הפורענות. כלומר דע שמהרה תבא עליו פורענות כי

ז הרחק משכב רע ואל תתחבר לרשע, ואל תתיאש מן הפורענות: צריך שתבדע, אהובי בני! אשר את כל הצרות בעולם מביאים אלו הרשעים הארורים,

שמפריים את רצונו יתברך, וכמו שכתוב (בראשית כ, יא): "כי אמרתי רק אין יראת אלהים במקום הזה ותרגוני" וגו', כי הרשעים מסלקים את השכינה מן העולם. ועל-כן צריכים מאד להזהר לא להתחבר אל הרשעים, כדי שלא ילמד ממעשיהם. ולכן מזהירנו התנא הקדוש: הרחק משכב רע, כדי שלא תלמד ממעשיו, וכמאמרם ז"ל (סוטה ז:): הרבה שכנים הרעים עושין, כי לומדים מהם; וכן מזהיר התנא הקדוש, אף שאין לך שכב רע, על-כף-פנים תשמר ואל תתחבר לרשע, שלא תלך להתחבר אל רשעים ארורים, אשר מן-שיכים יעיניהם של המתחברים אליהם, כי הם המביאים את כל הצרות בעולם, ולכן ואל

תתיאש מן הפורענות שהם יביאו עליך. וכבר אמרו חכמינו הקדושים (קהלת רבה, פרשה ג, סימן ז): "ועת לרחק מחבב" (קהלת ג, ה), אם ראיית פת של רשעים — רחוק מהם ומכיוצא בהן, כי הם מלאים פורעניות, ואם תהיה בחבורתם, צריך שתבדע, אשר זה יפל לבסוף עליך, ולכן עשה מה שתעשה להתרחק מרשעים, ובפרט מרשעים ארורים, שאינם מתבישים לברך וגדו יתברך וגדו כל הקדוש לעם ישראל, אשר כל הפורענות באה לעולם רק בשבילם. ואל תחשב שאתה תוכל להזיזם בתשובה, אלא זכר גם זכר, שהם יתפכו אותך להיות רשע כמוהם. וצריכים להשמר מאד מאד מרשעים ארורים המכעיסים את הבורא יתברך שמו, כי כל הפורענות שבאה לעולם היא רק בעצטם, ואם יהיה לך שכן רע או חבר רשע, לבסוף תמשך אליהם. ולכן ראה, אהובי בני! להפחד מרשעים אלו, ולבל יהיה לך שום עסק עמהם. וכבר אמרו חכמינו הקדושים (יומא פז): אוי לזה הרשעים, לא ברוך שמחזיבין עצמן, אלא שמחזיבין לכהניהם ולבני כהניהם עד סוף כל הדורות. ואל יקל בעיניך דבר זה, כי בגמפוף הדבר, וצריכים לעשות חומה בצורה סביב, כדי

פּתּוּחַס יבֵּא אִדּוּ: ה אֵל תּעֲשׂ עֲצֻמָּךְ כְּעוּרְכִי שְׁלֵא יוֹכְלוּ הַרְשָׁעִים הָאֵלּוּ לְהַכְנֹס בֵּין הַיְרָאִים הַדִּינִין. כּוֹחוֹת אֲנָשִׁים שְׁעוּרִים וּמַסְדִּים טַעֲנוֹת צַעֲלֵי הַדִּין לַפְּנֵי הַדִּינִים. שְׁאֵרָא לֹאֵס לַגּוֹלּוֹת דִּינָא לֹאֵס מִנְעֲלֵי הַדִּין וּלְמַד לֹא עֲשֵׂה כִּךְ כִּשְׁצִל עֲמוּכָה דְנִינָא וּפָךְ עַל פִּי שִׂוּעָה שֶׁהָיָה עִמּוֹ. ה יְהוּדָה בֶּן טַבָּאי וְשִׁמְעוֹן פִּירוּשׁ אֲחֵר כְּעוּרְכִי הַדִּינִין כְּגִדּוּלֵי הַדִּינִים. וּנְמַלְמִיד הַיּוֹשֵׁב לַפְּנֵי רֵצוֹ מִדְּנֵר שֶׁלֹּא יַעֲשֵׂה עֲלֵמּוֹ כְּגִדּוּלֵי הַדִּינִים לִדְנֵר לַפְּנֵי רֵצוֹ כְּסוּסָךְ אִם דַּיִנוֹת דְּבָקִין בְּיִשְׂרָאֵל כְּשֹׁאֵר בְּעָסָה. אֲבָל אֲמִין עוֹכְדֵי עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים לֹא אֵינּוּן אֱלָא (תּהֵלִים א): כִּמְדֵי אֲשֶׁר תִּדְרָשׁוּ רִיחַ, כִּי הַעֲרַבְרִב הָאֵלּוּ הַתְּעַרְבוּ בֵּינֵינוּ, כִּי הֵם מִזְרַע עֲמֻלָּךְ, כְּמוֹכָא (תּקוּוּוֹתָהּ, תּקוּוֹת ט): כִּד עֲמֻלָּךְ דַּיִנוֹת בְּכוּרֵי מִצְרַיִם עֲרַבְרִב מִעֲרַבִּין בְּיִשְׂרָאֵל, עֲלֵיהּ אֲתָמֵר (דְּבָרִים כה, יט): "תִּמְחַח אֶת זֶכֶר עֲמֻלָּךְ", דְּלֹא אֲשַׁתָּאֵר מִנְהוֹן שְׂרִיד, דְּאֵלִין אֵינּוּן עֲרַבְבוּכָא מִכָּל אֲמִין: וְהֵם אֲשֶׁר גּוֹרְמִים לַעֲמֵי יִשְׂרָאֵל לְהַמִּיר אֶת דָּתָם, וְתִמְנָא לִישׁוֹבָן, מַה שְׁלֵא הִצְלִיחוּ אֲמוֹת הָעוֹלָם בְּמִשְׁפָּךְ אֲלֵפִים שָׁנָה, כִּי הֵם מִתְלוֹצְצִים מִמֶּנּוּ תִּבְרָךְ וּמְכַל הַקְּדוֹשׁ לַעֲמֵי יִשְׂרָאֵל, וְעוֹקְרִים אֶת הַשְּׂבֵת לְגַמְרֵי, וּמִפְטָמִים אֶת כָּל נְשֵׁמוֹת יִשְׂרָאֵל עִם נְבִלוֹת וּטְרָפוֹת, בְּשֵׁר הַחֲמוּרִים וְהַגְּמִלִים, בְּשֵׁר הַשְּׂפִיטִים וְהַחֲזִירִים, וְכָל מִינֵי דְגִים טְמֵאִים, שְׂקִיצִים וְרָמְשִׁים, כְּאֲשֶׁר יִדְעֵי לְכָל, וּמִתִּירִים אֶת כָּל הַעֲרִיֹת בְּפִרְהִסְיָהּ, וְתִמְנָא לִישׁוֹבָן, וְהוֹרִידוּ מִעֲצָמָם לְגַמְרֵי אֶת עַל הַצְּנִיעוּת, עַד שֶׁהֵם מִשְׁקַעִים בְּנֵאוֹת, וְתִמְנָא לִצְלָן, וְיִבְרָךְ אֲמֵרוֹ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (מַגִּלָּה טו): אִמָּה זֶה מְשׁוּלָּה לְעַפְרָא וּמְשׁוּלָּה לְכוֹכָבִים, כְּשֶׁהָיָה יוֹרְדִין — יוֹרְדִין עַד עֶפְרָא, וְכִשְׁהָיָה עוֹלִין — עוֹלִין עַד לְכוֹכָבִים; וְלָכֵן כְּשֶׁיִּרְדוּ — יִרְדוּ עַד עֶפְרָא, וְהֵם בְּגִירוּעִים שְׂבָאֲמוֹת. וּמוֹכָא (תּקוּוּוֹתָהּ, תּקוּוֹת ו'): אֲדִימִין לְכָלֵבִים, דַּאֲתָמֵר בְּהוֹן: "וְיִתְעַרְבוּ בְּגוֹיִם וְלִמְדוּ מִעֲשֵׂיהֶם", וְאֵינּוּן עֲרַבְרִב, דְּכָל חֶסֶד דְּעֲבָדִין לְגַמְרֵיהּ עֲבָדִין; וְעַל־כֵּן צָרִיךְ לְהִתְרַחֵק מִשְׂכָּנֵים רָעִים כְּאֵלּוּ, שֶׁהֵם מִסְטָרָא דְּעֲרַבְרִב, וְלֹא לְהִתְחַבֵּר לְרָשָׁעִים אֲרוּרִים הַמְּלָאִים כְּפִירוֹת וְאֶפְסִיקוּרְסוֹת וְדַעוֹת נִפְסוֹת, כְּדִי שְׁלֵא תִּמְשִׁיף עֲלֵיךְ אֶת הַפְּרָעוּת, שְׂבָאָה רַק עַל־יְדֵי אֵלּוּ הַרְשָׁעִים. וְלָכֵן בְּעַתִּים הַלְלוּ צְרִיכִים לְמַסֵּר אֶת נַפְשׁוֹ בַּפְּעַל מִפְּשֵׁי, וְלִשְׁמֹר עֲצָמוֹ וְאֶת בֵּיתוֹ וְאֶת יְלָדָיו מִשְׂכָּנֵים רָעִים, וּמִתְחַבְרִים רָשָׁעִים, הַגּוֹרְעִים בְּכְפִירוֹת וְאֶפְסִיקוּרְסוֹת, כִּי הֵם מִמְשִׁיכִים אֶת הַפְּרָעוּת לְמִי שֶׁמִּתְחַבֵּר אֲלֵיהֶם, וְהֵבֵן לְמַעֲשֵׂהָ.

ח יְהוּדָה בֶּן טַבָּאי וְשִׁמְעוֹן בֶּן שִׁטְחַ קְבִילוֹ מֵהֶם: מִן יְהוֹשֻׁעַ בֶּן בְּרַחְמִיָּה וְנִמְאִי הַחַרְבִּלִי, וְהֵם הָיָה מִן הַזְּנוּת שְׁעָמְרוֹ בִּימֵי בֵּית שֹׁנִי. וַיֵּשׁ מִתְּחִלָּתָא בְּגַמְרָא (תִּמְנָא טו): מִי מְשִׁינֵיהֶם הָיָה נְשִׂיא, וּמִי הָיָה אֲבִי־בֵית־דִּין? לְדַעַת רַבִּי מֵאִיר, יְהוּדָה בֶּן טַבָּאי הָיָה נְשִׂיא, וְשִׁמְעוֹן בֶּן שִׁטְחַ אֲבִי־בֵית־דִּין, וְלְדַעַת חֲכָמִים הוּא לְהַפְּךָ. יְהוּדָה בֶּן טַבָּאי אוֹמֵר: אֵל תַּעֲשׂ עֲצָמָךְ כְּעוּרְכִי הַדִּינִין; צָרִיךְ שִׁתְּרַע, אֲהַרְבִּי, גְּנִי! כְּשֶׁבָאִים לְפָנֶיךָ שֹׁנֵי גְּנִי־אֲדָם לְדוֹן, תִּשְׁמַר מֵאֵד אֵיךְ אֲתָה דִן אוֹתָם, שְׁלֵא תִּקְרַב אֲחֵד וְיִתֵּר מִהַשְּׁנִי, וְלֹא תִּלְמַד אֶת אֲחֵד אֵיךְ לְטַעַן, כִּי בְּנַפְשֶׁךָ הוּא. וְאֲמֵרוֹ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (טוֹהָרִין ו'): עַל הַפְּסוּק (שְׁמוֹאֲלִי־ב, טו): "וַיְהִי יוֹדֵעַ עֲשֵׂה מִשְׁפָּט וְצַדִּיקָה לְכָל עַמּוֹ", וְהָלֵא כָּל מְקוֹם שִׁישׁ מִשְׁפָּט אֵין צַדִּיקָה, וְצַדִּיקָה אֵין מִשְׁפָּט, וְכוּ'. דִן אֶת הַדִּין, זָכָה אֶת הַזָּכַי, וְחַיָּב אֶת הַחַיָּב,

וְרָאָה שֶׁחֲתִיב עֲנִי מִמּוֹן, וְשֵׁלַם לוֹ מִתּוֹךְ בֵּיתוֹ — זֶה מִשְׁפֵּט וְצִדְקָה: מִשְׁפֵּט לְזֶה, וְצִדְקָה לְזֶה, מִשְׁפֵּט לְזֶה שֶׁהִתְזַוֵּר לוֹ מִמּוֹן, וְצִדְקָה לְזֶה שֵׁשֶׁלַם לוֹ מִתּוֹךְ בֵּיתוֹ. כִּי בְּעַת שִׁיחֵיו בְּעַלֵּי

הַדִּין עוֹמְדִים לְפָנָיו, יִהְיֶה כְּעִינֵיךָ כְּרִשְׁעִים, הֵינּוּ כְּשִׁשְׁנֵי בְּנֵי־אָדָם בָּאִים אֶלֶיךָ לְדִין תּוֹרָה, אֲסוּר לָךְ לְהִסְתַּכֵּל אִם זֶה עֲנִי אוֹ צָשִׁיר, אוֹ חָכֵם אוֹ רָשָׁע, אֲלֵא שְׁנֵיהֶם יִהְיוּ בְּעִינֵיכֶם כְּרִשְׁעִים, כִּי עַד

וּכְשִׁיחֵיו בְּעַלֵּי הַדִּין עוֹמְדִים

לְפָנָיו, יִהְיֶה כְּעִינֵיךָ כְּרִשְׁעִים.

וּכְשֶׁנִּפְטְרִים מִלְּפָנָיו, יִהְיֶה

כְּעִינֵיךָ כְּזוֹכָאִין, כְּשִׁשְׁבָלוֹ

עֲלֵיהֶם אֵת הַדִּין :

שֶׁלֹא תִשְׁמַע אֵת שְׁנֵי הַצְּדִיקִים, וְעַד שֶׁלֹא תִכְרַר אֵת הַהֶלְכָה מִבְּעִינֵיהֶם, וְאֵת הַחֶזֶק לְמִי שֶׁנָּדָה, יִהְיֶה בְּעִינֵיךָ כְּרִשְׁעִים, שֶׁשְׁנֵיהֶם רָשָׁעִים, וְאִין מְרַחֲמִים בְּדִין, וְצִדְקִים לְהוֹצִיא אֵת הַדִּין כְּמוֹת שֶׁהוּא, וְלָקֵחַם (דְּכָרִים א, יז): "לֹא תִגְדוּר מִפְּנֵי אִישׁ"; כִּי בְּאֵמֶת אִם שְׁנֵיהֶם עוֹמְדִים בְּדִין לְפָנָיו, סִימָן שֶׁבִין שְׁנֵיהֶם יֵשׁ אִיזוֹ רָשָׁעוֹת, כְּמוֹבֵא בְּדָבָרֵינוּ וְ"ל (לְקוּשִׁימוֹתֵינוּ, חֶלֶק א, סִימָן פ): כְּשֶׁצִּדְקִים לְעַמְד לְפָנָיו דִּין תּוֹרָה, הַתּוֹרָה נִוּקָמֶת בוֹ, כִּי הוּא הִיא צָרִיף לְהִיּוֹת תְּמִיד דְּבוּק בַּתּוֹרָה, וְעַכְשָׁיו כְּשֶׁנִּפְטְרִים מִהַתּוֹרָה, הַתּוֹרָה נִוּקָמֶת בוֹ, וְהוּא צָרִיף לְכוֹא לְפָנָיו בֵּית דִּין, וּמַעֲלָה אֵת טַעֲנוֹתָיו בְּפָנֵיהֶם, וְהֵם עוֹשִׂים מְזֵה דִין תּוֹרָה, עַל־יְדֵי־זֶה מִתְקַן מֵה שֶׁהִסִּים דַּעַת מִהַתּוֹרָה. וְלָכֵן כְּשֶׁבָאִים שְׁנֵיהֶם לְדִין תּוֹרָה, שְׁנֵיהֶם יִהְיוּ בְּעִינֵיךָ כְּרִשְׁעִים, שֶׁצִּדְקִים לְתַקֵּן מֵה שֶׁפָּגְמוּ בַּתּוֹרָה, וְאֵל תִּשְׂא פְּנִים לְאַף אֶחָד, וּכְשֶׁנִּפְטְרִים מִלְּפָנָיו יִהְיֶה כְּעִינֵיךָ כְּזוֹכָאִין כְּשִׁשְׁבָלוֹ עֲלֵיהֶם אֵת הַדִּין; הֵינּוּ אַחַר שֶׁפְּטַקְתָּ אֵת הַדִּין עַל־פִּי הַתּוֹרָה, וּשְׁנֵיהֶם קָבְלוּ אֵת הַדִּין, עַכְשָׁו יִהְיֶה בְּעִינֵיךָ שְׁנֵיהֶם כְּזוֹכָאִין, כִּי אֶפְלוֹ זֶה שֶׁיִּצְא חָכֵם מִלְּפָנָיו, מֵאַחַר שֶׁקָּבַל עָלָיו אֵת הַדִּין, הוּא כְּבוֹ זוֹכָא. וְדָבָר זֶה יִסוּד גְּדוֹל לְדַבֵּן שְׁעוֹסֵק בְּדִינֵי תּוֹרָה, שֶׁצִּדְקָה מֵאֵד לְשֹׁמֵר לֹא לְשֹׁמֵעַ צַד אֶחָד לְפָנָיו שְׁשׁוֹמְעִים צַד שְׁנֵי, כִּי (דְּכָרִים א, טו): "שֹׁמֵעַ בֵּין אַחֲיֶיךָ וְשֹׁפֵטֶם צֶדֶק בֵּין אִישׁ וּבֵין אַחֵיו וּבֵין גֵּרוֹ, לֹא תִכִּירוּ פָנִים בְּמִשְׁפֵּט כְּעִטֵּן כְּגוֹל תִּשְׁמַעוּן, לֹא תִגְדוּר מִפְּנֵי אִישׁ, כִּי הַמִּשְׁפָּט לֵאלֹהִים הוּא, וְהַדָּבָר אֲשֶׁר יִקְשֶׁה מִכֶּם תִּקְרֹבוּן אֵלַי וְשִׁמְעֵתִי"; וְדָרְשׁוּ עַל זֶה חֲכָמֵינוּ הַקְּדוּשִׁים (פְּתוּחֵינוּ א): "שֹׁמֵעַ בֵּין אַחֲיֶיךָ וְשֹׁפֵטֶם", אֲמַר רַבִּי תַנְיָנָא, אֲזַנְתָּה לְבֵית דִּין, שֶׁלֹא יִשְׁמַע דְּבָרֵינוּ בְּעַל־דִּין קָדָם שֶׁיְכוֹא בְּעַל דִּין תְּבָרוּ, וְאֲזַנְתָּה לְבַעַל דִּין, שֶׁלֹא יִטְעִים דְּבָרֵינוּ לְדַבֵּן קָדָם שֶׁיְכוֹא בְּעַל דִּין תְּבָרוּ. וְעַל זֶה בָּא תַפְנֵא הַקְּדוּשׁ יִהְיוּהָ בֵּן טַבָּאֵי לְהַזְהִיר מֵאֵד מֵאֵד: כֹּל אֵלוֹ שְׁשׁוֹמְעִים דִּין תּוֹרָה, שִׁיחֵיהָ עִם אֲמֶת, לֹא כְמוֹ שֶׁנְּהוּג הַיּוֹם, רַחֲמָנָא לִישׁוֹבֵן, שֶׁהִכַּל מִשְׁחָת, פְּשׁוּטוֹ כְּמִשְׁמַעוֹ, וְלֹא בְחָגֵם שְׁאִמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוּשִׁים (שִׁבְתָּה גֵּט): אִם רָאִיתָ דוֹר שֶׁצְרוֹת רַבּוֹת בָּאוֹת עָלָיו, צֵא וּדְבַר בְּדַבְּרֵי יִשְׂרָאֵל, שֶׁכָּל פְּרָעוֹנוֹת שֶׁבָּאָה לְעוֹלָם — לֹא בָּאָה, אֲלֵא בִשְׁבִיל דְּבַנְיֵי יִשְׂרָאֵל, שֶׁנֶּאֱמַר (מִיכָה ג, ט): "שִׁמְעוּ נָא זֹאת רְאִשֵׁי בֵּית יַעֲקֹב וּקְצִינֵי בֵּית יִשְׂרָאֵל הַמִּתְעַבְבִּים מִשְׁפֵּט וְאֵת כָּל הַיְשָׁרָה יַעֲקֹשׁוּ: בְּנֵה צִיּוֹן בְּדָמִים וִירוּשָׁלַם בְּעוֹלָה, רְאִשֵׁיהָ בְּשַׁחַד יִשְׁפֹטוּ וְכִהְיֶההָ בְּמַחֲרֵי יוֹר, וְיִבְרִיאָהָ בְּכֶסֶף יִקְסְמוּ וְעַל ה' יִשְׁעֲנוּ" וְגו', וְנִתְקַנֵּם בְּמֵלֵא מוֹכֵן הַמֶּלֶךְ (קִהְלָת טו, ט): "מִקּוֹם הַמִּשְׁפָּט שֶׁמָּה הַרְשָׁע, וּמִקּוֹם הַחֶזֶק שֶׁמָּה הַרְשָׁע", אוֹי לְאוֹתָהּ בּוֹשָׁה אוֹי לְאוֹתָהּ תִּרְפָּה, וְעַל זֶה יְדוּוּ כָּל הַדְּוָוִיִּים, וְהִבְּן לְמַעֲשֶׂה.

היה ולא נמכוין לגזול, או נמי נמחייב אחד מהם שזועה ונסעזע לא תמאר לשקר נסעזע: ט והוי זהיר בדברייך.

שלא ימאר הדין שמה כן וכך היה מעשה או אם היה הדבר כך היה פלוני וכאי וממוך דברים הללו לומר

בעל הדין או העדים לומר דבר שלא היה:

י שמעיה ואבטליון. גרי נדק היו ומנני בניו של סמריב הס ושמעתי שמעתי שהיה אבטליון אב בית דין

נקרא בשם זה שפירושו אב לקטנים. כי טליא בלשון ארמי קטן. כמו ארמר ר יוחנן כד הוינא טליא (מגילה ה:): כשהייתי קטן. ליימו טליא וטליותא. יבואו קטן וקטנה. אף כהן אבטליון אביהו של יתומים קטנים:

ט שמעון בן שטח היה גיסו של יצאי המלך מבית החשמונאים, כי הוא היה אחיה של המלכה שלומציון, ולא נשא פנים לאף אחד, אפלו להמלך יצאי, כמאמרם ו"ל (סנהדרין ט:):

דבדבדיה דיצאי מלקא קטל נפשא, אמר להו שמעון בן שטח לתקמים: תנו עיניכם בו ונדוננו. שלחו ליה, עבדך קטל נפשא שדריה להו. שלחו ליה,

ט שמעון בן שטח אומר, הוי מרבה לחקור את העדים, והוי זהיר בדברייך, שמא מתוכם ילמדו לשקר: י שמעיה

תא אנת גמי לתכא (שמות כא, ט): "והועד בכעליד" אמרה תורה: יבוא בעל השור ויגמז על שורו, אתא ונתיב. אמר ליה שמעון בן שטח: יצאי המלך, צמד על בגליך ויעידו בך. ולא לפגיננו אתה עומד, אלא לפני מי שאמר

והיה העולם אפה עומד, שגאמר (דברים יט, יז): "ועמדו שני האנשים אשר להם הריב" וגו'. ולכן היה אומר: הוי מרבה לחקור את העדים: כי מי שמעיד על חברו, צריכים לחקרו היטב, אם הם אינם עדי שקר. ודבר זה צריך כל הדין לעשות, ולא כמו שנוהג היום, כשבא איהו נשע מרשע, ומעיד על חברו כל דבר אסור, והוא עוד בוכה בבכיות עצומות בפניו הנה, והדין מתפעל ממנו ומבכיותיו, צריכים לדעת שגם הדין הוא נשע מרשע, כי אם שומעים צד אחד — זהו סתם לשון הרע ורכילות, וליצונות אחת גדולה, ואפלו שיבאו מאה עדים ויעידו, אכל אם אין בעל דין שם, איך יכולים לדון אותו? ורואים מעשים בכל יום, איך שבתי דינים מקבלים עדים על פלוני או אלמוני, ואינם חוקרים אם זה אמת או לא, אשר בשביל זה עם ישראל סובלים כל הצרות והספרים והפירות, והגלות כל-כף מתארכת, ולא בתנם שאמר חכמינו הקדושים (שבת קלט:): אין הקדוש-ברוך-הוא משרה שכניתו על ישראל, עד שיכלו שופטים ושוטרים רעים מישנאל; ולכן התנא שמעון בן שטח מזהיר מאד: הוי מרבה לחקור את העדים היטב היטב, אם הם אינם משקרים, כבאשר קרו כבר מקרים לאין ספר, שאלו הדינים הרשעים הכניסו אנשים תפים ממשע לבית-סהר, על-ידי שקבלו צרות מעדים רשעים, ובפגטי רבנים משעם ובתי דינים משעם, הם גרועים מעכו"ם, כמאמרם ו"ל (סנהדרין לה:): אפיקורוס ישראל כל שכן דפקר טפי. ומוסיף ואומר לדון אמתו ירא שמים: והוי זהיר בדברייך, תשמר מאד איך אתה מברר, ואיך אתה דן בין בעלי דינים, שמא מתוכם הינו מתוך דברייך, ילמדו לשקר, כי אלו השקרנים, הרמאים והצבועים, אינם בוחלים בשום דבר בעולם, כי לפגי בעלי דינים הם משקרים, ועוד מסלפים את דברי הדין. ולכן צריך הדין להשמר מאד מרמאים וצבועים שבאים לדון תורה, ולא תתפעל מבכיות ויצעקות וכו', כי אמרו חכמינו הקדושים (פסחים פז:): אין מרחמין בדין, וזה תבטיס של כל רמאי וצבוע, שבוכה פתניו, ונבקהלים מבכיותיו, והכל משחק גדול, ולכן צריך הדין להיות חכם גדול מאד, לחקור את העדים, ולשמר גם על דבוריו, שלא יסלפו את דבריו, כבאשר נוהג היום בבתי דינים. וצריכים לתמים רבים לא להכשל. ולעולם צריך הדין לזכר מאמרם

ו"ל (תנחומא משפטים): לעולם יראך הדין את עצמו כאלו חרב מנתח לו בין ירכותיו, וגיהנום פתוחה לו מתחפיו, וקבן למעשה.

י שמעיה ואבטליון קבלו מהם: מיהודה בן

טבאי ושמעון בן שטח, יהוי גרי צדק, ומבני בניו של סנחריב, כמאמרם ו"ל (נשינ 10): מכני בניו של סנחריב למדו תורה ברבים, מאן אינו?

ואבטליון קבלו מהם. שמעיה אומר, אהוב את המלאכה, ושנא את הרבנות, ואל תתודע לרשות:

כהנא פשוט ונלמח כשוק וטול אגרא ולא מימא כהנא אנא. גברא רבא אנא. וסניא די מלמח (פסחים קיג). פירוש אחר ושנא את הרבנות. המרחק מלנהוג כשרה על

שמעיה ואבטליון. והם הגיעו למדרגה כל-כך גדולה, עד שספרו תקמינו הקדושים (יומא עא): מעשה בכהן גדול אחד שיצא מבית-המקדש,

והוא אזלי כולי עלמא בתריה, ביזן דתוניהו לשמעיה ואבטליון, שבקוהו לרדייה ואזלי בתר שמעיה ואבטליון.

לאיפסויה מגיה, דכהן גדול אמר להן: ייתון בני עממין לשלם דעבדון דאחרן, ולא ייתי בר אהרן לשלם, דלא עבדי עבדא דאחרן. רואים מקאן

אל אילו מדרגות הגיעו, עד שאפלו שהכהן גדול בזה אותם בעיני כל הקהל, עם כל זאת פלם

הלכו אחריהם, ולא אחר ימיהו גדול, ומאחר ששמעיה קבל מיהודה בן טבאי לשמעון בן שטח

ושמע היטב אצלם איך יכולים להקשל אם יהיה דין שיכול להטעות את דעתו בדין, או יכול לקבל שחר, או שהבעלי דינים שפיטו עליו, או שהיה עדי שקר, לכן אמר: אהב את המלאכה,

ושנא את הרבנות; יותר טוב שתקבל על עצמך איוו אמנות ומלאכה, ולא להודק לדי מנתת

בשר נדם, להיות רב ורבי, או מנהיג או מפרסם של שקר, שבנגל יכול לעקר את הכריות ממנו

תתברך. וכמו שאמר רבנו ז"ל (לקוטי מוה"ר, חלק ב, סימן יח), שפסקה גדולה להיות מפרסם, לא

מבעינא מי שאינו ראוי לזה, רק אפלו עוברי השם באמת, גדולי הדור, יש עליהם סכנות גדולות

מאד. ונדוד הנלף אומר (תהלים קכח, ב): "יגיע כפיך כי תאכל, אשריך וטוב לך", ודרשו על זה

תקמינו הקדושים (ברכות ח): גדול הנהיגה מיגיעו יותר מירא שמים, דאלו גבי ירא שמים כתיב

(תהלים קיב, א): "אשרי איש ירא את הנה"ה", ואלו גבי הנהיגה מיגיעו כתיב (תהלים קכח, ב): "יגיע כפיך כי תאכל, אשריך וטוב לך", אשריך בעולם הזה, וטוב לך לעולם הבא, והגבי ירא שמים

'וטוב לך' לא כתיב ביה. וכן אמרו תקמינו הקדושים (פסחים קיג): פשט גבילתא בשוקא ושקיל אנא, ולא תימא כהנא אנא, וגברא רבא אנא; וראו (קדושין פב): רבי מאיר אומר, לעולם למד

אדם את בנו אמנות וקנה וקלה, ויתפלל למי שהעשר והנכסים שלו, שאין אמנות שאין בה עניות

ועשירות, שלא עניות מן האמנות ולא עשירות מן האמנות, אלא הכל לפי זכותו. והעקר ואל

תתודע לרשות, שאל תתגלה לרשות הרבים, שבהצגע אמה לומד תורה, ואמה דבויק בו ותברך,

כי אדם יכול לעסק באיוו אמנות, ואף-על-פי-כן יעשה מתורתו עקר, ויהיה דבויק בו ותברך,

וירבה בתפלה ובקשה, ויתעלה במעלות היראה, עד שיגיע למדרגות גבוהות מאד בהשגות

אלקות, ואף אחד לא ידע מזה, והוא אינו צריך לפרסם את זה. ואת הלמוד הזה מלמד שמעיה,

שאינע לרואג האדומי: לרשות. הערכה קרויה רשות. כי הוא נראה אף יכולים להטעות את הבריות מנני שהרשות ניהה לעשות כרצונו: יא הזהירו דנינים ומפרסמים של שָׁקֵר, וכן אף יכולים בדבריהם. שלא מימוו מקום למיינס לטעות להטעות את הדנינים אנשי שָׁקֵר, ולכן הוא דנרביס: שמא תחובו חובת גלות. כלומר אף על מעורר ביותר, שאדם יקח לעצמו איזו אפנות,

פי שנמקום שמתם בו אין שם (ס"א מינים) יש לנוח שמת יגרסו המטע ומתמיינו גלות: ותגלו למקום. שיש שם אנשים שמראים פנים צמורה שלא כהלכה והם כנוי למינס הרעים. וינינו ממון דנרביס דנרביס שאינס הגוים ושמו

יא אַבְטִילְיוֹן אוֹמֵר, חֲכָמִים, הַזְהָרֵי בְּדַבְרֵיכֶם, שְׂמָא תַחֲבֹבו חוֹבַת גְּלוֹת וְתַגְלוּ לְמָקוֹם מַיִם הַרְעִים, וַיִּשְׁתּוּ הַתַּלְמִידִים הַבָּאִים אַחֲרֵיכֶם וַיִּמְתּוּ, וַנִּמְצָא שָׁם שְׂמִים,

סוף ברוך הוא, הם תמיד בטלים ומבטלים אליו יתברך, אף מחמת שאי אפשר לעמד במדרגה אחת, כי ההכרח שתמיד יפלה, כדי שיאיר להם האור האין סוף בתוספת בכל פעם, כי תענוג תמיד אינו תענוג, לכן בעת ירדתם ונפילתם לפי בחינתם הם הרבה פעמים מדברים דברים של מה בכך, וכן מתיים את עצמם במלי דשטותא, כדי שלא יתבטלו ממציאותם, ולכן הם צריכים מאד להזהר בדבורם, כי יכול להיות שיבואו למקום שאין מכירים אותם, והתלמידים בודאי מתחזקים מהם מאד לאיש אלקים נורא מאד, וכאים לקבל מהם תורה ויראת שמים. והנה הם רואים אף שרבים שצדיק מדבר דברים של מה בכך, ספורי דברים, וכן עושה מלי דשטותא, ומדבר בדתנות, ושומע מאחרים דברי הכל וריק, אז יש להם חלישות הדעת גדולה מאד, כי תשבו שיצאו לפניהם איש אלקים נורא מאד, וכשרואים ההפך, הם מתאכזכים ומתרחקים ממנו, ונעשים חולקים עליו. אבל הם אינם יודעים, שהצדיק הזה דבוק לגמרי באין סוף ברוך הוא, ונכלל בעצם עצמיות אלקותו יתברך. אף מחמת שתענוג תמיד אינו תענוג, בהכרח מפילים אותו מן השמים, כמו שאמר רבנו ז"ל (לקוטי מוה"רן, חלק א', סימן רסא): כשנופל האדם מפרדגתו, ידע שמון השמים הוא, כי התרחקות תחלת ההתקרבות, על-כן גפול, כדי שיתעורר יותר להתקרב להשם יתברך; כי בהכרח מפילים את האדם, כדי שיעשה בכל פעם התחלה חדשה, כדי שישגי בכל פעם אורות צחצחות, אורות צליונים, ובעת הירידה שלהם, הם מדברים דבורים של מה בכך, ושומעים דברי בדתנות וכדומה. ועל זה מזהיר התנא הקדוש ואומר: תְּחִמִּים הַתְּהָרֵי בְּדַבְרֵיכֶם, בעת נפילתכם וירידתכם, שְׂמָא תַחֲבֹבו חוֹבַת גְּלוֹת, ותגיעו למקום שאין מכירים אתכם, ואין יודעים מי אתם, ותגלו למקום מים הרעים, שגפילתכם תהיה באפן קוה, שיהיה נראה כמו מים הרעים, כי הדבורים של מה בכך והבדיחות והספורי סרק שתדברו ותשמעו, זה יהיה כמו מים הרעים, ואז ישתו התלמידים הבאים אחריכם, שהם אינם מכירים אתכם, ואינם יודעים שגאמת אתם דבקים באין סוף ברוך הוא, בכטול כל ישותכם, רק עכשו הוא כדי לפקח דעתכם, כדי להתחזק מעמד לעשות התחלה, ועל-ידי זה וימותו, היינו שישפלו ויתרחקו מהקדשה, מרב חלישות הדעת שתהיה להם מהם, ונמצא שם שמים מתחלל, כי על ידכם נגרם, שאלו התלמידים יבזו אתכם ויתלוצצו מהם, ומה גם שהם יתרחקו, ויתחלל שם שמים על ידכם. ולכן צריכים

להתנהגות מאד מאד לא לדבר לפני התלמידים
 דבורים של מה בכך ודבורי סרק, ומכל שכן
 להתנהג כפחד האדם, כדי שלא ילמדו
 התלמידים מכם, ומכל שכן שלא יתרחקו
 מהתקדשה על ידיך, וזהו
 שנה מה שאמרו חכמינו
 הקדושים (כתובות ג:):
 בני, נהג ושיאיתך
 ברמים, ורק מנה

מתחלל: יב הלל ושמאי
קבלו מהם. הלל אומר, הוי
מתלמידיו של אהרן, אהב

ותלמידיהם ונקראים לדוקים וזימוסוס עד היום: יב
 הוי מתלמידיו של אהרן אוהב שלום ורודף
 שלום. פירשו גזרות דרבי נתן כיצד היה אהרן אוהב
 שלום כשהיה רואה שני בני אדם מתקוטטים היה הולך
 לכל אחד מהם שלא מדעת חבירו ואומר לו ראה חבנך
 איך הוא מתחרט ומכה את עצמו על שחטא לך והוא
 אומר לי שאנכי חבנך שמחול לו. ומתוך כך כשהיה
 פוגעים זה בזה היו מעשקים זה את זה. וכיצד היה
 מקרב הנזירות למורה כשהיה יודע בלדס שעבר ענינה
 היה מתחבר עמו ומראה לו פנים זהובות. והיה אומר
 אדם מתנייש ואמר אילו היה יודע לדיק זה מעשי
 הרעים כמה היה מתרחק ממני ומתוך כך היה חוזר
 למוטב. הוא שהנציח מעד עליו (מלאכי ב) בשלום

בתלמידים; כי צריכים מאד מאד להשמר איך
 מתנהגים לפני התלמידים, אפילו שבנתכם
 לשמים, כדי להתחיות את עצמכם במלי
 דשטותא, עם כל זאת התלמידים אינם מבינים
 דבר זה, ומתלמידים מכם, או שהם מתחילים
 לזלזל בכם, ונמצא שם שמים מתחלל על
 ידכם. ולכן אמרו חכמינו הקדושים (מדרש
 אגדה), שדרך של תלמידי חכמים להיות
 צנועים, ואינם אוכלים בכל מקום, אלא
 בודקים מי שם, כדי שלא יזלזלו בהם. והכל
 סובב והולך, שהתלמידים לא ילמדו מהם
 ותחלש דעתם, ויתרחקו ממנו יתברך, ויהבן
 למצעה.

יב הוי מתלמידיו של אהרן: צריך שתדע,

אהובי, בני! כשבר ישראל מתנהג בהנהגת צדיק, אפילו שהוא היה כבר לפני כמה דורות,
 צדין נקרא מתלמידי, כמו שאנו רואים, אף שאהרן הכהן היה לפני שלשת אלפים שנה, עם
 כל זאת מי שרק מתנהג במדתו נקרא תלמידו. וזה מוסר השכל לבני אדם המתלוצצים מאנשי
 שלומנו הנקראים על שם רבנו ז"ל, אף שהיה לפני מאתים שנה, כי אם לומדים את תורתו,
 ומתנהגים על פי דרכו, הרי הם נקראים תלמידי. וכבר אמר רבנו ז"ל (לקושי מותרין, חלק א, סימן
 קצב), אשר פניו, שכלו, חקמתו ונשמתו גנוזים בתוך ספרו, ולכן בשאדם זוכה ללמוד את תורתו,
 הרי זה רואה את פניו ממש. וכן מובא בדברי רבנו ז"ל (לקושי מותרין, חלק א, סימן יב), שעל ידי
 שלומדים את דברי הצדיק, נעשים בחינת נשיקין, ונשיקין זה בחינת התברקות רחוקה ברחוק, כי
 הפסק הזה הוא דבורו של הפגא, ודבור הוא החיות, כמו שכתוב (בראשית ב): "לגפש חיה",
 ותרומו 'רוח ממללא', ורוח ממללא' הינו גפש חיה, היא באה מתורה שבצלפה, כמו שפחדש
 הפגא אינה חדוש, ומדבר זה החדוש, זה הדבור בעצמו הוא בחינת התורה שבצלפה שפחדש,
 כי משם מוצאה, כמו שכתוב: "תוצא הארץ גפש חיה", נמצא עכשו בשלומדים את החדוש
 הזה, שמכניסין את הלמוד והחדוש בתוך פה, נמצא שמדבקין רוח הצדיק שפחדש זה החדוש
 עם רוח ממללא, הינו עם הדבור הלומד זה החדוש עכשו, וזאת ההתברקות רחוקה ברחוק נקראת

וזמיוור הלך אמי ורביס השיב מעון: יג נגד שמה ורודף שלום, ואמר חכמינו הקדושים (אבות ורבונו, מהרה יאבד שמו שהרצונות מקננת את צעליה, מלמד שיהא אדם אוהב שלום בישאל בין כל נגד לשון משיכה, מרגוט משכו. נגידו: ודלא מוסיף.

מי שאינו מוסיף על למודו:

יסיף. יסוף מפיו מה שכבר

למד ויטכח מלמודו. ויש

גורסין יסוף כלומר יסוף אל

עמו וימות נלא עמו: ודלא

שְׁלוֹם וְרוֹדֵף שְׁלוֹם, אוֹהֵב

אֶת הַבְּרִיּוֹת וּמְקַרְבֵּן לַתּוֹרָה:

יג הוּא הִיָּה אוֹמֵר, נִגְדָ שְׁמָא,

אַבְד שְׁמָה. וַדְּלָא מוֹסִיף,

ובמישור הלך אתי, ורביס השיב מעון, כשהיה אהרן מהלך בדרך, פגע בו באדם רשע ונתן לו שלום, למחר בקש אותו האיש לעבר עברה, אמר: אוי לי, היאך אשא עיני אחר-כך, ואראה את אהרן, בשתי הימנו שנתן לי שלום; נמצא אותו האיש מונע עצמו מן העברה. וכן שני בני-אדם שעשו מריבה זה עם זה, הלך אהרן וישב אצל אחד מהם, אמר לו: בני, ראה חברך מה הוא אומר, מטריף את לבו, וקורע את בגדיו, ואומר: 'אוי לי, היאך אשא את עיני ואראה את חברי, בשתי הימנו שאני הוא שפרכתי עליו'". הוא יושב אצלו, עד שפסיר קנאה מלבו. והולך אהרן וישב אצל האחר, ואומר לו: 'בני, ראה חברך מה הוא אומר, מטריף את לבו, וקורע את בגדיו, ואומר: 'אוי לי, היאך אשא את עיני ואראה את חברי, בשתי הימנו, שאני הוא שפרכתי עליו'". הוא יושב אצלו, עד שפסיר קנאה מלבו. וכשנפגשו זה בזה, נפפו ונשקו זה לזה. וזו היתה דרכו של אהרן הכהן, שהיה תמיד עושה שלום בין איש לרעהו ובין איש לאשתו, ומתחמט שתמיד היה עוסק בשלום-בית, בשביל זה אמרו חכמינו הקדושים (שם): כפה אלפים היו בישאל, שגברא שמם אהרן, שאמלא אהרן, לא בא זה לעולם, שהיה משים שלום בין איש לאשתו, ומזדוגין זה עם זה, והיו קורין שם הילוד על שמו. אוהב את הבריות ומקרבן לתורה; וזה היה עקר אהבתו שהיה את כל בר ישאל, שגברא אל התורה, כי אין עוד אהבה יותר גדולה מאו, שגבראין את האדם אל התורה, כי אם לא מקרבים אותו אל התורה, זו לא נקראת אהבה, אלא אהבת עצמו, כי אהבת ישאל אמתית להיות לקרב את כל בר ישאל אל התורה וקיום המצוות, ואמרו חכמינו הקדושים (תנא דבי אליהו, פרק יד, סימן ג'): יודע היה אהרן, שבא דבר גדול לישאל על דניו, והיה קושר חבל של ברזל במתניו, ומחזר על כל פתחי ישאל, וכל מי שאינו יודע לקרות קריאת שמע — לפדו קריאת שמע, ומי שאינו יודע להתפלל — לפדו תפלה, ומי שאינו נכנס בגופה של תורה היה מלמדו. כי זו נקראת באמת אהבת הבריות — כשגבראין אל התורה, והבן למעשה.

יג הוא היה אומר: הינו הלל הנה גייל לומר: נגד שמה אבד שמה; מי שרוצה שימשך שמו בעולם, הינו שלומד תורה כדי להתנהר ולקנטר, וכל למודו הוא רק להתנשאות ולהראות

לכלם שהוא יודע ללמד, על-ידי-זה לבסוף הוא מאבד את שמו, כי הפגום מתרגם (שמות יב,

כא): "משכו" נגידו, הינו מי שרוצה שימשך שמו בעולם, שיהיה מאלו שגאמר עליהם (בראשית

ו, ד): "אנשי השם", לבסוף נתקיים עליהם (שם): "הנפילים היו בארץ", שהם נופלים ומתבטלים

לגמרי. ודלא מוסיף יסוף, כי למוד התורה הקדושה צריכים ללמד לשם אל עולם, וללקח מהקל

אֶל הַכֹּהֵן, לְהַתְחִיל מֵעַט עוֹד מֵעַט, וְכֵן יִזְכֶּה יְלִיף. קִשָּׁה מִלְּמַל מוֹסִיף הַלֵּךְ קִטְלָא חַיִּי כְּלוּמַר
 לְהַרְבוֹת בְּלַמּוּד הַתּוֹרָה הַקְּדוּשָׁה, כִּי יִהְיֶה רָאוּי הוּא שִׁהֲרֹגוּהוּ כְּמוֹ שֶׁאִמְרוּ (פְּסוּחִים ט:). עַם
 מוֹסִיף וְהוֹלֵךְ, אֲבָל אִם לֹא יִלְךְ בְּדָרֶךְ זוֹ, לְבִסּוּף זְסִיף, שְׁפָרוּשׁוּ מִזֹּת, הֵינּוּ נְפִילָה; כִּי רוֹאִים
 שֶׁהֲרֵבָה אֲנָשִׁים מִתְחִילִים וְרוֹצִים תַּכְּרִימֵדָּ לְלַמֵּד, וְרוֹצִים הַרְבֵּה, וְכִשְׂרוֹאִים שֶׁהֵם אֵינָם יְכוּלִים, אָזִי
יִסְיָהּ. וַדְּלָא יְלִיף, קִטְלָא תִּיב. לְמַד לְמַד מִלְּמוּד הַתּוֹרָה וְדֹאשְׁתַּמֵּשׁ בְּתַנְגָּא, הַקְּלָף;
 כְּלֵווּ חֲלָף וְעַבְד מִן הַעוֹלָם. תַּנְגָּא בְּלִשׁוֹן שִׁמְעָל כְּמַר. וַיֵּשׁ מִפְּרָשִׁים תַּנְגָּא רִאשֵׁי מִצִּיּוֹת תַּלְמִיד גְּבֵרָא אַחֲרֵינָא שֶׁאִסּוּר

מִפְּסִיקִים לְגַמְרִי, וְכִבְשׁוּלִים הֵם נוֹפְלִים נְפִילָה לְמַד מִלְּמוּד הַתּוֹרָה וְדֹאשְׁתַּמֵּשׁ בְּתַנְגָּא הַמְּפֹרָשׁ חֲלָף וְאֵבֵד
 אַחַר נְפִילָה, וְכִבְשׁוּלִים לְגַמְרִי מִלְּמוּד הַתּוֹרָה וְדֹאשְׁתַּמֵּשׁ בְּתַנְגָּא הַמְּפֹרָשׁ חֲלָף וְאֵבֵד
 הַקְּדוּשָׁה. וְרַבְּנֵי ז"ל נִתְּן לֵנוּ דְרָךְ, וְאָמַר

לְמוֹתְרֵינָא ז"ל: "אֲבִיטָל אִזוּ אוּרִיךְ גּוֹט" (מֵעַט גַּם-כֵּן טוֹב), וְכֵן הַכְּנִיס אֶת מוֹהֲרֵינָא ז"ל בְּהַתְּמַדַּת
 הַלְּמוּד, כִּי אִי אֶפְשָׁר לְהַתְחִיל לְלַמֵּד תּוֹרָה הַקְּדוּשָׁה, בַּךְ אִם יִקְבַּל עַל עַצְמוֹ שִׁיְהִי מוֹסִיף וְהוֹלֵךְ,
 לְהַתְחִיל מֵעַט, וְלֹאט לֹאט יוֹסִיף, הוֹלֵךְ וּמוֹסִיף, עַד שֶׁיִּלְמַד תּוֹרָה לְשֶׁמָּה לְשֶׁם אֵל עוֹלָם. וְדָלָא
 זְלִיף קִטְלָא תִּיב; וַיִּמֵּי שְׂאִינּוּ לּוֹמַד תּוֹרָה — תִּיב מִיְתָה, כִּי אִין עוֹד דְּבָר, אֲשֶׁר שׁוּמַר אֶת הָאֲדָם
 כְּמוֹ לְמוּד הַתּוֹרָה הַקְּדוּשָׁה, וְכַמּוּכָא (וְהֵר וְיֵחַי רַמְבַּם), בְּפֶה תְּבִיבִין אֵינּוּן מִלִּין דְּאוּרִינְתָא, בְּפֶה תְּבִיבִין
 אֵינּוּן דְּמִשְׁתַּדְּלֵי בְּאוּרִינְתָא קָמֵי קְדָשָׁא בְּרִיךְ הוּא, דְּכָל מָאן דְּאֲשְׁתַּדְּל בְּאוּרִינְתָא, לֹא דְחִיל מִפְּגַעֵי
 עֲלֵמָא, נְטִיר הוּא לְעִילָא, נְטִיר הוּא לְתַתָּא. וְלֹא עוֹד, אֲלֵא דְכַפִּית לְכָל פְּגַעֵי דְעֵלְמָא. וְדֹאשְׁתַּמֵּשׁ
 בְּתַנְגָּא חֲלָף; וַיִּמֵּי שֶׁמִּשְׁתַּמֵּשׁ בְּשִׁמּוֹת הַקְּדוּשִׁים, שְׁנֵה לְמוּד קְבֻלָּה מְעֻשִׁית, הוּא מִסְכָּן מֵאֵד, וְכִמּוֹ
 שְׂאֲמַר רַבִּי חַיִּים וִיטָאֵל, אֲשֶׁר אִסּוּר הַשְׁתַּמֵּשׁ בְּקְבֻלָּה מְעֻשִׁית, שֶׁהֵם צְרוּפֵי שְׁמוֹת וְהַשְׁבַּעַת
 מְלָאכִים, כִּי בְּהִרְכּוּס דְּיַבְבָּ בְּרַע, וּמְלַבֵּד שְׁמִטְמָא נִפְשׁוֹ, וְיַעֲבֹשׁ בְּגִיהֲנוּם, וְגַם בְּעוֹלָם הֵהָּ קְבֻלָּה
 בְּדִינּוֹ כִּי יַעֲבֹר אִי יִחַלָּה בְּחֵלָאִים, וְיִשְׁתַּמַּד הוּא אוֹ בְּנִי, אוֹ יְמוֹת הוּא אוֹ בְּנִי. וְכַתֵּב בְּסִפְּר
 יְהִסְדִּים (סִימָן רה): מִי שֶׁעוֹסֵק בְּהַשְׁבַּעוֹת שֶׁל מְלָאכִים אוֹ שֶׁל שְׂדִים, אוֹ בְּלִישַׁת כְּשָׁפִים, לֹא
 יִהְיֶה סוֹפֵר טוֹב, וְיִרְאֶה רְעוֹת בְּגוֹפוֹ אוֹ בְּבִיּוֹ כֵּל יָמָיו. וְלִכְךָ יִתְרַחֵק אֲדָם מְעַשְׂוֹת כֵּל אֵלָה, וְגַם
 יִמְנַע מִשְׂאֵלוֹת חֵלוֹם, שְׂיַדַע אִזּוֹ אִשָּׁה יָקָת, וְכֹאֲרֵה דְבָר יִצְלִיחַ לְעוֹלָם אוֹ לֹא, וְלֹא בְּבוֹקִיִּיצָא
 שְׁקוֹרִין בְּלִשׁוֹן אֲשַׁכְּנּוּ בִּיגְרִיין, כִּי כְּשֶׁמִּשְׁבִּיעִים הַבִּיגְרִיין אִסּוּר, וְזֶה שְׁנָאֲמַר (דְּבָרִים יח, א):
 "מִיָּמִים תִּהְיֶה עִם תְּנִיָּה אֶלְקִיךָ" וְלֹא בְּשׁוֹם דְּבָר, כִּי לְבִסּוּף לֹא תִּהְיֶה לוֹ תַּתְּנֶה. בְּפֶה עֲשׂוּ וְכַמּוֹ
 שְׂאֵלוֹ, וּמִמֶּה נִדְּרָלוּ אוֹ הִמִּירוּ הַדָּת, אוֹ נִפְלוּ בְּחֵלֵי רַע אוֹ נְעָם. וְלֹא יִבְקֵשׁ שְׂאֲחָרִים יַעֲשׂוּ לוֹ,
 וְאִין טוֹב לְאָדָם, אֲלֵא לְהַתְּפַלֵּל לְהַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְאִם יֵצֵא בְּדָרֶךְ, לֹא יֵאֱמַר הַשְׁבַּעַת מְלָאכִים
 לְשִׁמְרוּ בְּדָרֶךְ, אֲלֵא יִתְפַּלֵּל לְפָנֵי הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּכָל צְרָכָיו, וְיִחַזֵּם וְתַזְנוּן הוּא וְנִחַם עַל הַרְעָה.
 וְכַמּוֹ נְבִיאִים נְהָגוּ וְלֹא שְׂבִיעֵינוּ בְּשֶׁם הַקְּדוּשׁ אֲלֵא בְּתַפְלָה עֲמִדוּ, אֲמָרוּ: הוּא יֵאֱמַר תַּפְלֵתְנָא,
 גַּדַע שְׂאִין אֲנִי רְאוּיִים לְהַנְצִיל, וְלֹא הָיוּ עוֹשִׂים אֲלֵא בְּתַפְלָה, עֵינֵן שָׁם. (עוֹד שָׁם, סִימָן וו): אִם תִּרְאֶה
 שְׁמִתְנַבֵּא אָדָם עַל מְשִׁית, דַּע כִּי הָיוּ עֹסְקִין בְּמַעֲשֵׂה כְשָׁפִים, אוֹ בְּמַעֲשֵׂה שְׂדִים, אוֹ בְּמַעֲשֵׂה שֶׁם
 הַמְּפָרֵשׁ, וְכַשְׁבִּיל שֶׁהֵם מְטַרְחִים אֶת הַמְּלָאכִים, אוֹמְרִים לוֹ עַל מְשִׁית, כְּבִי שִׁתְּנַגְּלָה לְעוֹלָם,
 וְלְבִסּוּף יִהְיֶה לְבַשְׁת וְלִחְפָּה לְכָל הָעוֹלָם, עַל שֶׁהֲטַרְחִיו הַמְּלָאכִים, אוֹ הַשְׂדִים בָּאִים וְלוֹמְרִים
 לוֹ תִּשְׁבּוּנוֹת וְסוֹדוֹת, לְבַשְׁתוּ וְלְבַשְׁת הַמְּאֲמִינִים בְּדַכְרִיו. וְלָכֵן, אֲהוּבִי, בְּנִי! הַשְׁפִּיל בְּצַת הַזֹּאת
 יִדֶם, וְיִחַץ אֶת עַצְמוֹ בְּאִמּוֹנָה פְּשׁוּטָה בּוֹ יִתְבַרַךְ, אֲשֶׁר אִין בְּלַעֲדֵי יִתְבַרַךְ כָּלֵל, וְדָבָר גְּדוֹל וְדָבָר

שאין לו חלק לעולם הבא: יד אם אין אני לי. אם קטן אינו נעשה מעצמו, אלא בהשגחת
 אין אני וזכה לענמי מי זכה בשלי: וכשאני המאציל העליון, ויבגיס את עצמו בתוך
 לעצמי. ואפילו זכמי לענמי מה הוא הזכות הזו האמונה הקדושה, לידע ולהודיע ולהנביע, אשר
 וזמה נחשב הוא כנגד מה שאני חייב לעשות: ואם בקל תנועה ותנועה שם אלוהו של עולם,
 לא עכשיו. צעו"ל: יד הוא היה אומר, אם אין
 אימתי כי אתר המות אז רבה לשם אל עולם, ולא
 אפשר לזכות עוד, פירוש את ירצה שיחפרסם בזה
 אם לא עכשיו זימי הנחמות העולם קלל, ומכל שכן
 אימתי. שמה זימי הזקנה לא שלא יעשה פעולות לזה,
 עכשיו, אימתי: טו שמאי וכמוכא בדברי רבנו ז"ל

(לקושי"מותר"ו, חלק ב', סימן ט') שיחקה עד שיבאו ויקראו לו, אבל לא שהוא יעשה פעולות
 להתפרסם. העקר שיחקה ללמד התורה הקדושה, אשר הוא יתברך נמצא בתוך התורה, ולא יחזק
 את השעה ואת הקץ, אלא תמיד בקש ברחמים ובמתנונים ממנו יתברך כל מה שצריך,
 ועל ידי זה יהיה לבו בטוח, שיעבר את זה העולם בשלום, והבן למעשה.

יד אם אין אני לי מי לי, וכשאני לעצמי מה אני, ואם לא עכשיו אימתי: צריך שתדע, אהובי,
 בני! אשר אדם צריך לבטל את עצמו לגמרי אליו יתברך, ולידע אשר הכל לכל אלקות גמור
 הוא, ודומם, צומח, חי, מדבר, זה עצם עצמיות אלקותו יתברך, ואם אדם יתבונן באמת, יבוא
 אל ההכרה הזו, אשר אין שום מציאות של עולם בלעדי הקדוש ברוך הוא, כי כל מה שאדם
 שומע ורואה ומרגיש — הכל זה אלקות, כי בלעדיו יתברך אין שום בריאה, ולכן אפלו שוראים
 גשמיות ותמריית הבריאה, צריכים לדעת, שהכל לבוש לגבי אין סוף ברוך הוא, ובדיעות אלו
 יתבררו כל פועלי אנו, ויהיה בן חורין ממש. ומוכא בדברי רבנו ז"ל (לקושי"מותר"ו, חלק ב', סימן
 א), אשר יש חכמה עלאה וחכמה תתאה, שזה סוד ל"י, י' היא חכמה עלאה, ול' זו חכמה
 תתאה, חכמה תתאה אלו החכמות של זה העולם, שמתלבשות בכל פרט ופרט מזה העולם,
 וחכמה עלאה זו חכמת התורה, ורתינות חיות אלקות, וצריכים לקשר חכמה עלאה, הינו חכמת
 התורה, אל תוך חכמה תתאה, שהן החכמות המנחות בזה העולם, וצריכים לדעת, אשר כל פרט
 ופרט מזה העולם יש בזה תורה, ואז כשמתחברים יחד ל"י, נעשה מזה יחוד גדול בכל
 העולמות. וזה שאמר התנא: אם אין אני לי, אם אני — שזה הנשמה, כמוכא בדברי רבנו ז"ל

(לקושי"מותר"ו, חלק א', סימן כב) לא מוכח את גופי, שבם מבשר הגוף אחזה אלקי, כמו שכתוב (איוב
 ט. כו): "ומבשרי אחזה אלוה", שזה סוד אני, שהוא הנשמה, ורתינות חיות אלקי, אם אין אצלי
 בחינת ל"י — קשור חכמה עלאה בחכמה תתאה, מי לי — מי ידאג בשבילי! כי כמו
 בגשמיות, אפרו תכמינו הקדושים (עבודה זרה ג): מי שטרח בערב שבת — יאכל בשבת, מי
 שלא טרח בערב שבת — מהיכן יאכל בשבת? אם אדם אינו מכין לעצמו בערב שבת אכל
 לאכל, מה יאכל בשבת? כי מוכן ברוחניות, ויותר מכן, אם אדם בחיים חייתו אינו מקשר את
 עצמו לעצם עצמיות חיות אלקותו יתברך, ואינו חושב ממנו יתברך כל רגע, אני מי לי — מי
 ידאג עבורי? כי בגשמיות עדין יכולים להבגיס אצל אדם, ולבקש ממנו איזה אכל לאכל בשבת,
 אבל ברוחניות לא שיהך דבר בזה, אם לא יגעת וטרחת בזה העולם לקשר חכמה עלאה בחכמה
 תתאה, שזה סוד ל"י, אני מי לי — מי ידאג בעבורי?! ולכן ראה, אהובי, בני! תמיד לחשב

יעלה לידי: טו עשה תורתך קבע. שיהיה עיקר עסקך ביום ובלילה צמורה וכשהיה יגע מן הלמוד מעשה מלאכה, ולא שיהיה עיקר עסקך במלאכה וכשהפנה מן המלאכה תעסוק צמורה. ומלאכי כמוז עשה מורתך קבע שלא תחמיר לעמך ותקל לאחרים. או תחמיר לאחרים ותקל לעמך. אלא תהא מורתך קבע לך כמו לאחרים. וכן הוא אומר בעורא ו'. כי עורא היכן לבנו

עֲשֵׂה תוֹרַתְךָ קָבַע.
אָמַר, עֲשֵׂה וְעֵשֶׂה הִרְבָּה,
וְהוּי מְקַבֵּל אֶת כָּל הָאֲדָם
בְּסִבְרָא פְּנִיָּם יְפוֹת:

לדרוש את מורת ה' ולעשות וללמד לבני ישראל כמו שהיך לנו לעשות כך היה מלמד לבני ישראל: אמור מעט ועשה הרבה. כמו שמנינו בצנצנא לבני ע"ה שאמר מלה (בראשית יד) ולקחה פת לחם וצמור ויקח בן נקר כך וטוי: והוי מקבל את כל האדם. כשאתה מניח אורחים לבימך לא תמן להם ופניו כנזשות בקרקע שכל הנותן פניו כנזשות בקרקע אפילו נתן כל מחנה שבעולם מעלים עליו כאלו לא נתן כלום. שלש אזהרות הזהיר שמאי כנגד שלש מעלות שהזכיר ירמיה. חכם נזור ועשיר. כנגד חכם אמר עשה

רק ממנו יתברך, ויתקשר תמיד חכמה עלאה בחכמה תמאה, ונדע, אשר אין בלעדיו יתברך כלל, והכל לכל עצם אלקותו יתברך, והכל יקח שאדם חושב מנה, מקיים מצות עשה של יחוד הו"ה, שהוא שרש של כל המצוות. אכל צריך שתדע: וכשאני לעצמי מה אני; הינו שלא יבגס בך איה צד גאות וישות, שפכר זכות

לאינו דרגה, כי גאות היא תועבת השם, כמו שכתוב (משלי טו, ה): "תועבת הו"ה כל גבה לב", ונאמר חכמינו הקדושים (סוטה ד:): כל אדם שיש בו גסות הרוח, כאלו עובר עבירה כזכבים, פתיב הקא (משלי טו, ה): "תועבת הו"ה כל גבה לב", וכתוב התם (דברים ז, כו): "ולא תביא תועבה אל ביתך", ולכן בדי לזכות להגיע אל מדרגת בטול, להיות בטל ומבטל אל עצם עצמיות אלקותו יתברך, צריך לשכח לגמרי את האני, אלא ידע וכשאני לעצמי מה אני; כי אדם צריך לבעת, שגשמתו נקראת

אני, וצריך לבטל את עצמו לגמרי אל עצמיות אלקותו יתברך, היינו וכשאני לעצמי, כשאני שיהי הנשמה, מהפך אל העצם, שהוא עצמיות אלקותו יתברך, אזי אני זוכה — מה אני, בסוד (שמות טו, ז): "ונחננו מה"; ומה גם שהצדיק האמת נקרא עצם, וכשאדם מבטל את עצמו לגמרי אל העצם שהוא הצדיק, וכן אל עצם עצמיות אלקותו יתברך, על ידי זה נעשה בבחינת מ"ה — מה אני, ומה חיי, כמובא בדברי רבנו ז"ל (לקוטי מוה"ר, חלק ב, סימן פב), ואז הולך לו הכל בסדר. ואם תאמר, ששכשו אתה מבקל ומבבלל, ועובדים עליך כל מיני צרות ויסורים ומכאובים, ותצוה לדחות את זה מיום אל יום, עליך לזכור, אשר ואם לא עבשו אמת; כי אין לאדם רק את העכשו, ברגע הזה שבו הוא עומד. ולכן צריכים להשתדל בכל רגע לדיבק את עצמו באין סוף ברוך הוא, ולחשוב רק ממנו יתברך, ולדיע אשר אין בלעדיו יתברך כלל, והכל לכל אלקות גמור הוא, אשר כל רגע ורגע שאדם רק חושב ממנו יתברך, הוא ממשיך על עצמו אור וזיו וחיות ודבקות אין סוף, אשרי מי שאינו מטעה את עצמו בזה העולם, אלא הוא חושב בכל יום ובכל שעה ובכל רגע רק ממנו יתברך, והבן למעשה.

טו עשה תורתך קבע, אמר מעט ועשה הרבה, והוי מקבל את כל האדם בסבר פנים יפות: צריך שתדע, אהובי בני! אשר בזה העולם עובדים על כל אחד כל מיני צרות ויסורים ומכאובים, זה בכה וזה בכה, וקשה מאד מאד לאדם ללמד תורה, כי העניית והדחיקות שעוברות על בני-אדם, הן מטורדות אותו לגמרי, וכן יש בני-אדם שסובלים צרות ויסורים מעצמם, שהם

שעוסק במשא ומתן, על זה אמר לו רבנו ז"ל, שתקמינו הקדושים אמרו (שבת לא.), ששואלים את האדם: "קבעת עתים לתורה", הינו ששואלים אותו, אם גול מן הזמן שהיה טרוד בעסקיו ללמד תורה, כי קבע הוא לשון גולה. ולכן התנא הקדוש אמר לאדם: עשה תורתך קבע — לשון גולה, שתגול מהזמן שלך קצת תורה בכל יום. אמר מעט, תאמר לעצמך שאתה הולך ללמד רק מעט, ותחריף תראה אשר ועשה הרבה, שתלמד הרבה. וכמו שספר מזהר"ת ז"ל, שעבר עליו מה שעבר בכל יום — צרות ויסורים, טרדות ובלבולים, עגמת נפש וחלישות הדיעת, עד שהיה קשה לו ללמד כמו שרצה. ענה ואמר לו רבנו ז"ל: "מעט גם כן טוב". ולכן כשבא לבית המדרש, החל ללמד מעט, ותחריף אמר לעצמו: אלמד עוד מעט, וכן בכל פעם אמר לעצמו שילמד עוד מעט, עד שראה שלמד הרבה. וזו עצה טובה מאד לכל אדם, שיש לו צרות ויסורים ובלבולים, ועובר עליו מה שעובר, עד שגדמה לו שאף פעם לא יוכל ללמד, לכן הוא צריך לגול מזמנו ללמד תורה, שהיה עשה תורתך קבע — לשון גולה, אמר מעט, שתאמר לעצמך שאתה הולך ללמד רק פסוק אחד חמש וי"א, ותחריף עוד פסוק, ותחריף עוד פסוק, וכו', וכן תאמר לעצמך שאתה הולך ללמד משנה אחת, ותחריף עוד משנה, ותחריף עוד משנה, וכו', וכן תאמר לעצמך, שתאמר לעצמך, שאתה לומד כמה שורות, ותחריף עוד כמה שורות, ותחריף זו ועשה הרבה, תראה שפסוק אחד ומשנה אחת ומימרא אחת, וכיף ללמד מקרא, משנה, גמרא, מדרש וכו' — אם תלך בדרך זו. ואם תאמר: מילא, עובר עלי כלי-כף הרבה צרות, יסורים ומיריות, עגמת נפש וחלישות הדיעת, מניעות ודחקות, מחלקת ומריבות מבית ומבחוץ, ואני אגול מהזמן ללמד תורה, אבל לגבי-אדם אין לי סכלנות, מרב

חולים וסובלים מחלות וקלאים רעים, וגש בני אדם שסובלים מלידיהם צרות ומיריות ועגמת נפש, הכלל, שאין אדם שלא תעבר עליו איוו צרה בזה העולם, וכמו שכתוב (קהלת ב. כג): "כי כל ימיו מכאבים וכצעט, ענינו גם בלילה לא שכן לבו, גם זה הכל הוא"; ואמר רבנו ז"ל (לקושי-מוהר"ן, חלק ב, סימן קט), שהנראה שפאן הוא הגיהנום, כי אין נמצא בכלל עולם הזה, כפי הצרות והיסורים והמכאובים שבגוי-אדם סובלים, וכמו שכתוב (איוב ה, ז): "אדם לעמל יולד", (שם יד, א): "קצר ימים ושבע רגו", ותקמינו הקדושים אמרו על זה (בתי מדרשות ב, מו, סימן קיח): "אדם לעמל יולד, איני יודע אם לעמל מלאכה יולד אם לעמל תורה יולד, כשהוא אמר (ושענה נא, טז): ונאשים דברי בפיך ובצל ידי כסיתידך, לנטע שמים וליסד ארץ, ולמד לציון עמי אתה", ודאי לעמל תורה, כדי שתזכה בה ותיירש חיי העולם הבא. וכן אמרו (בראשית רבה, פרשה יג, סימן ד) על הפסוק (בראשית ב, ה): "ואדם אין לעבד את האדמה", לא נברא אדם אלא לעמל, אם זכה הוא עמל בתורה, ואם לא זכה הוא עמל בארץ, אשריו לאדם שהוא עמל בתורה. ופרש רבנו ז"ל, הינו אם האדם נברא בזה העולם שצריך לעמל, אזי אשרי האדם שעמלו בתורה. ולפי זה רואים שכל אחד עובר בזה העולם יסורים קשים ומרים, כל אחד כפי ענינו וכפי שרש נשמתו, ואין בית מנוס לברית אלא התורה, אבל מה לעשות, שגם הלמוד תורה קשה מאד, כי מרב צער ויסורים עוברים לו הנמים והטלות, על זה בא התנא הקדוש, ונותן לך עצה: עשה תורתך קבע; ופרש רבנו ז"ל (לקושי-מוהר"ן, חלק א, סימן רפד), שקבע הוא לשון גולה, כמו שכתוב (משלי כב, כג): "וקבע את קבעיהם נפש", הינו שאדם צריך לגב מומנו ללמד תורה. וזה שאמר רבנו ז"ל לאחד שהתלונן לפניו, שאין לו פנאי ללמד, מחמת

מרירות ועצבות שמסבכות אותי, על זה בא מורמן קצט. כנגד עשיר אמר אמור מעט ועשה הפנא ואומר: והוי מקבל את כל האדם בסבר פנים יפות; עם כל מה שעובר עליך, ראה להיות סכלן גדול לכל אחד הקא אליך, ואיזה גזור הכוונת את יצרו: טו עשה לך רב. לענין ותקבלו בסבר פנים יפות, הוראה מדבר עשיו. אם נא ותתן ונתתו ותאמצו ותעודדו דין לפניך ומסתפק בו עשה ותשמחו, על אף שעובר לך רב: והסתלק מן הספק. עליך מה שעובר. אשרי מי שיוכה לקים את זה, ולא חפסוק עליו אמה לנדן ואז טוב לו כזה ובבא, כי הא דרנא כי הוי אמאי טריפחא לנביה הוי מכניף לכולהו טבחי דמחא ממסיא אמר כי היכי דלמטיין שיבא והבן למעשה.

טו רבן גמליאל היה אומר, עשה לך רב, והסתלק מן הספק, ואל תרבה לעשר אמדות: יי שמעון בנו אומר, כל ימי גדלתי בין החכמים, עשה לך רב, והסתלק מן הספק, ואל תרבה לעשר אמדות: צריך שמוע, אהובי, בני! אשר יסוד גדול בעבודת השם יתברך, שיעשה אדם לעצמו רב, שילמד אותו את דרכי הצדיק האמת, ועל ידי זה יסתלק מכל מיני ספקות

שבאים אליו. ומבא בדברי מהר"ת ו"ל (לקוטי ה"לכות, שו"תיו, הלכה ה', אות י'), שאפילו מי שמקרב אל הצדיק האמת, עדין צריך לבקש בין תלמידיו את הרוח הקדוש של הצדיק האמת, כי איך שהוא, הצדיק אינו יוצא מזה העולם, עד שפניתי תלמיד אחד או כמה תלמידים, שאצלם גנזו אור הצדיק האמת. ולכן אומר הפנא: עשה לך רב; תעשה לך רב, שילמד אותך את דרכי הצדיק האמת, ועל ידי זה יסתלק מן הספק שצץ ועולה בכל פעם לאדם, כי לא כל אחד זוכה להבין את דברי הצדיק האמת. וכמו שאמר רבנו ו"ל (לקוטי מהר"ת, חלק א', סימן לו), שזה כולל גדול, שאי אפשר לשום אדם להשיג ולהפסד בדבורו של הצדיק, אם לא שתקן תחלה את ברית קדוש נראוי, ואזי יכול להבין ולהפסד דבורו של הצדיק. ולכן בהקדמה לכל אדם שיעשה לעצמו רב, שילמד עמו דברי הצדיק האמת, ועל ידי זה יסתלק מכל מיני ספקות, כי (מש"כ, טו): "מי יאמר ופיתו לבי טהרתי מתשאתי", ועל ידי זה שיהיה לו רב שילמד אותו את דרכי הפנא, ולא יהיו לו כבר שום ספקות בלמודו השוב שילמד עם תלמידיו, על ידי זה "ואל תרבה לעשר אמדות". כבר לא יצטרך להרבות לעשר באמדות, הינו כשאדם מעשר את פרוותיו, אסור להפריש מאמדת הדעת, כי יכול לטעות. כמו כן אם אדם רוצה לפרש מאיזה אסור או מאיזה מדה רצה, אם לא יהיו לו ההקדמות הנכונות מרב גרא שמ"ס, הוא עשוי לטעות, ולהפגש בדמיונות ובחמרות יתרות. פי רבנו ו"ל הקפיד מאד לא להחמיר חמרות יתרות, אבל כדי לדעת מה זו הלכה, ומה זו חמרה יתרה, על זה צריכים רב שילמד עמו, ועל ידי זה יסתלק מן הספק, ולא היה אומר בנעתו, והבן למעשה.

יו כל ימי גדלתי בין החכמים: צריך שמוע, אהובי, בני! אשר רבנו ו"ל אמר (לקוטי מהר"ת, חלק א', סימן סד), אשר צריכים להאריך כל יום יום, פי בכל יום נתגלה האור הגנוז שמאיר ביום הגה, פי כל יום הוא בריאה חדשה, וצריכים להרחיב את הדינים. וזה שהתפאר הפנא הקדוש

ממוקנים ומעשרותיו מוקללים: זו ולא מצאתי — איך נזה להגדיל את ימיו ולהרחיבם, לגוף טוב אלא שתיקה. מי שזומע חרפתו וזומק: ולהאיר על גפשו האור אין סוף? על-ידי ולא המדרש הוא העיקר אלא המעשה. ומדע לך שנתגדל בין החכמים, שמהם למד דבר זה, שהשתיקה טובה. שאפילו המדרש והדרש והדבור

וְלֹא מִצְאָתִי לְגוֹף טוֹב
מִשְׁתִּיקָה. וְלֹא הַמְדַרְשׁ עֲקָר,
אֲלֵא הַמַּעֲשֶׂה. וְכָל הַמַּרְבֵּה
דְּבָרִים, מְבִיא חֲטָא. יֵה רַבָּן
שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר, עַל
שְׁלֹשָׁה דְּבָרִים הַעוֹלֵם קָיָם,
עַל הַדִּין וְעַל הָאֱמֶת וְעַל
הַשְּׁלוֹם, שְׁנֹאמַר (זכריה ח, טז)
אֱמֶת וּמִשְׁפָּט שְׁלוֹם שִׁפְטוֹ
בְּשַׁעֲרֵיכֶם:

בחורה שאין לה מדה טובה הימנה אין עיקר קבול השכר אלא בשביל המעשה. והדורש ואינו מקיים נוח לו אם היה שומק ולא היה דורש: וכל המרבה דברים מביא חטא. שכן מנינו בחוה שהרבה דברים ואמרה אמר אלהים לא תכלו ממנו ולא מגעו זו. והוסיפה נגיעה שלא נאסרה בה ודחפה נחש עד שנגעה בו ואמר לה כשם שאין מיחה בנגיעה כך אין מיחה בזכירה ומוחך כך בזה

לדי חטא שכלה מן הפרי. הוא ששלמה אמר (משלי ל) אל תוסף על דבריו פן יזיח בך ונכזבת: יי העולם עומד. ישנו של בני אדם מתקיים אין זה כמו העולם עומד לנעול: על הדין לזכות את הכופי ולחייב את החייב: ועל האמת. שלא יסקרו איש בעימו: ועל השלום. בין המלכות ובין אדם לחבירו:

תורה, כדי לקיים את זה. כי התורה מתקמה על-אזה נפקות, כמובא (והו יתרו פה): אורייתא מתקמה דלעלא נפקת, שהיא עולם האצילות. והשלמות — להמשיך את התורה לעולם העשיה, לקימה לעבדה ולמעשה. ועקר השלמות להגיע אל זה בזה עולם העשיה, הוא על-ידי שישמע את דבורו, כי הדבור הוא בעולם העשיה, וכעין שאמרו חכמינו הקדושים (פריחות ג): עקימת שפתיו הוי מעשה, וזה וכל המרבה דברים מביא חטא, כי עקר החכמים בעולם העשיה נעשים על-ידי רבוי הדבורים, שמדבר כל העולה על לבו, ולכן דיקא בעולם העשיה, צריכים לשמר על הדבור יותר מהכל, והבו למעשה.

יח רבן שמעון בן גמליאל אומר: על שלשה דברים העולם קיים, על הדין, ועל האמת, ועל השלום, שנאמר (זכריה ח): "אמת ומשפט שלום שפטו בשעריכם": צריך שתדע, אהובי, בני! אשר השלשה דברים שהעולם קיים עליהם, הם כנגד האבות הקדושים: אברהם, יצחק, יעקב, כמובא (דגל מתנה אפרים. לך-לך); ויש לומר בפשיטות, כי אברהם הוא מדת החסד — זה נגד שלום, כי מי שנמשך תמיד אחר שלום — מדתו חסד, שרוצה לעשות חסד עם הזולת,

יצחק הוא מדת המשפט, כי משפט הוא דינא, ויעקב הוא מדת אמת, המחבר בין חסד לדין, וכך צריך כל בן אדם להנהיג: הן עם עצמו, והן עם זולתו, כי כשבר ישראל דן את עצמו לכף זכות, אפילו שעוברת עליו מדת הדין, הוא מוצא שם חסד, זה נקרא שחסד ודין מתחברים יחד, וזו שלמות האמת, שהיא מדתו של הקדוש-ברוך-הוא, כמאמרם ו"ל (שפת נח): חותמו של הקדוש-ברוך-הוא אמת.

רבי חנניא בן עקשניא אומר, רצה הקדוש ברוך הוא לזכות את ישראל, לפיכך הרבה להם תורה ומצוות, שנאמר (ושעיה מב), יי חפץ למען צדקו, יגדיל תורה מדת הדין, ימצא בעצמו את החסד, כמובא בדברי

רבנו ו"ל (לקושי-מתירן, חלק א', סימן רפכ), שאדם צריך לדרו את עצמו לכף זכות ולמצא בו את הנקודות טובות שיש בו, שזו מדת החסד שנוקטת בתוך הדין, וכן צריך לדרו גם את הזולת לכף זכות, ואפילו שהיא במדת הדין, צריך להכניס בו חסד, וזה נעשה על-ידי נקדת האמת שיש בו, שהיא החיות אלקות שנומצאת בכל בר ישראל. וזו היתה עבודתם של האבות הקדושים: אברהם, יצחק ויעקב, שכלם אחד. ולכן אמר הפנא הקדוש: על שלשה דברים העולם קיים, על הדין, ועל האמת, ועל השלום; הינו העולם קיים בזכות האבות הקדושים: אברהם, יצחק ויעקב, שהם נקודת מדת השלום והדין והאמת, וכשבר ישראל תמיד הפך אתר השלום, שהוא החסד, אזי הוא אוחז באמת, שהוא חותמו של הקדוש-ברוך-הוא, וכך יש לעולם קיום. ולכן, אהובי בני! מאחר שעובר עליך מה שעובר — צרות וסורים, דינים ומכאובים, ומדת הגבורה והדין שורין עליך, תשפול להכניס את החסד, שהוא השלום בתוך תיך, כמו שאמר רבנו ו"ל (לקושי-מתירן), חלק א', סימן ג), שצריך לבקש שלום, שיהיה שלום בין ישראל, ושיהיה שלום לכל אדם במדותיו, הינו שלא יהיה מחלוק בין מדותיו ומאצועותיו, שלא יהיה לו חלוק בין בטיבו ובין בעיקו, תמיד ימצא בו את השם יתברך, שזו מדת האמת, וכך יש קיום בעולם, שאדם צריך להתחזק אפילו במה שעובר עליו דינים קשים ומרים, עליו להכניס את השלום, שהוא שמו של הקדוש-ברוך-הוא (שפת נח), ועל-ידי זה יזכה לעבר על הכל, וכמו שהוא צריך להכניס שלום וחסד במדת הדין שעוברת עליו, כך הוא צריך להכניס שלום במדת הדין שעוברת על בני-אדם, לתקנם ולאמצם, לעודדם ולשמחם, ולרבר על לבם דבורי נחומים, אשר אין עוד מצנה יותר גדולה מזו, הינו לתקן את עצמו אפילו במצבים הכי קשים שעוברים עליו, להכניס במדת הדין את השלום שהיא מדת החסד, שכל זה נעשה על-ידי אמת, שהוא חותמו של הקדוש-ברוך-הוא. ומי שזוכה לתקן את עצמו בכל מה שעובר עליו — בין בגשמיות ובין ברוחניות, ואינו נותן לסמ"מ שישבר אותו ויפילו, שזה נקרא להכניס שלום בדין, זה נעשה על-ידי מדת האמת, שהוא שמו יתברך, ונדקא על-ידי זה יש קיום לעולם. ולכן האבות הקדושים תלוים זה בזה, כי אין קיום לעולם, אלא על-ידי שלום, דין ואמת. אשרי מי שמחפש תמיד את החסד, שהוא השלום, בתוך מדת הדין שעוברת עליו, ועל-ידי זה יתקין באמת, שהוא שמו של הקדוש-ברוך-הוא, והבן למצוה. **רבי חנניא בן עקשניא אומר: משנה זו היא בסוף פרק "אלו הלוקין", ויש לומר השעם — למה גומרים עם משנה זו תמיד אתר שמסימים מסכת אבות? אלא יש לומר, כיון שאדם מסיים פרק מפרקי מוסר ונהנהגה של הפנאים הקדושים, ויכול להיות שתהיה לו תלישות הדעת,**

הַגְּשָׁמִיּוֹת בְּשַׁעַת עֲשִׂיַת מִצְוֹת אֱלֹהִים וְהִנֵּה לְמֹה
 גָּמַן הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא מִצְוֹת אֱלֹהִים אֲשֶׁר אָדָם
 אֲפָשָׁר שִׁיעֲשֶׂה אוֹתוֹן בְּשִׁבְלֵי הַנְּאוֹת גּוֹפֵה, וְלֹא
 בְּשִׁבְלֵי רִצּוֹן הַבוֹרֵא יִתְבָּרַךְ שָׂמוֹ, חַס וְשְׁלוֹם?
 אֲלֵא הַתְּרוּץ הוּא, דִּיהִנֵּה בְּאֵמַת הַגְּשָׁמָה יֵשׁ לָהּ
 תַּעֲנוּג מִעֲשִׂיַת הַמִּצְוָה לְשֵׁם הַבוֹרֵא יִתְבָּרַךְ
 שָׂמוֹ, וּבְכוּה יֵשׁ הַנְּדַכְכוּת גַּם לְהַגּוֹף הַגְּשָׁמִי
 וְהַחֲמָרִי, כְּדִי לְרִאוֹת בְּשׂוֹב הַגְּנוּז וְהַצִּפּוֹן
 לְצִדִּיקִים, וְלַחֲנוּת בְּנוֹעַם הַגְּיִי"ה לְעִתִּיד לְבוֹא
 בְּגוֹן-עֲדוֹן, וְלַהֲיוֹת מִן הַעוֹלָם וְהַזּוֹכִים לְתַמֵּי
 עוֹלָם הַבָּא. וְהִנֵּה הַאָדָם הוּא מְרַכֵּב מַחֲמָר
 וְצוּרָה, וְצוּרָה הִיא הַגְּשָׁמָה, שְׂהִיא הַשְּׂכָל, אֲבָל
 הַחֲמָר בְּמֹה יִנְדָּבֶה, כְּדִי לְרִאוֹת גַּם-כֵּן בְּשׂוֹב
 הַצִּפּוֹן וְהַגְּנוּז הַצִּדִּיקִים וּבִשְׂאֵר הַטּוֹבוֹת? לְכָךְ
 גָּמַן הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא מִצְוֹת, אֲשֶׁר גַּם הַגּוֹף
 נִהְיֶה מֵהֶן, וְהָאָדָם הַמְּשַׁבֵּר בְּשַׁעַת עֲשִׂיַת
 הַמִּצְוֹת מִעֲשִׂיַת אֵת הַתְּאוֹת הַגּוֹפְנִיּוֹת, וְעוֹשֶׂה
 הַכֹּל כְּדִי לְקַיֵּם מִצְוֹת הַבוֹרֵא יִתְבָּרַךְ שָׂמוֹ, וְלִכְן
 עָלָיו לַעֲשׂוֹת מִצְוֹת אֱלֹהִים לְמַעַנּוֹ יִתְבָּרַךְ, וְלֹא
 בְּשִׁבְלֵי הַנְּאוֹת כָּלל, וּבְכוּה יֵשׁ גַּם-כֵּן הַנְּדַכְכוּת
 לַגּוֹף, כְּדִי שִׁיכַל לְבוֹא אֶל הַמְּדַבֵּר הַבְּבוּרָה
 שֶׁהַגּוֹף יִהְיֶה מְחַבֵּר עִם הַגְּשָׁמָה. וְזֶה מֵה
 שֶׁמִּרְשׁוּ הַתְּנָא הַקְּדוֹשׁ: רַצָּה הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא
 לְזַכּוֹת אֶת יִשְׂרָאֵל, לְפִיכֶךְ הַרְבֵּה לָהֶם תּוֹרָה
 וּמִצְוֹת, כִּי מֵלַת 'לְזַכּוֹת' מִלְשׁוֹן הַנְּדַכְכוּת,
 שֶׁרַצָּה הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא לְזַכֵּךְ גַּם אֶת הַגּוֹף
 שֶׁל יִשְׂרָאֵל עִם קְדוּשׁוֹ, כְּדִי לַעֲלוֹת לְמִקּוֹם אֲשֶׁר
 אֵין שׁוּם אָדָם יְכוֹל לְהַשִּׁיג בְּטוֹבוֹת הַעוֹלָם הַבָּא.
 וְעַל זֶה מִרְשׁוּ הַתְּנָא הַקְּדוֹשׁ: הַרְבֵּה לָהֶם, הֵינּוּ
 שְׂגָתִין לָהֶם הַרְבֵּה מִצְוֹת, אֲשֶׁר יֵשׁ הַנְּאוֹה גַּם
 לְהַגּוֹף הַגְּשָׁמִי וְהַחֲמָרִי, וְהָאָדָם הַמְּשַׁבֵּר אֶת
 גְּשָׁמִיּוֹת גּוֹפֵה בְּשַׁעַת עֲשִׂיַת מִצְוֹת אֱלֹהִים, אֲזַי
 מְרַגֵּשׁ גַּם אֶת הַתַּעֲנוּג הַאֲלֵקִי מִהַגּוֹף הַגְּשָׁמִי,
 וְעוֹשֶׂה הַכֹּל כְּדִי לְקַיֵּם מִצְוֹת הַבוֹרֵא יִתְבָּרַךְ
 שָׂמוֹ, שְׂעַל-יְדִי-יָהּ יֵשׁ הַנְּדַכְכוּת הַגּוֹף הַגְּשָׁמִי
 גַּם-כֵּן, וְזֶה הַלְשׁוֹן 'לְזַכּוֹת'. וְכָל זֶה יְכוֹל כָּל
 בַּר יִשְׂרָאֵל לְקַיֵּם, כִּי הָרִי הוּא מְקַיֵּם מִצְוֹת

אֵיךְ הוּא יְכוֹל לְקַיֵּם אֶת דְּבָרֵיהֶם, מֵאַחַר שֶׁהוּא
 מְכִיר אֶת מְקוֹמוֹ? עַל זֶה מְסִימִים אֶת הַפֶּרֶק
 תְּמִיד עִם מִשְׁנֵה זוֹ: רַצָּה הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא
 לְזַכּוֹת אֶת יִשְׂרָאֵל; הֵינּוּ שְׂאֵסוֹר לְהִתְנַאֵשׁ, כִּי
 הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא רַצָּה לְזַכֵּךְ אֶת הַאָדָם, שְׂגַם
 בְּשׂוֹר גּוֹפֵה יוֹכֵה לְהַשִּׁיג אֲלֵקוֹת, כְּמוֹכָא בְּדָבְרִי
 רַבְּנֵי י"ל (לְקוּטִי-מִתְר"ו, חֵלֶק א', סִימָן כב), כְּסוּד
 (אֵיב יט, כו): "וּמִבְּשָׂרִי אֲחַזֶּה אֱלֹהִים", לְפִיכֶךְ
 הַרְבֵּה לָהֶם תּוֹרָה וּמִצְוֹת; שִׁיְהִי לְאָדָם תְּרִי"ג
 מִצְוֹת כְּגוֹד רַמ"ח אֲיָבָיו וְשִׁס"ה גִּידָיו, כְּדִי
 שְׂעַל-יְדִי כָּל מִצְוָה וּמִצְוָה יִנְדָּבֶךְ אֵיבָר אֶחָד,
 לְהִיּוֹת כְּלִי לְקַבֵּל בּוֹ אוֹר וְזִיו נְחִיּוֹת אֲלֵקוֹתוֹ
 יִחְבְּרֶךְ. וְכֵן עַל-יְדֵי לְמוֹד הַתּוֹרָה הַקְּדוּשָׁה:
 מְקָרָא, מִשְׁנֵה, גְּמָרָא, מְדָרְשׁ, הַלְכוֹת וְאַגְדוֹת,
 וְסִתְרֵי גִסְתּוֹת הַתּוֹרָה הַקְּדוּשָׁה, עַל-יְדֵי-יָהּ
 יִנְדָּבֶךְ גַּם גּוֹפֵה הַגְּשָׁמִי וְהַחֲמָרִי, וְיִהְיֶה כְּלִי
 לְקַבֵּל בּוֹ אוֹר אֲלֵקוֹתוֹ יִתְבָּרַךְ. וְלִכְן מְסִימִים עִם
 מִשְׁנֵה זוֹ, כְּדִי לְחַזֵּק וּלְעוֹדֵד וּלְשַׁמֵּחַ אֶת כָּל בַּר
 יִשְׂרָאֵל שְׂעַל יִתְנַאֵשׁ, וְגַם לוֹ יֵשׁ עֲדוֹן חֲקוּהָ
 לְתַמּוֹן אֶת הַכֹּל, וּמוֹכָא בְּדָבְרֵי הָאִישׁ הַאֲלֵקִי רַבִּי
 לִוִי יִצְחָק מִבְּאִרְדֵּי-שׁוֹב וִי"ע (קְדָשׁ לוי, וצא),
 שֶׁמִּנְדָּבֶךְ: רַצָּה הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא לְזַכּוֹת אֶת
 יִשְׂרָאֵל, לְפִיכֶךְ הַרְבֵּה לָהֶם תּוֹרָה וּמִצְוֹת; מֵה
 הַלְשׁוֹן 'לָהֶם', וְעוֹד מֵה הַלְשׁוֹן 'הַרְבֵּה', הִנֵּה
 צִרְיָה לֹמֵר גָּמַן תּוֹרָה וּמִצְוֹת, הָרִי זֶה סוֹכֵב
 עַל יִשְׂרָאֵל? אֵף צִרְיָה לִידַע, כִּי הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-
 הוּא גָּמַן לְיִשְׂרָאֵל תּוֹרָה וּמִצְוֹת, וְהַמִּצְוֹת הֵן
 עַל שְׂמִי בְּחִינּוֹת: הַבְּחִינָה הָאַחַת — הֵן
 הַמִּצְוֹת אֲשֶׁר אֵין בָּהֶם שׁוּם תְּאֵנָה גְּשָׁמִית רַק
 לְהַבוֹרֵא יִתְבָּרַךְ שָׂמוֹ, כְּמוֹ מִצְוֹת צִיצִית וְתַפְלִין,
 אֲשֶׁר אֵין יְכוֹל לְהִיּוֹת בְּהֵן שׁוּם תְּאֵנָה לַגּוֹף
 הַגְּשָׁמִי וְהַחֲמָרִי כָּלל, רַק הַכֹּל לְהַבוֹרֵא יִתְבָּרַךְ
 שָׂמוֹ, וְיֵשׁ עוֹד מִצְוֹת אֲכִילָה בְּשִׁבְת יוֹם טוֹב
 וּמִצְוֹת זְוִיג, אֲשֶׁר יֵשׁ בָּהֶם תְּאֵנָה לְהַגּוֹף גַּם-כֵּן,
 רַק הָאָדָם בְּשַׁעַת עֲשִׂיַת מִצְוֹת אֱלֹהִים, לֹא יַעֲשֶׂה
 בְּשִׁבְלֵי הַתַּעֲנוּג כָּלל, רַק יַעֲשֶׂה כְּדִי לְקַיֵּם מִצְוֹת
 הַבוֹרֵא יִתְבָּרַךְ שָׂמוֹ לְעַד, וְצִרְיָה לְשַׁבֵּר תְּאֵנֹת

מַעֲשִׂיֹת עִם הַגּוֹף דְּקָא, וְאִפְלוּ אֲכִילָה וְשִׁתְיָה וְלִינָה וְכוּ', בְּנִתּוֹ הָיָה רַק לְמַעֲנוֹ; יִתְבָּרַךְ, כִּי הָרִי שֶׁקָּטְנִים וְרַמְשֵׁים לְהַרְנוֹת שֶׁכֵּן דְּלִים מֵהַסּ אִף הִתְקַיְנוּ בְּרִכּוֹת קָדָם אֲכִילָה וְשִׁתְיָה וְלִינָה וְאִתְרַפְּךָ, נִמְצָא שֶׁהַכֵּל נִתְהַפֵּף לְרוֹתְנִי, וְלָכֵן

מְסִימִים מְשָׁנָה זֹו בְּכֵל כָּל יִשְׂרָאֵל יֵשׁ לָהֶם חֵלֶק לְעוֹלָם
פְּרָק, כְּדִי לְסוּק וְלֵאמֹר וְלַעֲמִין וְלַעֲוֹד וְלִשְׁמֹחַ אֵת כָּל בְּרַי וְיִשְׂרָאֵל, שְׂיַעַד שְׁבָם הָיָה וְכוּל לְזוֹת לָזֶה וְלֹא יִתְאַשׁ, וְהָבֵן לְמַעֲשָׂה.

כָּל יִשְׂרָאֵל יֵשׁ לָהֶם חֵלֶק לְעוֹלָם הַבָּא: טַעַם שֶׁלְפָנַי כָּל פְּרָק מִפְּרָקֵי אֲבוֹת תִּקְנֵנוּ לוֹמַר מְשָׁנָה זֹו, אֲשֶׁר אֵינָה שְׂבִיכָת לְכָאֵן כָּלֵל, וְהִיא מְשָׁנָה בְּסִנְהֵדְרִין (צ): אִךְ יֵשׁ לוֹמַר עַל-פִּי דְבָרֵי רַבְנֵי ו"ל (לְקוּטִי-מִתְּרִין, חֵלֶק א', סִימָן לז): עַקְר הַבְּרִיאָה הִיָּתָה בְּגִין דִּישְׁתַּמְדוּעָוֵן לִיהַ (זֶהוּ בֵּא מֵב), כְּמוֹ שֶׁפְּתוּב (יִשְׁעִיָה מֵג, א): "לְכַבְּוּדֵי בְּרִאֲתִיו יִצְרַתִּיו אִף עֲשִׂיתִיו", שְׁאֵלֹו הָאֲרַבְעָה עוֹלָמוֹת: אֲצִילוֹת, בְּרִיאָה, יְצִירָה, עֲשִׂיָה, הַכֵּל

כְּדִי לְהַפִּיר אֵת הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא. וְהֵנָּה כָּל הַבְּרִיאָה כְּלָה תְלוּיָהּ בְּשֵׁנֵי דְבָרִים: גּוֹף וְנַפְשׁ, שְׁנָה אֶדָם וְהַבְּהֵמָה, חֲמֵר וְצוּרָה, חֲכָמָה וְסַכְלוֹת, אֹר וְחֹשֶׁךְ, חַיִּים וְיִמְתָּה, וְצִרְיָה כָּל אֶדָם לְהַכְנִיעַ אֵת הַחֲמֵר שֶׁהוּא הַסַּכְלוֹת, הַחֹשֶׁךְ וְהַיִּמְתָּה וְהַבְּהֵמִיּוֹת, וְלְבֹאֵ אֵל הַשֶּׁבֶל, שֶׁהוּא הַצּוּרָה, הָאֹר וְהַחַיִּים, שְׂיִזְכָּה לְהַשִּׁיג תְּמִיד הַשְּׂגוֹת אֲלָקוֹת, וְיִהְיֶה נִקְלָל בְּאֵין סוּף בְּרוּךְ הוּא, וְזֹו שְׁלֵמוֹת הַבְּרִיאָה, שֶׁמִּתּוֹךְ תִּקְרַף הַחֹשֶׁךְ וְהַפְּנוּת, הַחֲמֵר וְהַסַּכְלוֹת, הוּא זֹוֹכֵה לְהַפֵּךְ הַכֵּל אֵל אֹר וְחַיִּים, צוּרָה וְחֲכָמָה, וְלַהַפִּיר אֵת הַבּוֹרָא יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ, וְלֹא לְהַתְפַּעַל מִשׁוּם דְּבָר שְׂעוּבָר עֲלֵיו. וְזֶה מֵאֵד קֵאֵד חֲשׁוּב אֲצִלוֹ יִתְבָּרַךְ, וּבִשְׁבִיל זֶה בְּרָא הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא אֵת עוֹלָמוֹ, כְּדִי שְׂזַנְהָ לְהַפִּירוֹ מִכָּל דְּבָר בְּנֵה עוֹלָם, וְכַעֲנֵן שְׁאֵמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוּשִׁים (תְּנַחֲמָא נְשָׂא): בְּעִשְׂיָה שְׂבָרָא שְׂבָרָא הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא אֵת הָעוֹלָם, נִתְאַוָּה שְׂהִיא לֹו יְדִירָה בְּתַחְתּוּנִים כְּמוֹ שֵׁשׁ בְּעִלְיוּנִים; וְהֵנָּה כָּל בְּרַי יִשְׂרָאֵל יֵשׁ לוֹ חֵלֶק בְּעוֹלָם הַבָּא, שְׁנָה חַיִּיּוֹת אֲלָקוֹת שְׂנִמְצָאֵת בּוֹ, שְׁנָה הַצּוּרָה וְהַחֲכָמָה, הָאֹר וְהַחַיִּים. וְמִבְּרִי אֲרֵיָה מִהַפְּסוּק (יִשְׁעִיָה ס, כא): "וְעַמָּה פְּלִם צְדִיקִים", אֲשֶׁר כָּל בְּרַי יִשְׂרָאֵל הוּא בְּחִבּוּתֵי צְדִיק, וְכַמּוּבָב דְּבָרֵי רַבְנֵי ו"ל (לְקוּטִי-מִתְּרִין, חֵלֶק א', סִימָן כג), שֶׁכָּל בְּרַי יִשְׂרָאֵל נִקְרָא צְדִיק עַל שֵׁם שְׂפִמּוּל, וְהוֹרִיד מִמֶּנּוּ אֵת הָעֲרֻלָּה, שֶׁהוּא הַחֲמֵר וְהַסַּכְלוֹת, הַחֹשֶׁךְ וְהַיִּמְתָּה וְהַבְּהֵמִיּוֹת, וְלָכֵן נֶפֶשׁ כָּל בְּרַי יִשְׂרָאֵל מִשְׁתַּקְּקַת תְּמִיד לְהַפְּלֵל בְּעוֹלָם הַבָּא עוֹד בְּנֵה הָעוֹלָם, אִךְ מִצַּד הַגּוֹף הַגְּשָׁמִי וְהַחֲמֵר, שֶׁהוּא הַבְּהֵמִיּוֹת וְהַחֹשֶׁךְ, הַחֲמֵר וְהַסַּכְלוֹת, מוֹשֵׁף אוֹתוֹ תְּמִיד אֵל הַאֲרַבְעִיּוֹת, שְׁנָה "לְעוֹלָם יִירָשׁוּ אֲרָץ", כִּי הַגּוֹף הַגְּשָׁמִי רוֹצֵה לְרַשֵּׁת אֵת הָאֲרָץ, לְהַרְבּוֹת בְּתַאֲוֹת גְּשָׁמִיּוֹת וְחֲמִיּוֹת, עִם כָּל זֹאת "נִצְרַ מְשַׁעֵי מַעֲשָׂה יְדִי לְהַתְּפָאֵר", זֶה עַקְר הַהַתְּפָאֵרוֹת שֶׁל בְּרַי יִשְׂרָאֵל, שֶׁהַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא מִתְּפָאֵר עִמּוֹ שֶׁהוּא מִתְּגַבֵּר עַל הַחֹשֶׁךְ וְהַסַּכְלוֹת, הַחֲמֵרִיּוֹת וְהַבְּהֵמִיּוֹת, וְיִמְהַפֵּךְ הַכֵּל לְרוֹתְנִיּוֹת. וְלָכֵן לְפָנַי

פרק ב רבי אומר. שיבור. שיעור: כל שהיא שלומדים פרק ממוסר דברי חכמינו הקדושים, תפארת לעושיה ותפארת לו מן האדם. שהיא נוח מתקילים עם המשנה הזו, להורות לאדם, לו ויהיו נוחין בני אדם ממנו. וזה יהיה כשילך בכל שיעור שאף שמצד הגוף נמשך אחר התמריית המדות נדרך האמצעי ולא יטה לאחד משני הקטבות. והמשמיות, עם כל זאת יש בכחו להפוך את ש"ס הוא כלי ציור יש תפארת לו שאוסף ממנו הרבה אבל אין בני אדם מפארתין אותו במדה זו. ואם הוא מפזר יותר מן הראוי. בני אדם המקבלים ממנו מפארים אותו. אבל אינו תפארת לעושיה. ואינו נוח לו שהוא בא ליד ענוות בשביל כך. אבל מדת הנדיבות שהיא אמצעית בין הכילות והפזור. היא תפארת לעושיה. שאומר את ממונו ואינו מפזר יותר מן הראוי. ותפארת לו מן

פרק ב א רבי אומר, איזו היא דרך ישרה שיבור לו האדם, כל שהיא תפארת לעושיה ותפארת לו מן האדם. והיו זהיר במצוה קלה כבחמורה, שאין אמה יודע מתן שכרו של מצוה. והיו מחשב הפסד מצוה כנגד שכרה, ושכר עברה כנגד הפסדה. והסתכל

האדם. שני אדם מפארתין אותו שטות כמו שראוי לו לימן. וכן הדין בשאר כל המדות: שאין אמה יודע מתן שכרו של מצוה. לא נחפזת נמורה שכל המקיים מצות עשה ולא עושה המבטל מעשימתו דאלו עונשן של מצות לא מעשה מפורשות הם סקילה.

א איזו היא דרך ישרה שיבור לו האדם, כל שהיא תפארת לעושיה ותפארת לו מן האדם: צריך שתדע, אהובי, בני! אשר אדם צריך למקן את מעשיו רק כפי התורה, ולא להתפעל כגבי אדם, כי כך אמר רבנו ו"ל על הפסוק (לקוטי מוה"ר, חלק ב' בהקדמה), על הפסוק (תקאל לג, כז): "אחד הנה אברהם", שאברהם עבד את השם ותברך בבחינת אהב, ולא התבלבל משום בריהו שבועלם, וכן כל אדם לחרוץ להורה בתשובה שלמה אליו ותברך. אסור לו להסתכל על שום בריהו שבועלם. וזה

שאומו התנא הקדוש: איזו דרך ישרה שיבור לו האדם, כל שהיא תפארת לעושיה, הינו תמיד שיראה שיהיה לתפארת להקדוש ברוך הוא, שהוא עשה ועושה ויעשה, שנה פרוש תפארת לעושיה, הינו הדרך היראה שאדם צריך לכהור לעצמו, זה רק צריך להיות למצא חן בעיני הקדוש ברוך הוא ולא בעיני בשר ודם, וזה היסוד ביהדות, לא להתפעל משום בריהו שבועלם, רק שיבור לו האדם דרך ישרה שהיא תפארת לעושיה, שנה הקדוש ברוך הוא, ותפארת לו מן האדם, עם כל זאת אמר רבנו ו"ל (לקוטי מוה"ר, חלק ב', סימן סח), שער השלמות של האדם בנה העולם, שיהיה למעלה וגם למטה, שצריך להרגיל את עצמו גם להיות בין בני אדם דבוק בו ותברך, הינו שאפלו שמתנהג בדרךים גשמיים, לא ישכח מהקדוש ברוך הוא ומהתורה, כמובא בדברי רבנו ו"ל (לקוטי מוה"ר, חלק א', סימן רס), שגם בעת העסק צריך להיות מקשר אל התורה, שנה ותפארת לו מן האדם, שיקדש שם שמים ברכים, וכמאמרו ו"ל (קבוצות י): לעולם תהא דעתו של אדם מערכת עם הבריות. אבל תמיד לזכור, שצריך להיות מקשר אל התורה. כי צריך שתדע, אהובי, בני! והיו זהיר במצוה קלה כבחמורה, שאין אמה יודע מתן שכרו של מצוה, והיו מחשב הפסד מצוה כנגד שכרה, ושכר עברה כנגד הפסדה; כי אמה צריך תמיד רק להסתכל

שמעשיך יהיו מקשרים אל התורה, שנה שריפה. הרג. ומנן. כרת. ומיתה צדי שמים. ומלקות. תפארת לעושיה, עם כל זאת, תהיה נצתך העונש הקל לעבירה הקלה. והחמור לתמורה: והוי מערכת עם הבריות, אכל בשום פנים ואפן מחשב הפסד מצוה. מה שאתה מפסיד מסוממן שלא תטעה את עצמך להתחבר עם רשעים, וממונן מפני עסק המלוה. כנגד השכר שיעלה לך

כדי לשא חן בעיניהם, כי אף שהנהרתיך שתהיה לך תפארת מן האדם, ותהיה מערב בין הבריות, עם כל זאת ראה וגם ראה, שיהיו מעשיך מקשרים אל התורה דוקא, ולזה תזכה רק אם תקים: והסתכל בשלשה דברים, ואין אתה בא לידי עברה, להתחבר עם

בשלשה דברים ואין אתה בא לידי עברה, דע מה למעלה ממך, עין רואה ואין שומעת, וכל מעשיך בספר נכתבים:

ממנה צעו"ז או צעו"ז צ"הא יומר מאותו הפסד: ושכר עבירה. הנאה שאתה נהנה בעבירה כנגד הפסד שעמית לנא לך ממנה: בדרך ארץ. מלאכה או סמורה: שיגיעת שניהם משכחת עון. שהמורה משמש כמו של אדם והמלאכה מפרטת ומשכרת את הגוף וממוך כך יצר הרע צטל ממנו: וכל תורה שאין עמה מלאכה. ואם תאמר יחא עמל צמורה תמיד ויגיעתה תחא משכחת עון ומה זוכך למלאכה. לכן החוק לומר וכל תורה שאין עמה מלאכה סופה צטלה. לפי שחי אפסר לו צלל מוונות ומלסטת את הבריות ומשכח

ב רבן גמליאל בנו של רבי יהודה הנשיא אומר, יפה תלמוד תורה עם דרך ארץ, שיגיעת שניהם משכחת עון. וכל תורה שאין עמה מלאכה, סופה בטלה וגוורת עון. וכל העוסקים עם הצבור, יהיו עמלים עמהם לשם שמים, שזכות אבותם

עוברי עברה, חס ושלום, והם: דע מה למעלה ממך, כמו שפרש המגיד הקדוש מפוריטש זי"ע, שתמיד תדע מה קורה למעלה זה ממך, איה שאתה תתנהג; עין רואה ואין שומעת, וכמו שאמר

תלמודו: יהיו עוסקים עמהם לשם שמים. ולא כדי לטול עטרה לומר כך וכך עשיתי צטלל הציבור: שזכות אבותם מסייעת. שזכות אבותם של צבור ולדקמן העומדת לעד היא המסייעת אל העוסקין

רבנו ז"ל (סיני-מורין, סימן חקד): כשאדם עושה כך בציור, נעשה כך בכל העולמות, וכשעושה כך בידיו, נעשה כך בכל העולמות, כי אדם קשור לכל העולמות העליונים, וכמו שאמר (שם, סימן חקד): אם היו מהפכים את האדם הינו

לראות את פנימיותו, היו רואים שבכל גיד וגיד ולכן גם תזכר, אשר עין רואה, כפי שאתה רואה פה למטה, כן, כבכול, רואים ומסתכלים עליך מעולם האצילות. ואין שומעת, כפי שאתה שומע פה למטה, כן כבכול שומעים עליך מעולם הבריאה. וזכור גם תזכר, אשר וכל מעשיך מה שאתה עושה בעולם העשיה הצשמי והחמרי — הכל בספר העליון מעולם הציורה נכתבים. ולכן תראה שכל מעשיך, אהובי, בני! יתאמו רק כפי התורה, ואפילו שאמרת לך שתהיה מערב בדיעת הבריות, עם כל זאת תמיד תזכור שאסור להפרד מדרכי התורה כי הוא זה, כי אדם מחבר לכל העולמות כלם, והבן למעשה.

ב יפה תלמוד תורה עם דרך ארץ, שיגיעת שניהם משכחת עון, וכל תורה שאין עמה מלאכה סופה בטלה וגוורת עון, וכל העוסקים עם הצבור, יהיו עמלים עמהם לשם

עמיהן להוליא לאור דקין ולא מנד טוב השמלותם של
 העוסקים: ואתם מעלה אני עליכם שכו. אף על
 פי שאין הדבר צא לידי גמר טוב מנד מעשיכם. אלא
 בשביל זכות אבותם של זכור. מעלה אני עליכם שכו
 כאילו אתם עשייתם הישועה
 האמת בישראל הואיל ואתם
 עוסקים לשם שמים. פירוש
 אחר וכל העוסקים עם הזכור
 להכריח ולטוף את הזכור
 לדברי מנשה לזכור או לפדיון

**מְסִיעֵתֶם וְצַדִּיקְתֶּם עוֹמֶדֶת
 לְעַד. וְאַתֶּם, מַעֲלָה אָנֹכִי
 עֲלֵיכֶם שֶׁכָּר הִרְבֵּה בְּאֵלֹהֵי
 עֲשִׂיתֶם:**

שזוים יהיו עוסקים עמהם לשם שמים. שזכות אבותם
 של זכור מסייעתן לתת מה שפקדו עליהם ואפילו
 ממון הרבה והזדקקה שיעשו תעמוד להם לעד. ואתם
 המתעסקים לטוף את הזכור למנוח וז. מעלה אני עליכם
 שכו כאילו עשייתם זאת המנוח ממנוויכם ממש.
 ורמז"ס פירש ואתם מעלה אני עליכם שכו כאילו
 עשייתם. אם בשעה שאתם עוסקים עם הזכור נחטלתם
 מעשיית איו מנוח בשביל עסקי הזכור מעלה

אי אפשר להחזיק במדרגה אחת, להיות תמיד דבוק בו יתברך, ולכן ההקב"ה לתן ג' נתיבות למחזין,
 והוא על-ידי שנה, כי בשעת שנה הנשמה מתחדשת, כמובא (והר בראשית יט), בסוד (איכה ג, כג):
 "חדשים לבקרים רבה אמונתך", כי כשהמחזין מתנגעים, על-ידי השנה הם מתחדשים כנראה
 בחוש, וזה שאנו מברכים: "הנותן לנפש כח", כי היו מתחלה נפשים ועכשו מתחזקים, ובשעת
 השנה המחזין הינו הנשמה באה בתוך האמונה. ויש כמה בחינות בשנה; יש שצריכים להפסיק
 מדברותם לישון, ואז שוקמים ונתחדשים המחזין, ויש שצריכים לעסק במשא ומתן, שאז נותנים
 נתיבות למחזין, וזה שאמר התנא: יפה תלמוד תורה עם דרך ארץ, שניצעת שניהם משכחת עון;
 כי צריכים את שניהם, מצד אחד ללמד תורה, ולהיות דבוק בתורתו יתברך, אבל מצד שני
 ההקב"ה לתת נתיבות למחזין, כדי שלא יתבטל. כי אתה צריך לדעת, אשר וכל תורה שאין עמה
 מלאכה — סופה בטלה וגוררת עון; כי מרובי אור געשה שכירת הגלים, ואחר-כך יתבטל
 לגמרי. ולכן צריכים לתת נתיבות למחזין, כי מצד אחד אדם צריך להיות דבוק במי החיים בו
 יתברך בקביעות, אבל מצד שני ההקב"ה — או לישון או לעסק במשא ומתן, כדי שלא יתבטל
 מחו לגמרי, חס ושלום, ואז יצא שכו בהפסדו, ומזה בא, שכל-כך הרבה אנשים מתחזקים
 ממנו יתברך, כי לא יודעים סוד זה, שצריכים לתת נתיבות למחזין, ואחר-כך יתבטל, כי הנתיבות הן היא
 מצוה גדולה מאד, ויעזר לו לחדש בכל פעם את מת-מתשבתו, ולהיות דבוק במחזין בו יתברך.
 וכל העוסקים עם הזכור, יהיו צמלים עמהם לשם שמים, שזכות אבותם מסייעתם וצדקתם עומדת
 לעד; וכמו-כן אדם צריך לדעת, אף שעקר השלמות שיהיה מברך לגמרי מכל העולם, וישב
 בחדרו דבוק בו יתברך, ולא יהיה אכפת לו שום דבר, מצד שני האדם מצוה לעסק גם עם

אחרים, וכמו שאמר רבנו ז"ל (לקוטי מו"ק), אלמלא שזכר כללו עשייתם אומה מזה שנתעלמו חלק ב', סימן ז'): בשם שיש מצנה של פריה ורביה, להוליד בנים בגשמיות, פן יש מצנה של פריה ורביה, להוליד בעלי שכל ברוחניות, שיוכו להכיר את הקדוש ברוך הוא. ולכן ההקב"ה לצאת גם לחוץ לקרב רחוקים, ואף שמצדו זה בחינת בטול, שמבטל את

ג. הווי זהירין פרשות, שאין מקרבין לו לאדם אלא לצורך עצמן. נראין כאוהבין בשעת הנאתן. ואין עומדין לו לאדם בשעת דחקו:

הזמן, עם כל זאת ההקב"ה לדעת, שזה גם כן בחינת ניתוח להמתין, וכמו שהזהיר רבנו ז"ל את מוהר"ם ז"ל לדבר בכל יום עם בני אדם, כדי לתת ניתוח למחול (עין תי"מ מו"ק, סימן חלה), שהשיחה עם בני אדם היא כמו שנה, שהוא ניתוח למחין. ואל תחשב האדם, שזה בטול זמן, כי כוננו היא לשם שמים, לקרב נשמות אליו יתברך להוליד ברוחניות, שזכות אבותם מסייעתם, הינו אלו שעוסקים עם זולתם, וזאת אבותם מסייעת את מי שמקרב את בנייהם, ואם תהיה להם בחינת הדעת, שהרי אהב בין כך מבילה את הזמן בהבל זריק, חס ושלום, כי אהב יכול לשבת במדרגה להיות אז דיוק בו יתברך, ולעסק בתורה בשקידה נודעה ונפלאה, על זה הוא אומר: ואהב, מעלה אני עליכם שכר תורה פאלו עשייתם, וכבר אמרו חכמינו הקדושים (ירושלמי ברכות, פרק ה', הלכה א'): העוסק בצרכי צבור בעוסק בתורה; ולכן אסור להשבר מזה, אדרבה בזה שפסטיקים מהדבקות, ויוצאים לקרב רחוקים, על ידי זה נותן ניתוח למחין, וכשיחזור חזרה לתורה לעסק בתורה ובתפלה, בדבקות ובחידים, על ידי זה יתחדש מחול בכל פעם. ואל תחשב שזה קל, כי כבר אמרו חכמינו הקדושים (דברים רבה, פרשה א', סימן י'), שמשאוי של צבור קשה, ואין אדם יחיד יכול לשא משאן של צבור בעצמו; תדע לה, שהרי משה רבן של כל הנביאים, לא היה יכול לשאת משאוי של צבור לעצמו, עם כל זאת מי שמוסר את נפשו בעבור זולתו, וזה בכל פעם לתדע את מחול יותר ויותר, וישגי בכל פעם מחין וחיות ודבקות חדשים, אשרי לו, והבן למעשה.

ג. הווי זהירין פרשות: צריך שפדע, אהובי, בני! אשר כל דבר שהוא רשות עניני גשמיות העולם הזה, בדברים פאלו צרכים מאד לשמר מאנשים, ולא להאמין לאף אהב, מפני שאין מקרבין לו לאדם אלא לצורך עצמן, כל מי שמקרב אותך, הוא חושב רק לטובת עצמו, והוא רוצה להוציא מקף מה שהוא רק יכול: כסף או כבוד וכדומה, ולכן תשמר מאד, אהובי, בני! ואל תאמין לאף אהב שאומר שהוא התבר שלך, אין דבר כזה בזה העולם, כל אהב חושב רק לטובת עצמו, נראין באוהבין בשעת הנאתן, כל זמן שיש לו הנאה מקף, שהוא יכול להוציא מקף כסף או כבוד וכדומה, אז הוא מראה את עצמו פאלו הוא אוהב אותך. אבל באמת תדע לה, שאין דבר כזה בזה העולם, כי כל אהב חושב רק מעצמו, ולא אהב לו מהזולת, והרואה ואין עומדין לו לאדם בשעת דחקו, כשאתה תהיה בדחק ובצער, אז כלם יברחו מקף, כי כל זמן שיכולים להנות מקף, כלם ירצו אחרך, כמו שכתוב (משלי יד, כ): "אהבי עשיר רבים", וגו', אבל ברגע שיראו, שכבר אינך יכול לתת להם מה שרצו, על ידי זה יעזבו אותך. וזכור זאת, אהובי, בני! ואל תטעה את עצמך, כי רבים חללים הפילו דברים אלו, שבני אדם הלכו שולל

ד עשה רצונו כרצונך. פור ממונך נחפשי שמים. אחר מישוהו, וחסכוו פאלו הוא יכול לעזור כרונך. כאלו פורת אומס נחפנך. שאס עשית כן יעשה לנוך כרוננו. כלומר יתן לך טובה בעין יפה: כדי שיבטל רצון אחרים. יפר עמם כל הקמים עליך לרעה. ואני שמעתי שאין זה אלף דרך כבוד כלפי מעלה והרי הוא כאלו כמוב כדי שיבטל רצונו מפני לרונך. כחזתה שאמרנו נפרק כמה אשה (שבת דף סג) כל העושה מזהו כמקוהו אפילו גור דין

ד הוא היה אומר, עשה רצונו כרצונך, כדי שיעשה רצונך כרצונו. בטל רצונך מפני רצונו, כדי שיבטל רצון אחרים מפני רצונך.

של עולם הזה; כי הצדיק דבוק בתי החיים באין סוף ברוך הוא, בטל ומבטל לגמרי אליו יתברך, ותי כבר יותר למעלה מאשר למטה, ולכן כל העצות שלו הן עצות מהעולם הבא, מה ששוכב שם. מה שאין כן המון עושים, אשר נמצאים בגשמיות עולם הזה, כל עצותם היא רק בעבור עצמם, כל זמן שהם יכולים להוציא ממך משהו, הם יתחברו אליך, אבל ברגע שתהיה בשעת דחק, הם יעזבו אותך, וישליכו אותך לכלבים. וזכר כלל זה, אהובי, בני! כי תצטרך את זה לזמנים הבאים, ואל תתעב את עצמך, והבן למעשה.

ד הוא היה אומר; הינו רבן גמליאל בנו של רבי יהודה הנשיא, היה רגיל לומר פתגם זה: עשה רצונו כרצונך, הינו עשה את רצונך לגמרי כמו רצונו יתברך, שתתעב שיתנהג עמך כמו שהוא רוצה, הינו בכל מה שעובר עליך בגשמיות וברוחניות — תודה לו, כי אתה עושה את רצונך הנשמי והחמרי לגמרי, שיהיה כרצונו יתברך, כדי שיעשה רצונך כרצונו. על ידי שאתה עושה את רצונך שיהיה כרצון האין סוף ברוך הוא, ואינך רוצה לעשות רצון אחר מבצעדי רצונו יתברך, על ידי זה הוא יתברך עושה את רצונך שיהיה כרצונו. בטל רצונך מפני רצונו, תבטל את עצמך לגמרי אל האין סוף ברוך הוא, שלא תהיה לך שום מחשבה אחרת מבצעדי רצונו יתברך, והכל — כדי שיבטל רצון אחרים מפני רצונך; כי בו ברגע שהאדם מבטל את עצמו לגמרי אל אין סוף ברוך הוא, ויודע ועד, אשר אין בלעדיו יתברך כלל, ונדך גדול ונדך קטן אינו נעשה מעצמו, אלא בהשגחת המאציל העליון, על ידי זה כלם מתבטלים כנגדך. הינו כל הקמים עליך ומצערים אותך, מתבטלים לגבי רצונך, כי כל אלו שקמים נגדך ומצערים אותך, אין זה אלא עוונותיהם הקרובים, הן במחשבה, הן בדבור והן במעשה. וכמאמר הבעל שם טוב הקדוש זי"ע: כל שאדם פוגם במחשבה — סובל מילדיו, וכשאדם פוגם בדבור — סובל מאשתו, וכשאדם פוגם במעשה — סובל מבני אדם. ואמר רבנו ז"ל (ספרי שמות, את נא, סימן כו): על ידי הוצאת ידע לבטלה, בורא קלפות המתלבשים בבגדי אדם מתנגדים וחולקים עליו, ועושים לו יסורים; נמצא, כל זמן שיש לאדם מתנגדים וחולקים עליו, סימן שצדין לא תקן את מעשיו. וכן הוא יכול לבחון את עצמו אם חזר בתשובה או לא, כי כפי הפגם — כן הוא סובל, או במחשבה, או בדבור, או במעשה, הינו אם סובל מילדיו, הוא יודע שפגם במחשבתו, וצדין לא תקן את זה, ועליו לחזור בתשובה שלמה על פגם המחשבה, ואם סובל מאשתו, הוא יודע שפגם

אמר: בשל רצונך מפני רצונו, הינו שתבטל את כל הרצונות הזרים והרעים שיש לך נגד רצונו, שלא יהיה לך רצון אחר מבלעדי רצונו יתברך, כדי שיבטל רצון אחרים לרצונך, כי בו ברגע שאמה מבטל את עצמך לגמרי לאין סוף ברוך הוא, ועושה את רצונו יתברך שיהיה כרצונך, הינו שאין לך רצון אחר מבלעדי רצונו יתברך, שאמה מקבל על עצמך כל מה שעובר עליך, על-דד-ינה תזכה לבוא לבטול כנה, עד ששכל הרשעים האוירים הקמים עליך, יפלו ויתבטלו מלפניך. כי כלל זה צריך שתדע, אהובי, בני! אשר על כל צדיק יש מחקרים ומתנגדים, כי הרע נמשך אחר הרע, והרע אי אפשר לו לסבל את הטוב, ולכן פשוט צדיק הבטל ומבטל לגמרי אל האין סוף ברוך הוא, ומאיר עליו אור השכינה בהארה זויו וחיות ודבקות אמת, על-דד-ינה הם מקנאים בו וחולקים עליו, אבל פינן שאינו שם לב אליהם, רק הוא מדבק את עצמו באהבה אמתית, להמשיך את עצמו אל נעם זיו השכינה, ואינו רוצה שום רצון אחר מבלעדי רצונו יתברך, לבסוף כלם מתבטלין לפניו. העקר ראה להיות סכלן גדול מאד, אהובי, בני, על כל מה שעובר עליך, ותדע שכל מה שקורה עמך, זה רק מרב אהבה שהקדוש-ברוך-הוא אוהב אותך, ורוצה שתתחזר בהשוכה אמתית, ושלל ישאר אצלך שום פתם ורעב קלשהו, על-דד-ינה הוא מקים עליך שונאים ורשעים שמבדלים עליך ומצייקים לך. והכל כדי שתבוא אליו יתברך בלב אמת, בלב נכון, ותשוב בהשוכה שלמה, ותפל על פניך בפשוט נדים ורגלים, ותתחזר לגמרי אליו יתברך, על-דד-י שתשפך נפשך לפניו יתברך, ואז תראה נפלאות, איך שכלם יתבטלו מלפניך, ובכבוד, שתתחזר אליו יתברך עם לב אמת, לב נכון, והבן למעשה.

בדבורו, ועדין לא תהן את זה, ועליו לתור בהשוכה שלמה על פנים הדבור, ואם סובל מבני-אדם, הוא יודע שפגם במעשיו, ועדין לא תהן את זה, ועליו לתור בהשוכה שלמה על פנים מעשיו, ובאות יבחן האדם מה עליו לתקן, כי השלמות היא, שאדם צריך לעשות כל עשיותיו, שיהיה רק כרצונו יתברך, וזו השלמות שאדם צריך להגיע בה העולם, שלא יהיה לפני מראה עיניו רק אותו יתברך. ולכן דיקא התנא רבן גמליאל, בנו של רבי יהודה הנשיא, הנה רגיל לומר דבר זה, כי נשיא של כל הדור, הוא סובל בשביל כל הדור, כי עקר מעלת הנשיא, שאין עליו אף אחד, כמאמרם ז"ל (מדרש אגדה בראשית) על הפסוק (ויקרא ד, כב): "אשר נשיא יחטא", נשיא שאין על גביו מושל אלא השם יתברך, ולכן הוא צריך לסבל בשביל כלם, וען שרבן גמליאל לקח את נשיאותו מאביו, כמאמרם ז"ל (תבבות יג): "כשחלה רבי וכו' אמר: לכני גדול אני צריך. נכנס רבן גמליאל אצלו, ומסר לו סודי נשיאות. אמר לו: בני, נהג נשיאותך ברמים, זרק מנה בתלמידים. וראה מה נשיא צריך לסבל מהרבים, כי לא ימלט, מי שיש לו עסק עם רבים, שלא יתלקו עליו, ולא יציקו לו הן במעשה והן בדבור. ולכן הזהירו אביו, שינהג נשיאותו בתקנה, ויזרק מנה בתלמידים. ומאחר שראה אל מה זה מביא, לכן נעץ לכל אדם: עשה רצונו כרצונך, עשה את הרצון שלך עשה משל, שיהיה כרצונו, הינו שאדם צריך בכת לעשות, שרצונו יתברך יהיה כרצונו, כדי שיעשה רצונך כרצונו, כי טבע רצון האדם להמשך רק אחר גשמיות וחקריות, אחר מחלקת ומריבות, או וכוונות, או אחר תאוות ומדות רעות, ולכן אמר את הלשון 'עשה', שתעשה עשה ממש, שיהיה רצונו יתברך כרצונך, ואיך וזכים לזה? על זה

של שנעים שנה ממנבל מעליו: ה אל תפרוש מן הצבור, אלא השתמך בצרכם של הפורש מן הצבור. ליש רוחה נחממת נכור (תענית א'). ואל תאמין בעצמך עד יום מותך. שכי יומתן כהן גדול שמש נכחוהו גדולה שמונים שנה ולבסוף נעשה נדוקי (תענית א'). ואל תדין את חבירך עד שתגיע למקומו. אם ראית חנוך שגא לדי נסיון ונכשל אל מדינהו לחנוכה. עד

ה הלל אומר, אל תפרוש מן הצבור, ואל תאמין בעצמך עד יום מותך, ואל תדין את חברך עד שתגיע למקומו,

תפרש מן הצבור, זה יסוד גדול מאד, שתמיד צריכים להיות ביחד עם הצבור, ולא להפרד מהם, וקמאמרם ו"ל (ברכות ל): לעולם לשתף איניש גפשיה בבדי צבורא; וכן אמר ההסכם מכל האדם (קהל ד. ט): "טובים השנים מן האחד, אשר יש להם שכר טוב בעמלם, כי אם יפלו האחד יקים את חברו, ואלו האחד שיפיל, ואין שני להקומו"; הינו כי שנים יותר טוב מאחד, כי אם אחד בודד והוא נמצא לבד, הוא יכל לפל, אכל קשיש שנים, אחד מסוק את השני, ואינו נתון לו לפל, ומכל שכן קשיש צבור שלם, ומחזיקים את עצמם ביחד באותה דעה, זה עזר מאד מאד. ולכן זהו דבר גדול מאד, קשמי פעם הגברים מתאספים יחד, ומדברים דבורי יראת שמים והתחזקות, ומחזיקים אחד את השני באמונה פשוטה בו יתברך. וכן זהו דבר גדול מאד מאד, שבם נשים מתאספות יחד, ומדברות דברי יראת שמים, ומחזקות אחת את השניה ביראת שמים ובכניעות, ובאמונה פשוטה בו יתברך, שזהו מאד חשוב בשמים, ועל זה אומר התנא הקדוש: אל תפרש מן הצבור, לא לפרש מהצבור, הינו גברים צריכים להיות ביחד, לעזר אחד להשני, ולחזק אחד את השני, ואותו דבר נשים צריכות להיות ביחד, ולעזר אחת לשניה. ועל זה מוסיף: ואל תאמין בעצמך עד יום מותך, כי צריכים לדעת, שאם האדם הוא בעצמו, ואומר: אני לא צריך את אף אחד שיחזק אותי, כי אני חזק בעצמי, על זה בא התנא הקדוש ומוכיח לו: ואל תאמין בעצמך עד יום מותך, עד היום האחרון אל תהיה בטוח בעצמך, כי אתה לא יודע מה יכול לעבר עליך עוד בנה העולם, ויכול להיות, שצבאו יום, שתפול בגפילה גדולה, ולכן צריכים להתאסף יחד עם הצבור, כי ואל תאמין בעצמך עד יום מותך; וזהו שיש הן לגברים והן לנשים, גברים צריכים להתאסף יחד ולהתחזק, לדבר ביניהם דבורי אמונה והשגחה פרטית, וכן נשים צריכות להתאסף יחד, ולדבר ביניהם דבורי אמונה, דבורי השגחה פרטית, לשמח אחת את השניה, לחזק זו את זו, וזה יסוד גדול בהגדרות, ובפרט בעתים הללו, שרוח הרחוב היא רוח של כפירות ואפיקורסות, רוח של הפקרות, אני זהו דבר גדול מאד מאד אם מתקבצים יחד, ומדברים ומשוחחחים, ומחזקים אחד את השני. ומוסיף התנא הקדוש ואומר: אל תדין את חברך עד שתגיע למקומו, כי בדרך כלל קשמתקבצים יחד אנשים, תמיד יכולים למצא חסרונות אצל הזולת, ולומר לעצמו: איך אני יכול להתאסף עם פלוני או עם אלמוני, או גם הנשים תגדנה: איך אני יכולה להתאסף עם פלונית או עם אלמונית, הרי אני יודעת את מעשיהן, ומה יש לי

אמן? על זה אומר התנא הקדוש: ואל תדין את חברך עד שתגיע למקומו, אסור לדון את אף אחד, כי כל אחד ואחד הוא במקום שלו, ועובר עליו מה שעובר, ואין שום ברירה יודעת מה שעובר על הוולתו, ולכן אומר רבנו ז"ל (לקוטי מו"ק, חלק ב', סימן א'), שרק הצדיק יודע את מקומו של כל אחד ואחד, ולכן הוא יודע לעשות ראש השנה, כי הוא יכול לדון את כל אחד ואחד לכף זכות, אבל אנחנו לא יכולים לדעת בדיוק את המקום של כל אחד ואחד.

ואל תאמר דבר שאי אפשר לשמוע שסופו להשמע. ואל תפירוש אחר לא תגלה סודך

לכונן ענין לנין ענין ותאמר שאין כלל מי שישמע לך שסופו להשמע כי עוף השמים יוליך את הקול והגירסא היא לפי פירוש זה סופו להשמע אבל רש"י פירוש אחר לא תגלה סודך

ולכן אסור לנו לדון את אף אחד, כי אף אחד אינו יודע מה קורה בבית של השני. אם אדם היה יודע מה שעובר על הוולתו, היה מלמד עליו זכות. ולכן יש קשר הדוק בזה שאמר: אל תפרש מן הצבור, אל מה שאמר: ואל תאמין בעצמך עד יום מותך, אל תאמין בעצמך עד היום האחרון שאתה יכול להיות לבר, כי זה לא יתכן שאדם לבר יוכל להחזיק מעמד. ואם תאמר: אף אני יכול להתאסף עם פלוני או עם אלמוני, כי הרי אני מכיר היטב היטב את מעשיו, על זה הוא אומר: ואל תדין את חברך עד שתגיע למקומו; הינו שצריכים לדון את כלם לכף זכות, כי אינך יודע את מקומו של כל אחד ואחד. ואם תאמר עכשיו נשמתאספין יחד, ורוצים לדבר סודות שאף אחד לא ישמע, ואסור לנו להתאסף יחד? צריך שתבדע, אהובי, בני! ישאסור לומר את הדברים האלו, שאף אחד לא ישמע, כי אנחנו עכשיו פה בביתך, ומדברים דבורים שאף אחד לא ישמע אותם, על זה מוסיף התנא הקדוש ואומר: ואל תאמר דבר שאי אפשר לשמוע שסופו להשמע, כמו שכתוב (קהלת י, כ): "כי עוף השמים יוליך את הקול, ובעל גופים יגיד דבר"; אין משג כזה סודות, אדם צריך תמיד לזכור, שהקדוש ברוך הוא נמצא, ואין בלעדיו נמצא, הכל זה אלקות ואלקות זה הכל, היכן שאדם נמצא — שם הקדוש ברוך הוא נמצא, ולכן לשמך דברים קבוצת גברים, ואינם רוצים שמישהו ידע, או מדברות קבוצת נשים ואינן רוצות שידעו, אין דבר כזה, כי הכל לבסוף יתגלה, וזה שאמר התנא הקדוש: ואל תאמר דבר שאי אפשר לשמוע שסופו להשמע; ולכן צריכים תמיד לזכור, אפילו שיושבים קבוצה אחת של אנשים ומדברים, צריכים לדעת שלא יעבר הרבה זמן, וכלם ידעו מזה. ולכן צריכים לשמר מאד מאד על הדבור, לא לדבר כל העולה על רוחו, ובפרט בקבוצת אנשים, כי לבסוף הכל יתגלה, ולא יכולים להסתיר שום דבר, הכל פתוח היום, הכל גלוי לפני כלם, ואל תטעה את עצמך לומר, שאף אחד לא יגלה מה שדברו פה. ולכן צריכים מאד מאד להשמר אף שמדברים, ובפרט בשעה שנמצא קבוצת של אנשים, עם כל זאת צריכים לדעת אשר להתאסף יחד, זה דבר מאד מאד חשוב, באשר זה מחזק את בני אדם. ולכן זהו דבר גדול מאד להתאסף יחד מפעם לפעם, ולדבר דבורי אמונה והשקפה פטרית ולהתחזק יחד, ולא לדחות ולומר: עכשיו אין לי זמן, רק בפעם הבאה אבוא, אלא עליך לדעת, אם קבעו פעם בשבוע להתקבץ, כגון: גברים שידברו יחד דבורי יראת שמים ואמונה, הם צריכים לבוא תכף-ימידי, ולא לדחות את זה משבוע לשבוע, או

גורם ואל תאמר דבר שאפשר לשמוע סופו להשמע ודבדבי מורה מדבר אל תאמר על דבר מורה שאמה יכול לשמוע עכשיו שהשמע אורו לנסוף אלא הט אויב ושמע מיד: לבשאפנה. מעסקי אטסקו כמורה: ו

בור. ריק מכל דבר ואפילו בטיב משא ומתן אינו יודע. והוא גרוע מעט הארץ. מרגום והאלמה לא משם.

וארעא לא חבור: ולא עם הארץ חסיד. אבל ירא מטא אפשר שיהיה שהרי הוא בן בטיב משא ומתן: ולא הביישן למד. שהמתבייש לשאלו שמה ילביגו עליו, יסאר ממיד בספקותיו: ולא הקפדן. הרב שמקפיד על התלמידים כשואלים אותו לא

ילמד כראוי. אלא לרץ שיבזיר פנים כלהלכה לתלמידיו: ולא כל המרבה בסחורה מחכים. דלמי (רברים ל) ולא מעצר לים היא אין המורה מנויה בלומס שהולכים מעצר לים: ובמקום שאין אנשים. ילמד כראש ולהורות הוראה:

מעניגי צניעות, משמחה, מהתחזקות, וזה מאד מאד חשוב בשמים. וזהו מקשרים כל דברי התנא הקדוש אהד אל אהד, והגן למעשה. ו אין בור ירא חטא, ולא עם הארץ חסיד, ולא הביישן למד, ולא הקפדן מלמד, ולא כל המרבה בסחורה מחכים, ובמקום שאין

אנשים, השתדל להיות איש: צריך שתדע, אהובי, בני! שהתנא הקדוש מלמד אותנו הנקוגות עמקות בעבודת השם יתברך, כי לא ירמה אדם, שהוא כבר זכה להגיע לאיזו מדרגה בהשגת אלקות, בשעה שהוא עובד בור, אדם בלי שום מדות כלל, ואפילו מדות שהן מצד האנושיות אין לו, זה נקרא בור, כעין בור שאין בו כלום, וכמו שכתוב (בראשית לו, כד): "ותבור רק אין בו מים", ודרשו על זה חכמינו הקדושים (שפת כב): ממשמע שגאמר: ונהבור ריק, איני יודע שאין בו מים, אלא מה תלמוד לומר אין בו מים? אלא מים אין בו, אבל נחשים וצקרבים יש בו. ומובא בדרבי רבנו ז"ל (לקוטי מוה"ר, חלק א, סימן פד): נחשים וצקרבים אלו הן המפשבות נרות המבבלות את דעתו, שלא יזכה להשיג את האור האלקי המאיר בכל יום. ולכן אומר התנא: אין בור ירא חטא, אהד שאין בו שום מדות, בור ריק, מלא מחשבות נרות והנהורים רעים, הוא אינו יכול להיות ירא חטא, כי באופן שהאדם יזכה ליראה, הוא צריך תמיד לצייר לפניו עיני שכלו את אמתת מציאותו יתברך, ולהתנהג בדרך ארץ גדול מאד, שיהיה לו מדות טובות. וכן ולא עם הארץ חסיד, מי שאינו לומד תורה, ואינו מקים מצוות, הוא אינו יכול להיות חסיד, כי מה זה חסיד? זה שעושה לפניו משורת הדין, והוא מוסר את גופו לא להזיק לאחרים, כמאמר ז"ל (בבא קמא ל): האי מאן דבעי להמגי חסידא ליקים מלי דגזיקין; ועל זה צריכים ללמד הרבה

תאמר לבשאפנה אשנה,

שמא לא תפנה:

ו הוא היה אומר, אין בור

ירא חטא, ולא עם הארץ

חסיד, ולא הביישן למד, ולא

הקפדן מלמד, ולא כל

המרבה בסחורה מחכים.

ובמקום שאין אנשים,

השתדל להיות איש:

שישאל תמיד את ספקותיו מהזולת, שגם זה תלוי כפי המדות טובות שיש בו, שאינו מזלזל בתכריו, וילהפף צריך לדעת, אשר ולא השפדן מלמד, מי שרוצה ללמד את חברו, אסור לו להקפיד עליו, אפילו אם צריך להסביר לו אף פעמים, כי צריכים סבלנות גדולה עם הזולת, וזה גם כן תלוי בין אדם לחברו, כי צריכים לאהב את הזולת כנפשו, וכמו שהוא לא היה רוצה שיזלזלו בו, כך אסור לו לזלזל באחרים, אלא אסור לו להקפיד על הזולת, אפילו שצריך להסביר לו את הלמוד פעמים אין מספר. וכן ולא כל המרבה בסחורה מחפשים; כי קנין התורה לא נקנה בזה שמרבה בסחורה, וכמאמרם ו'ל (ערוכה נה): לא תמצא לא בסחונים ולא בתגרים; ובפרט כשיש לו עסק במסחר, בנקל יכול להקטיל בעברות שבין אדם לחברו: בגגבה, או בהונאת דברים. ובמקום שאין אנשים, אל תאמר שלוש עלי נפש, מה אני צריך להקטיל בעל חברי וללמד עמו, אל תאמר כך, אלא השתדל להיות איש, ולדבר וללמד עם הזולת. ובזה מקשרים כל דבריו, שאדם צריך לעבד הרבה על עצמו, לעקר מנוו את המדות רעות שבין אדם לחברו. וזו השעוה שבני אדם טועים, שחושבים שאלו שני דברים נפרדים, הינו בין אדם למקום ובין אדם לחברו. ובאמת זה מקשר בזה, כי אין בור ירא חטא, מי שאין בו מדות טובות כלפי הזולת, בזה הוא מגלה שאינו ירא חטא, הוא אינו מפתח לחטא נגד חברו, ואין עם הארץ חסיד, כי אם אינו לומד תורה, הוא אינו יודע אף להתחסד עם קונו, ואיך לעשות חסד עם חברו, וכשאינו קונה לעצמו את מדת העוה דקדושה, אלא יש בו בושה דסטרא אגרא, הוא אף פעם לא ילמד מחברו, שזה ולא הבישן למד, וכמו כן צריכים סבלנות לכל בר ישאל, וילמד את כלם דעת ויראת שמים; וישמר את עצמו מאד בשעה שעוסק במשא ובמתן

תורה, לדעת את ההלכות שבין אדם לחברו. ובה מקשרים דברים: אין בור ירא חטא, ולא עם הארץ חסיד, כי ירא חטא גם כן תלוי בתקאים שבין אדם לחברו, כי מי שאין בו מדות טובות, והוא פרא אדם, אינו ירא חטא, והוא מסגל לגנב ולגול ולעשות עול לחברו, וכמו כן אם אדם אינו לומד תורה, והוא עם הארץ, אינו יכול להיות חסיד, לעשות לפניו משורת הדין עם זולתו, ואמרו תחמינו הקדושים (בבא קמא ל): תסידים הראשונים היו מצניעים קוצותיהם וזכיותיהם בתוך שדותיהם, כדי שלא יזקו אחרים מהם; וזה יסוד גדול בעבודת השם יתברך, שתחלה יתקן את מדותיו שבין אדם לחברו, כי בלי זה לא שיה שיקרא חסיד, כי חסיד זה המתחסד עם קונו, פמוכא (מקווי-יטה. סקנה ב): אין חסיד אלא המתחסד עם קונו, דעביר ליה קן דאיהו אכסניא דליה. ודא שכינתא דאיהי קן דליה בית דליה היכל דליה מלון דליה; כי שלמות החסיד, שהוא מתחסד עם קונו, שעושה לו קן אצלו. וכשהוא מתקן במדות טובות שבין אדם לחברו, אז יחזיק גם במדות שבין אדם למקום; כי באמת מצוה בין אדם למקום זה יותר קל ממצוה שבין אדם לחברו, וכמאמרם ו'ל (ימא פה): עברות שבין אדם למקום יום הכפורים מכפר, עברות שבין אדם לחברו אין יום הכפורים מכפר, עד שירצה את חברו; ולכן אם אין אדם קונה לעצמו מדות טובות בין אדם לחברו, אין בו יראת חטא, ואינו יכול לקרא לעצמו חסיד. ולא הבישן למד, באפן שיזכה אדם ללמד תורה, אסור לו להתביש בשום פנים ואפן, אלא להרגיל את עצמו לשאל כל דבר הקשה לו, שזה יסוד גדול בקנין התורה, לשאל את ספקותיו, ולא להתביש משום בריה שבעולם, כי אם לא יבדר ספקותיו, לעולם לא ילמד. וגם זה תלוי בין אדם לחברו, שישוד גדול בקנין מדות טובות,

ז על דאטפת אטפוך. רטע הייט ומלטסט אל
 הנריום ומניפן זנה. וזלומס מדה מדדו לך: וסוף
 מטפידן יטופון. שלג היה הדבר מסור זינו להכרן
 אלל לניט זין והכז'ים ממכר זינו שמנגלגטס מונה על
 ז אף הוא ראה גלגלת אחת שצפה על פני המים.
 אמר לה, על דאטפת, אטפוף. וסוף מטפידן
 יטופון: ה הוא היה אומר, מרבה בשור מרבה

ז אף הוא ראה גלגלת אחת שצפה על פני המים:
 הינו שחתכו למישהו את הראש, רתמנא לצלן. אמר לה,
 אטפוף, מפני שאפה חתכת ראש של אחר, חתכו את הראש שלך, וסוף מטפידן יטופון, ולבסוף
 מי שחתך את הראש שלך, יחתכו לו את ראשו. רבנה אפה צריך, אהובי, בני, להזהר מאד מאד,
 אם אפה יודע שצפית איזה רע ורשעות לאביך או לאמך, או לתמיד או לתמותך, ראה לבקש
 מהם סליחה, כי לבסוף אפה תקבל את הענש. ואם אצל אבינו יעקב, שפיתתו היתה שלמה,
 כחוב (בראשית לו, ה): "וינתאבל על בנו זמים רבים", ופרש רש"י: "כי שנה משפרש מפנו עד
 שניד יעקב למצרים וכו' — הרי כ"ב שנה, כנגד כ"ב שנה שלא קם יעקב כבוד אב ואם וכו';
 ואתר שהוא לא היה בבית אביו וצורים ושתים שנה, קבל חזרה צער מבנו יוסף ששעלם מפנו
 עשרים ושתים שנה, ובכה עליו הרבה. ואם בארזים נפלה שלהבת, מה יאמרו אובי הקור. ולכן
 צריך שתזכר את זאת, אהובי, בני! אם צערך את הורייך, או את הורי אשתך, בקש מהם סליחה,
 כי אחרת אפה תקבל את זאת חזרה מהילדים שלך. ולכן צריכים להזהר בזה מאד מאד, לא
 לצער שום בר ישראל, ומכל שכן בני ישראל, שהיא כלי של הקדוש-ברוך-הוא, כי דרכו של בני ישראל
 בלב ושב, והקדוש-ברוך-הוא אוהב את מי שהוא בלב ושב, ושוה אצלו. ולכן מי שמבזה
 את העני, מבזה את הקדוש-ברוך-הוא, ולבסוף יקבל את זאת בחזרה. ולכן מי שיודע שצער את
 בר ישראל, ומכל שכן מי שצער את הצדיק, עליו לבקש מפנו מחילה וסליחה, כדי שלא יצטרך
 לשלם על כך מחיר כבוד מאד. ורואים בחוש, שבני-אדם אינם נוהרים בזה, אלא מציקים
 ומצערים את בני-אדם, ואינם יודעים שלבסוף ישלמו על כך מחיר קשה וכבד מאד, ויהיו להם
 אחר-כך טענות ומענות על הקדוש-ברוך-הוא. ורואים בחוש, שבני-אדם מקבלים ענשים קשים
 ומרים, ויש להם אחר-כך קשות על הקדוש-ברוך-הוא — למה מגיע להם הענש הזה, ושכחו
 כי לפני עשור או עשרים או שלשים שנים, עשו אותו דבר, ועכשו מקבלים גמול על מעשיהם.
 ולכן צריכים הרבה לבקש את הקדוש-ברוך-הוא, אם פגם בכבוד אב ואם, או פגם בכבוד הצדיק,
 או בכל בר ישראל, שיזכה לחזור בתשובה שלמה, כדי שלא יבא עליו אחר-כך הענש. כי מה
 שהאדם עושה לזולתו, הוא מקבל את זה בחזרה וזה ברור, והבן למצפה.

ח מרבה בשור מרבה רמה: צריך שתדע, אהובי, בני! אשר באכילת בשור מן החי, צריכים
 לשמר מאד מאד מי הוא השוחט, כי היים יש שחששים קלים וריקים ופוזזים, והם אשר
 גורמים את כל הצרות לעם ישראל, כמובא בדברי רבנו ז"ל (לקוטי מו"ק, חלק א, סימן לו),
 שהשוחט צריך להעלות את החי למנבר, ואם השוחט אינו הגון, הוא כרוצח נפשות, כי בכל

בצל-חיים יש נשמה מגלגלת, ורמנא לץלן, ידי חייב ועמיד הוא אחר כך לתנוע מן מימך: ה
 והיא מחכה לתקון, כי יש לה צער גדול מאד
 להיות מגלגלת בבצל חיים, ואם על-כל-פנים
 היא מגלגלת בבצל חיים פשוט, אזי על-ידי
 שוחט הגיון, שמכין
 בברכת השחיטה, והוא
 ירא שמים גדול מאד, דאגה. מרבה נשים, מרבה
 ואתר-כף מכשירים את

בשר העוף או את בשר הבהמה, וכשבא לבר ישראל ואוכלה בכונה גדולה, ומכון שחיות אלקות
 נקצאת בתוך הבצל חיים, אז יש לנשמה צליה, אכל אם אינו מכון דבר זה, אלא הוא מזלזל
 בזה, ואוכל כזולל וסובא, אזי הנשמה המגלגלת מצטערת מאד מאד, שצדין לא באה על תקונה.
 ומכל שכן כשהשוחט הוא קל וריק ופוחז, בודאי היא מתרחקת מתקונה, ואוי לשוחט שהורג
 את הנפש, וכן אוי לאדם שאינו עוסק בתקון הנשמה המגלגלת בבשר. ולכן אמרו חכמינו
 הקדושים (פסחים ט:): עם הרצון אסור לאכל בשר, שגאמר (ויקרא יא, טו): "זאת תורת הבהמה
 והעוף", כל העוסק בתורה, מטר לאכל בשר בהמה ועוף, וכל שאינו עוסק בתורה, אסור לאכל
 בשר בהמה ועוף, כי הוא אינו יודע איך לתקן את הנשמה המגלגלת בתוך הבשר. ולכן אמר
 התנא הקדוש: מרבה בשר מרבה רמה, כי מי שאינו ראוי ואוכל בשר, עוד גורם קלקול לנשמה
 המגלגלת בתוך הבשר, וכן גורם שמתרבה בו רמה ותולעה. ואמרו חכמינו הקדושים (סוטה ה):
 בש"ר — ביאשה, סירוקה, רמה; ולכן צריכים מאד מאד להזהר בנשים הללו איזה בשר קונים,
 לבדק היטב מה טיבו ומקורו, כי הבצל-שם טוב הקדוש ז"ע גלה לתלמידי, אשר השם-י"ם
 התלבש בשוחטים שאינם הגונים, והם אשר מכשילים את נשמות ישראל בטרפות וזבלות
 שטמטמים את הלב, עד שמי שאוכל בשר פגול — נתעבר דמיו, וכבר קשה לו לקבל אמונה.
 ולכן אשרי מי ששומר נפשו, שלא יאכל בשר בלי הקשר טוב, והבן למעשה.

מרבה נכסים מרבה דאגה: צריך שתדע, אהובי, בני! אשר אין שום תכלית בזה העולם, רק
 לברוך אל הקדוש-ברוך-הוא, ותמיד לחשב רק ממנו יתברך, ובכל רגע ורגע שאתם חושב
 ממנו יתברך, מקדם מצות עשה של דבקות ויחוד הבורא יתברך שמו. וכן עקר התכלית הוא רק
 ללמד התורה הקדושה, שהיא חקמתו יתברך. וכשאדם מכניס את עצמו בתורה הקדושה,
 על-ידי-הוא הוא מכניס את עצמו וכל בלו רק בו יתברך, כי הוא יתברך עם התורה אהר. ולכן
 כשאדם לומד תורה, הוא נקלל בו יתברך, וכמו שאמר רבנו ז"ל (ספר-מדות, אות למד, סימן י'):
 כל ידיעה במשפטי התורה — הן מצוות שבין אדם לתורה, והן מצוות שבין אדם לקונו, הידיעה
 הזאת בעצמה היא הצלחת הנפש. ואמרו חכמינו הקדושים (ערוכי נה): "לא בשמים היא", לא
 תמצא בגפי רוח, "ולא מעבר לים היא", לא תמצא לא בסתרינים ולא בתגריים. ואמרו (דברים ובה,
 פרשה ח, סימן ט): "לא בשמים", אינה לא בבצלי דקלים ולא בצנדי עופות, שהן עולין למעלה
 בהרים ובאילנות וכו'. מהו "לא מעבר לים", שאינה שוכנת במפרשי ימים, למה? ששה חדשים
 הולך ונשפה בא, ואינו יכול ללמד תורה, כי אי אפשר ללמד תורה, אלא כשמוסר את עצמו
 לגמרי אליה, ואינו עוסק בדברים אחרים. ולכן הזהיר התנא הקדוש ואמר: מרבה נכסים מרבה
 דאגה, כי מי שמרבה בנכסים ובעסקים, הוא מרבה דאגה, וכבר דעתו אינה יכולה להיות

מזית המלך או שמה יזואו עליו לטעים ויהרגוהו. מצמצמת ומרפנת בלמוד התורה הקדושה, כי צריך תמיד לראג על עסקיו. ובכלל רואים אדם ושלנו ממנו מהו פזור הנפש. אמר להם שיהיו לו נכסים מרובים מפתחים בנקומות הרבה ונרין לפזר נפשו למשוב לכאן ולכאן:

משפטים. מרבה נשים מרבה כשפים. מרבה זמה. מרבה עבדים, בחסולה אדם מקטט עצמו

ואוכל וסומה ומרבה כשר. ולאחר כך מבקש להרבות נכסים. ולאחר שהרבה נכסים ורואה שיש זידו סיפוק לפרנס נשים רבות ומרבה לו נשים ולאחר שהרבה נשים כל אחת לריכה שפחה שמשמנה. הרי מרבה מפני שנסתלקו מעליו החובות, שהוא חייב בהן

לאלקים ולבני אדם בעבורו, ומעוט טרדת לבו בשמירתו והנהגתו. כמו שצאמר על אהרן מן החסידים, שהיה אומר: "המקום יצילני מפזור הנפש", אמרו לו: מה הוא פזור הנפש? אמר, שיהיה לי מומן בראש כל גהר ובראש כל קריה. והוא מה שאמרו: מרבה נכסים מרבה דאגה, עין שם. ולכן אשרי האדם שבוטח רק בהקדוש-ברוך-הוא, ואינו רץ ומתרוצץ בקורא פתרים ורופא להתעשר, כי יהיו לו רק דאגות וצרות. והעשירות הדי גדולה, כשבורח רק אל הקדוש-ברוך-הוא ואל התורה, ואז לא יחסר לו שום דבר, והבן למעשה.

מרבה נשים מרבה כשפים: צריך שתדע, אהובי, בני! אשר עקר הכשפים שכיח אצל נשים, כמו שכתוב (שמות כב, יז): "מכשפה לא תחיה"; ואמרו חכמינו הקדושים (טנהרין סז): "מכשפה" אחד האיש ואחד האשה, אם בן מה תלמוד לומר מכשפה? מפני שרוב נשים מצויות בכשפים. והסבירו המהר"ל מפראג ו"ל בספרו (דבר חיים), כי הכשוף נמצא בנשים יותר מכל, לפי שפלות ופחיתות מדרגת הכשוף, נמצא בנשים, שהם פחותים וישפלים במדרגה, יותר מזה, כי הכשוף הוא צריך לכת מדה אשר נמצא בנשים וכו', עין שם. כי הרי כל ענין כשוף זה אחיות עינים, ומי שיש בו יותר כח המדמה, נתפס בו כל הענין של כשוף, שמכחישים פמליה של מעלה, ולכן הנשים שיש אצלן כח המדמה חזק מאד, נתפס בהן כח הכשוף. ולכן אמר מהנא הקדוש: מרבה נשים מרבה כשפים; מה שאין כן איש, אצלו יותר מכח המדמה, ולכן לא יוכל לשלט בו הכשוף, וכמאמר ו"ל (חלין ט): שרצו לעשות כשוף לרבי חנינא, וכיון שאמר: "אין עוד מלבדו", לא יכלו לו; כי רגע שאדם מבשל את עצמו לגמרי אליו יתברך, וזוכה לברור וזוכה המדמה, ויודע שהכל לכל אלקות גמור הוא, על-ידיה לא יכול הכשוף לשלט בו. ואצל האשה נדבק יותר כח המדמה. ולכן הוא אמר: מרבה נשים מרבה כשפים; כי ביותר נדבק בהם המדמה, שעל-ידיה הכשוף שולט בהם, והבן למעשה.

מרבה שפחות מרבה זמה: צריך שתדע, אהובי, בני! אשר צריכים להזהר מאד מאד, כשמכניסים עונות בבית, שלא ימצאו שמה גברים וכן גלדים, ורבים מקלים בניה, וזה גורם אמר-רף לפרות רבות ברוחניות ובגשמיות גם יחד; כי רבנו ו"ל הזהירנו על דבר זה ואמר (לקיט-מותר): חלק ב, סימן קיז), שצריכים מאד מאד להזהר מהנהור, כי עצם פגם ההנהור שפוגם

בכל העולמות, אי אפשר לתאר ולשער כלל, שפמות. וכיון שיש לו בני נים מרובין לריך לשדות
 ובשמיים איזו עוזרת בבית, ובפרט גויה, וכמיי לספק יין ומזון לזני זימו ומרבה עבדים לעבוד
 צריכים להשמר בפלים, כי הן פרוצות בעריות, השדות והכרמים. לכן הן שניין נסדר זה: מרבה
 רחמנא לישוקו, הן בהתנהגותן, והן בלבושן, תורה מרבה חיים. דכמיז (דברים ל) כי היא מיין

וצריכים מאד מאד להקפיד בזה, שכל זמן **מַרְבֵּה גִּזְלֵי. מַרְבֵּה תוֹרָה, מַרְבֵּה חַיִּים. מַרְבֵּה**

שְׁעוֹרֶת נִמְצְאָת בְּבֵית, שֶׁהַבַּעַל וְהַבָּנִים לֹא יִהְיוּ שָׂמֵה, כִּי זֶה מִמֶּשׁ עֲגִין שֶׁל פְּקוּדֵי נֶפֶשׁ, וְרַבִּים
 חֲלָלִים הִפִּילָה. וּבְעֲנִינֵים אֵלוֹ הִתְקַרַּח הַחֲמִיר, כִּי הִרְבָּה פְּעָמִים בָּאִים אֶפְלוֹ לִיְדֵי אִסוּר יְחִיד, וְהָיָה
 שְׁהוּא עוֹן חִמּוּר מֵאֵד מֵאֵד, וְכִמּוֹ שֶׁכָּתַב הַרְמְב"ם (פֶּרֶק כ"ב מִהַלְכוֹת אִסוּרֵי בִיאָה, הִלְכָה א'): אִסוּר
 הַתְּחִיחַד עִם עֲרוּה מִן הַעֲרִיּוֹת, בֵּין זָקֵנָה בֵּין יְלָדָה, שֶׁדָּבָר זֶה גּוֹרֵם לְגִלוּת עֲרוּה. (עוד שם, הִלְכָה
 כ'): לִפְיָה רָאִי לוֹ לְאֵדִים לְכוּף יָצָר דְּבָכָר זֶה, וְלִהְרִגֵל עֲצֵמוֹ בְּקִרְשָׁה יִתְרָה וּבְמִשְׁכָּה סוּהָרָה
 וּבְדַעָה נְכוּנָה, כְּדִי לְהַצִּיל מִתּוֹ, וְיִתְרָה מִן הַיְחִיד, שֶׁהוּא הַגּוֹרֵם הַגָּדוֹל. גְּדוּלֵי הַחֲקָמִים הָיוּ אוֹמְרִים
 לְתַלְמִידֵיהֶם: הִזְהָרוּ בִּי מִפְּנֵי בְּתִי, הִזְהָרוּ בִּי מִפְּנֵי פִלְתִּי, כְּדִי לִלְמַד לְתַלְמִידֵיהֶם, שְׁלֹא יִתְבַּיְשׁוּ
 מִדָּבָר זֶה, וְיִתְרַחֲקוּ מִן הַיְחִיד, עֵין שָׁם. עַל אַחַת כֶּפֶה וְכֶפֶה בְּדוֹר פְּרוּזֵן זֶה, צְרִיכִים מֵאֵד לְשֹׁמֵר
 בְּדָבָרִים אֵלוֹ, כְּשֶׁמְכַנִּים שִׁפְחָה אוֹ עוֹרֶת לְבַיִת, וּבִפְרָט גּוֹיָה, שֶׁלְּבִוְשָׁה בְּפָרִיצוֹת, שְׁלֹא יִמָּצְאוּ
 שָׂמָה לֹא הַבַּעַל וְלֹא הַבָּנִים. וְהַמַּקַּל בְּזֶה יִקְלוּ אֵת חַיָּיו, וְהָבֵן לְמַעֲשֵׂה.

מַרְבֵּה עֲבָדִים מַרְבֵּה גִּזְלֵי: צְרִיף שְׂמַדַּע, אֶהוּבִי, בְּנִי! אֲשֶׁר אָדָם צְרִיף מֵאֵד לְהַשְׁמֵר מַעֲבָד גּוֹי,
 כִּי אִסוּר לְהַתְּחִיחַד עִמוֹ, כִּי הוּא חֲשׂוֹד עַל שִׁפְכוֹת דָּמִים, שִׁשְׂטוֹ כְּמִשְׁמַעוֹ, וּמִקַּל שֶׁכֵּן
 שֶׁחֲשׂוֹד עַל הַגִּזְלָה, וּמִקַּל שֶׁכֵּן מִי שִׁיגֵשׁ לוֹ הִרְבָּה עֲבָדִים, צְרִיף תְּמִיד לְרֵאוֹת, שִׁיְהִיו שָׁם שׁוֹמְרִים,
 כִּי רַבִּים חֲלָלִים הִפִּילוּ, וְיֵמָה גַּם שֶׁלְּעֲצֵרְנוֹ הִרְבָּה, גַּם מְפֹזְעִלִים יְהוּדִים צְרִיכִים לְשֹׁמֵר, שְׁלֹא יִגְזְלוּ
 וְיִגְנְבוּ, כִּי כְּשֶׁאֶחָד עוֹבֵד אֵצֶל הַיְחִיד, הוּא תְּמִיד מוֹרָה הִתֵּר לְעֲצֵמוֹ לְקַחַת, כִּי פּוֹעֵל אוֹ עֹבֵד
 תְּמִיד יֵשׁ לוֹ טַעֲנוֹת עַל רַבּוֹ אוֹ מַפְעִילוֹ, כְּאֵלוֹ הוּא אֵינּוּ יוֹצֵא יְדֵי חוֹבְתוֹ כְּלִפְיֵו, וְלָכֵן הוּא מְתִיר
 לְעֲצֵמוֹ לְגַבּוֹ. בְּכֵן צְרִיכִים לְשֹׁמֵר מֵאֵד בְּדָבָרִים אֵלוֹ, כִּי אִי אֶפְשָׁר לְהִתְאַמֵּן לְאֶף אֶחָד בְּעוֹלָם.
 וְאֵל יִקְלוּ בְּעֵינָיו, אֶהוּבִי, בְּנִי, דְּבָרִים אֵלוֹ, כִּי רַבִּים יִצְאוּ וְקָנִים מְנֻכְסֵיהֶם, עַל-יְדֵי שְׁלֹא שְׁמָרוּ
 עֲצָמָם בְּזֶה, וְהַחֲכָם עֵינָיו בְּרֵאוֹשׁוֹ, לְשֹׁמֵר אֵת עֲצֵמוֹ מִדְּבָרִים אֵלוֹ, כִּי מִי שֶׁרַק עוֹבֵד אֵצֶל הַיְחִיד,
 הוּא כְּבָר מְתִיר לְעֲצֵמוֹ הִרְבָּה דְּבָרִים, וְלֹא יִמְלֹט, שִׁיְהִיָּה הַפּוֹעֵל מְזוּלָה בְּמִמּוֹן בְּעַל-הַבַּיִת. וּבְכָר
 אֶמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (בָּבָא מִצְעָא כ"ט): הַרְוֵצָה לְאֵבֶד אֵת מְמוֹנֵו — יִשְׁכַּח פּוֹעֲלִים, וְאֵל יִשֵּׁב
 עִמָּהֵן. וְאֲשֶׁר מִי שֶׁשָּׂם לְבוֹ אֵל דְּבָרִים אֵלוֹ, כִּי אִסוּר לְהִתְאַמֵּן לְשׁוֹם בְּרֵיָה שֶׁבְּעוֹלָם, יִהְיֶה אִיף
 שִׁיְהִיָּה, וְיִהְיֶה מֵה שִׁיְהִיָּה, וְהָבֵן לְמַעֲשֵׂה.

מַרְבֵּה תוֹרָה מַרְבֵּה חַיִּים: צְרִיף שְׂמַדַּע, אֶהוּבִי, בְּנִי! אֲשֶׁר אֵין עוֹד טוֹב בְּזֶה הָעוֹלָם כְּמוֹ לְמוֹד
 הַתּוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה, כִּי אֶמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (עֲבוֹדָה זְהָ י"ט): אֵין טוֹב אֶלָּא תוֹרָה, שֶׁאֶמְרָם
 (משלי ה, ב): "כִּי לָקַח טוֹב וְנִתְחִי לְכֶם תּוֹרַתִּי אֵל תַּעֲזוּבוּ". וְהַתּוֹרָה הִיא הַחַיִּים שֶׁל הָאָדָם, וּבְכָר
 אֶמְרָם פְּעַם רַבּוֹ וְ"ל לְאֶחָד מֵאֲנָשֵׁי שְׁלוֹמֵנוּ (שיחות-הר"ן, ס' י"ז): אִם הַתּוֹרָה תִּרְאֶה לָךְ אֵת פְּנֵיָה,
 לֹא תִרְצֶה שׁוֹם שָׂכָר, אֶלָּא תִרְצֶה רַק לְלַמַּד תּוֹרָה, כִּי הַתּוֹרָה הִיא הַחַיִּים שֶׁל הָאָדָם. וְאֶמְרוּ (וַהֲוֹ
 יתרו פ"ו): עַל הַפְּסוּק (דברים ל, ב): "כִּי הוּא חַיִּיךָ וְאֶרֶךְ יָמֶיךָ", מֵאֵן דְּנָכִי בְּאוֹרְחָתָא, וְלֹא אֶתְפָּרַשׁ
 מִיָּגָה זְכִי לְתַרְגֵּן חַיָּיו, חַד בְּעֵלְמָא דִּין וְחַד בְּעֵלְמָא דְאַתִּי, דְּבַחֲבִיב: חַיִּיךָ תִּרִי. וְכֵל מֵאֵן דִּיתְפָּרַשׁ
 מִיָּגָה כְּמֵאֵן דִּיתְפָּרַשׁ מִיָּגָה. וְלָכֵן מַרְבֵּה תּוֹרָה מַרְבֵּה חַיִּים, כִּי הַתּוֹרָה הִיא הַחַיִּים שֶׁל הָאָדָם,

ואורן ימין: מרבה חכמה. שנותן טעם לזניו וְלָבֵן כֵּל מִי שֶׁמְרַבֵּה בַלְמוּד הַתּוֹרָה הַקְדוּשָׁה, והסגרות שלו מתיישבות על לֵב השומעין: מרבה הוא מְרַבֵּה בְּחַיִּים, ומְדַבֵּק אֶת עֲצָמוֹ בְּחַי הַחַיִּים ישיבה. הכנה תלמידים מתקנאים וזאים לשמוע בו יתְבַרֵךְ, אֲשֶׁרֵי לוֹ, וְהֵבֵן לְמַעֲשֵׂה.

סברותיו. וזאת דגרכי מרבה ישיבה מרבה חכמה. מי מְרַבֵּה יְשִׁיבָה מְרַבֵּה חֲכָמָה: צְרִיף שְׁתַּדַּע, שמרבה בתלמידים התלמידים אהובי, בְּנֵי! אֲשֶׁר אֵי מחדדים אותו ומרזין אֶפְשָׁר בְּשׂוּם פְּנִים וְאֶפֶן ומוסיפין על חכמתו: מרבה עֲצָה, מְרַבֵּה תְבוּנָה. מְרַבֵּה להגיע לחכמת התורה עצה. מי שמרבה ליטול וְהִשְׁגַּת אֱלֻהִים, אֵלָּא מרבה תבונה. מנין כְּשִׁישֵׁב בְּמָקוֹם אֶחָד.

דבר מתוך דבר. מנאות שיעוליו נומטים לו: מרבה וְכַמוֹכָא בְּזֵהָר (ויחי רבג). על הפסוק (דברים ט, ט): צדקה מרבה שלום. שנאמר (ישעיה לב) והיא "וְאֲשָׁב בְּהָר אֲרֻבָּעִים יוֹם וְאֲרֻבָּעִים לַיְלָה"; ודאי חֲכָמָא לֹא מְתִשְׁבָּא אֵלָּא בַּר בַּר נִשְׁחָב וְאֵלָּא אֲזִיל אֵלָּא קָאִים בְּקִיּוּמֵיהּ. וְהָא אֲוֹקִימָנָא

מלי על מה כתיב וְאֲשָׁב, הַשָּׂאָה בְּנִיחָא פְּלִגָּא מִלְתָּא, עֵינֵי שָׁם. וְרָאוּ גְדוּלֵי עוֹלָם, שְׂכָנוֹ לְכַתְרָה שֶׁל תורה, רק על-ידי שְׁהִיו עֲקֻשָׁנִים גְּדוּלִים מֵאֵד מֵאֵד, וְנִשְׁכָּחוּ עַל מָקוֹם אֶחָד שְׁעוֹת עַל גְּבִי שְׁעוֹת, וְלֹא זָנוּ מִשְׁמָה. וְזֶה מֵה שֶׁהֵבִיא אוֹתָם אֶל הַצְּלָחָתָם בַּלְמוּד הַתּוֹרָה הַקְדוּשָׁה, וְהֵבֵן לְמַעֲשֵׂה.

מְרַבֵּה עֲצָה מְרַבֵּה תְבוּנָה: צְרִיף שְׁתַּדַּע, אַהוּבֵי, בְּנֵי! אֲשֶׁר רַבְנוּ ו"ל הִזְהִירָנוּ מֵאֵד מֵאֵד הַתְּפַלֵּל עַל תַּקֵּן הַעֲצָה, כִּי הַעֲקָר מֵה שֶׁאֲנָם סוֹבֵל בְּתַנּוּ, שְׂאִינוּ כֹּחַ לְתַת עֲצָה לְנַפְשׁוֹ. וּפְעַם אַחַת שָׁמַע אִיף שֶׁאֶחָד מֵאֲנָשֵׁי שְׁלוֹמֵנו חָטָף אֶת הַמִּלִּים בְּעַת הַתְּפִלָּה עֲרֻבִית: "וְתַקְנֵנוּ בְּעֲצָה טוֹבָה מִלְּפָנֶיךָ", עֲנֶה וְאָמַר: רָאוּ אִיף שֶׁהוּא חוֹטֵף אֶת הַתְּפִלָּה הַזֶּה, כִּי הֵלֵא הַעֲקָר לְזוֹחַת לְעֲצָה, לְדַעַת אִיף לְהַתְּנֶה כִּכֵּל דָּבָר (עֵינֵי שִׁיחוֹת-הַר"ן, סִימָן רֵלֵח), וְאָמַר רַבְנוּ ו"ל (לְקוּשִׁי-מִתְּבַר"ן, חֵלֶק ב', סִימָן ה'): כִּי לְגוֹלוֹת אֶת הַעֲצוֹת שֶׁמִּשָּׁם גְּדֻלָּה הַאֲמוּנָה, לְזוֹת צְרִיכִים אִישׁ תְּבוּנָה. וְזֶה מְרַבֵּה עֲצָה מְרַבֵּה תְבוּנָה, כִּי עַל-יְדֵי הַצְּדִיק, שֶׁנִּבְחַ אֵינוֹ וְלִצְחָצַח אֶת נַשְׁמָתוֹ, עַל-יְדֵי-זֶה הַמִּשְׁיָד בְּעֲצָמוֹ וְהַתְּנִיחַ אֱלֻהִים, וְעַל-יְדֵי-זֶה יוֹדַע אִיף לְהַנְהִיג אֶת כָּל אֶחָד בְּעֲצוֹת טוֹבוֹת, וְזוֹכִים לְהַתְּבוּנָן בְּאֱלֻהוֹתוֹ וְיִתְבַרֵךְ הַמְּבַצָּאת כִּכֵּל חֲלָקֵי הַבְּרִיאָה, וְהֵבֵן לְמַעֲשֵׂה.

מְרַבֵּה צְדָקָה מְרַבֵּה שְׁלום: צְרִיף שְׁתַּדַּע, אַהוּבֵי, בְּנֵי! אֲשֶׁר לֹא מִסְפִּיק שֶׁאֲדָם נוֹתֵן צְדָקָה מִכֶּסֶף, אֵלָּא הוּא צְרִיף לְהִתְעַשֵּׂק בְּאֲסַפְת צְדָקָה גַּם אֲצֵל אַחֲרִים, לְעוֹד לְאֲמִלְלִים וְלִגְבֵי רֵחַ, כִּי הָרִי חֲכָמֵינוּ הַקְדוּשִׁים אָמְרוּ (תְּבוּלוֹת ג'): הַמְּכַבְּדוּ, אֵל יְבַבְדוּ יוֹתֵר מִחֻמֶּשׁ; וְלָכֵן אִם יֵשׁ הַרְבֵּה עֲגִיבִים וְצָרִיב עִם יִשְׂרָאֵל מְרַבִּים, הוּא אֵינוֹ כֹּחַ לְתַת רַק חֻמֶּשׁ, מֵה עֲלֵי לְעֲשׂוֹת? מִצְּנֶה לְלַחֵת וְלְהַתְרִים אַחֲרֵים, כְּמֵאֲמָרָם ו"ל (בְּבֵא בְּתָרָא ט): גְּדוּל הַמַּעֲשֵׂה יוֹתֵר מִן הַעוֹשֶׂה, שְׁנֵאֲמַר (ישעיהו לב, יז): "וְהִנֵּה מַעֲשֵׂה הַצְּדָקָה שְׁלום, וְעִבְדַת הַצְּדָקָה הַשָּׂקֵט וְכֻטַּח עַד עוֹלָם", כִּי בְּזֶה שֶׁמְבַרֵךְ אֶת אַחֲרִים, שֶׁגַּם לָהֶם יִהְיֶה חֵלֶק בְּצְדָקָה, זֶה הַרְבֵּה יוֹתֵר חָשׁוּב לְמַעֲלָה מִמֶּה שֶׁהוּא נוֹתֵן צְדָקָה. וְלִכְאוּרָה, אִיוֹ רָצָה הֵיא מִהַפְּסוּק הַזֶּה: "וְהִנֵּה מַעֲשֵׂה הַצְּדָקָה שְׁלום"? אֵלָּא כִּשְׂאָדָם מְתַרִים אֶת אַחֲרֵים, כִּי לְעוֹלָם הָיִיתָ שְׂרִיבֵי עֵמוֹ — מֵה אֲתָה מְלַחֵץ אוֹתִי לְתַת צְדָקָה, מִי אֲתָה בְּכֻלְל, שֶׁאֲתָה בֹּא לְעִסַּק בְּשִׁבִיל הַיּוֹלָת? ! לְזוֹת הוּא מְבַטֵּחַ: "וְהִנֵּה מַעֲשֵׂה הַצְּדָקָה שְׁלום, וְעִבְדוֹת הַצְּדָקָה הַשָּׂקֵט וְכֻטַּח עַד עוֹלָם", הִנֵּנוּ בְּזֶה שֶׁמְתַרִימִים אֶת אַחֲרֵים, זֶה עוֹד כִּבִּיא שְׁלום וְהַשָּׂקֵט וְכֻטַּח. וְזֶהוּ שֶׁאֲמַר הַתַּנָּא

הקדוש: מרבה צדקה מרבה שלום; כי אל תאמר שפונה שפרקה לילך ט אל תחזיק טובה אל בני אדם, ולהתרים אותם שיתנו צדקה, על דברי יתקוטטו עוף, אלא אדרבה, לבסוף יודו לך, שזכית אותם במצוה תשובה של צדקה וחסד. ולכן, אהובי, בני! אף שפא לך מאד מאד קשה להתרים את היולת, כי

טוב, קנה לעצמו. קנה לו דברי תורה, קנה לו חיי העולם הבא: ט רבן יוחנן בן זכאי קבל מההלל ומשמאי. הוא היה אומר, אם למדת תורה הרבה, אל תחזיק טובה לעצמך, כי לך נוצרת.

כך גבוא הזמן, והזמן קבל את השכר הרוחני, על דברי יתקוטטו אשר הרב הקדוש מצאנו ז"ע (פעל מחבר ספר "דברי חיים"), היה מרבה בצדקה, ואמר לבניו, שגם כן ילכו לאסוף צדקה לעניים, אבל אמר להם: שני תנאים תקבלו על עצמכם א. שלא תהיו בעשים שונאי ישראל, (כי לפעמים יש אנשים קשים שאינם רוצים לתת צדקה, אזי נכנסת שגאה עליהם ושונאים אותם). ב. שתתפרו לעצמכם שני בינים: בים אחד להכניס בו ביןונות שסובלים בעת אספת הצדקה, וכים אחד להכניס בו את הצדקה. ולכן אשרי מי שזוכה להתרים את אחרים, כי זו זכות הרבים גדולה מאד, והכן למעשה.

קנה שם טוב קנה לעצמו: צריך שתדע, אהובי, בני! שהתכם מכל האדם אמר (קהלת א, א): "טוב שם משמן טוב", ודרשו על זה תלמידי הקדושים (שמות רבה, פרשה מ"ח, סימן א'): טוב שם משמן טוב, כמה הולך שמן טוב? מקיטון לטרקלין, ושם טוב הולך מסוף העולם ועד סופו, שנאמר (דברי הימים א' י, יז): "ויצא שם דוד בכל הארצות"; שמן טוב נופל על המות והוא מבאיש, שנאמר (קהלת א, א): "אבובי מות יבאיש יביע שמן רוקח"; שם טוב נופל על המות ואינו נהנה, ונאמר (מלכים ב, ד, לה): "ויצל וישכב על הילד"; ולכן כשאדם קונה שם טוב, קונה את זה לעצמו, ואף אחד בעולם אינו יכול לבטל את זה, כי שמו הטוב הולך מסוף העולם ועד סופו. ולכן, אהובי, בני! ראה לחזק את עצמך בכל מה שעובר עליך — בין בגשמי ובין ברוחני, ואל תסתפל על שום בריה שבעולם, אמה הדבק את עצמך רק באין סוף ברוך הוא כבטול גמור, ותזכה שתאיר בך גשמתו, כי השם הוא הנפש, כמובא בדברי רבנו ז"ל (לקוטי מוה"ר, חלק א, סימן טו), כמו שקתוב (בראשית ב, יט): "נפש חיה הוא שמו", ועל ידי שתמסר נפשך שהוא שמך אליו ותברך, על דברי יתקוטטו אף אחד בעולם לא יוכל לבטל שמך, מאמר ששמך כלול בשמו ותברך שהוא נצחי, והכן למעשה.

קנה לו דברי תורה, קנה לו חיי העולם הבא: צריך שתדע, אהובי, בני! אשר אין עוד טוב ונעם לאדם כמו למוד התורה הקדושה, ואמרו ביהר (לדף פח): כל מאן דאשתדל באוריתא בהאי עלמא, זכי ואחסין ורומח אחסנתא בעלמא דאתי. כמה דכתיב (משלי ח, כא): "להנחיל אוהבי יש", מאי יש, דא יש מאין, תלת עשר נהרי דאפרסמונא נכיא זינהי ליה אחסנתא עלאה בעלמא דאתי; אשרי מי שאינו מטעה את עצמו, אלא מרבה ללמד התורה הקדושה בכל יום ויום, שאז יזכה שהתורה תלך לפניו בעולם הבא, ותמיד יאיר לו אור ויוי וחיית ותברכות האין סוף, והכן למעשה.

ברוך-הוא מענוג גדול מזה, שהוא מגלה, אשר בדומם, צומת, מי מדבר, יש אלקות, וזה מענוג גדול להקדוש-ברוך-הוא. ומובא (בספר הקדוש קדשת לוי, פרשת נשא) בשם הפעל-שם טוב, שהיה מוכיח תמיד את העולם בזה הפסוק (תהלים קכא, ח): "הגזיח צלף", דהיינו כמו שהצל עושה מה שאדם עושה, כך הבורא ברוך הוא, כביכול, עושה מה שאדם עושה, ולכך צריך האדם לעשות מצוות, ולתן צדקה, ולרחם על העניים, כדי שיעשה הבורא ברוך הוא גם-כן עמו טובות. והנה המדה הזאת נקראת כה, כי פרוש המלה של פה הוא כך, פרוש כמו שהוא עושה גם-כן הבורא ברוך הוא עושה. וזה ידוע, שהבורא ברוך הוא רוצה להיטיב לעמו ישראל, כי יותר ממה שהעגל רוצה לינוק הפנה רוצה להיניק. וצריך האדם לשעומד להתפלל לפני הבורא ברוך הוא כל תפלת שמונה עשרה, או שאר דברי תחנונים, צריך להתפלל רק שיהיה להבורא ברוך הוא מענוג מזה, כמו שאמרנו: אם למדת תורה הרבה אל תחזיק טובה לעצמך, כי לך נוצרת, פרוש שיהיה המעשה של אדם רק כדי שיהיה להבורא מענוג מזה. וזה ידוע, כשאדם מתפלל בשבילו, אזי נקרא מקבל, וכשאדם רוצה לקבל דבר, אוהו הגב יד לארץ ותהוה יד למעלה. אבל כשאדם מתפלל רק שיהיה לבורא ברוך הוא מענוג מזה, אזי נקרא משפיע, שהוא משפיע כביכול בהבורא ברוך הוא, והמשפיע אוהו גב יד למעלה ותהוה יד למטה. והנה ברכת כהנים הוא בנשיאות פנים, דהיינו שאוחזים גב ידיהם בנגד פניהם כמו מי שרצה להשפיע. וכמו-כן הוא בלמוד התורה הקדושה, אם אדם לומד תורה באופן להשפיע לעולם אלקותו יתברך, ולגלות אשר בתוך הבריאה כלה נמצאת אלקות, כי הוא מגלה את ההלכות שיש בדומם וצומת, מי ומדבר, נמצא שהוא המשפיע וגם ידו כלפי מעלה, ותהוה יד

ט אם למדת תורה הרבה, אל תחזיק טובה לעצמך, כי לך נוצרת: צריך שפניו, אהובי, בני! אשר אדם צריך ללמד תורה רק בשביל הקדוש-ברוך-הוא, שנה תורה לשמה לשם אל עולם, כי התורה הקדושה היא חכמתו יתברך, וככל שאדם מניס את עצמו בלמוד התורה הקדושה, כן נמשך עליו ועל כל העולם כלו הארת האין סוף ברוך הוא, כי התורה מלבשת בדברים גשמיים: דומם, צומת, מי, מדבר, כי יש בכל פט ופט והלכות, להורות ולגלות שאין העולם הפקר, וכשאדם לומד הלכות התורה השיכים לדומם, או לצומת, או למי, או למדבר, הוא ממשיך חיות לאלו הדברים בפרטי פרטיות, כי כל חיותם היא רק בהלכות התורה התלוים בה. ולכן אומר התנא הקדוש: אם למדת תורה הרבה, והנכנסת את עצמך בדבקות באין סוף ברוך הוא, וכל בנות למודך היא כדי להשפיע אורו יתברך בפרטי הבריאה, אל תחזיק טובה לעצמך, שלא תפנס כך איזו ישות וגאות או טובת הנאה או מחשבה פסולה, כי לך נוצרת, כדי שאמה בלמוד התורה הקדושה תשפיע רוחניות חיות אלקות בתוך הבריאה. וזו התכלית בלמוד התורה הקדושה — להוריד את אלקותו יתברך בנה העולם, וכביכול הקדוש-ברוך-הוא געשה מקבל מנשמות ישראל, כמובא בדברי רבנו ז"ל (לקוטי-מורינו, חלק ב, סימן עג): מי שמקבל מענוג מאחר נקרא נוקבא, ונמצא כשהקדוש-ברוך-הוא מקבל מענוג מישראל, כביכול געשה נוקבא לגבי ישראל, שנה מה שכתוב (במדרש כה, ח): "אשה ריח יחיות יתנו"ה", כי על-ידי הריח הניחוח שמקבל השם יתברך, געשה בסוד אשה, הינו כשבר ישראל לומד תורה באופן כזה, שהוא משפיע לכל חלקי הבריאה אלקותו יתברך, על-ידי-הוא מעלה את חלקי הבריאה שלמד תורה מחלק הזה, והמשיך וגלה אלקותו יתברך, ויש להקדוש-

כלפי משה, והקדוש־ברוך־הוא נהנה מזה, כי זו הייתה תכלית הבריאה — ללמד התורה הקדושה, להשפיע לכל הבריאה אלקות. ולכן כשפר ישראל לומד תורה, הוא צריך ללמד באופן נזה, אשר אל תחזיק טובה לעצמך לקבל הנאה מהתורה והבריאה, אלא מי לך נוצרת — לגלות ולפרסם את אמתת מציאותו: תברך לכל העולם, הינו שאמה תהיה משפיע רב טוב לכל העולם

כלו, על־ידי למוד התורה, * **חמשה תלמידים היו לו לרבן יוחנן בן זבאי, ואלו הן, רבי אליעזר בן הרקנוס, ורבי יהושע בן חנניה, ורבי יוסי הכהן, ורבי שמעון בן נתנאל, ורבי אלעזר בן ערף.**

ואם הוא שלם בתורה ובמעשים טובים, הקדוש־ברוך־הוא משמרו, שגאמר (תהלים קכא, ה): "הגז"ה שומרך הגז"ה צלך על יד מיגוד", וכן אמה מוצא ביצקב, שכתוב בו (בראשית כה, כז): "איש תם ישב אהלים", איש תם במעשים טובים, יושב אהלים — עוסק בתורה ונתרבה במצוות, נמסרו לו מחנות מלאכים לשמרו, שגאמר (בראשית לב, א): "ויצקב הלך לדרך, ויפגעו בו מלאכי אלהים, ויאמר יצקב פאשר ראם, מחנה אלהים זה, ויקרא שם המקום ההוא מתנאים"; כי בזה שאדם לומד תורה ומקיים מצוות, כדי להשפיע לעולם אלקותו ותברך, על־ידי זה בורא אלפי אלים ורב רבי רבבות מלאכים המשמרים אותו, פי כפיכול, הוא נעשה צל כלפי מעלה, כמו שהוא משפיע למטה גלוי אלקותו ותברך, בן נשפע עליו. ואמרו חכמינו הקדושים (תנא דבי אליהו רבה, פירקין יח): קרא אדם תורה, נביאים וכתובים, ושנה משנה, מדרש, הלכות ואגדות, ושמש חכמים, הקדוש־ברוך־הוא משמרו בעצמו, משלו משל, למה הדבר דומה? למלך בשר ודם, שהיה מחלף בדרך ויגנו עמו במדבר, פיון שהגיע לחמה ולשרב, עמד עליו אביו בחמה נעשה צל לבנו, כדי שלא יגע בחמה ובשרב, שגאמר (תהלים קכא, ה): "הגז"ה שמרך הגז"ה צלך על יד וגו', וזה שאמר התנא הקדוש: אם למדת תורה הרבה, כדי להשפיע חיות אלקות בתוך הבריאה, שיתגלה לכלם את אמתת מציאותו ותברך, שדומם, צומת, חי, מדבר, הם כפוי וקבוש לאלקותו ותברך, אל תחזיק טובה לעצמך, הינו שלא יהיה הלמוד לטובת ולנהנת עצמך, שאמה תהיה מזה, אלא וכו' תוכר כי לך נוצרת להשפיע ממעלה למטה אמתת מציאותו: תברך לכל הבריאה פלה, שזו התכלית של בר ישראל, והבן למעשה.

י חמשה תלמידים היו לו לרבן יוחנן בן זבאי: הינו שאלו החמשה תלמידים מהם נמשכה מסרת התורה, כי אף שהיו לו אלפי תלמידים, כי הוא היה בסוף ימי בית שני, וחזק ועודד ושמש וקרב את העם אל התורה, ועשה תקנות שלא תשפכת התורה מישראל, עם כל זאת אלו החמשה תלמידים, הם היו עקר התלמידיו, שהם המשיכו את מסרת התורה לדורות הבאים, ועמם למד סתרי התורה. ואלו הם: רבי אליעזר בן הרקנוס, שעמו למד סתרי נסקרות מהתורה הקדושה, כמובא ביהר (תולדות קמה): רבי יוחנן בן זבאי היה אמר תלת מאה הלכות פסוקות ברנא דחכמתא עלאה, בפסוק (בראשית לו, לט): ושם אשתו מהיטבאל בת מטור בת מי נהב, ולא גלי לון אלא לרבי אליעזר דהנה עמיה, בגין למנדע דכפה רזין עלאין אינון בכל עובדא ועובדא דאיהי באוריתא. ורבי יהושע בן חנניה, גם עמו למד סתרי נסקרות, ורבי יוסי הכהן, שהיה ביחד עם רבי יהושע בן חנניה צעת לומדם סתרי תורה, כמאמרם ו"ל (תנינה יד): כשהלכו בדרך רבי

ואגדה שלא למד היה אומר כן: יא בור סוד. גרסינן
ולא צור סיד. כלומר כבור טוח נסיד: שאינו מאבד
טפה. כן הוא אינו עוכם דבר אחד ממלמדו: אשרי
יולדתו. מאושר צמדות עובדות עד שלל העולם אומרים

**יא הוא הִיה מוֹנֵה שְׁבָחָן. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן הוֹרְקָנוֹס,
בוֹר סוֹד שְׁאִינוּ מְאָבְד טֶפֶה. רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן חֲנַנְיָה,
אֲשֶׁרֵי יוֹלְדָתוֹ. רַבִּי יוֹסִי הַכֹּהֵן, חֲסִיד. רַבִּי שְׁמַעוֹן
בֶּן נַתְנָאֵל, יָרָא חֲטָא. וְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן עֲרָף, כַּמְעַן**

ואשרי יולדתכם, אשרי עיני שפקו ראו. ואף אני נתקם בחלומי מקסבין, היינו על הר סיני, ונתנה
עלינו בת קול מן השמים: צלו לקאן, צלו לקאן, טרקלין גדולים ומצעות גאות ומצעות לכס,
וכו' צנו שם. ורבי שמעון בן נתנאל, שגם עמו למד ופסק בסתרי נסטרות הבריאה, ורבי אלעזר
בן ערף, עמו התעסק ביותר בסתרי נסטרות, כמאמרם ו"ל (תגייה יד:): מעשה ברבן יוחנן בן
זכאי, שהיה רוכב על החמור, והיה מהלך בדרך, ורבי אלעזר בן ערף מחמר אחריו. אמר לו:
רבי, שנה לי פרק אחד במעשה מרובה. אמר לו: לא כך שניתי לכם, ולא במרובה בנחיד, אלא
אם בן היה חכם מבין מדעתו. אמר לו: רבי, תרשיני לומר לרבינו דבר אחד שלמדתי. אמר לו:
אמר. מיד ירד רבן יוחנן בן זכאי מעל החמור, ונתעטף וישב על ההבן תחת הזית. אמר לו:
רבי, מפני מה ירדת מעל החמור? אמר: אפקר אתה דורש במעשה מרובה ושכינה צמנה, ומלאכי
השרת מלוין אותנו, ואני ארכב על החמור! מיד פתח רבי אלעזר בן ערף במעשה המרובה
ודרש, ויורה אש מן השמים, וסבבה כל האילנות שבשדה, פתחו כלן ואמרו שירה. מה שירה
אמרו (תהלים קמח, ו): "הללו את ה' מן הארץ תגינים וכל תהמות, עץ פרי וכל ארזים הללויה";
נענה מלאך מן האש ואמר: הן הן מעשה המרובה. עמו רבן יוחנן בן זכאי, ונשקו על ראשו,
ואמר: ברוך ה' אלהי ישראל, שנתן בן לאברהם אבינו, שיודע להבין ולחקר ולדרש במעשה
מרובה. יש נאה דורש ואין נאה מקנים, נאה מקנים ואין נאה דורש, אתה נאה דורש ונאה מקנים.
אשריך אברהם אבינו, שאלעזר בן ערף יצא מחלצו. ולכן הזכיר דיוקא רק את אלו התמנים
תלמידים, כי הם היו גדולי מבחרי תלמידיו, שהיה יכול ללמד עמהם סתרי נסטרות התורה
וסודות הבריאה, ועמהם השתבח ביותר, והפליג במעלת כל אחד ואחד, כדי להראות לשאר
התלמידים אם מסורים באמת לרבים, אל איזו מדרגה רבים יכול להביא אותם, אם רק יתבטלו
לפניו, והבן למעשה.

יא הוא הִיה מוֹנֵה שְׁבָחָן: הינו שרבים רבן יוחנן בן זכאי היה מונה שבחן של תלמידיו, והכל
היה כדי להקניס קנאת סופרים בשאר התלמידים, וכמו שאמרו (בבא בתרא כא:): קנאת סופרים
תרוה חכמה; ועל ידי שהרבי מפאר תלמידים מקודים לפני כל התלמידים, פנתו לעזור גם
אצלם את הרצונות, שגם הם ירצו להיות כמוהם. וזו דרך של מלמד ורבי הגון, שרוצה להגביה
גם את שאר התלמידים, כשהוא מראה להם דגמא תיה, איך אלו התלמידים זכו על ידי
שהתגעשו. ולכן אם גם אתם התגעשו, תזכו להגיע כמוהם. וכן הפליג במעלתם של התלמידים

האלו, כדי שיתקבלו מאד לדור הקא, כי תמיד יזכרו אידך שרובם שבת את עצמו עם התלמידים הקלו.

רבי אליעזר בן הרקנוס, בור סיד שאינו מאבד טפה: עקר מעלתו היתה, שלא הוסיף על דברי רבו כלום, כמו בור שסידו אותו בסיד, שכל הדפנות מסגדים כראוי, כדי שלא תצא אפלו טפה אחד, רק מה שהקניסו בו זה אשר נשאר. ולכן זו היתה מעלתו, שכל מה שקבל מרבו החזיק בעצמו, ולא אבדה ממנו אפלו טפה אחת. וזו שלמות של תלמיד, שאינו מוסיף בדברי רבו כי הוא זה, אלא כפי שקבל — פה החזיק בעצמו, ולא הוסיף דבר.

רבי יהושע בן חנניה, אשרי יולדתו: עקר מעלתו שזכה להגיע למה שהגיע, הנה רק בנכות אמו, ששקרה את נפשה שתמיד ילמד תורה, כמאמרם ז"ל (ירושלמי יבמות, פרק א', הלכה ו'), 'שכיבי דוקא בן הרקנים ראה את רבי יהושע, וקרא עליו (ושעיה כה, ט): "את מי יורה דעה"; וזכור אני שהיתה אמו מולכת בריסתו לבית הנגסת, בשביל שיתדבקו אגניו בדברי תורה. ומה גם בעוד שהיתה מעברת עמו, היתה חוננת על פתחי בתי כנסיות ובתי מדרשות, ומבקשת מחכמי התורה, שיתפללו על העבר הזה, שהיה גספן מחכמי התורה. ומצינו דבר פלא, שאמרו חכמינו הקדושים (חגיגה ג): מעשה ברבי יוחנן בן ברוקה ורבי אלעזר בן חסמא, שהלכו להקביל פני רבי יהושע בפקיעין, אמר להם: מה חדוש הנה בבית המדרש היום? אמרו לו: תלמידך אנו, ומימך אנו שותין. אמר להם: אף-על-פי-כן אי אפשר לבית המדרש בלא חדוש, שבת של מי היתה? שבת של רבי אלעזר בן עזריה היתה. ובמה היתה הגדה היום? אמרו לו: בפרשת הקהל. ומה דרש בה? (דברים לא, יב): "הקהל את העם והאנשים והנשים והטף", אם אנשים באים ללמד, נשים באות לשמע, טף למה באין? כדי

לתן שכר למביאייהו. אמר להם: מרגלית טובה היתה בידכם, ובקשטם לאבדה ממני; ולכאורה למה כל-כך התפעל רבי יהושע על ממרא זו, עד שאמר: מרגלית טובה היתה בידכם, ובקשטם לאבדה ממני? אלא כששמע את הדרש: טף למה באין? כדי לתן שכר למביאייהו, נזכר שכל גדלתו היתה רק בנכות, שאמו הביאה אותו בעריסתו לבית המדרש. ולכן זיך את כל גדלתו לנכות אמו.

רבי יוסי הכהן חסיד: עקר מעלתו שזכה להגיע למה שהגיע, הנה רק ממדת חסידותו, שהיא המדה הכי עליונה, שאדם צריך לנכות לזה לפני רוח הקדש, כמאמרם ז"ל (עבודה נה, כ): 'ותסירות מביאה לידי רוח הקדש, ואמרו (תהלים פט, כ): "אז דברת בתוון מכלן, שגאמר (תהלים פט, כ): "אז דברת בתוון לתלמידך"; כי חסיד נקרא זה שהולך לפנים משורת הדין, ומתמירים חסידים על עצמם, כמאמרם ז"ל (מנחות מא): 'חסידים דמתמרי על נפשיהו; וינו שבכל דבר הם מתמירים על עצמם, ולא מנסים להקל עליהם שום דבר, אלא שמקבלים תמיד על מלכותו ותברך, והם בטלים ומבטלים תמיד אל האין סוף ברוך הוא, כמאמרם ז"ל (שחר טוב תהלים טו): 'כל מי ששומע קללתו וספק בידו למחות ושותק — נקרא חסיד; כי מאחר שהוא דבוק בו יתברך, אנו הוא שותק לכל מי שמקלל ומתרה ומבזה אותו, וכל זה עושה בשביל אימת בוראו. וזהו שאמרו בזהר (צו, א): אין חסיד אלא המתחסד עם קונו; ולכן שבחו במדת החסידות.

רבי שמעון בן נתנאל ירא חטא: עקר מעלתו שזכה להגיע למה שהגיע, הנה רק ממדת יראת חטאו, ולא אמר שירא מענש, אלא מרב דבקותו באין סוף ברוך הוא, הנה ירא מהחטא עצמו, כי יש בגי' אדם שיראים לחטא, מפני יראת הענש, ויש שיראים מיראת הרוממות, שמתבוננים באלקותו יתברך, ואיך יוכלו

עליו אשר מי שילדנו. ויש אומרים על שם שהיא גרמה לו שיהא חכם. שהימה מחמתו על כל בני מדרשות שנעבירה ואומרת להם בנבקה מכס נקשו רחמים על העובר הזה שנמעי שהייה חכם. ומיוס טעול לא הוילאה עריסתו בנימי המדרש כדי שלא יכנסו בלבויו אלף דברי תורה: חסיד. עשונה לפנים משורת הדין: ירא חטא. מתחמיר על עולמו ואוסר עליו דברים המותרים מילתו שמוט ינא לדי טעא דלס לא ק מנה רבותיה אפילו עם הארץ אפשר להיות ירא חטא: כמעין

המתגבר. יב הוא היה אומר, אם יהיו כל חכמי ישראל בכף מאזניים, ורבי אליעזר בן הורקנוס בכף שניה, מכריע את כלם. אבא שאול אומר משמו, אם יהיו כל חכמי

המתגבר. לבו רחב ומוסיף פלפול וסברות מדעמו: יב אבא שאול אומר משמו. של רבי יוחנן בן זכאי: ואלעזר בן ערך בכף שניה. מלאמי כמוז דלנא טאל ולא עולם הבא, שהוא שקר ועגש, אלא הוא

ירא מהחטא בעצמו, מרב הדבקות באין סוף ברוך הוא, אינו יכול לסבל דבר שהוא נגדו יתברך. ורבי אליעזר בן ערך פמעינן המתגבר: עקר מעלתו שזכה להגיע למה שהגיע, היה רק מפתחו שהיה כמעין המתגבר, שתמיד חדש בדבריו רבו, וכמו המעיין הזה שאינו פוסק מלנבוע תמיד מים תרשים, בן אינו מפסיק מלחדש בכל פעם חדשים חדשים בתורת רבו, שעל ידי זה הוא ממשך את רבו בעולם, וכמאמרם ו"ל (זכמות זו): על פסוק (תהלים סא, ה): "אגורה באהלך עולמים", וכי אפשר לו לאדם לגור בשני עולמים? אלא אמר דוד לפני הקדוש ברוך הוא: רבוני של עולם, יהי רצון שיאמרו דבר שמוצה מפי בעולם הזה, דאמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחאי: כל תלמיד חכם, שאמרים דבר שמוצה מפי בעולם הזה, שפתותיו דוכבות בקר; וזו מעלת תלמיד, שהוא כמעין המתגבר, שתמיד מחדש חדשים תרשים בתורת רבו, וממשך את תורתו בעולם, והבן למצוה.

יב הוא היה אומר: הינו רבי יוחנן בן זכאי היה רגיל לומר, אף ששבתתי את גדולי תלמידי, עם כל זאת אם יהיו כל חכמי ישראל בכף מאזניים, ואליעזר בן הורקנוס בכף שניה — מכריע את כלם; כי הוא סבר, אשר תלמיד שהוא כמו בור סיד שאינו מאבד טפה מכל מה שלמד אצל רבו, זה עולה על הכל, כי השלמות היא, שהתלמיד ימסר את כל מה שלמד מרבו בתמימות ובפשטות גמורה, ולא יוסיף ולא יגרע מדבריו כלום, אלא כבור סיד הזה, שאינו יוצא משם שום דבר, וזה עקר שלמות של התלמיד, שמוסר לתבריו את כל מה שקבל מרבו, בלא פתל ובלא שרק, אלא דברי רבו בתמימות ובפשטות. ולכן הפליג רבן יוחנן בן זכאי במעלת תלמידו רבי אליעזר בן הורקנוס, כי עליו אמר, שהוא כמו בור סיד שאינו מאבד טפה ממה שקבל מרבו. אבא שאול אומר משמו, כי הוא היה גם כן תלמיד של רבו רבן יוחנן בן זכאי, אצל הוא שמע אחרת, כי כל תלמיד שומע מרבו באפן אחר, ולכן אבא שאול שמע שאמר רבו: אם יהיו כל

חכמי ישראל בכף מאזניים, ורבי אליעזר בן הרקנוס אף עמהם. ורבי אליעזר בן ערף בכף שניה — מכריע את כלם; כי הוא היה כמעין המתגבר, שהיה יכול לחדש בדברי רבו, כי הוא ירד לסוף דעת רבו, וזה יותר חשוב מהכל; כי אם תלמיד יורד לסוף דעת רבו, אזי הוא יכול להסביר לשאר התלמידים היטב את דעת רבו בלשון שהוא גיגיל בה, ולקרב את דברי הרב אל התלמידים. ובאמת צריך שפדע, אהובי, בני! אשר שניהם טובים, הינו שיש שני סוגי תלמידים, תלמיד אחד שהוא בור סיד שאינו מאבד טפה, וכל מה שמקבל מרבו, הוא יכול למסר לזולתו בתכלית השלמות, כפי שקבל מרבו, ואינו מוסיף בדברי רבו כי הוא זה, ותלמיד שני שהוא כמעין המתגבר, שהוא מחדש בדברי רבו, ויורד אל התלמידים שהם במדרגה נמוכה, ומסביר להם את דברי רבו כפי צחות לשונו, שפג הם יזכו להבין בדברי הרב. ולכן שני סוגי התלמידים האלו טובים, כי העקר הוא למסר את דעת רבם, ולהורות דרך קלה וישרה להמוני עם, והבן למעשה.

ישראל בכף מאזניים ורבי אליעזר בן הרקנוס אף עמהם, ורבי אליעזר בן ערף בכף שניה, מכריע את כלם: יג אמר להם, צאו וראו איזו היא דרך ישרה שידבק בה האדם. רבי אליעזר אומר, עין טובה. רבי יהושע אומר, חבר טוב. רבי יוסי אומר, שכן טוב. רבי שמעון אומר,

יג אמר להם רבן יוחנן בן זכאי רבם לתלמידיו: צאו לחוץ אצל המוני עם, וראו אצלם איזוהי דרך ישרה שידבק בה האדם; כי הרי חכמי ישראל יושבים בין פתלי בית המדרש ועוסקים בתורה, ודבקים בו ותקנעו, ואצלם לילה כיום נאיר, מרב האור אין סוף המאיר בהם. ולכן יצו להם רבם, שיצאו לחוץ בין המוני עם, ויראו על איזו מדה ודרך ישרה כדאי יותר לדבר, כי הרי כל אחד יש בו נקדה שאין בתורה, פמוכא בדברי רבנו ז"ל (לקוטי מוה"ר, חלק א', סימן לו), וצריכים לקבל נקדת כל אחד ואחד, בבחינת יומקבלין דין מן דיון, ולכן רבם אמר להם, שיצאו לחוץ לבדק איזו נקדה יותר חשובה להחזיר בעולם, ולכן כדאי להם לצאת מהדבקות ולירד אל המוני עם, ולהאיר בהם את נקדתם, ולהתנדע על איזו נקדה צריכים לעבד יותר מהכל.

רבי אליעזר אומר עין טובה: כי מדה זו שאדם תמיד יסתפל בעין טובה על הזולת, בזה תלוי הכל, בבחינת (משלי כב, ט): "טוב עין הברך", כי מי שיש לו עין טובה, הוא תמיד מברך את הזולת, ואינו מקנא בו, והוא שמח בתקלקלו.

רבי יהושע אומר חבר טוב: כי מדה זו שאדם מחבר את עצמו עם הזולת — אין למעלה ממנה, כי כך הוא יכול להתחזק עמו, בבחינת (קהלת ד, ט): "טובים השנים מן האחד, אשר יש להם שכר טוב בעמלם, כי אם יפלו האחד גלים את חברו, ואלו האחד שיפול, ואין שני להקמו"; ולכן אצל רבנו ז"ל היה דבר זה עקר מאד, שאחד יקבל את נקדת חברו, ואחד יתקן את חברו, כי כל אחד יש בו נקדה אשר אין בתורה, וצריכים להתחלק עם הנקדות. ולכן אין טוב כמו חבר טוב.

רבי יהושע אומר חבר טוב: כי מדה זו שאדם מחבר את עצמו עם הזולת — אין למעלה ממנה, כי כך הוא יכול להתחזק עמו, בבחינת (קהלת ד, ט): "טובים השנים מן האחד, אשר יש להם שכר טוב בעמלם, כי אם יפלו האחד גלים את חברו, ואלו האחד שיפול, ואין שני להקמו"; ולכן אצל רבנו ז"ל היה דבר זה עקר מאד, שאחד יקבל את נקדת חברו, ואחד יתקן את חברו, כי כל אחד יש בו נקדה אשר אין בתורה, וצריכים להתחלק עם הנקדות. ולכן אין טוב כמו חבר טוב.

רבי יהושע אומר חבר טוב: כי מדה זו שאדם מחבר את עצמו עם הזולת — אין למעלה ממנה, כי כך הוא יכול להתחזק עמו, בבחינת (קהלת ד, ט): "טובים השנים מן האחד, אשר יש להם שכר טוב בעמלם, כי אם יפלו האחד גלים את חברו, ואלו האחד שיפול, ואין שני להקמו"; ולכן אצל רבנו ז"ל היה דבר זה עקר מאד, שאחד יקבל את נקדת חברו, ואחד יתקן את חברו, כי כל אחד יש בו נקדה אשר אין בתורה, וצריכים להתחלק עם הנקדות. ולכן אין טוב כמו חבר טוב.

עושה דבר שאינו הגון: שכן טוב. מניו אללו בין נזיס
 בין גלילה. ואלו חבר טוב אינו מניו אללו כלל עת:
 הרואה את הגורל. לופה ומניט כמה שעתיד להיות
 וממון כך נמלא מחשבו הפסד מלוא כנגד סכרה ושכר
 עזירה כנגד הפסדה: לב
 טוב. לפי שהלז הוא המניע
 לכל שאר הכחות והוא המקור
 שממנו נובעים כל הפעולות.
 ואף על פי שיש לפעולות
 אנשים מיוחדים מכל מקום
 הכח המעורר לכל התנועות
 הוא בלב לפיכך אמר רבי
 אלעזר לב טוב. ומפני זה
 אמר רבי יוחנן בן זכאי רואה

אני את דברי אלעזר בן ערך מדבריכם: יד איזו היא
 דרך רעה שיתרחק ממנה האדם. הולך לשלול
 מהם זה. ולא הבין ממון דבריהם הראשונים שהדוך

זו שאדם תמיד מסתפל על העתיד ומה יולד יום, זה עולה על הכל, בבחינת (קהלת ו, ה): "טוב
 ללכת אל בית אבך מלכת אל בית משה, באשר הוא סוף כל האדם, ונתתי יפן אל לבו"; פי
 אם אדם חי באופן כזה, ששומע חושב על תכליתו הנצחית, אז יתקן יצליח את דרכו.

רבי אלעזר אומר לב טוב: פי מדה זו שאדם קונה לעצמו לב טוב, זו המדה הכי יקרה בעולם,
 וקמו שבקש שלמה המלך (מלכים א ג, ט): "ונתת לעבדך לב שומע לשפט את עמך הקבין
 בין טוב לרע"; ודבר זה מאד נראה בעיניו יתברך, שבקש ממנו יתברך רק שיהיה לו לב טוב,
 לב שומע, ולכן אמר לו הקדוש ברוך הוא (שם יב): "הנה עשיתי כדברך, הנה נתתי לך לב חכם
 ונבון, אשר כמות לא היה לפניך ואחריו לא יקום כמותך"; פי העקר בזה העולם, שיהיה לו לב
 טוב, וישפדל הקבין גם את הזולת; פי רואים בני אדם, אשר יש להם לב אבן, ולא אכפת להם
 מהזולת, ועל זה אמר הנביא (יחזקאל יא, ט): "ונתתי להם לב אבן ורוח חכמה אפן בקרבם,
 והסירתי לב האבן מבשרם, ונתתי להם לב בשר", פי הכל תלוי בלבו של האדם.

אמר להם רבי יוחנן בן זכאי לתלמידיו, רואה אני את דברי אלעזר בן ערך מדבריכם, שבכלל
 דבריו דבריכם: פי העקר הוא הלב, פי אם יש לאדם לב טוב, לב שמת, ובקצבת לב רוח
 כבד הכל. וכמו שאמר החכם מכל האדם (משלי טו, יא): "לב שמח ייטב פנים, ובקצבת לב רוח
 נכאה, לב נבון יבקש דעת", פי ברגע שיש לאדם לב טוב, לב שמת, קונה לעצמו את כל המדות
 טובות, והבין למעשה.

יד אמר להם רבי יוחנן בן זכאי רבם לתלמידיו, אתרי שחזרו ומצאו כל אחד את המדה שצריכים
 לתקן בזה העולם אצל המון עם, חזו ואמר להם: צאו וראו איזויה דרך רעה שיתרחק ממנה
 האדם; פי כמו שצריכים לקנות מדות טובות, כך צריכים להתרחק ממדות רעות, העוקרות את

הרעה היא הפך הדרך הטובה. לפי שלא כל מה שהוא טוב יהיה הפכו רע. כי מדת המידות והוא העושה לפניו משורת הדין היא טובה. ומי שאינו חסיד מעמיד דבריו על דין מורה אינו רע ואפשר היה לומר שאם

הסתפקות והיא עין טובה היא דרך טובה. נקטת הימנעות אינו דרך רעה לפי שאינו מניק לשום אדם זיה.

וכן נשאר המדות לפיכך הולך לשלל מהם איזו היא דרך רעה שימחק ממנה האדם: הלזה ואינו משלם. הוא הפך הרואה את הנולד. שאם לא ישלם לא ינצל מי שילנו ויהיה מוטל

נרע. ולא אמר סתם מי שאינו רואה את הנולד. לפי שאפשר לאדם שאינו רואה את הנולד. שלא יבא לדי

מקלה. שיניל ענמו צבוא הנולד ההוא: וצדיק חונן ונותן. הקב"ה שהוא נדיקו של עולם חונן וטובן למלוה מה שלוה זה ממנו ולא פדע לו נמלא הלוה נשאר חייב למקום:

הרעה היא הפך הדרך הטובה. כי המדות הטובות מקשרות את האדם אל האין סוף ברוך הוא, אבל המדות הרעות עוקרות אותו לגמרי, ומעלימות ומסתירות ממנו את אמתת מציאיתו

הָאָדָם. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר,

עֵין רְעָה. רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר,

חֵבֵר רַע. רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר, שֶׁכֵּן

רַע. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר, הַלֹּזֶה

וְאִינוּ מְשַׁלֵּם. אַחַד הַלֹּזֶה מִן

הָאָדָם, כְּלוֹזֶה מִן הַמְּקוֹם,

שְׁנֹאמֵר (תהלים לו, כא) "לֹזֶה

רָשָׁע וְלֹא יִשְׁלֵם, וְצַדִּיק חוֹנֵן

וְנוֹתֵן". רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר,

לֵב רַע. אָמַר לָהֶם, רוֹאֵה אֲנִי

אֶת דְּבָרֵי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן עֲרֵךְ

האדם לגמרי ממנו ותקברו, כי המדות הטובות מקשרות את האדם אל האין סוף ברוך הוא, אבל המדות הרעות עוקרות אותו לגמרי, ומעלימות ומסתירות ממנו את אמתת מציאיתו ותקברו המאירה בכל הארץ. כמו שכתוב (תקאל מג, ב): "והארץ האירה מכבודו".

רבי אליעזר אומר עין רעה: כמו שנתקן לקנות לעצמו מדה תקרה של עין טובה, כמו כן צריכים להתרחק מעין רעה, שזה הורס לגמרי את האדם.

רבי יהושע אומר חבר רע: כמו שצריכים לקנות לעצמו חבר טוב, שיחזק אותו ויקרבו אל הקדוש ברוך הוא, כמו כן

צריכים להתרחק מחבר רע, אשר ירחק אותו מהקדוש ברוך הוא, חס ושלום.

רבי יוסי אומר שכן רע: כמו שצריכים לקנות לעצמו שכן טוב, ולגור על ידו, שייכל

ללמד ממנו מדות טובות והנהגות ושרות, כמו כן צריכים להתרחק משכן רע, כמאמרם ו"ל (במדרש רבה, פנשה ג, סימן יב): אי לרשע ואי לשכנו, ומי היו בעלי מחלקת? כרחב בן יצחק בן קהת, ולפי שהיו סמוכים להם ראובן ושמעון וגד, היו כלם בעלי מחלקת.

רבי שמעון אומר הלזה ואינו משלם, אחד הלזה מן האדם הלזה מן המקום ברוך הוא, שנואמר (תהלים לו, כא): "לזה רשע ולא ישלם, וצדיק חונן ונותן"; וצל זה אמרו התקמים:

למה אמר רבי שמעון מדה טובה שיקנה האדם הוא — הרואה את הנולד, ומדה רעה — הלזה ואינו משלם? אלא קשם שמצוה לעשות גמילות חסד עם כל בר ישראל, כי היא מדה תקרה מאד, עם כל זאת אדם צריך להיות רואה את הנולד, למי הוא מלונה? כי למרבה הצער, בני אדם מלויים כסף וזולתם, וכלסוף לא רק שלא משלמים להם בחנודה, אלא עוד מתצפים פנים נגד מי שעשה להם חסד והלזה להם כסף, ואינם רוצים לפרע החוב. ולכן הזהיר רבי שמעון, שאדם צריך תמיד להיות "רואה את הנולד", ובכפרט בשעה שהולך להלוות כסף לזולת, שכיין וישפיל למי הוא מלונה? ושללא יהיה אחר כך מהצועקים ואינם נעניין.

רבי אליעזר אומר לב רע: כי כמו שאי אפשר להגיע לשום מדה טובה, אלא על ידי לב טוב,

כְּמוֹכֵן כָּל הַמִּדּוֹת הַרְעוֹת בְּאוֹת לְאָדָם רַק מִתְחַמֵּת לֹב רַע, לֹב בְּלִצְעַל, וּמֵאלוֹ הַגְּאוּשִׁים צְרִיכִים מְאֹד לְהִשְׁמַר, כִּי מִי שֶׁמִּשְׁטַכְעוּ בַעַל לֹב רַע, מִמֶּנּוּ צְרִיכִים מְאֹד לְהִזְדַּהֵר, כִּי הוּא יִפֹּל אוֹתָךְ לְשֵׂאוֹל תַּחְתִּית וּמִתַּחְתּוֹ, בְּלִי שׁוּם רַחֲמָנוּת קָלִל. וְלָכֵן תִּשְׁמְרוּ מְאֹד מְאֹד מֵאָדָם שֵׁשׁ לוֹ לֹב רַע, וְאַיִן לוֹ שׁוּם הַרְגֵשׁ לְזוּלָתוֹ. אָמַר לָהֶם רַבֵּי יוֹחָנָן בֶּן זְבַאי רַבֵּם: רוֹאֵה אֲנִי אֵת דְּבָרֵי רַבֵּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲרֵף מִדְּרִיבְכֶם, שֶׁאָמַר שְׁצַרִיכִים לְשַׁמֵּר מְאֹד מְאֹד מֵאָדָם שֵׁשׁ לוֹ לֹב רַע וּבְלִצְעַל, שֶׁבְקָלֵל דְּבָרָיו דְּרִיבְכֶם, וְזֶה שֶׁנֶּאֱמַר אֶעֱלֶנְךָ, בְּשַׁעַה שֶׁשָּׁמַע שֶׁאִשְׁתּוֹ עָשְׂתָה חֶסֶד עִם עַבְדֵי דָוִד (שְׁמוֹנָא ל' כה, לו): "וַיִּמָּת לְבוֹ בְּקַרְבוֹ, וְהוּא הָיָה לְאָבִיךָ", כִּי הִפֵּל תַּלְוֵי בִלְבָב — אִם לְטוֹב, אִם לְרַע, כְּמֵאֲמָרָם ו'ל (קִהְלַת רַבָּה, פֶּרֶשָׁה א', סִימָן לו): הֵלֵב רוֹאֵה, שֶׁנֶּאֱמַר (קִהְלַת א, טו): "וְלִבִּי רָצָה תְּרַבְּחָה", הֵלֵב שׁוֹמֵעַ, שֶׁנֶּאֱמַר (מְלָכִים ג, ט): "וַתִּתֵּן לְעַבְדְּךָ לֵב שׁוֹמֵעַ", הֵלֵב מְדַבֵּר, שֶׁנֶּאֱמַר (קִהְלַת א, טו): "דַּבְּרֵתִי אֲנִי עִם לִבִּי", הֵלֵב הוֹלֵךְ, שֶׁנֶּאֱמַר (מְלָכִים ב, ה, כו): "לֹא לִבִּי הִלֵּךְ", הֵלֵב נוֹפֵל, שֶׁנֶּאֱמַר (שְׁמוֹנָא ל"א יו, לב): "אֵל יִפֹּל לֵב אָדָם עַלְיוֹ", הֵלֵב עוֹמֵד, שֶׁנֶּאֱמַר (יִחְזָקֵאל כב, יד): "וַיַּעֲמֵד לְבַבִּי", הֵלֵב שֹׁמֵת, שֶׁנֶּאֱמַר (תְּהִלִּים טו, ט): "לָכֵן שָׁמַח לִבִּי וַיִּגַּל כְּבוֹדִי", הֵלֵב צוֹעֵק, שֶׁנֶּאֱמַר (אֵיכָה ב, יח): "צַעֲקוּ לָכֶם אֵל ה'", הֵלֵב מִתְנַחֵם, שֶׁנֶּאֱמַר (יִשְׁעָי מ, ב): "דִּבְרוּ עַל לֵב יְרוּשָׁלַיִם", הֵלֵב מְצַטְעֵר, שֶׁנֶּאֱמַר (דְּבָרִים טו, י): "וְלֹא יָרַע לְבַבְךָ", הֵלֵב מִתְחַזֵּק, שֶׁנֶּאֱמַר (שְׁמוֹת ט, יב): "וַיִּחְזַק תְּהַיָּה אֵת לֵב פְּרַעֲזָה", הֵלֵב מִתְדַבֵּר, שֶׁנֶּאֱמַר (דְּבָרִים כ, א): "אֵל יִרַע לְבַבְכֶם", הֵלֵב מִתְעַצֵּב, שֶׁנֶּאֱמַר (בְּרַשִׁית ו, ו): "וַיִּתְעַצֵּב אֵל לְבוֹ", הֵלֵב מִתְפַּתַּח, שֶׁנֶּאֱמַר (דְּבָרִים כח, טו): "מִפִּתְחוֹ לְבַבִּי", הֵלֵב מִשְׁתַּבֵּר, שֶׁנֶּאֱמַר (תְּהִלִּים נא, יט): "לֵב נִשְׁבֵּר וְנִדְקָה", הֵלֵב מִתְגַּאֵה, שֶׁנֶּאֱמַר (דְּבָרִים ז, יד) "וְרָם לְבַבְךָ", הֵלֵב מְסָרֵב, שֶׁנֶּאֱמַר (דְּבָרִים ח, כב): "וְלָעֵם הָיָה הָיָה לֹב סוֹרֵר

וּמְזוּרָה", הֵלֵב מִתְדַבֵּדָה, שֶׁנֶּאֱמַר (מְלָכִים א' יב, לו): "בַּחֲדָשׁ אֲשֶׁר בָּרָא מִלְבוֹ", הֵלֵב מִתְהַרְהַר, שֶׁנֶּאֱמַר (דְּבָרִים כט, יח): "כִּי בִשְׁרִירוֹת לִבִּי אֵלֶיךָ", הֵלֵב מְרַחֵשׁ, שֶׁנֶּאֱמַר (תְּהִלִּים מה, ב): "רַחֲשׁ לִבִּי דְבַר טוֹב", הֵלֵב מִחֻשָּׁב, שֶׁנֶּאֱמַר (מִשְׁלֵי יט, כא): "רְבוֹת מִחֻשְׁבוֹת בִּלְבָב אִישׁ", הֵלֵב מִתְאַוָּה, שֶׁנֶּאֱמַר (תְּהִלִּים כא, א): "תַּאֲוֹת לְבוֹ נִתְתָּה לוֹ", הֵלֵב סוֹטֵה, שֶׁנֶּאֱמַר (מִשְׁלֵי ז, כה): "אֵל יִשְׁט אֶל דְּרִכֶּיהָ לְבָדֵךְ", הֵלֵב זוֹנֵה, שֶׁנֶּאֱמַר (בַּמִּדְבָּר טו, לו): "וְלֹא תַחֲרוּר אֶתְרֵי לְבַבְכֶם" וְגו', הֵלֵב נִסְעָד, שֶׁנֶּאֱמַר (בְּרַשִׁית יח, ה): "וְנִסְעָדוּ לְבַבְכֶם", הֵלֵב נִגְנָב, שֶׁנֶּאֱמַר (בְּרַשִׁית לא, כ): "וַיִּגְנַב יַעֲקֹב אֶת לֵב לָבָן", הֵלֵב נִכְנַע, שֶׁנֶּאֱמַר (וַיְקָרָא כו, מא): "אִו אֲזוּ יִכְנַע לְבַבְכֶם", הֵלֵב מִשְׁתַּדֵּל, שֶׁנֶּאֱמַר (בְּרַשִׁית לו, א): "וַיִּדְבַּר עַל לֵב הַנְּעָרָה", הֵלֵב תּוֹעָה, שֶׁנֶּאֱמַר (יִשְׁעָי כה, ד): "תַּעֲזֵה לְבַבִּי", הֵלֵב תְּרַד, שֶׁנֶּאֱמַר (שְׁמוֹנָא ל' ד, יג): "כִּי הָיָה לְבוֹ תְּרַד", הֵלֵב נַעוּר, שֶׁנֶּאֱמַר (שִׁיר הַשִּׁירִים ה, ב): "אֲנִי נִשְׁנָה וְלִבִּי צֵר", הֵלֵב אוֹהֵב, שֶׁנֶּאֱמַר (דְּבָרִים ו, ה): "וַאֲהַבְתָּ אֵת הַיְהוָה אֱלֹהֶיךָ כָּכָל לְבַבְךָ", הֵלֵב שׁוֹנֵא, שֶׁנֶּאֱמַר (וַיְקָרָא יט, יז): "לֹא תִשְׁנֵא אֶת אֶחֱיךָ בְּלִבְךָ", הֵלֵב מְקַנָּא, שֶׁנֶּאֱמַר (מִשְׁלֵי כג, יז): "אֵל יִקְנֵא לְבַבִּי" וְגו', הֵלֵב נִחְקָר, שֶׁנֶּאֱמַר (דְּבָרִים יח, י): "אֲנִי תְהַיָּה חֻקְר לֹב" וְגו', הֵלֵב נִקְרָע, שֶׁנֶּאֱמַר (יִזְאֵל ב, יג): "וְנִקְרַעוּ לְבַבְכֶם וְאֵל בְּגִדֵיכֶם", הֵלֵב הוֹנֵה, שֶׁנֶּאֱמַר (תְּהִלִּים מט, ד): "וְהִגוֹת לִבִּי תְבוֹנוֹת", הֵלֵב הוּא כְּאֵשׁ, שֶׁנֶּאֱמַר (דְּבָרִים כ, ט): "וְהָיָה לְבַבִּי כְּאֵשׁ", הֵלֵב הוּא כְּאֶבֶן, שֶׁנֶּאֱמַר (יִחְזָקֵאל לו, כו): "וְהִסִּירֶתִי אֵת לֵב הָאֶבֶן", הֵלֵב שֶׁב בַּתְּשׁוּבָה, שֶׁנֶּאֱמַר (מְלָכִים ב, כג, כה): "אֲשֶׁר שָׁב אֵל הַיְהוָה" כָּכָל לְבַבוֹ", הֵלֵב חָס, שֶׁנֶּאֱמַר (דְּבָרִים יט, ו): "כִּי יִחַס לְבַבוֹ", הֵלֵב מַת, שֶׁנֶּאֱמַר (שְׁמוֹנָא ל' כה, לו): "וַיִּמָּת לְבוֹ בְּקַרְבוֹ", הֵלֵב גָּמַס, שֶׁנֶּאֱמַר (יְהוֹשֻׁעַ ז, ה): "וַיִּמַּס לְבַב הָעָם", הֵלֵב מְקַבֵּל דְּבָרִים, שֶׁנֶּאֱמַר (דְּבָרִים ו, ו): "וְהָיָה הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוֶּךְ הַיּוֹם עַל לְבַבְךָ", הֵלֵב מְקַבֵּל יִרְאָה, שֶׁנֶּאֱמַר

(וְיָמֵי לֵב, מ): "וְאֵת יְרֵאֲתִי אֶתֵּן בְּלִבְכֶם", הַלֵּב טוֹהֵם אָמְרוּ שְׁלֹשָׁה דְבָרִים. דְּבָרָךְ אֵלֶּךְ וּמוֹסָרִים מוֹרָה, שְׁנֵאֲמָר (מְהֵלִים יָא, א): "אֲוֹדָה הַיְיָ" וּמְלוֹת. לְחֵלֹ עַנְיִן הַסְּכוּר וְהַמְּעוּר וְהַסְּטוּר וְהַמְּיוּז בְּכָל לֵב", הַלֵּב חוֹמֵד, שְׁנֵאֲמָר (מִשְׁלִי ו, כה): דְּבָרִים הַרְבֵּה לֵמַר. אִי נִמְי לְלוֹ הַסְּלֵשָׁה דְבָרִים הַיּוֹ "אֵל תִּחְמַד וְיָפְיָה בְּלִבְךָ", הַלֵּב מִתְקַשֶּׁה, מִרְגֵּל כְּפֹמַיִיו תַּמְיָ: יְהִי כְבוֹד חֲבֵרְךָ חָבִיב שְׁנֵאֲמָר (מִשְׁלִי כה, יד): מְדַבְּרִיכֶם, שֶׁבְכָלֵל דְּבָרָיו "וְיִמְקָשָׁה לְבוֹ", הַלֵּב מִיֵּטִיב, שְׁנֵאֲמָר (שׁוֹפְטִים טו, כה): "וְיָיָה קִטּוֹב לְבָם", הַלֵּב עוֹשֶׂה מְרָמָה, שְׁנֵאֲמָר (מִשְׁלִי יב, כ): "מְרָמָה בְּלֵב חֲרָשִׁי רַע", הַלֵּב מְתוּכָה מְדַבֵּר, שְׁנֵאֲמָר (שְׁמוֹעַל' א, יג): "וְיָיָה הִיא מְדַבְּרַת עַל לְבָה", הַלֵּב אוֹהֵב שְׂחָד, שְׁנֵאֲמָר (וְיָמֵי כב, יז): "כִּי אִין עֵינֶיךָ וְלִבְךָ" וְגוֹ', הַלֵּב פּוֹתֵב דְּבָרִים, שְׁנֵאֲמָר (מִשְׁלִי ג, א): "כְּתֵבֶם עַל לִוֶחַ לִבְךָ", הַלֵּב חוֹרֵשׁ, שְׁנֵאֲמָר (שֵׁם ו, יד): "תִּהְיֶינָה בְּלֵבוֹ חֲרָשׁ רַע", הַלֵּב מְקַבֵּל מְצוּת, שְׁנֵאֲמָר (שֵׁם ח, ה): "הֵכֵם לֵב יִקַּח מְצוּת", הַלֵּב עוֹשֶׂה דְרוֹן, שְׁנֵאֲמָר (עֵבֶרְהָ א, א): "וְדָרוֹן לִבְךָ הַשִּׁיאֵךְ", הַלֵּב עוֹשֶׂה סְדָרִים, שְׁנֵאֲמָר (מִשְׁלִי טו, א): "לְאֵדָם מְעַרְכֵי לֵב", הַלֵּב מִתְגַּדְּל, שְׁנֵאֲמָר (דְּבָרֵי' הַמַּיִם' כה, יט): "וְנִשְׂאֵךְ לִבְךָ"; הַרְיִ שְׁלֵךְ לְפָנֶיךָ, מֵה שְׁאֵמֶר הַתִּנָּה תִקְדוּשׁ רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן זַכַּי לְתַלְמִידָיו, אֲשֶׁר הֶעֱקָר תְּלוֹי בְּלָבוֹ שֶׁל אָדָם, כִּי כָּל הַמְּצוּת, וְלִהְפֵךְ כָּל הַעֲבֵרוֹת, תְּלוֹיּוֹת רַק בְּלֵב, וְלִכֵּן אָדָם צָרִיךְ לְקַנּוּת לְעַצְמוֹ לֵב טוֹב, וְלִהְתַּחַק מִלֵּב רַע, וְהָיָה לְמַעֲשֵׂהוּ. טוֹהֵם אָמְרוּ הֵינּוּ כָּל אֶחָד מִתְּלִמְיָדֵי רַבֵּן יוֹחָנָן בֶּן זַכַּי הֵיָה רַגִּיל לִוְמֵר לְתַלְמִידָיו שְׁלֹשָׁה דְבָרִים, שִׁיִּכְוֹר אוֹתָם הַטּוֹב, וְיִלְכוּ וְיִחְיוּ עִמָּם תְּמִיד: רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אָמַר: יְהִי כְבוֹד חֲבֵרְךָ חָבִיב עֲלֶיךָ מְשֻׁלָּה; כִּי הָאֵדָם צָרִיךְ לְהִרְגִיל אֵת עַצְמוֹ לְכַבֵּד אֶת חֲבֵרוֹ כְּמוֹ שֶׁהוּא רוֹצֵה שִׁיִּכְוֹר אוֹתוֹ. וְאֵל תְּהִי נוֹחַ לְכַעַס, וְעַקֵּר הַכְּבוֹד לְכַבֵּד אֶת חֲבֵרוֹ, שְׁלֵא בְּכַהֲ אוֹתוֹ, וְלֹא יִתְפָּרֵן עֲלָיו כְּבֵעַס וְרָצִיחָה, כִּי בְּדָרָךְ כָּלֵל הָאֵדָם נוֹחַ לְכַעַס עַל חֲבֵרוֹ, וְלִכֵּן עַקֵּר הַכְּבוֹד לְכַבֵּד אֶת חֲבֵרוֹ, שְׁלֵא יִהְיֶה נוֹחַ לְכַעַס עֲלָיו, וְאֵיךְ זוֹכִים לָזֶה? עַל-יְדֵי וְשׁוֹב יוֹם אֶחָד לְפָנֵי מִיתְתְּךָ, אִם הָאֵדָם תְּמִיד חוֹשֵׁב עַל מַתְּלִיתוֹ הַנְּצִיחִית, וְאֵיךְ שִׁכְבוֹא הַיּוֹם, שִׁיִּצְטָרֵךְ לְצַאֲת מִזֶּה הָעוֹלָם, עַל-יְדֵי-זֶה אֵיךְ פְּעַם לֹא יִהְיֶה כְּבֵעַס, כִּי מִי יוֹדֵעַ — אוֹלָי מִסּוּר הוּא כָּבֵר יוֹצֵא מִזֶּה הָעוֹלָם, וְלָמָּה לוֹ לְכַעַס עַל עוֹלָם שְׁאִינוֹ שְׁלוֹ? וְנִדְקָא עַל-יְדֵי-זֶה הוּא יְכַבֵּד אֶת חֲבֵרוֹ. וְהַיּוֹ מִתְחַמֵּם כְּנֵגְדַּ אִירָן שֶׁל חֲתָמִים; וְאֵיךְ תִּזְכֶּה לִזְכוֹר תְּמִיד מִיּוֹם הַמֵּיתָה? אִם תִּהְיֶה מְקַרְבֵּ אֶל הַצַּדִּיק הָאָמֵת, וְתַתְחַמֵּם לְאוֹרוֹ, כִּי כָּל הַלְמוּד שֶׁל הַצַּדִּיק, זֶה גְלוֹי אֶלְקוֹת בְּחִבְלִית הַמְּדַרְגָּה הָעֲלִיּוֹנָה, אֲשֶׁר אִין לְמַעְלָה מִזֶּה, עִם כָּל זֹאת מוֹהִיר אוֹתָהּ: אֵיךְ שֹׁאֲתָה מְקַרְבֵּ אֶל הַצַּדִּיק הָאָמֵת, אֵיךְ עֲלִיד לִזְכוֹר, אֲשֶׁר וְהַיּוֹ זְהִיר בְּגַחְלָתָן שְׁלֵא תִּתְּנָה; כִּי הַצַּדִּיק הוּא דְבוּק תְּמִיד בּוֹ יִתְבַּרֵךְ, כְּטַל וּמְבַטֵּל בְּאִיֵּן סוּף בְּרוּךְ הוּא, וְהוּא כְּעֵין

יין: נשיכת שועל. רפואתו קשה לפי שטינו דקות
 עקומות ועקוסות וזרין הרופא לתמן הנזר נאחמל
 ולהרמיז הנשיכה: עקיצת עקרב. קשה מנשיכת נחש:
 ולחישתן. דנוון: לחישת שרף. כהנל היוכל מפי

השרף שטורף גשעה שסוף
 לוחש. פירוש אחר, השרף הזה
 אינו מקבל לחש כשאר נחשים
 כדכתיב (תהלים נח) אשר לא
 ישמע לקול מלחשים, כך
 תלמיד חכם אם תקניטנו
 ותנח לפייסו אינו מקבל
 פיוס: טו עין הרע. כמו עין
 רעה. שאינו מסתפק במה
 שיש לו ומחזר אחר דברים
 אחרים. ויש מפרשים עין
 הרע. שמכניס עין הרע

במזון זכינו או בזנינו ומזיק לו: ושנאת הבריות.
 שנאת חנם. ורמב"ם פירש שמואס חזרת הנזירות
 ואוהב לישב יחידי. ואני שמעתי אדם קשה שמזיח עליו
 שנאת הנזירות וגורם שהכל שואמס אותו:

נחש מספן; כי עליך לדעת, אשר וכל דבריהם של הצדיקים הדברים באין סוף ברוך הוא, הם
 בגחלי אש, ולכן אשרי האדם ששומר נפשו לא לפגוע בכבוד הצדיק. ולפי זה יש כאן שלשה
 דברים שהזהיר רבי אליעזר: א. שהיה כבוד חברך חביב עליך כשליך, ואיך? על-ידי שלא תכעס
 עליו. וזה זוכים על-ידי שחושבים תמיד מיום המיתה. ב. והגוי מתחמם כנגד אונן של חכמים,
 שהיה תמיד מקרב אל צדיק אמת, אשר ינחה אותך בדרך אמת איך להתקרב אליו יתברך. ג.
 ותשומר מאד לא לפגום בכבודו, ולא לשמע לרשעים האורחים המדברים ומסיתים נגד הצדיק,
 ואז תלך לבטח בדרך, והבן למעשה.

טו רבי יהושע אומר: עין הרע, וישנאת הבריות, מוציאין את האדם מן העולם:
 צריך שתדע, אהובי, בני! שהאדם צריך לבטל את עצמו לגמרי אל האין סוף ברוך הוא,
 לידע ולהודיע ולהודיע, אשר אין שום מציאות בלעדיו יתברך כלל, ובכל תנועה ותנועה שם
 אלופו של עולם, והכל לכל אלקות גמור הוא, ותמיד יסתכל עליו יתברך בעין טובה, וידע שהוא
 יתברך ורצה רק את הטוב של האדם, ואפילו שעובר עליו מה שעובר, ידע שהכל לטובתו, כמו
 שאמר רבנו ז"ל (לקוטי מוה"ר, חלק א', סימן ר'): כשאדם יודע שכל מארעותיו הם לטובתו, זאת
 הבחינה היא מעין עולם הבא, ואז מתבטל אצלו היצר הרע, מאחר שהוא יודע שהכל ממנו
 יתברך, וכן אוהב את כל הבריות, כי יודע אשר כלם הם נבראים ממנו יתברך, ומיובא בדרך
 רבנו ז"ל (לקוטי מוה"ר, חלק א', סימן לה), אשר יש שלש נקודות: נקדת הרב, נקדת החבר, ונקדת

שנשיכתן נשיכת שועל,

ועקיצתן עקיצת עקרב,

ולחישתן לחישת שרף, וכל

דבריהם בגחלי אש: טו רבי

יהושע אומר, עין הרע, ויצר

הרע, וישנאת הבריות,

מוציאים את האדם מן

העולם: יז רבי יוסי אומר,

עצמו, ומבא ברברי מוהרנ"ת ז"ל (לקוטר) כי והתקן עצמך ללמוד תורה. שלא תאמר הואל
 הלכות, בפרת-הפוז, הלכה ג', שקדם צריכים לקבל מהרב את הדיעת האמת, אשר אין בלעניו
 יתברך קלל, ואחר-כך צריכים לחזר את דברי ולמודי הרב אחר עם
 חברו, כי כל אחד מקבל מהרב באופן ובצורה
 אחרת, ואחר כך יש לו

יהי קמון חברך חביב עליך בשלף. והתקן עצמך ללמוד תורה, שאינה ירשה לך. וכל מעשיך יהיו נקרת עצמו, שהוא יכול לעבד את הקדוש-ברוך-הוא עם נקדתו. וזה שאמר התנא הקדוש: עין הרע — זה נגד נקרת הרב, שאדם צריך להסתפל רק בעין טובה על הקדוש-ברוך-הוא ועל רבו שפלאו תורה, אשר הם רוצים רק את טובתו ולא את רעתו. ויצר הרע — זה כנגד נקרת עצמו. ושנאת הבריות — זה כנגד נקרת החבר, אם לא יהיו לו את השלש נקודות האלו, על-ידי-הן צריך שמתע, אהובי בני! אשר אלו השלש מדות רעות מוציאים את האדם מן העולם, הינו מעולמו, כי הוא כבר אינו שולט בעצמו, כי מאבד את עולמו בידים. ונתקמינו הקדושים אמרו (ויקרא רבה, פרשה יח, סימן א'): כל צדיק וצדיק יש לו עולם בפני עצמו; ולכן אשרי האדם שזוכה לבטל את עצמו לגמרי אליו יתברך, ומסתפל תמיד בעין טובה עליו יתברך ועל רבו שלמדו את תורתו יתברך, שעל-ידי-זה יתבטל ממונו יצרו הרע; כי כשאדם יודע שהכל לכל הוא אלקות, אזי מתבטלות ממונו כל התאוות רעות הבאות מהיצר הרע, וכן אוהב את כל הבריות, וקבן למעשה.

יו רבי יוסי גם כן היה מתלמידי רבן יוחנן בן זבאי, גם הוא היה אומר שלשה דברים: יהי קמון חברך חביב עליך בשלף; כי אין עוד דבר יקר באדם כמי שנהיר לא לגע בכסף חברו, כי בעזונותינו הרבים, יש היום שקרנים רמאים צבועים — שרצין השורץ על הארץ, הנוגעים בקמון חברם, ובהם יכולים לתפס את האדם, כי אם רואים שאדם הוא מפקר, ונוגע בכסף חברו, סימן שאין בו כלום. ולכן רבי יוסי שנקרא חסיד, הנהיר מאד, שיהיה קמון חברך חביב עליך בשלף; רצה לומר, שלא יגע אדם בכסף חברו, כמו שאינך רוצה שאחר יגע בכסףך, כן אל תגע בכסף אחרים. ואם תהיה נהיר ונזהר לא לנגע בכסף הזולת, על-ידי-זה תזכה להגיע אל מדרגה זו, אשר והתקן עצמך ללמוד תורה, שאינה ירשה לך; תתקן את עצמך ללמוד תורה, כי כרגע שאדם נהיר ונזהר לא לגעת בכסף של הזולת, על-ידי-זה הוא מבין את עצמו להיות קלי לתקן את עצמו ללמוד תורה, כי התורה אינה הולכת בירשה, מפני שאבי או סבי או רבי למד תורה, גם אני אלמד תורה, אלא אדם צריך להכין ולתקן את עצמו במדותיו, הינו נזהר שלא יגע בכסף הזולת, ועל-ידי-זה יהיה ראשו מנח בלמוד התורה הקדושה. וכמאמרם ז"ל (דברים רבה, פרשה ח, סימן ט'): מהו לא מעבר לים? שאינה שונקת במפרשי ימים, ששה חודשים הולך וירשה בא, ואינו יכול ללמוד תורה. אמר רבי יוחנן, לא באלו שהם הולכים ששה ופוחשים ששה, אלא אפלו באלו שהן הולכין מעכו לגפו, לפיכך לא מעבר לים היא, כי אם מכניס את הראש שלו בכסף, ומכיל שפן שלוקח כסף של הזולת, הוא לא יוכל ללמוד תורה. וצריך שתזכר, אשר עם כל זאת עליך לדעת, שהיסוד והעקר בחיי האדם הוא: וכל מעשיך יהיו לשם שמים, שכל מה שאתה עושה, שיהיה רק בשבילו יתברך, הן שלא תגע בכסף הזולת, והן שתלמד תורה, ותקיים

ארכ לא תמכוני ליהנות גופן אלף טמיה כריא לעשות
 לזון קונן: יה הוי זיהיר בקריאת שמע. לקרומה
 בעונמה וכן נחפלה להחפלה כל חפלה וחפלה
 בעונמה: קבע. כחדש שיש עליו חונה דבר קבוע

ו'ל (שיחות-הר"ן, סימן ר'):
 הנצרך הרע דומה כמי
 שהולך ורץ בין בגני-אדם
 וידו סגורה, ואין אדם
 יודע מה בחובה, והוא
 מרמה בגני-אדם ושואל
 לכל אסד: מה אגני
 אוסד? ולכל אסד נדמה
 כאלו הוא אוסד מה
 שהוא מתאנה, ועל-כן
 הכל רצים אחריו, כי כל
 אסד סובר, שיש בידו מה

לְשֵׁם שְׁמַיִם: יְהוָה רַבִּי שְׁמַעוֹן
אוֹמֵר, הָיוּ זְהוּר בְּקִרְיַת
שְׁמַע וּבִתְפִּלָּה. וּבְשִׂאתָה
מִתְפַּלֵּל, אַל תַּעַשׂ תְּפִלָּתְךָ
קָבַע, אֲלֵא רַחֲמִים וְתַחֲנוּנִים
לְפָנֵי הַמָּקוֹם, שְׁנֹאמֵר (יואל ב,
ג) "כִּי חֲנוּן וְרַחוּם הוּא אֲרֹךְ
אֲפִים וְרַב חֶסֶד וְנָחֵם עַל

שהוא חפץ, ואחר-כך הוא פותח את ידו ואין בה כלום, כמו-כן ממש הנצרך הרע, שהוא מרמה
 כל העולם, והכל רצים אחריו, ומרמה לכל אסד ואסד, עד שנדמה לכל אסד ואסד כאלו יש
 בידו מה שהוא חפץ, כל אסד כפי שטותו ומארתו, ואחר-כך לבסוף הוא פותח את ידו, ואין
 בה כלום! כמו-כן יש היום שקננים, רמאים, צבועים — שרצין השוהין על הארץ, שעובדים
 על בני אדם ומטעים הבריות, ואנשים חושבים שיש בידם משהו, אבל הם קלים וריקים ופחזים,
 וכמו שאמר רבנו ז"ל (לקוטי-מור"ן, חלק ב, סימן יח), שבנגל יכולים להיות גנב, נואף ורוצח
 בהנהגת העולם, ולכן צריכים לבקש רחמים מרבים, שיצילו הקדוש-ברוך-הוא מאלו הצבועים,
 אלא כל מעשיו יהיו לשם שמים, ולא יגע במקום חבירו, וילמד תורה, כי מה שנשאר מהאדם
 זה רק התורה שזכה ללמד, כי רק זה מה שמלנה את האדם; כי התורה הולכת לפני האדם,
 ושומרת אותו מקל מכשול, ומי ששם לב על דברים אלו תמיד, על-ידי-זה לא יוכלו להטעות
 אותו בשום פנים ואופן, כי תכר-ומיד קשאים מידבק את עצמו באין סוף ברוך הוא, ויגנתו רק
 לעשות רצונו ותברך, על-ידי-זה גזול מקל מיגי מכשולות, ויהב למעשה.

יח רבי שמעון גס'כן היה מתלמידי רבן יוחנן בן זכאי, גם הוא היה אומר שלשה דברים: הוי
 זיהיר בקריאת שמע ובתפלה; צריכים מאד מאד לשמר על זמן קריאת שמע ובתפלה, ולהיות
 זיהירים בה, כי בדבר זה רב בגני-אדם מזולזלים. וצריך שתדע, אהובי, בני! אשר זמן קריאת
 שמע הוא לעולם עד שעה תשע, וזמן תפלה לבתפלה עד שעה עשר, ומשעה עשר עד שעה
 שתיים-עשרה זו כבר תפלה בדיעבד, ואחר-כך צריכים כבר להתפלל שני שמונה עשרה, ברין מי
 שהחסיר תפלה אחת. וצריכים מאד מאד להיות זיהירים בדברים אלו. ובשאתה מתפלל אל תעש
 תפלתך קבע, אלא רחמים ותחנונים לפני המקום, שנאמר (יואל ב): "כי חנון ורחום הוא, ארך
 אפים ורב חסד ונחם על הרעה"; כי אסור לדחק את השעה, כמובא בדברי רבנו ז"ל
 (לקוטי-מור"ן, חלק א, סימן קצו), שאסור לדחק את השעה בענין תפלה, כי כאלו הוא לוקח את

שהיום ולמחר תרשיע את עמך נז. ורמז"ס פירש אל מהי רשע צענין, כלומר לא מחזיק עמך צרעע שמתוך כך אשה יולא לתרבות רעה לגמרי. ואני שמעתי אל מהי רשע דבנר זה שחפרוה מן הנזרז ותעמוד צעני עמך:

יט לאפיקורוס. לטון הספר המנוה את התורה ומחשיבה כאלו היא הספר. חי נמי משיש עמנו הספר ואינו חס על נפשו למוש שמה מנא עליו רעה על שמנוה את התורה או לומדיה: ודע לפני מי

הרעה". ואל תהי רשע בפני עצמך: יט רבי אלעזר אומר, הוי שקוד ללמוד תורה, ודע מה שתשיב לאפיקורוס. ודע לפני מי אתה צמל. ומי הוא

הדבר בגולה, וכל דבר שבא מקמת דחיקת השעה, זה גורם לאדם הרבה צרות, ולכן העקר רק לבקש רחמים ותחנונים, אם יתן — יתן, ואם לאו — לאו. ואל תהי רשע בפני עצמך, אלא תמיד תהיה מקרב אל הצדיק האמת, ואפלו שאתה מרגיש שאתה רשע גמור, חס ושלום, על-כף-פנים אל תשאיר לעצמך, אלא תבוא אל הצדיק, והוא בנדאי יתן אותך, והבן למעשה. יט רבי אלעזר בן ערך,

שקיה מדולי תלמידי רבן יוחנן בן זכאי, שרבו שבח אותו כל-כף הרבה, עד שאליבא דאבא שאול אמר עליו רבו רבי יוחנן בן זכאי: אם יהיו כל חכמי ישראל בכף מאזנים, ורבי אלעזר בן ערך בכף שניה — מרביע את כלם, ואמרו חכמינו הקדושים (תגינה די), שדרש במעשה מרובה, ונרדה אש מן השמים וסבבה אותם, צמד רבן יוחנן בן זכאי וינשקו על ראשו, ואמר: ברוך ה' אלהי ישראל, שנתן בן לאברהם אבינו, שיודע להבין ולהקיר ולדרש במעשה מרובה: לש גאה דורש, ואין גאה מקים, גאה דורש, ואתה גאה דורש וגאה מקים! אשריך אברהם אבינו, שאלעזר בן ערך יצא מחלצ'ך. ומכל זה יכולים לראות ולהבין את גדלותו, עם כל זאת הנה רגיל לומר: הוי שקוד ללמוד תורה; אךם צריך להתמיד ביותר בלמוד התורה הקדושה בשקידה עצומה, ולא להקנס בשום חקמות חיצוניות אחרות ודעות נפסדות, אלא לשקד במקרא, במשנה, בגמרא, במדרש, ובהלכה ובאגדה, בגולה ובנסתר, ונה צריך להיות כל מגמתו — לשקד בתורה הקדושה, שאורה רב מאד, ועל-ידי-ההנהגה ונדבך מחו, וכבר לא יזיקו לו שום דעות נפסדות של בורים וריקים, קלים, מינים ואפיקורסים, ולא עוד, אלא ודע מה שתשיב לאפיקורוס, שאם יבוא להתרופח עמך, אל תקנס עמו בשום וכוחים, אלא תדבר עמו דבורי אמונה והשקנה פניית, וכמו שאמר רבנו ז"ל (ספר-הסודות, אות נאוי, סימן י'): לא תקנס עם פתח'ך בטוען ונטוען; כי אריכת התרששת החושב אפלו לבחינת השולל, תפעל הנגברת החפץ ותתהפך הרצון אליו; כי אלו האפיקורסים הם ריקים מכל תכן, ונאזפים בכלבים, ומתם מטנף בצוואה שקר, תעוב וערם, ולכן מה לך להקנס אתו בוכוהים?! מוטב שאתה תאמר מה שיש לך להגיד, ואל תשמע ואל תתחסם בכלל לדבריו, כי הוא אינו שנה שתענה לו, כי ממילא הוא לא יקבל את דבר'ך, ורואה רק לגנוח אותך, ולקשר אותך מעבודת השם יתברך. ולכן אם תתמיד בלמוד התורה הקדושה, אז תדע איך לענות לו, כפי שקבלת ולמדת, ולא תתחסם אליו כלל וקלל, ונדקא על-ידי-ההתחלית. כי אפיקורסים שמדברים נגדו יתברך ונגד התורה הקדושה, אינם מבינים שפה אחרת, אלא שפה זו — לא להתחסם אליהם, ולהמשיך ולדבר לפניהם דבורי תורה ואמונה פשוטה בו יתברך, ואז — או שתקבל ממך, או שיברח ממך. ודע לפני מי אתה צמל; ואתה בעצמך, אהובי, בני צריך לידע לפני מי אתה צמל ונגע בתורה הקדושה — רק לפני יתברך,

אתה עמל. כמטובה זו שאתה משיב לאפיקורוס. שלא יפסח לך לנטות לדעמו:

כ היום קצר. מי העולם הזה קלרים הס: והמלאכה מרובה. המורה ארוכה מארץ מדה: ובעל הבית

בעל מלאכתו שישלם לך שכר פעלתו: כ רבי

טרפון אומר, היום קצר והמלאכה מרובה,

והפועלים עצלים, והשכר הרבה, ובעל הבית

עליו, מאחר שאתה נבוכ בתורת אמת, תורת חיים. ודבר זה צריכים לדעת מאד מאד בדור הזה,

שמגזברים ומתפשטים הרשעים והנאפים ככלבים, אשר הם שנו ופרשו רק כדי להתיר לעצמם

לילך אחר קומות לבם, ולמשוך את עצמם אחר כל התאוות וההפקרות, אשר מהם צריכים לשמר

יותר מהכל, כי שנה ופרש יותר מסכן מפלם, כמאמרם ז"ל (פסחים מט:): גדולה שנאה ששונאין

עמי הארץ לתלמיד חכם, יותר משנאה ששונאין אמות העולם את ישראל, ונשותיהן יותר מהן.

תנא: שנה ופרש יותר מפלן: הרי שלף לפגיו, שקל מי ששנה פעם ופרש, הוא יותר גרוע מעם

הארץ ומגוי ערל טמא, ששונא את ישראל. ולכן צריכים להזהר מהם מאד, ולא להסתפל

בספריהם השמאים ומטמאים העוסקים בליצנות, ומתלוצצים פתוח מפניו יתברך ומתורתו

הקדושה, בעונותיו הרבים, כי נגזל יתקו אותך מפניו יתברך, ולמה אפה צריך בכלל להכנס

באש נרה כזו, שתפנה לבסוף? ! ואמרו חכמינו הקדושים (אבות דרבי נתן, פרק לו): כל תלמיד חכם

ששנה ופרש, אין לו חלק לעולם הבא, שנאמר (במדבר טו, לא): "כי דבר ה' בזה", ואומר

(ירמיה ב, ה): "מה מצאו אבותיכם בי עול בי עול? ! ואם תאמר, שאתה רואה שאלו

הרשעים פורקי על, ששנו ופרשו, לא חסר להם כלום, ואדברה, הרשעים הללו מצליחים מאד,

כי כלם נמשכים אחר השקרנים והרמאים והצבועים, שהם שר'רץ השורץ על הארץ, והם אשר

מוליכים את העם שולל עם דעותיהם הנפסדות, אל תשים לב אליהם כלל, אלא אפה, אהובי,

בני! שקד ותתמיד בלמוד התורה הקדושה, תורה לשמה, לשם אל עולם, ותדע מה להשיב

לאפיקורס — רק גלוי אלקות במדרגה עליונה, ואל תסתפל על עצמך כלל, אלא דע לך, אשר

ונאמן הוא בעל מלאכתו, שישלם לך שכר פעלתו, ולכן מה לך לדאג? ! תכניס את עצמך בתוך

התורה הקדושה, ותתמיד ותשקד בה, וזה ימשיך על עצמך אור וזיו וחיות ודבקות אין סוף

ברוך הוא, ותחיה בעולם הזה ברגמת עולם הבא, שלא תראה ולא תרגיש ולא תבין רק את

אמתת מצאותו יתברך, והבן למעשה.

כ היום קצר והמלאכה מרובה, והפועלים עצלים, והשכר הרבה, ובעל הבית דוחק: צריך

שמצד, אהובי, בני! אשר היום פורח, כי הגה יום והגה לילה, והגה שבוע, והגה חדש, והגה

שנה, וכך עובדים הימים והשנים, עד שגלה לנו רבנו ז"ל (לקוטי מוהר"ן, חלק ב, סימן סא), אשר

(תהלים צ, י): "מי שנותניו בהם שבעים שנה", וגם השבעים שנה פורחים כמו רבע שעה, ואמרו

חכמינו הקדושים (בראשית רבה, פרשה צו, סימן ב) על הפסוק (דברים יח, א, כט טו): "בצל ימינו על

הארץ ואין מקנה", והלואי כצלו של כחל או כצלו של אילן, אלא כצלו של עוף בשעה שהוא

עף; ויש פליקף הרבה לעשות בזה העולם, לעבר במקרא, במשנה, בגמרא — בכלל, ירושלמי,

תוספתא, רמב"ם, טור ושלחן ערוך, וכל ספרי דוחק, שנאמר (יהושע א) והגית בו יומם וילילה: לא הפוסקים, וכל ספרי המדרשים, וספרי הדור והתקונים, וכתבי האר"ל, וספרי חסידות ומוסר וכו', וכו', אף הפועלים עצלים, שאדם מתעצל ללמוד, פי הכל בינים הסמ"ק"ם לאדם, רק לא ללמוד תורה, פי הוא מאד מפתח מלמוד

דוחק: כא הוא היה אומר, לא עליך המלאכה לגמור, ואי אתה בן חורין להבטל ממנה. אם

התורה הקדושה, וכמאמרם ז"ל (קדושין ל:): אמר הקדוש ברוך הוא, בראתי יצר הרע ובראתי התורה תכלין כנגדו, והשקר הרבה, פי שם למעלה משלמים שבו גדול מאד. למי שאזכה לעבר ולטוב ולהיות בכל חלקי התורה הקדושה, ובעל הבית שהוא הקדוש ברוך הוא דוחק: פלו מעשיכם, השתדלו להיות בכל חלקי התורה הקדושה; ולכן צריכים להכניס בעצמו ידיעות אלו היטב, כדי לא לבטל את הזמן הנקרא בהבל וברי. ואם אדם מסדר את יומו בסדר נכון, על ידי זה הוא יוכל לזכות לעבר על הכל. והעקר לאט לאט לא למהר, וכמאמר רבנו ז"ל: "אביסל איז אויף גוט", מעט גס-ספן טוב, פי בכל יום יום אם לומדים מעט מקל שעה, איז במקושר פשה שנים יבולים לזכות לסיים את הכל, ואז עולמו יראה בחייו, אשרי לו בנה ואשרי לו בבא, והבן למעשה.

כא לא עליך המלאכה לגמור: צריך שתדע, אהובי, בני! כשאדם נכנס בעבודת השם יתברך, איז מסיחו היצר הרע, כאילו אף פעם לא יצליח להגיע אל מעלות נפלאות, או להשיג השגות, פי הרי אין סוף למה שנתאדם צריך להשיג, ומתי יוכל להגיע לזה, ולכן הוא שובר אותו לגמרי, וכמאמרם ז"ל (דברים רבא, פרשה ח, סימן ד): "הטפש הזה נכנס לבית הנכנסות, ורואה אותן פוסקים בתורה, והוא אומר להן: היאך אדם למד תורה תחלה, ואמרים לו: תחלה קורא במקלה, ואחר כך בפסל, ואחר כך בנביאים, ואחר כך בכתובים, משהוא גומר את המקרא, שונה את התלמוד, ואחר כך בהלכות, ואחר כך באגדות, כיון ששומע כך, אומר בלבו: אימתי אני למד כל זאת? וחזור מן השער, הוי (משלי כד, ז): "בשער לא יפתח פיהו", ולכן בא התנא הקדוש, ומלמד את האדם, שאל תאש עצמך כלל, רק תזכר, אשר לא עליך המלאכה לגמור, איך מכרח לגמור את הכל ביום אחד, רק תתחיל ותלמד בכל יום מעט ועוד מעט, ואז תגיע אל מחוז חפצך, ואם יבוא היצר הרע לשוב אותך ולומר לך, שזה אינו בשבילך, על זה אמר: ואי אתה בן חורין להבטל ממנה: פי אל תנסה להתחמק באלו זה כבר אינו שייך אליך, פי אמרו חכמינו הקדושים (מדרש שמואל, פרשה ה): אמר רבי יצאי, למה הדבר דומה? לככר שהיה תלוי באויר, טפש אומר: מי יוכל להביאו? ופקח אומר: לא אחד תלה אותו? ! מביא סלם או קנה, ומוריד אותו, כך כל מי שהוא טפש אומר: אימתי אקרא כל התורה? ! ומי שהוא פקח, מה הוא עושה? שונה פרק אחד בכל יום יום, עד שמסיים כל התורה בלה. אמר הקדוש ברוך הוא (דברים ל, יא): "לא נפלאת היא ממך", ואם נפלאת היא ממך, שאין אתה עסוק בה, הוי "כי המצוה הזאת", הינו שהקדוש ברוך הוא צוה אותנו לקיים את מצוותיו, וללמוד את תורתו הקדושה, ולעסוק בתפלה, ואי אפשר להתחמק מזה, אפלו שהיה איך שהיה, שנהו ואי אתה בן חורין להבטל ממנה, פי (שם): "כי המצוה הזאת אשר אנכי מצוה היום לא נפלאת היא ממך, ולא רחקה היא", ונכור

על כמך העול מוטל עליך לעמוד: לעתיד לבוא. תזכר, אשר הכל תלוי בפי היגיעה והשרחה עלול הנא:

לפיכך הרבה להם תורה ומצות. כגון פרשת אמר: אם למדת תורה הרבה, נותנים לך שכר שקלים ומטעים להרבות ענין גדלים מהם אף הרבה, ואם תאמר שאתה לומד ומתפלל,

על פי שנלחו הכי לא היו אכילים אומן שנפשו של אדם קנה נהן למען צדקו. להשיג את ישראל ולזכותו.

למדת תורה הרבה, נותנים לך שכר הרבה. ונאמן הוא בעל מלאכתך שישלם לך שכר פעלתך. ודע שמתן שכרן של צדיקים לעתיד לבוא:

רבי חנניא בן עקשיא אומר, רצה הקדוש ברוך הוא לזכות את ישראל, לפיכך הרבה להם תורה ומצוות, שנאמר (ישעיה מב), יי חפץ למען צדקו, יגדיל תורה ויאדיר:

לו בחיים חיותו כלום מה שפעל, ולכן אסור להתבטל מתורה ומצוות, בשביל שאינו רואה שום התקדמות בעבודתו, אלא עליו לזכור, כי פן ואולי הוא מאלו הנשמות, שלא מראים להם בחיים חיותם מה שפעלו, וכיון שיצאו מזה העולם, אז יראו להם מה פעלו על-ידי שרתתם ובעבודתם בעבודת השם יתברך. ולכן, אהובי, בני! ראה לתוכך את עצמך בחר שאת וביחוד עו בעבודת השם יתברך, ותרבה בתפלות ובתחנונים ובקשות, ותשפך את לבך בכל יום אליו יתברך, ונאפלו שאתה רואה שעדין לא נשפגית לטובה, וכן אינך רואה שום ישועה שבאה לך, אל תאמר זאת, אלא דע לך, שיבוא היום, ויתגלה אליך כל מה שפעלת על-ידי כל הפלה, כל תחנה וכל בקשה, וכמו-כן בקיים מצוות מעשיות ראה להרבות מאד, ואל תסתכל על שום דבר, רק לקיים את המצוות בשמחה עצומה, שאתה זוכה לעשות את רצונו יתברך, ואף שאינך מרגיש שום טעם בקיים מצוותיך, עם כל זאת תקיים את זה בתמימות ובפשטות בלי שום תקדמות, ועל אחת כמה וכמה בלמוד התורה הקדושה, מקרא, משנה, גמרא, מדרש, הלכות, ואגדות, אף שבא לך מאד קשה, ואתה קשה הבנה, וכל לך הכל בקשי ובקבדות גדולה מאד, אל תסתכל על זה, כי פשתגיע לעולם הבא, אז יגלו לך את הכל, מה שלא הבנת בזה העולם, ויפתחו לך את כל השערים שהיו סגורים לפניך בזה העולם. העקר אל תתנאש, אהובי, בני! ותהיה חזק מאד, ואל תעזב את עצמך בשום פנים ואופן, יהיה מה שיהיה ויהיה איה שיהיה, וסוף תכבוד לבוא, אם לא בעולם הזה, יהיה בעולם הבא, והבן למצושה.

רבי חנניא בן עקשיא אומר: משנה זו היא בסוף פרק אלו הלוהין, ויש לומר הטעם, למה גומרים עם משנה זו תמיד אחר שמסיימים מסכת אבות? אלא יש לומר, כי הגה על כל אדם עובר מה שעובר — צרות ויסורים, קטנות ומכאובים, חלישות הדעת ועגמת גפש, חרופין וגדופין, בויונות ושפיכות דמים מאינשי דלא מצלי, ואין לך אדם שלא יעבר עליו בחייו איזה

משָׁבֵר, וְלֹכֵן הוּא יְכוּל לִפְל בְּיַאֲזוּשׁ וּבְדָבָאוֹן, כֵּל יִשְׂרָאֵל יֵשׁ לָהֶם חֵלֶק לְעוֹלָם הַבָּא. אִפְּלִיזוּ אֱלֹהֵי אָבִיר מְנוּס וְתִקְוָה מְמֻנָּה, וּבְאֱלֹהֵי הוּא כְּבֹר אֶף פְּעַם לֹא יִזְכֶּה לְרֵאוֹת טוֹב בְּחַיָּיו, וּבְאֱלֹהֵי שְׂלֵא רוֹצִים אוֹתוֹ, וּבְאֱלֹהֵי כֹל הַמְּדוּת הַטּוֹבוֹת שְׁלֹמְדוֹ אוֹתָנוּ הַתְּנָאִים הַקְּדוּשִׁים, אֵיךְ לְהִתְקַרֵּב אֶל הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, אֵינֶן שְׂכוֹת אֵלָיו, וְלֹכֵן הוּא חוֹשֵׁב לְעַצְמוֹ — אֵיךְ אוּכַל לְקַיֵּם אֶת הַכֹּל

כָּל יִשְׂרָאֵל יֵשׁ לָהֶם חֵלֶק לְעוֹלָם הַבָּא, שְׁנַאֲמַר (יִשְׁעִיָּה ס'): וְעַמְּךָ כָּלֵם צְדִיקִים לְעוֹלָם יִירָשׁוּ אֶרֶץ גִּזְרַר מַשְׁעִי מַעֲשֵׂה יְדֵי לְהִתְפָּאֵר.

בְּבַת אַחַת? ! וְלֹכֵן מְסִימִים כֹּל פֶּרֶק שֶׁל מְדוּת טוֹבוֹת, שְׁלֹמְדוֹ אוֹתָנוּ הַתְּנָאִים אֵיךְ לְהִתְקַרֵּב אֵלָיו יִתְבַּרֵּךְ — עִם מִשְׁנֵה זֶה: רִצְיָה הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא לְזוֹבוֹת אֶת יִשְׂרָאֵל, לְפִיכֶךָ הִרְבָּה לָהֶם תּוֹרָה וּמִצְוֹת, שְׁנַאֲמַר (יִשְׁעִיָּה מֵכ, כא): "תִּנְיָה"

הַפֶּסֶק לְמַעַן צְדִיקוֹ, יִגְדִּיל תּוֹרָה וְיִאֲדִיר; שְׂאֵל תִּתְנַאֲשׁ אִם אִתָּה רוֹאֵה יִשְׁשׁ כָּל-כֶּךָ הִרְבָּה מְדוּת טוֹבוֹת לְעַבְדְּךָ עֲלֵיתָן, וְכֵן לְקַיֵּם כָּל-כֶּךָ הִרְבָּה מִצְוֹת, אֵל תֹּאמַר: מִתִּי אוּכַל לְקַיֵּם אֶת כָּל אֵלֶּה? ! אֵלֵּא זֶכֶר, שֶׁהַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא רִצְיָה "לְזוֹבוֹת" מִלְשׁוֹן זְכוּרָה, אֶת נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל, וְלֹכֵן "הִרְבָּה לָהֶם תּוֹרָה וּמִצְוֹת", שֶׁפִּעַם יִתְיָה אֶת עֲצֻמוֹ עִם לְמוֹד זֶה, וּפְעַם יִתְיָה אֶת עֲצֻמוֹ עִם לְמוֹד אַחֵר, פְּעַם מִקְרָא, פְּעַם מִשְׁנֵה, פְּעַם מִקְרָא, פְּעַם מִדְּרָשׁ וְכוּ', וְכֵן בְּכָל פְּעַם יִתְיָה אֶת עֲצֻמוֹ בְּמִצְוָה אַחֲרָת, בְּמִאֲמָרָה וְכוּ' (שֶׁבַת יח:א): אֲבוּבָה בְּמֵאֵי זְהִיר טְפִי? כִּי כָּל אֶחָד מֵהַתְּנָאִים הִתְיָה אֶת עֲצֻמוֹ בְּמִצְוָה אַחֲרָת, כְּמוֹ כֵּן אִתָּה, אֲהוּבִי, בְּנִי! אֵל תִּתְנַאֲשׁ, אֵלֵּא חֲזַק וְאַמֵּץ לְהִיּוֹת דְּבוּק בּוֹ יִתְבַּרֵּךְ, וְאֵל תִּפֵּל בְּדַעְתְּךָ כָּל, וְאִפְּלוֹ שְׁעוּבָר עֲלֶיךָ מֵה שְׁעוּבָר — צְרוּת וְיִסוּרִים, קִטְנוֹת וּמִכְאוּבִים, בְּרוּחַ לֶךְ רַק אֵלָיו יִתְבַּרֵּךְ, וְאֵז עוֹלָמְךָ תִּרְאֶה בְּחַיָּיֶךָ. וְלִפִּיכֶךָ מְסִימִים כֹּל פֶּרֶק עִם מִשְׁנֵה זֶה, כִּדִּי לְהִתְיָה אֶת כָּל הַפֶּסֶק לְהִתְקַרֵּב אֵלָיו יִתְבַּרֵּךְ, וְהִבֵּן לְמַעֲשֵׂה.

כָּל יִשְׂרָאֵל יֵשׁ לָהֶם חֵלֶק לְעוֹלָם הַבָּא: טַעַם שְׁלֹפְנֵי כֹל פֶּרֶק מִפְּרָקֵי אֲבוֹת תִּקְוָה לומר מִשְׁנֵה זֶה, אֲשֶׁר אֵינָה שְׂכִיחַת לְכַאֵן כָּלֵל, וְהִיא מִשְׁנֵה בְּסִנְהֶדְרִין (x); וְגַם לומר, כִּי בְּאֲמַת נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל, הֵן חֵלֶק אֲלוֹהַּ מִפְּעֵל, וְכֵל בֵּר יִשְׂרָאֵל נִשְׁמַתוֹ רִיתְנִיּוֹת חַיִּית אֲלֵקָה, וְלֹכֵן יֵשׁ לְכָל אֶחָד חֵלֶק לְעוֹלָם הַבָּא. וְשִׁמְעִיתִי בְּשֵׁם צְדִיק אֶחָד, דְּלִכְאוּרָה קָשָׁה, אֲשֶׁר אִם בֵּן הִרְשַׁע וְהִצְדִּיק הֵם אוֹתוֹ דְּבַר, כִּי אִם יֵשׁ לְכָלֵם חֵלֶק לְעוֹלָם הַבָּא, נִמְצָא, שֶׁהִרְשַׁע יְכוּל לְעַשׂוֹת אֶת הַעֲבֻרוֹת שְׁלוֹ, בְּחִמְנָה לְצַלָּה, וְהוּא יִתְפָּאֵר שִׁישׁ לוֹ חֵלֶק לְעוֹלָם הַבָּא בְּדִיוֹק כְּמוֹ הִצְדִּיק, אֵיךְ זֶה יְכוּל לְהִיּוֹת? אֵךְ נִרְאֶה לִי לְפָרֵשׁ בְּאִפְסָה זֶה, כִּי אִדָּם צְרִיף לְדַעַת, אֲשֶׁר לְכָל בֵּר יִשְׂרָאֵל יֵשׁ חֵלֶק אֲלוֹהַּ מִפְּעֵל, וְנִתְחַיֵּם לוֹ חֵלֶק בְּדַגְמַת אִדָּם שֶׁמְקַבֵּל חֵלֶק אֲדָמָה, כָּלֵם מְקַבְּלִים אוֹתוֹ חֵלֶק, וְהִתְפָּרֵשׁ בֵּין צְדִיק לְרָשָׁע, כִּי הִצְדִּיק לֹחֵק אֶת חֵלֶק הָאֲדָמָה שְׁלוֹ, חוֹרֵשׁ וְחוֹרֵשׁ, וְשׁוֹמֵר שְׂלֵא יִתְיָה כְּלֵאִים וְכוּ', וּמִטְפֵּל בְּחֵלֶק הָאֲדָמָה, מִשְׁקָה אוֹתוֹ, וְשׁוֹמֵר שֶׁיִּצְאוּ אֵילָנוֹת יִשְׂרָיִם, שֶׁם מְקוֹלוֹת שְׂלֵא יִתְעַקְמוּ הָאֵילָנוֹת, וְכֵן שׁוֹמֵר עַל הַפְּרוֹת, שְׂלֵא יִכְנָסוּ בָּהֶם תּוֹלְעִים, וּמִשְׁקִיעַ בְּחֵלֶק הָאֲדָמָה שְׁלוֹ, הֵינּוּ הִצְדִּיק מִשְׁקִיעַ בְּחֵלֶק הַעוֹלָם הַבָּא שְׁלוֹ, לוֹמֵד וּמִתְפַּלֵּל וּמְקַיֵּם אֶת הַמִּצְוֹת, וְדְבוּק בּוֹ יִתְבַּרֵּךְ,

א עקביא. מטפה סרוחה. טפה שכנת זרע ואף על אינו חורש ואינו זורע, ומנויח את חלק האדמה האשה עד לאחר שלשה ימים וכשמסרית אינה ראויה להזריע מכל מקום קרי לה טפה מרומה מפני שהיא קרובה להסרית מיד כשהיא

מוך למעי האשה. והמסמכל שגא מטפה סרוחה נזול מן הגאות. והמסמכל שעמיד **פרק ג א עקביא בן מהללאל** **אומר, הסתפל בשלשה** **דברים ואין אתה בא לידי** חלק אדמה, האיש אשר

הצדיק מעבד את חלק העולם הבא שלו, וממלא את זה עם פרות יפים — תורה ותפלה, מצוות ומעשים טובים, והלסוף — הרשע מספון, לזכות את החלק שלו ומקלקלו, ומטפח את הסקום על ידי עוונותיו המרבים. ולכן מקדימים את המשנה הזו לפני שלומדים פרק ממוסר התנאים, לומר לה: בר ישראל! דע לה, הנה יש לה חלק יפה ונעים של עולם הבא, אם התנהגה כפי מדת התנאים שאמה עבשו והלך ללמד בפרק הזה, ותקיים את הנהגותיהם של התנאים הקדושים, על ידי זה יהיה לה חלק מבור, שיצמחו בו פרות יפים, אכל אם, חס ושלום, לא תרצה לקיים את דברי התנאים, אזי אתה מספון גדול. ולכן אשרי מי שאינו מטעה את עצמו בזה העולם, כי בפרוש גלה לנו רבנו ז"ל (שיחות ה"ו, סימן נא): "את זה חקבלו ממני, שלא יטעה אתכם העולם, כי העולם מטעה מאד". ואדם צריך לדעת, שיש לו חלק לעולם הבא, והוא צריך להרש ולזרע ולעדר, ולתקן את החלק שלו, ולמלא את זה מקל טוב, עם תורה ותפלה, מצוות ומעשים טובים, והבן למעשה.

פרק ג

א הסתפל בשלשה דברים ואין אתה בא לידי עברה: צריך שתדע, אהובי, בני! אין עוד עברה יותר חמורה כמו מדת הגאון והגדלות, וכמובא (חובת הלבבות, שער עבודת האלקים, פרק ד): "ואמר לתלמידיו, אלו לא היו לכם עוונות, הייתי מפחד עליכם ממה שהיא גדול מן העוונות. אמרו לו: מה הוא גדול מן העוונות? אמר: הגבהות והגאון, כמו שאמר הכתוב (משלי טו, ה): 'תועבת הויה כל גבה לב'. ואמר רבנו ז"ל (לקוטי מוה"ר"ן, חלק א, סימן י'): גאות מודעת זאת בכל הארץ שהיא מדה מגנה, וצריך לברח ממנה. אבל יש בני אדם שרודפים אחר הכבוד, ורוצים למלך ולהנהיג את העולם, ואומרים שיש לאל ידם לעשות פדיונות ולהתפלל תפלות, אבל עליהם גאמר (בראשית כ, ז): 'השב אשת האיש, כי גביא הוא, ויתפלל בעדך ותיזה', כי הקדוש ברוך הוא מתאנה לתפלתן של צדיקים, ואלו הפעלי גאנה דוחקים את השכינה מן העולם, כמאמר ז"ל (סוטה ה): 'כל אדם שיש בו גסות הרוח, אמר הקדוש ברוך הוא: אין אני והוא יכולין לדור בעולם, שגאמר (תהלים קא, ה) 'מלשני בסתר רעהו אותו אצמית גבה עינים ורחב לבב אתו לא אוכל', אל תקרי אתו אלא אתו, ואמר רבנו ז"ל (לקוטי מוה"ר"ן, חלק א, סימן יא): גאות ונאוף תלויים זה בזה, ולכן אמר התנא: הסתפל בשלשה דברים, ואין אתה בא לידי עברה של גאות, שהיא יותר חמורה מכל עברות שבעולם, כמאמר ז"ל (סוטה ד): 'אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחאי, כל אדם שיש בו גסות הרוח, כאלו עובד עבודת כוכבים, כתיב הלא (משלי טו, ה): 'תועבת הויה כל גבה לב', וכתיב התם (דברים ז, כו): 'ולא תביא תועבה

אֵל בֵּיתֵךְ", וְרַבִּי יוֹחָנָן דִּידִיָּה אָמַר: כְּאֵלוֹ פֶּפֶר לֵינָן לְמַסּוֹת עֵפֶר רַמָּה וְחוּלְעָנָה. וְנֹלֵד מִן הַמַּאֲוָה בְּעֵקֶר, שְׁנָאֲמַר (דְּבָרִים ת, יד): "וְרָם לְבָבְךָ וְהִסְמַדְתָּ אֶל הַמַּמּוֹן. וְהִסְמַכְתָּ עַמְדִּי לִפְנֵי דִין וְחִשְׁבֹּן וְשִׁבְחַתְּ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ". רַבִּי חֲמַאי בַר חֲנִינְיָא אָמַר: כְּאֵלוֹ בָּא עַל כָּל הַעֲרִיזוֹת, פְּתִיב הֵכָא: מַלְכוּת. וְאִפְלוּי טַל אֲוִמוֹת הַעוֹלָם: חַיִּים בַּלְעוּ.

עֲבָרָה. דַּע, מֵאִין בָּאתְךָ, וְלֵאזֵן אֲתָה הוֹלֵךְ, וְלִפְנֵי מִי אֲתָה עֹתִיד לָתֵן דִּין וְחִשְׁבֹּן. מֵאִין בָּאתְךָ, מִטְּפָה סְרוּחָה, וְלֵאזֵן אֲתָה הוֹלֵךְ, אֶל מְקוֹם רַמָּה וְחוּלְעָנָה. וְלִפְנֵי מִי אֲתָה עֹתִיד לָתֵן דִּין וְחִשְׁבֹּן, לִפְנֵי מַלְכֵי הַמְּלָכִים הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא: ב רַבִּי חֲנִינְיָא סִגְן הַכֹּהֲנִים אוֹמֵר, הֵנָּה מִתְפַּלֵּל בְּשִׁלּוּמָה שֶׁל מַלְכוּת, שְׂאֵלְמֵלָא מוֹרְאָה, אִישׁ אֶת רַעְוֵה חַיִּים

"תועבת תני"ה כל גבה לב", וכתובי התם (ויקרא יח, כז): "כי את כל התעבות האל" וגו'. עולא אמר: כאלו גנה במה, שנאמר (ישעיהו ב, כב): "חדלו לכם מן האדם אשר נשמה באפו, כי במה נחשב הוא", אל תקרי במה אלא במה. דע

מֵאִין בָּאתְךָ, אָדָם צָרִיךְ לִזְכֹּר תַּמִּיד אֶת הַעֲבָר שֶׁלוֹ, כְּדֵי שְׂלֵא יִתְגָּאָה, כִּי סוּף כָּל סוּף הוּא בָּא מִטְּפָה סְרוּחָה, וְלָכֵן מֵה וְלָמָּה לוֹ הַתְּגָאוֹת עַל זִוְלוֹת, וְכֵן יֵלְאֵן אֲתָה הוֹלֵךְ, אֶל מְקוֹם רַמָּה וְחוּלְעָנָה, וְכִמּוֹ שְׂפָתוֹב (בְּרַאשֵׁית ג, ט): "כִּי עֵפֶר אֲתָה וְאֵל עֵפֶר תִּשׁוּב", וְלָכֵן מֵה לָךְ הַתְּגָאוֹת עַל הַזִּוְלוֹת, הֵלֵא תִתְבַּלֵּה בְּאֶדְמָה. וְאִם תִּזְכֹּר אֶת זֶה, כְּכֹר לֹא תִכְנַס בְּךָ שׁוּם מִחֻשְׁבָּה שֶׁל יִשׁוּת וְגֵאוֹת וְגִלּוּת. וְהַעֲרָךְ זְכוֹר תִּזְכֹּר, אֲשֶׁר וְלִפְנֵי מִי אֲתָה עֹתִיד לָתֵן דִּין וְחִשְׁבֹּן, לִפְנֵי מַלְכֵי הַמְּלָכִים הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, שֶׁמִּמֶּנּוּ לֹא יִכּוֹלִים לְהַעֲלִים וְלְהַסְתִּיר שׁוּם דְּבָר, כִּי לִפְנֵי בְּנֵי-אָדָם יִכּוֹלִים עֲרֹךְ לְהַעֲלִים וְלְהַסְתִּיר מִי הוּא וּמֵה הוּא, אֲבָל לִפְנֵי וְחִבְרָךְ הַכֹּל פְּתוּחַ, וְכִמּוֹ שְׂפָתוֹב (תְּהִלִּים קלט, יב): "גַּם חֹשֶׁךְ לֹא יִחְשֹׁד מִמֶּךָ וְלִילָה כִּיִּים יֹאִיר כַּחֲשֻׁכָה כְּאוֹרֶךָ": וְלָכֵן מֵה שִׁיף בְּכֻלָּל כָּל הַעֲנִין שֶׁל בְּדוּלָת וְגֵאוֹנָה, שְׁנֵה יוֹתֵר חֲמוּר מִכָּל הַעֲבֵרוֹת שֶׁבַּעֲוֹלָם. וְאָמַר רַבְנּוּ ו"ל (שִׁיחוֹת-עֲרִין, סִימָן רסא), שְׁעָר הַכַּפְּסִירוֹת בָּאָה לְאָדָם רַק מִגֵּאוֹנָה וְגִדְלוּת, וְכִשְׁהָאָדָם דְּבוּק בּוֹ יִתְבַּרַךְ, וְיִזְדַּע שֶׁהוּא עוֹמֵד תַּמִּיד לִפְנֵי וְחִבְרָךְ, אִז אִף פַּעַם לֹא יִתְגָּאָה, כִּי תְרִי גַמְצָא פַה הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, וְכִמּוֹ שְׂאֲמַר רַבְנּוּ ו"ל (לְקוּשִׁי-מִתְרַין, חֲלָק א', סִימָן קצד): מִי שְׂרוּעָה כְּבוֹד הוּא שׁוֹטָה, וְהוּא דוֹמָה כְּמִי שְׁנוֹתָן כְּבוֹד לִפְקִיד קָטָן לִפְנֵי שׁוֹר גְּדוֹל, שְׂאִין לָךְ עוֹד בּוֹשָׁה יוֹתֵר גְּדוֹלָה מִזֶּה, כְּמוֹ כֵּן כְּשֶׁהָאָדָם רוּעָה לְקַחַת כְּבוֹד לְעִצְמוֹ בְּשַׁעֲה שֶׁהוּא שׁוֹכַח שֶׁהַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא נִמְצָא, וְאִין בַּלְעֲדֵי נִמְצָא, וְהַכְּבוֹד וְהַגְּדוּלָה שְׂנִיכִים רַק לְהַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, וְאִיף אָדָם יְכוֹל לְקַחַת אֶת הַכְּבוֹד לְעִצְמוֹ, בְּשַׁעֲה שְׂמֵלָא כָּל הָאָדָם כְּבוֹדוֹ, וְלִכְסוּף צְרִיכִים לָתֵת דִּין וְחִשְׁבֹּן עַל כָּל פֶּרֶט וּפְרֶט מִמֶּה שֶׁהוּא עוֹשֶׂה בְּזֶה הַעוֹלָם. וְלָכֵן כְּשֶׁהָאָדָם יוֹדַע אֶת כָּל זֶה, כְּכֹר אֵינּוּ רוּעָה שׁוּם גֵּאוֹת וְגִדְלוּת, כִּי הוּא מְבַטֵּל אֶת עִצְמוֹ לְגַמְרֵי אֵלֵיו וְחִבְרָךְ, אֲשֶׁרֵי מִי שֶׁמְכַנְּסֵי אֶת זֶה בְּחוּף לְכַבּוֹ, וְאִז טוֹב לוֹ כָּל הַיָּמִים, וְהֵבֵן לְמַעֲשָׂה.

כ הֵנָּה מִתְפַּלֵּל בְּשִׁלּוּמָה שֶׁל מַלְכוּת: צָרִיף שְׂתַדַּע, אֲהוּכִי, בְּנִי! אֲשֶׁר בְּזֶה הַעוֹלָם צְרִיכִים רַחֲמִים רַבִּים עַל כָּל שַׁעַל וּפְסִיעָה, כִּי לֹלֵא יִרְאֵת הַמְּלָכוּת, הֵיָה אֶחָד בּוֹלַע אֶת הַשָּׁנִי, וּבְאֻמַּת הַמְּלָכוּת יִרְשָׁה הִיא מַלְכוּתוֹ וְחִבְרָךְ, כִּי בְּכָל מַלְכוּת וּמַלְכוּת יֵשׁ בָּהּ אֲמַתַּת מְצִיאֹתוֹ וְחִבְרָךְ, כִּי הַמְּלֹכָה וְהַמְּשַׁלָּה שְׂנִיכִים רַק לְהַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, כְּמוֹ שְׂפָתוֹב (תְּהִלִּים כב, ט): "כִּי לְהַרְוֵה הַמְּלֹכָה וּמִשַּׁל

דכתיב (חבקוק א) ומעשה אדם כגני היס (עבודה זרה וד). מה גניס טניס כל הגדול מחזירו נולע את חזירו. לבקש את הקדוש-ברוך-הוא בשלומה של מלכותו, מלכותו יתברך שתתפשט בכל העולמות, ובפרט בעולם הזה, וגם שרי מעלה ייקרו את כחם ממנו יתברך בשלמות, כי לולא זה איש את רעהו חיים

בלעו: ג רבי חנניא בן תרדיון אומר, שנים שיושבים ואין ביניהם דברי תורה, הרי זה מושב לצים, שנאמר (תהלים א), "ובמושב לצים לא ישב".

בלעו, כמו שכתוב (בראשית כ, יא): "ויאמר אברהם כי אמרת רק אין יראת אלקים במקום הזה והרגוני על דבר אשתי" וגו', כי אם אין מוראה של מלכות, שהיא השקנתו הפרטית של מלכותו יתברך הנמצאת בכל פרט מפרטי הבריאה בגלוי רב, הריה איש את רעהו חיים בלעו, אהד בזה בולע את השני, כי באמת הפל לכל משגח בהשקחה פרטית, אפלו מה שעובר צרות ויסורים ומרידות, ענשים קשים ומכעל בחירה, גם זה ממנו יתברך, כמאמרם ו"ל (ימא לה): "בשמך יקראוהו ובמקומך יושבוך", אין אדם נוגע במה שמוכן לחברו, ואין מלכות נוגעת בתורתה אפלו כמלא נימא; כי הכל ממנו יתברך. ולכן צריך תמיד להתפלל בשלומה של מלכות, שזו שלמות השכינה שתשרה בעולם, שעל-ידיה נזכה להשמר מפל מיני משחיתים ומזיקים, ומפל מיני רוצחים ונגבים, ומפל מיני פועלי און. כי כשאדם דבוק בחי החיים בו יתברך, הקדוש-ברוך-הוא שומר אותו מפל רע. ולכן צריך תמיד לבקש רחמים מרבים על שלומה של מלכות, שתהיה שלמות למלכותו יתברך, שתתגלה עדי עד אמתת מציאותו יתברך לכלם, ועל-ידיה ישתלשל ממילא, שאהד יפחד מהשני, לא לנגע בו, כי ברגע שיש גלוי אמתת מציאותו יתברך, ויודעים אשר הכל ממנו יתברך, אז לא באים בכלל לגבות וגזלות, ושום שחיתות. ולכן, אהובי, בני! הוי מתפלל בשלומה של מלכות, שתתפלל בשלומה של מלכותו יתברך, שיפל פחד ויראה עלאה ממנו יתברך על כל הבריות, שאלמלא מוראה, כי אם אין פחד ויראה ממנו יתברך, שיתלבש בכל פרטי הבריאה, איש את רעהו חיים בלעו, אהד בולע את השני וגונב ממנו. ולכן אם ארעו לך אילו הזקות מבצל בחירה, תחזר בתשובה שלמה, ותבוא ותתחנן אליו יתברך, שחוס וירחם עליך, ותבקש רחמים רבים עליך, שתזכה לצאת מקל צרותיך. כי אי אפשר לעבר את זה העולם, אלא על-ידי תפלה ובקשה, לבקש ולהתחנן ממנו יתברך עד הרגע האחרון, כמו שאמרנו הקדושים (ברכות ה). על הפסוק (תהלים לב, ו): "על זאת תתפלל כל חסיד אליך לעת מצא", לעת מצא — זו מיתה, הינו דאמרי אינשי, ליבצי אינש רחמי אפלו עד זיבאלא בתריתא שלמא, שיתפלל אדם אליו יתברך בשלומה של מלכות מלכותו יתברך, שלא יארע לו שום נזק וצער. ומי שחי באפן כזה, או נכון לבו יהיה בטוח, שיהיה שמו מכל מיני הזקות ומזיקים, מאחר שהוא דבוק בחי החיים בו יתברך, ואינו נפרד ממנו, והבן למעשה. ג שנים שיושבין ואין ביניהן דברי תורה, הרי זה מושב לצים, שנאמר: "ובמושב לצים לא ישב": צריך שתדע, אהובי, בני! עצם שיושבים שני אנשים, ואין יוצא מהם דברי תורה, דהינו שלא מדברים ביניהם דברי תורה, זה כבר מושב לצים. ולכן צריכים מאד מאד להתזהר על דבר זה, שתתקן ומיד כשפוגשים עוד יהודי, צריכים לדבר אתו דבורי יראת שמים ודבורי

תורה, שְׁאֵז הוּא מְשַׁרְה שְׂכִינָה בִּינֵיהֶם. וְצָרִיף הִי כֹּחַ עֲשֵׂה וַיְדוּם. לְשׁוֹן קוֹל דְּמַמָּה דְקַס מְדַרְשׁ
שְׁתַּרְעֵי, אֲהוּבֵי, בְּנֵי! שְׁכַל מַה שְׁקוּרָה בְּנָה הַסּוּנָה יַמִּידֵי שְׁהוּא שׁוֹנֵה בְּלַחֵשׁ: כִּי נִטַל עֲלֵיו. כֹּאֲלוֹ
הַעוֹלָם, הַכֹּל בְּהַשְׁמָתָה פְּרִשִׁית, וְדָבָר גְּדוֹל וְדָבָר נִמְנֵת כֹּל הַמּוֹרָה כֹּהֵל הֵימָּה בְּעַצְרוֹ בְּגַלְדֵּי:
קָטָן אֵינוֹ נֶעֱשֶׂה מִצְעָמוֹ, אֲלָא מִמְּנֵו יִתְבַּרְךְ, ד וְלֹא אָמְרוֹ עֲלֵיו דְּבַרֵי תוֹרָה. וּבְנִכְרַת הַמּוֹנֵן

וּמְקַל שְׁכֵן בְּשׁוֹפְגָשִׁים
שְׂנֵי יְהוּדִים בִּיחַד,
צְרִיכִים לְדַעַת שְׁהַכֹּל
בְּהַשְׁמָתָה פְּרִשִׁית,
כִּי מִדּוּעַ בְּדִיּוּק שְׂנֵי
יְהוּדִים אֵלֹו צְרִיכִים
לְהַפְגֵּשׁ יַחַד בְּמִקּוֹם פְּלוּגֵי
אוֹ אֲלַמּוּנֵי? אֵין זֶה אֲלָא
שְׂנִיבְרוּ בִּינֵיהֶם דְּבַרֵי
תוֹרָה וַיִּרְאֵת שְׂמִימִים,
וַיִּסְתַּקּוּ אֶחָד אֶת הַשְּׂנֵי, כִּי
לֹא בְּחִנּוּם הַפְּגִישׁ אוֹתָם
הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ־הוּא, אֲלָא
בְּדֵי שְׂיֻכְלוֹ לְחַזֵּק אֶחָד
אֶת הַשְּׂנֵי. וּבְפִרְט הַיּוֹם,
שְׁהַעוֹלָם כֹּל־כֹּךְ קָטָן,

אָבָל שְׁנַיִם שְׂיֻשְׁבִּים וַיֵּשׁ בִּינֵיהֶם דְּבַרֵי תוֹרָה,
שְׂכִינָה שְׂרוּיָה בִּינֵיהֶם, שְׁנֹאֲמַר (מְלָאכֵי ג), "אֵז
נִדְּבָרוּ יִרְאֵי יְיָ אִישׁ אֶל רֵעֵהוּ וַיִּקְשֹׁב יְיָ וַיִּשְׁמָע
וַיִּפְתַּח סֵפֶר זְכוּרֹן לְפָנָיו לִירְאֵי יְיָ וַחֲשַׁבֵי שְׁמוֹ".
אֵין לִי אֲלָא שְׁנַיִם. מִנֵּינן שְׁאֶפְלוּ אֶחָד שְׂיֻשְׁב
וְעוֹסֵק בְּתוֹרָה, שְׁהַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא קוֹבַע לוֹ שְׂכָר,
שְׁנֹאֲמַר (אֵיכָה ג), יֵשֵׁב בְּדָד וַיִּדָּם כִּי נִטַל עֲלָיו:
ד רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמַר, שְׁלֹשָׁה שְׁאֶכְלוּ עַל שְׁלֶחַן
אֶחָד וְלֹא אָמְרוּ עֲלָיו דְּבַרֵי תוֹרָה, כְּאֵלוֹ אֶכְלוּ
מִזְבַּחֵי מַתִּים, שְׁנֹאֲמַר (וַיִּשְׁעִיהַ כח), כִּי כֹל שְׁלַחֲנוֹת
מִלְּאוֹ קִיא צָאָה בְּלֵי מְקוֹם. אָבָל שְׁלֹשָׁה שְׁאֶכְלוּ

וַיְכוּלִים לְנִסְעַ מִסּוּף הַעוֹלָם עַד סוּפוֹ בְּפִחוֹת מַיִם, וְאִם אֶרְעָה לְמִישְׁהוּ אֵינוֹ נִסְיָעָה, כְּכַר גְּלָה
לְנוּ וְרַבְּנוּ ז"ל (שִׁיחוֹת־הַר"ו, סִימָן פה), שְׂיֻרְאָה לְנִסְעַ, כִּי בְּנִדְּאֵי זֶה מִמְּנֵו יִתְבַּרְךְ, וְהֵיכָן שְׁהוּא צְרִיף
לְהַיּוֹת הוּא רַק מִתְקַן, וְעַקֵּר הַתְּקִינָן בְּדוֹר הַזֶּה, שְׂיֻכְלוֹים לְמַצָּא אֵינֶה יְהוּדֵי, שְׁהֵינָה רְחוּק עַד עַכְשָׁו
מִמְּנֵו יִתְבַּרְךְ, וַיְכַזֵּה שְׂאֵתָה, בְּנֵי, מִתְחִיל לְדַבֵּר אֶתוֹ בְּסִכָּר פְּנִים נְפוֹת, וּמִתְחַמֵּם אֶת לְבוֹ בְּתִשׁוּקָה
וְאִהְבָה אֵלָיו יִתְבַּרְךְ, אֵתָה יְכוּל לְגַרֵם לְהַתְּזוּרוֹ לְמוֹטָב, אֲשֶׁר אֵין לְמַעֲלָה מִזֶּה. וְלִכֵּן שְׁנַיִם
שְׂיֻשְׁבִּים וַיֵּשׁ בִּינֵיהֶם דְּבַרֵי תוֹרָה מִמְּשִׁיכִים אֶת הַשְׂכִּינָה עֲלֵיהֶם, וַיּוֹצִיאוֹת מִזֶּה טוֹבוֹת הַרְבֵּה, כִּי
כְּשִׁמְדָּבְרִים בֵּר יִשְׂרָאֵל אֵלָיו יִתְבַּרְךְ, נֶעֱשֶׂה שְׂמִתָּה בְּכֹל הַעוֹלָמוֹת. וְלִכֵּן רָאָה, אֲהוּבֵי, בְּנֵי! בְּכֹל
פַּעַם שְׂאֵתָה פּוֹגֵשׁ אֵינֶה בֵּר יִשְׂרָאֵל, תִּשְׁתַּדֵּל שְׂיֻצִיאוֹ אֵילוֹ דְּבַרֵי תוֹרָה מִבְּיַנְיָכִים, אוֹ אֵילוֹ דְּבַרֵי
חַזוּק לְחַזֵּק אֶחָד אֶת הַשְּׂנֵי בְּאֻמוּנָה. וְרַבְּנוּ ז"ל אָמַר: כְּשִׁמְדָּבְרִים עִם אָדָם עַל דָּא וְעַל הָא, אָבָל
בְּפָנִים מְכִינְסִים גַּם דְּבּוּרֵי אֻמוּנָה, וּמִמְּשִׁיכִים אֶת לֵב הַשׁוֹמֵעַ אֵלָיו יִתְבַּרְךְ, אֲזִי כֹל הַדְּבּוּרִים שֶׁל
מַה כְּכֹךְ נּוֹפְלִים וּמִתְבַּטְּלִים, וְנִשְׂאָרִים רַק הַדְּבּוּרֵי אֻמוּנָה. וְלִכֵּן לֹא צְרִיכִים לְחַשֵּׁשׁ מִכֹּל זֶה
כְּשִׁמְדָּבְרִים עִם הַזּוֹלָת סָתָם דְּבּוּרִים, רַק הַעֲקֵר שְׂיֻצִיאוֹ מִבְּיַנְיָהֶם דְּבּוּרֵי אֻמוּנָה, אָבָל סָתָם לְדַבֵּר
וּלְפַטֵּשׁ כֹּל הַעוֹלָה עַל רִחוּזוֹ, זֶה נִקְרָא מוֹשֵׁב לְצִים, וּמִזֶּה צְרִיכִים לְכַרֵּחַ כְּמוֹ שְׁבוּרְחִים מֵאֵשׁ,
כִּי אוֹי לוֹ לְאֵדָם שְׁהוּא יוֹשֵׁב בֵּין לְצִים. וְלִכֵּן אֶפְלוּ שְׁנַיִם שְׂיֻשְׁבִּים וַאֲזִין בִּינֵיהֶם דְּבַרֵי תוֹרָה, הֵינּוּ
בְּכֹל הַדְּבּוּרִים שְׁמִדָּבְרִים לֹא יוֹצֵא מִזֶּה אֵינֶה דְּבּוּר תוֹרָה, דְּבּוּר אֻמוּנָה, זֶה כְּכֹךְ נִקְרָא מוֹשֵׁב
לְצִים, וְהֵבֵן לְמַעֲשֶׂה.

ד שְׁלֹשָׁה שְׁאֶכְלוּ עַל שְׁלֶחַן אֶחָד, וְלֹא אָמְרוּ עֲלָיו דְּבַרֵי תוֹרָה, כְּאֵלוֹ אֶכְלוּ מִזְבַּחֵי מַתִּים,

שמזכירים על השלחן יולאין ידי מוכמן. ומזכור כאלו שגאמר (ישעיה כח, ח): "כי כל שלחנות מלאו אמרו עליו דברי תורה. כן שמעתי: מזכחי מתים. קיא צאה בלי מקום": צריך שתדע, אהובי, מקרובת עבודה וזה דכמיב (תהלים קו) וילמדו לנעל פער ויטלנו זכמי ממתי: מלאו קיא צואה. ועבודה כלה, והוא יתברך מתיה ומתיה ומקמי את כל

הבריאה כלה, ואדם צריך תמיד רק לתשב ממנו יתברך, וזו הפכלית שבעבורה נברא, שבכל מקום שהולך ובכל מקום שבא, שימצא בו רק את הקדוש-ברוך-הוא, שלא יראה שום גשמיית כלל,

על שלחן אחד ואמרו עליו דברי תורה, כאלו משלחנו של מקום, שגאמר (יחזקאל מא), "וידבר אלי זה השלחן אשר לפני ה'":

זכה קרייה לואה דכמיב (ישעיה ל) לא תאמר לו: בלי מקום. כשניל שלא הוכירו שמו של המקום נרוך הוא על השלחן: שגאמר וידבר אלי זה השלחן אשר לפני ה'. מיד כשדער נדברי מורה

ובנה מעלה את כל הבריאה כלה אליו יתברך, ומביא את הבריאה לידי שלמותה, וכמאמרם ו"ל (פנחוא נשא): בשעשה שברא הקדוש-ברוך-הוא, את העולם, נתאנה שיהא לו דינה בפחתונים כמו שיש בעליונים, הינו שמפכל דבר יראה רק את האלקות שבדבר, ובנה מעלה את הבריאה. והנה רבנו ו"ל אמר (לקוטי-מור"ן, חלק א', סימן סב), אשר בעת שאדם אוכל, געשה יחוד קדשא בריך הוא ושכינתה אפין באפין, בסוד (רות ב, יד): "לעת האכל גשי הלום", הינו ידקא בעת האכל געשה יחוד קדשא בריך הוא ושכינתה, כי הפאכל שאדם אוכל כלול משלשה דברים: מדומם, צומח, חי, והאדם שהוא המדבר, הוא מעלה את שלשם, ובכל מאכל יש אלו השלשה כחות: דומם — זה עפר, ועל זה יש מים, ומתהייבשות המים געשה מלח, והינקות והפרות שצומחים על העפר והמים שמשקים אותם, כלולים בהם יחד, והבעל חיים גנון: בהמה או עוף ששוחים מים, ואוכלים צומח, שהוא צומח על העפר, נכלל בהם יחד, וכשאדם שהוא המדבר, אוכלם בכונה ובדקקות באין סוף ברוך הוא, על-ידי-זה יש להם עליה, ובפנט כשואמר תורה בסעדתו, ומגלה את אמתת מציאותו יתברך דרך תורתו, על-ידי-זה יש לכלם עליה, וזה שלשה שאכלו הינו השלשה דברים: דומם, צומח, חי, שבאים על שלחן אחד, והמדבר אינו מכון את אמתת מציאותו יתברך, כדי להעלותו לשרשם, וגם ולא אמרו עליו דברי תורה, אזי כאלו אכלו מוכחי מתים: כי ידוע, אשר בדומם, צומח, חי, יש גלגולים של נשמות מתים, ואם המדבר שהוא האדם, אינו מכון בעת האכל להעלות את הדומם, צומח, חי, אל שרשם, הרי הם נשארים בחוץ, ואין להם שום תפנה, והאכל שאוכל, זה כמו קיא צואה, שגאמר (ישעיה כח, ח): "כי כל שלחנות מלאו קיא צאה בלי מקום": הינו כמו שאדם אוכל בלי תכלית, אזי האכל יוצא דרך הרעי והצואה או שמקיא את האכל, שאין בנה שום תכלית, אבל שלשה שאכלו על שלחן אחד, הינו כשמתחברים דומם, צומח, חי, על שלחן אחד, ויש שם מדבר איש צדיק הדבוק בו יתברך, ומכון להעלות את חלקי הדומם והצומח והחי אל שרשם, ולא עוד אלא אמרו עליו דברי תורה, כאלו אכלו משלחנו של מקום ברוך הוא, שעל-ידי-זה מחד קדשא בריך הוא ושכינתה אפין באפין, ומעלה הכלל אל שרשם, ואז יש להם תקון, כי נתגלה משלחנו אמתת מציאותו יתברך, שגאמר (יחזקאל מא, כב): "וידבר אלי, זה השלחן אשר לפני ה'": אשר על-ידי-זה מביא את הבריאה לתכליתה, שנתאנה הקדוש-ברוך-הוא, שיהיה לו דינה בפחתונים, והכן למעשה.

ה רבי חנינא בן חכניאי אומר: הַגְעוּר בַּלְיָה, וְהַמְסַלֵּף בְּדַרְךְ יְחִידִי, וּמִפְנֵה לְבוֹ לְבַשְׂתָּהּ, הָרִי זֶה מִתְחַיֵּב בְּנִפְשׁוֹ: צְרִיף שְׁתַּדַּע, אֲהוּבִי, בְּנִי! אֲשֶׁר רַבְנוּ ז"ל גָּלָה לָנוּ נִדְרָאוֹת

וְנִפְלְאוֹת בְּמִשְׁנֵה זוּ (לקוטי מדרשין, חלק א', סימן נב): שֶׁהָאָדָם צְרִיף לְהִיּוֹת עַר בַּלְיָה בְּשִׁעָה שְׂפָלִים יִשְׁגִּים, שְׂאֵז כֹּל הָעוֹלָם

שְׂקֵט, וְהַמְסַלֵּף בְּדַרְךְ יְחִידִי, שְׂאֵז הוּא צְרִיף לְלַקֵּת לְכַד בְּמָקוֹם פְּנוּי שְׂאִין שְׂמָה בְּגֵי אָדָם, וְיִתְחַלַּל לְהִתְבַּוְּד לְהַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ הוּא, וַיִּדְבֵּר אֵלָיו יְחִיבָהּ, וַיִּשְׁמַע וַיִּסְפָּר אֶת כָּל אֲשֶׁר עִם לְבָבוֹ אֵלָיו יְחִיבָהּ, פֶּאֶשֶׁר יִדְבֵּר אִישׁ אֶל רֵעֵהוּ וַיְהִי אֵל אָבִיו, וְעַל-יְדִירְיָה יִגַּע אֶל מִדְרַגָּה כְּזוֹ, עַד שִׁיְהִיָּה כְּטַל וּמִבְּטָל אֶל הָאֵין סוּף בְּרוּךְ הוּא, שְׂעָה וְהַמְפָּנָה לְבוֹ לְבַשְׂתָּהּ, הֵינּוּ שׂוֹפְפָה אֶת לְבוֹ מִכָּל הַבְּלִי הָעוֹלָם הַזֶּה, וַיִּתְעוֹרֵר מִהַשְׁנָה הַעֲמָקָה שִׁישׁוֹ, וַיִּזְכֶּה שְׂלֵבוֹ וּמִחוּ יִהְיֶה בְטָלִים וּמִבְטָלִים אֶל הָאֵין סוּף בְּרוּךְ הוּא, וְעַל-יְדִירְיָה יִגַּע אֶל מִדְרַגָּה כְּזוֹ שֶׁל הָרִי זֶה מִתְחַיֵּב בְּנִפְשׁוֹ, הֵינּוּ שִׁיְהִיָּה כְּטַל וּמִבְטָל אֶל מִחְיָב הַמְצִיאוֹת, שְׂעָה הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ הוּא; כִּי בְּאֵמֶת מִה הַתְּכִילִית שֶׁל הָאָדָם בְּעוֹלָם הַזֶּה? וְכִּי לְהִפְרוֹ יְחִיבָהּ, פֶּמּוּבָא בִּזְהַר (בא מג): בְּגִין דְּאִישְׁתַּמְדְּעוּן לִיה, הֵינּוּ כֹּל הַבְּרִיאָה הַיְהִיָּה וְכִּי כְּדִי שְׂנֻזָּה לְהִפְרוֹ יְחִיבָהּ פְּנִים אֶל פְּנִים מִפְּרִטֵי הַבְּרִיאָה; כִּי בְּאֵמֶת אֵין שׁוּם מְצִיאוֹת בְּלַעֲזֵי וְיְחִיבָהּ כָּלֵל, וְהַכֵּל לְכָל אֲלֻקוֹת גָּמוּר הוּא, וְדָבָר גְּדוֹל וְדָבָר קָטָן אֵינוֹ נַעֲשֶׂה מַעֲצָמוֹ, אֲלָא בְּהַשְׁגַּחַת הַמַּאֲצִיל הָעֲלִיּוֹן, וְכֵן דָּבָר שְׂקוּרָה בְּזֵה הָעוֹלָם, מִמְּכִי גְדוֹל עַד מְכִי קָטָן, הוּא מִשְׁגָּח בְּהַשְׁגָּחָה פְּרִטִי פְּרִטִית, עַד כְּדִי כֶּף, שְׂאוּמֵרִים חֲכָמֵינוּ הַקְדוּשִׁים (חלו ז): אֵין אָדָם נוֹקָף אֲצַבְעוֹ מִלְמַשָּׁה, אֲלָא אִם-כֵּן מְכַרְזִים עֲלָיו מִלְמַעְלָה; וְאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְדוּשִׁים (וימא לח): בְּשִׁמְךָ יִקְרָאוּךָ וּבְמִקְוֶיךָ יוֹשִׁיבוּךָ, אֵין אָדָם נוֹגֵעַ בְּפִה שְׂמוּכָן לְחִבְרוֹ, וְאֵין מְלַכּוֹת נוֹגַעַת בְּמְלַכּוֹת חֲבֵרָתָה אֶפְלוּ כְּמֵלֵא יְמִיָּה, כִּי הַכֵּל מִשְׁגָּח מִמֶּנּוּ יְחִיבָהּ. וּבְמֵאֵמֶר הַבַּעַל-שֵׁם-טוֹב הַקְדוּשׁ: אֶפְלוּ קֵשׁ שֶׁל חֲבֹן וְשֶׁל חֲבוּאָה אֵינִם נוֹפְלִים מִהַעֲגָלָה בְּלִי הַשְׁנֵמָה; כֹּל-כֶּף מִשְׁגָּח כֹּל פְּרִט וּפְרִטֵי מִהַבְּרִיאָה, וְאֶפְלוּ שְׂנֵרָאָה כְּאֵלוֹ זֶה דָּבָר שֶׁל מַה בְּכֶף, עִם כֹּל זֹאת הַכֵּל מִשְׁגָּח מִמֶּנּוּ יְחִיבָהּ. וְזֶהוּ הַחֲלָמִיד הַעֲמָק שְׂמֵלֵמֵד אוֹתְנוּ רַבְנוּ ז"ל, שִׁיְזַכֶּה אָדָם לְבוֹא אֶל בְּטוּל כְּזֶה, עַד שִׁיְהִיָּה נִכְלָל בְּמִחְיָב הַמְצִיאוֹת, הֵינּוּ בְּעֵצָם עֲצָמֵיּוֹת אֲלֻקוֹת יְחִיבָהּ, שְׂעָה זֹכִים עַל-יְדִי הַגְעוּר בַּלְיָה — לְהִיּוֹת עַר בַּלְיָה, שְׂפִרְמוּ בְּשִׁעָה שְׂחִשֵּׁף לְאָדָם כְּלִילָה, וְנִדְמָה לוֹ כְּאֵלוֹ אֲבָד מְנוּס וְחִקְרוּהּ מִמֶּנּוּ מִרְבַּ צְרוּחֵי, שִׁיתְעוֹרֵר בַּלְיָה וְחִשֵּׁף, וַיִּזְזַק אֶת עֲצָמוֹ מֵאֵד לֹא לְהִתְיַאֵשׁ, וְכִּי לְבָרַח אֵלָיו יְחִיבָהּ, וַיִּצָּא לְחוּץ לְבוֹ, שְׂעָה וְהַמְסַלֵּף בְּדַרְךְ יְחִידִי, בְּמָקוֹם שְׂאִין בְּגֵי-אָדָם רְגִילִים לְלַבֵּת שֵׁם, כְּדִי שְׂלֵא; וְכֵלְבָלוֹ אוֹתוֹ, וְיִתְחַלַּל לְהִתְבַּוְּד עִמוֹ יְחִיבָהּ, וַיִּדְבֵּר אֵלָיו יְחִיבָהּ פֶּאֶשֶׁר יִדְבֵּר אִישׁ אֶל רֵעֵהוּ וַיְהִי אֵל אָבִיו, שְׂעָה נִקְרָאת הַתְּבַוְּדוֹת, הֵינּוּ (ויקרא טו, ד): "כִּתְנֹת בַּד קֹדֶשׁ יִלְבָּשׁ", אִם אָדָם רוֹצֵה לְזַכּוֹת לְהִגִּיעַ אֶל קִדְשָׁהּ, צְרִיף לְבַוְּד אֶת עֲצָמוֹ מִבְּגֵי-אָדָם, כִּי אִי אֶפְשָׁר לְהִגִּיעַ אֶל בְּטוּל בְּשִׂלְמוֹת אֵלָיו יְחִיבָהּ, אֲלָא עַל-יְדִי שְׂבוּרֵת מְבַגְּי-אָדָם, שְׂעָה וְהַמְסַלֵּף בְּדַרְךְ יְחִידִי, שֶׁהוֹלֵךְ לְכַד, כִּי צְרִיכִים לְהִתְעוֹרֵר כֹּל-כֶּף בְּתִשׁוּבָה שְׂלָמָה, עַד שִׁישִׁים אֶל לְבוֹ, שְׂגִיעַ זְמַן שְׂהוּא יִשְׂאֵר יְחִידִי בְּבֵית הַקְּבֻרוֹת בֵּין מְאוֹת וְאַלְפֵי מֵתִים, וְאָף אַחַד לֹא יוּכַל לְעוֹר לוֹ אֵז, כִּי כָּלֵם יַעֲזוּב אוֹתוֹ לְכַד שֵׁם,

והמהלך בדרך יחידי. ומתעב נלנו דברי הנאי: וכשיתבונן היטב בכרך זה, שגייע יום שהוא הרי זה מתחייב בנפשו. לפי שללה הוא זמן ישאר לבד בבית הקברות, ולא יהיה אפלו אחד למוקיס. והמהלך בדרך יחידי הוא נכונה מפני שייכל לעזר לו, אזי בידיעות אלה שגריש את הליטטיס וכמה פגעים רעים. ואם היה מתעב בדברי

לבטלה, הרי זה מתחייב בנפשו: ו רבי נחוניא בן

והמפנה לבו לבטלה, שאז זוכה לפנות את לבו מכל וכל, וחושב רק ממנו יתברך, ונתברר לו, אשר אין מי שיעזר לו, כי הוא נמצא לבד בבית הקברות, ואין אדם שם לבו אפלו עליו, על ידיה גייע אל בטול אל האין סוף ברוך הוא, וזה יביא אותו עד שייכלל במחייב המציאות, שנה הקדוש ברוך הוא בצעמו, שנה הרי זה מתחייב בנפשו, הינו הנפש שלו תדבק במחייב המציאות; כי באמת צריכים לעזר, שהקדוש ברוך הוא מנהיג את עולמו בחסד וברחמים, בצדק ובמשפט, ואף שעוברים על כל אחד צרות ויסורים מרורים, עד שיש בגי' אדם שהם כל' קף מ'אשים מתייהם, ונדמה להם כאלו אבד מנוס ותקנה מהם, וכך אף פעם לא יראו טוב בתייהם, עליהם לזכר, אשר באמת הכל הבל ורעות רות, כי הקדוש ברוך הוא מנהיג את עולמו בהשגחה נודאה ונפלאה מאד, ובחשבון צדק. ובנדאי יש איזו פנה בפה שעובר עליו מה שעובר, והוא צריך להתחזק בדת שאת וביתר עז באמונה פשוטה בו יתברך, לידע ולהודיע ולהודיע, אשר הכל לטובתו הנצחית. אבל אי אפשר להגיע אל זה, אלא קשוחה לפנות את לבו לבטלה, שהוא מפנה מלבו את כל הדמיונות והשטיות שנדבקו בו, וזוכה להיות בטל ומבטל אל האין סוף ברוך הוא. ולכן אהובי, בני! הנהג את עצמך מדי פעם בפעם לברח אל מקום שאין שם בגי' אדם, והתברר אליו יתברך באשר יברר איש אל רעהו ותבן אל אביו, עד שתהיה נכלל לגמרי באין סוף ברוך הוא, ותמשיך על עצמך הארת זיו ידיות חיות אלקותו יתברך, ואז דיקא עולמך תראה בתייך, שתרגיש חיות ורבקות באין סוף ברוך הוא, ואף שהכל לכל אלקות גמור. אבל אתה צריך להיות עקשן גדול על זה, כי ההכרח מתמת צוונותיו המרבים, שיהיו נכנסים באדם תמיד ספקות והרהורים רעים ועקממיות בלבבו, מרב התפקאותיו וצרותיו ויסוריו, שעוברים עליו מתמת צוונותיו שחטא. ולכן ראה, אהובי, בני תזק! לחזק את עצמך באמונה פשוטה בו יתברך, ותתעורר מהשנה העמקה שנפלת אליה, וכמוכא בדברי רבנו ז"ל (לקוטי מוה"ר). חלק א, סימן ס) על מה שאמר חני המגדל (פניית כג.): מי איכא איניש דנייס שבועין שנין; איך כול להיות, שיעבר האדם את השבעים שנה שלו בשנה עמקה, וישן כל מי חיו שהוא נמצא על האדמה, ולא יחשב לרגע ממנו יתברך, ולא יברח אליו יתברך, איך זה כול להיות? שנה העזר בליה, צריכים להיות ער בליה ובחשוק, להתעורר מהשנה העמקה שישן בה, והמהלך בדרך יחידי, הינו לילך לבד, ולהזכיר לעצמו שגייע היום שיהיה לבד בבית הקברות, ואז אף אחד בעולם לא יהיה אתו, ואף אחד לא ירחם עליו אז, וישפחו ממנו, ובידיעות אלו יזכה להגיע אל מדרגה כזו, שיפנה לבו לבטלה, שיתחיל כבר לחשב מהאין סוף ברוך הוא, עד שיהיה נכלל במחייב המציאות, שנה הרי זה מתחייב בנפשו, שהנפש שלו תגיע אל אמתת מציאותו יתברך, שתתגלה אליו ויחידה שבנפשו, שיעד אשר אין בלעדי יתברך כלל, והכל לכל אלקות גמור הוא, אשרי מי שזוכה לקיים את זה בהתמיות ובפשיטות גמורה, ואז גייע אל תכלית מדרגה עליונה, ובהן למעשה.

ו כל המקבל עליו על תורה, מעבירין ממנו
 על מלכות ועל דרך ארץ: צריך שתדע, ו עול מלכות. משא מלך ושרים: דרך ארץ. עמל
 אהובי, בני! אשר רבנו ז"ל אמר (לקוטי מוה"ר), ועורמ הפרנסה לפי שמלכנו ממכרנו: הפורק
 חלק א, סימן קצ"ג), שהמחשבה יש לה תקף גדול, ממנו עול תורה. האומר קשה עולה של מורה ואני
 ואם תחזק ותגבר
 מחשבתו על איזה דבר
 שבעולם, יוכל לפעל
 שיהיה כן, ואפלו אם
 יחזק מחשבתו מאד,

שהיה לו קמון, בודאי יהיה לו, וכן בכל דבר, רק שהמחשבה תהיה בבטול כל ההנצחות
 והמחשבה תקיפה כל כך, עד שאפשר למסור נפשו במחשבתו ממש, דהינו שינגיש צער המיתה
 ממש, על ידי שיקבל על עצמו בדעתו שהוא רוצה למסור נפשו על קדוש השם באיזו מיתה
 שתהיה, ואפשר לחזק ולהגביר המחשבה כל כך, עד שבשעה שיקבל במחשבתו שהוא רוצה
 למסור נפשו למות על קדוש השם, אזי ינגיש צער המיתה ממש, וזה שאמר רבי עקיבא (ברכות
 א): 'כל ימי הייתי מצטער על פסוק זה, מתי יבוא לידי ונאקמנו עכשיו' וכו', הינו שבשעת
 קריאת שמע, שהיה רבי עקיבא מקבל על עצמו ארבע מיתות בית דין, הנה מקבל על עצמו
 מסירת נפשו במחשבה חזקה ותקיפה כזו, עד שהיה מצטער ומרגיש: סורי המיתה ממש, כאלו
 סוקלין ושוזרפין אותו ממש בלי שום הפרש, וזה 'כל ימי הייתי מצטער מתי יבוא' וכו', הינו
 שמה ששערתו וקבלתי בדעתי 'מתי יבוא לידי ונאקמנו' למסור נפשי על קדוש השם, מזה לבד
 הייתי מצטער, ומרגיש וסובל: סורי המיתה ממש, עכשיו שפך לידי בפעל ולא אקמנו? הלא
 תמיד הייתי סובל זה הצער ממש מהתקבלה במחשבה לבד, וקשמתוך המחשבה במסירת נפש
 כל כך, יוכל למות ממש מזה הצער, כאלו הנה מת מזה המיתה בפעל, כי אין הפרש בין המיתה
 בפעל להצער שמורגש מהמיתה במחשבה, רואים מכל זה את תקף גדלת המחשבה שרק מקבל
 על עצמו במחשבתו, הרי זה כאלו קים בפעל ממש, וזה שאמר התנא הקדוש: כל המקבל עליו
 על תורה, שרק מקבל על עצמו במחשבתו על תורה, אפלו שערין בפעל הוא לא התחיל
 ללמד, אלא המחשבה חזקה אצלו שילמד תורה, זה כבר מביא אותו אל הפירוק של מעבירין
 ממנו על מלכות ועל דרך ארץ, שכבר אינו צריך להיות משעבד אל המלכות, ואינו צריך לעסק
 בדרך ארץ, וקצין שאמר רבנו ז"ל (שיחות ה"ו, סימן ס"ב), שיש בבני אדם סגלות גדולות, כי יכולין
 לפעל על ידי מחשבתם מה שהם חושבים ואפלו היקריות, חס ושלום, הוא בא מחשבות
 בני אדם, כי כשהמחשבה היא בלה אחרונה ודבוקה בדבר אחד שיהיה כן, דהינו כל החבינות
 שיש במחשבה, דהינו פנימיות וחיצוניות ושאר החבינות כלם עד הנקדה, וכשכלם קאחד אחוים
 ודבוקים וחושבים שיהיה כן בלי בלבול ונטיה למחשבה אחרת, על ידי זה הם פועלים שבהכרח
 יהיה כן, כמו שהם חושבים, וגם שהמחשבה תהיה בפרטי פרטיות, לא בדרך כלל כגון שיחשב
 שאם יהיה כן יהיה כך וכן בפרטיות, אבל כשהחשב בדרך כלל הוא, בחינת גלמי כלים (כלים
 י"ב ו'), ויכול לטעות כמו ששעה נכט שראה אש יוצאת וכו' (סנהדרין א:), וגם לענין הלמוד
 מועיל זה אם תהיה מחשבתו תקיפה מאד, שילמד תורה הקדושה בודאי יהיה כן, ובלבד שתהיה
 המחשבה תקיפה ואחרונה מאד בזה, דהינו למשל שיחשב במחשבתו, שיזכה ללמד ולגמור כל

יכול למונלה: ז עשרה שהיו יושבים בדין. גרסינן: הארבעה פוסקים בלם, עם כל הפרושים בעדת אל. ואין עדה פחותה מעשרה שנאמר במדבר (ד) עד מתי לעדה הרעה הזאת ילאו יהושע וכלה הרי י: ומנין אפילו חמשה שנאמר

בקרב אלהים ישפוט. ז רבי חלפתא בן דוסא איש

שלשה דיניס. ושני נעלי דיניס: ומנין אפילו שלשה שנאמר ואגודתו על ארץ יסדה. האס והאורז והמיס שהס שלשה. על ארץ יסדה. על יסוד הארץ הס מקיפיס. הרי לך שלשה קרוין אגודה. אי נמי מנינו שלשה קרוין

אגודה. אגודת אווז שהס שלס קלחיס. ויש ספרים שכתבו כהן ומנין אפילו חמשה שנאמר ואגודתו על ארץ יסדה. שהס אגוד כידו אחת שיש בה ה' אצבעות.

ממש דהינו שמועלת ומסייע לזה, אפלו לדברי תורה, נמצא, שרק במחשבה שמקבל על עצמו על תורה, כבר מצבירין מנפנו על מלכות, וכן להפך, וכל הפורק מנפנו, במחשבתו לכו, על תורה, על-יד-זה פכר העניש שלו שצריך להתנגע ולטרט הרבה מאד, כי נותניו עליו על מלכות ועל דרך ארץ, והבו למעשה.

ז עשרה שישו שבין ועוסקין בתורה שכינה שרויה ביניהם: צריך שתדע, אהובי, בני! אם עשרה יושבין ביחד ועוסקים בתורה, שכינה שרויה ביניהם, כי כך אמרו חכמינו הקדושים (סנהדרין

לט.) כל בי עשרה שכינתא שריא; ואמרו בזהר (וישלח טו.) וכך שכינתא שריא בגויה דבר נש, כפה משרין קדישין בלהו אודמנו לתמן. והעיד המגיד הקדוש ממעורר יש"ע, ששמע מרבו הבעל-שם-טוב הקדוש זי"ע: כשישבו עשרה בני ישראל יחד, אפלו שלא ילמדו, אלא יהיו בלב אחד ובהם אחד דבוקים בו ותברך, אפלו מלאך מיכאל, ששלמד נכות על נשמות ישראל, לא יכול להתקרב אליהם, מגדל אור השכינה ששורה ביניהם, וכלכך שלא יהיה שמה מושב לצים, חס ושלום, אלא רק יחשבו מנפנו ותברך, ומכל שכן כשעשרה יושבים ולומדים תורה, השכינה שרויה ביניהם תמיד, כי למוד בצותא זה עולה על הכל, כי הוא דוחה את הכל, כמאמרם ז"ל (מגלה ט:.) גדול תלמוד תורה יותר מהקרכת תמידין; כי אין לתאר ואין לשער מעלת למוד התורה הקדושה, שמתקרת את האדם מכל מיני תלדה. ולכן אנו רואים, שהספיק ר"מ עושה כל מיני פעולות שבעולם לא להניח שישבו עשרה בגי' אדם וילמדו תורה, כי אלו העשרה בטלנים שמבטלים את עצמם לבמרי מכל וכל, ומוסרים את נפשם פשוטו כמשמעו ללמוד תורה, ובקרט כשהלמוד תורה בעגיות ובדחקות, הם המתזייקים את העולם. ומביא ראיה מפסוק לדכריו, שנאמר (תהלים פב, א): "אלהים נצב בעדת אל", ודרשו חכמינו הקדושים (פראשית דב, פנשה א, סימן ג:) ומנין לעדה שהיא עשרה? רבי אבא בר כהנא ורבי יוסי בשם רבי יוחנן נאמר כאן עדה,

ונאמר להלן: "עד מתי לעדה הרצה", מה עדה כלל לכנעות שזד קרויין אגודה, ונראה המקרא הוא שנאמר להלן עשרה, אף עדה שנאמר כאן עשרה, כי כשמתקבצים יחד עשרה אנשים, או משרין את השכינה בעולם, ולכן הוא דבר גדול

מאד להתקבץ יחד עשרה אנשים. ומניין אפלו חמשה אנשים שלומדים תורה ביחד, שהשכינה מצויה ביניהם? שנאמר (עמוס ט, ו): "ואגדתו על ארץ יסדה", ודרשו על זה חכמינו הקדושים (תנחומא בהעלותך): הבורה בשמים מעלותיו, אימתי, כפיכחול, כסאו מבסס למעלה בזמן שישראל עשויין אגדה אחת, לךך נאמר: הבורה בשמים מעלותיו, אימתי? בזמן שאגדתו על ארץ יסדה, כי כשם אגדים עצמם יחד חמשה אנשים, ועושים ביניהם אגדה אחת, הם דגמא לחמשה פרצופים: ארוף אנפין, אבא ואמא, זעיר ונוקביה, ואוחזים במעשיהם הטובים את העולם, והוא דבר גדול מאד לישיב בבית הכנסת או בבית המדרש חמשה אנשים וילמדו ביחד, כי גם הם מחזיקים את כל העולם בלו, ולא יאמרו: מאחר שאין לנו מנין אנשים, אזי איננו יכולים ללמד תורה, כי זו רק עצת הוצר, אלא עליהם לזכור שהם מחיים את העולם, פשוטו כמשמעו, ושכרם גדול מאד, ובשמים מאד מאד מתפארים מהם. ומוסיף ואומר: ומנין אפלו שלשה שיושבים ביחד ולומדים תורה, שהשכינה מצויה ביניהם? שנאמר (תהלים פב, א): "בקרוב אלהים ישפט"; ואמרנו חכמינו הקדושים (סנהדרין טו): אין אלהים אלא דין, ולכן כששולשה יושבים ולומדים ביחד, הרי זה כמו בית דין, וממשיכים על עצמם את השכינה שנקראת אלקים. ומנין אפלו שנים, שיושבים ולומדים אחר עם השני, שממשיכים אצלם את השכינה, שנאמר (מלאכי ג, טו): "אז נדברו יראי ה' איש אל רעהו, ויקשב ה' וישמע וגו'"; ומנין אפלו אחד, שנאמר (שמות כ, כב): "בכל המקום אשר אזכיר את שמי אבוא אליך וברכתיהך:

בשמים מעלותיו, אימתי, כפיכחול, כסאו מבסס למעלה בזמן שישראל עשויין אגדה אחת, לךך נאמר: הבורה בשמים מעלותיו, אימתי? בזמן שאגדתו על ארץ יסדה, כי כשם אגדים עצמם יחד חמשה אנשים, ועושים ביניהם אגדה אחת, הם דגמא לחמשה פרצופים: ארוף אנפין, אבא ואמא, זעיר ונוקביה, ואוחזים במעשיהם הטובים את העולם, והוא דבר גדול מאד לישיב בבית הכנסת או בבית המדרש חמשה אנשים וילמדו ביחד, כי גם הם מחזיקים את כל העולם בלו, ולא יאמרו: מאחר שאין לנו מנין אנשים, אזי איננו יכולים ללמד תורה, כי זו רק עצת הוצר, אלא עליהם לזכור שהם מחיים את העולם, פשוטו כמשמעו, ושכרם גדול מאד, ובשמים מאד מאד מתפארים מהם. ומוסיף ואומר: ומנין אפלו שלשה שיושבים ביחד ולומדים תורה, שהשכינה מצויה ביניהם? שנאמר (תהלים פב, א): "בקרוב אלהים ישפט"; ואמרנו חכמינו הקדושים (סנהדרין טו): אין אלהים אלא דין, ולכן כששולשה יושבים ולומדים ביחד, הרי זה כמו בית דין, וממשיכים על עצמם את השכינה שנקראת אלקים. ומנין אפלו שנים, שיושבים ולומדים אחר עם השני, שממשיכים אצלם את השכינה, שנאמר (מלאכי ג, טו): "אז נדברו יראי ה' איש אל רעהו, ויקשב ה' וישמע וגו'"; כי כששנים לומדים ביחד, זה מקשה וזה מתרץ, וזה עוזר להשני שמחזק ומשפח אותו, השכינה נמצאת שם ושומעת בקולם, אשריהם ואשרי חלקם: כי אין עוד דבר גדול בזה העולם כמו שאחד מחזק את השני. ומנין אפלו אחד, שיושב ולומד תורה שהשכינה עמו? שנאמר (שמות כ, כא): "בכל המקום אשר אזכיר את שמי אבוא אליך וברכתיהך", ואסור להשבר בשום פנים ואופן, כי הרבה פעמים נמצא האדם יחידי, ואין לו חברים אין לו אף אחד, ויושב בביתו או בבית המדרש ולומד תורה, וצר ומר לו, כי הוא בודד ומקבד מבני אדם, ואף אחד אינו רוצה להתקרב אליו, ויש לו תלישות הדעת גדולה מאד, עליו לזכור שהשכינה נמצאת אצלו, וכששונה ולומד תורה, השכינה יושבת ממולו ומקשבת, ואין לה שמחה יותר גדולה מזו, שיודע שאין לו רק את הקדוש-ברוך-הוא, וכמו שפכתוב (ישעיה כ, יז): "ונשגב הוי"ה לבדו ביום ההוא, והקאלילים כליל יחלף", כי כשבר ישראל יושב לבדו מבדד מכל העולם בלו, אסור לו להשבר משום דבר שקבועים, אלא לידע אשר הקדוש-ברוך-הוא נמצא ואין בלעדיו נמצא, והוא ברגמת עולם התקון, שאז לא ישאר רק הקדוש-ברוך-הוא בעצמו, אשרי מי שמדבק

ישפטו. שהדיינים הם ג': כי נטל עליו. לשון סכך. את עצמו רק בו יתברך, ואינו נשבר משום מרגז וסכות ומטל. כלומר שהסכינה סוככת עליו: ה דבר, ואז משיך על עצמו הארת זיו שכנינת עזו תן לו משלו. לא תמוע מלהתעסק בחפשי שמים בין

נוסף בין נממוך שאיך נומן משלך לא מנוסף ולא
ה רבי אלעזר איש ברתותא אומר, תן לו משלו, משלו שאתה ושלך
שאתה ושלך שלו. וכן בדרוד הוא אומר (דברי הימים אומר: "פי ממך הכל ומיךך נתנו לך": צריך

שחבר, אהובי, בני! שאדם צריך להגיע אל בטול קצה, עד שידע אשר כל מה שרואה, וכל מה ששומע, וכל מה שמרגיש, זה הכל אלקות, כי אלקות זה הכל והכל זה אלקות, ובידיעות אלו יזכה האדם לבטל את עצמו לגמרי אל האין סוף ברוד הוא, ושום דבר בעולם לא יוכל לשבר אותו. ורואים, שברך כלל בגי' אדם נשברים, שגנמה להם כאלו לוקחים להם איזה דבר, ובאמת מי שמבטל את עצמו לגמרי להקדוש-ברוך-הוא, יודע שהכל שיהי רק להקדוש-ברוך-הוא, כמו שאמר דוד המלך: "פי ממך הכל ומיךך נתנו לך", מה שיש לאדם הכל זה ממנו יתברך. ולכן אסור לאדם להתנאות על הוולתו, כאלו לו יש ולוולת אין, וכן אסור לו להתנאות בזה שהוא נותן לוולת, אלא עליו לזעזע, שהכל ממנו יתברך. וזה שאמר המגיד הקדוש: תן לו משלו, שאתה ושלך שלו, אם בא אידך עני ומבקש ממך צדקה, תן לו בידי חובה, ואל תחשב לרגע כאלו נתת לו משלך, כי הכל ממנו יתברך, אפה בעצמך נמצא בידי הקדוש-ברוך-הוא. וצריכים לבטל את עצמו כל-כף אל הקדוש-ברוך-הוא, עד שלא יראה ולא ישמע ולא יבין שום דבר, רק אמתת מציוותו יתברך. ואמרו חכמינו הקדושים (מגד דבי אליהו זוטא, פרק א'): גדולה צדקה, שמיים שגברא העולם עד עכשו, העולם עומד על הצדקה, וכל הנותן צדקה הרהב, הרי זה משבח, וממלט את עצמו מדינה של גיהנום: כי באמת כל הבריאה כלה זה צדקה וחסד, שהקדוש-ברוך-הוא עשה עם בני-אדם, שברא אותנו בזה העולם, כדי שנוזהה להכירו יתברך פנים אל פנים, שזה השעשוע הכי גדול. וכשאדם נותן צדקה, בזה הוא מגלה את טהר מעשיו וטהר לבבו, וכמו שאמר רבנו ז"ל (לקוטי מוה"ר, חלק א', סימן יג): כשאדם נותן צדקה, על-ידי זה ממשיך על עצמו השגחה, שהוא מאמין שהקדוש-ברוך-הוא משגיח על כל בריותיו, פי מי שהולך בדרך של טבע, נדמה לו כאלו הכל שלו, ולכן כוואב לו לתת לוולת, פי אם הוא יתן לוולת, הרי יחסר לו, אבל אם אדם נותן צדקה, ומרחם על הוולתו, בזה הוא מגלה, שהוא מאמין בהקדוש-ברוך-הוא שהכל שלו, ובזה שיתן צדקה, לא יחסר לו, פי הקדוש-ברוך-הוא יכפיל לו, ויהיה לו יותר ויותר, וזה שאמר המגיד הקדוש: תן לו משלו, כשאדם נותן לעני, תדע שאתה אינך נותן את שלך, אלא שאתה נותן את החלק של העני שמתח אצריך, שאתה ושלך שלו, פי הרי אפה וקנייני שכינים להקדוש-ברוך-הוא, ולכן אם אחר בא ומבקש ממך צדקה, תדע לך, שבזה בוחנים אותך, אם יש לך אמונה ברודו ומזככת בו יתברך, ואפה יודע שעכשו יהיה היחוד, שזה מה שאמרו חכמינו הקדושים (שבת קד.): "גימ"ל דל"ת, גמל דלים, מאי טעמא פשוטה פרעיה דגימ"ל לגבי דל"ת, שכן דרכו של גומל חסדים לרוץ אחר דלים; ומאי טעמא פשוטה פרעיה דל"ת לגבי גימ"ל, דלימצייה ליה נפשיה. ומאי טעמא מהדר אפיה דל"ת מגימ"ל, דלתן ליה בצניעה, פי היכי דלא ליכסיף מניה. שזה יחוד יסוד ומלכות, בזה שאדם מפיר את מקומו, יודע שהכל לכל אלקות

גמור הוא, ומה שהוא נותן, הוא נותן רק של ממנו. שאתה וממוך שלו: ט מה נאה אילן זה הקדוש-ברוך-הוא, ומה שמקבל זה רק מה נאה ניר זה. הוא הדין לכל שימה בעלה. אלא מהקדוש-ברוך-הוא, כי אין שום מציאות שזכר נהווה שדרך הולכי דרכים לזכר מה שרואים בלעניו יתברך כלל, ועל-ידי-זה ממשוץ על נענייהם וט אומרים דלשמעין רובא דלע"ג דעל עצמו האבת זיו שכבתו (א) **פי ממה הכל ומידך נתנו** עזו יתברך, וזה שאמרו תקמינו הקדושים (תבות) **לה. ט רבי יעקב אומר,** (ח) **המהלך בדרך ושונה ומפסיק מהשנתה, כאלו עובר עבודה ורה; כי ברגע**

שאדם חושב שהוא נמצא לבר והכל שלו, כאלו עובר עבודה ורה; כי האדם צריך להגיע אל בטול בזה, לדעת אשר אין בלעניו יתברך כלל, והכל לכל אלקות גמור הוא. ובע לה, אהובי, בני! שאין זה קל להגיע אל מרגה זו — להיות בטל ומבטל אל האין סוף ברוך הוא, עד שלא ירגיש מי הנותן ומי המקבל, אלא יראה לפני עיניו רק את אמתת מציאותו יתברך, כי צריכים להתנגע על זה ימים ושנים בתפלה והתבודדות, ולפל על פניו ולבכות ולהתחנן ממנו יתברך, שיזכה לטהר את מת-מחשבתו, עד שלא ירצה שום רצון אחר מבלעדי רצונו יתברך, ואז באמת ירגיש שאין בעולם רק הקדוש-ברוך-הוא. ואם אחד מבקש ממה משהו, תן לו משלו, שאמא ושלך שלו, הכל זה אלקות ואלקות זה הכל, הנותן זה הקדוש-ברוך-הוא, והמקבל זה הקדוש-ברוך-הוא, ובה נעשה יחוד בין קדשא בריך הוא וישכנתא. בסוד גימ'ל דל"ח, גומיל דל"ים, יסוד ומלכות. ואם בני-אדם היו יודעים ידיעה זו, היו נגאלים מכל צרותיהם, כי כל הצרות והיסורים, המרירות וההרפתקאות, שעוברים על בני-אדם, זה רק מתחת שנעקרו מידיעות אלו, וחושבים שאני ואפסי עוד. ולכן אדם צריך לבקש תמיד ממנו יתברך, שיזכה להגיע אל בטול בזה, עד שלא יראה שום דבר לפני מראה עיניו רק את אמתת מציאותו יתברך, המלבש בדומם, צומח, חי, מדברי, כי כל הבריאה בלה זה לבוש לגבי עצם עצמיית אלקותו יתברך. אשרי מי שזוכה להכניס ידיעות אלו בלבבו, ואז טוב לו כל הימים, והבן למעשה.

ט רבי יעקב אומר המהלך בדרך ושונה, ומפסיק ממשנתו ואומר: מה גאה אילן זה, מה גאה ניר זה, מעלה עליו הכתוב כאלו מתחייב בנפשו: צריך שתדע, אהובי, בני! אשר רבנו ז"ל אמר (לקיטת-מתבין, חלק א, סימן ו'): מי שרוצה לילך בדרך התשובה, צריך שיהיה לו שתי בקיאות: בקי ברצוא ובקי בשוב, הינו הן שעולה למעלה למעלה, ובע שצריך לעלות עוד יותר למעלה, כי אין סוף ואין חקר לתבונתו, ולהפך צריך להיות בקי בשוב, כשנופל, חס ושלום, באיזו ירידה, ונקבל במה שנקבל, אסור לו להתנאש, אלא לינע אשר (תהלים כג, ד): **"גם פי אלה בגיא צלמת לא אינא רע פי אתה עמדי";** גם שם נמצא הקדוש-ברוך-הוא. וזה מה שאומר הסגן הקדוש: **המהלך בדרך, מי שהולך בדרך התשובה, דר"ך עולה פעמים בקי,"** שנה ושונה — לשון כפול, כי צריך שתי בקיאות — אחת למעלה, לינע שצריכים לעלות תמיד יותר ויותר בהשגת אלקות, ולהפך — להתחנן למשה, כל מה שיונד ונפל, אסור לו להתנאש בשום פנים ואופן, ולינע שגם בירידה הכי גדולה, גם שם נמצא הקדוש-ברוך-הוא, שנה ושונה — לשון כפול, פעמים בקי עולה דר"ך, אבל אם הוא מפסיק ממשנתו, הינו שהוא מפסיק מלשון לעצמו

נירו לנס ניר (ירמיה ד) : כל השוכח דבר אחד את הלמוד הפסול הזה — בקי"ק ברצוא בקי"ק ממשנתו. נשכח שלח חזר עליה מעליו עליו כאלו בשוב, אלא אומר: מה נאה אילן זה, אילן מתמיזי נפשו. שמוחו שחממו הוא נא להמיר את האסור ומנאמא מקלה נא על ידו. ושגמנו עולה ודון. הגיע לאינו מדרגה גבוהה, שמיחד ומקשר עולם הבא בעולם הזה, שנה יחוד הגי"ה אדג"י, וכבר אינו צריך את

אילן זה ומה נאה ניר זה, מעלה עליו הכתוב כאלו מתחייב בנפשו: רבי דוסתאי בר רבי ינאי משום רבי מאיר אומר, כל השוכח דבר אחד ממשנתו, מעלה עליו הכתוב כאלו מתחייב בנפשו, שנאמר (דברים ד), רק השמר לך ושמר נפשך מאד

זכה להגיע לאינו מדרגה, מעלה עליו הכתוב כאלו התחייב בנפשו, פי לבסוף יפול נפילה אחר נפילה. ולכן, אהובי! בני! ראה להחזיר בעצמך את הלמוד העמק הזה, שלמד אותנו רבנו ז"ל, אשר בגר"ף התשובה צריכים פעמים בקי"ק: בקי"ק ברצוא בקי"ק בשוב, העולה יחד דר"ף, הינו שצריך להתחזק בין בצליה ובין בירידה, ואף פעם לא להשכח, אלא להתקרב אליו ויחברו, ולהיות חזק באמונה פשוטה בו ויחברו, לידיע אשר דבר גדול ודבר קטן אינו נעשה מעצמו, אלא בהשגחת המאציל העליון, וככל שאדם זוכה להכניס בעצמו ידיעות אלו, אשר אין בלעניו יחברו כלל, כך הוא זוכה לחזר בתשובה שלמה, כי כל זמן שאדם חי בזה העולם, צריך תמיד לחזר בתשובה שלמה, כי אפילו שכבר השיג השגות אלקות, עליו לחזר בתשובה שלמה, פן גשם את השגתו באלקותו ויחברו, ונדמה לו שכבר זכה לאינו מדרגה, אשר באמת הוא עדין עומד בחזק, כי ככל שאדם עושה יותר תשובה, הוא רואה אף שעיניו לא התחיל כלום. וזה עקר השלמות, שהאדם צריך להגיע אליה בזה העולם, לידיע שלא יודעים עדין כלום, כי תכלית הידיעה שלא נדע, הינו עקר הידיעה היא, שאדם צריך לדעת, שעיניו אינו יודע כלום, ועדין לא השיג שום השגה בהשגת אלקותו ויחברו, ולכן אסור לכל בדתו כלל, אלא תמיד לשגן לעצמו את הבקיאות הזו: בקי ברצוא, שנה סוד אילן, יחוד בין הגי"ה לאדג"י, ובקי בשוב, שהוא סוד "גירו לכם ניר ואל תורעו אל קצים", שצריכים תמיד להסתכל למטה ולא להתנשא, ולשמר מאד שלא יפל בין הקוצים והתודרים, ואז דיקא כשהולך בדרך זו, הינו שמי הבקיאות: בקי ברצוא ובקי בשוב, אז יצליח את דרכו, והבן למעשה.

י כל השוכח דבר אחד ממשנתו, מעלה עליו הכתוב כאלו מתחייב בנפשו: צריך שיתדע, אהובי, בני! אשר רבנו ז"ל אמר (לקוטי מהר"ן, חלק א, סימן לו), שאדם כלול מגוף ונפש, חמר וצורה, חכמה וסקליות, אור וחשך, וצדק ושקחה, והוא צריך להכניע את הגוף והחמר, הסכליות, החשך והשקחה, ולהאיר על עצמו האור אין סוף ברוך הוא, שזו הנפש שבו, שהיא הצורה והחכמה והאור והצדק. ולכן אומר התנא הקדוש: כל השוכח דבר אחד ממשנתו, מעלה עליו הכתוב כאלו מתחייב בנפשו, הוא מתחייב בנפשו דיקא, כי מאחר שנתקבה עליו השקחה, שהיא מצד ישות הגוף והחמר, על-ידי זה מאבד את נפשו הקדושה, והוא מתחייב על זה בחינת מיתה, שנתקבר אצלו הסכליות והחשך, ומרים לו החיים, עד שאינו מרגיש שום טעם וריחני בחייו. וכול

אֶפְלוּ תִקְפָּה עָלָיו מִשְׁנָתוֹ, שֶׁהוּא אֵינֶס גְּמֹור, אִי נִמִי כֹאִלוּ מִמַּחֲיִיב צִנְפְּשׁוּ לִפִי שְׁאוֹמֵה מִשְׁנֵה הַיָּמָה מִשְׁמֵרְמוֹ. וְעִכְשָׁיו שֶׁעֲכַמְהָ אֵינֵה מִשְׁמֵרְמוֹ: תִּקְפָּה כָּל יָמֵי חַיֵּיךָ, הָא אֵינֵה מִתְחַיֵּב בְּנִפְשׁוֹ עַד שְׁיִשָּׁב וְיִסְרִים מְלָבוֹ; כִּי (שְׁבוּדָה וְהָ נִד): אֵינֶס רַחֲמָנָא פְּטָרִיָּה; וְלָכֵן הוּא אֵינֵה מִתְחַיֵּב בְּנִפְשׁוֹ, אֶלָּא אִם לֹא הִתְיַצַּע וְטָרַח לְהִקְנִיעַ אֶת חֲמַר הַגּוֹרֵף וְהַבְּהֻמִּיּוֹת וְהַסְּכָלוֹת וְהַחֲשָׁף שְׁנֹדְבָקוֹ בְּנִפְשׁוֹ, שְׂאֵז הוּא בָּא לְשַׁחֲמָה, שְׁשׁוּבָה מִתְּכַלִּיתוֹ הַנְּצֻחִית, וְלָכֵן מִסְתַּבֵּב בְּהָהוּם הַעוֹלָם כְּבַעוֹלָם הַתְּהוֹ, וְרַעִים וְיָמִירִים לוֹ הַחַיִּים, וְלָכֵן צָרִיךְ כָּל בַּר יִשְׂרָאֵל לְהִתְיַצַּע וְלִטְרַח לְהִקְנִיעַ אֶת חֲמַר הַגּוֹרֵף וְהַבְּהֻמִּיּוֹת וְהַסְּכָלוֹת וְהַחֲשָׁף שְׁנֹדְבָקוֹ בּוֹ, וְכֹּה

אֶפְלוּ תִקְפָּה עָלָיו מִשְׁנָתוֹ, שֶׁהוּא אֵינֶס גְּמֹור, אִי נִמִי כֹאִלוּ מִמַּחֲיִיב צִנְפְּשׁוּ לִפִי שְׁאוֹמֵה מִשְׁנֵה הַיָּמָה מִשְׁמֵרְמוֹ. וְעִכְשָׁיו שֶׁעֲכַמְהָ אֵינֵה מִשְׁמֵרְמוֹ: תִּקְפָּה כָּל יָמֵי חַיֵּיךָ, הָא אֵינֵה מִתְחַיֵּב בְּנִפְשׁוֹ עַד שְׁיִשָּׁב וְיִסְרִים מְלָבוֹ; כִּי (שְׁבוּדָה וְהָ נִד): אֵינֶס רַחֲמָנָא פְּטָרִיָּה; וְלָכֵן הוּא אֵינֵה מִתְחַיֵּב בְּנִפְשׁוֹ, אֶלָּא אִם לֹא הִתְיַצַּע וְטָרַח לְהִקְנִיעַ אֶת חֲמַר הַגּוֹרֵף וְהַבְּהֻמִּיּוֹת וְהַסְּכָלוֹת וְהַחֲשָׁף שְׁנֹדְבָקוֹ בְּנִפְשׁוֹ, שְׂאֵז הוּא בָּא לְשַׁחֲמָה, שְׁשׁוּבָה מִתְּכַלִּיתוֹ הַנְּצֻחִית, וְלָכֵן מִסְתַּבֵּב בְּהָהוּם הַעוֹלָם כְּבַעוֹלָם הַתְּהוֹ, וְרַעִים וְיָמִירִים לוֹ הַחַיִּים, וְלָכֵן צָרִיךְ כָּל בַּר יִשְׂרָאֵל לְהִתְיַצַּע וְלִטְרַח לְהִקְנִיעַ אֶת חֲמַר הַגּוֹרֵף וְהַבְּהֻמִּיּוֹת וְהַסְּכָלוֹת וְהַחֲשָׁף שְׁנֹדְבָקוֹ בּוֹ, וְכֹּה

פֶּן תִּשְׁפַח אֶת הַדְּבָרִים אֲשֶׁר רָאוּ עֵינֶיךָ. יָכוֹל אֶפְלוּ תִקְפָּה עָלָיו מִשְׁנָתוֹ, תִּלְמֹד לֹא מִרְמֵה (שם) וּפֶן יִסְרוּ מִלְּבָבְךָ כֹּל יָמֵי חַיֵּיךָ, הָא אֵינֵה מִתְחַיֵּב בְּנִפְשׁוֹ עַד שְׁיִשָּׁב וְיִסְרִים מְלָבוֹ; יֵא רַבִּי חֲנִינָא בֶן דּוּסָא אוֹמֵר, כֹּל שִׁירְאֵת חֲטָאוֹ קוֹדֶמֶת לְחֻכְמָתוֹ, חֻכְמָתוֹ מִתְקַיְמָת. וְכֹל שִׁחְכְּמָתוֹ קוֹדֶמֶת לִירְאָת חֲטָאוֹ, אֵינֵה חֻכְמָתוֹ מִתְקַיְמָת.

וְכֹּה לִינִי אוֹר וְנִדְרוֹן, לְדַבֵּר תְּמִיד בְּעֵלְמָא דְאַחֵי, וְלִהְפֹּלל בְּאֵינֵה סוּף בְּרוּךְ הוּא, וְהִבֵּן לְמַעֲשֵׂה. יֵא כֹּל שִׁירְאֵת חֲטָאוֹ קוֹדֶמֶת לְחֻכְמָתוֹ מִתְקַיְמָת, וְכֹל שִׁחְכְּמָתוֹ קוֹדֶמֶת לִירְאָת חֲטָאוֹ, אֵינֵה חֻכְמָתוֹ מִתְקַיְמָת: צָרִיךְ שְׁתַּדַּע, אֶהוּבִי, בְּנִי! אֲשֶׁר מִדַּת הַיְרָאָה הִיא הַמְּדָה הַכִּי יִקְרָה, כְּמֵאֲמָרִים ז"ל (ברכות ט): הֵהוּא תִלְמִידָא דְהָנָה קָא אֵזִיל בְּתַרְיָה דְרַבְבִּי יִשְׁמַעְאֵל בְּרַבְבִּי יוֹסִי בְּשׁוּקָא דְצִיּוֹן, תְּנִיָּה דְקָא מְפַחַד, אֲמַר לִיה: תְּסַאָה אֶת, דְּכַתִּיב (ישעיהו לג, יד): "פְּתוּרוֹ בְּצִיּוֹן חֲטָאִים", אֲמַר לִיה: וְהַכְּתִיב (משלי כה, יד): "אֲשֶׁרִי אֲדָם מְפַחַד תְּמִיד", אֲמַר לִיה: הֵהוּא בְּדַבְרֵי תוֹרָה כְּתִיב; כִּי הַתְּמִיד שְׁפַחַד אֲמַר לוֹ רַבּוֹ, מְפַנֵּי שְׂאֵתָה חוּטָא, כִּי מִי שְׁחוּטָא, נוֹפֵל עָלָיו פַּחַד תְּמִיד. וְרַבּוֹ אֲמַר לוֹ, זֶה שְׁנֵאָמַר: "אֲשֶׁרִי אֲדָם מְפַחַד תְּמִיד", זֶה סוֹכֵב עַל דְּבָרֵי תוֹרָה, שְׂאֲדָם צָרִיךְ תְּמִיד לְפַחַד, שְׁלֵא יַעֲבֹר, חֵס וְשָׁלוֹם, עַל דְּבָרֵי תוֹרָה, כִּי בְּרַעַע שְׁעוֹבֵר עַל דְּבָרֵי חֻכְמֵינֵה הַקְּדוּשִׁים וְעַל מִצְוֹת עֲשֵׂה וְעַל מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה, כְּכֹר יַפֵּל עָלָיו פַּחַד, וְלֹא יַדַּע מִמָּה הוּא מְפַחַד. וְכַמּוּכָא בְּהַר הַקְּדוּשׁ (נח עא): תָּא חַזִּי בְּקַדְמִיתָא כְּתִיב (בראשית ט, ו): "בְּצֵלָם אֶלֶּהִים עֲשֵׂה אֶת הָאָדָם". וְכַתִּיב (שם ה, א): "בְּדַמּוֹת אֶלֶּהִים עֲשֵׂה אוֹתוֹ", כִּינֵן דְּחִטּוֹ אֲשִׁתְּנֵי דִיּוֹקְנֵיהּ מִהוּא דִיּוֹקְנָא עֲלֵאָה, וְאִתְּהַפְּכוֹ אֵינֵן לְמַדְחַל מְקַמִּי חִינֵן בְּרַא, בְּקַדְמִיתָא כֹּל בְּרִינֵן דְּעֵלְמָא וְנִפְּשׁוֹ עֵינֵן וְחֵמָּא דִיּוֹקְנָא קַדִּישָׁא עֲלֵאָה, וְעֵינֵן וְנִפְּשׁוֹ מְקַמִּי, כִּינֵן דְּחִטּוֹ אִתְּהַפְּפוֹ דִיּוֹקְנֵיהּ מִצִּיּוֹנֵיהּ לְדִיּוֹקְנָא אִתְּרַא, וְאִתְּהַפְּפוֹ דְּבִגֵּי גֵשָׁא עֵינֵן וְנִפְּשׁוֹ מְקַמִּי שְׂאָר בְּרִינֵן, תָּא חַזִּי כֹּל אֵינֵן בְּגִי גֵשָׁא דְלֵא חֲטָאָן קַמִּי מֵאִרְהוֹן וְלֹא עֲבָרִין עַל פְּקוּדֵי אוֹרִיטָא. זִו דִּיּוֹקְנָא דְּהִלָּה לֹא אֲשִׁתְּנֵי מַחֲזִיו דִּיּוֹקְנָא עֲלֵאָה. וְכֹל בְּרִינֵן דְּעֵלְמָא עֵינֵן וְנִפְּשׁוֹ קַמִּי, וְכַשְׁעֲתָא דְּבִגֵּי גֵשָׁא עֲבָרִין עַל פְּתַגְמֵי אוֹרִיטָא, אִתְּחַלְּפוֹ דִּיּוֹקְנָא

ומנאסה ומניחה: יב כל שמעשיו מרובים דלהון, וכלהו זעין ודחלון מקמי ברין אחריו, מחבבתו. הכא מיירי שזרזי נמנות עשה ולעיל ככל וכרין שלטי בהו חיות ברא, דהא לא חמו בהו והוא דייקנא עלאה פדחוני. נמצא, כל זמן מעשה:

יב הוא הנה אומר, כל שמעשיו מרבים מחכמתו, חכמתו מתקיימת. וכל שמחכמתו מרבה ממעשיו, תורה, אז בלם מפחדים ממנו, אבל תכף ימיד, פלחוס ושלום, עבר על

דברי תורה וקטא, בר מין, על ידי הנה הוא מתנרא מכל ברה, ולכן אדם צריך תמיד לפחד, שלא יעבר על דברי תורה, שעליו נאמר (משלי כח, יד): "אשרי אדם מפחד תמיד", וזה שאמר הפנא הקדוש: כל שיראת הטא קודמת לחכמתו, שהוא תמיד ברא, שלא יחטא ויעבר על דברי תורה ועל דברי סופרים, חס ושלום, על ידי הנה נכון לבו יהיה בטוח, אשר חכמתו מתקיימת. פי תכף ימיד לשאדם מאד מפחד לא לעבר על דברי תורה ועל דברי סופרים, ולא לחטא לפניו ותמיד הוא ברא וסדר לדבר השם, על ידי הנה יזכה שמחכמתו חכמת אלקות, תמיד תשרה בו, ובלם יפחדו ממנו, אבל לא כן אם אדם הולך עם חכמות, וחושב שישגי חכמת אלקות בלי יראת הענין, על ידי הנה לא ישיג שום השגה בהשגות אלקות, והחכמה האמתית שהיא הדבקות באין סוף ברוך הוא, תהיה ממנו וקלאה, שנהו וכל שמחכמתו קודמת ליראת הטא, שחושב שישגי איוו אלקות בלי יראה, על זה צריך לבעת, אשר אין חכמתו מתקיימת, שלא יזכה לשום חכמה אלקית, פי העקר בזה העולם תמיד לירא ולפחד, שלא יעבר, חס ושלום, על דברי תורה, שאז יפל יראתו ויפחדו על אחרים, והבן למעשה.

יב כל שמעשיו מרבים מחכמתו: צריך שתדע, אהובי, בני! אשר העקר בזה העולם להשליך את דעתו המדמה לגמרי, ולבוא בכל פעם אליו ותברך בתמימות ובפשיטות, ולדבר אתו ותברך כאשר ידבר איש אל רעהו והבן אל אביו, וזו שלמות המעשה, כי הדבור שאדם מדבר אל הקדוש ברוך הוא — זה בעצמו המעשה, וכמו שכתוב (תהלים לג, ו): "בדבר הנה"ה שמים נעשו", פי העשה זה הדבור. וכן אמרו חכמינו הקדושים (פנהרין סו, א): עקימת שפתי הוי מעשה; ולכן מגלה הפנא הקדוש רבי חנינא בן דוסא עצה נפלאה, מי שרוצה שתחזק חכמתו, ויזכה להשיג השגות נוראות ונפלאות בעבודת השם ותברך, ויגיע אל מדרגות עליונות, זה רק על ידי רבוי המעשים, שירבה בתפלה ובקשה, תחנות ופיוסים, שיתפלל ויבקש ויתמנן ויפייס אותו ותברך, וירבה במצוות מעשיות דקא, אז יזכה שתחזק חכמתו, ולא עוד אלא שישגי בכל פעם אל מדרגות יותר עליונות, שהיא הדרך שגלה לנו רבנו ז"ל, שבכל יום ובכל שעה ובכל רגע לבוא אליו ותברך, ולהשתמש לפניו שיחוס וירחם עליו, ויסלק את דעתו לגמרי, וידע שאינו יודע כלום, ועקשו מתחיל התחלה חדשה, וכן בכל פעם, ודיקא על ידי הנה זה — חכמתו מתקיימת, וישגי השגות גבוהות, לא כן אם לא ירצה להתנהג כן, אלא יחשב שהוא כבר יודע הכל, והשיג כבר חכמת אלקות, אז צריך שתדע, אהובי, בני! שהאדם הזה יפל נפילה גדולה מאד, פי לא יהיה לו בפה להתאחז. ולכן ראה להשליך את חכמתך המדמה, וזכור גם תזכר, שמימינו כצל עובר, הנה אנחנו באן, ועוד מעט אנחנו יוצאים מכאן, ולגבי אין סוף ברוך הוא, עדין לא התחלנו כלל. ולכן צריכים לעשות בכל פעם התחלה חדשה, לינדע שאין יודעים כלום,

ועל־ידי־וה באמת חקמתו הגדל בכל פעם, יג כל שרוח הבריות נוחה הימנו. כל מי שאהוב ויזקה למחין חדשים, להמשיך על עצמו אור למטה זיוע סהול אהוב למעלה: יד שינה של וזיו וחיות נדבקות עלינה ונראה מאד, אשרי שחרית. שהולך וסן עד שטומ קרילס שמע עונתם: לו, והבו למעשה.

אין חקמתו מתקיימת: יג הוא הנה אומר, כל שרוח הבריות נוחה הימנו, רוח המקום נוחה הימנו. וכל שאין רוח הבריות נוחה הימנו, רוח המקום נוחה הימנו. יד רבי דוסא בן הרפניס

בגש ממנו שיתפלל בעבור בנו שחלה (ברכות לד:), הנה רגיל לומר: כל שרוח הבריות נוחה הימנו, רוח המקום נוחה הימנו, וכל שאין רוח הבריות נוחה הימנו, אין רוח המקום נוחה הימנו; והוא על דרך שאמר רבנו ז"ל (לקוטי־מהר"ן, חלק ב, סימן ח'): אף־על־פי שמצוה להזכיר, ותוכחה היא דבר גדול מאד, ומשל על כל אחד מישאל להזכיר את חברו כשואה בו שאינו מתנהג כשורה, כמו שקתוב (נראה יט, יז): "הזכר תזכיר את צמיתך", אף־על־פי־כן לאו כל אחד ראוי להזכיר, כמו שאמר רבי עקיבא (ערכין טו:): תמה אני, אם יש בדור הזה מי שישכח להזכיר, כי אם התוכחה שלו אינה תוכחה של משה רבנו, שהקניס ריח טוב בנשמות ישראל, כמו שאמרו חכמינו הקדושים (שבת פח:): בישעה שהזכיר את ישראל על מצעה העגל, נתן בהם ריח טוב, כמו שקתוב (שיר השירים א, יב): "גודי נתן ריחו", עוב לא נאמר אלא נתן, שהוא הקניס בהם ריח טוב, כי כשמוכיחים את נשמות ישראל, צריכים להזכיר אותם בשלל ונדת, לקרובם אליו יתברך וליונים לכף זכות, ועל־ידי־וה רוח הבריות נוחה הימנו, פי אנשים אוהבים שיזקקו ויעודרו וישמחו אותם, כי אף אחד אינו מענין שישברו אותו, פמובא בדברי רבנו ז"ל (לקוטי־מהר"ן, חלק א, סימן כט): טוב הכל תפצים לשמע, כי אף אחד אינו רוצה שישברו אותו, ולכן אם יש אחד שמוכיח לשם שמים, לקרב את נשמות ישראל אליו יתברך ברחמים, ורוח הבריות נוחה הימנו, שהם אוהבים אותו בתוכחתו, על־ידי־וה ידע, שגם רוח המקום נוחה הימנו, שהקדוש־ברוך־הוא אוהב את המוכיח לשם שמים, שהוא מקרב את נשמות ישראל אליו יתברך, וכן אותם לכף זכות, וכן יכולים לקרובם אל הקדוש־ברוך־הוא. ולהפך — מי שמוכיח בדרך בזיון, על־ידי־וה הוא מבאיש ריח בגי־אדם השומעים דבוריו, ומפילים יותר ויותר, ועל־ידי־וה אין רוח הבריות נוחה הימנו, פי אנשים אינם אוהבים ששוכרים אותם, ומתפשים אצלם מומין ועוונות, ובמקום לחזקם עוד שוכרים אותם, ועל־ידי־וה אין רוח הבריות נוחה הימנו, שהם אינם יכולים לסבל אותו, וזה מראה שאין רוח המקום נוחה הימנו, כי אין הקדוש־ברוך־הוא תפץ לחזק את הרשעים אלא לקרובם, וזה הסימן אם דבוריו ותוכחתו ומוסריו מקבלים בשמים — אם הוא מקבל אצל הבריות, פי זה תלוי בזה, כל שרוח הבריות נוחה הימנו, רוח המקום נוחה הימנו, אבל להפך — כשאדם רק מבנה אנשים, ושוכר ומחזק אותם, זה סימן שאינו מקבל בשמים, שזה וכל שאין רוח הבריות נוחה הימנו, אין רוח המקום נוחה הימנו. ולכן מי שחוגר ומתנין לקרב נשמות ישראל אליו יתברך, עליו לדון את כל אחד

ב) למשון ציון את נשתי ונתיא לומי זכרות: לכף זכות, ולדבר אפס דבורים ערכים ושיחת הילדים. מנעלת את אנומיהס מלעסוק ומתקיים לקרב ולא לבחוק, ועל-ידיה גורם נמורה: ושיבת בתי כנסיות של עמי הארץ. שעשועים גדולים למעלה, והבן למעשה. שממנמנס ומדברים נדברים בטלים: יד שנה של שחרית, ויין של צהרים, ושיחת

אומר, שנה של שחרית, ויין של צהרים, ושיחת הילדים, ושיבת בתי כנסיות של עמי הארץ, מוציאין את האדם מן העולם:

טו רבי אלעזר המודעי אומר, המחלל את

שש דברים שהם טובים לגוף, אבל רעים לנשמה, כגון: שנה של שחרית, שאז ערבה השנה מאד, ובפרט בימי הקיץ שהלילות קצרים, או שנה של שחרית ערבה עליו, כמאמרם ז"ל (שיר השירים ובה, פ'שה ה, סימן ד): לפי ששנת העצרת ערבה והלילה קצר, והוא עצל לקום ממטחו, כמו שאמר החכם מפל האדם (משלי כו, יד): "הדלת תסוב על צורה ועצל על מטחו", ואמר שרופא לישן עוד, ועל-ידיה הוא עובר זמן קריאת שמע וזמן תפלה, וכן אינו לומד ואינו עובד, כמאמרם ז"ל (בראשית ובה, פ'שה יו, סימן ה): תחלת מפלה שנה, דמך ליה ולא לעי באורייתא, ולא עבדי עבדותא; ויין של צהרים; מי שפרגיל את עצמו לשתות יין באמצע היום, שאז בודאי ישמח, ועליו אמר החכם מפל האדם (קהלת ב, א): "למשוף ביין את בשרי", שהוא דבר שנוי בעיני יתברך, פי היין גורם לנאוף, ועל-ידיה אינו עובד ואינו לומד תורה, ושיחת הילדים; שמדברים שיחות של מה בכך, שאין יוצא מזה שום תועלת. ושיבת בתי כנסיות של עמי הארץ; יושבי קרנות והולכי בטל, שאמרו תכמינו הקדושים (גוים כה): זקני עמי הארץ, כל זמן שהם מוקינים, דעתן משרפת עליהן, שזאמר (איוב יב, ט): "מסיר שפה לנאמנים, וטעם זקנים יחך", כל אלו, אף שהם תענוג לגוף, שישן בבקר, שאז השנה ערבה לו, וכן שותה יין באמצע היום, כדבר אנשים הבטלים היושבים בבתי מרוח, וכן יושב בין ילדים, ומפספט עמהם דברים של מה בכך, ומספר להם ספורים של הבל ורעות רוח, וכן יושב בין עמי הארץ, ומבלה עמהם את זמנו הנקר, אף שלגוף הוא תענוג, עם כל זאת לנשמה — מוציאין את האדם מן העולם; הינו מהעולם הרוחני. פי באמת אין שום מציאות בלעצניו יתברך כלל, והכל לכל אלקות גמור הוא, ועולם הבא זה רוחניות חיות אלקות, שמשמיה את אורו יתברך מלמעלה למטה, עד שמרגיש שגם בעולם הזה נמצא הקדוש ברוך הוא, שנה התענוג הכי גדול, שמשמעשע בשעשוע דמלקא בעודו בסיים חיותו בעולם הזה. אבל לזה אי אפשר לזכות, רק אם הוא זהיר ונרין לקום מקדם, ואינו שותה יין, ואינו יושב בין ילדים, ומשיח עמהם דברים של מה בכך, ומכל שכן שאינו מתחבר בקבורות של עמי ארצות, אז דקא עולמו יראה בחייו, מה שאין כן אם יעשה ההפך, על ידי לדעת, אהובי, בני! שכל אלו הדברים מוציאין את האדם מן העולם, הינו מהעולם הרוחני, וסובל גיהנום עוד בעולם הזה, כי כל הצרות והיסורים שעוברים על בני-אדם, זה רק מחמת שמתבשרים מלהמשה אתריו יתברך, והבן למעשה.

טו המחלל את הקדשים: צריך שתדע, אהובי, בני! מי שמחלל את קדשי ישראל, הינו שמולול אפלו במנהגי ישראל המקבלים מדור דור, או שרממא לישבון, מחלל צדיקים קדושים

הדבוקים בו יתברך, והם קדושים בקדושת הברית, והוא מדבר עליהם כל דבר אסור, ונקמא לזלן. והמבזה את המועדות; שאצלו המועדים חל זול, שהולך לעבד בחל המועד, או אפלו בן ארץ ישראל שגא לחוץ לארץ, ומחלל את יום טוב שני שבגלויות בפרהסייה. והמלביץ פני חברו ברבים; שמבזה את חברו על לא דבר, ושופך את דמיו בחנם, אדם שלא עשה לך שום רע בחייו, וסתם מבזה אותו בחנם, ובפרט צדיק הדבוק בו יתברך. והמפסד בריחו של אברהם אבינו; שהיה פוגם בריחו, ונקמא לישון, או שמוזל במצות מילה, כמו שהחלו להג עכשו קלים וריקים ופוחזים, להקל במצוה הקדושה הזו, כגון: לבשל מצות מציצה פכה וכדומה, קולות שלא שמעו עליהן בעבר. והמגלה פנים בתורה שלא בתורה; שמסלף את דברי תורה, ומפרש פסוקי ומאמרי חכמינו הקדושים בדברי מינות ואפקורסות, וינו שמלביש דעותיו הנפסדות של כחי ועצם ירי עשו לי את החיל הזה בפסוקי תורה, ועוקר את האמונה הקדושה בו יתברך ובדברי חכמינו הקדושים, על ידי פרושי המסלפים, וגורם שבגיי אדם מתרקים מהאמונה הקדושה ומהקדוה

הקדושים, והמבזה את המועדות, והמלביץ פני חברו ברבים, והמפסד בריחו של אברהם אבינו, והמגלה פנים בתורה שלא בתורה, אף על פי שיש בידו תורה ומעשים טובים, אין לו חלק לעולם הבא:

הוא מעל פניו הוא דואג בקרבו ונכנס הרוח לזד פניו הנער ופניו ממכרמים וממלכיים וחוה שאמרו (בי"מ נה, ב) זעני ההלנה לזול סומקא וחמי חיואל: והמפר בריחו. שלא מל או שמל ומשך ערלתו המילה כדי שלא יראה שהוא מוחל: והמגלה פנים בתורה. שמראה פנים ופירושים צמורה שלא להלכה, כגון שממרגס ומורעך לא תמן להעביר למוך. ומורעך לא תמן לעצמך לארמיותא. ואין זה פשוטו של מקרא. ובכלל זה הדורש דרשות של דופי. פירוש אחר מגלה פנים שמעין פנים לעצור על דברי מורה בפרהסיא ציד רמה. ואין לו נזתא פנים: אף על פי שיש בידו תורה ומעשים טובים. ולא חור בתשובה מאחד מעצמות

התמימה. אף על פי שיש בידו תורה ומעשים טובים, אף שהוא בעצמו למד תורה, ויש לו מעשים טובים, ענשו גדול כל כך, עד שמקבל את הענש הכי קשה, והוא — שאין לו חלק לעולם הבא, שאף פעם לא ישיג רוחניות חיות אלקות, ולא יזכה להרגיש את אמתת מציאותו יתברך, ולא יתענג מערכות נעימות ויודות ויו חיות אלקותו יתברך. כי באמת מי שזוכה להתחזק בקדושה כל מהגני ישראל, אפלו במנהג קל שמקבל אצל אחינו בני ישראל מדור דור, ומכל שכן הלכה מפרשת, וכן הוא שומר את עצמו מאד לא לזלזל בצדיקים קדושים הדבוקים בו יתברך, ומאד מאד נזהר לשמר על המועדות, ובפרט שאינו עובד בחל המועד, ומחמיר על עצמו בזה, וכן נזהר מאד לא לזלזל ולא לביש ולהלביץ את פני חברו בשום פנים ואופן, יהיה איך שיהיה

שזידו אף על פי שזאלו עליו ימורים ומת ניסורים אין ויהיה מה שיהיה, הוא נזהר בזה, וכן מקפיד לו חלק לעולם הנח אצל אס חזר בתשובה קודם מותו אין לך דבר שעומד בפני המטובה: טו הוי קל לראש. לפני אדם גדול חזק ויושב בראש נשיצה. הוי קל לעבודתו ולשמט לפניו: ונוח לתשחורת. לנאדם נחור ששערותיו שחורות אינן זריץ להקל עמך כל כך אלא תעמוד לפניו בנחם וביסוד: והוי מקבל וכו'. נגד כל

טו רבי ישמעאל אומר, הוי קל לראש ונוח לתשחורת, והוי מקבל את כל האדם בשמחה: יי רבי עקיבא

לחנך חרופי תורה, וכל חרופי השם רק לקרב את נשמות ישראל אליי: ותברך, ומאיר בהם אמתת מציותו ותברך, אם אדם זוכה לעשות את

אדם בין ראש בין תשחורת תעמוד בשמחה. מקבל כמו מקביל מרגום נגד קבל. פירוש אחר הוי קל לראש כראשיתן שאלמה נחור הוי קל לעשות רעון וזרף.

ותברך שמסבב אותו, ואינו רואה משום דבר

רק ורחמיית חיות אלקות. ודבר זה אי אפשר להסביר לאחר כלל: כי באמת מי שזוכה לעשות את רצונו ותברך, אינו רואה משום דבר בזה העולם דבר את נשמות מציותו ותברך, ומי שאינו רואה אותו בזה, אינו יכול להבין את זאת, כי סוף כל סוף הוא נמצא בגשמיות ובחמירות העולם הזה, המלא העלמות והסתרות וכסויים, שאין אדם מסוגל להבין איך שהצדיקים הקדושים הדבוקים באין סוף ברוך הוא, ובטליו ומבטליו לגמרי בו ותברך, שאין לפניו כראיה עיניהם כלום, רק עצם עצמיות אלקותו ותברך, ולכן לא בתנם שאלו המתקלים את קדשי ומנהגי ישראל, ומתולדים בצדיקים אמתיים, ומביאים ומקלים במועדי השנה, ובפרטיות בחול המועד שעושים מלאכה, ומלבינים את בני אדם, ומתרפים ומביאים אותם, ופוגמים בבכרית, שעל ידי כל זה מתם נחמלא טוהף וצואה, עד שמגלים פגים בתורה, ומפרשים את התורה כפי מתם העקים, אפלו שלומדים תורה, ויש להם מצשים טובים, אין להם משג שיש דבר בזה עוד בחיים חיותו של האדם, שיכול להיות בטל ומבטל לגמרי באין סוף ברוך הוא, ואינם רוצים שום דבר, רק את עצם עצמיות אלקותו ותברך, בלי שום לבושים, כי אפלו את העולמות הרחובים הם אינם רוצים, כי מתענגים מצעם האלקות המתלבשת, בכיכול, בתוך העולמות, עד העולם הגשמי והחמרי הזה, אשר זה התענוג הכי גדול שרק יש להתענג בו, כי אינה עוד תענוג יש בעולם, יותר מהשגת אלקות ודבקות בו ותברך? אשרי הצדיקים ואשרי דבקהים, והבן למעשה.

טו הוי קל לראש ונוח לתשחורת, והוי מקבל את כל האדם בשמחה: צריך שתודע, אהובי, בני! אשר אדם צריך להתחיל לעבד את קונו כשהוא צעיר מאד, כי כך אמרו חכמינו הקדושים (שבת קנב): ינקותא בלילא דנורא, עקר יפי הפרח כשהוא צעיר בפעירותו, ואמר רבנו ז"ל (ספר המדות, אות תשובה, סימן עג): העבודות שאדם עובד את השם בבחירתו, כל יום ערכו קר משנים רבות של עבודה לעת זקנותו; כי כשאדם כבר זקן, קשה לו מאד כל דבר, וכמאמרם ז"ל (שבת קנא): עשה עד שאתה מוצא ומצוי לך ועודך בנדי; ואף שלמה אמר בתקמתו (קהל יב. א): ויזכר את בוראך בימי בחורתיך, עד אשר לא יבאו ימי הרעה — אלו ימי הזקנה. ואמרו (שם) שדעותן של זקנים משתנות, כי כשבאים לידי זקנה, הוא כבר חלש מאד, וקשה לו לצמצם

את עצמו ללמוד, ועוברים עליו משברים ונזלים. (שם), שאפלו גבשושית קטנה דומה עליו כהרי הרים, וחתחתים בדרך בשעה שמהלך בדרך, געשו לו תוהים. וזה שאמר התנא הקדוש: **הוי קל לראש, תהיה קל פגור בשאתה עדין בגיל צעיר, ותרה בתפלה ובקשה, ותשפך את לבך אליו**

ותברך, ותיבקש על עצמך בחמים ותחנינים, וכן תתמיד בלמוד התורה הקדושה בהתמדה ובתשוקה רבה, כי כל זמן שאדם צעיר, או יש לו את הכחות והסכלנות והעצבים לעסק הרבה בתורה ובתפלה ובקיום מצוות מעשיות, מה שאין בן פשאים כבר מבגר ונעשה זקן, קשה לו מאד מאד לצמצם את עצמו וללמוד ולהתפלל. ולכן אם תשיקע בימי גערך הרבה מאד לעסק בתפלה והתבודדות, ובלמוד התורה הקדושה, אזי יונח לתשחתך, לשפך תהיה זקן, והכל יבוא לך בקשיי קשיים, כי תהיה כבר משהר מרב צרות שעברו עליך במשך כל ימי חייך, עם כל זאת תוכל לקבל את זה, כמאמרם ו"ל (שבת קוב): תלמידי חכמים, כל זמן שפמקנינין — חכמה נתוספת בהם, שגאמר (איוב יב, יג): "בישישים חכמה וארך ימים תבונה", ועמי הארץ כל זמן שפמקנינין, טפשות נתוספת בהן, שגאמר (איוב יב, כ): "מסיר שפה לנגאנים, וטעם זגנים יקח"; והעולה על הכל, צריך שתזכר, אהובי, בני! אשר והוי מקבל את כל האדם בשמחה — בין בגערותך ובין בזקנותך, תמיד תקבל את כל אדם בשמחה ובסבך פנים יפות, כי בזה תהנה לעצמך שם טוב. כי בני-אדם אהבים אחד שהוא תמיד שמח, ואינו מתלונן על אף אחד, ואינו מספר את צרותיו. וקבל זה תכניס היטב בדעתך, שרבנו ו"ל אמר (לפשימוה"ר, חלק א, סימן כט), אשר טוב הכל תפצים לשמע, כל אדם בזה העולם רוצה לשמע רק דברים טובים: חייך, שמחה, סבך פנים יפות, אף אחד אינו מענין לשמע את הצרות של אחר, ולכן בשעובר עליך מה שעובר, העקר מספר לתקדוש-ברוך-הוא את כל אשר עם לך, כי רק הוא יתברך מבין אותך, ורק הוא יתברך יכול לעור לך, ובני-אדם אינם מתענינים בשום דבר, ולכן והוי מקבל את כל האדם בשמחה, ובזה תשא חן בעיני כל ראיך, בין בגערותך ובין בזקנותך, כי אף אחד אינו רוצה לשמע את הצרות של אחרים, אזי עדיף לך לקבל את כלם בשמחה, ואז כלם יתפשו את קרבתך, והבן למעשה.

וי רבי עקיבא היה בתחלה רחוק מאד, עד שאמר (פסחים טו): כשהייתי עם הארץ אמתית: מי יתן לי תלמיד חכם, ואנשכנו בתמור. אמרו לו תלמידיו: רבי, אמר בכלב. אמר להן: זה נושף ושובר עצם, וזה נושף ואינו שובר עצם. ולכן דיקא הוא שהביר מה שקורה בחוץ, כי בתחלה כשהיה רחוק לגמרי, היה אומר: שחוק וקלות ראש מרגילין את האדם לערנה; מה מביא את האדם לפל כל כך עד גלוי עריות, בתמנא לישנבן? זה שחוק שיש בו קלות ראש, כי ביון שאדם מקל את ראשו, הוא כבר עלול לעבר על עבודה זרה, גלוי עריות ושפיכות דמים ממש, כי אף שהאדם שחוק ומשמח את עצמו, שנה דבר גדול מאד, אבל ביון שמתחבת לזה קלות ראש, הוא כבר יבוא לעברות הכי גרועות, כמאמרם ו"ל (שמות רבה, פרשה מב, סימן א) אצל חטא העגל,

וכגון מועדי ה' אשר תקראו אחס שנכתב חסר בשלש לא עבודת כוכבים עשו בלבד, אלא גלוי מקומות. ללמד "אחס" אפילו שוגגים "אחס" אפילו עריות ושפיכות דמים, ואין שחוק האמור כאן מזדים "אחס" אפילו מוטעים: מעשרות סייג אלא עבודת כוכבים וגלוי עריות ושפיכות לעושר. דכתיב עשר מעשר עשר בשביל שמעטער: דמים. ומגזין לשחוק שהוא שפיכות דמים? נדרים סייג לפרישות.

זומן שלם ממחיל צפרישות וממירא שלא יעבור. מקבל עליו בלשון נדר שלא יעשה כך **סיג לעושר. נדרים, סיג לפרישות.** **סיג לחכמה,** וישתקו לפנינו, וגלוי שתיקה: **יה הוא ה'יה אומר,** עריות מגזין? שגאמר (בראשית לט, יז): "בא אלי

העבד העברי לצחק ב"י וגו', והכל מחמת קלות ראש: כי אדם צריך תמיד לחשב, שהוא יתברך נמצא, ואין בלעדינו נמצא, והכל לכל אלקות גמור הוא, כי מלא כל הארץ כבודו, ולכן תמיד צריך לשבת בכבוד ראש, לידע שהוא יתברך נמצא איתו, עמו ואצלו. ולכן אמרו חכמינו הקדושים (ברכות ל:): אין עומדין להתפלל אלא מתוך כבוד ראש. חסידים הראשונים היו שוהין שעה אחת ומתפללין, כדי שיתנו לבם לאביהם שבשמים. כי כבוד ראש הינו שאדם מרגיש שהשכינה נמצאת אצלו, ואז הוא מתנהג בדרך ארץ גדולה מאד. וכן מוכא (שלחן ערוך, אר"ח חיים, סימן צח, סעיף א'): המתפלל, צריך שיתנו לבו פרוש המלות שמוציא בשפתיו, ויתחשב כאלו שכינה נגדו, ויסיר כל המתשבות הטורדות אותו, עד שתשאר מחשבתו וכונתו ובה בתפלתו, ויתחשב אלו הנה מדבר לפני מלך בשר ודם, הנה מסדר דבריו ומכוון בהם יפה לכל יקביל, קל וחמור לפני מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא, שהוא חוקר כל המתשבות. וכן היו עושים חסידים ואנשי מעשה, שהיו מתבודדים ומכוונין בתפלתם, עד שהיו מגיעים להתפשטות הגשמיים ולהתגברות כח השכלי, עד שהיו מגיעים קרוב למעלת הנבואה. ואם תבוא לו מחשבה אחרת בתוך התפלה — ישתק, עד שתתבטל המחשבה. וצריך שיתחשב בדברים המכניעים הלב, ומכוונים אותו לאבי שבשמים, ולא יחשב בדברים שיש בהם קלות ראש: הנה: ויתחשב קדם התפלה מרוקמות האל ותעלה ובשפלות האדם, ויסיר כל תענוגי האדם מלבו. נמצא, שנקלות ראש קשמתתבר עם שחוק של התול, זה רגלים לגלוי עריות, שיפל בנוקבא דתהומא רבא, רחמנא לצלן. ולכן הזהיר פל-פך רבי עקיבא על דבר זה, שלא יתבר שחוק וקלות ראש, כי זה ירגילו להקל ראש לגמרי, עד שיבוא לגלוי עריות, רחמנא לצלן. ונותן ארבע עצות איך להתרחק משחוק וקלות ראש, שלא יבא לידי גלוי עריות: א. מסת' סג לתורה, יסוד היסודות ביהדות הוא אמונת חכמים, ולקבל את המסורה מתכמי הדור, ולא יסמך על שכל עצמו כלל, אלא כפי המסורה לנו על-ידי חכמי התורה, חכמי ישראל, הדבוקים באין סוף ברוך הוא, ובטלים ומבטלים לגמרי בעצם עצמיית אלקותו יתברך, אצלם מנחת המסורה, כפי שקבלו הם מרבותיהם, ורבותיהם מרבותיהם, וכן מדור דור, וזה סיג ונגד גדול לקבל בו את התורה. ב. מעשרות סיג לעושר; אדם צריך להרגיל את עצמו להרבות בצדקה, ולפזר את מעותיו לצנינים ולקשני יום, וזו סגלה לעשירות, ועל-ידי עשירות יתרחב דעתו, ויוכל להפיר את הבורא יתברך שמו, וילמד תורה בגדלות המחין. ג. נדרים סיג לפרישות: כשאדם מקבל על עצמו בגדר לפרש את עצמו מכל מיני תאוות ומדות רעות, זה יעזר לו מאד בעבודת השם יתברך. ד. סיג לחכמה שתיקה; ועקר התכלית שאדם צריך להגיע

בְּזֶה הָעוֹלָם, הוּא לְהִיּוֹת דְּבוּק בּוֹ יִתְבַּרַךְ וּכְךָ וְעַל יְדֵי כֵן הוּא כּוֹנֵן אֵת לְעוֹלָם: סייג לחכמה בדבוקות אין סוף, להיות בטל ומבטל לגמרי שתיקה. כמה אמן קיימנו אי נשמיקה מדברי מורה בעצם עצמיות אלקותו יתברך, שזה עקר הרי כבר כמיני והגית זו וגו' אי נשמיקה מרכילות החכמה העליונה, ואי אפשר להגיע לזה אלא ולשון הרע וקללה לאורייתא ניעוה. הא לינו מדבר אלא

על-ידי שתיקה, וכמו שאמר רבנו ז"ל (לקוטי מוה"ר, חלק א', סימן רלד), אשר עלית העולמות זה נעשה על-ידי קרשית

חֲכִיב אָדָם שֶׁנִּבְרָא בְּצַלֵּם. חֲבֵה יִתְרָה נֹדַעַת לֹו שֶׁנִּבְרָא בְּצַלֵּם, שְׁנֹאָמֵר (בְּרֵאשִׁית ט), כִּי בְּצַלֵּם אֱלֹהִים עָשָׂה אֶת הָאָדָם. חֲכִיבִים יִשְׂרָאֵל שֶׁנִּבְרָאוּ בְּנֵים

המחמשתשבה, שנדבק במקום שנדבק, בשמות ויחודים, ועולה מעולם אל עולם. ומי שרוצה להפגש אל עולם המחשבה צריך לשחק, כי אפלו אם ידבר אז איזה דבור הגון, הוא מפסיד המחשבה, שזה סוד (מנחות טו): שחק, כך עלה במחשבה! שלעלות אל המחשבה צריך לשחק, שזה בעצמו נקרא כבוד ראש, כי מרב דבקותו שנדבק בו יתברך, הוא מרגיש את אמתת מציאותו יתברך, אשר אין בלעדיו יתברך כלל, אזי הוא זוכה להגיע למדרגה קרובה לנבואה. וכל זה גלה רבי עקיבא דיקא, כי הוא הראה דרך קל ונכון איך להתרחק מכל מיני גלויות והנהגות רעים ומחשבות זרות, על-ידי שהתרחק משחוק וקלות ראש. ונותן ארבע צעות איך לזכות להגיע אל כבוד ראש, להרגיש את אמתת מציאותו יתברך, ומכל זה יכולים להתעורר, איך שכל בר ישראל יכול לחזור בתשובה שלמה כמו רבי עקיבא, ולהגיע לכל המדרגות שבועולם. וכמאמרם ז"ל (אבות דרבי נתן, פרק ו'): מה היתה תחילתו של רבי עקיבא? אמרו: בן ארבעים שנה היה, ולא שנה כלום. פעם אחת היה עומד על-פי הכאר, אמר: מי חקק אבן זו? אמרו: לא הפים שמדיר נופלים עליה בכל יום? אמרו לו: עקיבא, אי אמתה קורא אבנים שחקו מים. מיד היה רבי עקיבא דן קל וחומר בעצמו, מה רך פסל את הקשה, דברי תורה שקשים כבדל — על אחת כמה וכמה, שיחקקו את לבי שהוא בשר ודם. מיד חזר ללמד תורה. הלה הוא ובנו וישבו אצל מלפני תינוקות, אמר לו: רבי, למדני תורה. אמת רבי עקיבא בראש הלוה, ובנו בראש הלוה, כתב לו אלה-בית ולמדנה. היה לומד והולך עד שלמד כל התורה בלה, הרי שלך לפניך, אם אדם מחליט בעצמו לפרש מכל הכלי עולם הזה, וחזור בתשובה שלמה, הוא יכול לזכות ללמד את כל התורה בלה, ולהגיע לכל המדרגות שבועולם, עד שאמר חכמינו הקדושים (לקוטי שמעוני שמות, רמז קעג): כיון שראתה משה בפרגוד של הקדוש-ברוך הוא את רבי עקיבא דורש פתרי אמתות, אמר: אין לי עסק בשליחות של מקום, שלח נא בני משלח, שלח בני רבי עקיבא. ואמר (במדבר רבה, פרשה יט, סימן ו'): דברים שלא נגלו לרמשה נגלו לרבי עקיבא ותבטרו (איוב כח): "וכל אשר נאמרה עינינו" — זה רבי עקיבא ושבטיו, וזהו מה שאלה תכלה לזכות, אם לוקח את עצמו בנדיו, וחזור בתשובה שלמה באמת, ובורח משחוק וקלות ראש, ומדבק את עצמו במסורת החכמים כמו רבי עקיבא, שהתחבר אל רבי אליעזר ורבי יהושע, וקבל עליו גדר לפרש מכל הכלי העולם הנה, ועל-ידיה זכה למה שנזכה, עין לא ראתה, עד שהקים עשרים וארבעה אלה תלמידים, והבן למעשה.

יח חכבי אדם שנברא בצלם, חבה יתרה נודעת לו שנברא בצלם, שנאמר (בראשית ט, ו): "כי בצלם אלהים עשה את האדם". חכבין ישראל שנבראו בנים למקום, חבה יתרה נודעת להם

בשמיקה מדברי הרשום שצין אלס לחזירו שט לו
לארס למעט הדבור זהה כל מה שאפשר. ועליהס אמר
שלמה (משלי יז) גם חול מחרס חכס יחשב: יח חבה
יתירה נודעת לו. רמז"ס פירש חנה ימירה הראה

הקב"ה למדס שחודעו ואמר
לו ראה שנראמתין נלס.
שהמטיב לחזירו ומודיעו
הטובה שעשה עמו. מראה
חנה ימירה יומר משאלו
הטיב עמו ואינו חשוב בעיניו
להודיעו הטובה שעשה עמו.
יש לפרש חנה ימירה נודעת
להס. חנה גלויה ומפורסמת
שלא נלמד אהבה מסותרת
היה לו למקום ברוך הוא עם
הארס אלס אף חנה גלויה
ודועה לל: שנאמר כי לקח
טוב. כל מעשי בראשית

למקום. חבה יתרה נודעת
להם שנקראו בנים למקום,
שנאמר (דברים יד), בנים אתם
לה' אלהיכם. חביבין
ישאל, שמתן להם פלי
חמדה. חבה יתרה נודעת
להם שמתן להם פלי חמדה
שבו נברא העולם, שנאמר
(משלי ד), פי לקח טוב נתתי
לכם, תורתי אל תעזבו:

בן של הקדוש-ברוך-הוא, וקבל את התורה הקדושה, וכוזה ראוי לו לשמח כל ימי חייו; כי
באמת אנוחנו רואים, אשר בזה העולם עובדים על כל אחד ואחד משכרים וגלים פפי ענגנו וכפי
בחינתו וכפי שרשו בעולמות העליונים, ובפרוש גלה לנו רבנו ו"ל (לקוטי-מוהר"ן, חלק ב, סימן קיט)
מענין יסורי העולם הזה, שכל בני העולם כלם מלאים יסורים, אין גם אחד שיהיה לו עולם
הזה, ואפלו העשירים הגדולים ואפלו השרים, אין להם שום עולם הזה כלל, כי כל ימיהם בעס
ומכאובות, וכלם מלאים טרדות ודאגות ועצבות ויגון ונאנחה תמיד, וכל אחד יש לו יסורים
מיוחדים, ואין גם אחד מכל הגבירים והשרים, שיהיה לו הכל כסדר פרצונו תמיד, וכלם באחד
מלאים יסורים ודאגות תמיד, וזה ברור ונדוע לכל מי שבקי קצת בהם ובדרכיהם, ואפלו מי
שדקמה עליו, שיש לו העולם הזה בשלמות, ויש לו כל התענוגים: עשר ונכסים, וכבוד והון רב,
וארמונים גדולים וכלים נפלאים, ותכשיטין וסגלת מלכים, עם כל זאת אם יסתכלו בו היטב,
יראו שגם הוא מלא פעס ומכאובות הרבה תמיד, בכמה מיני אפנים וענגים, בנראה בחוש למי
שרוצה להודות על האמת, ואין צריך לבאר זאת למי שיש לו מח בקדקדו, ומסתכל קצת בהם
באמת. וקמו שאמר החכם מפל האדם (קהל ב, כג): "פי כל ימיו מכאבים וכעס" וגו', וכתוב
(איוב ז, ז): "אדם לעמל יולד", (שם יד, א): "קצר ימים ושבע רגו"; ומצא, שאין מי שלא יסבל
איה סבל בזה העולם, עם כל זאת אין זו התכלית שישאר בגיהנום של העולם הזה, אלא התבונת
לו להחיות את עצמו עם כל מה שיוכל. ולכן יש לכל בר ישראל להחיות עצמו עם שלשה
דברים: א. חביב אדם שנברא בעולם, חבה יתרה נודעת לו שנברא בעולם, שנאמר (בראשית ט, ט):
"פי בעולם אלהים עשה את האדם"; כל בר ישראל נקרא אדם, כמאמרם ו"ל (יבמות סא.) על

הַפְּסוּק (וַיִּזְקַאל לָהּ, לֹא): "וְאַתָּן צְאִי צֵאן מִרְעֵיחַ אֲדָם אֲתֶם, אֲתֶם קְרוֹיִין אֲדָם, וְאִין הַעֹבְדֵי כּוֹכְבִים קְרוֹיִין אֲדָם. וְהוּא נִבְרָא בְּצִלְם אֱלֹקִים, כִּי כְמוֹ שֵׁשׁ לְאָדָם מִ"ח אֵיבָרִים וְשִׁסָּה גִידִים גְּשָׁמִיִּים, כִּף יֵשׁ לְמַעְלָה בְּשָׁמַיִם תַּרְנִי"ג עוֹלָמוֹת, שְׁהֵם בְּרַגְמַת אֲדָם, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב (בְּרֵאשִׁית א, טו): "וַיַּעֲשֶׂה אֱלֹהִים בְּצִלְמֵנוּ כְּדְמוּתֵנוּ", אֲשֶׁר יוֹדֵעַ לְמַעְלָה אִין שׁוּם דְּמוּת וְצִלְם כָּלֵל, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב (דְּבָרִים כו, טו): "אֲרוּר הָאִישׁ אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה פֶסֶל וּמַסֵּכָה, תוֹעֵבַת הַגּוֹי"ה מַעֲשֶׂה יְדֵי חַרְשׁ וְשֵׁם בִּסְתֵר", וְאִמְרוּ בַּזֶּהר (בַּהֲסַחֲלַת הָאֲרֵבָא וּבֵא גֵשָׁא קַח, וְכֵן תַּחֲתֵי וְזֵר בַּהֲקַדְמָה) אֲשֶׁר פְּסוּק זֶה סוֹכֵב עַל הָאֲזִקְרָה הַגְּדוּלָּה, שְׁלֹא יַחֲשֹׁב הָאָדָם, שֵׁשׁ לְמַעְלָה אֵינָה דְּמוּת אוֹ צִלְם אוֹ תַבְּנִית, כִּי לִית מַחֲשָׁבָה תַפְסִיחָה בֵּיהַּ כָּלֵל וְכוּ', עֵין שָׁם; אֲלֹא הַעוֹלָמוֹת הֵם מְסֻדְרִים כְּרַגְמַת אֲדָם, כְּמוֹ שְׁלֹאָדָם הַגְּשָׁמִי כֵּאֵן בְּזֵה הַעוֹלָם יֵשׁ מִ"ח אֵיבָרִים וְשִׁסָּה גִידִים, כִּף לְמַעְלָה הַעוֹלָמוֹת מְסֻדְרִים בַּתַּרְנִי"ג עוֹלָמוֹת כְּגֻנְדַּר הַתַּרְנִי"ג מְצוּוֹת: מְצוּוֹת מְצוּוֹת עֲשֶׂה, וְשִׁסָּה לֹא תַעֲשֶׂה, וְזוֹ מְצוּוֹת דְּרַבְּנָן, שְׁפִינְיָד הֵם כַּתְּוִר, וְכָשֶׁבֶר יִשְׂרָאֵל שְׁנֹקְרָא אֲדָם, שֵׁשׁ וְשִׁמְחָה עִם כָּל מְצוּהָ וּמְצוּהָ שְׁנֵתָן לוֹ הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, וְשִׁמְחָה בְּעַת קִיּוּמָם, אִין וְשֵׁלֵם אֲצִלוֹ צוּרַת וְצִלְם הָאָדָם, כִּי הוּא תְּמִיד שְׁמַח, שְׁנֹבְרָא בְּצִלְם אֱלֹקִים. ב. תְּכִיבִין יִשְׂרָאֵל שְׁנֹקְרָאוּ בְּנִים לְמַקּוֹם, חַבְהָ יַתְרָה נוֹדַעַת לָהֶם שְׁנֹקְרָאוּ בְּנִים לְמַקּוֹם, שְׁנֹאָמַר (דְּבָרִים יד, א): "בְּנִים אֲתֶם לַתַּהוֹנֵה אֱלֹהֵיכֶם"; וְכֵן צְרִיכִים לְשִׁמְחָה מֵאֵד מֵאֵד, שֶׁהַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא בְּחַר בְּנוֹ וּבְנֵי חֲנִי, אֲשֶׁר אִין עוֹד שְׁמַחָה בְּשִׁמְחָה זוֹ, שֶׁהָאָדָם יוֹדֵעַ שֶׁהוּא בֶן יַחֲדֵי שֵׁל הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, וּבְדַרְבָּךְ כָּלֵל מַה שְׁבֵן יַחֲדֵי מִבְּקַשׁ מֵאֲבִיו — מִקְּבֵל, אִם מִתְעַשֵּׂשׁ, וְלָכֵן צְרִיכִים לְשִׁמְחָה, שְׁנֵיבְנוּ לְהִקְרָא בְּנִים לְמַקּוֹם בְּרוּךְ הוּא. ג. תְּכִיבִין יִשְׂרָאֵל, שְׁנֵתָן לָהֶם כְּלֵי חַמְדָּה, חַבְהָ יַתְרָה נוֹדַעַת לָהֶם, שְׁנֵתָן לָהֶם כְּלֵי חַמְדָּה שְׁבוּ

נִבְרָא הַעוֹלָם, שְׁנֹאָמַר (מְשִׁלֵּי ה, ב): "כִּי לָקַח טוֹב נָתַתִּי לָכֶם תּוֹרַתִי אֵל תַּעֲזוּבוּ"; וְכֵן צְרִיף לְשִׁמְחָה, שְׁנֵיבְנוּ לְקַבֵּל אֶת תּוֹרַתוֹ הַקְּדוּשָׁה, שְׁהִיא חֻקְמַתוֹ יַתְבְּרֵךְ, שְׁתֵּינָתָה גְּנוּזָה אֲצִלוֹ בְּבֵית גְּנוּזִי, וְהַמְּלָאכִים לְחַמְזוֹ שְׁלֹא יַתָּן לָנוּ אֶת הַתּוֹרָה הַקְּדוּשָׁה, כִּי הִיא שִׁיכַת לָהֶם, וּמִשָּׁה רַבְּנוּ מִסַּר אֶת נַפְשׁוֹ, וְהוֹרִיד לָנוּ אֶת הַתּוֹרָה, וּבְנֵי חֲנִי קָבֵלְנוּ אוֹתָהּ בְּמַתְנָה גְּמוּדָה מִמֵּנוּ יַתְבְּרֵךְ. וְלָכֵן צְלִינוּ לְשִׁמְחָה מֵאֵד מֵאֵד עִם תּוֹרַתוֹ הַקְּדוּשָׁה, שְׁהִיא חֻקְמַתוֹ יַתְבְּרֵךְ, וְכָשֶׁאָדָם לוֹמַד תּוֹרָה, נִכְנָס בְּכִכּוּל בַּתּוֹף חֻקְמַתוֹ, אֲשֶׁר אִין עוֹד שְׁמַחָה יוֹתֵר גְּדוּלָּה מֵזוֹ. וְלָכֵן מְגַלָּה לָנוּ הַתַּנָּא הַקְּדוּשׁ רַבִּי עֲקִיבָא, שֶׁהָאָדָם צְרִיף לְשִׁמְחָה מֵאֵד מֵאֵד עַל נֵעַם חֻלְקוֹ, שְׁנֵיבְנָה לְהַבְּרָא בְּצִלְם אֱלֹקִים, שְׁבִשְׁבִיל זֶה הוּא נִבְרָא אֲדָם, וְהוּא בֶן שֵׁל הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, וְכֵן קָבֵל אֶת הַתּוֹרָה הַקְּדוּשָׁה שְׁהִיא חֻקְמַתוֹ יַתְבְּרֵךְ. וְכָשֶׁאָדָם שְׁמַח בְּשֵׁלֵם בְּחַיִּנוֹת אֵלוֹ: אֲדָם, בֶּן, תּוֹרָה, אִין שׁוּם דְּבַר בְּעוֹלָם אִינוּ יְכוּל לְשַׁבֵּר אוֹתוֹ. וְאוּלַי אֵל זֶה בֶּן רִשׁ"י הַקְּדוּשׁ, שְׁנֹאָמַר (שְׁמוֹת ו, ג): "וְאֵרָא" — אֵל הָאֲבֹת; שְׁמַקְשִׁים הַעוֹלָם, מַה חֲדָשׁ רִשׁ"י הַקְּדוּשׁ עִם תַּבַּת "אֲבֹת"? אֲלֹא גֵלָה הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא לְמִשָּׁה רַבְּנוּ: "וְאֵרָא אֵל אֲבָרְהָם אֵל יִצְחָק וְאֵל יַעֲקֹב בְּאֵל שַׁדַּי, וְשָׁמִי הַגּוֹי"ה לֹא נוֹדַעַתִּי לָהֶם", שֶׁהִלְכְּתִי עִמָּהֶם בְּמִדַּת הַדִּין, וְלֹא הִרְהוּוֹ אַחֲרַי מִדוּמִי, וְאִם בֶּן אִיף הַחַיִּיקוּ מִעַמְדֵי בְּזֵה הַעוֹלָם, מֵאַחַר שֶׁעֲבָרוּ עֲלֵיהֶם כָּל-כֶּף הַרְבֵּה צְרוּת וְזוֹטוּרִים, מִכְּאֲבוּכִים וְנִסְיוֹנוֹת קָשִׁים וְזָרִים? אֲלֹא שֶׁהַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא הַתְּגַלָּה אֲלֵיהֶם דִּיקָא עַל-יְדֵי שְׁחֻקָּו אֶת עֲצָמָם עִם שְׁלִשָּׁה דְּבָרִים אֵלוֹ: אֲדָם, בְּנִים, תּוֹרָה, שְׁנֵה רֵאשִׁי תַבּוֹת: אֲבֹת, שְׁכַל מַה שֶׁרַק עֲבַר עֲלֵיהֶם, וְנִדְרָו שְׁהֵם אֲדָם יִצִּיר כְּפִיו שֵׁל הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, וְהַבְּנִים שֵׁל הַמַּקּוֹם בְּרוּךְ הוּא, וְגַם קָבֵלוּ אֶת הַתּוֹרָה, כְּמֵאֲמָרָם וְ"ל יוֹמֵא כח:): קָם אֲבָרְהָם אֲבִינוּ אֲפִלוּ עֲרוּבֵי תַבְשִׁילִין, שְׁנֹאָמַר (בְּרֵאשִׁית כו, ה): "עַקְבֹּב אֲשֶׁר שָׁמַע

שנאמר זו ורע אלהים כי טוב לא נעראו אלא בשביל
המורה שנקראת לקח כמה דלמא אמר (דברים לב) יערוף
ממנו לקחי:

יש הכל צפוי. כל מה שאדם עושה בחזרי חדרים גלוי
לפניו: והרשות נתונה. בידו
של אדם לעשות טוב ורע
כדכמיב (דברים ל) ראה נפמי
לפניך היום את החיים וגו':
ובטוב העולם גדון. נמדה

יש הכל צפוי, והרשות נתונה, ובטוב העולם גדון. והכל לפי רב המעשה:

אברהם בקלי, וישמר משמרתי מצותי חקתי
ותורתיי, מאי "תורתיי"? אלא אחת תורה
שבכתב ואחת תורה שבעל-פה. וכן בניו יצחק
ויעקב קבלו ממנו את התורה. ולכן בזה התיי
את עצמם — עם אבות,
היינו: אדם, בנינים,
תורה, ודוקא רבי יעקבא
גלה את הגלוי הנה, כי
עליו אמרו חכמינו
הקדושים (שיר השירים רבה, פרשה א', סימן כז): רבי
יעקבא כנגס בשלום ויצא בשלום, כי לשאדם
מחיה את עצמו עם כל נקדה ונקדה קטנה שרק
יכול, על-ידיה הוא אף פעם לא יקשל, והבן
למעשה.

יש הכל צפוי: צריך שתדע, אהובי, בני! אשר
כאן מרמזו סוד הדיעה והבחינה, כי באמת
אין שום מציאות בלעדיו: תברך קלל, והכל
לכל אלקות גמור הוא, ונדבר גדול ונדבר קטן
אינו געשה מעצמו, אלא בהשגחת המאציל
העליון, והכל בחשבון צדק מה שיעבור על
האדם, כי קך נגזר מראש מה יהיה בסוף. וכל
מה שאנחנו רואים בזה העולם — הכל כבר
נגזר למעלה, שקל זה הוא בכלל הדיעה,
שאדם צריך לדעת, שהכל ממנו תברך. וכמו
שגלה לנו הבעל-שם-טוב הקדוש זי"ע, אשר
אפלו קש אינו נופל מעגלת תבן בלי שישגח
ממנו תברך, כל-כך גדלה השגחתו הפריטי
פריטית, אף שעה לא מעלה ולא מוריד, אם נפל

הקש מהעגלה אם לאו, עם כל זאת גם זה משגח ממנו תברך, וכבר היה צפוי מראש מה יהיה
בסוף, מפל שפן מה שיקרה עם צומח ועם חי, וכל שפן וכל שפן עם מדבר, ובאין ערך קלל
מה שיקרה עם בר: ישאל, ועל אחת כמה וכמה עם צדיק הדבוק לגמרי באין סוף ברוח הוא,
שהכל כבר צפוי מראש מה יהיה בסוף, כי ברגע של הבריאה כבר הכריזו בשמים מה יעבר על
נשמה זו או על נשמה זו, מתחלה ועד סוף, ומכל שפן מה שיעבר על צדיק קדוש הדבוק בו
תברך בתמידות, עם כל זאת עליך לדעת, אהובי, בני! אשר והרשות נתונה לעשות לכל אדם
כרצונו, הינו שמסרו את הבחירה בידו, וכמו שאמר רבנו ז"ל פעם למוהר"ג ז"ל (שיחות-הראו),
סימן ש'): כל מה שאמת רואה בעולם, כל מה שגמץא בעולם, הכל בשביל הבחירה והנסיון, כי
רואים שנותנים רשות לרשעים להפיץ זמה, שקרן, תעוב, ערם וזהו, להכשיל בגי'אדם

שלו, על-ידי-הוא הוא רואה שהבחירה והידיעה תלוים זה בזה. וכמוכא בדברי רבנו ז"ל (לקוטי מוהר"ן, חלק ב', סימן יז), אפשר אין אנו יכולים להבין מהו טבע והשגחה, כי באמת גם הטבע הוא השגחתו יתברך, וזה אי אפשר לצדק להבין שני דברים כאחד, דהיינו הטבע, שבאמת הוא השגחתו יתברך, שזו ידיעה שהיא ההשגחה, ובחירה, שהוא טבע, ולכן הם שני הפכים בנושא אחד, ומזה נגרם שרבים נתפקרו, שראו איך שאלו הרשעים השיגו חיל, ולא חסר להם שום דבר, ואלו הצדיקים סובלים עולבנות וכיונות, חרופים וגדופים, צרות ויסורים מאינשי דלא מעלי. ולכן עקר העצה — להשליך את דעתו וחקמתו המדמה, ולידע שלא יודעים כלל, והכל לפי רב המעשה, איך שהאדם זוכה לקדש את יצונו, אנוני, חסמו ופיו, בן זוכה לשלך לשר, שמבין שגם בתוך הטבע ובתוך הבחירה גנוזה ההשגחה והידיעה שהכל ממנו יתברך, אשרי מי שמשליך את חקמתו המדמה, ואינו נכנס בשום חקירות וסקפות עליו יתברך, או על צדיקיו, כי בפרוש גלה לנו רבנו ז"ל (לקוטי מוהר"ן, חלק ב', סימן נב): מה שקשה קשיות על הצדיקים, זה מבקח להיות, כי הצדיקים מתדמים ליוצרים [עין בראשית רבה (פרשה כו, סימן א'): גדול כחן של נביאים, שמדמין צורה ליוצרה]. וכמו שקשה קשיות על השם יתברך, כמו-כן בהכרח שיהיה קשה קשיות על הצדיק, כי הוא מתדמה אליו יתברך. וסם רבנו ז"ל, וכענין הקשיות שקשה על השם יתברך אמר: אדרבה, כך ראוי להיות, דיקא שיהיו קשיות על השם יתברך, וכך נאה ונפס לוי יתברך לפי גדלתו ורוממותו, כי מעצם גדלתו ורוממותו, שהוא מרמם מאד מדעתנו, על-כן בודאי אי אפשר שנבין ונשיג בשכלנו הנהגתו יתברך, ועל-כן בהכרח שיהיו עליו יתברך קשיות, כי כך נאה ונפס להבורא יתברך, שיהיה מרמם

בהחירות נעים ובמעשים מגנים, כדי לנתקם מהדבקות באין סוף ברוך הוא. וכן נהנו רשות לכל מיני גואפים פככים, שימלאו פמכות של גאוף וכפירות ואפיקורסות, והכל כדי להכשיל בגי'אדם, ולנתק אותם מדבקות באין סוף ברוך הוא; כי באמת הכל לכל זה אלקות גמור הוא, עם כל זאת מסר הקדוש-ברוך-הוא את הבחירה בידי אדם, והכל — כדי שיבחרו בטוב, ומכאן בדברי רבנו ז"ל (לקוטי מוהר"ן, חלק א', סימן סד), שהצדיק צריך לרדת בזהמא ובכלכותו של כפירות ואפיקורסות, ולעין בכל מיני תועבות רעות שלקח, כדי שיוכל להוציא את הנשמות שגפלו לשם. ואת הידיעה ואת הבחירה הזו קשה מאד לבגיאדם לקבל, כי איך משתים יחד ידיעה ובחירה, כי הרי הם שני הפכים! אכל גלה לנו רבנו ז"ל (לקוטי מוהר"ן, חלק א', סימן כא), אשר ובטוב העולם נדון, והכל לפי רב המעשה, הינו שהאדם צריך לקדש ולטהר את הצינים, האונים, החטם והפה, שהם השכעה גרות, שבהם מאיר המוח, שהוא כמו השמן שבמצא בתוך המנורה, כי העולם נדון רק בטוב, הינו אם אדם מתנהג בטוב, כך מתנהגים אתו, ולהפך, חס ושלום, אם הוא מתנהג ברע — כך מתנהגים אתו. ולכן קשבר ישראל מקדש ומטהר את יצונו להסתכל רק ברוחניות חיות אלקות, ומקדש את אנוני לשמע את פנימיות קולו יתברך, שקורא את האדם לחזר אליו, ומקדש את חטמו, שאינו מקפיד ואינו כועס על שום דבר, ומכל שכן לשמקדש ומטהר את פיו, שיהיה כלי קדש לנבר רק דבורי אמונה והשגחה פרטית, ולגלות ולפרסם לכלם את אמתת מציאותו יתברך, ועל-ידי-הוא הוא אוחז בטוב, וכך הוא נדון, והכל לפי רב המעשה, כי הכל תלוי כפי בחירת האדם, וכאמרו רבים נתפקרו דיקא מזה, שהפרידו בין הידיעה ובין הבחירה, אכל אם אדם מקדש ומטהר את השכעה גרות

כ הכל נתון בערבון. רגלויה דכר נש אינו ערנין ונשא מדעתנו, שעל ידיה קשה הקשיות, ואם ציה. לאחר למחנעי תמן מופלין ימיה: ומצודה הייתה הנהגתו כפי חייב דעתנו, אס"כ בנה, חס פרוסה. יסורין ומיסה: החנות פתוחה. וזני אלס ושלום, דעתו כדעתנו, ולכן בהקב"ה שלא גבין נכנסים סס ולוקחים זהקפה: והחנוני מקיף. את דרכיו. וכמו כן יהיה נבצר מאננו להבין

ומאמין לכל הנא לטוב. כך וזני אלס חוטאים בכל יום והקב"ה מממין להס עד נא עמס: והפנקס פתוח. למכזב זה הסקפות כדי שלא ישכח: והיד כותבת. שלא מאמר סף על פי שהפנקס

כ הוא היה אומר, הכל נתון בערבון, ומצודה פרוסה על כל החיים. החנות פתוחה, והחנוני מקיף, והפנקס פתוח, והיד כותבת, וכל

להבין את דרכי המקום ברוך הוא וברוך שמו, ואת דרכי הצדיקים, ועל כן עלינו לזכר היטב מה שאמר התנא הקדוש: הכל צפוי כבר מראש מה יהיה בסוף, בהשגחה פרטי פרטי, והרשות נתונה לאדם לעשות פטוב בעיניו, שזו הבחירה שמסרו לכל אחר בידיו, ובטוב העולם גדול, כי (איכה ג, לה): "מפי עליון לא תצא הרעות והטוב", שהכל תלוי כפי האדם, כי אם הוא נמשך אחר הרע — הרע נמשך אחריו, ואם נמשך אחר הטוב — הטוב נמשך אחריו, דאית צדק ומשפט כפום עובדיהו דבגיי נשא, והכל לפי רב המעשה, כי העקר הוא מעשה בפעל, איך שאדם מתנהג — כן מתנהגים עמו למעלה, כי במדה שאדם מודד — בה מודדין לו; והענין עמק עמק, איך הטוב והשגחה, הדיעה והבחירה, מתחברים יחד, והבן למעשה.

כ הכל נתון בערבון: צריך שתדע, אהובי, בני! אשר אדם צריך לבטל את עצמו לגמרי אל האין סוף ברוך הוא, ולידע ולהודיע ולהנביע, אשר אין בלעדי יתברך כלל, והכל לכל אלקות גמור הוא. ובידיעות אלו יתברר לו, שהוא נמצא פה בנה העולם רק להוציא שליחותו, לקיים את מצוותיו יתברך בתמימות ובפשיטות גמורה, ולשמר את עצמו מלעשות את הרע. והוא נתון בערבון שלא יעזב את הקדוש-ברוך-הוא. וכשתתבררנה לך, אהובי, בני! ידיעות אלו, או תדע, אשר ומצודה פרוסה על כל החיים, כמו מצודה ששם הדיג בים ובנהר לדוג דגים, כן האדם נמצא בנה העולם, ואינו יודע מתי יקראו אותו חזרה למעלה, ולכן עליו לחזר בכל יום, בכל שעה ובכל רגע בתשובה שלמה אליו יתברך, וידע אשר חננות פתוחה לקנות בה כל מיני טוב אמתי ונצחי, שהם למודי התורה הקדושה: תנ"ך, ששה סדרי משנה, בכלי, ירושלמי, תוספתא וכל המדרשים, וספרי וזהר והתקונים, וכל כתבי הארז"ל, וספרי מוסר ותסידרות, ולקיים את מצוותיו יתברך. והחנוני מקיף, וכמו שאמר רבנו ז"ל (שיחות תרי"ו, סימן רע"א): הלא החנוני דרכו להקפיד הקדושה, שיתנו לו לאחר זמן, ולכן מודיע לא יאמר אדם איהו קפטילעך תהלים, או ילמד התורה בהקפדה, או יעשה שאר מצוות, ויהיה מנח ומוכן אצלו לעת הצרף, כי יהיה זמן שיצטרף לזה. והפנקס פתוח לרשם הכל, כל מה שהוא חשוב ומדבר ועושה. והיד כותבת, כי אדם בעצמו כותב בספר העליון מה הוא עושה, וכמאמרם ז"ל (תענית י"א): בשעת פטירתו של אדם לבית עולמו, כל מעשיו נקראין לפניו, ואומרים לו: כך וכך עשית במקום פלוני וכיום פלוני. והוא אומר: הן, ואומרים לו: תחם, ותחתם. שאמר (איוב לו, ז): "בני כל אדם יתחם". וכל היוצא

ללוות יבוא ויללך; מי שרץ רוצה ללוות מצוות ומעשים טובים — נותנים לו, כי זה מעקרבי הבחינה. והגבאים, שהם המלאכים הממנים על הגבאים, מחזירין ומסובבים אחר כל אדם תדיר בכל יום לצען במעשיהם, כי אין העולם הפקר כלל, ונפרעין מן האדם מדעתו ושללא מדעתו, כמו שפרש רבנו ו"ל (לקושי"מהר"ן, חלק א, סימן קיג), אשר קדם שגוררים על האדם גור דין, שאולים אותו בעצמו, שהוא יגור על עצמו את הדין, הינו שמספרים לו איזה ספור מאחר, שהוא עשה דבר רע כזה, והוא פוסק עליו

מה לעשות עמו, על שעשה דבר רע כזה, ובין כך אינו יודע, שבו ברע הוא דן את עצמו, אשר באמת ויש להם על מה שייסמוכו, כי הוא דן את עצמו, כי כל מה שאדם אומר על הויולת, זה נופל עליו. והדין דין אמת, כי הרי הוא בעצמו דן את עצמו. והכל מתקן לסעדה, כמאמר ו"ל (שבת קנג): משל למלך שזמן את עבדיו לסעדה, ולא קבע להם זמן. פתחין שבהן קשטו את עצמן, וישבו על פתח בית המלך, אמרו: כלום חסר לבית המלך? ! טפשי שבהן הלכו למלאכתן, אמרו: כלום יש סעדה בלא טח? ! פתאם בקש המלך את עבדיו. פתחין שבהן נכנסו לפניו קשטו מקשטין, והטפשים נכנסו לפניו קשטו מלכלכין. שומח המלך לקראת פתחים, וקעס לקראת טפשים. אמר: הללו שקשטו את עצמן לסעדה, ישבו ויאכלו וישתו, הללו שלא קשטו עצמן לסעדה, יעמדו ויראו, והבן למעשה.

מה לעשות עמו, על שעשה דבר רע כזה, ובין כך אינו יודע, שבו ברע הוא דן את עצמו, אשר באמת ויש להם על מה שייסמוכו, כי הוא דן את עצמו, כי כל מה שאדם אומר על הויולת, זה נופל עליו. והדין דין אמת, כי הרי הוא בעצמו דן את עצמו. והכל מתקן לסעדה, כמאמר ו"ל (שבת קנג): משל למלך שזמן את עבדיו לסעדה, ולא קבע להם זמן. פתחין שבהן קשטו את עצמן, וישבו על פתח בית המלך, אמרו: כלום חסר לבית המלך? ! טפשי שבהן הלכו למלאכתן, אמרו: כלום יש סעדה בלא טח? ! פתאם בקש המלך את עבדיו. פתחין שבהן נכנסו לפניו קשטו מקשטין, והטפשים נכנסו לפניו קשטו מלכלכין. שומח המלך לקראת פתחים, וקעס לקראת טפשים. אמר: הללו שקשטו את עצמן לסעדה, ישבו ויאכלו וישתו, הללו שלא קשטו עצמן לסעדה, יעמדו ויראו, והבן למעשה.

מה לעשות עמו, על שעשה דבר רע כזה, ובין כך אינו יודע, שבו ברע הוא דן את עצמו, אשר באמת ויש להם על מה שייסמוכו, כי הוא דן את עצמו, כי כל מה שאדם אומר על הויולת, זה נופל עליו. והדין דין אמת, כי הרי הוא בעצמו דן את עצמו. והכל מתקן לסעדה, כמאמר ו"ל (שבת קנג): משל למלך שזמן את עבדיו לסעדה, ולא קבע להם זמן. פתחין שבהן קשטו את עצמן, וישבו על פתח בית המלך, אמרו: כלום חסר לבית המלך? ! טפשי שבהן הלכו למלאכתן, אמרו: כלום יש סעדה בלא טח? ! פתאם בקש המלך את עבדיו. פתחין שבהן נכנסו לפניו קשטו מקשטין, והטפשים נכנסו לפניו קשטו מלכלכין. שומח המלך לקראת פתחים, וקעס לקראת טפשים. אמר: הללו שקשטו את עצמן לסעדה, ישבו ויאכלו וישתו, הללו שלא קשטו עצמן לסעדה, יעמדו ויראו, והבן למעשה.

מה לעשות עמו, על שעשה דבר רע כזה, ובין כך אינו יודע, שבו ברע הוא דן את עצמו, אשר באמת ויש להם על מה שייסמוכו, כי הוא דן את עצמו, כי כל מה שאדם אומר על הויולת, זה נופל עליו. והדין דין אמת, כי הרי הוא בעצמו דן את עצמו. והכל מתקן לסעדה, כמאמר ו"ל (שבת קנג): משל למלך שזמן את עבדיו לסעדה, ולא קבע להם זמן. פתחין שבהן קשטו את עצמן, וישבו על פתח בית המלך, אמרו: כלום חסר לבית המלך? ! טפשי שבהן הלכו למלאכתן, אמרו: כלום יש סעדה בלא טח? ! פתאם בקש המלך את עבדיו. פתחין שבהן נכנסו לפניו קשטו מקשטין, והטפשים נכנסו לפניו קשטו מלכלכין. שומח המלך לקראת פתחים, וקעס לקראת טפשים. אמר: הללו שקשטו את עצמן לסעדה, ישבו ויאכלו וישתו, הללו שלא קשטו עצמן לסעדה, יעמדו ויראו, והבן למעשה.

אין דרך ארץ וכו'. סוף שמורנו משמחת ממנו: אם אדם נרא את השם, סימן שהוא חכם גדול אם אין דעת וכו'. דעת הוא שמואל טעם לדבר. מאד, ואם הוא חכם גדול, אזי יש לו יראת וזינה הוא שמנין דבר מתוך דבר אבל אינו מראה לו שמים, כי תמיד שם לפני עיניו את אמתת טעם. ואם אין דעת לתם טעם לדבר, אין זינה. אמר מציאותו יתברך, כי יראה ותקמה תלויות זו

בזו, וכמו שכתוב (דברי הימים א' טו, ל): "חילו מ' לפניו כיל ה' ארץ", ראשי תבות: חקמיה, כי זה עקר החקמה, שיש לו יראת שמים, שהוא נרא ומפחד ממנו יתברך.

וכמו כן אם אין דעת, אין בינה. אם אין בינה, אין דעת; כי על ידי שיש לו דעת, הוא מתבונן היטב בכל עניניו בגשמיות

וברוחניות, וכמו כן אם יש לו בינה, ומתבונן בכל דבר מה יצא מזה, סימן שיש לו דעת. וכמו כן אם אין קמח, אין תורה. אם אין תורה, אין קמח; כי אדם צריך למצא לעצמו איזה מקור פרנסה, כדי שלא יבלבל את עצמו. וכמו שאמר רבנו ז"ל לאנשי שלומנו (סי' מותרין, סימן תמא), שחפץ מאד שיהיה לנו פרנסה. אף על פי שבשחון גספן טוב מאד, אף על פיריכן טוב מאד כשחונן שיש לו מעמד פרנסה, כי במקום עבודת הבשחון, במקום זה יעשה עבודה אחרת. כלומר כי אם לא יהיה לו מעמד פרנסה, ויהיה לו בלבול הדעת מהפרנסה, ויצטרך בכל פעם לתקן עצמו במדת הבשחון, במקום זה יעסק בעבודה אחרת והתחזקות אחרת בשאר עניני עבודת השם, והבן. ואף על פיריכן אמר, שהעקר הוא בשחון, ואמר בזה הלשון: "נאר בשחון"; וזה תלוי בזה, כי אם אדם תהיה לו פרנסה — ילמד תורה. ואם אדם ילמד תורה — תהיה לו פרנסה, כי

התורה מעשרת בגשמיות גם כן, והבן למעשה.

כב כל שחקמתו מרבה ממשעו למה הוא דומה? לאילן שענפיו מרבין ושרשיו מעטין, והרומם באה ועוקרתו והופכתו על פניו; צריך שתדע, אהובי, בני! אשר עקר שלמות של אדם, שישלך את חקמתו ודעתו המדמית לגמרי. וכמו שאמר רבנו ז"ל (לקוטי מוהר"ן, חלק ב, סימן יב): כשאינם הולך אחר שכלו וחקמתו, יכול לפל בטעיות ובמקשולות רבים, ויכול לבוא לידי רעות גדולות, חס ושלום; כי כרגע שאדם הולך אחר חקמתו ושכלו, וחושב שהוא כבר מבין ומשכיל, על ידי זה יבוא לבסוף לכפר בכל. ואמר רבנו ז"ל (לקוטי מוהר"ן, חלק ב, סימן יט), שעקר הפירות הוא רק ללכת ולעבד את השם יתברך בהמיונות ובפשיטות, ולקיים את המצוות מעשיות דיקא. ועמלק הוא אשר מסית את האדם שאלף בחכמות, ועל ידי זה הוא עוקר אותו לגמרי. וזה שפזוהיר הפנא הקדוש: כל שחקמתו מרבה ממשעו, אם אדם משתמש רק בשכלו וחקמתו, למה הוא דומה? לאילן שענפיו מרבין ושרשיו מעטין, והרומם באה ועוקרתו והופכתו על פניו; כי כמו אילן, אם אין לו שרשים טובים שגורשו באדמה, אזי תפך ימך כשבאה רוח מצויה ורוח

חקמה, אין יראה. אם אין יראה, אין חקמה. אם אין דעת, אין בינה. אם אין בינה, אין דעת. אם אין קמח, אין תורה. אם אין תורה, אין קמח. כב הוא היה אומר, כל שחקמתו מרבה ממשעו, לאילן שענפיו מרבין ושרשיו

שאנינה מצויה, עוקרת את האילן לגמרי, כמִוֹכַח מִי שְׁאִין בו מְצוּזוֹת מְעֻשׂוֹת דִּקְא בְּדוּ, וְאִינוּ מְשַׁרְשׁ בְּעֻשֵׁי מְצוּזוֹת מְעֻשׂוֹת דִּקְא, תִּכְף־וּמְיָד כְּשֶׁעוֹבֵר עָלָיו אִינוּ מְשַׁבֵּר בְּחַיּוֹ, וּבָאָה אֵלָיו צָרָה, שְׁהִיא רוּחַ מְצוּזָה וְרוּחַ שְׁאִינָה מְצוּזָה, תִּכְף־וּמְיָד נוֹפֵל בְּכַפִּירוֹת וְאֶפְסוּרְסוֹת, וְגַעַר מִן הָעוֹלָם, כִּי אֵין לוֹ מַה שֶׁיַּחְזִיק אוֹתוֹ, מֵאֲחַר שְׁהוּא הוֹלֵךְ עִם חֲכָמוֹת שֶׁל הַבַּל, וּמְשַׁמְשׁ רַק עִם

מְעֻטִין, וְרוּחַ בָּאָה וְעוֹקֶרְתוֹ וְהוֹפְכֶתוֹ עַל פְּנָיו, שְׁנַאָמַר (רמיה יז), וְהִיָּה כְּעָרְעַר בְּעֵרְבָה וְלֹא יִרְאָה כִּי יָבוֹא טוֹב וְשָׁכֵן חֲרָרִים בַּמְדָּבָר אַרְץ מְלַחָה וְלֹא תִשָּׁב. אָבֵל כָּל שְׁמַעְעִשׂוֹ מְרַבִּין מִחֲכָמָתוֹ, לָמָּה הוּא דוּמָה, לֹאֵילָן שְׁעַנְפָיו מְעֻטִין וְשִׁרְשָׁיו מְרַבִּין, שְׁאֵפְלוּ כָּל הַרוּחוֹת שֶׁבְּעוֹלָם בָּאוֹת וְנוֹשְׁבוֹת בּוֹ אֵין מְזִיזִין אוֹתוֹ מִמְּקוֹמוֹ, שְׁנַאָמַר (שם), וְהִיָּה כְּעֵץ שְׁתוּל עַל מַיִם וְעַל יוֹבֵל יִשְׁלַח שִׁרְשָׁיו וְלֹא יִרְאָה כִּי יָבֵא חֶם, וְהִיָּה עֲלֵהוּ רַעְנָן, וּבִשְׁנַת בַּצֵּרֶת לֹא יִדָּאָג, וְלֹא יִמֵּשׁ מְעֻשׂוֹת פְּרִי: כג רַבִּי אֱלֵעָזַר בֶּן

שָׁכְלוּ הַמְדָּמָה, מַה שְׁאִין כֵּן אָבֵל כָּל שְׁמַעְעִשׂוֹ מְרַבִּין מִחֲכָמָתוֹ, שְׁאִינוּ מְשַׁמְשׁ עִם חֲכָמָתוֹ וְשָׁכְלוּ כָּלֵל, אֵלָּא מְרַבָּה בְּיוֹתֵר בְּעֻבּוֹדוֹת פְּשׁוּטוֹת, שְׁלוּמֵר הִרְבָּה תוֹרָה בְּתַמִּימוֹת וּבְכַפִּישׁוּטוֹת, שְׁעוּרִין כְּסִדְרָן: מְקָרָא, מִשְׁנָה, גְּמָרָא, מְדְרָשׁ, הַלְכָה וְאַגְרָה, וּמְרַבָּה בְּתַפְלוֹת וּתְחֻמוֹת וּבְקִשּׁוֹת, וְיִשְׁיַחֲה בֵּינוּ לְבֵין קוֹנוֹ, וּמְקַיֵּם אֶת מְצוּזָתוֹ

יִחְבְּרָה בְּלִי שׁוּם חֲכָמוֹת וְהַשְׁכָּלוֹת כָּלֵל, רַק בְּדָרֵךְ קָבֵלַת עַל לָמָּה הוּא דוּמָה? לֹאֵילָן שְׁעַנְפָיו מְעֻטִין וְשִׁרְשָׁיו מְרַבִּין, שְׁאֵפְלוּ כָּל הַרוּחוֹת שֶׁבְּעוֹלָם בָּאוֹת וְנוֹשְׁבוֹת בּוֹ, אֵין מְזִיזִין אוֹתוֹ מִמְּקוֹמוֹ; הֵינּוּ אֵפְלוּ שְׁלֵא יִרְאוּ אֵצְלוֹ שׁוּם חֲכָמָה, וּבְגִי־אֲדָם יִחְשְׁבוּ אוֹתוֹ לְחֵם וּלְבִטְלָן, וּכְאֵלוֹ אֵין לוֹ שָׁכַל וְהַשְׁכָּלָה מִיִּתְרָת, עִם כָּל זֹאת מֵאֲחַר שֶׁשִּׁרְשָׁשׁ בְּמְצוּזוֹת וּבְמַעֲשִׂים טוֹבִים, וּבְלַמּוּד הַתּוֹרָה הַקְּדוּשָׁה בְּתַמִּימוֹת וּבְכַפִּישׁוּטוֹת גְּמוּדָה, שְׁגוּרָס הִרְבָּה בְּלִי שׁוּם חֲכָמוֹת, כְּמֵאֲמָרָם ז"ל (עֲבוּדָה זְרָה יט): לְעוֹלָם לִיגִרִים אִינִישׁ, וְאֵף עַל גֵּב דְּמִשְׁבַּח, וְאֵף עַל גֵּב דְּלֵא יַדַּע מַאי קְאָמַר, שְׁנַאָמַר (תְּהִלִּים קיט. ט): "גְּרָסָה נִפְשִׁי לְתַאֲבָה", גְּרָסָה כְּתִיב וְלֹא כְּתִיב טְחָנָה; וְהַעוֹלָה עַל הַכֵּל, שְׁמִרְבָּה בְּשִׁתָּה בֵּינוּ לְבֵין קוֹנוֹ, שְׁבִלָה אֵי אֶפְשָׁר לְהַגִּיעַ אֵלָּא עַל־יְדֵי שְׁמִשְׁלִיךְ אֶת חֲכָמָתוֹ הַמְדָּמִית, כִּי כָּל שְׁהוּא יוֹתֵר חֲמִים, יִדְבֹר יוֹתֵר אֵלָיו יִתְבָּרַךְ, וְעַל־יְדֵי־זוֹה אֵפְלוּ שְׁתּוֹבֵאוּ עָלָיו אִינוּ צָרָה, חֵם וְשְׁלוֹם, אֵין רוּחַ מְצוּזָה וְרוּחַ שְׁאִינָה מְצוּזָה מְהֻלָּל עוֹלָם הַזֶּה, שׁוּם דָּבָר בְּעוֹלָם לֹא יוֹכֵל לְשַׁבֵּר אוֹתוֹ, כְּמוֹ הַאֵילָן הַזֶּה, אֵף שְׁנִרְבָּה שִׁישׁ לוֹ רַק עֲנָפִים מְעֻטִים, עִם כָּל זֹאת יֵשׁ לוֹ שִׁרְשִׁים מְרַבִּים, שְׁהוּא מְשַׁרְשׁ בְּתוֹךְ הָאֲדָמָה, אִזִּי כָּל רוּחוֹת בְּעוֹלָם לֹא יְכוּלִים לְעַקֵּר אוֹתוֹ, כְּמוֹ־כֵן בְּרַי יִשְׂרָאֵל, אִם הוּא חֲזָק כְּאֲמוּנָה פְּשׁוּטָה בּוֹ יִתְבָּרַךְ, וְנִכְלָל לְגַמְרֵי בְּאֵין סוּף בְּרוּךְ הוּא, אִזִּי שׁוּם רוּחַ רַעָה לֹא תוֹכֵל לְהַפִּילוֹ. וְכַמּוֹבָא בְּדָבָרֵי רַבְּנֵי ז"ל (לְקוּטֵי־מִתְרִין, חֲלָק א', סִימָן קנח): כְּשִׁישׁ לְאָדָם אֲמוּנָה פְּשׁוּטָה בּוֹ יִתְבָּרַךְ, אִזִּי הוּא וְשִׁרְשׁ בְּתוֹךְ הָאֲדָמָה, וְיֵשׁ לוֹ כַּח הַגְּדֵל וְכַח הַצּוּמָח, וְשׁוּם דָּבָר בְּעוֹלָם לֹא יְכוּל לְהַזִּיק לוֹ, שְׁזֵה מַה שְׁאֲמָרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוּשִׁים (שִׁבְתָּ לֵא): אֲמוּנָה זֶה סֵדֵר וְרַעֲמִים; כִּי מִי שִׁישׁ לוֹ אֲמוּנָה, הוּא כְּמוֹ הַזֶּרַע שֶׁנִּשְׂרָשׁ בְּתוֹךְ הָאֲדָמָה, וְאִזִּי יֵשׁ לוֹ כַּח הַגְּדֵל וְכַח הַצּוּמָח, וְאֵין מִי שְׁפִילוֹ וְיַעֲקֹרוּ מִמְּקוֹמוֹ, וְהֵבֵן לְמַעֲשֵׂה.

כג רַבִּי אֱלֵעָזַר בֶּן חֲסִמָּא אוֹמַר: צְרִיךְ שְׂתַדַּע, אֲהוּכִי, בְּנִי! אֲשֶׁר חֲכָמֵינוּ הַקְּדוּשִׁים מְסַפְּרִים

נוט לו שלא היה לו קמח והיה מת ברעב: כג קנין. עָלִי, שֶׁהִיא תַלְמִידוֹ שֶׁל רַבִּי עֲקִיבָא, וּבַתְחִלָּה קִרְבָּנוֹת הַעוֹף קָרוּן קִינֵן לַשּׁוֹן קֵן נָסוּר. וְיֵשׁ בְּזֶה הַלְכוֹת תַּמְרוֹת כַּגוֹן אִם נִתְעַרְבוּ מוֹנֵה נִדְבָה אוֹ עוֹלָה שֶׁמַּעֲשֵׂה לַמַּעֲלָה נִמְטָאֵת שֶׁמַּעֲשֵׂה לַמַּטָּה: וּפְתַחֲי רַבָּה, פְּרָשָׁה כּג, סִימָן ד': רַבִּי אֶלְעָזָר אָוֶל לְחַד

גְּדָה. הַלְכוֹת מֵהָ שֶׁאֲבָהָה וּסְמָה וְרִיבָה לַשְּׁמֹר עַד שֶׁתַּחֲזוֹר לַפְתָּחָה. וּפְעָמִים הַיֵּה אִרְבֵּה לַטְבוֹל ז"ה טְבִילוֹת לְדַבְּרֵי הָאוֹמֵר טְבִילָה כּוּמַנָּה מֵמֵה: הֵן הֵן גּוֹפֵי הַלְכוֹת. עֵינֵי מוֹרָה שֶׁנַּעַל פֶּה שֶׁמְקַבְּלִים עֲלֵיהֶם שְׂכָר: חֲקוּפּוֹת. עֵינֵי מֵהֵלֶן הַמּוֹלוֹת: וְגִימְטְרִיאוֹת. מַשְׁנֵן הָאוֹמוֹת: פְּרַפְרָאוֹת

חֲסָמָא אוֹמֵר, קִינֵן וּפְתַחֲי

גְּדָה, הֵן הֵן גּוֹפֵי הַלְכוֹת.

תְּקוּפּוֹת וְגִימְטְרִיאוֹת,

פְּרַפְרָאוֹת לְחֲכָמָה:

רַבִּי הֲנִינְיָא בֶּן עֲקִיבָא אוֹמֵר,

רָצָה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְזַכּוֹת

אֶת יִשְׂרָאֵל, לְפִיכֵן הִרְבָּה לְהֵם

אֶמְרִין: דִּין הוּא רַבִּי אֶלְעָזָר, דִּין הוּא דְאַתָּוֹן מִתְגַּלְגְּלִין בֵּיהּ [בּוֹ אֶתָּם מִתְפַּאֲרִים], עַל מַגֵּן צְוֹחִין לֵיהּ רַבִּי? ! [בְּחֻמָּם אֶתָּם קוֹרְאִין אוֹתוֹ רַבִּי, הֲרִי

אִינוּ יוֹדֵעַ כְּלוּם]. וְנִתְפַּרְקֵמוּ פְּנִיָו, וְהֵלֶךְ לוֹ אֶצֶל רַבִּי עֲקִיבָא רַבּוֹ. אָמַר לֵיהּ: לְמָה פְּנִיָךְ חוֹלְצִינִי? תַּנִּי לֵיהּ עֲבָדָא. אָמַר לֵיהּ: צָבִי מְרִי דְלִיף, אָמַר לֵיהּ: אֵין אֶלְפִיָּה לְבַתֵּר יוֹמִין אָוֶל לְהֵהוּא

אֶתְרָא. אָמַר לֵיהּ: פָּרַס עַל שְׁמַע, פָּרַס. עֲבַר לְפָנֵי הַתְּבָרָה, עֲבַר. אֶמְרִין: אֵיהִתְחַסֵּס רַבִּי אֶלְעָזָר, וְקוֹרִין לֵיהּ: רַבִּי אֶלְעָזָר חֲסָמָא. וְלִכֵּן דִּיקָא הוּא אָמַר: קִינֵן שֶׁהֵן מֵהַהַלְכוֹת הַכֵּי קְשׁוֹת הַמִּנְבְּרוֹת מִקְרָבְנוֹת הַעוֹף הַבְּאִים עַל חֲטָא, אוֹ שֶׁהֵם תַּטְאוֹת הַעוֹף, אוֹ שֶׁהֵם נְדָבָת עוֹלַת הַעוֹף, וְנִתְעַרְבוּ תַטְאוֹת בְּעוֹלָה, שְׂאִין מְקוֹם הַקְּרָבָתָם בְּמִזְבֵּחַ שְׁוִים, שֶׁהַעוֹלָה מִזֵּין אֶת דָּמָם מֵעַל חוּט הַסִּקְרָה, וְתַטְאוֹת מִזֵּין אֶת דָּמָם לְמִטָּה מִחוּט הַסִּקְרָה, וְכֵן אִם נִתְעַרְבוּ שְׁנֵי קִינֵן שֶׁל שְׁתֵּי נָשִׁים, שֶׁאֲחַת מִיָּבֵת בְּחֻטָּא, וְאַחַת מִיָּבֵת בְּעוֹלָה, וְכֵן וּפְתַחֲי גְדָה, שְׂאִינָה יוֹדֵעַת אִם בְּנִדְבָהּ הִיא רוֹאָה דָם, אוֹ בְּיֻבְרָתָהּ הִיא רוֹאָה דָם, וְהַכֵּל בְּדִי לְטַהַר אִשָּׁה לְבַעֲלָהּ, הֵן הֵן גּוֹפֵי הַלְכוֹת, שֶׁהֵם עֲקָרִים וְיִסוּדֵי הַתּוֹרָה, תְּקוּפּוֹת הַיָּנוּ לְדַעַת חֲכָמַת הַלּוֹף הַמְּפֹלָת לְהַכִּין סֵדֵר תְּקִיפַת הַשְּׁמֵשׁ בְּעוֹלָם, וְלְדַעַת מַזִּי הִיא שְׂקִיעַת הַשְּׁמֵשׁ וְזִרְיַתָּהּ, כַּגּוֹן גֵּץ הַתְּפָה, אוֹ לְקוּי הַתְּפָה, וְגִימְטְרִיאוֹת לְחַשְׁכוֹן רֵאשֵׁי תַבוֹת וְסוֹפֵי תַבוֹת וְאֶמְצָעֵי תַבוֹת בְּסוּקֵי הַתַּנּוּךְ, כֵּל זֶה הוּא רַק פְּרַפְרָאוֹת לְחֲכָמָה, כִּי הַעֲקָר לְהַכְנִיס אֶת עֲצָמוֹ בְּכָל יוֹם וּבְכָל שָׁעָה וּבְכָל רֵגַע אֵלָיו יִתְבַּרֵךְ, וְהוּא סֵפֶר, שֶׁשִּׁים אֶלֶף פְּעָמִים הַלְכוֹת גְּדָה, עַל אַחַת בְּמָה וְכַמָּה אֶחָד שְׂאִינוּ יוֹדֵעַ לְקִרְוֹת שְׁמַע בְּכּוּנָה, אוֹ יֵשׁ לוֹ עֲדִין אֵימָתָא דְצַבְרָא, שְׂאִינוּ כּוֹל לְהִיּוֹת חֲזָן, אֵיךְ הוּא צְרִיךְ לְמַסֵּר אֶת נַפְשׁוֹ לְלַמֵּד הַלְכוֹת טְמָאָה וְטָהָרָה, וּבְחֻמָּת הַלְכוֹת גְּדָה, אֲשֶׁר הֵן הֵן גּוֹפֵי תוֹרָה, וְהֵבֵן לְמַעֲשָׂה.

כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא, שנאמר (ישעיה ס, כא): **"ועמך כלם צדיקים לעולם יירשו ארץ וגר מטיע מעשה ידי להתפאר: טעם** שלפני כל פרק מפרקי אבות תקנו לומר משנה זו, אשר אינה שיבת לכתא קלל, והיא משנה בסנהדרין (ב); אף יש לומר, כי הגוה קשאדם וצוה להקנס בעבודת השם ותברך, בא הסמ"ך מ"ם ומקור אותו, כאלו אבד מגוס ותקרה ממנו, וכלאו ממנו כבר לא יהיה שום דבר, כי הסמ"ך מ"ם

לפיכך הרבה להם תורה ומצות. כגון פרשת שקלים ודמשים להרנות שזר שהן גדלים מהם אף על פי שנלאו הכי לא היו אוללים אותן שנפשו של אדם קנה צדק. למען צדקו. להזיק אם ישראל ולזכותו.

כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא. אפילו אלו שנמחיינו מיתה צניח דין מפני רשעותן, יש להם חלק לעולם הבא, ועולם הבא האמור כאן הוא העולם הבא אמר מחיים המתים שעמיתים לחיות ולעמוד בגוונ ונפסס חיים נחיים כחמה וכלננה וכוכבים כדמייני צנמרא

תורה ומצות, שנאמר (ישעיה מב), **"י תפץ למען צדקו, יגדיל תורה וינדיר:**

כזהו פרקא ממס שעמיתים לחיות אין חזרין לעפון, והעולם הבא אין צו לא אכילה ולא שמה, ואף על פי שיש צו גוף וגויה, אלא נדיקים יושבין ועטורומיהן נראשהין ונהנין מזוי השכינה, ומפני שאין כל ישראל שוין צו אלא הגדול לפי גלו והקטן לפי קטנו, משום הכי קמני יש להם חלק.

הוא שרו של עשו, כמאמרן ז"ל (פנחמא וישלח): ועמלך גכדו של עשו, כי הוא היה בנו של אליפז. ולכן קשבר ישראל רוצה ללמד פרק מפרדות התנאים הקדושים, בא הסמ"ך מ"ם לקרו — איך מלאך לבד להתקרב אל הקדושה, הרי אתה רחוק ממנו ותברך, ומזכיר לו את כל צוונותיו כדי להתלישו ולקרו. ולכן לפני שמתחילים ללמד פרק מפרדותיהם הפעלות של התנאים הקדושים, כדי שהסמ"ך מ"ם לא יוכל לקרו את האדם, מקרימים את המשנה הזאת: **כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא, שנאמר:** "ועמך כלם צדיקים לעולם יירשו ארץ, וגר מטיע מעשה ידי להתפאר"; וכמבא (זהר וחי רטו): רבי חניא פתח ואמר (ישעיה ס, כא): "ועמך כלם צדיקים לעולם יירשו ארץ" וגו', ונאין אינון ישראל יתיר מכל עמין עבויים, דקדשא ברין הוא קרא לון צדיקים, לאתסין לון ירתא עלמין בעלמא דאתי, לאתענגא בההוא עלמא, דכתיב (דברים ה, ד): "אז תתענג על תנ"ה", מאי טעמא? בגין דמתדבקין בגופא דמלכא, דכתיב (דברים ה, ד): "ואתם הדבקים בתנ"ה אלוקים חיים כלכם היום", רבי יצחק פתח ואמר: "ועמך כלם צדיקים לעולם יירשו ארץ", האי קרא נזא עלאה איהו בין מחצדי חקלא, דהא ברזא דאנדמא תגי רבי שמעון, דאתקנת יותמא עלאה דההיא ארץ, לית מאן דירית לה בר ההוא דאקרי צדיק, דהא מטרוניתא ביה אהנדבקת לאתבקמא, וצדיק רית למטרוניתא ודאי. אוף הכא בתביבוא דקדשא ברין הוא לישראל, אמר: "ועמך כלם צדיקים" ובגין כך "לעולם יירשו ארץ", אתחזיו ליגריית למטרוניתא, מאי טעמא אהא צדיקים, ומאי טעמא ירתין למטרוניתא, בגין דאתגורו, כמה דתנין: כל מאן דאתגור ועל אהא אחקא, ונטיר להאי ברית, עאל ואהדבק בגופא דמלכא, נעאל בהאי צדיק, ובגיי כך אקרו צדיקים, ועל דא "לעולם יירשו ארץ", מאי ארץ? דא ארץ החיים. אהבר ואמר "וגר מטיע מעשה ידי להתפאר", גר מטיע, ענפא מאינון ענפין דנטע קדשא ברין הוא פר ברא עלמא, דכתיב (בראשית ב, ח): "ויטע ה' אלהים גן בעדן מקדם", והאי ארץ חד מנייה, בגיי כך

פרק ד א בן זומא. לפי שלא האריך ימים ולא נסמך שיקרא רבי היו קורין אותו על שם אביו. וכן בן עזאי. ושיטה שמש שמעון: איזהו חכם. הכי קאמר ליהוה חכם שראוי שיהלל נחממו: הלומד מכל אדם.

ואף על פי שהוא קטן ממנו שכיון שאינו חס על כבודו ולומד מן הקטנים ניכרים הדברים שחממו היא לשם שמים ולא להמיהר ולהתפאר בה: שניאמר מכל מלמדי השכלתי. וסיפא דקרא כי עדומין שיטה לי כלומר היא למד תורה מכל מלמדי ואפי"מ מן הקטנים ממני ולא הייתי מושג לכבודי כי עדומין שיטה לי שכל כוונתי היטה לשמים

פרק ד א בן זומא אומר, איזהו חכם, הלומד מכל אדם, שנאמר (תהלים קיט), מכל מלמדי השכלתי פי עדותיך שיחה לי. איזהו גבור, הכובש את יצרו, שנאמר (משלי טז), טוב ארף אפים מגבור ומשל ברוחו מלכד עיר. איזהו עשיר

מאין ולאין בן זומא, אמר לו: צופה הייתי בין מים העליונים למים התחתונים, ואין בין זה לזה אלא שלש אצבעות בלבד וכו', כי בשל את עצמו לגמרי עד שהציוץ ונפגע, כמאמרם ו"ל (תנינא י"ד): בן זומא הציץ ונפגע, ועליו הכתוב אומר (משלי כה, טז): 'דבש מצאתי אכל לידך פן תשבעני ובהקאתי': ולכן כדאי לתקן את זאת למד למוד חדש, שיכול האדם להיות בעולם הזה, ועם כל זאת להיות דבוק בעולמות העליונים: אצילות, בריאה, יצירה, עשייה. וזה שאמר: איזהו חכם הלומד מכל אדם, שנאמר (תהלים קיט, צט): "מכל מלמדי השכלתי, פי עדותיך שיחה לי"; זה סובב על עולם אצילות, שאדם בטל ומבטל לאין סוף ברוח הוא, שנה עקר החכמה, שנה בחינת כח"מה, כמובא בדברי רבנו ו"ל (לקוטי מו"ק, חלק ב', סימן פב), אשר חכמה היא סוד כח"מה, פי בנה שהוא לומד מכל אדם, בנה הוא מגלה שיש בו מדת ענוה, וכשאדם ענו, הקדוש ברוח הוא נמצא עמו, כמאמרם ו"ל (סוטה ה.): אני את דבא, שהרי הקדוש ברוח הוא הניח כל הרים ויבעות, והשנה שכינתו על הר סיני, כשאדם משפיל את עצמו ולומד מכל אדם, זה עקר החכמה, וכמאמר הבעל שם טוב ז"ע, על מאמרם ו"ל (נגעים, פרק ב'): כל הנגעים אדם רואה חוץ מעצמו, הינו כשאדם בטל ומבטל באין סוף ברוח הוא, כל הנגעים שרואה מבחוץ אצל אחר, עליו לידע שנה מעצמו, וזה עקר החכמה העליונה, שבה מעולם האצילות.

וכן איזהו גבור הכובש את יצרו, שנאמר (משלי טז, לב): "טוב ארף אפים מגבור ומשל ברוחו מלכד עיר", זה סובב נגד עולם העשייה הגשמי והחמרי, ששם עוברים על כל אחר צרות ויסורים, מרירות ומכאובים רעים, עגשים קשים ומרים, שבגוי אדם סובלים בנה העולם, וכמובא בדברי רבנו ו"ל (לקוטי מו"ק, חלק ב', סימן קיט): כפי הנראה שקאן הוא הגיהנום, ולכן כשעוברים על האדם כליפה הרבה צרות ויסורים, ומכניסים אותו בלתיץ וכעצבות ובמרירות, והנגל כול לפל כבעס, לכן עקר הגבורה לשמר את עצמו מפעס, ובפרט בעולם הזה, כמו שאמר רבנו ו"ל

נצור משעי מעשה נבי להתפאר"; נמצא, שכל בר ישראל שנאמר, הוא בחינת צדיק, ולכן הוא יורש את העולם הבא בעולם הזה, ואין לו מה לפחד מהסמ"ך מ"מ"ם שמתחיל את דעתו. ולכן לומדים את המשנה הזאת קדם, להורות ולחזק ולאמץ את כל בר ישראל שלא יפחד, ויתחיל ללמד את מדות המצוות, ומשנה על עצמו הארת ויו האין סוף ברוח הוא, והבן למעשה.

פרק ד'

א בן זומא אומר: הוא שונבס לפרדס, ונקבל באין סוף ברוח הוא, כמאמרם ו"ל (תנינא טו):

(לקוטי מו"ק, חלק א, סימן סח), אשר משפיעים על כל אהר שפע של ממו, ועל ידי פעם הוא מאבד את הכסף שמיעד לתן לו. ולכן עקר הגבורה בעולם העשיה — לשמר את עצמו מפעם, כדי שלא יפסיד את ממונו.

וכן אמר: איזהו עשיר השמח בחלקו, שגאמר (תהלים קכח), יגיע פסוקו פי תאכל אשריך וטוב לך. אשריך בעולם הזה. וטוב לך, לעולם הבא. איזהו מכבד, המכבד את הבריות, שגאמר (שמואל א"ב), פי מכבדי אכבד ובני יקלו: ב בן עזאי אומר, הוי רץ למצנה קלה כבחמורה, וכן חזר המנה ליה ואמר מי שיש בו המדות הללו והוא נכבד בעלמנו מה יעשה ויהיה מנובד מאחרים. יכבד את הכרות: כי מכבדי אכבד. והדברים קל וזומר ומה הקצ"ה שהוא מלך הכבוד וכל מה שזרע בעולמו לא זרע אלא לכבודו מכבד את מכבדיו קל

עולם הבא, יתחדו בעולם הזה, שהשמחה תשרה בשלמות, כי כשמתחברים עולם הזה הנקרא מלכות עם עולם הבא הנקרא ועיר אנפין, על ידיה געשית שמחה גדולה בכל העולמות, שזה: "איזהו עשיר השמח בחלקו", שהוא שמת עם החלק שיש לו, עם כל נקדה ונקדה טובה בקיום המצוות מעשיות ובלמוד

לך לעולם הבא, שהוא היחוד בין קדושא בריך הוא ושכינתא.

וכן איזהו מכבד המכבד את הבריות, שגאמר (שמואל א"ב, ל): "פי מכבדי אכבד ובני יקלו", זה טובב נגד עולם הבריא, שאדם צריך להפיל בכבודו ותרבו, ועליו לזכר תמיד שמלא כל הארץ כבודו, והוא ממלא כל עלמין וטובב כל עלמין, ואין שום מציאות בלעדיו תפרד קל. וכדיעות אלו ממשיך על עצמו כבוד אלקי, אשר הכבוד הזה נמשך עליו אתר"ף שמכבד את כל אדם, כי עקר הכבוד זה אצלו תפרד, וכל העולם כלו מאיר מכבודו, כמו שכתוב (תהוואל מג, ב): "והארץ האירה מכבודו", והבן למעשה.

ב בן עזאי אומר: צריך שתדע, אהובי, בני! שכן עזאי היה סימן של חסידות ויריות, כמו שאמרנו חכמינו הקדושים (ברכות נ:): הוואה בן עזאי בתלום — יצפה לחסידות. והנה שארן גדול, כמאמרם ז"ל (סוה"ט, ט), משמת בן עזאי, בטלו השקדנים, והנה אומר: נפשי תשקח בתורה (ברכות סג:), ואי אפשר להגיע אל מדת השקדנות והחסידות, אלא על ידי יריות. ורבנו ז"ל אמר (ספר המדות, אות יריות, סימן א'), על ידי יריות זוכה להיות רופה נאמן, בשביל זה אמר רץ אל מצנה קלה כבחמורה, שזה ענין יריות, שאדם צריך לזרז את עצמו תפך ומיד לעשות מצנה

ומומר לגשר ורס: וברזי יקלו. למדנו ענותנומו של הקב"ה. לא אמר וצויו אקלל אלא יקלו מעמסם. וככבוד הנתיקים הקפיד יומר שנאמר (בראשית יב) ומקלן אלו: ב שמצוה גוררת מצוה. כך מנהגו של עולם העושה מצוה אחת נוח לו לעשות אחרת. והמחזיק בעצירתו קשה לפרוש מהס. ועוד שזכר מצוה מצוה. שכן השמים ממיעין ומומיעים ביד מי שעשה מצוה אחת שיעשה אחרת כדי לנח לו שזכר על שמיאן. וכן זכר עבירה וכו'.

פירוש אחר שזכר מצוה מצוה. שכל מה שאלם משתכר ומתענג בעשיית המצוה נחשב לו למצוה בפני עצמה. ונוטל זכר על המצוה שעשה ועל העונג וההנאה שנהנה בעשייתה: ושכר עבירה עבירה. השכר וההנאה שמגעת לו לאלם בעשיית העבירה נחשב לו כעבירה בפני עצמה ולוקח על העבירה שעשה ועל השכר וההנאה שמקבל בעשייתה: ג אל תהי בו לכל

את עצמו לעשות מצוה, זה ימשיך אותו לעשות עוד מצוה, וזה הפך, חס ושלום, אם אדם יגרו עצמו לעשות עבירה, זה ימשיך אותו לעשות עוד עבירות, רחמנא לאלן, ולכן מדת הנזירות, מאד נחוצה לכל מי שרוצה להפגס בעבודת השם יתברך, וכמו שאמר רבנו ז"ל (לשונות מוה"ר, חלק א, סימן מט), על פסוק (תהלים יט, ו): "והוא כחשתן יוצא מחפתו, ושיש כגבור לרוץ ארח", ואשר צריכים לרוץ ולהתנדב מאד, כדי לתקן את מה שקלקל. ואמר אז לאנשי שלומנו בזה הלשון: איר דארפט זיך זייער נאָרן איר זאָלט נאך קענען עפעס חאפן. וכן אמר רבנו ז"ל (שיחות ה"ו, סימן לא): ראוי להתנדב להתפלת המידי בבקר השכם ככל מה שייכל, כי לפי גודל מעלת התפלה שיקרה מעלתה מאד מאד, מי יודע אם יזכה אחר כך להתפלת. על-כן פל מה שייכל להתקדים עצמו, ראוי לו לנדב עצמו מאד ולהקדים. ששכר מצוה מצוה; כי אם אדם מנדב לעשות מצוה, צוי זוכה לקיים עוד מצוה. ושכר עבירה עבירה; ואם חס ושלום, מנדב לעשות עבירה, צוי נופל ונחשל לעשות עוד עבירה. ולכן אדם צריך להיות נריו מאד בזה העולם, הן לברח מלעשות עבירה כמו שבפוחים מאש שורף, והן לרוץ לעשות מצוה, שעל-ידי זה הוא נכלל באין סוף ברוך הוא, והבן למעשה. ג אל תהי בו לכל אדם: צריך שפדע, אהובי, בני! ואשר צריכים להתגיל את עצמו להנהיג שלא לבזות שום בן אדם, כי אף פעם לא תדע מתי אפה צריך אותו. ולכן למה אפה צריך לבזות אותו, ומי יודע — אולי פעם תשתדכו אחד עם השני, ולכן תרגל את עצמך, אהובי, בני! לא לבזות שום בן אדם, ואפלו שפדע אותך, הוי דן אותו לכף זכות, כי מי יודע מה עבר עליו עכשו איזה משבר. ולכן גקט התפא הלשון: אל תהי בו לכל אדם, הינו את כל האדם, כי יכול להיות

ובורח מן העברה. שמצוה
גוררת מצוה, ועברה גוררת
עברה. ששכר מצוה, מצוה.
ושכר עברה, עברה: ג הוא
היה אומר, אל תהי בו לכל

ואמר (מכילתא בא, פ"שה טו) על פסוק (שמות יב, יז): "ושמרתם את המצוות", רבי יאשיהו אומר: אל תקרי בן, אלא ושמרתם את המצוות, כדרך שאין מתמציין את המצוה, אלא אם בזה מצוה לנדב — עשה אותה מיד. רואים מקל זה מעלת הנזירות, כדי לקיים את המצוות, ומכל שכן איך שצריכים לנדב עצמו לברח מן העברה, כי אם אדם מנדב

ואמר (מכילתא בא, פ"שה טו) על פסוק (שמות יב, יז): "ושמרתם את המצוות", רבי יאשיהו אומר: אל תקרי בן, אלא ושמרתם את המצוות, כדרך שאין מתמציין את המצוה, אלא אם בזה מצוה לנדב — עשה אותה מיד. רואים מקל זה מעלת הנזירות, כדי לקיים את המצוות, ומכל שכן איך שצריכים לנדב עצמו לברח מן העברה, כי אם אדם מנדב

שיש לו מדות נעות, אָבֵל אֵיךְ שְׁהוּא בְּכַל הָאָדָם בְּיָדָאֵי יֵשׁ עוֹד הַרְבֵּה טוֹב, כְּמוֹכָא בְּדַבְרֵי רַבְנֵי ז"ל (לקוטי-מוֹהַר"ן, חֶלֶק א', סִימָן רפכ), אֲשֶׁר לְכָל אֶתְרֵי יֵשׁ בּוֹ נְקֻדֹת טוֹבוֹת, וְלָכֵן נֶקֶט לְכָל אָדָם, הֵינּוּ אֵל תְּבַהֲרֵי אֶת כָּל אָדָם, כִּי בְיָדָאֵי חֶלֶק גָּדוֹל מִהָאָדָם הַזֶּה יֵשׁ בּוֹ טוֹב, וַיֵּמָר לֵךְ לְבוֹזֵת אוֹתוֹ, וַיִּמְי יוֹדַע אִם לֹא יַעֲשֶׂה לֵךְ פַּעַם אֵיזוֹ טוֹבָה, וְלָכֵן לָמָּה אִתָּה צְרִיךְ לְבוֹזֵת אוֹתוֹ.

ד מאד מאד הוי שפל רוח. אף על פי שנשאר מדות הדרך האמנעמיס היא המשוכמת. במדת הגלוה אינו כן אלא יטה לנכסה האחרון של שפלות הרוח. לפי שהגלוה היא מאוסה ציומר. ועוד שרוכ בני אדם נכשלים בה ולא דיבלי אינטי מינה. לכך צריך לעשות לה הרמקה ימירה:

אָדָם, וְאֵל תְּהִי מְפָלִיג לְכָל דָּבָר, שְׂאִין לֵךְ אָדָם שְׂאִין לוֹ שְׂעָה וְאִין לֵךְ דָּבָר שְׂאִין לוֹ מְקוּם: ד רבִּי לְוִיטָס אִישׁ יִבְנֶה אוֹמֵר, מְאֹד מְאֹד הֵינִי שְׁפֵל רִיחַ, שְׁתַּקְנֹת אֲנוּשׁ רַמְה.

וְאֵל תְּהִי מְפָלִיג לְכָל דָּבָר: מְפָלִיג הוּא מְלֻשׁוֹן פְּלוּגְתָא וּמְחַלְתָּא, הֵינּוּ אִתָּה לֹא צְרִיךְ לְהִכְנֵס בְּמַחְלָתָא בְּשִׁבְלֵי כָל דָּבָר, יֵשׁ דְּבָרִים שְׂאִתָּה צְרִיךְ לְהִיזֵת וּתְרַן, כִּי לֹא תְמִיד צְרִיכִים לְהִיזֵת צוֹדֵק, וְעַל-יְדֵי-זֶה תוֹכֵל לְהִיזֵת אֶת הַחַיִּים שְׁלֹךְ בְּנַחַת, מִה שְׂאִין בּוֹ אִם בְּכָל דָּבָר אִתָּה צְרִיךְ לְהִיזֵת צוֹדֵק, אֲנִי מְצַטְרֵף לְבוֹא לִיבֵי מַחְלָתָא. וְעַל זֶה מְזַהֵר אוֹתְךָ הַפְּנָא הַקְּדוּשׁ: וְאֵל תְּהִי מְפָלִיג לְכָל דָּבָר, לְשׁוֹן פְּלוּגְתָא וּמְחַלְתָּא, שְׂאִין לֵךְ אָדָם שְׂאִין לוֹ שְׂעָה, וְאִין לֵךְ דָּבָר שְׂאִין לוֹ מְקוּם; וְהַסְבֵּה שְׂמֹהֲרֵי אוֹתְךָ הַפְּנָא לֹא לְבוֹזֵת אֶת אַף אֶחָד, וְלֹא לְהִכְנֵס בְּמַחְלָתָא עִם אַף אֶחָד, כִּי לֹא תִדַע אֲשֶׁר יָבוֹא יוֹם שְׂתַצְטְרֵף אֶת הָאָדָם הַזֶּה, אוֹ שְׂתַשְׁדֵּף אֶת עַצְמְךָ עִמוֹ, אוֹ שְׂתַצְטְרֵף לַעֲשׂוֹת אִתּוֹ מִשָּׂא וּמַתָּן, אוֹ כְּדוּמָה, וּכְאֵילוֹ פְּנִים תְּבוֹא אַחֲרֵיךָ אֵלָיו?! וְלָכֵן שָׁמַר אֶת עַצְמְךָ מְאֹד, אֲהוּבִי, בְּנִי! לֹא לְהִכְנֵס בְּשׁוֹם מַחְלָתָא עִם אַף בּוֹ אָדָם, וְאֵל תְּבַהֲרֵי אֶת אַף אֶחָד, כִּי לֹא תִדַע מִה יִילַד יוֹם, וְתַצֵּא לֵךְ מִמֶּנּוּ טוֹבָה, וְהִבֵּן לְמַעֲשֶׂה.

ד מְאֹד מְאֹד הֵינִי שְׁפֵל רִיחַ, שְׁתַּקְנֹת אֲנוּשׁ רַמְה: צְרִיךְ שְׂתַדַּע, אֲהוּבִי, בְּנִי! אֲשֶׁר בְּכָל הַפְּדוּתָא רְאוּי לְלַקֵּת בְּדַרְךָ הַמְּצַמֵּעַ, לֹא-כֵן בְּמִדַּת הַעֲנֻהָ הָאָדָם צְרִיךְ לְלַקֵּת עַד לְקֶזֶה הָאֲחֵרוֹן, וְאֲפִילוֹ שְׁהִיַע כְּבָר לְקֶזֶה הָאֲחֵרוֹן, וּנְדַמָּה לוֹ שְׁהוּא כְּבָר כְּלוֹם, צְרִיךְ שְׂתַדַּע, אֲהוּבִי, בְּנִי! אֵל תַּטְעֶה אֶת עַצְמְךָ שְׁהַצַּמְתָּ כְּבָר אֵל תְּחַלִּית הַשְּׁלֵמוֹת, כִּי מִי יוֹדַע אֶת הַאָּמַת, אוֹלֵי יֵשׁ כֵּךְ יִשׁוֹת וְגֵאוּת, וְאִתָּה מַטְעָה אֶת עַצְמְךָ, וּמְרַמָּה אֶת רִוְחֵךָ, כִּי אִין עוֹד טְעוֹת וּמְרַמָּה שְׂאָדָם מְרַמָּה אֶת עַצְמוֹ כְּמוֹ בַעֲגִין עֲנֻה, שְׂחֹשֵׁב שְׁהוּא כְּבָר עֲנוֹ, וּלְכַסּוֹף וּשְׂאָרָת אֲצִלוֹ יִשׁוֹת וְגֵאוּת. כִּי הָאָדָם צְרִיךְ לְנַפֵּךְ אֶת עַצְמוֹ, וְלְהִיזֵת בְּטֵל וּמְבַטֵּל בַּעֲיֵי עַצְמוֹ לְגַמְרֵי, וְאֲפִילוֹ כְּשֶׁבֵא כְּבָר אֵל עֲנֻה בְּשְׁלֵמוֹת, עַל-יֵד יוֹדַע שְׂכִיחֵל לְהִיזֵת שְׁהוּא מַטְעָה אֶת עַצְמוֹ, וְהוּא חַי בְּטַעוֹת, כִּי פֶן וְאוּלֵי נִשְׂאָר אֲצִלוֹ עֲדִין מִשְׁהוֹן וּכְמוֹכָא בְּדַבְרֵי רַבְנֵי ז"ל (לקוטי-מוֹהַר"ן, חֶלֶק א', סִימָן נב), שְׂאָדָם צְרִיךְ לְלַקֵּת בְּלִילָה בְּדַרְךָ יְחִידִי, וּלְהַתְּבוּדַד עִמוֹ יְחַבְרֵךְ, עַד שְׂיַעֲקֹר מִמֶּנּוּ לְגַמְרֵי אֶת הַגְּאוּהָ וְיִשְׁוֹת, עִם כָּל זֹאת עַל-יֵד לִיבֵי, כִּי פֶן וְאוּלֵי עֲדִין נִשְׂאָרָה אֲצִלוֹ יִשׁוֹת וְגֵאוּת, כִּי צְרִיכִים לְשַׂרֵשׁ מִעַצְמוֹ אֶת הַגְּאוּהָ וְהַיִּשׁוֹת, עַד שְׁלֵא יִהְיֶה אֲצִלוֹ שׁוֹם זָכַר שֶׁל יִשׁוֹת, וְצְרִיךְ שְׂתַדַּע אֲשֶׁר אִין עוֹד דָּבָר שְׂאָדָם מְרַמָּה אֶת עַצְמוֹ, כְּמוֹ בְּמִדַּת הַיִּשׁוֹת וְהַגְּאוּת. וְעַל-כֵּן אוֹמֵר הַפְּנָא הַקְּדוּשׁ: מְאֹד מְאֹד הֵינִי שְׁפֵל רִיחַ, וְאֵל תַּטְעֶה אֶת עַצְמְךָ שְׁהַצַּמְתָּ כְּבָר אֵל מְדוּגַת עֲנֻהָ, מִפְּנֵי שְׂתַקְנֹת אֲנוּשׁ רַמְה, לְשׁוֹן מְרַמָּה, אָדָם עֲלוֹל לְרַמּוֹת

את עצמו, ולחשב שהוא כבר בא אל עגנה, ובאמת הוא רחוק מאד מאד מעגנה. וכמו שאמר רבנו ז"ל (לקוטי מוה"ר"ן, חלק א', סימן י"ד), ואין אדם זוכה לתורה, אלא על-ידי שפלות, כמו שאמרנו תקמינו הקדושים (ערוכין י"ד). וממך רב מתנה, שישבר את גאותו מארבע בחינות שפלות, כי צריך האדם להקטין את עצמו בפני הגדולים ממנו, ובפני בני אדם כערכו, ולפני קטנים ממנו, ולקטנים שהוא בעצמו קטן שבקטנים, וצריך להקטין את עצמו כנגד מדרגת עצמו, ויהיה

ה רבי יוחנן בן ברוקא אומר, כל המחלל שם שמים בסתר, נפרעים ממנו בגלוי. אחד שוגג

בעיניו שהוא למשה מפרגנו, בכחית "שבו איש תחתיו", שירגיש תמיד שהוא תחת מדרגתו, וזו השלמות שאדם צריך להגיע אליה, וכמו שמספר על רבנו סעדיה גאון, שפעם אחת בא אצלו אחד מתלמידיו לפתע בלילה, ומצא אותו שהוא מתגלגל בשלג, והיה התלמיד עומד מרעיד ומשתומם, ואומר: רבי, רבי, כלום אתה צריך לתשובה ויסורים וסגופים קאלו? והשיב לו רבו: ידעתי בנפשי שלא עברתי עברה כזו, שאני צריך לעשות גלגול שלג, אלא פעם אחת התאכסתי אצל בעל הבית פשוט, ולא הכיר בי, וכבדני לא כערך תורת, אלא כמו שמכבדים כל אדם, אחר-כך נתפרסם בעיר שבאתי לשם, ונתאספו לכבודי כל בני העיר, וכלם כבדוני ושמעוני, וכשראה בעל האכסניה פז, התחיל לכבד אותי בכבוד גדול מאד, וכשכל בני הקהלה לוינו והלכו הם, רץ אחרי בעל האכסניה, ונפל לפני רגלי, ויבך ויתחנן לי לאמר: יחלל נא אדני את עון עבדך, שלא כבדתך בכבוד הראוי לך, אלא כאחד פשוט העם, ועל זה אני מבקש ממך סליחה ומחילה. והדברים האלו נכנסו בתוך עמקי לבבי, אם ביקרו וכבודו של בשר ודם נפל לפני בכבי ותחנותים, שאסלח לו על העבר, שלא כבדני כמו שצריכים לכבד אדם גדול, עשיתי לעצמי חשבון, שמפל שכן וקל וחמר מגדלת יוצרי, איך אני צריך לפל על פני בכל יום ובכל שעה, שכל פעם נתרבת הדעת והקרה, שאני מכיר בגדלת הבורא יתברך שמו, ואהבתי אליו ביהר שאת וביחר עז. ולכן על זה דאבה נפשי, ואני נופל ומתגלגל בשלג פן בייתי בכיבוד את הקדוש-ברוך-הוא, וקצתי במעשים טובים, כפי אהבתי והשתקתי אליו עקשו. ועל זה אני בוכה ומגלגל עצמי בשלג, כדי לשקן את מעשי. עמד וראה, אהובי, בני! מה נקראת עגנה, שאדם מתגלגל בשלג, ומסוגף את עצמו בסגופים גדולים, פן ואולי לא עשה רצון בוראו, ולכן צריכים להתחזק ביהר שאת וביחר עז, ולעשות תשובה על תשובה, כמוכא בדברי רבנו ז"ל (לקוטי מוה"ר"ן, חלק א', סימן י"ד), שאפלו הגדולים ומבטרי הצדיקים, שמשגיגים את הקדוש-ברוך-הוא, אך-על-פי כן עושים תשובה, פן ואולי לפי ערך השגתם שמשגיגים היום, גשמו את אלקותו אהמול, וזה מה שהתנא אומר: מאד רוי שפל רוח, שתהיה ענו אמת, ואל תטעה את עצמך, אלא תדע, אהובי, בני! שתקנת אנשו רפה, לשון מרמה, שהוא מרמה את עצמו, וחושב שהוא כבר ענו, ועל זה צריכים לבכות בכל יום ויום, שלא יטעה את עצמו, שכבר הגיע אל עגנה אמתית, כי הוא מטעה את עצמו לגמרי. אשרי האדם שמגיע לשלמות העגנה, שהוא יודע שהוא כלום, והוא בטל ומבקש בעיני עצמו כלא כלום, והכן למעשה.

ה כל המחלל שם שמים בסתר נפרעין ממנו בגלוי, אחד שוגג ואחד מזיד בחלול השם: צריך שתדע, אהובי, בני! אשר אדם צריך תמיד לדבק את עצמו באין סוף ברוך הוא, לציר בדעתו, איך שהוא יתברך מלא כל הארץ כבודו, ותמיד רק יחשב ממנו יתברך, ולא יסית דעתו

מִמְנוּ כְּרַגְע, וְאֵז יִרְאֶה וְיִפְתַּח מֵאָד, כִּי תְמִיד
 יִרְאֶה לִפְנֵי עֵינָיו אִיךְ שֶׁהַקְדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא עוֹמֵד
 וּמִסְתַּכֵּל עֲלָיו, אֲבָל בֵּינָן שְׂאָדָם עוֹשֶׂה חֵלֶל
 בְּמִקוּמוֹ, הֵינּוּ בְּחַיִּינָת חֵלֶל הַפְּנוּי, שֶׁמְסַלֵּק מִשֵּׁם
 אֶת שְׂכִינַת עֲזוֹ יִתְבָּרַךְ,

וְאֶחָד מִזֵּיד בְּחֵלֶל הַשֵּׁם:

כִּי עוֹבֵד אֱלֹהִים אֲחֵרִים, וְרַבֵּי יִשְׁמַעְאֵל בְּנֵו אוֹמֵר,
 הַלּוֹמֵד עַל מִנַּת לְלַמֵּד,
 מְסַפִּיקֵין בִּידוֹ לְלַמֵּד וּלְלַמֵּד.
 הַלּוֹמֵד עַל מִנַּת לַעֲשׂוֹת,
 מְסַפִּיקֵין בִּידוֹ לְלַמֵּד וּלְלַמֵּד
 לְשִׁמּוֹר וְלַעֲשׂוֹת.

מִמְקוּמוֹ, וְחוֹשֵׁב שֶׁהוּא נִמְצָא בַּסֵּתֵר, שְׂאֵף אֶחָד
 אֵינּוּ רוֹאֶה, עַל-יְדֵי-זֶה עֲנֻשׁוֹ שֶׁנִּתְפָּרֵס אַחֲרֵי-כֵן
 רְשַׁעוֹתָו שֶׁעָשָׂה בַּסֵּתֵר. וְזֶה שְׂאֵמֵר הַתַּנָּא
 הַקְדוּשׁ: כֹּל הַמְחַלֵּל, שְׁעוֹשֶׂה בְּחַיִּינָת חֵלֶל
 בְּמִקוּמוֹ, הֵינּוּ שֶׁמְסַלֵּק שֵׁם שְׁמַיִם בַּסֵּתֵר, כִּי

נִדְמָה לוֹ כִּי הוּא נִמְצָא בַּסֵּתֵר, וְאֵף אֶחָד אֵינּוּ רוֹאֶה וְאֵינּוּ יוֹדַע מַעֲשָׂיו, עַל-יְדֵי-זֶה נִגְרָעִין מִמְנוּ
 בְּגִלְיֵי, שֶׁמִּתְגַּלֶּה קְלוּנוֹ בְּרַבִּים, וּבְעֲשִׂיַת חֵלֶל בְּאֵין סוֹף בְּרוּךְ הוּא, שֵׁם אֵין הַפְּרֵשׁ, כִּי אֶחָד שׁוֹגֵג
 וְאֶחָד מִזֵּיד בְּחֵלֶל הַשֵּׁם, בְּסוֹלֵק שְׂכִינַת עֲזוֹ יִתְבָּרַךְ, לֹא שִׂיף שׁוֹגֵג אוֹ מִזֵּיד, כִּי אֲדָם צָרִיף תְּמִיד
 לְחֹשֶׁב רַק מִמְנוּ יִתְבָּרַךְ, וְזֶה (וְרַמְיָה כג, כד): "אִם יִסְתֵּר אִישׁ בְּמִסְתָּרִים וְאֵינּוּ לֹא אֲרָאֵנּוּ וְאִם הִנּוּ"ה,
 הֲלוֹא אַתְּ הַשְּׁמַיִם וְאַתְּ הָאָרֶץ אֵינּוּ מְלֹא וְאִם הִנּוּ"ה"; וְנִדְרָשׁוּ עַל זֶה תְּכַמִּינּוּ הַקְדוּשִׁים (בְּמִדְבָר בְּדֵה,
 פָּרָשָׁה ט', סִימָן ט'), מְדַבֵּר בְּנוֹאֵף, שֶׁהוּא מְטַמֵּין עֲצָמוֹ בַּסֵּתֵר לַעֲשׂוֹת זְמָה, בְּמָה דְחִימָא (אֵיבֹב כה,
 טו): "וְעֵין נֹאֵף שְׁמָרָה וְשִׁיף לֹא מֵרֵוּנֵי עֵין, וְסִתֵּר פְּגִים יִשִּׁים", כִּי לֹא שִׂיף לְהִסְתִּיר אֶת
 עֲצָמוֹ מִמְנוּ יִתְבָּרַךְ, כִּי לְכַסּוֹף יִתְגַּלֶּה קְלוּנוֹ בְּרַבִּים, וְאֶמְרוּ בְּדֵהר (נֵשׁא ככב): וְכֹל מֵאֵן דְּעֵבֵר עַל
 פְּקוּדֵי אוּרְתָא, כְּבִכּוּל פְּגִים לְעֵילָא, פְּגִים לְתַתָּא, פְּגִים לְגַרְמִיָּה, פְּגִים לְכָל עֲלָמִין, מְתֵל לְאֵינּוּ
 מְפֹרְשֵׁי יִמִּין דְּשִׂאטֵי בְּאַרְבָּא, קָם תַּד שְׂטִיָּא בִּינֵיהוּ בְּעָא לְגַבְרָא וְכוּ', הֵינּוּ הַשּׁוֹטֵף שִׁיּוֹשֵׁב
 בְּסִפְיָה, וְחוֹשֵׁב שֶׁהוּא עֹשֶׂה חֵלֶל תַּחַת מִקוּמוֹ, לֹא יִקְרָה שׁוּם דְּבָר, וּבְכַאֲמַת בֵּינָן שֶׁהוּא עוֹשֶׂה
 חֵלֶל אֲפִלוּ בְּחַדְרֵי תְּחִירִים בְּמִקוּמוֹ, הוּא גוֹרֵם רַעַה לְכָל הָעוֹלָם כְּלוּל, וְלָכֵן נִגְרָעִין מִמְנוּ בְּגִלְיֵי,
 וְהֵבֵן לְמַעֲשָׂה.

ו רַבֵּי יִשְׁמַעְאֵל בְּנֵו אוֹמֵר: הַלּוֹמֵד תּוֹרָה עַל מִנַּת לְלַמֵּד, מְסַפִּיקֵין בִּידוֹ לְלַמֵּד וּלְלַמֵּד, וְהַלּוֹמֵד
 עַל מִנַּת לַעֲשׂוֹת, מְסַפִּיקֵין בִּידוֹ לְלַמֵּד וּלְלַמֵּד לְשִׁמּוֹר וְלַעֲשׂוֹת: צָרִיף שְׁתַּדַּע, אֲהוּבֵי בְּנֵי!
 אֲשֶׁר עַקֵּר תְּכִלִּית הַלְמוּד צָרִיף לְהִיּוֹת כְּפִי לַעֲשׂוֹת וּלְקַיֵּם, כִּי הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא נִתֵּן לָנוּ אֶת
 הַתּוֹרָה, שֶׁהִיא תּוֹרַת חַיִּים, וּמְשַׁרְתָּת וּמְחַבֵּרַת אוֹתָנוּ אֵלָיו יִתְבָּרַךְ עַל-יְדֵי קַיִים מְצוּוֹת מַעֲשִׂיּוֹת
 דִּקְאָא, כִּי יֵשׁ רַמ"ח מְצוּוֹת עֲשֶׂה כְּגֵנֵר רַמ"ח אֵיבְרִים שְׁבָאָדָם, וְיֵשׁ שְׂס"ה לֹא תַעֲשֶׂה כְּגֵנֵר שְׂס"ה

גידין שבאדם. ואמר חכמינו הקדושים (פנחמא תצא): רמ"ח מצוות עשה יש בתורה כמנין איבריך שבאדם, ובכל יום יום צועקים על האדם עשה אותנו, שתהיה בזכותנו ותאריך

ימים, ויטעם מצוות לא תעשה כמנין ימות החמה, ובכל יום יום שתהמה וזרחת עד שהיא

ז רבי צדוק אומר, אל תפרש מן הצבור ואל תעשה עצמך בעורכי הדינים אל תעשים עטרה

שוקצת, צונחת ואומרת לאדם: גורני עליך במי שהגיע ימך ליום הזה, אל תעבר בי את העברה הזאת, ואל תכריע אותך ואת העולם כלו לכף חובה. ולכן כשאדם לומד תורה על מנת לקיימה — אין למעלה מזה. ולכן אמר התנא הקדוש: הלאמד תורה על מנת ללמד, שזה בעצמו דבר גדול מאד, כמו שחכמינו הקדושים אומרים, שזו נקראת תורה לשמה, כמאמרם ו"ל (ספא מט): תורה ללמד — זו היא תורה של חסד; שלא ללמד — זו היא תורה שאינה של חסד. אזי מה השכר שלו? בספיקן בידו ללמד הלמוד, שהוא יכול ללמד וגם ללמד אחרים. עם כל זאת אין זו השלמות, אלא הלאמד על גשת לעשות, הינו לקיים לעבדא ולמעשה, נותנים לו שכר שבספיקן בידו ללמד הלמוד, לעבוד ולעשות שיזכה לא רק ללמד וללמד, אלא גם שיזכה לקיים. פי עקר תכלית הלמוד הוא על מנת לקיים ולעשות את רצונו ותבדו, שזה עולה על הכל, פי גנה שמקיימים את מצוותיו ותבדו על מנת לעשות את רצונו ותבדו, זה עולה על הכל, פי ממשד על האדם אור וזיו וחיית ודבקות אין סוף ברובו הוא, פי על-ידי כל מצוה ומצוה, נמשך על האדם דבקות ואור גדול מאד, אם רק מכון בשבילו ותבדו. לכן תכלית למד התורה הקדושה הוא — כדי לקיים את כל מה שלומד. ולכן אמר רבנו ו"ל (לקוטי מוה"ר, חלק א, סימן סא), שאריך כל בר ישראל להוציא משפטי הנהגות ישראל מה שלומד, פי עקר התכלית הוא לשמר לעשות ולקיים, והבן למעשה.

ז אל תפרש מן הצבור: צריך שתדע, אהובי, בני! אשר עקר השלמות בזה העולם הוא לכלל את עצמו עם כלל נשמות ישראל, פי כל זמן שבר ישראל כולל את עצמו עם כלל נשמות ישראל, יש לו תהנה לתמן את הכל, פי כלליות נשמות ישראל ביחד — הם השכינה, ובכרע שאחד פורש מהשני, כבר גורם פרוז למעלה. ולכן מזהיר התנא הקדוש: אל תפרש מן הצבור, פי הם קומה שלמה. וכמו שאמר רבנו ו"ל (לקוטי מוה"ר, חלק א, סימן נה): צב"ר ראשי תבות: צדיקים, בינונים, רשעים, פי התפלה כולה משלשמים, כמאמרם ו"ל (קרייתות ו): כל סממני שאין בה מופשעי ישראל — אינה תענית, שהרי חלבנה ריחה רע, ומנאה ככתוב עם סממני קטרת. ולכן צריכים לכלל את עצמו עם כלל נשמות ישראל, ולא לפרש את עצמו מהם, וזה עקר השלמות, עם כל זאת מזהיר אותך: ואל תעשה עצמך בעורכי הדינים, שאל תהיה מאלו שדינים את בני אדם, גם שיהללו בן טובים, והללו את טובים, פי אסור לדון את אף אחד, ואפלו שראית אצלו מה שראית, אל תעשה עצמך בעורכי הדינים, פי מי שמך להיות דין עורך את הדין על הזולת. ואמר רבנו ו"ל (לקוטי מוה"ר, חלק ב, סימן פג), פי השאור והתמך שבלב האדם, הוא המסית את האדם, שיהרהר אחר תלמידיו חכמים שבדור, ולומר זה נאה וזה לא נאה, ואמר רבנו ו"ל (לקוטי מוה"ר, חלק א, סימן רפב), אשר צריכים לדון לכף זכות אפלו רשע גדול. ועל-ידי

שאתה דן אותו לכהן זכותו, תצלהו מפני חובה לכהן זכותו. וְלָבֵן מִזְהוּר הַתַּנָּא הַקְדוּשׁ: אַל תַּעֲשֶׂה עִצְמְךָ כְּעוֹרֵבֵי הַדַּיָּיִן, שְׂאֵל תְּרוֹן אֶת אִף אָחֵךְ, אֲלֵא תִכְלַל אֶת עִצְמְךָ עִם כָּלֵל גִּשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל, וְאִם תֹּאמַר לְעִצְמְךָ, שְׂאֵתָה לְמַדְתָּ הַרְבֵּה תוֹרָה, וְתַחֲשֹׁב שְׂאֵתָה כִּכֵּר יוֹתֵר מִכָּלֶם, עַל זֶה אָמַר הַתַּנָּא הַקְדוּשׁ: אַל תַּעֲשֶׂם עֲטָרָה לַהֲתַגְדֵּל בְּהֵם, שְׂאֵל תַּהְגַּדֵּל וְתַתְּפָאָר עִם הַתּוֹרָה שְׁלִמְדָתָךְ עַל וְזוֹתָךְ, כִּי צְרִיכִים לְלַמֵּד תּוֹרָה רַק לְשִׁמְהָ, לְשֵׁם אֵל עוֹלָם, וְלֹא כְּרִי לַהֲתַגְדֵּל וְלַהֲתַעֲשֵׂר בָּהּ, אֲלֵא לְדַבֵּק אֶת עִצְמוֹ בְּאוֹתוֹת הַתּוֹרָה, שֶׁהֵם אוֹרוֹת עֲלִיּוֹנִים, אוֹרוֹת צִנְחָחוֹת, וְלִמְצֵא אֶת אֲמַתָּת מִצִּיאֹתָיו עַל יָדָם, כִּי הִסְיִמן אִם אָדָם לוֹמֵד תּוֹרָה לְשִׁמְהָ — אִם הוּא כּוֹלֵל אֶת עִצְמוֹ עִם כָּלֵל גִּשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל, וְאִינוּ מִתְּפַשׂ מוֹמִים וְתַסְרוּנוֹת אֲצֵל הַזּוֹלַת עַל-יְדֵי לְמוֹדוֹ שְׁלוֹמֵד תּוֹרָה יוֹתֵר מִמֶּנּוּ. וְעַל זֶה מִזְהוּר הַתַּנָּא הַקְדוּשׁ, אֲשֶׁר וְלֹא קַרְדוּם לְחַפּוֹר בָּהֶם, שְׂאֵל תַּעֲשֶׂה מִהַתּוֹרָה שְׁלִמְדָתָךְ קַרְדוּם לְחַפּוֹר לְחַפְשׁ וְלִחְשֵׁט אֶת הַרְעָה אֲצֵל הַזּוֹלַת. וְכֵן הִנֵּה הִלָּל אוֹמֵר, כִּי הוּא הִנֵּה עָנּוּ מֵאֵד, וְלָבֵן הִנֵּה רִגִּיל לּוֹמֵר: וְדֹאשְׁתַּמֵּשׁ בְּתַנָּא חֵלְף; מִי שְׂמַשְׁתַּמֵּשׁ בְּכַתְרָה שֶׁל תּוֹרָה, לְכַסּוֹף הוּא חוֹלְף וְנִעְקָר מִן הָעוֹלָם, כִּי הַתּוֹרָה הִיא סֵם חַיִּים לְחַיּוֹת בְּנֵי-אָדָם, וְלֹא לְשִׁבֵּר בְּנֵי-אָדָם אוֹ לְרַחֵם, כִּי הַתּוֹרָה הִיא הַחַיִּים שֶׁל הָאָדָם, כְּמוֹכָא (רַעֲיָא מִהִימָנָא הַרְמִיָּה קַלְדָּ): אוֹרְיָתָא אֵילְנָא דְחַיִּי אִיהוּ לְמֵיבָה חַיִּין לְכָלֵא. מֵאֵן דֹּאחֲתַקַּף בְּאוֹרְיָתָא אֲחַתְתַּקַּף בְּאֵילְנָא דְחַיִּי, כְּמָה דֹּאחֲתַקַּף אָמַר (מְשָׁלֵי ג' יח'): "עֵץ חַיִּים הִיא לְמַחְזִיקִים בָּהּ"; הִיא לְמַדְתָּהּ, מִכָּל זֶה לּוֹמְרִים, שְׂשֶׁל הַהֲגָה מִדְּבָרֵי תּוֹרָה, נוֹטֵל חַיִּין מִן הָעוֹלָם; וְהַרְשֵׁוּ רַבְנֵי ו'ל לְרַבְרֵי הַתּוֹרָה הַיּוֹצֵאִים מִפִּי הַצְּדִיק, תַּמָּה אֲנִי אִיךְ אֲפִשֵׁר אַחֲרֶיךָ לְסַבֵּל וְלַחְפֹּץ חַיִּי הָעוֹלָם הַזֶּה.

שמתפרנס זה כמו קרדוס לחפור בה. שהעושה כן מועל בקדושתה של תורה ומייב מימה בידי שמים כמי שנהנה מן ההקדש. ומלמדי מינוקות וטולין שכר שימור המינוקות בלבד שמשמרין אותן שלא יפגעו ויזיקו ושכר פיסוק טעמים. שאין הרב חייב לטרוח וללמד לתלמידים פיסוק הטעמים אבל שכר לימוד אסור ליעול. דכתיב (דברים ד) ואומי זוה ה' צעמם ההיא ללמד אחכס חוקים ומשפטים כאשר זוני ה' אליה מה אני במנס אף אחס במנס. וכן הדין אסור ליקח שכר פסוק הדין אלא שכר בטלה בלבד דבר שהוא ניכר כמה מפסיד מעטול מלאכתו כדי לשמוע טענות בעלי הדין ובלבד שיטול משניהם בשוה ואם נוטל יותר מזה דינו בטלים. ומה שהמירה תורה לתלמיד חכם ליהנות מדברי תורה הוא שממכר סחורתו בשוק קודם כל אדם וגם שיפטור מכל מסים ועוליס וארנוניות. ואפילו כסף גולגלתא חייבין הכזור ליתן עליו. ואפילו הוא עשיר יש לו ממון הרבה יכול הוא לשאלו בדין שיפטורוהו. ואם תלמיד חכם חולה הוא ומדוכא ציסורין ומרביץ העם להביא מנות גדולות מפני כבוד מורמו מזה עליו שיטול ואין זה בכלל נאות מדברי תורה הואיל ולי אפשר לו להתפרנס בדרכ אחר. וכן תלמיד חכם שמינו אותו הצינור עליהם פרנס או ראש הסדר ומתעסק בצרכי כבוד. מותר לו ליקח מהם פרס ואפילו שכר הרבה יותר מכדי פרנסתו כדי שיהיו מונומיו נריות וממון כך יהי גדול ויראוי ומאוייס צעיניהם כדאשכחן בכסן גדול דכתיב ציה הגדול מאמיו ודרשו חכמים גדלוה מאמיו שיהיו אחיו הכהנים מעשיימם אוחו משלחן. וחכמים הראשונים שהיו נמנעים מזה מדת חסידות הימה ציהם אבל לא

להתגדל בהם, ולא קרדום לחפור בהם. וכך היה הילל אומר, ודאשתמש בתנא חלף. היא למדת, כל ההגה מדברי תורה, נוטל חיייו מן התורה שלמדת על וזוהך, כי צריכים ללמוד תורה רק לשמה, לשם אל עולם, ולא כרי להתגדל ולהתעשר בה, אלא לדבק את עצמו באותיות התורה, שהם אורות עליונים, אורות צנחחות, ולמצא את אמתת מציאותו על ידם, כי הסימן אם אדם לומד תורה לשמה — אם הוא כולל את עצמו עם כלל גשמות ישראל, ואינו מתפשט מומים ותסרונות אצל הזולת על-ידי למודו שלומד תורה יותר ממנו. ועל זה מזהיר התנא הקדוש, אשר ולא קרדום לחפור בהם, שאל תעשה מהתורה שלמדת קרדום לחפור לחפש ולחשט את הרע אצל הזולת. וכך היה הילל אומר, כי הוא היה ענו מאד, ולבן היה רגיל לומר: ודאשתמש בתנא חלף; מי שמשמש בכתרה של תורה, לכסוף הוא חולף ונעקר מן העולם, כי התורה היא סם חיים לחייות בני-אדם, ולא לשבר בני-אדם או לרחם, כי התורה היא החיים של האדם, כמוכא (רעיא מהימנא הרמיה קלד): אורייתא אילנא דחיי איהו למיבא חייין לכלא. מאן דאחתקף באורייתא אחתקף באילנא דחיי, כמה דאחך אומר (משלי ג יח): "עץ חיים היא למחזיקים בה"; היא למדת, מכל זה לומדים, ששל ההגה מדברי תורה, נוטל חיייו מן העולם; והרשו רבנו ו'ל לרברי התורה היוצאים מפי הצדיק, תמה אני איך אפשר אחר-כך לסבל ולחפץ חיי העולם הזה.

(לקושי-מוקדרי, חלק א' סימן קנז): אם ידבק עצמו

מן הדין: ה כל המכבד את התורה. הדורש וזהו כל ההנהגה מדברי תורה, נוטל חינו מן המסורות והמרות שמורה ומראה טעם כל קוץ וקוץ העולם; הינו כשאדם טועם טעם התורה, הוא לומר שאין זה דבר לנטלה אין לך כבוד מורה גדול מזה. אי נמי המכבד ספר תורה ומכבד לומדי מורה והעוסקים זה כל אלו בכלל מכבד את המורה הן:

ה רבי יוסי אומר, **העולם: ה רבי יוסי אומר, כל המכבד את התורה, גופו מכבד על הבריות. וכל המחלל את התורה, גופו מחלל על הבריות: ט רבי ישמעאל בנו אומר, החושף** אהובי, בני! אשר אדם צריך לזכור את רמ"ח איבריו ושס"ה גידיו, כי הם דגמא דלעילא, וכמו שכתוב (בראשית א, כו): "נעשה אדם בצלמנו כדמותנו" וגו', והנה למעלה אין דמות, כמו שכתוב (דברים ד, טו): "ונשמרתם מאד לנפשתיכם, כי לא ראיתם כל תמונה" וגו', אלא למעלה כל העולמות הם ברגמת אדם, שנה סוד הרמ"ח מצוות עשה והשס"ה מצוות לא תעשה, שהן קומה שלמה, שבהן נמשך האור אין סוף ברוך הוא דרך כל העולמות, מעתיק ואריך עד אבא ואמא, וצד ועיר ונוקבא, מהפכת עד הפלכות, כל קומת אדם קדמון, ולכן כשבר ישראל מכבד את התורה, ומתבצע להשיג רוחניות אלקות שבתוך הרמ"ח מצוות עשה והשס"ה לא תעשה, והוא משתדל ללמד ולקיים כל מה שיכולים לקיים, ומחדש חדושי תורה על כל הפרטי"ג מצוות, הרי זה גופו מתכבד, כי כמו שהוא מכבד את התורה, שהיא כלליית הפרטי"ג מצוות, כמו-כן מתכבד גופו שקלול מרמ"ח איברים ושס"ה גידים. אכל כשאדם מחלל את התורה, שהיא כלולה מרמ"ח מצוות עשה ושס"ה לא תעשה, אפי' גם גופו, שהוא כלול מרמ"ח איברים ושס"ה גידים גשמיים — מתחלל. וזה שמוכבא (זהו תולדות קלד): אמר קדשא בריך הוא לעלמא, בשעתא דעבד ליה וברא לאדם, אמר ליה: עלמא, עלמא! אנת ונמרסד לא קמיין, אלא על אורייתא. ובגין דף בראתי ליה לאדם דף, בגין דיתעסק בה. ואי לאו, הא אנא אהדר לך לתהו ובהו. וכלא בגיגיה דאדם קמיא. הךא הוא דכתוב (ישעי' מה, יב): "אנכי עשיתי ארץ, ואנכי עליה בראתי", ואורייתא קמיא ומכונא קמייהו דבני נשא בגין דיתעסקו וישמלחו בה. ולית מאן דתריכו אודניה. תא תוי כל מאן דאשמדל באורייתא, איהו קים עלמא, וקים כל עבדא ועבדא על תקוניה כדא יאות. ולית לך כל שיפא ושיפא דקמיא ביה כבר נש דלא הוי לקבליה בריה בעלמא. דהא כמה דבר נש איהו מתפלג שיפין. וכלהו קמיין דרגין על דרגין, מתתקנין אלין על אלין, וכלהו חד גופא, הכי נמי עלמא, כל אינון ברין בלהו שיפין שיפין, וקמיין אלין על אלין, וכד מתתקנון בלהו, תא תוי נש גופא ומש. וכלא כגונא דאורייתא, דהא אורייתא כלא שיפין ופרקין, וקמיין אלין על אלין, וכד מתתקנון בלהו אתעבידו חד גופא; ומצא, שקמו שהתורה הקדושה מתחלקת לתלקים חלקים, שהן הפרטי"ג מצוות, דף הגוף נחלק לחלקים חלקים, שהם הרמ"ח איברים ושס"ה גידים, והבן למעשה.

ט החושף עצמו מן הדין. נמקום שיש גדול ממנו. אי נמי אומר לנעלי הדין שימפשו: פורק ממנו איבה. סהולא מניס דין חייב שוגא לדין שאומר כלבו לא

אהובי, בני! אשר אדם צריך לזכור את רמ"ח איבריו ושס"ה גידיו, כי הם דגמא דלעילא, וכמו שכתוב (בראשית א, כו): "נעשה אדם בצלמנו כדמותנו" וגו', והנה למעלה אין דמות, כמו שכתוב (דברים ד, טו): "ונשמרתם מאד לנפשתיכם, כי לא ראיתם כל תמונה" וגו', אלא למעלה כל העולמות הם ברגמת אדם, שנה סוד הרמ"ח מצוות עשה והשס"ה מצוות לא תעשה, שהן קומה שלמה, שבהן נמשך האור אין סוף ברוך הוא דרך כל העולמות, מעתיק ואריך עד אבא ואמא, וצד ועיר ונוקבא, מהפכת עד הפלכות, כל קומת אדם קדמון, ולכן כשבר ישראל מכבד את התורה, ומתבצע להשיג רוחניות אלקות שבתוך הרמ"ח מצוות עשה והשס"ה לא תעשה, והוא משתדל ללמד ולקיים כל מה שיכולים לקיים, ומחדש חדושי תורה על כל הפרטי"ג מצוות, הרי זה גופו מתכבד, כי כמו שהוא מכבד את התורה, שהיא כלליית הפרטי"ג מצוות, כמו-כן מתכבד גופו שקלול מרמ"ח איברים ושס"ה גידים. אכל כשאדם מחלל את התורה, שהיא כלולה מרמ"ח מצוות עשה ושס"ה לא תעשה, אפי' גם גופו, שהוא כלול מרמ"ח איברים ושס"ה גידים גשמיים — מתחלל. וזה שמוכבא (זהו תולדות קלד): אמר קדשא בריך הוא לעלמא, בשעתא דעבד ליה וברא לאדם, אמר ליה: עלמא, עלמא! אנת ונמרסד לא קמיין, אלא על אורייתא. ובגין דף בראתי ליה לאדם דף, בגין דיתעסק בה. ואי לאו, הא אנא אהדר לך לתהו ובהו. וכלא בגיגיה דאדם קמיא. הךא הוא דכתוב (ישעי' מה, יב): "אנכי עשיתי ארץ, ואנכי עליה בראתי", ואורייתא קמיא ומכונא קמייהו דבני נשא בגין דיתעסקו וישמלחו בה. ולית מאן דתריכו אודניה. תא תוי כל מאן דאשמדל באורייתא, איהו קים עלמא, וקים כל עבדא ועבדא על תקוניה כדא יאות. ולית לך כל שיפא ושיפא דקמיא ביה כבר נש דלא הוי לקבליה בריה בעלמא. דהא כמה דבר נש איהו מתפלג שיפין. וכלהו קמיין דרגין על דרגין, מתתקנין אלין על אלין, וכלהו חד גופא, הכי נמי עלמא, כל אינון ברין בלהו שיפין שיפין, וקמיין אלין על אלין, וכד מתתקנון בלהו, תא תוי נש גופא ומש. וכלא כגונא דאורייתא, דהא אורייתא כלא שיפין ופרקין, וקמיין אלין על אלין, וכד מתתקנון בלהו אתעבידו חד גופא; ומצא, שקמו שהתורה הקדושה מתחלקת לתלקים חלקים, שהן הפרטי"ג מצוות, דף הגוף נחלק לחלקים חלקים, שהם הרמ"ח איברים ושס"ה גידים, והבן למעשה.

ט החושף עצמו מן הדין פורק ממנו איבה
 ונגזל ושבועת שוא, והגס לבו בהוראה
 שוטה רשע וגס רוח: צריך שחנע, אהובי,
 בני! אשר הפגא הקדוש נתן עצה לברח
 מלקיות דבין, כי על-גדי
 זה הוא פורק מעצמו
 שגאה, ואיבה, ונגזל,
 ושבועת שוא, כי כך
 אמרו חכמינו הקדושים

היפך נוכחיו: וגזל. שמה מיידי הכולי ומנלל שגול כל
 על ידו: ושבועת שוא. שמה מיידי שנועה למי שאינו
 מיידי נה ומנלל מביא ליי שנועת שוא. אי נמי קרי
 מנל לשנועת שקר שנועת שוא כגון האומר לא לוימי
 ולוה דנשעמ שנועה ילאה
 מפיו לשוא: והגס לבו
**עצמו מן הדין, פורק ממנו
 איבה ונגזל ושבועת שוא.**

והגס לבו בהוראה, שוטה רשע וגס רוח: י הוא
 (שבת קט:): אם ראית דוד, שצרות רבות באות עליו, צא וברך בדיני ישראל, שכל פרענות שאבה
 לעולם, לא באה אלא בשביל דיני ישראל, ואמר בזהר (נשא קכה) על פסוק (שמואל א, ב, ט):
 "ורשעים בחשך ידמו" אינון ערבוב, ובגין דא אמר גביהו עליהו (יחזקאל יא): "ואל אדמת
 ישראל לא יבאו", אמר אליהו רביא מהימנא: הא שעתא איהי לסלקא לעילא (אליהו הגביא
 אמר אל הרביא מהימנא, הרי הגיע שעת רצון לעלות למעלה לעורך את הגאולה). באמא איםא
 אנת (ולכן בשבועה אני מבקש אותך, שתשביע אותי לעלות למעלה), דהא בגינך אגא בעי
 לסלקא (כי בשביל הצער הגדול שלך, אני רוצה לעלות למעלה למהר את הגאולה), דיהיב לי
 קדשא ברין הוא רשו לאתגליא לך בבית אסורים דילך (כי הקדוש-ברוך-הוא נתן לי רשות
 להתגלות אליך בבית האסורים שאתה נמצא), כי משה רבנו נמצא בתוך התורה ובתוך המצוות,
 ובמובא בדרבי רבנו ו"ל (לויטי-מהור"ן, חלק ב, סימן כו), שמשה רבנו נמצא בכל איבר ואיבר,
 ומעורר אותו לעשות מצוה עם האיבר הזה, ומחמת שבגוי-אדם אינם שומעים את קולו של משה,
 כי נהקים אצלם (ישעיה נא, כא): "וישכרת ולא מין", ומאתר שאין שומעים אותו, והוא כדגמת
 אהד שיושב בבית האסורים, כי מצטער בצערן של ישראל, שאינם שומעים את קולו. בקבורה
 דילך (ובקבורה שלך), כי נדמה כאלו נקבר ככר, ואין שפתותיו דוכבות, ולמעבד עמך טיבו
 (ולעשות עמך טוב וחסד, לקרב ולמהר את הגאולה), דאנת מחלל בחובין דעמא (לפי שאתה
 מחלל מעונות עם ישראל), והוא מצטער בצערם. הנא הוא דכתיב (ישעיה נג, ה): "והוא מחלל
 מפשעינו", אמר ליה רביא מהימנא לאליהו הגביא, באומא עלך בשמא דהר"ה (אני משיביע
 אותך בשם הר"ה ברוך הוא), לא תאחר בכל יקלתך (שלא תאחר לעורך את הגאולה בכל כףך),
 דהא אגא בצערא סגי (כי אני נמצא בצער גדול מאד), שלא שומעים אותי נשמות ישראל מרב
 הצרות שעוברות עליהם, ועלי גאמר (שמות ב, יב): "ויפן כה וכה ויבא פי אין איש" עוזר לי
 לאפקא לי מהאי צערא (אין מי שיעזר לי לצאת מהצרה הזאת שאני נמצא שם), בהאי קבורה
 (מהקבר שנקברתי בו), שיהיו שפתותי דוכבות. דאחמר עלי (ישעיה נג, ט): "ויפן את רשעים
 קברו", ולא אשתמדעון בי (ואף אהד אינו מפייר אותי), ואני חשיב בעיניהו בין ערב-רב לשיעיא
 (אני חשוב בעיניהם של הערב-רב הרשעים), ככלב מת דסרח ביניהו (כמו כלב מת שנסרח
 ביניהם), דחכמת סופרים תסרח ביניהו, (כי לשיחבירו וחספשטו הערב-רב הפנהיגים של שקר,
 אז מתקנים מה שאמרו (סוטה מט:): "וחכמות סופרים תסרח, ויךאי חטא מאסו, והאמת תהא
 געדרת", בכל קרתא וקרתא ובכל אהד דישאל מפרין ביניהו בין מלכוון (בכל עיר ועיר ובכל
 מקום ומקום שעם ישראל מפרים ביניהם, מה קורה עם הערב-רב האלו), ואתהדרו אינון

בהוראה. כלל עיון וכלל הממנה: • אל תהי דן ערב-רב ועיין על ישראל עאנא דקדשא בריך יחיד. אף על פי שמיד מומחה יכול לדון. מרכזי המסדות הוא ששילבו מומחה לא יחזיק דין יחידי. ודוקא כשלא קנולוהו בעלי הדין עליהם לדין אכל קנולוהו כהנהגה של ישראל, שהם צאנו של הקדוש-ברוך-הוא, כי הם ממנים את עצמם כמנהיגים עליהם, דאחמרו בהו (שנאמר עליהם) (סוקאלה, לה, לא):

הִזָּה אוֹמֵר, אֵל תְּהִי דָן יְחִידִי, שְׂאִין דָּן יְחִידִי אֶלָּא

"ואתן צאני מרעיתי", אדם אדם וזית לון וכלת למעבד טיבו עם תלמיד חכם (והם לא יכולים לעשות חסד וטוב עם התלמידי חכמים האמתיים). ואנשי חיל ויראי חטא מסוככים מעיר לעיר ולא יחננו (ואין מי שירחם עליהם ויחנם, ויראה להם את פניהם), ומחרימין ערב-רב ביניהם ולא יתבין לון באתרין סביאין אלא דבר קצוב דלא יתא תקומה לנפילו דלהון, ונאפלו חיי שעה; שהרשעים הערב-רב מחרימים את אנשי קהלתם אם יבואו תלמידי חכמים אמתיים לבקש צדקה, שלא יתנו להם אלא דבר פשוט, ולא נותנים רשות לקבץ מפעלי בתים עשירים, כדי שלא תהיה להם תקומה אפילו לצרכי חיי שעה. וכמו שרואים את זה בחוש, מה שקורה היום בין אלו הפנהיגים של שקר — שקרנים רמאים ציבועים, שלא נותנים לתת צדקה לתלמידי חכמים אמתיים, וכל חכמים ואנשי חיל ויראי חטא בצערא בנדקא ביגונא חשיבין ככלבים (וכל אלו התחכמים אמתיים יראי השם, הם נמצאים בצער וברחוק ונחשבים כמו כלבים בעיני הערב-רב, שעליהם נאמר (איכה ה, ב): "בני ציון התקרים המסלאים בפו, איכה נחשבו לגבלי חרש" וגו', בראש כל חצות), דלא אשכחו אכסניא ביניהם (שלא מוצאים אפילו אכסניה אפה לנות), ואינון ערב-רב (ואלו הערב-רב הרשעים ארורים) אינון עתירין בשללה בתדוא בלא צערא, בלא יגונא כלל, הם עשירים ונמצאים בשללה בשמחה בלא צער וגונן כלל, גולגוני מארי שחד דאנון דיגון ריש עמא הם גולגונים ולוקחים שחד, והם נעשו דיגים וראשי העם), וצליהם נאמר (בראשית ו, י): "כי מלאה הארץ חמס מפניהם", עליהם אומר (עליהם נאמר) (איכה א, ה): "היו צריה לראש", שהערב-רב שהם הצרים של ישראל, נעשו ראשים ומנהיגים, עין שם. הרי שלף לפגוד, שאלו הרשעים הן הן הרע-בנים ראשי ערב-רב הלוקחים שחד, והם נעשים מנהיגים, ומדבאים את נשמות ישראל, ומטעים אותם בנכלי ערממיות להטותם מדרך האמת. ולכן ראה, אהובי, בני! לברת מלכות דין, ועל-דיניה תוריד מפקד איכה, ומה גם שכל מי שמשפטר על זולתו, הוא בכלל זה גם לבו בהוראה שוטתה רשע וגם רוח, ולכן מה אפה צריך את זה; וצריכים הרבה לבקש את הקדוש-ברוך-הוא, שלא יטעה את עצמו, ובפרט בעתים הללו, שנתרבו הרע-בנים דיגים של שקר, ובפרט כשהם רבנים משעם, הם רשעים ארורים, מקותים את הדין וגונבים וגולגונים, ועושים כל מיני עולות להמונ-עם, ומתחזקים אותם מקונו יתברך, ואשרי מי שבורח מפל זה, אז יתהיה חיים נעימים ערבים ומתוקים, דבקים באין סוף ברוך הוא, וככל שאדם דבוק בו יתברך, הוא רואה בחוש מי אלו הרשעים הארורים, הדיגים מסטרא דערב-רב, מארי גולגוני, מארי חסנין, אשר הם מעבירים על הדת נשמות ישראל, ומהם סובלים עקשו כלל נשמות ישראל, אוי להם ואוי לנפשם, ואוי למי שמתקרב אליהם, והבן למעשה.

י הוא הנה אומר: הינו רבי ישמעאל בנו של רבי יוסי בן חלפתא הנה רגיל לומר: אל תהי דן יחיד, כשאתה דן את האדם, תמיד תצטרך אליך עוד דיגים, כדי שאם תטעה בדיון לא תצטרך לשלם אפה בעצמך את הכל, כעין שאמרו חכמינו הקדושים (סנהדרין לג): הלקה תמורך טרפון,

נאף שאמר לו רבי עקיבא פטור אתה, שכל הממחה לרבים פטור מלשם, עם כל זאת מוצאים שאמרנו הקדושים (סנהדרין ג'): עולמו: ואל תאמר. לנברין המולקיס עליך: קבלו רב הגזא פי הנה אחי דינא לקמיה, מיכניף דמייתי צורה רבנן מבי רב. אמר, פי היכי דלימטין שיבא מפשורא. ופרש רש"י, שגיגענו נסרת קטנה מן הסורה, כלומר, שאם נטעה, ישמלש הענין בין פלגו וקלו מעלי. רב אשי, פי הנה אחי טריפתא לקמיה מכניף ומייתי להו לקלהו טבחי דמתא מחסיא.

אחד. ואל תאמר קבלו דעתי, שהם רשאים ולא אתה: יא רבי יונתן אומר, כל המקיים את התורה מעני, סופו לקיימה מעשר. וכל המבטל את התורה מעשר, סופו לבטלה מעני:

אמר, פי היכי דלימטין שיבא מפשורא, שאין דן יחיד אלא אחד; פי בן הקדוש-ברוך-הוא יכול לדון בעצמו, פי אפלו יחיד בדור יכול לטעות, וכמו שאמר רבנו ז"ל: "העולם אורחים, שאדול אי אפשיך לו לעשות טעות, ואם עשה טעות הוא כבר אינו גדול, ואני אומר אפלו גדול יכול לעשות טעות, ואם עשה טעות עדין נשאר גדול"; ואל תאמר קבלו דעתי נגד שאר הדברים שארפת אליך, שהם רשאים, פי הם רבים, ולא אתה שאתה יחיד. וכל זה אומר התנא הקדוש רבי ישמעאל ברבי יוסי לחכמי ישראל גדולי הדור, שלא דינו לעצמם, פי הוא הכיר את הרמאים היטב, כמאמרם ז"ל (נבא מציעא ג'): רבי ישמעאל ברבי יוסי הנה קאזיל באורחא, פגע ביה ההוא גברא, הנה דרי פתחא דאופי, אותביניהו וקא מיתפח. אמר ליה: דלי לי. אמר ליה: כמה שרין? אמר ליה: פלגא דיונא. הויב ליה פלגא דיונא, ואפקרה. הדר זכה בהו, הדר הויב ליה פלגא דיונא ואפקרה. חזיה דהנה קא בעי למיתדר למזיניה בהו, אמר ליה: לכולי עלמא אפקרינהו ולי לא אפקרינהו. על אחת כמה וכמה בדור הזה, שיש רשעים ארורים קלים ורעים ופוזזים, עמי הארצות גמורים, הדייטים הקופצים בראש, ועושים את עצמם דגנים ורבים, על אחת כמה וכמה שאסור להם לדון בעצמם, פי דיניהם אינם דין, פי הם מעוותין את הדין, וצריכים להזהר מהם מאד מאד. וכשאדם צריך לדון את עצמו עם חברו, שתמיד ילך אל בית-דין ויאמר השם וחושבי שמו, ויזהר מאד מאד לא לילך אל רבנים מטעם, אשר הם פושעי ישראל, כמו שבצעני ראיתי רבנים מטעם, שהם קלים ופוזזים, ומתירים אסורים, ומכשילים את הרבים בכריתות, פשוטו כמשמעו, שהפקנה אינו פשר, וכן הכשריהם אינו הכשר, אלא מפשמים את המודעם בספרות ונבלות, ורמנא לצלן, את החרבן שגורמים, וקבר אמר רבנו ז"ל (ספר-המדות, אורח בושא, סימן ב'): מתר לביש את הרבנים ששורקין את הרבנות לשם גאונה, וראוי לבוזתו ולהקל בכבודו, ואין עומדו בפניהם, ואין קורין אותן רבי, והשליט שעליו כפרדעת של חמור, והבן למעשה. יא רבי יונתן אומר: כל המקיים את התורה מעני סופו לקיימה מעשר, וכל המבטל את התורה מעשר, סופו לבטלה מעני: צריך שתדע, אהובי, בני! אשר על כל אדם עוברים בכל יום

פנאי לעסקן צמורה: יב הוי ממעט בעסק. המעט קל מיני צרות ויסורים ומכאובים, קטנות בעסק סמורק ומלאכתך ויהיה עיקר עסקן צמורה: ובלישות הדעת — הן מעצמו והן מאחרים, והוי שפל רוח בפני כל אדם. ללמוד אפילו ממי שהוא קטן ממך צמורה: יש לך בטלים הרבה כנגדך. שיטיעו לנטלך.

יב רבי מאיר אומר, הוי

ממעט בעסק, ועסק בתורה.

והוי שפל רוח בפני כל אדם.

ואם בטלת מן התורה, יש לך

בטלים הרבה כנגדך. ואם

עמלת בתורה, יש לו שכל

הרבה לתן לך:

פירוש אחר יש בעולם כמה בטלים שהם הרשעים ומיזם רעות שהם בטלים ועל ידם הקב"ה יציא עלין פורעות: ואם עסקת בתורה. הוא ענמו יטלם שכרך ולא על ידי שליח. ובה ימירה מדה טובה על מדת פורעות:

עם כל זאת כבר כתב הרמב"ם (פרק א' מהלכות תלמוד תורה, הלכה ח'): כל איש מישראל חייב בתלמוד תורה — בין עני בין עשיר, בין שלם בגופו בין בעל יסורים, בין בחור בין שנהיה זקן גדול שמשש כחו, אפלו היה עני המתפרנס מן הצדקה ומתור על הפתחים, ואפלו בעל אשה ובנים חייב לקבץ לו זמן לתלמוד תורה ביום ובלילה, שגאמר (יהושע א, ח): "היגית בו יומם ובלילה"; וזה שאמר הפנא הקדוש: כל המקיים את התורה מעני, אם אדם מוסר את נפשו ללמוד תורה, אפלו מתוך צניות וקטנות הדעת, ועובר עליו מה שעובר, ואינו מסתפל על שום דבר, יזכה אשר סופו לקומה מעשר. ולהפך צריכים לזכור, אשר וכל המבטל את התורה מעשר, כי יש בגי' אדם שלא חסר להם שום דבר, ואף על פי כן מבטלים את הזמן בהקל ובריק, אזי ענשם — סופו לבטלה מעני, אשר באמת לא יהיה להם לא גשמי ולא רוחני; כי באמת כל אדם צריך להרגיל את עצמו ללמוד תורה כל יום — בין עני בין עשיר, בין חולה ובין בריא, ואם יהיה עקשן, אזי לבסוף יזכה להתעלות במעלות התורה, אבל אם אדם יעשה תנאים, שהוא אינו יכול ללמוד תורה, אלא כשתהיה לו עשירות ורחבות, אזי אף פעם לא ילמד. וצריך להקניט את זה, אהובי, בני! היטב היטב בתוך לבבו, אשר מי שאוהב את התורה הקדושה, לא ימנעו אותו העשירות והעניות, כי תמיד ירצה ללמוד תורה — בין בעניות ובין בעשירות; אשרי מי שאינו מטעה את עצמו בזה העולם כלל, והבן למעשה.

יב הוי ממעט בעסק ועסק בתורה, והוי שפל רוח בפני כל אדם, ואם בטלת מן התורה, יש לך בטלים הרבה כנגדך, ואם עמלת בתורה, יש לו שכל הרבה לתן לך: צריך שתודע, אהובי, בני! שתפנא הקדוש מלמדנו כאן דרך ועצה נוראה ונפלאה איך להגיע לשלמות הכי עליונה שבר ישראל יכול לזכות בזה העולם. ומתחיל: הוי ממעט בעסק ועסק בתורה; כי באמת אמרו חכמינו הקדושים (במדבר רבה, פנשה כב, סימן ח') על פסוק (תהלים עה, ז): "כי לא ממוצא ומעצרב", לא ממה שאדם יוצא ועמל בסחורה, והולך ממזרח למערב געשה עשיר, אפלו פורש בספינות, והולך ממזרח למערב, וחוזר על המדברות ועל הקרים, אינו געשה עשיר. וזו השעות

היצר הרע מאד מאד מיוחד מלמוד התורה הקדושה, כי זה הנכבד היחידי שמבטל אותו, כמאמרם ו"ל (קרושין ל:): כף הקדוש-ברוך הוא אמר להם לישאל, בני, בראתי יצר הרע, ובראתי לו תורה תכלין, ואם אתם עוסקים בתורה, אין אתם נמסרים בידו, שגאמר (בראשית ד, ו): "הלא אם תיטיב שאת", ואם אין אתם עוסקין בתורה, אתם נמסרים בידו, שגאמר "לפתח חטאת רובץ", ולא עוד, אלא שכל משאו ומתנו בך, שגאמר: "ואליך תשוקתו", ואם אתה רוצה אתה מושל בו, שגאמר: "ואתה תמשל בו", ואם תאמר שאתה מרבה בלמוד התורה הקדושה, ואינך רוצה שום ברכה, וצדין עובר עליך מה שעובר, צריך שתדע ותוכר, אשר ואם צמלת בתורה. יש לו שרר הרבה לתן לה; כי הרבה פעמים לא מגלים לאדם בזה העולם מה פעל, כמו שאמר רבנו ז"ל, שיש בני-אדם, שלא מראים להם כלל בזה העולם מה שפעלו, אלא תכף-וימנר כשיוצאים מזה העולם, מראים להם מה פעלו בזה העולם. ולכן ראה, אהובי, בני! להתחזק ביתר שאת וכיתר עז, ותהיה ממעט בעסק, ותעסק בתורה, כי זה חידד וארך מיד, והתורה תכניס בך שפלות אמיתית, עד שתהיה שפל רוח בפני כל אדם, ותשרה עליך שכינת עזו ותברך, כי מי שמתמיד בלמוד התורה הקדושה, והוא שפל בעיני עצמו, על-דריגה השכינה שונה בו תמיד. וזו היתה מצלת כל הצדיקים הקדושים, שזכו להיות מרובה לשכינת עזו ותברך, שהיו בטלים לגמרי ממציוותם, וזכו להתמיד בתורה הקדושה, ולמנוח תורה לשמה, לשם אל עולם, ועל-דריגה זכו לרוח-הקדוש ברור, עד שהאיר עליהם אורו ותברך בהארה נוראה ונפלאה מאד, אשריהם ואשרי חלקם, והבן למעשה.

שיש לבני-אדם, שחושבים שכל מה שיעסק יותר בעסקי הפרנסה, תבוא להם פרנסה. ויבאמת הפרנסה היא ממנו ותברך, ולכן זכר גם זכר, אשר הוי ממעט בעסק ונעסק בתורה, כי התורה מצשרת בגשמיות וברוחניות, וככל שאדם זוכה ללמד תורה, זוכה לעשירות, כמובא בזהר (לך פח): רבי אבא פד אתא מהתם, הנה מכריז מאן בעי עתקא, ומאן בעי אורכא דמי בעלמא דאתי, ייתי וישתדל באוריתא וכו', ענין פס. ואחר-כך אמר: והוי שפל רוח בפני כל אדם; כי התורה היא עקר הגדלה של האדם. ואמר רבנו ז"ל (לקוטי מוהר"ן, חלק ב, סימן עב), שעקר הגדלה שמקבלים מהצדיק שמאיר בו אור התורה — הוא שפלות, ולכן כשאדם לומד תורה לשמה, לשם אל עולם, על-דריגה נכנסת בו שפלות אמיתית. וזה הסימן שלמד תורה לשמה — כשנשפלת עליו שפלות, והוא שפל רוח לכל אדם, ואינו מתוזה טובה לעצמו. עם כל זאת צריך שתדע, אהובי, בני, אשר ואם בטלת מן התורה, יש לה בטלים הרבה כנגדך; כי מובא בדברי רבנו ז"ל (לקוטי מוהר"ן, חלק א, סימן א'), אשר היצר הרע מלביש את עצמו במצוות, הוא תחפש לה כל מיני מצוות שבעולם, העקר שלא תלמד תורה, כי הוא יודע שהתורה שוכרת אותו לגמרי, כי כל מי שחוטא, נכנס בו רוח שטות, כמאמרם ו"ל (סוטה ג): אין אדם עובר עברה, אלא אם כן נכנס בו רוח שטות; והתורה היא בחינת מקל, ששוכרת את הרוח שטות מהאדם. ולכן היצר הרע מאד מיוחד שאדם ילמד תורה, ועל-פן יביא לו כל מיני בטולים, העקר שלא ילמד. והוי שמהיר אותך התנא הקדוש: דע לה ואם בטלת מן התורה, יש לה בטלים הרבה כנגדך, אם רק שתחיל לבטל קצת מן התורה, הוא לא יעזב אותך, אלא יעמיד לה הרבה בטולים, כי

יג פרקליט. מלאך מלך טוב: קטיגור. מלך רע. יג העושה מצנה אחת קונה לו פרקליט ולשון קטיגור קולא מרג. וסניגור שהוא ספך קטיגור. אַחַד, והעובר עברה אחת קונה לו קטיגור אַחַד, תשובה ומעשים טובים פתרים פירושו שווא מרג:

בפני הפרענות: צריך שתדע, אהובי, בני!

יג רבי אליעזר בן יעקב אומר, העושה מצנה אחת, קונה לו פרקליט אַחַד. והעובר עברה אחת, קונה לו קטיגור אַחַד. תשובה ומעשים טובים, אַשֶׁר עָקַר הַתְּכֵלִית בָּהּ הַעוֹלָם הוּא רַק לְהַפִּיר אֶת הַבוֹרָא יִתְבַּרךְ שְׁמוֹ, וְכָל הַרְצוֹן שֶׁל בַּר יִשְׂרָאֵל צָרִיךְ לְהִיּוֹת רַק לְעִשׂוֹת

אֶת רְצוֹנוֹ יִתְבַּרְךְ, שֶׁהוּא מְצוּוֹתוֹי שְׂצוּנוֹ, כִּי כָל מִצְוָה וּמִצְוָה הֵיא רְצוֹן שֶׁל הַקְדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, וְכִשְׂאֵדָם זוֹכֵה וּמְקַיֵּם מִצְוָה אַחַת, קוֹנֶה לְעִצְמוֹ מִלֵּאָדָּה, שֶׁהוּא שׁוֹמְרוֹ מִכָּל רֵעַ, וְהוּא מְלִיץ יִשְׂרָאֵל, בְּעֵדוֹ, כְּמֵאֲמָרָם ו' (שְׁמוֹת רַבָּה, פָּרָשָׁה לֵב, סִימָן ר'): עוֹשֶׂה אֶדָם מִצְוָה אַחַת, הַקְדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא נוֹתֵן לוֹ מִלֵּאָדָּה אַחַד לְשִׁמְרוֹ, שְׂנֵאָמַר (תְּהִלִּים לז, ח): "חֲנֹה מִלֵּאָדָּה תִּזְוֶה", עוֹשֶׂה שְׁתֵּי מִצְוֹת, הַקְדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא נוֹתֵן לוֹ שְׁנֵי מִלֵּאָכִים לְשִׁמְרוֹ, שְׂנֵאָמַר (שִׁם זא, יא): "כִּי מִלֵּאָכִיו יִצְוֶה לֶךְ לְשִׁמְרָךְ בְּכָל הַדְּבָרִים", עֲשֶׂה הַרְבֵּה מִצְוֹת, נוֹתֵן לוֹ הַקְדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא חֲצִי מִתְנָהוּ, שְׂנֵאָמַר (שִׁם ז, י): "כֹּל מִצְוָה אֶלֶף וְיִכְבָּה מִמִּינֶךָ", וְהוּא חֲצִי מִתְנָהוּ, שְׂנֵאָמַר (שִׁם סח, יח): "רַבֵּב אֱלֹהִים רַבְתִּים אֶלֶף שְׂנֵאָן". וְכֵן הוּא בּוֹדֵה (נִאֲרָא לב): אֵינֶנּוּ דְעִבְרִין פְּקוּדֵי אֲוִרְתָּא וְאֲזִיל בְּאַרְח מִיִּשְׂרָאֵל דְּבִתְרֵיהוֹן כְּמָה אֵינֶנּוּ סַגְוִיר דְּקִימֵי עֲלֵיהוּ לְעִילָא כְּמָה דְאַתְּ אָמַר (איוב לג, כב): "אִם יֵשׁ עֲלָיו מִלֵּאָדָּה אַחַד מִנִּי אֶלֶף", וְגו'. וְכַתִּיב (שִׁם כד): "וַיִּחַנְנוּ וַיֵּאמְרוּ פְּדֵנוּהוּ מִרְחַת מִצְוֹת מִצְוֹתֵינוּ כִּפְרֵי", בְּגִין כִּף זָכָא אִירוּ מָאן דְּנִטְרֵי פְּקוּדֵי אֲוִרְתָּא. וְאָמְרוּ (זֹהר חַדָּשׁ, רות צב): כֹּל מִצְוָה וּמִצְוָה עִבְרִין לָךְ מִיָּגִיה מִלֵּאָדָּה טוֹב: וְלִכְּן אֲשֶׁרֵי הָאָדָם שְׁמֵרְבָה לְקַיֵּם מִצְוֹת כָּל יוֹם, שְׂעַל-יְדֵי-וָה קוֹנֶה לְעִצְמוֹ פְּרַקְלִיטִין טוֹבִים, וְרַבּוּ ו' ז' רָצָה שֶׁהַעֲקָר נַעֲסַק מִבְּמִצְוֹת לְעִבְרָא וּלְמַעֲשֶׂה בְּתַמִּימוֹת וּבְכַפְשִׁיטוֹת גְּמוּרָה, בְּלִי שׁוּם חֲקֻמוֹת כָּלל (עֵין שִׁיחֻת-תְּר"ן, סִימָן יט) כִּי אֵין עוֹר דְּבַר כְּלַיִף תְּשׁוּב אֲצִלוּ יִתְבַּרְךְ כְּמוֹ קִיּוֹם הַמְּצוֹת מַעֲשִׂיּוֹת דְּיָקָא, עַד שְׁמוּכָא בּוֹדֵה (פְּנִיחַס ר"ד): אַתָּא בַר נִשׁ לְאַסְתַּפְלָא בְּפִקּוּדֵי אֲוִרְתָּא כְּמָה סַגְוִיר קִימֵין לְאַדְקְרָא עֲלֵיהּ לְטַב; כִּי עַל-יְדֵי כָל מִצְוָה וּמִצְוָה הוּא קוֹנֶה לְעִצְמוֹ פְּרַקְלִיט אַחַד, שְׂמִסְגֵּנָר עֲלָיו לְטוֹב, וְלַהֲפֹךְ וְהַעוֹבֵר עֲבָרָה אַחַת קוֹנֶה לוֹ קַטְגוֹר אַחַד, שְׂתַמִּיד מִקְטַרְג עֲלָיו, כִּי כְּשֵׂאֵדָם עוֹבֵר עֲבָרָה, רַחֲמָנָא לִישׁוֹבָהּ, הֵיא קְשׁוּרָה בּוֹ, כְּמֵאֲמָרָם ו' (סוֹטָה ג): כֹּל הַעוֹשֶׂה מִצְוָה אַחַת בְּעוֹלָם הֵנָּה, מְקַדְּמָתוֹ וְהוֹלֵכֵת לְפָנָיו לְעוֹלָם הַבָּא, שְׂנֵאָמַר (ישַׁעְיָהוּ נח, ח): "וְהִלֵּךְ לְפָנָיִךְ צְדָקָךְ", וְכָל הַעוֹבֵר עֲבָרָה אַחַת בְּעוֹלָם הֵנָּה, מִלְּפָתָהּ וְהוֹלֵכֵת לְפָנָיו לְיוֹם הַדִּין, שְׂנֵאָמַר (איוב ה, יח): "לְקַטְרוֹת אֲרָחוֹת דְּרַבִּים יַעֲלוּ בְּתוֹךְ וַיֵּאבְדוּ". רַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר: קְשׁוּרָה בּוֹ כְּכֵלֵב, וְהוּא לֹא יְכוֹל לְהַפְטֵר מִתְנָהוּ, וְכַמוּכָא בְּדַבְרֵי רַבּוּנֵינוּ (לְקוּטִי-מִוֶּרְבִּין, חֶלֶק א', סִימָן קמא), שְׂאֲחֵר הַסְּתַלְקוֹת הָאָדָם מִזֶּה הַעוֹלָם, מְלִוִּין אוֹתוֹ כֹּל הַמְּשַׁחִיתִים שְׂבָרָא מִחַמַּת עֲוֹנוֹתָיו. עִם כָּל זֹאת צָרִיךְ שְׂתַדַּע, אַהוּבִי, בְּנִי! אֲשֶׁר תְּשׁוּבָה וּמַעֲשִׂים טוֹבִים פְּתִירִים בְּפְנֵי הַפְּרַעְנוֹת, אֲפִלוּ אִם נִגְזַרְהָ עֲלָיו פְּרַעְנוֹת, חַס וְשְׁלוֹם, שְׂתַבּוּא עֲלָיו מִחַמַּת עֲוֹנוֹתָיו, עִם כָּל זֹאת אִם אֵדָם חוֹזֵר בְּתְשׁוּבָה, זֶה מִגֵּן עֲלָיו מִכָּל הַפְּרַעְנוֹת שְׂרָאיוֹת לְכוּא עֲלָיו. וְלִכְּן אֲשֶׁרֵי הָאָדָם שְׂתַמִּיד עוֹסֵק בְּתְשׁוּבָה, וְהוּא מִתְּוֹדָה לְפָנָיו יִתְבַּרְךְ עַל כָּל חֲטָאָיו וְעֲוֹנוֹתָיו הַמְּרַבִּים, כִּי עָקַר הַתְּשׁוּבָה הֵיא וְדֵי דְרַבִּים, כְּמוּכָא (רַמְבַּ"ם פְּרָק א' מֵהַלְכוֹת תְּשׁוּבָה, הֶלְכָה א'): כֹּל מִצְוֹת שְׂבִתְוֹרָה בֵּין עֲשֶׂה וּבֵין לֹא תַעֲשֶׂה, אִם עֹבֵר

אדם על אחת מהן — בין בְּדוֹן בין בְּשִׁנְגָה, כְּשֵׁיעֶשֶׂה תְּשׁוּבָה וְיָשׁוּב מִחֻטְאָו, חֵיב לְהִתְדוּד לְפָנֵי הָאֵל בְּרוּךְ הוּא, שְׁנֶאֱמַר (בַּמִּדְבָּר ה, ט): "אִישׁ אוֹ אִשָּׁה כִּי יַעֲשׂוּ וְגו', וְהִתְדוּדוֹ אֶת חֻטְאֵהֶם אֲשֶׁר עָשׂוּ" — זֶה וְדוּי דְּכָרִים. וְדוּי זֶה מִצְוַת עֲשֵׂה. כִּיצַד מִתְדוּדִין? אֹמֵר: אָנָּה הַשֵּׁם, חֻטְאֵי, עוֹיְתֵי, פִּשְׁעֵי לְפָנֶיךָ, וְעִשְׂתִּי כָךְ וְכך, וְהִי נִחְמְתִי וּבִשְׁמִי בְּמַעֲשֵׂי, וְלַעֲלֹם אֵינִי חוֹזֵר לְדָבָר זֶה. וְהוּ עָקְרוֹ שֶׁל וְדוּי, וְכָל הַמִּדְבָּרָה לְהִתְדוּדוֹ, וּמֵאַרְבֵּי בַעֲנֵן זֶה, חֲרִי זֶה מִשְׁבַּח. וְכֵן בְּצִלֵי חֻטְאוֹת

וְאִשְׁמוֹת, בַּעַת שְׁמִיָּאִין קְרַבְנוֹתֵיהֶן עַל שִׁנְגָתָן אוֹ עַל זְדוּנָן אֵין מִתְּכַפֵּר לָהֶן בְּקַרְבָּנִים, עַד שֵׁיעֶשֶׂה תְּשׁוּבָה, וְיִתְדוּי וְדוּי דְּכָרִים, שְׁנֶאֱמַר (וַיִּקְרָא ה, ט): "וְהִתְדוּדָה אֲשֶׁר חֻטָּא עֲלֵיהִי", וְכֵן כָּל מִזְבְּחֵי מִיתוֹת בֵּית דִּין וּמִזְבְּחֵי מַלְקוֹת, אֵין מִתְּכַפֵּר לָהֶן בְּמִיתָתָן אוֹ בְּלִקְחָתָן עַד שֵׁיעֲשׂוּ תְּשׁוּבָה וְיִתְדוּדוּ. וְכֵן הַחוּבָל בְּחִבְרוֹ וְהַמְזִיק מְמוֹנוֹ, אֶף-עַל-פִּי שִׁשְׁלָם לוֹ מָה שֶׁהוּא חֵיב לוֹ, אֵינוֹ מִתְּכַפֵּר עַד שִׁיְתְּדוּדָה וְיָשׁוּב מִלַּעֲשׂוֹת כְּזֶה לַעֲלֹם, שְׁנֶאֱמַר (בַּמִּדְבָּר ה, ט): "מִכָּל חֻטְאֵת הָאָדָם", כִּי הֶעֱקָר הוּא וְדוּי דְּכָרִים, וְכִשְׁאָדָם חוֹטֵא, אָמַר רַבְּנֵי ו"ל (לְקוּשְׁרִי-מִתְּבַר, חֶלֶק א, סִימֵן ד'), אֲנִי עוֹנֵהוֹתִי חֻטְאִים עַל עֲצֻמוֹתִי, כְּמוֹ שְׁכָתוּב (יִחְזָקָאל לב, כז): "וַתְּהִי עוֹנֵתְךָ עַל עֲצֻמוֹתֶיךָ", וְכִשְׁאָדָם מִתְּדוּדָה, אֲנִי יוֹצֵאִים הַחֻטְאִים מִעֲצֻמוֹתַי, וּמִתְחִיל לְהֵאֵר לוֹ אוֹר אֵין סוּף בְּרוּךְ הוּא, עַד שְׁתִּבְבֹּשֶׁל לְגַמְרֵי אֵלֵי וְיִתְבַרְךָ, וְהֵבֵן לְמַעֲשֵׂה.

יֵד כָּל כְּנִסְיָה שֶׁהִיא לְשֵׁם שְׁמַיִם וְסוּפָה לְהִתְקַיֵּם, וְשֵׁאֵינָה לְשֵׁם שְׁמַיִם, אֵין סוּפָה לְהִתְקַיֵּם: צָרִיךְ שְׂתַרְע, אֲהוּבִי, בְּנִי! אֲשֶׁר כְּשִׁמְחֻקְבָצִים יְהוּדִים כְּכֹנֵס לְחֹשֶׁב אֵיךְ יְכוּלִים לְהִתְדוּד בְּגִי אָדָם בְּתְשׁוּבָה שְׁלֵמָה אֵלָיו וְיִתְבַרְךָ, וּמִתְזַקְקִים וּמֵעוֹדֵדִים אֶת נַשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל רַק לְחֻקְלִית אַחַת — לְגִלוֹת וּלְפָרְסֵם לָהֶם אֶת אֲמַתּוֹת מְצִיאֹתוֹ וְיִתְבַרְךָ, שִׁיְדַעוּ שְׂדָבָר גְּדוּל וְדָבָר קָטָן לֹא יַעֲשֵׂה מַעֲצָמוֹ, אֲלֵא בְּהִשְׁתַּחֲוֹת הַמַּאֲצִיל הַעֲלִיּוֹן, וְחוֹקֵקִים לָהֶם אֶת הַיְדִיעָה הַזֶּה, שִׁיְדַעוּ שֶׁעָקַר חֲנֻרָה בְּתְשׁוּבָה הִיא רַק אֵלָיו וְיִתְבַרְךָ, וְלֹא אֵל שׁוֹם גּוֹף וְאֵל שׁוֹם מַפְלְגָה, כְּכֹנֵס כְּזֶה וְקָרָא לְשֵׁם שְׁמַיִם, וְזֶה יְצִלִית, כִּי סוּפָה לְהִתְקַיֵּם, מֵאַחַר שְׁמַגְלִים לָהֶם רַק אֶת הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, וְכִמוֹ שֶׁהוּא וְיִתְבַרְךָ בְּנַחֲמִי, כֵּן אֵלוֹ שְׁחוֹזְרִים בְּתְשׁוּבָה רַק אֵלָיו וְיִתְבַרְךָ בְּלֵי שׁוֹם כְּפִנְיָה אִישִׁית, זֶה בְּנַחֲמִי. וְלָכֵן זֶה וְקָרָא כְּכֹנֵס לְשֵׁם שְׁמַיִם שְׁסוּפָה לְהִתְקַיֵּם, מָה שֶׁאֵין כֵּן, אִם כְּכֹנֵס הוּא שֶׁלֹּא לְשֵׁם שְׁמַיִם, אֲלֵא לְשֵׁם מַפְלְגָה, אוֹ שְׁמַצְמָצִים אֶת הַבְּעַל תְּשׁוּבָה וְאוֹמְרִים: רַק הַדָּבָר שֶׁלֵּנוּ הִיא נְכוּנָה, וְשֶׁאֵר הַדְּרָכִים שֶׁקָּר, כְּכֹנֵס כְּזֶה כְּבָר אֵינוֹ לְשֵׁם שְׁמַיִם, אֲלֵא לְהַגְדִּיל אֶת שְׁמוֹ, וְכֹנֵס כְּזֶה לֹא יִתְקַיֵּם בְּשׁוֹם פְּנִים וְאִפְּסוֹ. וְלָכֵן עֲלִיד לְדַעַת, אֲהוּבִי, בְּנִי! אֲשֶׁר הֶעֱקָר מֵהַשְּׂרִירִים לְהִתְדוּד בְּכַנֵּי אָדָם, שֶׁאֵין שׁוֹם מְצִיאֹת בְּלַעֲדֵי וְיִתְבַרְךָ כָּלֵל, וְכָל הַעֲנֵנִן שֶׁל חֲנֻרָה בְּתְשׁוּבָה צָרִיךְ לְהִיֹּת רַק אֵלָיו וְיִתְבַרְךָ, וְלֹא לְשׁוֹם אָדָם פְּרֻטִי, וְכֹנֵס כְּזֶה וְקָרָא כְּכֹנֵס לְשֵׁם שְׁמַיִם. וְלָכֵן זֶה יִתְקַיֵּם, וְזֶה כָּל הַעֲנֵנִן שֶׁל רַבְּנֵי ו"ל, שֶׁמְגַלָּה לָנוּ רַק אֶת הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, וּמִלְמַד אוֹתָנוּ לְדַבֵּר רַק אֵלָיו וְיִתְבַרְךָ. וְכָל הַעֲנֵנִן שֶׁל חֲנֻרָה בְּתְשׁוּבָה הוּא רַק אֵלָיו וְיִתְבַרְךָ, כְּמוֹכָא בְּדָבְרֵי ו"ל (לְקוּשְׁרִי-מִתְּבַר, חֶלֶק א, סִימֵן לה), שֶׁעָקַר הַתְּשׁוּבָה לְזִרְק אֶת עֲצָמוֹת חֲנֻרָה מֵהִיכָן שְׂבָא, וְלָכֵן אֲנַחְנוּ רוֹאִים, שְׂדָבָר רַבְּנֵי ו"ל הוּא עֲנֵנִן בְּנַחֲמִי, אֵף שְׂדָבָר עָבְדוּ מֵאִתִּים שְׁנָה, עֲדִין אוֹרוֹ הִגְנוּ מֵאִיר חֲמִי, וְאֵף שִׁגְם בִּינָנוּ יַעֲשֵׂה לְאַחְרוֹנָה פְּלוּגִים וּפְרוּדִים וְכו', וְכָל אֶחָד צוּעֵק שֶׁרַק אֲצִלוֹ הָאֲמַת, הַכֵּל הַכָּל וְרַעוּת רִוּחַ, כִּי עֲנֵנִן רַבְּנֵי ו"ל זֶה רַק לְדַבֵּר אֵלָיו וְיִתְבַרְךָ, וְהַקְּלָל כְּאֵין סוּף בְּרוּךְ הוּא, וְלָכֵן כָּל מִי שֶׁמְגַלָּה וּמְפָרְסֵם אֶת רַבְּנֵי ו"ל רַק

טו יהי כבוד תלמידך חביב עליך כשלה. שכן על קטב זה, לידע שהוא יתברך מחיה ומתהוה מנינו נמשה שאמר ליהושע תלמידו (שמות יז) נחר לנו אנשים. עשאו שזה לו: וכבוד חבירך כמורא רבך. לבוא ולהתפלל ולברך, באשר יברך איש אל דלמר ליה אהין למשה (במדבר יב) צי אדוני. ואמיו גדול ממנו בשנים היה וקרי ליה אדוני: ומורא רבך כמורא שמים. דכתיב (שם יא) אדוני משה כללם כלם מן העולם כיון שמרדו בך כאלו מרדו בהקב"ה ומיינים כליו:

להתקיים. ושאנייה לשם שמים, אין סופה להתקיים: טו רבי אלעזר בן שמוע אומר, יהי כבוד תלמידך חביב עליך בשלף, וכבוד חברך כמורא רבך, ומורא רבך כמורא שמים: והוא לא יצליח, כי לבסוף יחבטל לגמרי.

ולכן העקר רק להפיל באין סוף ברור הוא, ולא לרצות שום רצון אחר מבלעדי רצונו יתברך, ואם הולכים באופן כזה מצליחים מאד, אשרי מי שאינו מטעה את עצמו, והכן למעשה.

טו יהי כבוד תלמידך חביב עליך בשלף, וכבוד חברך כמורא רבך, ומורא רבך כמורא שמים: צריך שתדע, אהובי, בני! אשר תכמינו הקדושים אמרו (פסגות ז): הרבה למדתי מרבתי ומחברי יותר מרבתי, ומתלמידי יותר מכלם: רואים מזה, שמה שלומדים מתלמיד זה יותר ממה שלומד מרבו ומחבריו, ויובן על-פי דברי רבנו ז"ל (לקוטי מדרשין, חלק ב, סימן ז), שמה שפשיג האדם זה פנימי, ומה שאינו מבין זה נקרא מקיף, כי זה מקיף סביבות שכלו, ואי אפשר להכניסו לפנים לתוך שכלו, מאחר שזה מקיפו, וזה אינו יכול להכנס, וכשעוסק לברך עם תלמידים, ומכניס בהם דעתו, נמצא שנתרוקן מחו מהשכל והדעת שהיו לו עד עכשו בתוך פנימיותו, ואי המקיף הינו השכל שלא היה יכול להכין נכנס בתוך פנימיותו, ואי זוכה אחר-כך למקיפים תדשים, וכן בכל פעם, כשנתרוקן אצלו הפנימי, על-ידי שהוא מכניסו בתלמידו, על-ידי זה נכנס בו המקיף, וכן בכל פעם. ולכן הזהיר התנא הקדוש: יהי כבוד תלמידך חביב עליך בשלף, בשלף דנקא, הינו לולא התלמיד לא היה יוצא הפנימי ממך, ולא היית זוכה שהמקיף יכנס בך, ולכן צריך להיות כבוד תלמידך חביב עליך בשלף, כי דנקא על ידו אהיה זוכה להשיג בכל פעם השגות תדשות, כי כל הכבוד האלקי שאתה משיג ברוחניות חיות אלקות זוכה להשיג בך המקיף לפנימי, זה רק על-ידי תלמידך, ולכן כבודו צריך להיות חביב עליך בשלף, מה שאין כן בכבוד חברך כמורא רבך, חבר זו כבר מדרגה פחותה מתלמיד, כי עם חבר אהיה יכול להתנפח בכבוד, ולריב עמו, כי הוא אינו צריך להחזיק בך, הוא יכול לחלק עליך כדרך הלמדנים, שאינם רוצים להודות אהך לשני, כי כל אהך רוצה להתראות שהוא צודק. ועל זה אומר התנא הקדוש: וכבוד חברך כמורא רבך, שאל תזלזל בחברך, אפלו הוא אומר ומתחדש הפך דעתך, אלא תכבד את דעתו כמו שאתה מתירא מרביך, אשר ממנו בונדי תקבל, כך צריכים לקבל את האמת ממי שאמרה, כמאמרם ז"ל (קהלת רבה, פרשה יב, סימן י): מגין אתה אומר, שאם שמע מפי אדם שבשישראל, שיהיה עליו בשומע מפי חכם? תלמוד לומר: "אשר אנכי מצוה היום", ולא כשמעו מפי חכם, אלא כמפי חכמים, שנאמר: "דברי חכמים כדברנות", ולא כשמעו מפי

תְּכַמִּים, אֵלָא כְּמִפֵּי סְנֵהֲדָרִין: "אִסְפָּה לִי טו הוּי זְהִיר בְּתַלְמוּד. שִׂיחָא תַלְמוּדָן דְּקִדְקוּן שְׂבָעִים אִישׁ", וְלֹא כְּשִׁמְעוּ מִפֵּי סְנֵהֲדָרִין, אֵלָא וְכַלְלַת: שִׁשְׁגַת תַלְמוּד עוֹלָה וְדוֹן. אִס מְטַעַה כְּשׁוֹמֵע מִפֵּי מֹשֶׁה, שְׁנֹאֲמַר: "נִתְּנֵנוּ מְרוּעָה אֶחָד" — זֶה מֹשֶׁה, וְלֹא כְּשׁוֹמֵע מְרוּעָה מֹשֶׁה, אֵלָא מִפֵּי הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ טו רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, הָיוּ זְהִיר בְּתַלְמוּד, שְׁשִׁגַת הוּא, שְׁנֹאֲמַר: "מְרוּעָה אֶחָד", וְאִין רוּעָה אֵלָא הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא,

שְׁנֹאֲמַר (תְּהִלִּים סה): "רוּעָה יִשְׂרָאֵל הֶאֱזִינָה", וְאִין אֶחָד אֵלָא הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ הוּא, שְׁנֹאֲמַר (דְּבָרִים יז): "שָׁמַע יִשְׂרָאֵל הַגּוֹיִם אֲלֵקִינוּ הַגּוֹיִם אֶחָד"; וְלִכְּן אִף שְׁתַּבְּרַךְ חוֹלֵק עֲלֵיךְ בְּהַלְכָה, וְאַתָּה מִתְּרַבֵּחַ עִמּוֹ, עִם כָּל זֹאת אַל תִּלְוֹל בּוֹ, אֵלָא שְׂיִהִי כְּבוֹדוֹ כְּמוֹא רַבָּךְ בְּעֵינֶיךָ, כִּי כָּל בַּר יִשְׂרָאֵל מְקַבֵּל אֶת חֲלָקוֹ בְּתוֹרָה בְּאִפְסָן אַחַר, וְכִמּוּ שְׁגָלָה לָנוּ רַבְּנוּ ז"ל (לְקוּשׁ-מִוְהָרִין, חֲלָק א', יִסְוֹן לו'), אֲשֶׁר בְּכָל אֶחָד יֵשׁ נִקְרָה מֵה שְׂאִין בְּתַבְּרוֹ, וּמוֹרָא רַבָּךְ כְּמוֹרָא שְׂמִים, וְדַעַת לְנִבּוֹן שְׂמֵה שְׂמֵקְבָלִים מִהֲרַב צְרִיף לְהִיּוֹת יָקָר בְּעֵינֶיךָ מֵאֵד, כִּי לֹלֵא רַבָּךְ לֹא הִיִּית יוֹדַע כְּלוּם, וְעַל-כֵּן צְרִיכִים מֵאֵד לְכַבֵּד אֶת הַרְבַּ שְׁלַמְדוֹ תוֹרָה, וְלִירָא וְלִפְחַד לֹא לְחַלֵּק עֲלֵיו, כְּמוּ שְׂרִיאִים וּמִפְתִּידִים מִמֶּנּוּ יִתְבְּרַךְ, כִּי הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא מֵאֵד מְקַפִּיד עַל כְּבוֹד הַרְבַּ שְׁלַמְדָךְ תוֹרָה, כִּי לֹלֵא הוּא, לֹא הִיִּית יוֹדַע כְּלוּם, וְלִכְּן אִמְרוּ תְּכַמִּינוּ הַקְּדוּשִׁים (סְנֵהֲדָרִין ק): אֲמַר רַב חֲסִידָא: כָּל הַחוֹלֵק עַל רַבּוֹ כְּחוֹלֵק עַל הַשְּׂכִינָה, שְׁנֹאֲמַר (בְּמִדְבָר כו, ט): "בְּהַצֹּחֵם עַל הַגּוֹיִם", אֲמַר רַבִּי חִמָּא בְּרַבִּי חֲנִינָא, כָּל הַעוֹשֶׂה מְרִיבָה עִם רַבּוֹ קַעֲשֶׂה עִם שְׂכִינָה, שְׁנֹאֲמַר (בְּמִדְבָר כו, יג): "הַמָּה מִי מְרִיבָה אֲשֶׁר רַבּוֹ בְּגִי יִשְׂרָאֵל אֶת הַגּוֹיִם". אֲמַר רַבִּי חֲנִינָא בַר שֵׁפָא: כָּל הַמְתַרְעֵם עַל רַבּוֹ כְּאֵלוֹ מְתַרְעֵם עַל הַשְּׂכִינָה, שְׁנֹאֲמַר (שְׁמוֹת טו, ח): "לֹא עֲלִינוּ תִלְוֹתֵיכֶם, כִּי עַל הַגּוֹיִם", אֲמַר רַבִּי אֲבָהוּ: כָּל הַמְהַרְהֵר אַחַר רַבּוֹ, כְּאֵלוֹ מְהַרְהֵר אַחַר שְׂכִינָה, שְׁנֹאֲמַר (בְּמִדְבָר כא, ח): "וַיִּדְבַּר הַעָם בְּאַלְהֵים וּבִמְשָׁה"; וְכֵן יוֹבֵן הַקְּשֶׁר שֶׁל שְׁלֹשׁ הַדְּרָגוֹת: תַּלְמִיד, חֲבֵר וְרַב, וְהֵבֵן לְמַעֲשֶׂה.

טו הָיוּ זְהִיר בְּתַלְמוּד, שְׁשִׁגַת תַלְמוּד עוֹלָה וְדוֹן: צְרִיף שְׂתַבְּע, אֶהוּבִי, בְּגִי! אֲשֶׁר הֶאֱדַם צְרִיף לְהִיּוֹת כְּלִיף רַבּוֹךְ בְּהַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, עַד שְׁלֵא יַעֲבֵר עַל צְוִי הַבוּרָא יִתְבְּרַךְ שְׂמוֹ אֶפְלוֹ בְּשׁוּגָג, כִּי מֵה שְׂהֶאֱדַם נִכְשֵׁל בְּחִטָּא אֶפְלוֹ בְּשׁוּגָג, הוּא רַק עַל-יְדֵי שְׂאִינוֹ לוּמַד, וְעַקֵּר לַמּוּד הַתַּלְמוּד הוּא שְׂמוּשׁ תַּלְמִידִי תְּכַמִּים, כִּי תוֹרָה שְׂבַע-לְפָּה הִיא בְּעֵצִים שְׂמוּשׁ תַּלְמִידִי תְּכַמִּים, שְׁלַמְדוֹ הַתְּכַמִּים אֶחָד מִתְּבָרוֹ וְתַלְמִיד מְרַבּוֹ, וְלִכְּן מְזַהֵר הַתַּנָּא הַקְּדוּשׁ: הָיוּ זְהִיר בְּתַלְמוּד, שְׁתַּלְמוּד הַרְבֵּה תַלְמוּד, שְׂמֵשֵׁם יוֹצֵא הוֹרָאָה, וְזֶה בְּכָלֵל שְׂמוּשׁ תַּלְמִידִי תְּכַמִּים וְלַמּוּד מִמַּעֲשֵׂיהֶם. וְאַל תֵּאֱמַר, שְׁשִׁגַת הִיא מִלְּפָנֶיךָ, וְכִמּוּ שְׂאֵמַר הַחֵכֶם מִכָּל הָאָדָם (קִהְלָת ה, ח): "אַל תִּתֵּן אֶת פִּיךָ לְחַטָּא אֶת בְּשָׂרְךָ, וְאַל תֵּאֱמַר לִפְנֵי הַמֶּלֶאךָ, כִּי שְׁגָגָה הִיא, לְמָה יִקְצֵף הַאֱלֹקִים עַל קוֹלְךָ וְחַבֵּל אֶת מַעֲשֵׂה יְדֶיךָ", כִּי בְּיֹדָאֵי לֹא שְׂמֵשֵׁת תַּלְמִידִי תְּכַמִּים, וְעַל-יְדֵי-יָדָה עֲלֵיךְ לְדַעַת, שְׁשִׁגַת תַּלְמוּד עוֹלָה וְדוֹן, בְּזָה שְׂאֵתָה עוֹבֵר עֲבָרָה בְּשׁוּגָג, זֶה רַק מִפְּנֵי שְׁלֵא הַסְּתוּבְכָת אֲצֵל צְדִיק וְתַחֵם אֲמַתִּי וְלֹא לְמַתָּ אֲצֵלוֹ, וְעַל-יְדֵי-זֶה תְּבוּא לְחַטָּא בְּמִזִּיד, וְכִמּוּ שְׂרִיאִינוּ בְּעֵינֵינוּ, שְׁאֲנִישִׁים הַסְּתוּבְכוֹ אֲצֵל בּוֹרִים וְעַמִּי הַאֲרָצוֹת, שְׂאִינָם יוֹדַעִים בֵּין יְמִינָם וּשְׂמֵאלָם, וְלֹא רַק שְׂתִּקְשְׁלוּ אַחֲרֵיכֶם בְּעוֹנוֹתָם בְּשׁוּגָג, אֵלָא עֲשׂוּ מַעֲשִׂים מְכַעְרִים בְּדוֹן, וְכָל זֶה מִפְּנֵי שְׁלֵא שְׂמֵשׁוּ תַּלְמִידִי תְּכַמִּים, שְׁזֶה בְּכָלֵל לַמּוּד תַּלְמוּד. וְאֲמַר רַבְּנוּ אִישׁ הַאֱלֹקִים הַאֲלִשִׁיף הַקְּדוּשׁ (בְּפִירוּשׁוֹ עַל קִהְלָת, פְּרָק ו, פְּסוּק כז): "כִּי

שלשה כתרִים הם. הכמוּסִים נמורה שמיניִה המורה לנהוג כִּסֵּס כבוד: כתר תורה. כמיניִה זיה (ויקרא יט) והדרת פני וקוֹן זה שקנה חכמה: כתר כהונה. כמיניִה זיה "וקדשמו" קדוּשׁ יהיה לך: כתר מלכות. כמיניִה

אדם אין צדיק בְּאָרְצוֹ אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה טוֹב וְלֹא יִחָטָא, בֵּא לְמַדְּנֵנו עֲקָר גְּדוֹל בְּחֻקֵּינוּ וּשְׁלֹמוֹת הָאָדָם. וְהִיא מִסְקֵנָת רַבּוֹתֵינוּ וְיָל (קדוּשׁוֹן מ:): תְּלִמּוֹד גְּדוֹל שְׁמֵכִיא לְיַדִּי מַעֲשֶׂה; וְכֵן אָמְרוּ,

זיה (דברים יז) שׁוֹס מַעֲשִׂים עֲלֶיךָ מֶלֶךְ שִׁמְהָא אִימְמוֹ עֲלֶיךָ: וְכַתֵּר שֵׁם טוֹב. מִי שֵׁשׁ כִּדּוֹ מַעֲשִׂים טוֹבִים וְשִׁמְעוֹמוֹ טוֹבָה מִמַּמַּת מַעֲשִׂיו

כְּתָרִים הֵם, כְּתָר תּוֹרָה וְכְתָר

כְּהֵנָה וְכְתָר מַלְכוּת, וְכְתָר

שֵׁם טוֹב עוֹלָה עַל גְּבִיּהוֹם:

(שְׁמֻחֹת, פְּרָק ד'), כִּי תַחֲלַת

לֹא תִזְנוּ לוֹ מִכַּר נַמְרוֹה שִׁהִיו מֵיִינִים לְנַהוּג כּוֹ כְּבוֹד. וְהוּא עוֹלָה עַל גְּבִי כוֹלֵן. שַׁלֵּל הַשְׁלֵסָה כְּמִרִים נְרִיכִים לוֹ. שֹׁאֵס מַלְמִיד חֹסֵס הוּא וְסָנִי שׁוֹמְעֵינָה שְׂרִי לְכוּיִיָּה.

שְׁמוֹשׁוֹ לְפָנָי חֻקִּים הֵינָה, שְׁמַצָּא מִת מַצְוָה וְהוֹלִיכוֹ אֲרַבְעַ פְּרָשׂוֹת עַל קַתְפוֹ עַד בֵּית הַקְּבֻרוֹת, וְאָמְרוּ לוֹ חֻקִּים: בְּכָל פְּסִיעָה שֶׁפָּקַדְתָּ דְמַיִם, כִּי מִת מַצְוָה קָנָה מְקוֹמוֹ, וּמֵאָז קָבַל עַל עַצְמוֹ שְׁלֹא לְזוּז מִבֵּין רַגְלֵי הַחֻקִּים. וְגַם אָמְרוּ (קדוּשׁוֹן ל:): אִם פָּגַע בְּךָ מְגִלָּה זֶה, מִשְׁכַּחְוֹ לְבִית־הַמִּדְרָשׁ. וְכֵן זֶה מְפָיִי שֶׁשָּׁגַתָּ תְּלִמּוֹד עוֹלָה וְדוֹן, כִּי אִם אֵינִי לּוֹמֵד תְּלִמּוֹד, וְאֵינִי

וְאִם כֵּהֵן גְּדוֹל הוּא אִמְרִינן כּוּיִמָּא (דף ע"א, ב) יִימוֹן כְּנִי עַמְמִיא לְשֵׁלֵס דְעַדְבִּין עוֹבְדֵי דַהֲסֵן וְלֹא יִימוֹן כְּנִי דַהֲסֵן לְשֵׁלֵס דַּלָּא עַדְבִּין עוֹבְדֵי דַהֲסֵן. וְאִם נִשְׂאִי [מֶלֶךְ] הוּא כְּמִיניִ (שְׁמוֹת כג) וְנִשְׂאִי עַמְמָן לֹא תַחֲוֹר. כְּעוֹשֵׂה מַעֲשֵׂה

מִשְׁמַשׁ תְּלִמְיָדֵי חֻקִּים, בֵּא לְיַדִּי וְדוֹן, שֶׁיַּעֲשֶׂה דְכָרִים בְּמִזִּיד, וּמְכַל זֶה רוֹאִים אֶת מַצְלַת הָאָדָם הַזּוֹהֵר לְהִיּוֹת מְקַרֵּב אֶל תְּלִמְיָדֵי חֻקִּים צַדִּיקִים וְרֹאִים וּשְׁלֵמִים, שֶׁלְּמַד מִמַּעֲשֵׂיהֶם, וְאָז לֹא יִכָּשֵׁל אֶפְלוֹ בְּשׁוֹגֵג, וּמְכַל שֶׁכֵּן לֹא בְּדוֹן, מֵה שְׂאִין בֵּן אִם אָדָם מִסְתּוֹבֵב בֵּין קָלִים וְרִיקִים וּפּוֹחֲזִים, לֹא רַק שֶׁיִּכָּשֵׁל בְּשׁוֹגֵג, אֲלָא יַעֲבֹד בְּמִזִּיד עַל דְּכַבְרֵי חֻקִּינֵנו הַקְּדוּשִׁים. וְלָכֵן אֲשֶׁרֵי הָאָדָם שׁוֹזָבָה לְהִיּוֹת מְחַבֵּר אֶל תְּלִמְיָדֵי חֻקִּים וְצַדִּיקִים, אֲשֶׁר זֶה מֵה שְׂאִמְרוּ חֻקִּינֵנו הַקְּדוּשִׁים (שְׁבַח נח:): כֹּל הַמְּחַבֵּר לוֹ הָרִי הוּא כְּמַהוּ; וְאָמְרוּ (פְּנֻחֵימָא בְּרַאשֵׁית): אֲשֶׁרֵיהֶם הַצַּדִּיקִים וְאֲשֶׁרֵי דְבַקִּיהֶם, וְהִבֵּן לְמַעֲשֵׂה.

יז **שְׁלֹשָׁה כְּתָרִים הֵם: כְּתָר תּוֹרָה וְכְתָר כְּהֵנָה וְכְתָר מַלְכוּת, וְכְתָר שֵׁם טוֹב עוֹלָה עַל גְּבִיּוֹן:**

צְרִיף שְׂתַדְע, אֶהוּבֵי, בְּנִי! אֲשֶׁר הָאָדָם צְרִיף לְכַשֵּׁל אֶת עַצְמוֹ לְגַמְרֵי אֵלָיו יַחְבְּרוּ, וּלְזַבֵּף אֶת רַמְיָא אֵיבְרִיו וְשִׁסְיָה גִידִיו, עַד שִׁיְהִי מְרַבְּבָה לְשִׁכְנֵית עֵזוֹ יַחְבְּרוּ, וְיִהְיֶה כְּרַגְמַת בֵּית־הַמִּקְדָּשׁ, וְכַמּוּבָא בְּסַפְרֵ שֵׁם מִשְׁמַמְאֵל (פְּרַשְׁתַּ מַּצְוָה): כְּתָר תּוֹרָה זֶה הָאָרוֹן, כְּתָר כְּהֵנָה זֶה מִזְבַּח הַזֹּהֵב, כְּתָר מַלְכוּת זֶה הַשְּׁלֵחָן, כִּי לְשִׁלְשָׁה כְּלִים אֵלָה הֵינָה זֶר זֶהב, שְׁמֹרֶה עַל כְּתָר, וְכַתֵּר שֵׁם טוֹב אֵימָא בְּמִדְרָשׁ (פְּרַשְׁתַּ נְסֵא) זֶה הַמְּנוֹרָה, וּבְרַשׁ"י מוּבָא, שֶׁזֶה מַעֲשִׂים טוֹבִים; וְזֶה מֵה שְׁמֹנְהָרֵנוּ הַמִּנָּה הַקְּדוּשָׁה, שְׁצַרְפֵּי שְׂתַדְע, אֶהוּבֵי, בְּנִי! שְׁצַרִּיכִים כָּל־כְּפֵף לְזַבֵּף אֶת גּוֹפּוֹ הַבְּשָׂמִי, עַד שִׁיְהִי מְרַגְמַת כְּלֵי בֵית הַמִּקְדָּשׁ, וְהוּא בְּעַצְמוֹ יִהְיֶה חַיּוֹת אֱלֹקוֹת, כִּי הַנְּשֻׁמָּה הִיא חֲלָק אֲלֹקִים מַפְעֵל, וְהִיא דְבוּקָה בְּאֵין סוּף בְּרוּף הוּא, אֲלָא הַגּוֹף אֵי אֲפָשֵׁר לוֹ לְקַבֵּל רוּחַנִיּוֹת חַיּוֹת אֱלֹקוֹת, מְפָנִי עוֹנוֹתֵיהִי הַמְּרַבִּים, וְלָכֵן צְרִיכִים לְזַבֵּף אֶת בְּשַׁר הַגּוֹף, שְׁגַם הוּא יִשְׁיַג אֱלֹקוֹת, שֶׁזֶה סוּד (שְׁעִינָה נח, ט): "וּמְבַשְׂרֵךְ לֹא תַתְעַלֵּם", הֵינּוּ שְׁלֹא תַעֲלִים עֵינֶיךָ מִלְרַחֵם עַל בְּשַׁרְךָ, הֵינּוּ בְּשַׁר הַגּוֹף, כִּי צְרִיכִים לְרֹאוֹת לְזַכּוֹ, כְּדִי שְׁיִכַּל גַּם כֵּן לְהַשְׁיַג הַשְּׁגוֹת אֱלֹקוֹת, בְּסוּד (אֵיבֹב יט, כו): "וּמְבַשְׂרֵי אֲתוּהָ אֲלוֹהִי", וְזֶה זּוֹכִים

על-ידי השלשה כְּתָרִים: כְּתָר תּוֹרָה, כְּתָר כְּהֵנָה וְכָתָר מַלְכוּת. שְׁהֵם כְּנָגַד הָאָרוֹן, מִזְבַּח הַזֶּהָב וְהַשְּׁלֶטֶן. עִם כָּל זֹאת הוּא מְסִים: נִכְתָר שֵׁם טוֹב עוֹלָה עַל גְּבִיחָן, שְׁוֹ הַמְּנוּרָה, שְׁמֶשֶׁם יוֹצֵאִים מְעֻשִׁים טוֹבִים, וְכַמּוֹכָא בְּדַבְרֵי רַבְנָה ז"ל (לְקוּטֵי מוֹרָרָן, שֶׁלַק א', סִימָן כ"א), שְׁהַמְּנוּרָה הִיא סוּד שְׁתֵּי הַעֵינַיִם, שְׁתֵּי הָאָזְנוֹיִם, שְׁנֵי נִקְבֵי הַחֹטֶם וְהַפֶּה. אִם הָאָדָם זוֹכֵה לְנֹכַח אֶת הַשְּׂבָעָה גְרוּת, עַל-יְדֵי-וָהּ הוּא כְּכָר זוֹכֵה לְהַלֵּל — הֵן לְאָרוֹן שֶׁהִיא הַתּוֹרָה, וְהֵן לְמִזְבַּח הַזֶּהָב שֶׁהִיא הַקְּטָרֶת, שֶׁהִיא שְׂמֵחָה, כְּמוֹ שְׂכֵתוֹב (מְשַׁלֵּי כו, ט): "וְקִטְרֶת יִשְׁמַח לִבִּי", וְהֵן לְהַשְּׁלֶטֶן שֶׁהִיא הַפְּרִנְסָה, כִּי אִם הָאָדָם זוֹכֵה לְתַקֵּן אֶת הַשְּׂבָעָה גְרוּת, שְׁהֵם: הַעֵינַיִם, הָאָזְנוֹיִם, הַחֹטֶם וְהַפֶּה, מִמִּילָא כְּכָר זוֹכֵה לְתוֹרָה, וְלִשְׂמֵחָה, וְלַפְרִנְסָה, וְהֵבִין לְמַעֲשֵׂה.

יח הָיִי גוֹלָה לְמָקוֹם תּוֹרָה, וְאֵל תֹּאמַר שֶׁהִיא תְּבוּא אֶתְרִיף, שְׁחַבְרִיף יְקִימוּהָ בִּידְךָ, וְאֵל בִּינְתָךְ אֵל תִּשְׁעֵן:

יח הָיִי גוֹלָה לְמָקוֹם תּוֹרָה, וְאֵל תֹּאמַר שֶׁהִיא תְּבוּא אֶתְרִיף, שְׁחַבְרִיף יְקִימוּהָ בִּידְךָ, וְאֵל בִּינְתָךְ אֵל תִּשְׁעֵן: צָרִיף שְׁתַּבְּעֵ, אֶהוּבִי, בְּנִי! אֲשֶׁר אֵי אֶפְשֶׁר לְלַמֵּד תּוֹרָה בְּמָקוֹם שֶׁהוּא נִמְצָא מֵרַב הַתַּעֲנוּגִים וְהַשְּׂעֻעִים שֶׁמִּתְעַנְּגִים וּמִשְׁתַּעֲשְׂעִים אִתּוֹ בְּבֵית, נִכָּף לֹא יְכוּלִים לְלַמֵּד תּוֹרָה, לְכַן נוֹתֵן הַתַּנָּא הַקְּדוֹשׁ עֲצָה: הָיִי גוֹלָה לְמָקוֹם תּוֹרָה, שְׁתַּבְּעֵ מִבִּיתְךָ, וְתַסַּע לְמַרְחָקִים לְלַמֵּד תּוֹרָה, וְאִף שֶׁזֶה נִרְאֶה לָךְ כְּגִלּוּת, כִּי אִתָּה צָרִיף לְהַתְּעַקֵּם מִבִּיתְךָ, עִם כָּל זֹאת עֲלֶיךָ לְבַעַת, אֶהוּבִי, בְּנִי! כִּי בֶן כָּף תּוֹכֵה לְהַתְּעַלּוֹת בְּמַעֲלוֹת הַתּוֹרָה, וְיֵהָ אִם שְׂתַבְּעֵ אֶת מִצִּיאוֹתְךָ, וְתִהְיֶה עֲצָמָי, וְלֹא תִצְטַרֵּף אַחֲרֶיךָ לְבוֹא לְטוֹבוֹת זוֹלָתְךָ, כִּי נִסְעַת לְלַמֵּד תּוֹרָה בְּמַרְחָקִים, וּבְזֶה אִתָּה בּוֹנֵה אֶת הַעֲתִידִי שְׁלָךְ, וְלֹא עוֹד, אֲלֵא בְּזֶה שְׂאֵתָה נוֹסֵעַ לְמַרְחָקִים, תִּמְצָא חֲבָרִים חֲדָשִׁים, וְאִתָּם יִחַד תּוֹכְלוּ לְלַמֵּד תּוֹרָה. וְזֶה שְׂאֵמֶר הַתַּנָּא הַקְּדוֹשׁ: וְאֵל תֹּאמַר שֶׁהִיא תְּבוּא אֶתְרִיף, הִינּוּ אֵל תֹּאמַר, שְׂבָוָה שְׁתַּשְׂאֵר בְּמָקוֹמְךָ, הַתּוֹרָה תְּבוּא אֵלֶיךָ, וְכֵן בְּמָקוֹמְךָ תּוֹכַל לְבַנּוֹת אֶת עֲצָמְךָ לְהִיּוֹת עֲצָמָי וּלְבַנּוֹת אֶת עֲתִידְךָ — אֵל תֹּאמַר זֹאת, כִּי שְׁחַבְרִיף יְקִימוּהָ בִּידְךָ, הַסְּכִיחַ שְׂאֵתָה צָרִיף חֲבָרִים חֲדָשִׁים, אֲשֶׁר מֵהֵם תִּלְמַד דְּבָרִים שְׂלֵא הִבְנַת עַד עַכְשָׁו, וְזֶה וְאֵל בִּינְתָךְ אֵל תִּשְׁעֵן, אֵל תִּבְטַח עַל בִּינְתָ עֲצָמְךָ, אֵתָה אִתָּה יְכוּל לְבַד. וְהֵגַד תְּכַמְיֵנו הַקְּדוֹשִׁים אָמְרוּ (שְׂבַת קַמּוּ): תַּנָּא לֹא רַבִּי נְהוּרַאי שָׁמוּ, אֲלֵא רַבִּי נַחֲמָה שָׁמוּ, וְאָמְרִי לֵה רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲרָף שָׁמוּ. וְלָמַד נִקְרָא שָׁמוּ רַבִּי נְהוּרַאי: כִּי שְׂפָהוּרִי עֵינֵי תְּכַמְיֵם בְּהַלְבָּה; וְאֶלְלוּ קְרָה, שְׁהִלָּךְ מִחֲבָרֵינוּ, עַד שֶׁשְּׂכַח לְגַמְרֵי אֶת הַתּוֹרָה, כְּמוֹכָא (שֶׁם): רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲרָף אֵיקְלָה לְהַתְּעַם [מָקוֹם תַּעֲנוּגִים], אֵימֶשִׁיף בְּתַרְבִּיחֵהוּ, אֵינְעָר לְתַלְמוּדֵיהָ, כִּי הָדַר אִתָּה, קָם לְמִיקְרֵי בְּסַפְרָא, בְּעָא לְמַקְרָא (שְׁמוֹת יב, ב): "הַחֲדָשׁ הַזֶּה לָכֵס", אָמַר הַחֲרַשׁ הָיָה לָבֶס, בְּעוֹ רַבְּנָן רַחֲמֵי עֲלֵיהּ, וְהָדַר תַּלְמוּדֵיהָ; וְרַאִים מִזֶּה, כֶּשֶׁאָדָם אֵינוֹ הוֹלֵךְ מִמָּקוֹמוֹ לְמַרְחָקִים לְלַמֵּד תּוֹרָה, וְחוֹשֵׁב שֶׁהוּא בְּעֲצָמוֹ יְכוּל לְהִבְיֵן, וְהוּא בְּעֲצָמוֹ יְכוּל לְהַסְתַּר, לְבִסוּף יַל בְּנִפְלֵה קוֹ, שְׂאֵפְלוֹ לֹא יוֹכַל לְקַרְא אֶת הַתּוֹבוֹת, וְכֵן זֶה שְׁהֵינִי אֶת הַלֵּל עַל תְּכַמְתּוֹ וּבִינָתוֹ, וְהִינּוּ דַחְנָן, רַבִּי נְהוּרַאי אָמַר: הָיִי גוֹלָה לְמָקוֹם תּוֹרָה, וְאֵל תֹּאמַר שֶׁהִיא תְּבוּא אֶתְרִיף, שְׁחַבְרִיף יְקִימוּהָ בִּידְךָ,

ואל בינתך אל תשען, כי תרי הוא למד את זה על בשרו, כי הלך למקום תענוגים ונמשך אחריהם, ולבסוף שכח אפלו איך לקרא, ולמה נקטו דיקא פסוק זה: "החדש הזה לכם" אלא התכלית היא לעשות בכל פעם התחלה חדשה, כי אדם צריך לדעת, שהוא יתברך נמצא, ואין בלעדיו נמצא, וכל מה שקורה עמו בין בגשמי ובין ברוחני, בין בפית ובין בחוץ, בין מבני אדם ובין מאשתי וילדיו — הן לטוב, הן לרע, הכל ממנו יתברך. ולכן אסור לפל בדעתו כרגע, אלא להאמין בהשגחה פרטית, שהוא יתברך משגיח על כל פרט ופרט ממה שגעשה עמו, ולכן צריכים לעשות בכל פעם התחלה חדשה, כי מי שזוכה להיות דבוק בו יתברך, יודע ועד שדבר גדול ודבר קטן אינו געשה מעצמו, אלא בהשגחת המאציל העליון, הוא יעשה בכל פעם התחלה חדשה, כי הוא חי עם הקדוש-ברוך-הוא, ושום דבר בעולם לא יוכל לבלבל אותו, מאחר שיודע ועד, שבכל תנועה ותנועה שם אלוהו של עולם, ולכן מה לו לפל בדעתו ולהשבר? אלא ידע שבכל פעם צריכים להתחיל מחדש. ולכל זה זוכים על-ידי שגולים ממקומו, כדי שלא ימשכו אחר התענוגים והשעשועים שמקבל בביתו, וכשגולה למקום תורה, שם מוצא תברים חדשים ממקומות אחרים, וביחד לומדים ומספירים זה לזה את הלמוד, וכן לומדים מכל אחד ואחד את מדתו. מה שאין כן, אם אדם נשאר במקום התענוגים והשעשועים, אפי' במקום לחדש את עצמו, נתקנים אצלו "החדש הזה לכם", היינו לבו געשה מטמטם עד שגעשה כמו חרש, שאינו מבין כלום, כי על הלב נאמר וקלה א, טו: "ולבי נאה הרבה חכמה ודעת", כי עקר החכמה והדעת הוא בלב, ולכן אם אדם מקבל חכמה ודעת, אפי' לבו ער, וזוכה להתחדש בכל פעם. אכל אם אבדה ממנו החכמה והדעת,

הוא געשה כמו חרש, ולכן מאחר שהלך אל מקום התענוגים, ושכח את החכמה שלמד, אפי' במקום לקרא: "החדש הזה לכם", קרא "החדש הזה לכם", בדייק ההפך, ולכן דיקא רבי יהוראי, שאצלו קרה דבר זה, לכן נזמן עצה לכל בר ישראל: הוי גולה למקום תורה, אף שבגלות אין לו את התענוגים שיש בביתו, עם כל זאת דיקא על ידי זה ימשך אחר חכמת התורה, ואל תאמר שהיא תבוא אחריו, שאפה יכול ללמד לבד בביתו, כי עליה לדעת, שחבריו יתמונה בידו, דיקא אם תלמד עם תברים, על דם תשאר התורה בידו, ואל בינתך אל תשען, שאפה יכול ללמד לבד. ודבר זה עקר גדול בחיים, שצריכים ללכת אל הצדיק, ולנסע גסיעות רחוקות, העקר להגיע אל הצדיק האמת, שהוא יכול לתקן אותך. כמובא בדרך רבנו ז"ל (לקוטי מוה"ר), חלק א, סימן עב), שכל היתדות תלויה בהתקבכות אל הצדיק, והסוף מ"מ עושה כל מיני פעולות שבעולם למגע ולעכב את האדם, שלא יגיע אל הצדיק; כי באמת אם אדם נמצא אצל הצדיק, הוא לומד מכל אחד שבא אל הצדיק הרבה דברים, מה שאין כן כשהוא בעצמו בלי הצדיק, הוא חושב שאין כמותו בכל העולם, אכל כשבא אל הצדיק, ורואה שם עוד עובדי השם, אפי' נופלת עליו בושא ושלמות גדולה, כי הוא מתחיל לראות שלגבי עבודתם, הוא עדין לא התחיל כלום, וזה עקר השלמות, כמובא בדרך רבנו ז"ל (לקוטי מוה"ר), חלק ב, סימן עב): סימן שאדם מקרב אל הצדיק האמת — אם נופלת עליו שלמות. ולכן זהו דבר גדול מאד לנסע למרחקים אל הצדיק האמת, הוי גולה למקום תורה דיקא, ואל בינתך אל תשען, לומר שאפי' בעצמי יכול להיות צדיק בלי לנסע לגולה למרחקים אחר הצדיק האמת, והבן למעשה.

יט אין בְּדִינּוֹ לֹא מִשְׁלֹת הַרְשָׁעִים, וְאָף לֹא מִיִּסּוּרֵי הַצְּדִיקִים: צָרִיךְ שְׁתַּדַּע, אַהוּבִי, בְּנִי! אֲשֶׁר רַבְּנוּ ז"ל אָמַר (לְקוּטֵי-מִתּוֹרָה, חֶלֶק א', סִקּוּן ג') עַל הַפְּסוּק (קֹהֶלֶת ח, יד): "יֵשׁ הֶבֶל אֲשֶׁר

נַעֲשֶׂה עַל הָאָרֶץ, אֲשֶׁר יֵשׁ צְדִיקִים אֲשֶׁר מְגִיעַ אֲלֵהֶם כַּמַּעֲשֶׂה הַרְשָׁעִים, וְיֵשׁ רְשָׁעִים שְׁמַגִּיעַ אֲלֵהֶם כַּמַּעֲשֶׂה הַצְּדִיקִים" וְגו',

עַל-יְדֵי הַהֶבֶל הַזֶּה רַבִּים נִתְפַקְרוּ, שְׂרוּאִים צְדִיק וְרַע לֹו רְשָׁע וְטוֹב לוֹ, וְדָבָר זֶה מַצְעֵר אֶת כָּל אָדָם, כִּי נִכְנָסִים בּוֹ קִשְׁיוֹת וּסְפָקוֹת רַק בְּשִׁבְלֵי זֶה — לְמַה רוֹאִים אֲשֶׁר אֵלֹו הַרְשָׁעִים הָאֲרוּרִים, רוֹצֵחֵי בְּנֵי-אָדָם, גּוֹנְבִים וְגוֹזְלִים

וְשׁוֹפְכִים דַּמֵי צַדִּיקִים, לָהֶם לֹא חֶסֶד שׁוֹם דָּבָר, וְיֵשׁ לָהֶם שְׁלֹוֹה וְנַחְתָּ, לֹא-יִכְן הַצְּדִיקִים הָאֲמֻתָּים, הַדְּבָקִים בּוֹ יִתְבַרֵךְ, וְעוֹסְקִים בַּתּוֹרָה בְּיָם וּבְלַיְלָה, וּמְקַיְמִים אֶת מִצְוֹתָיו יִתְבַרֵךְ בְּשִׂמְחָה צְצוּמָה, וְאָף פַּעַם אֵינָם נוֹגְעִים בְּכֶסֶף הַזּוֹלָת, לָהֶם עוֹבְרִים הַחַיִּים מְלֵאֵי מְרִירוֹת, וְסוֹבְלִים חֲרוּפִים וְגִדּוּפִים מְאִישֵׁי דְלָא מְעִלֵי, וְהֵם שְׂרוּיִים בְּעִנְיֹת וּבְדַחְקוֹת גְּדוֹלָה מְאֹד, וְסוֹבְלִים יִסּוּרִים מְרוּרִים, שְׂאִין לְתַאֵר וְאִין לְשַׁעַר כָּלֵל, וְעַל-יְדֵי דָבָר זֶה נִכְנָסִים סְפָקוֹת בְּאָדָם — מַדּוּעַ יִהְיֶה כֵּךָ; עַל זֶה כָּא הַתַּנָּא הַקְדוֹשׁ וְאוֹמֵר: אֵין בְּדִינּוֹ, צָרִיךְ שְׁתַּדַּע, שְׂדָבָר זֶה, אֲשֶׁר עוֹבֵר טוֹב עַל הַרְשָׁעִים, וְרַע עַל הַצְּדִיקִים, דָּבָר זֶה אֵין בְּדִינּוֹ לְפָרֵשׁ, וְלָכֵן לֹא כְּדָאי לְהַכְנִס בְּקִשְׁיוֹת וּבְסִפְקוֹת אֲתָרֵינוּ יִתְבַרֵךְ, כִּי כְּדָאי (תְּהִלִּים קמ"ה, יז): "צְדִיק הַנּוֹי"ה בְּכָל דְּרָבָיו וְחֹסֵיד בְּכָל מַעֲשָׂיו"; כִּי יֵשׁ דְּבָרִים שְׂאִין אָדָם מְסַגֵּל לְהִבִּין אֶת זֶה, וְלָכֵן לֹא כְּדָאי לְהַכְנִס בְּסִפְקוֹת בְּהֶבֶל הַזֶּה, שְׂפִיל אֲוִתָךְ בְּסִפְקוֹת וּבְעִקְמוּמֵיּוֹת בְּעִנְיֵי אֲמוּנָה, כִּי כָּל זְמַן שְׂאָדָם חֵי, אֵינוֹ יְכוֹל לְהַשִּׁיג לֹא מִשְׁלֹת הַרְשָׁעִים, וְאָף לֹא מִיִּסּוּרֵי הַצְּדִיקִים, לְמַה אֵלֹו הַרְשָׁעִים הוֹלֵךְ לָהֶם טוֹב, וְאֵלֹו הַצְּדִיקִים הוֹלֵךְ לָהֶם בְּרַע, אֲסוּר לְהַכְנִס בְּסִפְקוֹת, אֲלֵא לְעוֹלָם יִהְיֶה רִגִיל עַל לְשׁוֹנֵךְ פְּסוּק זֶה (דְּבָרִים כ"ב, ד): "יִחַצּוּר תְּמִים פְּעֻלוֹ, כִּי כָּל דְּרָבָיו מִשְׁפָּט אֵל אֲמוּנָה וְאִין עוֹל, צְדִיק וְיִשָּׁר הוּא"; כִּי מֵה שְׁהַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא עוֹשֶׂה — הַכֵּל לְטוֹבָה, וְמֵי יוֹדַע רְוֵי וְסוֹדֵי הַגְּלָגוּל, וְלָכֵן לֹא כְּדָאי לְהַכְנִס וּלְצַרְעַר אַחַר דְּרָבֵי הַמְּקוֹם בְּרוּךְ הוּא וּבְרוּךְ שְׁמוֹ, אֲלֵא לִידַע תְּמִיד — מֵה שְׁהַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא עוֹשֶׂה — כִּף צָרִיךְ לְהִיּוֹת, וְאִם תְּחַדִּיר בְּעַצְמְךָ, אַהוּבִי, בְּנִי! רִיעוּת אֵלֹו, תּוֹכֵל לְעַבֵּר אֶת הָעוֹלָם הַעוֹבֵר הַזֶּה בְּקִלּוֹת מְאֹד, כִּי כָּל אֵלֹו שֹׁכְשֹׁלוֹ וְנִפְלוּ וְנִתְרַחַקוּ מִהַיְהוּדָה, הַזֶּה רַק מַחֲמַת שְׂנוֹכְסוֹ בְּקִשְׁיוֹת וּבְסִפְקוֹת לְמַה אֵלֹו הַרְשָׁעִים מְצִלְחִים וְעוֹשִׂים חֵיל, וְאֵלֹו הַצְּדִיקִים צְרִיכִים לְסַבֵּל סָבֵל גְּדוֹל מְאֹד, וּבִפְרָט קִרְם הַגְּאֻלָּה מִתְּרַבִּים כָּל מִינֵי מִפְרָסְמִים שֶׁל שָׁקָר, שְׂמוֹלִיכִים אֶת הָעֵץ בַּחֲשֵׁךְ, וּמְנַתְּקִים אוֹתָם מִמֶּנּוּ יִתְבַרֵךְ, הֵם מְקַבְּלִים אֶת כָּל הַכְּבוֹד, וְכָלֵם מִשְׁבַּחִים אוֹתָם, וְאֵינָם חֹסְרִים דָּבָר, וְלֹא-יִתְבַרֵךְ אֵלֹו הַצְּדִיקִים הַקְדוֹשִׁים הַדְּבוּקִים בּוֹ יִתְבַרֵךְ, שְׂיִכּוֹלִים לְקַרֵּב אֶת כָּלֵל נְשִׁמוֹת יִשְׂרָאֵל אֵלָיו יִתְבַרֵךְ, הֵם סוֹבְלִים תְּרַפּוֹת וּבִזְיוּנוֹת, וְכָלֵם מְדַבְּרִים עֲלֵיהֶם כָּל דָּבָר אֲסוּר וּמִתְלוֹצְצִים מֵהֶם, וְכַמּוּבָא כָּל זֶה בְּדִהַר (נִשְׂא כ"ה, ז), וְכָל חֲכָמִים וְנֹאשֵׁי חֵיל וִירְאֵי חֵטָא בְּצַעֲרָא בְּדַחְקָא בִּיגוּנָא חֲשִׁיבִין כְּכִלְבִּים

יט רַבִּי יִנְאִי אוֹמֵר, אֵין בְּדִינּוֹ לֹא מִשְׁלֹת הַרְשָׁעִים וְאָף לֹא מִיִּסּוּרֵי הַצְּדִיקִים.

מה הצדיקים מדוכאים ביסורים. פירוש אחר אין לנו בזמן הגלות לא משלוח והשקט שרגיל הקב"ה למח לרשעים כדי לטרום מן

העוה"צ. ואף לא מן היסורים המיוחדים לנדיקים שהן יסורין של אהבה שאין בהן בטול מורה. כלומר יאנו מכלל רשעים שאין לנו השלוח שיש לרשעים ולכלל נדיקים לא הגענו שהיסורים שלנו אינן של אהבה

כיסורי הנדיקים: כ הוי מקדים בשלום כל אדם. (איכה ד, ב): "בגו ציון יתקרים המסלאים בפו, אִיכָה נחֲשָׁבו לְגַבְלֵי חֲרֹשׁ בְּרֹאשׁ כָּל חוּצוֹת", ומנן: ולא ראש לשועלים. לקנטים ממך: דלא אשכחו אכסניא ביניהו ואינון עבר רב אינון עתירין בשלוח בהדנא, בלא צערא, בלא

יגונא כלל, גולגין מארי שחד דאינון דגינן רישי עמא (בראשית ו'): "כי מלאה הארץ תמס מפניהם", עליהו אתמר (איכה ה'): "היו צריה לראש" וכו', עין שם.

ולכן מזהירנו הפנא מאד, שצריך שמתע, אהובי, בני! כי אין בנדינו להבינו ולהשפיל דבר זה, הינו לא משלות הרשעים, שלא חסר להם שום דבר, והם גונבים וגוזלים ולוקחים שחד, ואף לא מיסורי הצדיקים, שחיים בעצור וברחוק ובגנון, וסובלים חרופים וגדופים, אשרי מי שמחזק את עצמו באמונה פשוטה בו יתברך, ולא קשה לו שום קשיית עלי יתברך, והבו למעשה.

כ הוי מקדים בשלום כל אדם, והוי זנב לאריות, ואל תהי ראש לשועלים: צריך שמתע, אהובי, בני! אשר עקר התכלית בנה העולם להיות רק דביק באין סוף ברודף הוא, ותמיד יחשב רק ממנו יתברך; כי באמת אין בלעדיו יתברך כלל, כי הכל לכל אלקות גמור הוא, ודבר זה אי אפשר להסביר לבני אדם, כי סוף כל סוף רואים רק עביות וגשמיות, ואיך יסבן שני תפכים בנושא אחד, מצד אחד רואים רק גשמיות: מלחמות ושפיכות דמים, שאחד הורג את הכולל, ומדינות שלמות נלחמות זו בזו, ונהרגים אין ספר אנשים, ומצד שני על האדם לבד, אשר אין שום מקרה כלל, וכל מה שקורה בנה העולם, זה רק בהשגחה נוראה ונפלאה מאד, עד כדי כך, שאמרו תכמינו הקדושים (חלוני א'): אין אדם נוקף אצבעו מלמטה, אלא אם כן מקריזו עליו מלמעלה; ואמרו (וימא לה): בשמך יקראוך ובמקומך יושיכוך, ומשלך יתנו לך, אין אדם נוגע במוך לתברו, ואין מלכות נוגעת בתברתה אפלו כמלא נימא; ואמרו (ברכות נח): אפלו ריש הרגתא מן שמאי מנו ליה; ופרש רש"י: המנה על החופרין תפירות למלאותן מים, כדי להשקות בהן שדותיהן, והיא משרה קטנה, גם על זה משגיחים מלמעלה. ואמר הבעל-שם-טוב הקדוש ז"ע, שאפלו קש אינו נופל מהעגלה בלתי השגחתו הפרטית, ודבר זה לא יכילהו הרעיון, איך השגחתו הפרטית היא על כל פרט ופרט מעסקי עולם הזה, כי אין דבר בנה העולם שנגע מעצמו, אלא בהשגחת המאציל העליון, ואם כן הרי הם שני תפכים בנושא אחד. ועל זה בא הפנא הקדוש רבי מתניא בן חננל: הוי מקדים בשלום כל אדם, כי כלם נבראו ממנו; יתברך, ולכן אמרו תכמינו הקדושים (ברכות יז): על רבן יוחנן בן זכאי, שלא הקדימו אדם שלום מעולם, ואפלו נכרי בשוק, כי מאחר שאדם מחדיר בעצמו, אשר אין בלעדיו יתברך כלל, וכל מה שקורה עם האדם זה רק ממנו יתברך, לכן צריכים להקדים שלום לכל אדם. ואמרו תכמינו הקדושים (ברכות יא): כל שיוצא בתברו, שהוא רגיל לתן שלום, נקדים לו שלום, שנאמר (תהלים לד, טו): "בקש שלום ורחמינו", ואיך זוכים להגיע למדרגה זו, שיהיה בטל ומבטל לגמרי באין סוף ברודף הוא, וידע שהכל ממנו יתברך, ולכן צריכים להקדים שלום לכל אדם, אפלו לגוי בשוק? על זה נתן הפנא הקדוש עצה: והוי זנב לאריות, הינו שתמיד תחבר את עצמך לתלמידי תכמים, שהם נקראים אריות, כמאמרם ו"ל (שבת קיא): אמר רבא, אני ובראי שבחברתה תרומינא, ומנו רבי חניא

בר אבין; הינו שקרא רבא את רבי תנא בר אבין ארי, וכן אנו מוצאים (בבא קמא קיז.) על רב כהנא, כשבא לבית מדרשו של רבי יוחנן, אמר ריש לקיש עליו: ארי עלה מבבל, הרי

שאדם גדול נפל באנשים נקרא אריה. ולכן על האדם להיות זנב לאריות, הינו נטפל

לחכמים אמתיים, ואז גם הוא יהיה חכם, ומזהיר: ואל תהי ראש לשועלים, שמרמוז על מדרגה פחותה, כמו שמוכא (שם). אמר ליה רבי יוחנן לרבי שמעון בן לקיש: ארי שאמרת געשה שועל, נמצא ששועל הוא מדרגה פחותה מאד מאריה, כי השועל הוא ערומי, ולכן מגלה לנו התנא הקדוש רבי תנאי בן תנש גלוי אלקות כזה, שאדם ידע שהכל ממנו יתברך, ולכן יקדים שלום לכל אדם, כי עליו לידע, כי כל מה שקורה אפלו מבצל בחינה, זה רק ממנו יתברך, ולכן צריכים להקדים שלום לכל אדם, כי (שפת י): שמו של הקדוש-ברוך-הוא שלום, ואיך זוכים להגיע למדרגה כזו? רק אם יהיה געשה אסקופה לתלמידי חכמים אמתיים, צדיקי אמת הנקראים אריות שבתבונה, ויהיה זנב להם, הינו שימעט את כבודו לפניהם, ויקבל את דבריהם, ועל-ידי-זה יזכה גם הוא שימשך מאורם הגדול עליו, והעקר התרחק מהשועלים, שהם ערומים מאד, אפלו שרוצים לעשות אותך ראש, תדע שחופרים בור להפילך בתוכו, כי עקר השלמות שמקבלים מהצדיק, אמר רבנו ז"ל (לקוטי-מהור"ן, חלק ב, סימן עב) הוא שפלות, ולכן אם תהיה זנב לאריות תדע, שאתה נמצא אצל צדיק האמת, אבל אם רוצים לעשות אותך ראש, תדע שאתה נמצא אצל שועלים מחבלי כרמים, שהם צבועים, ורוצים להפילך בפח, שהנה בחינת (שיר השירים ב, טו): "שועלים קטנים מחבלים כרמים", כי אלו המפרסמים של שקר נקראים שועלים, כי הם ערומים גדולים, ומחבלים כרמים, כרם ישראל, שמפילים אותם בפח, וכמוכא בדברי רבנו ז"ל (לקוטי-מהור"ן, חלק א, סימן כח), אשר אלו התלמידי חכמים שדין יהודאין, אין בכחם לעזר להם, ולא עוד אלא שמפילים את השומעים דבריהם לכפירות ואפיקורסות, ורמנא לישנאן, ובהנה יבין קשר המשנה, שאדם צריך להקדים שלום לכל אדם: הוי מקדים בשלום כל אדם, כי צריך לבעת שהכל ממנו יתברך, כי דבר גדול ודבר קטן אינו געשה מעצמו, אלא בהשגחת המאציל העליון, ואיך זוכים להגיע למדרגה זו? ניקא על-ידי ויהי זנב לאריות, שתתברר עצמך אל האריות שבתבונה, שהוא הצדיק האמת ותלמידיו הקדושים, וכדאי לה להיות זנב, אסקופה הנדרשת, ובלבד שתקבל את למוד הצדיק האמת, שמגלה את אמתת מצאיתו יתברך, ואל תהי ראש לשועלים, שתתרחק מהמפרסמים של שקר, שועלים המחבלים כרמים, אפלו שתיצו לעשות אותך ראש, תשמר מאד מאד מהם, ואז תזכה לכל טוב אמתי ונצחי, והבן למעשה.

כא העולם הזה דומה לפרוודור בפני העולם הבא, התקן עצמך בפרוודור, כדי שתפגנס לטרקלין: צריך שתדע, אהובי בני! אשר התכלית שהאדם בא לנה העולם, שהורידו את גשמתו מרום גבהי כרומים מעצם האצילות אל גשמיות הקלי עולם הזה, הכל היה כדי שלא יאכל נהמא דכסופא, הינו כי הקדוש-ברוך-הוא אב הרוחמן, ורוצה שכל נשמה ונשמה תרד אל זה העולם הגשמי והחמרי הפלא העלמות והסתרות, הפלא פסויים, שמעלימים ומכסים את

המצוות, וכשאדם לומד את התורה, כדי שיוכל לעשות את רצונו יתברך בשלמות, זה עקר התכלית בזה העולם, ולכן אשרי אדם שלומד בכל יום תורה: מקרא, משנה, גמרא, מדרש, הלכות, ואגדות, שאז הוא יודע איך לעשות את רצונו יתברך, וכן הוא קובע לעצמו קביעות תורה להתפלל את השלש תפלות בזמנו, שחירת — תהי' ימיד כשקם בבקר, מנחה — תהי' ימיד כשמיצ' זמן אחר הצהריים מתשע שעות ומחצה, ערבית — תהי' ימיד בתחילת הלילה, וצ' ימי תפלות הקבועות האלו, יש לכל יום יום סדר מסדר, כי היום קבוע כפי השלש תפלות שלו: שחירת בבקר השכם, מנחה אחר הצהריים, ערבית בתחלת הלילה, ואז כשבר ישראל מי את חיו בצורה כזו, שיש לכל יום יום תכלית וכונה אמיתית להפיר את הבורא יתברך שמו, והוא מתפלל את התפלות הקבועות, ולומד את השעורים שלו, על-ידי-הוא הוא מכין את עצמו היטב לעולם הבא, כי בדרך שאדם מתנהג בעולם הזה, כך יתנהג בעולם הבא, וזה שאמר התנא הקדוש רבי יצחק: העולם הזה דומה לפרוודור בפני העולם הבא, התקן עצמך בפרוודור, כדי שתכנס לטרקלין, כל העולם הזה הוא רק פרוודור, ששם אדם מכין את עצמו איך להכנס אל הטרקלין, כמו-כן כשבר ישראל מי את תמי בעולם הזה כמו בפרוודור, שהוא יודע שלא בא להשאר פה, כי בפרוודור אף אחד אינו נשאר, והו רק מעבר, ומכין את עצמו כל יום מימי תמי איך להכנס אל הטרקלין, אזי זוכה שכל ימי תמי הכלו שעובר בפרוודור הזה, גם-כן געשה כדגמת הטרקלין. ולכן מי שזוכה לצ' את הצדיק האמת, על-ידי-הוא גם בפרוודור געשה טרקלין, שפמשיך עולם הבא בעולם הזה, והוא תמיד שמת, כי מה יש לו להיות בעצבות ובמרירות וכדכאון, כי מפילא הוא עובר את הפרוודור, וצריך להגיע אל

אמתת מציאותו יתברך, ואף-על-פי-כן ימצא בר ישראל מכריו לכלם: תדעו, שיש מנהיג לבינה, שהקדוש-ברוך-הוא מנהיג ומנהיג ומקם את כל הבריאה כלה, והעולם אינו הפקר, כי הכל משגח בהשגחה פרטית, כי דבר גדול ודבר קטן אינו געשה מעצמו, אלא בהשגחתו הפרטי פרטית, ובה שאדם מחזיר בעצמו אמונה פשוטה, בזה הוא משלים את תכלית הבריאה, שהי'מה רק, שכל בר ישראל יזכה להפיר את הקדוש-ברוך-הוא, כמו שכתוב בזהר (פא מג): בגין די'שתמודעון ליה; כי זו התכלית מכל התכליתות, שאדם יפיר את הבורא יתברך שמו בזה העולם. ואיך זוכים לזה? על-ידי קיום המצוות בשמחה עצומה. וכמו שאמר רבנו ז"ל (ספר-המדות, אות שמחה, סימן א): כשאדם עושה מצוה בשמחה, זה סימן שלבו שלם לאלקיו; כי העקר הוא שמחת המצוות, הוא שמת לעשות את הרצון של הקדוש-ברוך-הוא, כי כל מצוה ומצוה היא רצונו יתברך. ולכן כל בר ישראל שמתים את המצוה בשמחה, יזכה במצוה הזאת לקשר את כל העולמות יחדו, כמוכא בדברי רבנו ז"ל (לקוטי-מהר"ן, חלק א, סימן כד): על-ידי שמחת המצוות אדם יכול לצאת מהקלפות, ולעלות למעלה מנפשו, ורוחן ונשמתו, שהם עולמות: עשיה, יצירה, בריאה, ולהפיל בעצם האצילות, בכחינת מטי ולא מטי, שהוא זוכה להיגיש ערבות נעמות ידירות זיו חיות אלקותו יתברך, על-ידי תקף השמחה, ואיך זוכים לקיים את המצוות? רק על-ידי שלומדים את התורה הקדושה, שהיא תכמתו יתברך, ששם נתברר היטב מהן המצוות, כי בלי התורה אדם אינו יודע איך לקיים את המצוות. ולכן מאד מאד נחוץ ללמד תורה, כדי לדעת איך לקיים את המצוות, כי כל מצוה ומצוה מהתורה מצוות, יש בה תלי תלין של הלכות, ויתברר ללמד תורה, כדי לדעת איך לקיים את

השרקלין. ולכן אשרי האדם שמהפך את אחת בתשובה. ללוך תשובה ומעשים טובים. מכל הפרודור לטרקלין, וכבר שמע בזה העולם כדגמת עולם הבא, ואז עולמו יראה בחייו. טובים מהנים לאדם. שאין העו"ב אלא לקבל סכר על ולכן, אהובי, בני! אל תהיה בטל, תהיה שמע

עוד בפרודור, ותהפך את הפרודור לטרקלין, ותהנה מזיו השכינה, וכל תפלה מהשלים תפלות: שחרית, מנחה, ערבית, שתעבר לך בשמחה

צוומה. וכמו שאמר רבנו ז"ל (ספר-המדות, אות תפלה, סימן ע'): על-ידי שמחה תבוא תפלתך בהיכל מלך; ואמר (שם, סימן פא): תפלה שהיא בשמחה היא צרכה ומתוקה להשם יתברך; והזהיר האריז"ל, שביותר צריך אדם להנהר מעצבות בעת התפלה, כי אז תקלפות יכולות להתאחו בו. ולכן בעת התפלה צריכים רק להיות בשמחה, ולמסר את נפשו על שמחה, כי אז הוא מדבר אל הקדוש-ברוך-הוא, וכמאמר ז"ל (מדרש שוחר טוב, תהלים ק'): בשעה שאדם מתפלל, יהיה לבו שמח, שמתפלל לאל עולם; ואז יתרחב לבו ודעתו להשיג את אמתת מציאותו יתברך, ויפסך את הפרודור לטרקלין, וינקה ללמד תורה הקדושה, שמהנה ילמד איך לעשות את רצונו יתברך, וכתוב (תהלים יט, ט): "פסודי הנה"ה לשרים משמחי לב, מצות הנה"ה ברה מאירת עינים"; וכל זה גם אהובי, בני! יכול לזכות, אם רק תצית את הצדיקים האמתיים הדבקים בו יתברך, אשר רוצים רק את טובתך, וזה מה שמעורר אותנו מאד התנא הקדוש רבי יעקב, שלכל נשכח מתכליתנו הנצחית, ולא נעשה מהשפל עקר ומהעקר טפל, אלא עלינו לדעת, אשר העולם הזה דומה לפרודור בפני העולם הבא, התקן עצמך בפרודור, כדי שתפגס לטרקלין; אשרי מי שמחירי ידיעות אלו לתוף לבו, ואז טוב לו בזה ובבא לנצח נצחים, כי הוא תמיד שש ושמח, ואינו רב עם שום בריה, ומדבק את עצמו באין סוף ברוך הוא, ומרגיש צרכות נעימות ידירות חיות אלקותו יתברך, ויהב למעשה.

כב הוא היה אומר: הינו רבי יעקב שלמד אותנו, שכל העולם הזה זה רק פרודור כדי להפגס לטרקלין, היה רגיל לומר: יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעולם הזה מכל חיי העולם הבא; שעה אחד מתבודד להקדוש-ברוך-הוא, ומדבר ומשיח את כל אשר עם לבבו אליו יתברך, ומתודה על כל מה שעשה, ומתחרט בתרשה צוומה, ומקבל על עצמו קבלה על להבא — לא לעשות את השטיות שעשה, ומקבל על עצמו קבלות טובות, שמהיום והלאה רק יהיה עובד השם במסירות נפש ובשמחה צוומה, שעה אחת בתשובה בעולם הזה, שנה יותר מכל חיי העולם הבא. ואם תאמר שעולם הבא זה דברים של מה בכך, על זה אומר: ויפה שעה אחת של קורת רוח בעולם הבא מכל חיי העולם הזה; שעה אחת של קורת רוח תענוג וזיו ודבקות בעולם הבא, זה יותר משבעים שנה עם כל התענוגים בעולם הזה, ודבר זה לא יכילוה העינין, איך שעה אחת של רוחניות בעולם הבא, תהיה יותר מתענוגים בעולם הזה של שבעים שנה. ולכן, אהובי, בני! ראה לקחת את עצמך בידך, ותחליט אחת ולתמיד מה אהיה וזהו, והדבק את עצמך באין סוף ברוך הוא, ולא תעזב את הקדוש-ברוך-הוא, אלא תהיה חזק נאמנה

כעסו. דכתיב (שמות לג) פני ילכו והגזיתו לך. אמר לו הקב"ה למטה המזן עד שיעזבו פניו של עס: ואל תנחמהו בשעה שמתו מוטל לפניו. שנשעט שיש לך בזה העולם, תעסק רק בהשוכה האורזן כביכול היה הקב"ה ממאכל נקטו מלאכי השרת לנחמו ורוח הקודש משיבן אל מאיני לנחמני: ואל תשאל לו בשעת גדרו. למאן פתחים להחיר לו את נדרו מפני שאו על כל פתח ופתח שמתא לא יאמר אדעתא דהכי נדרתי וטוב לא חמלא לו פתח. ומיניו כשנשעט הקב"ה למטה שלא יכנס לנרין לא החטין מיד

כג רבי שמעון בן אלעזר
אומר, אל תרצה את חברך
בשעת כעסו, ואל תנחמהו
בשעה שמתו מטל לפניו,
ואל תשאל לו בשעת נדרו,
ואל תשתדל לראותו בשעת
קלקלתו:

אלא המזין ואחר כך החמיל להסתכן: בשעת קלקלתו. כשנתקלקל בטחול לפי שהוא מחזיז מכל אדם. וכן אמה בשעת קלקלתו: צריך שתדע, אהובי, בני! אשר עקר התכלית בזה העולם הוא רק לעבוד את הקדוש ברוך הוא בשמחה, וצריכים למסור את נפשו להיות תמיד בשמחה, ואל זה זוכים רק אם מתחברים יחד עם נשמות ישראל, כי בשנשמות ישראל מתאחדות יחד באחדות אחת, אז השמחה בשלמות, כי בזה מגלים את טהר לבכם, שכל פגותם היא רק לעשות את רצון קונם. כי ברגע שבר ישראל נפרד מהזולת, הוא כבר פוגם בכל העולמות, כי כלל נשמות ישראל הם קומה שלמה, וכשעם ישראל מתאחדים יחד, על-ידי זה גורמים שעשועים גדולים למעלה. ולכן הזהירנו רבנו ז"ל (לקוטי מוה"ר, חלק א, סימן רפב), שצריכים לדון את כל אחד לכף זכות אפלו רשע גמור, ולחפש וליבקש ולמצא אצל כל בר ישראל נקדה טובה, אשר שם אינו רשע, ועל-ידי זה תזכה לעלות אותו אל תכלית העליה, כמו שכתוב (תהלים לו, ט): "יעוד מעט ואין רשע, והתבוננת על מקומו ואיננו", הינו שהפסוק מזהיר אותנו לחפש ולמצא עוד מעט טוב שיש בכל בר ישראל, ששם אינו רשע, כי לכל בר ישראל יש נקדה טובה אשר אין בחברו, ועל-ידי זה שיחפש ויבקש אצל כל אחד רק את הטוב שיש בו, על-ידי זה תראה שהוא כבר אינו רשע, והתבוננת על מקומו ואיננו, זה כבר לא אותו אדם שהשתבט, ועל זה מזהיר אותנו התנא: אל תרצה את חברך בשעת כעסו, בשעה שאתה רואה שהחבר שלך בכעס, נמצא שאז עובר עליו איזה צער ומכאוב, כי אחרת לא תהי בכעס, צדקה, אהובי, בני! שתכרה משם עקשו, ואל תשתדל לרצות אותו בשעה שהוא בכעס, כי מסכן, עובר עליו איזה משוב, והוא מתבייש ממך, וכן ואל תנחמהו בשעה שמתו מטל לפניו, לשובר מינן, נסתלק מהאדם איזה קרוב משפחה, אז אין הוא הימן לנחם אותו בשעה שמתו צדין מטל לפניו, כי אז אין מועילה שום נחמה. וכן ואל תשאל לו בשעת נדרו, בשעה שהוא קופץ ונודר וגושבע, אל תשתדל אז להחיר לו את נדרו או את שבועתו, אלא תעלים עין ממנו, כי בנדאי עוברים עליו עקשו משברים וגלים, ועליך לדון אותו לכף זכות, וכן ואל תשתדל לראותו בשעת

קלקלתו, כי אם אדם מספן נחלש, ועובר איזו עברה, וחמנא לישכון, ונמשך אחר הקלקול, אל תעמד אז לראות אותו, כי הוא יחביש מקף. והקלל, אהובי, בני! שְׂאָל הַתַּנָּא הַקְּדוּשׁ לְלַמֵּד אוֹתָךְ פְּרָק בְּאַהֲבַת יִשְׂרָאֵל, שְׂכַל-רַךְ תֵּאָהֱב אֶת בַּר יִשְׂרָאֵל, עַד שְׂאֵל תִּסְתַּכַּל עַל הַרַע שֵׁשׁ בּוֹ, וּבִשְׂעָה שְׁהוּא בְּכַעַס, או שְׁמַתוֹ מִשָּׁל לַפְּנִי, שְׁהוּא נִמְצָא בְּצַעַר גְּדוֹל מְאֹד, או שְׁנוֹדָר וְנִשְׁבַּע מֵרַב צְעִימִים, או שְׁמִקְלָקַל מְעֻשִׂיו, אֵל תַּעֲמַד אֶז וְתוֹכִיחַ אוֹתוֹ, כִּי הוּא לֹא יִקְבַּל אֶת תּוֹכְחָתְךָ, כִּי בִשְׂעָה שְׁעוֹבְרִים עַל הָאָדָם מִשְׁבָּרִים וְגַלִּים, הוּא אֵינוֹ מוֹכֵן אֶפְלוֹ לְשִׁמְעַ אֹתָךְ. וְלָכֵן אִם אַתָּה רוֹצֵה לְהִשָּׂאֵר תּוֹךְ בְּאַהֲבַת יִשְׂרָאֵל, תִּשְׁתַּדַּל לְהִתְצַלֵּם מִחֲבַרְךָ בִּשְׂעָה שְׁעוֹבֵר עָלָיו אִיזָה מִשְׁבָּר, וְאֶז כְּשִׁיתְקַרֵּר וְיִחְדוֹר אֵל בְּתוֹ, אֶז יִהְיֶה מוֹכֵן לְשִׁמְעַ מִמֶּךָ, וְתוֹכַל לְחַזֵּק אוֹתוֹ, וְלִשְׁמַח וְלַעֲוֹד אוֹתוֹ, וְדַבְּרִיךָ יִהְיוּ מְקַבְּלִים אֶצְלוֹ כַּמִּים קָרִים עַל גִּפְשׁ עֵינָה. וְזָכַר כָּלֵל זָה, כִּי תִצְטָרֵף אֶת זָה לְיָמִים הַבָּאִים, כִּי עוֹבְרִים עַל בְּנֵי אָדָם מִשְׁבָּרִים וְגַלִּים, צְרוֹת וְיִסוּרִים, וְאִין לָהֶם בְּמַה לְהִתְנַחֵם. וְלָכֵן צְרִיכִים לְדַעַת אֵיךְ לְדַבֵּר עִם בְּנֵי אָדָם. וְכִמוֹ שְׂגָלָה לָנוּ רַבְּנוּ ז"ל (לְקוּרְטִימְוִתְרִין, חֶלֶק ב', סִימָן ח'): אֵיךְ-עַל-פִּי שְׁתוֹכַחַה הוּא דְבַר גְּדוֹל מְאֹד, וּמְצוּנָה לְהוֹכִיחַ אֶת חֲבָרוֹ, כְּמוֹ שְׂכַתוּב (וַיִּקְרָא יִט, יז): "וְהוֹכַח תוֹכִיחַ אֶת עַמְתָּךְ", עִם כָּל זֹאת לֹא כָּל אֶתֶד יוֹדַע אֵיךְ לְהוֹכִיחַ, כִּי הַתּוֹכַחַה צְרִיכָה לְהִיּוֹת כְּתוֹכַחַת מִשֶּׁה רַבְּנוּ, שְׁהַכְּנִים רִיחַ טוֹב בְּעַם יִשְׂרָאֵל, וְאֶפְלוֹ שְׂעֵשׂוֹ אֶת הַעֲגָל, אֲמָר לָהֶם (שִׁבְתָּ פסח): וְעַדִּין כְּחִיבוּתָא הִיא גַּבְּיָן; הִינֵנו אֵף שְׁחַטְאַתְּם עִם הַעֲגָל, עַדִּין הַקְּדוּשׁ-כְּרוּךְ-הוּא אוֹהֵב אֶתְכֶם, וְכָךְ הַחַיִּים לְמוֹטֵב. וְלָכֵן צְרִיךְ כָּל בַּר יִשְׂרָאֵל לְאַהֵב אֶת וּזְלַתוֹ, וְאֶפְלוֹ כְּשִׂרְוָה שְׁעוֹבֵר אִיזוֹ עֲבָרָה, וְחֲמַנָּא לִישְׁכּוֹן, שְׂאֵל יַעֲמַד שָׁם בִּשְׂעַת קַלְקָלְתוֹ, או כְּשִׂרְוָה אֶתֶד עֲצָבִי, שְׂצוּעַק וְצוֹרֵחַ וְהוּא בְּכַעַס, שְׂאֵל יִשְׁתַּדַּל אֶז לְרַצוֹת או לְנַחֵם אוֹתוֹ, אֶלֶּא כְּשִׁינְעַז אֶז יִדְבַר אוֹתוֹ, וְאֶז דַּבְּרִיךָ יִהְיוּ לוֹ כַּמִּים קָרִים עַל גִּפְשׁ עֵינָה, וְהֵבֵן לְמַעֲשָׂה.

כד שמואל הקטן אומר (משלי כד, ט): "בנפל אויבך אל תשמח, ובקשלו אל יגל לבך, פן יראה ה' וירע בעיניו, והשיב מעליו אפו: כי הווי יושע בן נפתל אויבך אל תשמח, ובקשלו אל יגל לבך, פן יראה ה' וירע בעיניו, והשיב מעליו אפו. מללל ככוי ושב. אלל והשיב שמע יסירכו מעל אויבך וישיכו עליך:"

כד שמואל הקטן אומר (משלי כד, ט): "בנפל אויבך אל תשמח, ובקשלו אל יגל לבך, פן יראה ה' וירע בעיניו, והשיב מעליו אפו: צריך שתדע, אהובי, בני! אשר כל מה שקורה עם האדם, אפלו מבצע בחינה, הכל מאתו יתברך. ולכן אין לאדם להתלונן על כל מה שעובר עליו, אלא יברח אל הקדוש ברוך הוא, וישפך את נפשו אליו יתברך, שיחוס וירחם עליו, וימתיק ממנו את כל הדינים, ואז כשיתבטלו הדינים ממה, וכל אלו שהציקו וצערו אותך, תהיה להם מפלה גדולה מאד, שיפלו כנפילה אחר נפילה — אל תשמח, כי בנה אתה מגלה, שאדם זה שצער אותך, היה זה מצד עצמו, ואיך יודע שהוא רק שליח ממנו יתברך, וכמו שאמר רבנו ז"ל (ספר המדות, אות נאוף, סימן כו): עלי ידעי הוצאת ורע לבטלה בורא קלפות המתלבשים בבני אדם מתנגדים וחולקים עליו, ועושים לו יסורים; נמצא, שכל מה שסובלים מבני אדם, זה רק מפני עוונותיו המרבים, ולכן אם אתה תחוד בחשובה שלמה, ממילא יתבטלו כל השונאים שלך, ויפלו נפילה

כה על גייר חדש. שהוא מתקיים. כן גירסת הילנות אחר נפילה. ואסור אז לשמח בנפילתם, כי בזה אינה משתכח: כי עובדים קרות. שלא נחשלו כל אותה מגלה כאלו הם אשר קרמו לך את הרעה, זכרן ומקומו את השנים. כן חכמה הילד לא נחשבה ואתה איך יודע, שאתה גרמט לעצמך את כל זכרה ואין זכרו מתקבלים ומחשבים על הל: יין הרעה. ולכן דיקא שמואל הקטן, שהוא תמן את ברפת המינים, שתהפיל בכל יום, שיעקרו המינים והגידים מן העולם, הוא דיקא היה רגיל לומר לעצמו

אבויא אומר, הלומד ילד למה הוא דומה, לדין כתובה על גיר חדש. והלומד זקן למה הוא דומה, לדין כתובה על גיר מחוק. כי רבי יוסי

שני הפסוקים האלו (משלי כד): "בנפל אויבך אל תשמח, ובכשלו אל יגל לך", פן יראה יי ורע בעיניו, והשיב מעליו אפו"; כי בזה שאתה תשמח ששונאך קבל את עניו, בזה אתה מגלה, שאיך מאמין שהוא רק שליח ממנו ותברך לנקם בו, וכל מה שרודפים אותך, זה רק מחמת עוונותיך המרבים. ולכן כשתחזיר בתשובה שלמה, ותהיה לך שונאך מפלה — אל תשמח, אלא חזר אליו ותברך בתשובה אמתית, ותמן תודה להקדוש ברוך הוא, שזכית לחזר בתשובה שלמה; כי הרי אלו השונאים הרשעים הארורים המבקשים את נפשך, נפלו בנפילה שאין לה תקומה. וזה סימן שתחזר בתשובה; כי כל הכח שלהם היה רק מחמת עוונותיך המרבים, אבל בזה שאתה חוזר בתשובה שלמה, בשעה שרודפים אותך, ומתחפרים ומבזים אותך כאחד הריקים, בזה אתה מגלה, שאתה מאמין רק בו ותברך, ולכן דיקא שמואל הקטן, שהוא תמן ברפת המינים, היה רגיל לומר שני פסוקים אלו, לחזק את עצמו באמונה פשוטה בו ותברך, שהכל ממנו ותברך בהשגחה פרטית, ואם קורה לשונאים שלך מה שקורה — אל תשמח, אלא תמסור את עצמך לגמרי אליו ותברך, ואז ימשיך עליך הקדוש ברוך הוא חסד ורחמים, והבן למעשה.

כה הלומד ילד למה הוא דומה? לדין כתובה על גיר חדש. והלומד זקן למה הוא דומה? לדין כתובה על גיר מחוק: צריך שתדע, אהובי בני! ככל שאדם יותר צעיר, מחו ולבו

יותר נקיים, והוא עדין זוכר איך נשמתו ירדה מרום גבהי מרומים. ולכן כשלומד עם ילד צעיר, ומתדירים בו יראת שמים שלמה ואמונה פשוטה, הדבורים עושים רשם אצלו, כי מאחר שהוא עדין צעיר, ולא יבית לו הודמנות לטמא את עצמו כל-כך, לקלקל את מחו ולבו בהרהורים רעים ובמחשבות מגנות, לכן הוא דומה כגיר חדש, שהדין נקטב עליו בקלות, ויכולים לקרא היטב, מה שאין בן מי שלומד עם זקן, שדבר טמא את עצמו בכל מיני טמאות ונהמות של גאוף, שקרן ותעוב, הרי מחו ולבו מלא טהור, והוא דומה כגיר מחוק, שכל מה שתכתב עליו לא יוכלו לקרא. ולכן לא בחנם שהחירונו תכמינו הקדושים כל-כך לחתן את הילדים בגיל צעיר לפני שהם מטמאים את מוחם ולבם, שאז כבר לא יוכלו לקבל — לא תורה, ולא יראת שמים, ולא אמונה, כי ברגע שמתמאים את עצמם בפגם הברית, ובשקרוץ, מעוב ונהום, אזי לבו ומחו מלא טהור וצואה, ודומה כאלו הוא גיר מחוק ומקשקש בכל מיני קשקושים, שקשה כבר לקרא בו, לא-כן כשהוא צעיר, ומתחתן לפני ששעם טעם חטא, אזי דומה כמו גיר חדש שכוחים עליו, ונקרא היטב, וזה מה שאמרו תכמינו הקדושים (במות כב): "והמדריך בגיו ובנותיו בדרך ישרה, והמשיאן סמוך לפרקו, עליו הכתוב אומר (איוב ה, כד): "וידעת כי שלום אגלך"; וכן אמרו (יומא עב): על הפסוק (תהלים יט, י): "יראת ה' הנה עומדת לעד", אמר

רבי חגיגאי, זה הלומד תורה בטהרה — מאי היא? נושא אשה ואחר-כך לומד תורה; כי על-ידי
 שנושא אשה בעודו בגיל צעיר, על-ידי-זה דומה לגר תדש, שכל מה שתכתב עליו עם דיו —
 יקלט, כמזכר לשמתתנים בגיל צעיר, על-ידי-זה נצולים מצבורות וחסידים של פגם הברית, וגם
 לו מת גקי, בלי שום טנוף וצואה של נאוף, רחמנא לישזבן, מה שאין בן אם מתכה ואינו מתמתן
 בגיל צעיר, אזי דומה
בר יהודה איש כפר הנבלי אומר, הלומד מן
הקטנים למה הוא דומה, לאוכל ענבים קהות
 יראת שמים וקלטת בו.

ואמרו חכמינו הקדושים (קדושין ט:): בן עשרים שנה ולא נשא אשה, כל ימיו בעברה, בעברה
 סלקא דנפשו? אלא אימא, כל ימיו בהרהור עברה; כי מי שהתחתן לאחר גיל עשרים, הרי הוא
 כבר דומה לגר מחוק, שכל מה שתכתב עליו, לא יראה, כמזכר כל מה שרק ילמד אחר-כך
 — לא יקלט, מאחר שטמא את עצמו במחשבות זרות ובהרהורים רעים, ובפגם שפצוה היום,
 שגביל זה למעלה מעשרים נפגמים בפגם הברית הוצאת זרע לבטלה, שמתמטט את המוח ומעקם
 את הלב, ומבלבל את הדעת, עד שקשה לו לקבל דבורי יראת שמים ונאמנה, והולך ומסתובב
 מלא ספקות ובלבולים. ולכן צריכים למסר את נפשו לחתן את ולדיו בגיל צעיר, כדי שיהיו
 נקיים מחסידים, כדי שייכלו ללמד תורה בטהרה, כמאמנם ו"ל (קדושין ט:): ללמד תורה ולשא
 אשה, ללמד תורה ואחר-כך ישא אשה. ואם אי אפשר לו בלא אשה, ישא אשה ואחר-כך ילמד
 תורה; כי כך יהיה שמור מצבורות. ואל תהיה, אהובי, בני! חכם בעיניך, לומר על ולדיו שהם
 צדין צעירים, כי כל זמן שהם צעירים ומתתנים, ישארו יראי השם וחושבי שמו, וילמדו תורה
 בטהרה, ויהיו נדמים כגור תדש, שמה שתכתב עליו הוא וקלט, מה שאין בן אם תהיה חכם
 בעיניך, ויתחפה עם בניך ובנותיך, ותגיד שהם צדין צעירים, תהיה בטוח שהם יהיו פגומים מאד,
 רחמנא לישזבן, ויהיו נדמים כגור מחוק, שהדיו שתכתב בו לא יקלט. ואמרו חכמינו הקדושים
 (קדושין ט:): אמר רב חסדא, האי נצדיפנא מתכראי, דניסיבנא בשיחסי, ואי הנה נסיבנא
 בארביסר, הנה אמינא לשטן גירא בעיניך; הרי שלך לפניך, ככל שאדם מתחן את ולדיו בגיל
 יותר צעיר, הרי הם נצולים מצבורות ומורוות, ודבר זה מאד קשה להתדיר בהורים, אשר חושבים
 שילדיהם צדין צעירים, ואינם יודעים, אשר תחת גבם הם חוסידים, רחמנא לישזבן. אשרי מי
 שאינו מטעה את עצמו בעתים הללו, אלא מוסר את נפשו לחתן את ולדיו בגיל צעיר מאד. וזה
 מה שהזהיר התנא הקדוש: הלומד ילד למה הוא דומה? לדיו בתובה על גר תדש, אם הוא
 לומד תורה ויראת שמים ודברי אמונה ומוסר עם ילד שהתחתן כבר בגיל צעיר, הוא דומה לדיו
 בתובה על גר תדש, כי צדין הוא גקי מצבורות, מה שאין בן והלומד זקן שבער גיל עשרים,
 שהוא כבר מלא חסידים ונצונות, ונפגם בפגם הברית הוצאת זרע לבטלה, ומלא את ראשו בכל
 מיני זבל ולכלוף של הרהורים מגנים ומזהמים, למה הוא דומה? לדיו בתובה על גר תדש, כי
 לבו כבר מלא טנוף וצואה, מרב חטאות ועוררים שנטבעו בו, וכבר קשה לו לצאת מזה. אשרי
 המרחם על בניו ובנותיו, ומישאן סמוך לפרקם, שאז יראה ברכה במעשי ידיו שהם ולדיו, והבן
 למעשה.

כו הלומד מן הקטנים למה הוא דומה? לאוכל ענבים קהות ושותה יין מגתו: צריך שתדע,
 אהובי, בני! כי עקר החקמה לומדים רק מזקנים, שכתב עברו מה ששכרו, וגם להם נסיון

מגתו. ששמרו מעורבים נמכו. כך חכמת הילד בחיים, כי עליהם כבר עברו כל מיני צרות מעורבת ספיקות יש לה: בו רבי מאיר אומר אל ויסורים וימירות ומקאובים, ולכן הם יכולים תסתכל בקנקן. רבי פלג ארזי ויסי כרזי יהודה ואמר כי כמו שיש קנקן חדש מלא מן יין כן יש ילד

ישותה מן גמלתו. והלומד מן הזקנים למה הוא דומה, לאוכל ענבים בשולות ושותה מן יין וישן. בו רבי מאיר אומר, אל תסתכל בקנקן, אלא במה שיש בו.

מרבן שיקרא מן, שאז בנדאי יחלה אם יאכלם או ישתם, מה שאין בן הלומד מן הזקנים למה הוא דומה? לאוכל ענבים בשולות, ושותה מן יין וישן, שאז הענבים מוכנות וראיות למאכל אדם, והיין מוכן לשותות, ויש בו טעם. ולכן לעולם ראה ללמד אצל אדם זקן, שעבר את חיי פדבקות בו יתברך, ויבדאי גם עליו עברו בחייו כל מיני צרות ויסורים, סבל, חרופין וגרופין, ואף-על-פי-כן החזיק מעמד ולא נשבר, שנה עקר החכמה. ולכן אמרו חכמינו הקדושים (תורת קהנים קדושים): אין זקן אלא זה שקנה חכמה; כי זה עקר החכמה, שאינו מתרחק ממנו יתברך, ועל-כן רק מאשים כאלו יכולים ללמד חכמת החיים. ואמרו חכמינו הקדושים (שמות רבה, פרשה ג, סימן ח): לעולם זקנים מעמידים את ישראל, וכן הוא אומר (יהושע ח, לג): "יכל ישראל וזקניו ושרטיו ושפטיו עמדים מזה ומזה לארון", אימתי ישראל עומדים? פשיש להם זקנים, למה? כשהיה בית-המקדש קיים, היו שואלים בקנים, שגאמר (דברים לב, ז): "שאל אביך ויגדך זקניך ויאמרו לך", שכל מי שוטטל עצה מן הזקנים אינו נכשל; ולכן, אהובי, בני! ראה מה לפניך, לעולם אל תשאל עצה מן הקטן, זה שגמץא בקטנות המחזין, ועדין רחוק הוא ממנו יתברך, ואפלו שמתפאר שהגיע כבר לאיו מדרגה, עדין הוא אינו יודע אל מה החיים יביאו אותו, כי ראו בחוש, שהרבה אנשים בתחילת התקרבותם אליו יתברך, היה להם בוער בהתלהבות גדולה מאד, אבל לבסוף פשעברו עליהם משברים וגלים, ונסו אותם בכל מיני נסיונות קשים ומרים, נפלו ונשברו לגמרי. ולכן לעולם אל תפנה אל קטן וצעיר, שעדין לא עבר את הגיהנום שבנה העולם, מה שאין בן אדם זקן, שהוא מלא חכמה — ממנו תקבל, כי הוא יכול ללמד אותך איך להתחזק מעמד. וכמו שגלה לנו רבנו ז"ל על הצדיק הקדוש הרבי רבי וזשא מאניפולי ז"ע, שעבר את הקדוש-ברוך-הוא עשירים ושמים שנה בהתלהבות אמת, והחזיק מעמד, כי בדרך כלל כשאדם מתחיל בעבודת השם יתברך, הוא מאד מתלהב, אבל לבסוף הוא מתקרר, ולא עוד אלא שהוא גם מקרר את אחרים, מה שאין בן מי שהחזיק מעמד כל-כך הרבה שנים בחיים חיותו, ויעברו עליו כל מיני משברים וגלים, ואף-על-פי-כן הוא עדין דבוק בו יתברך, ממנו תלמד דרך בעבודת השם יתברך, וימננו תקבל התמזקות. וזה שאמרו חכמינו הקדושים (דברים רבה, פרשה ו, סימן ג): אדם בן תורה, בשעה שהוא מזקין — הכל באין ומסבבין אותו, ושואלין אותו דברי תורה, כי מאחר שעבר את מי חיי, ונתגסה בכל מיני נסיונות קשים ומרים והחזיק מעמד, ועדין עומד בתמו דבוק בו יתברך, ולמד את תורתו יתברך, כלם יכולים ללמד ממנו, והכן למעשה. כו אל תסתכל בקנקן, אלא במה שיש בו; יש קנקן חדש מלא יין וישן ושפלו חדש אין בו; צריך שתדע, אהובי, בני! אשר אין שום מציאות בלעדי יתברך כלל, והכל לכל אלקות

גמור הוא, ומה שרואים את גוף האדם שנקרא קנָקָן, על זה אמר התנא הקדוש: אל תסתכל בקנָקָן, אלא במה שיש בו; הינו אל תסתכל על גוף האדם מחיצוניות שלו, אלא את הפנימיות שלו. וכעין שאמר רבנו

יש קנָקָן חדש מלא ישן, וישן שאפלו חדש אין בו: כח רבי אלעזר הקפּר אומר, הקנָגָה, התאָה והקבוד מוציאין את האדם מן העולם: ש"ל (לקיט"מ ובר"ו, חלק ב', סימן קטו), אפשר את הצדיק אי אפשר להכיר מבחוץ כלל, כי הוא נדמה בריוח

כמו אחרים, אבל הפנימיות שלו הוא ענינו אחר לגמרי. ולכן אל תסתכל על גוף הגשמי של האדם, כי יש קנָקָן חדש מלא ישן, הינו יכולים לראות אדם צעיר שהוא כמו קנָקָן חדש, ונדמה עליו כאלו אינו יודע שום דבר, כי מה כבר יודע צעיר? אל תאמר זאת, כי הוא מלא ישן נושן, הוא כבר הספיק בימי חייו הקצרים להשיג הרבה מאד, וכמאמרם ז"ל (שיר השירים ובה, פסוק ו, סימן יז): יגע רבי בון בר חניא לעשרים ושמונה שנה בחוזה, מה שלא יגע תלמיד ותיק למאה שנה; ולהפך, אם תראה זקן, ותחשב אשר זה בודאי כבר השיג והגיע למדרגות גדולות, כי מאחר שהוא חי כבר כל-כך הרבה שנים והוא זקן, אל תאמר זאת, כי מסכן האדם הזה, אשר הוא וישן שאפלו חדש אין בו, שעדין לא התחיל כלום, וכמו שאמר רבנו ז"ל (ספי"מ ובר"ו, סימן תקטו): יכול להיות שימות אחד בן שמונים שנה, ואף-על-פי-כן מת בקצור ימים לגמרי, מאחר שלא היטיב מעשיו, בודאי כל שנותיו הבל; ולכן יכול להיות זקן שאין בו אפלו חדש, הינו אין בו כלום, והוא בור ועם הארץ. ולכן מזהיר התנא הקדוש את כל אחד: אל תסתכל בקנָקָן בגוף האדם בן כמה הוא, אלא במה שיש בו, הינו את התכּוּן שיש בו, יש קנָקָן חדש שהוא צעיר מאד, ואף-על-פי-כן זכה על-ידי יגיעתו וטרתתו להשיג מלא ישן — סודות נוראים ונקלאים מאד, ולהפך יש זקן שגופו נראה ישן וקמוט וכפוף, ואף-על-פי-כן אפלו חדש אין בו, כי הוא כלי ריק, בור ועם הארץ. ודבר זה שכית היום מאד. ולכן מבחוץ אי אפשר להכיר את האדם כלל, כי הוא נדמה כמו אחרים, אלא העקר הוא הפנימיות שלו. וכן תדע, שאף פעם לא יכולים להכיר את האדם מבחוץ, כי מה אתה יודע סוד נשמתו, ואפלו שאתה רואה שהוא נופל ונשקל, אל תדון אותו, כמאמרם ז"ל (ברכות טז): אם ראית תלמיד חכם שצבר עברה בלילה, אל תהרהר אחריו ביום, שמא עשה תשובה. שמא סלקא נצתף? אלא ודאי עשה תשובה. וזה שנשקל, מי יודע אם הוא לא מוציא על-ידי-הוא אחרים ומירדתם ונפילתם. וכמובא (מגלה צמקות ויחי): אל תסתכל בקנָקָן אלא במה שיש בו, ק"ן בגימטריא טיקל"א, שהיא קלפת גנה, פצעים בקדשה בלה, פצעים בטמאה, ועל-כן אמר שתי פצעים ק"ן נגד שגי מינים אלו, הינו לא תשגיח בהם, אלא במה שיש בו, להוציא יקר מזולל נשמות נצוצות קדושות שנשבו בתוכם, אל תסתכל על אחד שנשקל, חס ושלום, ועל-ידי-הוא תרצה לרדנו לכף חוב, אל תעשה זאת, אהובי, בני! כי מה אתה יודע את שרש נשמתו, אולי ירד ונפל כדי להגביה את כל היודים והנפולים והמשלכים בתאוותיהם, והוא עוסק להוציא יקר מזולל, והכן למעשה.

כח הקנָגָה, התאָה והקבוד מוציאין את האדם מן העולם: צריך שפדע, אהובי, בני! אשר אדם צריך להיות תמיד דבוק בו וחסדו, ולא יבלבל את עצמו משום בריה שבועלם, ואז

כט הילודים למות. מי שגול כנר עמיד הוא למוט: דַּקָּא יחיה חיים אמתיים ונצחיים, חיים של והמתים. עמיים לחיות ולעמוד ליום הדין אלה למי עצמו, ולא חיים של אחרים; כי באמת מי עולם ואלה למרות ולרלאון עולם: והחיים לדון. שפנתק את עצמו, רחמנא לישכון, ממנו עומדים להיות מזויס ליום הדין: לידע. מאמריס: יתברך, וחושב שהכל טבע, מקרה ומל, אזי

כט הוא הנה אומר, הילודים למות, והמתים להחיות, והחיים לדון. לידע ולהודיע ולהודיע להחיות ולו אין, וכן הוא

מחפש תמיד כבוד שיכבדוהו בגי'אנס, ועל-ידי'ה הוא יוצא מעולם המציאות, כי מי שמתבונן באמת, יודע ועד, אשר אין בלעדי יתברך כלל, והכל לכל אלקות גמור הוא, ודומם, צומח, חי, מדבר — הם עצם עצמיותו אלקותו יתברך, ובכל תנועה ותנועה שם אלופו של עולם, כי אין מציאות מבלעדי יתברך כלל, ומי שפקניס את עצמו בידיעות אלו, אזי אינו מקנא באף אחד, ואין לו שום פאנה אחרת מבלעדי רצונו יתברך, ומכל שכן שאינו חפץ בכבוד, כי ידע אשר הכבוד שדך רק להקדוש-ברוך-הוא, כי מלא כל הארץ כבודו. ולכן הוא דַּקָּא חי במציאות האמתית. ועל-כן צריך שתבע, אהובי, בני! ששקר הפקלית בנה העולם הוא רק להיות דבוק בו יתברך, שהוא מקומו של עולם, ואין העולם מקומו, כי בכל מקום שרק תפנה ותגיע, תמצא את אמתת מציאותו יתברך, שנה מקום עולה הנ"ה בהפאה, הינו ' פעם ' ה' פעם ה' ר' פעם ה' פעם ה' עולים יחד כמספר מקום, להורות שאיך שרק לא יסובכו עם האדם, ובאיזה מקום בעולם שניגיע, ימצא שם את שם הנ"ה ברוך הוא וברוך שמו. ולכן אף פעם לא תהיה לו קנאה על זולתו, ומכל שכן שלא תהיה לו שום מאנה מתאוות ההמיות. ועל כלם — שבכלל לא ירצה שום כבוד המדמה, מאחר שידע ועד, אשר אין מציאות בלעדי יתברך כלל, אזי מה שיהי לרוץ אחר כבוד המדמה כשהקדוש-ברוך-הוא נמצא פה, וממילא לא יוציאו אותו אף פעם מן העולם, כי בתוך העולם והעולם ימצא גנוז את שמו יתברך, אשרי מי שמתנגע להגיע לךנאה זו, שאינו חפץ שום דבר, רק להשיג את אמתת מציאותו יתברך, והבן למעשה.

כט הילודים למות והמתים להחיות והחיים לדון: צריך שתבע, אהובי, בני! אשר מהרגע שאדם נולד הוא כבר מת, כי כל יום וכל שעה וכל רגע שרק עובר, כבר אף פעם לא יחזר, וכמו שכתוב (קהלת א, כ): "ויום המות מיום הנולד"; הינו שיום המות כבר מתחיל מיום הנולד, כי כל יום שעובר כבר אף פעם לא יחזר אליו. ואמרו חכמינו הקדושים (שמות רבה, פרשה מה, סימן א'): "ויום המות מיום הנולד"; יום מיתתו של אדם גדול מיום לידתו, ולמה? שביום שנוגד בו, אין אדם יודע מה מעשיו, אבל בשמת מודיע מעשיו לבריות, הני יום המות מיום הנולד; ולכן אומר המנא הקדוש: הילודים למות, כל אלו שגולדים צריכים לדעת, שבכל יום ובכל שעה ובכל רגע הם מתים, ובתכל על הזמן לבלות על הכל וריק, והמתים להחיות, והוא על דרך שאמרו חכמינו הקדושים (תמיד לב): מה יעביד איניש ויחיה? אמרו ליה: מיית עצמו. מה יעביד איניש וימות? תיה את עצמו; כי ברגע שאדם מבשל את עצמו לגמרי באין סוף ברוך הוא, ואינו שם לב אל הכלי עולם הנה, אז דַּקָּא הוא חי חיים טובים ונעימים, אבל אדם צריך לדעת ולזכור תמיד והחיים לדון, שכל זמן שאדם חי בנה העולם, הוא צריך לדון את עצמו, כמו שאמרו רבנו ז"ל (לקוטי מדרשין, חלק א, סימן טו), שאדם צריך לשפט את עצמו על כל דבר איך שהוא מתנהג,

וְיִזְקָא צַל-יִבְרִיחָהּ זִקָּה לְאוּר הַגְּנוּז, שְׁהוּא לִידַע וְלַהוּדִיעַ. לְאִמְרִים: וְלַהוּדִיעַ. לְהִנָּחַן מֵעַמּוּנו: הוּא
 לְהוּדִיעַ וְלַהֲנַדַּע שְׁהוּא אֵל, הוּא הַיּוֹצֵר, הוּא הַבּוֹרָא, הוּא הַמְּבִינֵן, הוּא הַדִּין, הוּא עַד, הוּא
 בַּעַל דִּין, הִיגוּ שְׁיִתְגַּלֶּה אֵלָיו, שְׁהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ-
 הוּא מְנַהֵיג אֶת עוֹלָמוֹ
 בְּחֶסֶד וּבְרַחֲמִים בְּצַדִּיק
 וּבְמִשְׁפָּט, וְדָבָר גְּדוֹל
 וְדָבָר קָטָן אֵינוֹ גַּעֲשֶׂה
 מֵעֲצָמוֹ, אֲלָא בְּהַשְׁמַחַת
 הַמַּאֲצִיל הַעֲלִיּוֹן, וְהוּא
 בַּעַל דִּין לְדוֹן אֶת כָּל אֶחָד
 וְאֶחָד כְּפִי עֲגֻנּוֹ, וְכֵן וְהוּא
 עֲתִיד לְדוֹן בְּרוּךְ הוּא אֶת
 כָּל בְּרִיָּה אִיף הַתְּהַנְּהָה
 בְּזֶה הָעוֹלָם, לְפִי שְׂאִין
 לְפָנָיו לֹא עוֹלָה וְלֹא
 שְׂכָחָה וְלֹא מִשׁוּא פְּנִים
 וְלֹא מִקָּח שְׂחָד, שְׁהַכַּל
 שְׁלוֹ. וְאָמְרוּ תַּקְמִינוּ
 הַקְדוּשִׁים (בְּבֹא קַמֵּי ג.):
 כָּל הָאוּמֵר הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ-

הוּא וְתָנַן הוּא, וְתָרוּחַ חֲיָיו; וְנַע שְׁהַכַּל לְפִי הַחֲשַׁבּוֹן, שְׁכָל מַה שְׁעוֹבֵר עַל כָּל בְּרִיָּה בְּזֶה הָעוֹלָם,
 יֵשׁ בְּזֶה חֲשַׁבּוֹן צָרָק, וְאִין שׁוֹם עֲצָה אַחֲרַת לְהַנְּצֵל מֵהַצָּרוֹת שְׁמִסְבָּבוֹת אוֹתוֹ, רַק לְבּוֹא אֵלָיו
 יְתַבָּרֵן, וְלִשְׁפֹּף שִׁים וּתְפִלָּה בְּפִים, וְלִכְבוֹת לְפָנָיו יְתַבָּרֵן בְּדַמְעוֹת שְׁלִישׁ, וְאֵל יְבִשְׁיָתָךְ יִצְרָךְ
 שְׁהַשְּׂאוֹל בֵּית מְנוּס לָךְ, כְּאֵלוֹ בְּזֶה שְׁתַּמּוֹת תַּפְטֵר מִהַצָּרוֹת שְׁלָךְ, כְּמוֹ שְׂרוֹאִים הַרְבֵּה בְּגֵי אֲדָם,
 שְׁעוֹבְרִים עֲלֵיהֶם כָּל מִינֵי צָרוֹת וְיִסּוּרִים וּמְכַאֲבִים רַעִים, וְחוֹשְׁבִים בְּנַעֲמֵם הַמְשַׁבְּשֵׁת, שְׂאִין טוֹב
 אֲלָא לְהַתְּאַבְדֵּי, כִּי עַל זֶה אֹמֵר רַבְנֵינוּ י"ל (שִׁחוּת-הַרְבִּי, סִימָן פד): כְּעוֹלָם הִנֵּה שְׁיֵשׁ לְאֲדָם טְרוּדוֹת
 וְעַל הַפְּרָקָסָה, יְכוֹל לְהִיּוֹת שְׁיַעֲקֹב וְיִנְשֹׁף אוֹתוֹ פְּרַעוּשׁ וְהוּא לֹא רִגְזִישׁ, מִתְּמַת שְׁמִתְשַׁבְּחוֹ טְרוּדוֹת
 בְּאִיזוֹ מִחְשָׁבָה שֶׁל פְּרָקָסָה וְכִיּוֹצֵא, אֲכָל שֶׁם בְּקָרְךָ, שְׂאֵן אִין לְאֲדָם שׁוֹם טְרַחַת וְשׁוֹם מִחְשָׁבָה
 אַחֲרָת, אִזּוֹ הוּא שׁוֹמֵעַ אֶפְלוֹ הַרְחִישָׁה וְהַלּוּף שֶׁל הַתּוֹלְעִים, אִיף הֵם רוֹחְשִׁים וְבָאִים אֵלָיו, וּמְרַגִּישׁ
 הַצָּעַר שֶׁל כָּל נְשִׁיכָה וְנִשְׁכָּה, וְאִין שׁוֹם דָּבָר שְׁיַטְרִידוֹ וְיִמְנַעְהוּ מִגְּדֹל צָעֲרוֹ הַקָּשָׁה, רַחֲמֵנָא
 לְצַלָּן. וְלָכֵן אִין זוֹ עֲצָה לְהַתְּאַבְדֵּי, כִּי מַה יִּהְיֶה לָךְ מִכָּל זֶה, עוֹד תִּסְבַּל סָבָל יוֹתֵר גְּדוֹל. וְצָרִיךְ
 שְׁתַּדַּע, אֲהוּבִי, בְּנִי! שְׁעָרְךָ הַמְּכַלִּית בְּזֶה הָעוֹלָם הוּא רַק לְהַפִּיר אֶת הַבּוֹרָא יְתַבָּרֵךְ שְׁמוֹ, וְלִדְבֹק
 אֶת עֲצָמוֹ לְגַמְרֵי בְּאִין סוּף בְּרוּךְ הוּא, שְׂאֵן אֵינוֹ מִפְּחָד לֹא מִהַחֲיִים וְלֹא מִהַמָּוֶת, מֵאַחַר שְׁהוּא
 רַק בְּטַל וּמִבְּטָל אֵל הָאִין סוּף בְּרוּךְ הוּא, וְאִזּוֹ כְּשֵׁישׁ לְאֲדָם אֶת הַדַּעַת הַזֶּה, אִזּוֹ הוּא יוֹדַע, שְׁעַל
 בְּרוּךְ אַתָּה נּוֹצֵר, שְׁלֹא שׁוֹאֲלִים אוֹתָךְ מִתִּי תּוֹצֵר, וְעַל בְּרוּךְ אַתָּה נּוֹלֵד, וְלֹא שׁוֹאֲלִים אוֹתָךְ אִם
 בֶּן תִּגְדֵּל אוֹ לֹא, וְעַל בְּרוּךְ אַתָּה חֵי, וְלֹא עוֹשִׂים חֲשַׁבּוֹן אַחֲרַי, כִּי אַתָּה חֵי בְּזֶה הָעוֹלָם לְכַנְּהָ

עצירות קלות כשהן מרובות עולות למשנתו גדול: שעל כרחק אתה נוצר. שהשגמה אינה רוצה ללכת מן הפרגוד מקום טהור שהשגמות מונחם שם וליכנס במעי אשה במקום טמא ומלאך בא ומויאסא בעל כרחא ומכניסה במעי האשה:

ברַחֵךְ אֶתְּהָ מֵת, וְעַל בְּרַחֵךְ

אֶתְּהָ עֵתִיד לָתֵן דִּין וְחֲשׁוּבֹן

לִפְנֵי מַלְאָךְ מַלְכֵי הַמַּלְאִים

הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא :

רַבִּי חֲנַנְיָא בֶן עֲקִישָׁא

אוֹמֵר, רְצָה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ

הוּא לְזִכּוֹת אֶת יִשְׂרָאֵל,

לְפִיכֵךְ הִרְבָּה לָהֶם תּוֹרָה

וּמִצּוֹת, שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיה מו), יְיָ

חִפְּץ לַמַּעַן צְדָקוֹ, יַגְדִּיל

תּוֹרָה וַיֹּאדִיר :

דִּין וְחֲשׁוּבֹן לִפְנֵי מַלְאָךְ

מַלְכֵי הַמַּלְאִים הַקְּדוֹשׁ-

בְּרוּךְ-הוּא. וְלָבֵן קְבִיא

לָךְ, אֶהְיֶיךָ בְּנִי! כְּכֹר

עֲכָשׁוּ לַחַיּוֹת עִם חֲשׁוּבֹן

צָדֵק, וְתִדְוֵן וְתִשְׁפֹּט אֶת

עֲצָמֶךָ עַל כָּל מֵה שֶׁאֵתָהּ

עוֹשֶׂה, וְלָמָּה אֵתָהּ צָרִיךְ

לְחַכּוֹת שְׂדוּגוֹ אוֹתָךְ

לְמַעְלָה, כִּי אִם אָדָם דֵּן

אֶת עֲצָמוֹ פֹּה לְמִשְׁפָּה, אֵין

לוֹ דִּין לְמַעְלָה, כְּמֵאֲמָרִים

וְי'ל (פְּתוּחָא מִשְׁפָּטִים): אִם

יֵשׁ דִּין לְמִשְׁפָּה אֵין דִּין

לְמַעְלָה, אִם אֵין דִּין

לְמִשְׁפָּה, יֵשׁ דִּין לְמַעְלָה.

כִּיצַד? אִם יַעֲשֶׂה הַתַּחֲתוֹנִים אֶת הַדִּין מִלְּמִשְׁפָּה, אֵין הַדִּין גּוֹשֵׁה מִלְּמַעְלָה, וְהָבֵן לְמַעֲשֵׂה.

רַבִּי חֲנַנְיָא בֶן עֲקִישָׁא אוֹמֵר: מִשְׁנָה זוֹ הִיא בְּסוֹף פֶּרֶק "אֵלוֹ הַלוֹקִין", וְיֵשׁ לוֹמַר הַשְּׁעָם: לָמָּה

גּוֹמְרִים עִם מִשְׁנָה זוֹ תְּמִיד אַחַר שְׂמִסְיָמִים מְסַכַּת אֲבוֹת? אֵלָּא יֵשׁ לוֹמַר, כִּינּוּן שְׂאָדָם לוֹמַד

פֶּרֶק מִהִנְהַגוֹת הַתְּנָאִים הַקְּדוֹשִׁים, וְיִכּוֹל לִפְל בְּדַעְתּוֹ — אֵיךְ יִזְכֶּה גַם הוּא לְזַכֵּךְ אֶת גּוֹפּוֹ הַמְּגֻשָּׁם,

מֵאַחַר שִׂידֵעַ שֶׁהוּא רַחוּק מֵאֵד מִכָּל הַמִּדּוֹת הַטּוֹבוֹת וְהַנְּהַגוֹת הַיְשׁוּרוֹת, שֶׁלְּמִדּוֹ אוֹתְנוֹ הַתְּנָאִים,

לָזֶה מְסִימִים מִשְׁנָה זוֹ: רְצָה הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא לְזִכּוֹת אֶת יִשְׂרָאֵל, הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא רְצָה שִׂידֵעַכֶּךָ

כָּל בּוֹר יִשְׂרָאֵל יִהְיֶה מִי שִׂיחָהּ וְיִהְיֶה אֵיךְ שִׂיחָהּ, לְפִיכֵךְ הִרְבָּה לָהֶם תּוֹרָה וּמִצּוֹת, שֶׁיֵּשׁ כָּל-כֶּכֶף

הַרְבָּה לְמוֹדִים לְלַמֵּד: מִקְרָא, מִשְׁנָה, גְּמָרָא (בְּבִלִי, יְרוּשְׁלַיִם, תּוֹסֵפְתָא), מִדְּרָשִׁים (רְבָּה וְתַנְחומָא),

וְכֵן לָקִים אֶת הַרְמִי"ח מִצּוֹת עֲשֶׂה, וְהַהֲשִׁימוֹ מִלְּעֵבֶר, חֵס וְשְׁלוֹם, עַל שְׂסִ"ה לֹא תַעֲשֶׂה,

שְׁעַל-יְדִירָה אֶפְלוֹ אֵלוֹ שְׂנֵמְצָאִים עֲדִין בְּעִמְקֵי עֲמִקִּים, בְּשֹׂאֵל תַּחֲתִיּוֹת וּמִתַּחֲתֵי, אִם יִקְבְּעוּ

לְעִצְמָם קְבִיעוֹת תִּזְקָה לְלַמֵּד בְּכָל יוֹם וְיוֹם כֶּךָ וְכֶךָ תּוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה, לְבִסּוֹף הַתּוֹרָה תּוֹצִיא אוֹתָם

מִהַשְׂאֵל תַּחֲתִיּוֹת, כְּמוֹכָא בְּרַבְרִי רַבּוּ וְי'ל (שִׁיחוֹת-הַר"ן, סִימָן יט), וְיִזְכּוּ לְזַכֵּךְ אֶת גְּשָׁמֵיּוֹת גּוֹפָם,

כִּי עַל-יְדֵי לְמוֹד הַתּוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה וְקִיּוּם מִצּוֹת מַעֲשִׂיּוֹת, עַל-יְדִירָה מְזַכְכִּים אֶת הַגּוֹף, שְׂגַם גּוֹפּוֹ

יֵאִיר אֲמַתְתּוֹ מִצִּיאוֹתוֹ וְהִבְרִיךְ, וְלָבֵן מְסִימִים כָּל פֶּרֶק מִפְּרָקֵי אֲבוֹת עִם מִשְׁנָה זוֹ, לְחִזֵּק וְלַעֲזוֹד

וְלִשְׁמַחַת אֶת כָּל הַבָּא לְקַדֵּשׁ אֶת עֲצָמוֹ, וְלִקְבֹּל עֲלָיו לָקִים אֶת הַנְּהַגַת הַתְּנָאִים הַקְּדוֹשִׁים, שֶׁלֹּא

יֵאָשׁ עֲצָמוֹ, אֵלָּא שִׁרְבָּה בְּלְמוֹד הַתּוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה וְקִיּוּם הַמִּצּוֹת, עַל-יְדִירָה יִזְכֵּכֶךָ גּוֹפּוֹ הַעֵב

וְהִגַּם, וְיִזְכֶּה גַם-כֵּן לָקִים אֶת הַנְּהַגַת הַתְּנָאִים הַקְּדוֹשִׁים, וְהָבֵן לְמַעֲשֵׂה.

כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא. אפילו אלו שנחמייבו מיתה צניח דין מפני רשעתן, יש להם חלק לעולם הבא, ועולם הבא האמור כאן הוא העולם הבא אחר תחיית המתים שעמידים לחיות ולעמוד בגופן ובנפשם חיים נלחיים חמה וכלבנה וככוכבים כדמייתי בגמרא כהאי פרקא ממיס שעמידים לחיות אין חורין לעפרן, והעולם הבא אין זו לא אכילה ולא שמים, ואף על פי שיש בו גוף וגויה, אלא זדיקים יושבין ועטרוסיהן נראשיהן וניהין מזוי טשיניה, ומפני שאין כל ישראל שוין בו

אלא הגדול לפי גדלו והקטן לפי קטנו, משום הכי קמי יש להם חלק.

פרק ה א בעשרה מאמרות. טעמה ויאמר. ונראשית נמי מאמר הוא דכתיב (תהלים לג) דבצר ה'

את הארץ, הינו לגלות את אלקותי; תבֶּרַךְ גם בארציית עולם הזה, להורות ולגלות לכלם, אֲשֶׁר אין בלצניו תבֶּרַךְ כָּל, והכל לכל אלקות גמור הוא, שגם בתכלית הארציית נמצא אלקותו תבֶּרַךְ. וְאֵל כָּל זֶה וזכה מי שנמול, דכתיב (ישעיה ס, כא): "וְעַמְּךָ כָּלם צַדִּיקִים" וגו'. כָּל אינון דאֲתַגְדְּרוּ אֲקָרוּן צַדִּיקִים, (כָּל אלו שנמולו נקראים צדיקים), ובגין קָד, (ובשביל זה), לעולם יירשו ארץ, הם יירשו את הארץ הנשמית והחמריית, להפכה לרוחנית, כי מי שזוכה להמול, ושומר על בריתו, יירש אלקותו; תבֶּרַךְ עוד בהיותו בזה הארץ הנשמית, שגם כאן הוא יכול לראות גלוי אלקותו; תבֶּרַךְ, דלא ברית האי ארץ, כי לא יורש את הארץ הפחחונה, ויזכה לבטלה אל אלקותו תבֶּרַךְ. אֵלָא ההוא דאקרי צדיק, אֵלָא מי שנקרא צדיק שנמול, אוף הכָּא, בשביל זה: "וְעַמְּךָ כָּלם צַדִּיקִים לעולם יירשו ארץ" וגו'. עם ישראל הם נקראים צדיקים על שם שנמולים, ולעולם יירשו את הארץ הפחחונה, לגלות גם שם אלקותו; תבֶּרַךְ, ומָכַל זֶה תְּכִינ וְתִשְׁכַּל אֶת מַעֲלַת הָאָדָם הַזֶּה וְהִזְכֵּר לְשִׁמְרוֹ אֶת בְּרִיתוֹ, שמתבֶּרַךְ מפי אל עליון, כי תתקת בו אות מ' משם הַגּוֹיָה בְּרוּךְ הוא, ונתפָּרְדִים מִפְּנֵי הַשָּׁמַיִם וְהַרְוּחוֹת, ונתקת בו שם שד"י, שמשם באות כָּל הַבְּרָכוֹת. וְלִכְּן דִּיקָא לִפְנֵי שְׁבוּ יִשְׂרָאֵל מִתְחִיל לְלַמַּד פֶּרֶק מִפְּרָקֵי מִדּוּתֵיהֶם שֶׁל הַתְּנָאִים הַקְּדוּשִׁים, וְרוּזְחָה הַסְּמִי' מ"ם לְשִׁבְרֵי אוֹתוֹ כְּאֵלּוּ אָבָד מְנוּס וְתַקְנָה מִפְּנֵי, וְלִכְּן מְזַכְרִים אֶת עֲצָמֵנוּ, שְׁאֵנוּ נִקְרָאִים צַדִּיקִים עַל שֶׁם שְׁזָכְנוּ לְהַמּוּל, וְגַם אֲנַחְנוּ יְכוּלִים לְזַכּוֹת לְכָל הַמַּדּוּת לְכָל הַטּוֹבוֹת שֶׁל הַתְּנָאִים הַקְּדוּשִׁים. וּבִשְׁבִיל זֶה דִּיקָא מִתְחִילִים לְלַמַּד אֶת הַמִּשְׁנָה הַזֶּה, וְהֵבֵן לְמַעֲשֵׂה.

א בעשרה מאמרות נבְּרָא הָעוֹלָם: צְרִי שְׁתַּדַּע, אֲהוּבִי, בְּנִי: כְּשִׁבְרָא הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת עוֹלָמָא, כְּכֹכֹל, הַלְבִישׁ אֶת עֲצָמוֹ בַּעֲשָׂרָה מְאָמְרוֹת, שְׁהֵם כְּנָגְד עֶשֶׂר סְפִירוֹת, בִּשְׁבִיל הַבְּחִירָה

כָּל יִשְׂרָאֵל יֵשׁ לָהֶם חֵלֶק לְעוֹלָם הַבָּא: טַעַם שְׁלִפְנֵי כָּל פֶּרֶק מִפְּרָקֵי אֲבוֹת תַּקְּנוּ לְזַמֵּר מִשְׁנָה זֹה, אֲשֶׁר אֵינְנָה שְׂכֵחַת לְכָאן כָּלָל, וְהִיא מִשְׁנָה בְּסִגְהָרְדִין (צ); וְיֵשׁ לְזַמֵּר, כִּי הִנֵּה כְּשִׁבְרָא בְּר: יִשְׂרָאֵל לְלַמַּד פֶּרֶק מִפְּרָקֵי הַתְּנָאִים, וְלִקְנוֹת לְעֲצָמוֹ אֶת מִדּוּתֵיהֶם הַטּוֹבוֹת, תְּכַרְוִימְךָ בָּא הַסְּמִי' מ"ם לְהַתְּלִישׁ אֶת דַּעְתָּא, וְלְשִׁבְרֵי אוֹתוֹ כְּאֵלּוּ הוּא כְּבָר אֵינוֹ שׁוֹה שׁוֹם דְּבָר, וּבְכַפְרֵט כְּשִׁבְרֵי יִשְׂרָאֵל יוֹדַע שְׁתַּטָּא, חַס וְשְׁלוֹם, עַל זֶה מְקַדְּיִים

את המשנה: כָּל יִשְׂרָאֵל יֵשׁ לָהֶם חֵלֶק לְעוֹלָם הַבָּא, שְׁנַאֲמַר: "וְעַמְּךָ כָּלם צַדִּיקִים, לעולם יירשו ארץ, גַּבְרֵי מִשְׁעֵי מִשְׁעֵי יְדֵי הַחֲפָאָר; וְהוּא עַל דְּרַךְ שְׁמוּבָא בְּדַחַר הַקְּדוּשׁ (לְרִיךְ צֵה), שְׁמִי שְׁנַמּוּל וְנַתְּקָא בּוֹ שֵׁם שְׁד"י, וְזוּכָה לִירֵשׁ

את הארץ, הינו לגלות את אלקותי; תבֶּרַךְ גם בארציית עולם הזה, להורות ולגלות לכלם, אֲשֶׁר אין בלצניו תבֶּרַךְ כָּל, והכל לכל אלקות גמור הוא, שגם בתכלית הארציית נמצא אלקותו תבֶּרַךְ. וְאֵל כָּל זֶה וזכה מי שנמול, דכתיב (ישעיה ס, כא): "וְעַמְּךָ כָּלם צַדִּיקִים" וגו'. כָּל אינון דאֲתַגְדְּרוּ אֲקָרוּן צַדִּיקִים, (כָּל אלו שנמולו נקראים צדיקים), ובגין קָד, (ובשביל זה), לעולם יירשו ארץ, הם יירשו את הארץ הנשמית והחמריית, להפכה לרוחנית, כי מי שזוכה להמול, ושומר על בריתו, יירש אלקותו; תבֶּרַךְ עוד בהיותו בזה הארץ הנשמית, שגם כאן הוא יכול לראות גלוי אלקותו; תבֶּרַךְ, דלא ברית האי ארץ, כי לא יורש את הארץ הפחחונה, ויזכה לבטלה אל אלקותו תבֶּרַךְ. אֵלָא ההוא דאקרי צדיק, אֵלָא מי שנקרא צדיק שנמול, אוף הכָּא, בשביל זה: "וְעַמְּךָ כָּלם צַדִּיקִים לעולם יירשו ארץ" וגו'. עם ישראל הם נקראים צדיקים על שם שנמולים, ולעולם יירשו את הארץ הפחחונה, לגלות גם שם אלקותו; תבֶּרַךְ, ומָכַל זֶה תְּכִינ וְתִשְׁכַּל אֶת מַעֲלַת הָאָדָם הַזֶּה וְהִזְכֵּר לְשִׁמְרוֹ אֶת בְּרִיתוֹ, שמתבֶּרַךְ מפי אל עליון, כי תתקת בו אות מ' משם הַגּוֹיָה בְּרוּךְ הוא, ונתפָּרְדִים מִפְּנֵי הַשָּׁמַיִם וְהַרְוּחוֹת, ונתקת בו שם שד"י, שמשם באות כָּל הַבְּרָכוֹת. וְלִכְּן דִּיקָא לִפְנֵי שְׁבוּ יִשְׂרָאֵל מִתְחִיל לְלַמַּד פֶּרֶק מִפְּרָקֵי מִדּוּתֵיהֶם שֶׁל הַתְּנָאִים הַקְּדוּשִׁים, וְרוּזְחָה הַסְּמִי' מ"ם לְשִׁבְרֵי אוֹתוֹ כְּאֵלּוּ אָבָד מְנוּס וְתַקְנָה מִפְּנֵי, וְלִכְּן מְזַכְרִים אֶת עֲצָמֵנוּ, שְׁאֵנוּ נִקְרָאִים צַדִּיקִים עַל שֶׁם שְׁזָכְנוּ לְהַמּוּל, וְגַם אֲנַחְנוּ יְכוּלִים לְזַכּוֹת לְכָל הַמַּדּוּת לְכָל הַטּוֹבוֹת שֶׁל הַתְּנָאִים הַקְּדוּשִׁים. וּבִשְׁבִיל זֶה דִּיקָא מִתְחִילִים לְלַמַּד אֶת הַמִּשְׁנָה הַזֶּה, וְהֵבֵן לְמַעֲשֵׂה.

א בעשרה מאמרות נבְּרָא הָעוֹלָם: צְרִי שְׁתַּדַּע, אֲהוּבִי, בְּנִי: כְּשִׁבְרָא הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת עוֹלָמָא, כְּכֹכֹל, הַלְבִישׁ אֶת עֲצָמוֹ בַּעֲשָׂרָה מְאָמְרוֹת, שְׁהֵם כְּנָגְד עֶשֶׂר סְפִירוֹת, בִּשְׁבִיל הַבְּחִירָה

שמים נעשו: שמאבדין את העולם. שכל המאכזר נפש אחת מישראל כאליו אחד עולם מלא, והרשעים שזעונים מאכזרים את נפשם כאליו מאכזרים את העולם. ומיך היו רואים את אמתת מצויאיתו ותברך, כך מלאכי. ולי נראה שמאבדין את העולם ממש. ורואה ומרביש ומבין, איך שכל הבריאה כלה היא לבוש לגבי אין סוף ברוך הוא, והכל לכל אלקות גמור הוא. ולכן הלביש את עצמו כככול בעשרה מאמרות, בעשר ספירות, להפריע מן הרשעים שמאבדין את העולם שגברא בעשרה מאמרות, שהיתה להם הודמנות עשר פעמים לחשב לפני שחוטאים, חס ושלום, ולחזור בתשובה שלמה.

תלמוד לומר, והלא במאמר אחד יכול להבראות, אלא להפריע מן הרשעים שמאבדין את העולם שגברא בעשרה מאמרות, ולתן שכר טוב לצדיקים שמקימין את

העולם שגברא בעשרה מאמרות: ב עשרה דורות מאדם ועד נח, להודיע כמה ארך אפים לפניו, שכל הדורות היו מקעיטין ובאין עד שהביא עליהם את המבול.

ובמסקנותם פי רבה לא התנגדו, ועל ידיהם הם מאבדים את העולם שגברא בעשרה מיני לבושים. והיפה — ולתן שכר טוב לצדיקים שמקימין את העולם שגברא בעשרה מאמרות: אף שעובר עליהם מה שעובר, כל כך הרבה צרות ויסורים, ויש להם עשרה מיני הסתרות, ואף-על-פי-כן עוברים על הכל, ושוכרים את כל המנועות, זו מעלתם וזכותם, וזה ההפך בין צדיקים לרשעים, וכמאמרם ו"ל (ספ"ג נב): לעתיד לבוא מביאו הקדוש-ברוך-הוא לאצור הרע, ולשוטט בפני הצדיקים ובפני הרשעים, צדיקים נזמה להם כהר גבה, ורשעים נזמה להם כחוט השערה. הללו בוכין, והללו בוכין; צדיקין בוכין ואומרים: היאך יכולנו לבבש הר גבה כזה, ורשעים בוכין ואומרים: היאך לא יכולנו לבבש את חוט השערה הזה, ואף הקדוש-ברוך-הוא תמה עמם, אשר זה בעשרה מאמרות נברא העולם, שהם עשרה לבושים, ואשרי מי שזוכה להתחזק בהם העולם, על אף כל הצרות והיסורים והמרידות שעוברים עליו, ואינו נשבר משום דבר, פי זה ההפך בין הצדיקים לבין הרשעים, כי בודאי על שניהם עובר מה שעובר, אלא הצדיקים זוכים לאריכת אפים, והתחזיק מעמד, ולא נשברים מכל הירידות שעוברות עליהם, ולהיפך הרשעים אין להם אריכת אפים, וחכף-ומיד כשעובר עליהם מה שעובר, הם נשברים ונופלים בנדעמם, ועל ידיהם נדקא מתנדקים ממנו: יתברך, והבן למעשה.

ב עשרה דורות מאדם ועד נח, להודיע כמה ארך אפים לפניו, שכל הדורות היו מקעיטין ובאין, עד שהביא עליהם את מי המבול: צריך שתדע, אהובי, בני! אשר כל פר ישאל מנשים אותו בנסינות קשים ומרים, ואם זוכה להתחזק מעמד, זכותו גדולה בשמים. ובאמת הקדוש-ברוך-הוא אב הנחמן ומאריך אף, ואפלו שאדם כבר עשה מה שעשה, עם כל זאת הקדוש-ברוך-הוא מחכה עד שישוב בתשובה, כי אין הקדוש-ברוך-הוא חפץ במיתתן של

רשעים, אלא שיתחזרו בתשובה. ורואים ג' להודיע כמה ארך אפים לפניו. אף אמה אל שעשורה דורות מאדם עד נח עשו את כל מתמה שהארץ לעבדי גילולים כל השנים הללו שהיו הגרוע נגדו יתברך, עד שהארץ אפו עליהם, משענדין זנביו. שומר הארץ לזרות שמאלס ועד נח ולבסוף הביא עליהם את המבול, שנמחקו מן העולם, כמובן צריך כל בר ישאל לידע אף שעוברים עליו כל מיני נסיונות קשים ומרים, ונקשל בעברות חמורות, ונמנא לישכון, הקדוש ברוך הוא מאריך אף עליו עד שישוב בתשובה

ג' עשורה דורות מנח ועד אברהם, להודיע כמה ארך אפים לפניו, שקל הדורות היו מכעיסין ובאין, עד שבא אברהם אבינו, וקבל שבר

שלמה, כי אם אינו שב בתשובה, חס ושלום, לבסוף נעקר מן העולם, כמו שקרה לאנשי דור המבול. ולכן צריך שתדע, אהובי, בני! אף שעוברים עליך כל מיני צרות ויסורים, קטנות ומכאובים, ואתה נקשל בעברות חמורות, בגאוף ובגגול, עליך לשוב בתשובה שלמה, כי הקדוש ברוך הוא מאריך אפו, אכל לבסוף גבה דליה, הוא גובה מהחוטא שחטא. וזה למוד צמק — אם לרשעים ארוים פאלו, שהולכים נגדו יתברך בריש גלי, שקולו וחסמו, עם כל זאת הקדוש ברוך הוא האריך אפו עליהם כדי שישובו בתשובה, ולא עוד אלא ששלח את נח, שיתחזר אותם למוטב, וכמאמרם ו"ל (תהומא בראשית): בא וראה למה אמר הקדוש ברוך הוא לנח שיעשה תבה, כדי שיראו אותו שהוא עוסק בה, ויעשו תשובה וכו', אמר הקדוש ברוך הוא: מתוך כך שאני אומר לו עשה תבה, והוא עוסק בה, והם מתכנסים אצלו ואמרים לו: נח, מה אתה עושה, והוא אומר להם: תבה, שאמר לי הקדוש ברוך הוא שהוא מביא מבול לעולם, שהן מכעיסין אותו, ומתוך כך עושין תשובה, כך הקדוש ברוך הוא מחשב, אכל הן לא היו משגיחין עליו, הרי אומר (משלי כח, ה): "אנשי רע לא יבינו משפט"; ודבר זה סובב על כל בר ישאל, שהקדוש ברוך הוא מחכה לו אם ישוב בתשובה, תכף וימיד יקבלו, והבן למעשה.

ג' עשורה דורות מנח ועד אברהם, להודיע כמה ארך אפים לפניו, שקל הדורות היו מכעיסין ובאין, עד שבא אברהם וקבל עליו שבר כלם: צריך שתדע, אהובי, בני! אשר רואים, שמאז שהיה המבול, היו צריכים למד מוסר, ולא לחזר אחר הגבל והלכלוך והנאוף שהיה קדם המבול, אשר בשביל הזמה היה כל המבול. ורק נח נצול, ולכן באמת אחר שממנו יצאו עשירה דורות, והיו צריכים כלם להיות צדיקים, מאחר שראו מה קרה קדם נח, אשר רק הוא נצול מדוד המבול, עם כל זאת לא למדו מוסר, אלא הלכו נגדו יתברך, והכעיסו אותו בכפירות ואפיקורסות, שעה דור ההפלה, וכן חזרו לנאוף וזמה, ואף על פי כן האריך הקדוש ברוך הוא אפו עליהם, כי נשבע שקבר לא יביא את המבול, עד שבא אברהם אבינו, שמסר את נפשו בשבילו יתברך, וגלה ופרסם לכלם את אמתת מציונתו יתברך במסירות נפש חכי גדולה, וכמאמרם ו"ל (ספרי הוי"ו): עד שלא בא אבינו אברהם לעולם, כבכול לא היה הקדוש ברוך הוא מלך אלא על השמים בלבד, שנאמר (בראשית כד, ו): "הגיה אלהי השמים אשר לקחני", אכל משבא אבינו אברהם לעולם, המליכו על השמים ועל הארץ, כענין שנאמר (שם כד, א): "ואשביעך בהגיה"

ואחד נביאנס וזה נוטל חלקו וחלק חזירו בנן עזן. אלהי השמים ואלהי הארץ, אפלו בקש נמחיי נוטל חלקו וחלק חזירו נביאנס: ד עשרה המקום מאבינו אברהם גלגל עינו, היה נותן נסיונות. א' אור נסידים שהסליכו נמורו לנכנן האט. לו, ולא גלגל עינו בלכד נתן לו, אלא אף נפשו ב' לך מאלך. ג' ויהי רעב. ד' ומוקם האטע בית פרעה. ה' מלחמת המלמס. ו' מעמד בין הנמרים שהלאהו שגזר מלכות. ז' אברהם אבינו ועמד בכלם, יחברו, כי אז היו כלם עובדי אלילים, ונמרוד

משל בפפה, ואף-על-פי-כן אבינו אברהם לא גרא היה ולא פחד מפניו, אלא גלה ופרסם את אמתת מציאותו יחברו בריש גלי, ולמד דעת וצניעות לאלפים ורכבות נפשות, על-ידי-זה וזה שלקח שכר כנגד כלם, וכן הוא בכל דור ודור, עד שגתפשה המינות והנפירות והאפיקורסות בעולם, וכן זהמת תאנות נאוף בוערת בעולם על-ידי אמות העולם, שהפקירו את עצמם לגמרי, ונחקקם אצל עם ישראל (ההלים קו, לה): "ויחברו בוים וילמדו מעשיהם", וגם בהם נכנסה תבערת יצרא דנאוף, וקפירות והקפרות והוללות, עם כל זאת בכל דור ודור יש צדיק או כמה צדיקים, שהם כלם בכחינת אברהם, שמוסרים את נפשם בעבור כלל נשמות ישראל, להחזיר בהם אמונה פשוטה בו יחברו, ומפיחים בהם רוח טהרה שיתחקרו מתאנות נאוף, על-ידי-זה הם זוכים לקבל שכר נגד כלם, אשריהם ואשרי חלקם של אלו הצדיקים, שאינם מתקראין משום בריה שבעולם, ומוסרים את נפשם בעבורו יחברו, ומגלים ומפרסמים לכלם את אמתת מציאותו יחברו, וכן מדברים פתוח נגד פנים הברית, ומחזקים ומעודדים את נשמות ישראל שיתחבנו סמוך לפרקם, כדי שלא ידעו מה זה חטא, ואף שהם מסכנים את עצמם על-ידי-זה, וסובלים חרופים וגדופים, ביונות ושפכות דמים מאינשי דלא מעלי, אף-על-פי-כן הם לא מסתכלים על זה, והקדוש-ברוך-הוא משלם להם שכרם כנגד כלם, ואוי לאלו הרשעים האחרים המוסרים אותם, בודאי לא יצאו נקיים בזה העולם עד שמתו במיתה משנה, כי הם אשר גורמים למגע מבני ובנות ישראל להתחתן בגיל צעיר, ועוד מוסרים ומעלילים עלילת שוא ורשע על אלו הצדיקים שמוסרים את נפשם בעבור טהרת בני ובנות ישראל, אוי להם ואוי לנפשם של אלו המוסרים, תפח ורוחם, ולא ישאר זכר מהם, והבן למעשה.

ד עשרה נסיונות נתנסה אברהם אבינו, עליו השלום, ועמד בכלם: צריך שתדע, אהובי, בני! אשר אלו הנסיונות עוברים על כל בר ישראל, שהקדוש-ברוך-הוא מנסה אותו בכל מיני נסיונות קשים ומרים, לראות אם ישאר באמונתו, ולא יתהר אחריו יחברו; כי באמת עקר הנסיון לאדם בעת שלוקחים ממנו את האמונה, כי אם יש לאדם אמונה בורחה ומזככת שהכל ממנו יחברו, ודבר גדול ודבר קטן אינו נעשה מעצמו, אלא בהשגחת המאציל העליון, אז לא ישך אפלו נסיון, וכמו שגלה לנו רבנו ז"ל (לקוטי מוה"ר, חלק א, סימן רט), אשר אם יש לאדם את הדעת האמת שהכל ממנו יחברו, ויכל לכל אפלו את היסורים הכי קשים, כי מאחר שיוצע שנה ממנו יחברו, ומכל שכן בשפתחפים ומבזים אותו, אז בודאי ויכל לקבל את זה, כי הוא יודע שהם שלוחי המקום ברוך הוא, ולא יקרא תגר נגדו יחברו, אלא עקר הנסיון, שלוקחים מהאדם את האמונה, ואז רואים אל מי הוא פונה, כי בדקות יש לכל בר ישראל אמונה, כי האמונה זה שרש בר ישראל, ולא יכולים לעקר את זה ממנו, וכמו שגלה לנו רבנו ז"ל (לקוטי מוה"ר, חלק א, סימן

רעו), שיש רשעים שעוברים ויגיעים כל ימיהם, המילה. ח' וישלח אבימלך ויקח את שרה. ט' גרש כְּדִי לַעֲקֹר עַצְמָם מֵהַשֵּׁם יִתְבַּרַךְ וּמִתּוֹרַתוֹ האמה הוולט וולט ננה. י' העקדה: ה עשרה נסים לגמרי, אבל אינם מצליחים בזה, כי הנקדה נעשו לאבותינו במצרים. שנולדו מעשר מכות הקדושה של קדשת ישראל שיש עדין בתוכם, וכולם היו נמזרים ולא ניטראל: ועשרה על הים. אף-על-פי שהם רשעים **להודיע כמה חבתו של אברהם אבינו עליו השלום:** גמורים, מבקבלת אותם,

ומביאה אותם להרהורי תשובה. ולכן עקר הנסיון בעת שלוקחים מהאדם את האמונה, רואים להיכן הוא פונה, אם הוא נשבר וקורא תגר עליו יתברך, זה לא עמד בנסיון, מה שאין כן מי שאינו נשבר, אף שעוברים עליו יסורים קשים ומרים עד מאד, ומתאפק ואינו קורא תגר עליו יתברך, זה עמד בנסיון. והנה אברהם אבינו היה ראש למאמינים, והוא גילה ופרסם את האמונה לכל העולם כולו, ומה שיך אצלו נסיון? אלא הנסיון היה, שלקחו ממנו את האמונה, כמו שקתוב (בראשית כ. ד): "ויבא את המקום מרחק" וגו', הינו שראה את הקדוש-ברוך-הוא מרחוק. כי בעת שלוקחים מהאדם את האמונה בשביל הנסיון, הוא רואה את המקום ברוך הוא יתברך שמו מרחוק, כאלו הוא כנגדו, ועם כל זאת הוא מתזק את עצמו באמונה פשוטה בו יתברך, ויודע אשר (תהלים קמה, י): "צדיק הוזהר בכל דרכיו, וחסיד בכל מעשיו" וגו', וכל מי דעביר בחמא לטב צביר (ברכות ס.ו), זה נקרא שעומד בנסיון, מה שאין כן שלקחו מהאדם את האמונה, אפלו שראה את המקום ברוך הוא מרחוק, הוא נשבר וקורא תגר, זה אינו עומד בנסיון. וזו הייתה מעלתו של אברהם אבינו, שאתר כל העשרה נסיונות קשים ומרים שנסו אותו, שהוא מגלה ומפרסם את האמונה, ולבסוף הכל מתנהג אצלו להפך, כל אמות העולם יושבים על מקומם, והוא צריך ללכת גע נגד, לכל העולם יש פרנסה, ולו אין בלום, כי הוא צריך ללוות כסף, נכמו שפרש רש"י (בראשית יג): בתורתו פרע הקפותיו, ונקחו לו את אשתו, ולבסוף צנה הקדוש-ברוך-הוא (בראשית כב. ב): "קח נא את בנה יחידך אשר אהבת", ואף שמדתו של אברהם אבינו הייתה חסד, עם כל זאת כדי לקיים את רצונו יתברך, הליבש את עצמו במדת הגבורה, והלך לקיים את רצונו יתברך, שנה הסך טבעו. וזה שאמר הפנאי: **להודיע כמה חבתו של אברהם אבינו, עליו השלום, שמסר את נפשו וטבעו בשביל הקדוש-ברוך-הוא.** וצריך שתבוע, אהובי, בני! אשר זה הנסיון הכי קשה, שלוקחים מהאדם את האמונה, ואו נשבר לגמרי. ובאמת אדם צריך להחזיר בעצמו כל-כך חזק, שאין שום מציאות בלעדיו יתברך כלל, והכל לכל אלקות גמור הוא, ודומם, צומת, חי, מדבר — זה לבוש לגבי האין סוף ברוך הוא, וכל מה שקורה בזה העולם — דבר גדול ודבר קטן אינו געשה מעצמו, אלא בהשגחת המאציל העליון, ואפלו מה שקורה אתו מבעל החיה, זה גס-כן ממנו יתברך, אדם בזה אפלו שלוקחים ממנו את האמונה בשביל הנסיון, עדין נשארת אצלו נקדה קטנה, נצוץ אחד מהאמונה, שיכול לעמד בכל הנסיונות, כי (עבודה זרה ד.ו): אין הקדוש-ברוך-הוא בא בטרוניה עם בריותיו, כי הקדוש-ברוך-הוא אף שמנסה את האדם, אפלו בנסיונות הכי קשים ומרים, עדין נשארת לאדם בחירה, כי אי אפשר לקחת לאדם את הבחירה. וזו הייתה מעלתו של אברהם אבינו, שאף אתר כל הנסיונות הקשים והמרים, וראה שהוא מגלה ומפרסם לכלם את אמתת מציאותו יתברך, ואף-על-פי-כן הולך לו בדיוק הספק, מאשר הולך לעוברי רצונו, עם כל זאת לא היה אתר מדותיו יתברך. זו הייתה גדולתו. ואת זה אמתה צריך, אהובי, בני! להחזיר בעצמך, שלא תשבר משום דבר, אפלו מבעל

אחד ויצקנו המים. שני שנעשה הים כמין אהל ונכנסו
 ישראל למוכו דכמיז (חבוקק א) נקצת כמטיו ראש

פרויו. ג' שנעשה קרקעית הים יבש בלא חומר וטיט
 דכמיז (שמות יד) וזני ישראל הלכו ציבשה. ד'

שקרקעית הים שדרכו זו
 המגריים שהיו רודפים אחרי
 ישראל נתלחלה ונעשה חומר
 וטיט. דכמיז (חבוקק א) חומר

מים רבים. ה' שהמים הנקפאים בקרקע הים לא היו
 חמייה אחת אלא חמיכות קטנות כעין לבנים ואבני
 הננין מסודרים זה אלל זה דכמיז (תהלים עד) אחת
 פוררת בעוף ים שנעשה כעין פרורים. ו' שנחקשו
 המים הנקפאים ונעשו קשים כסלעים. דכמיז (שם)

שברת ראשי מנינים על המים והמגריים נקראו מנינים.
 ז' שנגזר הים לייב גורים כדי שיעברו כל שנט ושנט
 בדרך אחד לבדו והיינו דכמיז (שם קלו) לגזר ים סוף
 לגורים. ח' שקפלו המים כספיר וזאה וכוזימ. כדי
 שיראו השבטים אלו את אלו. שעמוד האש היה מאיר
 להם. וזה שנאמר (שם יח) שחכת מים עזי שחקים
 כלומר קצון המים היה כעזי שחקים כעלם השמים
 לטובה. ט' שהיו יולאים ממנו מים מתוקים שהיו
 שומים אותם. וזה שנאמר נחלים. י' שנאמר ששמו
 מהם מה שרלו. הנמרים מהם היו נקפאים ונעשים
 ערמוות. דכמיז (שמות טו) נערמו מים נלכו כמו נד

אָת גִּדְל הַגִּסִּים שְׁעוּשָׁה הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ־הוּא עִם
 שְׁבִין קָף עוֹבֵר עָלָיו מֵה שְׁעוֹבֵר, עִם קָל זֹאת הֵם מוֹסְרִים אֶת נַפְשָׁם בְּעִבּוּרָא יִתְבַּרְךָ, כְּמוֹכּוֹבָא
 בְּדִבְרֵי רַבְּנֵי ז"ל (ספרי־הפדות, אות נאוף, סימן ט'): תִּשְׁמַרְתָּ נְאֻף אֵינִי נִרְחַק מִן הַאֲדָם, אֶלָּא עַל־יְדֵי
 הַרְחַקְתָּ רֵאוּת הַעֵינַן וְהַמְחִישָׁבָה; וְכֵן אָמַר רַבְּנֵי ז"ל (שם, סימן כ'): קָל הִנָּה דִּבְרַי עֲבָרָה בְּיַד
 וְאֵינִי עוֹשֶׂהָ, עוֹשִׂים לוֹ גַּם; וְלִכֵּן כְּמוֹ שְׁעָם יִשְׂרָאֵל הַתְּבַרְךָ בְּמִצְרַיִם, וְלֹא הִתְבַּלְלוּ בֵּין
 הַמִּצְרַיִם, וְלֹא לְמַדוּ מִמְעִשְׂיָהֶם, עָשָׂה עִמָּהֶם הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ־הוּא עֲשֶׂה נְסִיִּם, כְּמוֹ־כֵן בְּרֵי יִשְׂרָאֵל
 שְׂזוּכָה לְהִתְגַּבֵּר עַל עֲצָמוֹ, וְלֹא לְהַפְשִׁיךְ אַחַר תִּשְׁמַרְתָּ נְאֻף, שְׂזוּ זְהִמְתָּ הַמִּצְרַיִם, עַל־יְדֵי־זֶה רֵאוּ אֶה
 נְסִיִּם שְׁעוּשָׁה עִמּוֹ הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ־הוּא. וְכֵמוֹ שְׁעַל הַיָּם נִתְגַּלָּה עֲלֵיהֶם הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ־הוּא, וְכֵלֵם
 הִסְתַּפְּלוּ רַק אֲלוֹי יִתְבַּרְךָ, וְרָאִתָּה שִׁפְחָה עַל הַיָּם מֵה שְׁלֹא רָאָה יִתְזַקֵּל בֵּן בּוֹיֵי, וְכֵן עוֹלָלִים
 יוֹיָנָקִים שְׁמִטוּ דְדִיָּהֶם מִפִּיָּהֶם וְאָמְרוּ שִׁירָה, כִּי נִתְגַּלְתָּה לְכֵלֵם אֲמַתָּת מִצִּיאֹתוֹ יִתְבַּרְךָ, וְכֵן
 בְּשִׁעָה שְׁנִקְרַע הַיָּם כָּאֵן לְמִשָּׁה, וְנָרְעוּ קָל הַעוֹלָמוֹת כְּלֵם, וְנִתְגַּלָּה עֲלֵיהֶם הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ־הוּא
 בְּנִסֵּי נְסִיִּם, כְּמוֹ־כֵן קָל בְּרֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר זוֹכָה לְהִחְזִיק מֵעַמְד, אֶפְלוֹ שְׁעוֹבֵר עָלָיו מֵה שְׁעוֹבֵר,

ואינו נשפך, אלא בורח רק אליו יתברך, ונוליס: ו עשר מכות הביא הקב"ה על המצריים על-ידי-יהוה גם-כן וזכה שיחגלה אליו מלך במצרים. לז"ך ע"ש זחא"צ: ועשרה על הים. הן הקבד בעצמו, וזכה לראות בהארת זיו טעמו עשר נפילות טעמיות ווטע. רמה זיס. ירה זיס. שכנית עזו יתברך. והקלל, מה שהיה אז יש גם היום, כי תיב אדם לראות עצמו פאלו הוא יצא ממצרים (פסחים קטז). והאמת כפי ההתגברות שמתגברות בכל יום ויום על האדם

הים. ו עֶשׂר מִכּוֹת הִבִּיא הַקֶּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עַל הַמִּצְרִים בְּמִצְרַיִם וְעֶשׂר עַל הַתְּהַבְרוּת שֶׁמִּתְגַּבְּרוֹת בְּכָל יוֹם וַיּוֹם עַל הָאָדָם

התפאות וזהמת המצרים, שהם תפאות גאוף, ואף-על-פי-כן מוסר את נפשו לברת מהזהמה והלכלוף הזה, ורץ אליו יתברך, על-ידי-יהוה וזכה לראות נסים נגלים שיעשה עמו הקדוש-ברוך-הוא. וכמו שאמר רבנו ז"ל (ספר-המדות, אות ושועה, סימן ד'): על-ידי נסיון עושין לו גם; וכן (שם, סימן טו): כשאדם בא לידי אינה נסיון, ידע כשיעמד בזה הנסיון, שהקדוש-ברוך-הוא יעשה לו גם; ולכן כמו שהיו עשה נסים לאבותינו במצרים, וישירה על הים, כמו-כן כל בר ישראל שזוכה לקדש ולטהר את עצמו. ועקר הקדשה הוא בקדשת הברית, על-ידי-יהוה וזכה לראות נסים נגלים שעושה עמו הקדוש-ברוך-הוא על כל שעל ושל, ונתגלית אליו אמתת מציאותו יתברך בגלוי רב וגוף מאד, אשרי לו! והבן למעשה.

ו עֶשׂר מִכּוֹת הִבִּיא הַקֶּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עַל הַמִּצְרִיִּים בְּמִצְרַיִם וְעֶשׂר עַל הַיָּם: צָרִיד שֶׁתֵּבַע, אַהוּבִי, בְּנִי! אֲשֶׁר עָשָׂר מִכּוֹת שֶׁקִּבְלוּ הַמִּצְרִיִּים בְּמִצְרַיִם, הָיָה בְּדִי לְבַטֵּל אֶת הָעֲשָׂרָה כְּתָרִין דְּמִסְאָבוֹתָא, כִּי אִמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (פנא דבי אליהו רביה, פרק ד'): אֵין לָךְ אִמָּה בְּעוֹלָם, שְׁהִיְתָה שְׂטוּפָה בְּדָבָרִים מְכַעְרִים וְחַשְׁדָּוִין בְּכַשְׁפִּים וּבְזוּמָה וּבְכָל מַעֲשֵׂים רָעִים, אֲלָא הַמִּצְרִיִּים בְּלָבָד, וְעַם יִשְׂרָאֵל הָיָה צָרִיכִים לְהִיּוֹת בְּיַדְיָם, וְלִהְיוֹתָ שֶׁם כְּבוֹד הַבְּרוּךְ, וְסִבְלוּ מַה שֶּׁסִּבְלוּ, וְלָכֵן הָיָה צָרִיכִים הַמִּצְרִיִּים לְקַבֵּל עֶשְׂרֵי מִכּוֹת, בְּדִי לְהַכְנִיעַ אֶת הָעֲשָׂרָה כְּתָרִין דְּמִסְאָבוֹתָא, שֶׁמִּשָּׂם לָקְחוּ הַמִּצְרִיִּים אֶת כַּחֲסֵם, כִּי אִם עוֹבְרִים, חַס וְשְׁלוֹם, עַל רְצוֹנוֹ יתְבָרַךְ, אֲזִי מִתְגַּבְּרִים עֲלֵיהֶם עֲשָׂרָה כְּתָרִין דְּמִסְאָבוֹתָא, כַּמִּבְּא (תהי-יהוה, תקון טו); וְאִם, חַס וְשְׁלוֹם, לֹא מְקַיֵּם אֲבוֹתָא וּפְקוּדֵין דְּלִיָּה, יְהִיב עָשָׂר כְּתָרִין בְּדִי דְּסַמָּ"ל, וְלֹא צָרִיד מְזוּנָא לֹא מִנְדָּא דְּקִדְשָׁא בְּרִיד הוּא, כִּל שְׁכָן מִשְׁלִיחָא דְּלִיָּה. וְכֵן לְפָרְעָה דְּאָמַר (חוקאל כט, א): "לִי יֵאָרִי וְאֲנִי עֲשִׂיתִי", בְּגִין דְּחִנּוּא כְּתָרִין נוֹכְדָאִין בְּיָדָא דְּסַמָּ"ל דְּבַקְדָּמִיתָא כִּד הוּוּ כְּתָרִין תְּמָאִין בְּיָדָא דְּקִדְשָׁא בְּרִיד הוּא, מַה פְּתִיב בְּיִשְׂרָאֵל (דברים כח, ט): "וְיָרָא כָּל עַמֵּי הָאָרֶץ, כִּי שֶׁם תִּהְיֶה נְקֻרָא עֲלֶיךָ", וּבְזִמְנָא דְּאִנּוּן כְּתָרִין נוֹכְדָאִין בְּיָדָא דְּסַמָּ"ל, לֹא דְחֵלִין אֲמִין דְּעֻלְמָא מִיִּשְׂרָאֵל, וְעוֹבְדִין בְּהוּ כְּרַעוּתִיָּהוּ, עַד שֶׁעָמָא דְּקִדְשָׁא דִּיתְחַסֵּם בְּהוּ (זכריה יג, ב): "וְאֵת רִיחַ הַשְּׂמָמָה אֲעִבִיר מִן הָאָרֶץ"; וְלָכֵן קִבְלוּ הַמִּצְרִיִּים עֶשְׂרֵי מִכּוֹת, בְּדִי לְהַכְנִיעַ אֶת טַמְאָתָם וְזִהְמָתָם שֶׁהִכְנִיסוּ בְּעַם יִשְׂרָאֵל, וּכְשֶׁעָם יִשְׂרָאֵל אָרֶץ שֶׁהַמִּצְרִיִּים קִבְלוּ אֶת הַמְּכּוֹת, עַל-יְדֵי-יהוה חֲזוּר בַּתְּשׁוּבָה שְׁלֵמָה. וְלָמָּה בַּתְּשׁוּבָה עֶשְׂרֵי מִכּוֹת עַל הַיָּם? אֲלָא נִתְחַסֵּם בָּהֶם מַה שֶּׁאִמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (טוטה יא, א) מֵאֵי דְכִתִּיב (שְׁמוֹת יח, יא): "כִּי בְּדָבָר אֲשֶׁר זָדוּ עֲלֵיהֶם", בְּקִדְרָה שֶׁבָּשְׁלוּ בָּהּ נִתְבָּשְׁלוּ; כִּי הֵם הִשְׁלִיכוּ אֶת יָדָי. יִשְׂרָאֵל לִים, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב (שְׁמוֹת א, כב): "כֹּל הַבֵּן הַיֵּלֵד הַיֵּאֲרָה תִּשְׁלִיכֵהוּ", וְלָכֵן קִבְלוּ עַכְשָׁי אֶת עֲנָשָׁם בָּים, שֶׁכָּלֶם טְבָעוּ

ז עשרה נסיונות נסו אבותינו את הקב"ה במדבר. שנים ניסו. אחד זירידה עם נאמר (שם יד) המזלי אין קצרים זמנרים. ואחד עליה ויזאו מרתה וילוו. אחד כרפידים וירב העם עם משה. שנים זמן לא תלאו וילאו. איש אל יומר ממנו וימירו. שנים זשלו. הראשון זשזמנו על סיר הזכר. זשלו השני והאספסוף אשר זכרבו. אחד זעגל. ואחד זממאונגים וזמרגלים. והוא עשירי עם נאמר וינסו אותי זה עשר פעמים ולא שמעו בקולי:

הים. ז עשרה נסיונות נסו אבותינו את הקדוש ברוך הוא במדבר, שנאמר (במדבר יד): וינסו אותי זה עשר פעמים ולא שמעו בקולי:

ז עשרה נסיונות נסו אבותינו את המקום ברוך הוא במדבר, שנאמר (במדבר יד, כב): וינסו אותי זה עשר פעמים, ולא שמעו בקולי: צריך שתדע, אהובי, בני! אשר זו היא ממצות הנכירה, אשר כל בר ישראל צריך לזכר בכל יום, כמו שקתוב (דברים ט, ז): "זכר אל תשכח את אשר הקצפת את הנו"ה אלקיד במדבר למי היום אשר יצאת מארץ מצרים עד באכם עד המקום הזה, ממרים הייתם עם הנו"ה", ואם תאמר: למה בקאת צריכים לזכר את אשר הקציפו את הקדוש ברוך הוא? אלא להודיע את רחמיו יתברך, אי שנסו אותו יתברך בעשרה נסיונות והקציפו אותו, עם כל זאת לא פלו רחמיו מעם ישראל, כי הקדוש ברוך הוא תמיד נמצא עמהם, אפלו בגלות הפנה והקצרה הזו, כמו שקתוב (ישעיה סג, ט): "בכל צרתם לא צר"; ואמרו חכמינו הקדושים (אגדת בראשית) לו קרי, כשישךאל עושין רצונו של הקדוש ברוך הוא — "בכל צרתם לו צר", וכשאין עושין רצונו של מקום — "בכל צרתם לא צר"; ולכן צריך כל בר ישראל לזכר היטב כל אשר הקציף את הקדוש ברוך הוא במעשיו הרעים והמגנים, ועם כל זאת הקדוש ברוך הוא הולך עמו ברחמים וחסדים גמורים, "ויבכל צרתם לו צר", שהוא נמצא בתוכנו, כי אחרת לא היה לנו שום קיום בין אמות העולם, וכמאמרם ז"ל (יומא טו, ז), שאמרו אנשי כנסת הגדולה: ארובה, זו היא גבורת גבורתו, שכוּבש את צרו, שנתן ארך אפים לרשעים. ואלו הן נוראותיו, שאלקלא מוראו של הקדוש ברוך הוא, היאך אמה אתה כולה להקדים בין האמות; ולכן צריך שתזכר, אהובי, בני! את אשר הקצפת את הקדוש ברוך הוא במטאות נעוריד, וקלקלת במה שקלקלת, עם כל זאת הוא יתברך הולך עמך במדת הרחמים. ולכן זו מצוה לזכר תמיד את הנסיונות שנסו אבותינו את הקדוש ברוך הוא, וגם אגתנו אין אנו גקיים בנה, כי לכל אהוד עולים קשיות וספקות עליו יתברך, ונתעלם לכוּבו, וכה שזכר מה שעשה דברים מכערים, רחמנא לישכון, נגדו יתברך, ואף על פייכן הקדוש ברוך הוא הולך עמו במדת הרחמים, בנה ירדו ממונו כל הקשיות והספקות והעקממיות שעולים על לבו, ויחזרו בתשובה שלמה לפניו יתברך, ולכן עלינו לזכר תמיד את הנסיונות שנסו אבותינו את הקדוש ברוך הוא, וגם אגתנו אין אנו גקיים מנה, וקבן למעשה.

ח עֲשֶׂרָה נְסִים נַעֲשׂוּ לְאַבוֹתֵינוּ בְּבֵית ה' וְלֹא אִירַע קָרִי לְבַחַן גְּדוֹל. לִפִּי שֵׂיחַ טוֹמָאָה
 הַמְקַדָּשׁ: צְרִיף שְׁפַרְעַ, אֲהוּבִי, בְּנִי! אֲשֶׁר הַיּוֹלָסָה מְגוּפּוֹ הִיא הַדְּבַר מְגוּסָה וּמְכוּעֵר יוֹמֵר מִשְׂאֵל
 בְּזִמְן בֵּית־הַמְקַדָּשׁ, אֲזִי הֵיטָה הָאֵרֶת הַהִשְׁגָּחָה טוֹמָאוֹת: וְלֹא כִּבְרוּ גְשָׁמִים אֵשׁ שֶׁל עֲצֵי הַמַּעֲרֵכָה.
 בְּגִלְיֵי רַב וְנִפְלֵא מְאֹד, כִּי כָּל הָאוֹר יֵצֵא וְחָף עַל פִּי שְׁטוֹמָנָה בְּמִקּוּם מְגוּסָה הִיא: וְלֹא נִצְחָה
 מִבֵּית־הַמְקַדָּשׁ, וְהֵאִיר עַל כָּל הָעוֹלָם בְּלוֹ, כְּמֵאֲמָרָם
 ו"ל (שְׁמוֹת רַבָּה, פְּרָשָׁה לו', סִימָן א'): כְּשֶׁם שֶׁהִשְׁמָן
 מֵאִיר, כִּף בֵּית־הַמְקַדָּשׁ מֵאִיר לְכָל הָעוֹלָם; כִּי בְּזִמְן הַבַּיִת הָיָה הַכֹּל גְּלוּי, וְהָיוּ מֵאִירִים בְּעוֹלָם
 מְאוּרֵי אוּר, כְּפּוֹבָא בְּדַרְכֵי רַבְנֵי ו"ל (לְקוּשִׁי־מִוֶּרְבִּי, חֵלֶק ב', סִימָן סו), וְכִינּוּן שְׁנַתְרַב בֵּית־הַמְקַדָּשׁ,
 אֲזִי נִתְקַיֵּם (אֵיכָה א, יג): "מִמְרוֹם שְׁלַח אֵשׁ בְּעֵצְמִיתִי", כִּי נִתְגַּבְּרוּ מְאוּרֵי אֵשׁ עַל־יְדֵי שְׁנִסְתַּלַּק
 מְאוּרֵי אוּר, כִּי מֵאֵז חֲרַב בֵּית־הַמְקַדָּשׁ נִעְלַם וְנִסְתַּר הָאוֹר הָאִין סוֹף בְּרוּךְ הוּא, שֶׁהוּא בְּחִינַת
 מְאוּרֵי אוּר, לְרֵאוֹת וְלִהְתְּבוֹנֵן בְּאֲמַתַּת מְצִיאֹתוֹ יְתֻבְּרָה, וּבְמִקּוּם זֶה יִרְדֶּה אֵשׁ הַפְּאֻלוֹת שְׁבוּעֵרַת
 בְּאֲדָם, שְׁנֵה מְתָרִיב אֶת מַחוּ, וְאִינוּ זוֹכָה לְהַרְגִישׁ אֶת אֲמַתַּת מְצִיאֹתוֹ יְתֻבְּרָה עַל כָּל שֶׁעַל וְשֶׁעַל,
 וְעַל כָּל פְּסִיעָה וְפִסְיעָה. וְזֶה שֶׁאָמַר הַתַּנָּא: נְסִים נַעֲשׂוּ לְאַבוֹתֵינוּ, כִּי הֵם הָיוּ בְּזִמְן בֵּית־הַמְקַדָּשׁ,
 וְלָכֵן הִרְגִישׁוּ אֶת הַנְּסִים וְהַנְּפִלְאוֹת וְגִלְיֵי הַשְּׁגָחָה, אֲכַל אֲנִי נִמְצָאִים בְּגִלְיוֹת גְּדוֹלָה, וְנִעְלַם וְנִסְתַּר
 מֵאֲתַנּוּ הָאוֹר, וְעַל־יְדֵי־זֶה אֲנִיחֵנוּ הוֹלְכִים בְּגוֹלָה אַחַר גּוֹלָה; כִּי בְּאֲמַתַּת אֵם אֲנִים הִיָּה מְדַבֵּיק אֶת
 עֲצָמוֹ בְּאִין סוֹף בְּרוּךְ הוּא, וְהִיָּה יוֹדֵעַ בִּידְעָה בְּרוּךְ הוּא וּמְזַכֵּת, אֲשֶׁר בְּכָל תְּנוּעָה וְתַנּוּעָה שֶׁם
 אֵלּוּפּוֹ שֶׁל עוֹלָם, וְגַם בְּתוֹךְ הַחֲשׂוֹף נִמְצָא וְנִסְתַּתֵּר אוֹרוֹ יְתֻבְּרָה, אֲזִי הִיָּה גַם עֲקֹשׁ רּוֹאֵה נְסִים; כִּי
 בְּאֲמַתַּת אָמַר רַבְנֵי ו"ל (לְקוּשִׁי־מִוֶּרְבִּי, חֵלֶק א', סִימָן ו'), אֲשֶׁר כָּל הַגְּלוּת הִיא מִתְחַמֵּת חֶסְרוֹן אֲמוּנָה,
 וְלָכֵן אֵינָם מִתְפַּלְלִים לְפָנָיו יְתֻבְּרָה, וְלֹא רּוֹאִים שׁוּם נְסִים, כִּי מִי שֶׁחָזַק בְּאֲמוּנָה פְּשׁוּטָה בּוֹ יְתֻבְּרָה,
 וְיִוֹדֵעַ בִּידְעָה בְּרוּךְ הוּא אֲשֶׁר הוּא יְתֻבְּרָה נִמְצָא, וְאִין בְּלַעֲדָיו נִמְצָא, וְהַכֹּל לְכַל אֲלֻקוֹת גְּמוּר הוּא,
 וּבְכָל תְּנוּעָה וְתַנּוּעָה שֶׁם אֵלּוּפּוֹ שֶׁל עוֹלָם, עַל־יְדֵי־זֶה הִיָּה תְּמִיד מִתְפַּלֵּל רַק אֵלָיו יְתֻבְּרָה, וְהִיָּה
 שׁוֹפֵף שִׁיחַ וְתַפְּלָה לְפָנָיו יְתֻבְּרָה, וְכֹל מָה שֶׁהִיָּה עוֹבֵר עָלָיו, הִיָּה טוֹחַ וּמִתְפַּלֵּל וּמִבְקֵשׁ רַק מִמֶּנּוּ
 יְתֻבְּרָה, וְאֲזִי הִיָּה רּוֹאֵה נְסִים עַל כָּל פְּסִיעָה וְפִסְיעָה וְעַל כָּל שֶׁעַל וְשֶׁעַל, וְלָכֵן אֵלּוֹ הַנְּסִים שֶׁהִיָּה
 לְאַבוֹתֵינוּ בְּבֵית־הַמְקַדָּשׁ, אִם יְתֻדָּיר בְּעֵצְמוֹ גַם עֲקֹשִׁי אֲמַתַּת מְצִיאֹתוֹ יְתֻבְּרָה, וְיַדְבִּיק אֶת מַחַ
 מִתְּשַׁבְּחָתוֹ בּוֹ יְתֻבְּרָה, אֲזִי יִזְכֶּה לְרֵאוֹת גַם עֲקֹשׁ נְסִים וְנִפְלְאוֹת, וּמָה שֶׁהִיָּה אֲזִי בְּזִמְן שְׁבִיט־הַמְקַדָּשׁ
 הִיָּה קַיִם, יְהִיָּה גַם עֲקֹשׁוֹ.

א. לֹא הִפִּילָה אִשָּׁה מֵרִיחַ בִּשְׂרֵי הַקֹּדֶשׁ: גַּם הִיָּה שֶׁאִשָּׁה מְעַבְּרַת כְּשֶׁהִיָּתָה בְּאֶה אֶל הַקֹּדֶשׁ פְּנוּמָה
 לְבֵית־הַמְקַדָּשׁ, אֲזִי זָכָתָה שֶׁלֹּא הִפִּילָה אֶת עַבְרָה, וּמָה גַם שֶׁהִיָּה יוֹצֵא עַבְרָ בְּרִיא וְשֶׁלֵּם בְּמִדּוֹת
 טוֹבוֹת. וּבְעֵינֵי שֶׁאָמַר חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (וְיוֹשְׁלֵמי יְבָמוֹת, פְּרָק א', הַלָּכָה ו') עַל רַבִּי יוֹסֵא הוֹרְקֵינוֹס,
 שֶׁאָמַר כְּשֶׁרָאָה אֶת רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, וְקָרָא עָלָיו (שְׁעִיָה כח, ט): "אֵת מִי יוֹרֶה דַּעָה", וְזָכַר אֲנִי שֶׁהִיָּתָה
 אִמּוֹ מוֹלָכָת עֲרִיסָתוֹ לְבֵית־הַכְּנֶסֶת, בְּשִׁבְלֵי שִׁתְּדַבְּקוּ אֲנִי בְּדַבְרֵי תוֹרָה; וּכְמוֹ־כֵן עֲקֹשׁוֹ שֶׁאִשָּׁה
 מְעַבְּרַת, כְּבֵר בְּאֶה לְבֵית־הַכְּנֶסֶת לְהַתְפַּלֵּל עַל הַגּוֹלֵד שֶׁהִיָּה צַדִּיק, וְכֵן בְּאֶה לְבֵית־הַמְדוּרָשׁ שֶׁעַבְּרָה
 יִשְׁמַע קוֹל תוֹרָה, וְאֲזִי כְּבֵר הָאִשָּׁה מֵרִיחָה מֵרִיחַ בִּשְׂרֵי־הַקֹּדֶשׁ, שֶׁהוּא רִיחַ דְּקֻדְשָׁה, אֲזִי לֹא תַפִּיל,
 וּמָה גַם שֶׁהַחַנוּף שֶׁל הַתֵּינוּק מִתְחִיל בַּעַת שֶׁהוּא עֲדִין בְּעֵבוּר אִמּוֹ, כִּי כְּפִי שֶׁהָאִמָּא מִתְנַהֲגָת, כֵּן
 תִּזְכֶּה שֶׁהַגֹּד יֵצֵא צַדִּיק וְקָדוֹשׁ, כִּי הַחַנוּף מִתְחִיל עוֹד בְּעֵבוּר אִמּוֹ, וְלָכֵן כְּמוֹ שֶׁבְּזִמְנֵי

הרוח את עמוד העשן. שלא יחל ממנו ועולה: שביית-המקדש היתה קנים, כשאשה מעבדת ולא נמצא פסול בעומר ובשתי הלחם ובלחם ונכנסה לשם, לא הפילה מריח בשר הקדש, הפנים. שחל היה נמלא זה פסול קודם מלואו לא כמו-כן גם עקשו, כשאשה נכנסת לביית-המקדש היה אפשר להקריב אחרים מחמת. שהעומר נקרר מעט, שהוא פתי פנסיות ופתי מדרשות, כמאמרם ו"ל (מגלה כט.) על הפסוק (חזקאל יא, טז):

“ואהי להם למקדש”

מעט, אמר רבי יצחק — אלו פתי פנסיות ופתי מדרשות שבבבל; גם-כן תזכה שלא תפיל עברה. ולכן סגלה לאשה מעבדת שלא תפיל את עברה, שתהא רגיזה לבוא לביית-המקדש ולהתפלל שם, ולביית-המדרש שהעבר ישמע קול תורה, ומה גם העבר יצא צדיק. ולכן מה שנהיה אז בזמן שביית-המקדש היתה קנים, גם היום יכולים לזכות לזה.

ב. ולא הסריח בשר הקדש מעולם: גם היתה בבשר הקדש, הניו בקרבנות, שמעולם לא הסריח, כי הרי קדשים קלים היו נאכלים לפני ימים ולילה אחר, ובדרך הטבע בשר שעומד בחוץ כל-כך הרבה זמן, ובקרט בימי הקיץ, ההכרח שסריח, והגם בביית-המקדש היתה, שמעולם לא הסריח בשר הקדש. ואם זה בבשר הקדש שנעשה קדוש בקדשת הדבור, שאמר על קרבן זה: “הרי זו עולה”, “הרי זו שלמים”, כבר נתהפכת בהמה לקרבן, ונעשה בשר הקדש שאיננו מסריח. על אחת כמה וכמה באין ערך בר ישראל, שהוא צלם אלקים, אם רק קדש ויטהר את עצמו וישמר את דבורו, ולא יבדל לשון הרע, ולא יטמא את עצמו בפגם הדברית, בנדאי לא סריח לעולם, והתולעים בבקר לא יוכלו לגשת אליו, כי בשרו בשר הקדש, וגם בחיים חיותו לא יהיה להרשעים האדורים שליטה עליו.

ג. ולא נראה זבוב בבית המטבחים: גם היתה בבית-המקדש, אף שהיתה שם הרבה בשר מהקרבנות, אשר בדרך כלל הזבובים נמשכים אחר בשר, אבל בביית-המקדש מרב הקדשה ששרתה שם השקאת השכינה, לא נראה זבוב, וכן הוא אצל כל בר ישראל הדבוק בו ותיבד, והוא בטל ומבטל לגמרי אל האין סוף ברוך הוא, גם-כן לא ימצא זבובים, מרב השקאת השכינה השורה שם. וכן מצינו אצל אלישע הנביא, שאמרה השונמית לבעלה (מלכים ב, ד, ט): “הנהג נא ידעתי כי איש אלקים קדוש הוא”, וירשו על זה חכמינו הקדושים (ברכות יו): כיצד ידעה? שלא נראה זבוב עובר על שלחנו; וידבר זה שיהי לכל בר ישראל, אם רק מקדש את עצמו, על-ידי-זה אין ליצר הרע שליטה עליו; כי חכמינו הקדושים אמרו (ברכות א, ט): “יצר הרע דומה לזבוב, וישב בין שני מפתחי הלב, שאמר (קהלת י, א): “זבובי מות יבאיש יביע שמן ורקח”, כי טבע של זבוב שנדבק לפצע פתוח, ואפלו שפגרים אותו וחוזר בתשובה, הזבוב שהוציא הרע חוזר וזבוב אלו, נכלל בעברה, ואפלו שפגריש בקל פעם, אפלו שחוזר וזבוב אלו האדם, עד שאדם זוכה לנתק את אסור להתנאות, אלא לגרשו בקל פעם, אפלו שחוזר וזבוב אלו האדם, עד שאדם זוכה לנתק את עצמו מהרע לגמרי, ונכלל לגמרי בו ותיבד, והוא בטל ומבטל אל עצם עצמיות אלקותו ותיבד, אז נעשה עמו גם, אשר “ולא נראה זבוב בבית המטבחים”, כי עקר כח היצר הרע שנקרא זבוב, הוא רק על-ידי המאכלים שאוכל, ובקרט בשר, ולכן פשאדם מדיק את עצמו בו ותיבד, ומקדש את עצמו בעת אכילתו, דקא אז יכול למצא את הקדוש-ברוך-הוא, וכמו שאמר רבנו ז"ל (לקוטי-מהר"ן, חלק א, סימן סב), אשר עקר יחוד קדשא בריך הוא ושכנתיה אפין באפין נעשה

בעת אכילה ודיקא, בסוד רוח ב' י'): "לעת האכל גשי הלום", כי המאכל הוא דבר גשמי, ובפרט בשור, ואם אדם זוכה להיות קדוש וטהור בקדושת הברית, ונבוכו בו ויחברו, על-ידי-זה געשה לו גם, שהעובב שהוא היצר הרע עוזב אותו ובורח ממנו, והבן למעשה.

ד. ולא ארע קרי לכהן גדול ביום הכפורים: גם גדול היה לכהן גדול, שלא ארעה לו שום טמאה, כי בדרך כלל היכן שיש קדושה גדולה מאד, שם מתגברת השמירה, ולא ארע קרי לכהן גדול ביום הכפורים, ולא כבו הגשמים אש של עצי המערכה, ולא נצחה הרוח הטמאה, כי הסטרא

אתרא אינה יכולה לסבל את הקדושה, וזה כעין אור וחושך, שהם שני הפכים, והחושך אי אפשר לו לסבל את האור, כי האור מגרש אותו, וכמא-כן הקדושה מסלקת את הסטרא אתרא, ולכן במקום הקדושה, שם מתגברת הסטרא אתרא מאד, וזה היה הגם לכהן גדול, שהוא מבחר האנושי, שבכנס לפני ולפנים במקום שבכל העולם, שהוא קדש הקדשים, ביום הכפורים, מבחר היום שבשנה, וכמא-כן כל בר ישראל הרוצה להתקדש, עליו לידע שהסטרא אתרא תרוץ אתרו, כמובא בדרבי רבנו ז"ל (לקוטי מוה"ר, חלק ב', סימן קיז): ולכן אסור להתבלבל משום דבר שבעולם, אפילו שקורה לו, חס ושלום, איזו טמאה, דיקא פשוטה להקנט בקדושה עליונה, כי עליו לידע, שהסטרא אתרא תרוץ וחשפתו לבשלו, בדרך החושך, שרוצה לבטל את האור, אבל זה לעצתו זה כפי העקשנות שיש באדם, שאינו נבשר משום דבר, אלא הוא מושך את עצמו הלאה אליו ויחברו, ואפילו שמתגבר עליו החושך והסטרא אתרא עד מאד, והוא מחיה את עצמו עם כל זקנה וזקנה קטנה שיש בו, על-ידי-זה 'מעט מן האור דוחה הרבה מן החושך', וזה הגם הכי גדול לכל בר ישראל, שגא-רע לו בכל יום ויום כשמתחיל היום, אומר רבנו ז"ל (לקוטי מוה"ר, חלק א', סימן ס'). מתחיל עם צמצום ועם קטנות, והאדם צריך להרחיב את היום, הינו כי הסטרא אתרא מתגברת מאד על האדם, ורוצה לטמא אותו, ובפרט אם כבר נכשל באיזו טמאה, חס ושלום, אז מתגברת עליו הסטרא אתרא יותר ויותר, כי החושך רוצה להסתיר את האור, עם כל זאת גם גדול יש לכל בר ישראל, שזוכה להתחזק ולהמשיך לעשות נקודות טובות בכל יום: ציצית, תפלין, מזוזה, צדקה, תורה, ותפלה וכו' וכו', כי כפי התגברות הסטרא אתרא על כל בר ישראל להעלים ולהסתיר ממנו את אמת מציאיתו ויחברו, ולהפילו בנדעתו כאלו אברה תקותו, ועם כל זאת הוא מתחזק, ואינו נותן לעצמו לפל, זה אחד מהנסיים הכי גדולים שקורים עם האדם בכל יום, והבן למעשה.

ה. ולא כבו גשמים אש של עצי המערכה: גם גדול היה בכיית-המקדש, שהמזבח שעליו הקריבו את הקרבנות עמד בעזרה, במקום גלוי תחת כפת השמים, ועל אף שנידו גשמים, מעולם לא כבו הגשמים את האש של עצי המערכה, שהיתה בוערת תמיד על המזבח, כמו שכתוב (ויקרא ו, ו): "אש תמיד תוקד על המזבח לא תכבה", אותו גם יש אצל כל בר ישראל כשמתחיל לבער אל הקדוש-ברוך-הוא, ורוצה לעשות את רצונו ויחברו, אזי מתגברת ומתפשטת עליו גשמיית הגוף, שהיא בחינת גשם, הינו הגשמים רוצים לכבות את אש ההתלהבות שבזקנה בו, ולכן בר ישראל שבוצר בכל לבבו אליו ויחברו, ואינו מפסיק את ההתלהבות ללהב את לבבו אליו ויחברו, זה בעצמו גם גדול מאד, כי הסמ"ך מ"ם רוצה להקניע את כל בר ישראל שמהלב את עצמו אליו ויחברו. ואדם צריך להתחזק בכל מיני התחזקויות, לכל יתן את הגשמיות, שהיא

בגילוי ולא היו מרבים לנקוט. ושמי הלחם נחפז מערב בחינת גֶּשֶׁם, שְׂתַכְבֵּה אֶת הַרוּחַ הַחַיִּית, שֶׁהִיא יום טוב וזמן אפיימן דוחה יום טוב. וכן לחם הפנים בחינת אש התלהבות לכבו אליו יתברך, וכן נאפה מערב שנת: צופפים. לשון קף על פני המים. הוא אצל כל בר ישראל הבורע לכבו אליו מרוב הקהל היו נחמקים אש נחמיו עד שהיו רגליהם יתברך, שֶׁהִסְטִירָא אַחֲרָא וְהַקְלִפּוֹת רוּחִים

אֶת עֲמוּד הָעֵשָׂן, וְלֹא נִמְצָא פְּסוּל בְּעִמּוֹר וּבִשְׂתֵי הַלֶּחֶם וּבְלֶחֶם הַפָּנִים, עוֹמְדִים צוֹפִיִּים וּמִשְׁתַּחֲוִּים
אֲנִינִים שְׂבָעוּלִם, וְאִינוֹ

נותן את הגֶּשֶׁם שְׁהוּא הַגְּשָׁמִיּוֹת, לְכַבּוֹת אֶת הַתְּלַהֲבוֹת לְכַבּוֹ, שֶׁהוּא בְּחִינַת אֵשׁ הַרוּחַ הַחַיִּית הַבוֹעֶרֶת בו, זֶה בְּעִצְמוֹ גַּם גְּדוּל, וְהָבֵן לְמַעֲשֵׂה.

ו. וְלֹא נִצְחָה הַרוּחַ אֶת עֲמוּד הָעֵשָׂן: גַּם גְּדוּל הִנֵּה בְּבֵית-הַמִּקְדָּשׁ, שֶׁמֶן הָאֵשׁ שֶׁל עֲצֵי הַמַּעֲרָכָה, הִנֵּה יוֹצֵא עֲמוּד עֵשָׂן יִשְׂרָאֵל הַעוֹלָה לְשָׁמַיִם, וְאֵף שֶׁהָיוּ רִחוּת תְּנוּקוֹת בַּחֲרָף, אֲשֶׁר בְּרָרָף כָּלֵל הַרוּחַ וּבְכַרְט סוֹפּוֹת וּסְעוּרוֹת, מְנַצְחוֹת אֶת עֲמוּד הָעֵשָׂן, וּמוֹלִיכוֹת אוֹתוֹ לְמָקוֹם אַחֵר, הִנֵּנוּ שֶׁמִּפְּזוֹת אֶת עֲמוּד הָעֵשָׂן, בְּבֵית-הַמִּקְדָּשׁ הִנֵּה גַם, שֶׁעֲלָה יִשְׂרָאֵל לְמַעְלָה, וְאֵף רִיחַ לֹא הָיָה כֹּחַ לְנַצְחַת אֶת עֲמוּד הָעֵשָׂן; כְּמוֹ כֵּן יֵשׁ גַּם בַּחֲרָף גַּם אֶצֶל כָּל בַּר יִשְׂרָאֵל, שֶׁיְכוּל לְהַתְחַזֵּק בְּכָל הַמַּצְצִיבִים שְׂבָעוּלִם, אֵף שֶׁכָּל הַרוּחוֹת זְרוֹת, שֶׁהֵן הַדְּעוֹת נִפְסְדוֹת, הַכְּפִירוֹת וְאֶפְיִקוֹרְסוֹת, מִשְׁתּוֹלְלוֹת בַּחוּץ כְּמוֹ רִחוּת תְּנוּקוֹת בַּחֲרָף, סוֹפּוֹת וּסְעוּרוֹת, הַרוּצוֹת לְשִׁטְף אֶת דַּעַת וְשֶׁכָּל הָאָדָם בְּכָל מִינֵי דַעוֹת מְשׁוּבוֹת, שֶׁהֵם נִגְדַת דַּעַת הַתּוֹרָה הַקְּדוּשָׁה, וְנִגְדַת הָאֱמוּנָה בּו יתברך, עַם כָּל זֹאת בַּר יִשְׂרָאֵל עוֹבְדֵי הַשֵּׁם יתברך, הוּא מִתְחַזֵּק נִגְדַת כָּל הַרוּחוֹת, וְעֲמוּד הָעֵשָׂן עוֹלָה לְמַעְלָה יִשְׂרָאֵל, וְאִין שׁוֹם רִחוּת רַעוֹת וְדַעוֹת נִפְסְדוֹת גִּיחַשׁ, שִׁרְיָה, עֵקֶרֶב (רְאִישֵׁי תְבוֹת עִשְׂרִין), יְכוּלוֹת לְכַלְכֵּל אֶת הָעֵשָׂן דַּקְדָּשָׁה שִׁיּוּצָא מִהַתְּלַהֲבוֹת לְבו. וְזֶה עִשְׂרִין עִשְׂרֵי סְפִירוֹת, שִׁמּוֹת הַיּוֹצֵאִים מִשָּׁם, נִקְדוֹת שֶׁמִּתְחַת הַשְּׁמׁוֹת, כָּל אֵלוֹ אוֹחֲזִים אֶת הַעוֹבְדֵי הַשֵּׁם, שֶׁלֹּא יִמְשֹׁךְ אַחַר רִחוּת רַעוֹת וְדַעוֹת נִפְסְדוֹת שֶׁל הַכְּלִי עוֹלָם הַזֶּה, וְהָבֵן לְמַעֲשֵׂה.

ז. וְלֹא נִמְצָא פְּסוּל בְּעִמּוֹר וּבִשְׂתֵי הַלֶּחֶם וּבְלֶחֶם הַפָּנִים: גַּם גְּדוּל הִנֵּה בְּבֵית-הַמִּקְדָּשׁ, כִּי בָיִם הִרְאִישוּן שֶׁל חַל הַמוֹצֵד פֶּסַח קָצְרוּ שְׁלֵשָׁה טָאִים שְׁעוּרִים וְיָחַנּוּ, וְיִצָּא לָהֶם עֲשָׂרוֹן סֶלֶת, וְהָיוּ מְנוֹפִיִּים אוֹתוֹ בְּבֵית-הַמִּקְדָּשׁ, וְעֲלָה כְּמִנְחַת צְבוּר, וְאֵז הָיוּ יְכוּלִים לְאָכַל מִהַתְּבוּאָה הַחֲדָשָׁה, וְגַם הָיָה שֶׁלֹּא נִפְסַל מֵעוֹלָם הַעֲמֵר שְׁעוּרִים, וְכֵן קָדָם חָג הַשְּׁבֻעוֹת קָצְרוּ אֶת הַחֲשִׁים לְמִנְחוֹת מִהַתְּבוּאָה הַחֲדָשָׁה, וְיָחַנּוּ וְנָפוּ מֵהֶם שְׁנֵי עֲשָׂרוֹן סֶלֶת בְּשִׁתִּים-עֶשְׂרֵה נְפוֹת, וְלָשׁוּ אוֹתָם, וְאָפוּ מֵהֶם שְׂתֵי סִלּוֹת, שֶׁהֵם שְׂתֵי הַלֶּחֶם, וּמֵאֵז הַתֵּר לְכָל יִשְׂרָאֵל לְהִבִּיא מִנְחוֹת מִהַתְּבוּאָה הַחֲדָשָׁה. וְאִם הָיָה נִטְמָא מֵאִיזָה שִׁרְיָן, לֹא הָיוּ יְכוּלִים לְקַיֵּם אֶת הַמִּצְוָה שֶׁל שְׂתֵי הַלֶּחֶם. וְגַם הָיָה שֶׁלֹּא נִמְצָא פְּסוּל לְעוֹלָם, וְכֵן הִיחָיו אֶת לֶחֶם הַפָּנִים עַל הַשִּׁלְחָן, גַּם הָיָה בּו שֶׁהִנֵּה חֵם כְּאִלוֹ יִצָּא עֲכָשׁוּ מִהַפְּנוֹר, וְלֹא נִמְצָא פְּסוּל בו, וְהִגַּם הִנֵּה הִנֵּה בְּבֵית-הַמִּקְדָּשׁ, שֶׁהוּא שְׁלֵמוֹת הַדַּעַת, לִידַע שֶׁהַקְּדוּשָׁה-בְּרוּךְ-הוּא מְשִׁיחַ אֶת הַשְּׂגָחָתוֹ הַפְּרִטִית אֲלֵינוּ, כִּי רָאוּ בַּחוּשׁ, אֲשֶׁר שְׁלֵשָׁה דְבָרִים הָאֵלוֹ שְׁתּוּלִיִּים בְּזִמַּן מִסִּים, אֵף-עַל-פִּי-כֵן רָאוּ בְּזֶה הַתְּמִדָּשׁוֹת שֶׁלֹּא נִמְצָא בָהֶם פְּסוּל. וְדָבָר זֶה שִׁיךְ לְכָל בַּר יִשְׂרָאֵל, כִּשְׂכִּיחֵדִיר בְּעִצְמוֹ אֶת הַשְּׂגָחָתוֹ הַפְּרִטִית, אִזּו יִרְאֶה נִסִּים נְגִילִים שֶׁעֲשֵׂה עִמּוֹ הַקְּדוּשָׁה-בְּרוּךְ-הוּא, וְהָבֵן לְמַעֲשֵׂה.

ח. עוֹמְדִים צוֹפִיִּים וּמִשְׁתַּחֲוִּים וְרוֹחִים: גַּם גְּדוּל הִנֵּה בְּבֵית-הַמִּקְדָּשׁ, כִּשְׂבָאוּ בְּשִׁלְשָׁה רְגְלִים

לעלות לרגל, כמו שכתוב (שמות כג, יז): "שִׁלַּשׁ נְטוּלוֹת מִן הָאָרֶץ וְעוֹמְדִים בְּאוֹרֵי: וּמִשְׁתַּחֲוִים פְּעָמִים בְּשָׁנָה בְּרֵאָה כֹּל יְכוֹרֵךְ אֶת פְּנֵי הָאָדָם רֹחִים. נִשְׁעָה הַשְּׁמַחוּיָה נִשְׁעָה לָהֶם נֵם וּמִשְׁתַּחוּיִם הַיְיָ"ה, וְהִגִּיעוּ הַמְּזוֹרֵב שֶׁל עִם יִשְׂרָאֵל מִכָּל מְקוֹמוֹת מוֹשְׁבוֹתֵיהֶם, וְאֵף שֶׁעָנְתָּ יִשְׂרָאֵל לֹא יִשְׁמַע אֶת חֲזוֹן כִּשְׁהוּא מִמּוֹתָהּ וּמוֹכִיר עוֹנוֹמוֹי: צַד הַיְיָה יְכוּלָה לְהַחְזִיק אוֹתָם לֹא בְּעִמְדֵתָם וְכֵן שָׁפֵן שְׁלֹא בְּהַשְׁתַּחֲוִיָּתָם, וְהִיָּה שֶׁם מַעֲט הַמְּחִזִּיק אֶת הַמְּרַבָּה, אֲלֹא זֶה הַגֵּס הַגָּדוֹל מְאֹד, שֶׁהִיָּה בְּבִית־הַמִּקְדָּשׁ, וְדָבָר זֶה צְרִיכִים לְהַמְשִׁיךְ גַּם עַל עֲצָמוֹ

וְרוֹחִים, וְלֹא הִזִּיק נֶחֱשׁ וְעַקְרָב
בִּירוּשָׁלַיִם מְעוֹלָם, וְלֹא אָמַר
אֲדָם לְחִבְרוֹ צַר לִי הַמְּקוֹם
שְׂאֵלִין בִּירוּשָׁלַיִם: ט עֲשֵׂרָה
דְּבָרִים נִבְרָאוּ בְּעָרֵב שֶׁבַת בֵּין

בְּכָל מְקוֹם, אֵף שֶׁהוּא נִמְצָא בְּמְקוֹם, עָלְיוֹ לְדַבֵּק אֶת עֲצָמוֹ בּוֹ יִתְבַרֵּךְ, לְהִגִּיעַ לְמַעֲלָה מֵהַמְּקוֹם, וְאֵז אֲפֹלוֹ שֶׁיַּעֲמֹד צְפוּף בֵּין הַרְבֵּה אֲנָשִׁים, אֵף־עַל־פִּי־כֵן יוֹכֵל לְהַשְׁתַּחֲוֹת בְּרַחֲבוֹת, כִּי מִי שֶׁזוֹכֵה לְהִיּוֹת דְּבוּק בּוֹ יִתְבַרֵּךְ, וְאִינוֹ מְסַתְּפֵל עַל הַזּוּלָתוֹ, אֵף אֶחָד אִינוֹ מַעְכָּבוֹ, מֵאַחַר שֶׁנִּכְלָל בְּמִקְוָמוֹ שֶׁל עוֹלָם, שֶׁהוּא הַקְּדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא בְּעֲצָמוֹ, וְהֵבֵן לְמַעֲשֵׂהוּ.

ט. וְלֹא הִזִּיק נֶחֱשׁ וְעַקְרָב בִּירוּשָׁלַיִם מְעוֹלָם: גַּס גְּדוֹל הִיָּה בִּירוּשָׁלַיִם, שֶׁשָּׁם הִיָּה בֵּית־הַמִּקְדָּשׁ, שֶׁלֹּא הִזִּיק שׁוּם נֶחֱשׁ אוֹ עַקְרָב אֶת אֲדָם מְעוֹלָם, כִּי מֵרַב קִדְשָׁהּ וְאוֹר שֶׁהֵאִיר מִבֵּית־הַמִּקְדָּשׁ עַל כָּל יְרוּשָׁלַיִם, כִּמוֹ שֶׁאֲמַרְנוּ חֻכְמֵינוּ הַקְּדוּשִׁים (סֵפֶה ג, א), וְלֹא הִיָּתָה חֲצוֹר בִּירוּשָׁלַיִם, שֶׁאֵינָה מְאִירָה מְאֹד בֵּית הַשּׁוֹאֲבָה. (וכן (שם ג, ב): תָּנָא, אִשָּׁה הִיָּתָה בּוֹרְרַת חֲשִׁים לְאוֹר שֶׁל בֵּית־הַשּׁוֹאֲבָה; וְלִבֵּן לֹא הִיָּתָה שְׁלִישָׁה לְשׁוּם נֶחֱשׁ אוֹ עַקְרָב, שֶׁהֵם הַקְּלָפוֹת הַמַּעֲלִימוֹת וּמְסַתְּרוֹת אֶת הָאוֹר הַגָּדוֹל, שֶׁמְאִיר עַל הָאָדָם בְּכָל יוֹם, כְּמוֹכָא בְּדַבְרֵי רַבִּינוּ ז"ל (לְקוּשִׁי־מוֹתֵר"ו, חֶלֶק א, סִימָן פד), אֲשֶׁר מִי שֶׁאִינוֹ רְאוּי לְהַשִּׁיג אֶת הָאוֹר הַגָּדוֹל שֶׁמְאִיר בְּכָל יוֹם, אִינוֹ בָּאִים נֶחֱשִׁים וְעַקְרָבִים, וּמִכְלָפִלִים אֶת מַחְשַׁבְתּוֹ, וְלִבֵּן בִּירוּשָׁלַיִם הִיָּתָה קִדְשָׁה כֹּל־כָּף גְּדוּלָה, שֶׁהַקְּלָפוֹת וְהַסְּטָרָא אֲתַרְא לֹא הִיָּתָה לְהֵן שְׁלִישָׁה שָׁם, וְהֵבֵן לְמַעֲשֵׂהוּ.

י. וְלֹא אָמַר אֲדָם לְחִבְרוֹ: צַר לִי הַמְּקוֹם שְׂאֵלִין בִּירוּשָׁלַיִם: כִּי בִירוּשָׁלַיִם שָׁם הִיָּה בֵּית־הַמִּקְדָּשׁ, וּמִשָּׁם יֵצֵא הָאוֹר לְכָל יְרוּשָׁלַיִם, שֶׁהִרְגִּישׁוּ אֶת אֲמַתַּח מְצִיאֹתוֹ יִתְבַרֵּךְ, וְלִבֵּן לֹא אָמַר אֶחָד לְחִבְרוֹ שֶׁצַר לוֹ הַמְּקוֹם, כִּי בּוֹ בְּרַגַע שֶׁאֲדָם דְּבוּק בָּאִינוֹ סוּף בְּרוּךְ הוּא, וּמְאִיר עָלְיוֹ עֵצִים עֲצָמִיּוֹת אֲלֵקוֹתוֹ יִתְבַרֵּךְ, כִּכֵּר אִינוֹ מְסַתְּפֵל עַל חִבְרוֹ בְּעֵין רְעָה, וְאִינוֹ אוֹמֵר לוֹ שֶׁצַר לוֹ הַמְּקוֹם, כִּי מִי שֶׁדְּבוּק בּוֹ יִתְבַרֵּךְ, רוֹאֶה שֶׁשֵׁי מְקוֹם לְכָל אֶחָד וְאֶחָד, וְאִין מֵה לְקַנָּא בְּשׁוּם בְּרִיָּה שֶׁבְּעוֹלָם, כִּי לְכָל אֶחָד וְאֶחָד יֵשׁ אֶת שְׁלוֹ, כְּמֵאֲמָרָם ז"ל (יוֹמָא ל, ח): בְּשִׁמְךָ יִתְרַאֲוּ, וּבְמִקְוָמְךָ יוֹשִׁיבוּךָ, וּמְשַׁלְּךָ יִתְנוּ לְךָ, אִין אֲדָם נּוֹגַע בְּמוֹכֵן לְחִבְרוֹ, וְאִין מְלָכוּת נּוֹגַעַת בְּחִבְרֵתָהּ אֲפִלוֹ כְּמֵלֵא נִימָא, וְהֵבֵן לְמַעֲשֵׂהוּ.

ט עֲשֵׂרָה דְּבָרִים נִבְרָאוּ בְּעָרֵב שֶׁבַת בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת: צְרִיף שֶׁתַּדַּע, אֲהוּבִי, כִּי! אֵף שֶׁכָּל הַמְּקָרִים הָאֵלוֹ הֵיוּ אַחַר מְאוֹת וְאַלְפֵי שָׁנִים אַחַר בְּרִיאַת הָעוֹלָם, עִם כָּל זֹאת כִּכֵּר בְּעַת הַבְּרִיאָה נִתֵּן הַקְּדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא כַּח בְּתוּף הַבְּרִיאָה, שֶׁכְּבוֹא הַיּוֹם וְיִמְצָא צְדִיק שֶׁיִּצְעָה לְשׁוֹנֹת אֶת טִבַּע הָעוֹלָם — יוֹכֵל לְשׁוֹנוֹ, וּמִשָּׁם מְמַשִּׁיכִים הַצְּדִיקִים מוֹפְתִים וְשׁוֹדֵד הַשָּׂבֵעַ, כִּי הָרִי הֵם דְּבוּקִים בּוֹ יִתְבַרֵּךְ

שכמוז זנון כשאלין. ועל העולים לרגל אמר. שלא היה בקביעות, וכמו שכל הבריאה היתה יש מאין
אחד מהם מילד כשהיה לן בירושלים מחמת דומק המחלט, כי הקדוש ברוך הוא ברא את
המקום כמו כל לי המקום גשה לי ואשכח (ישעיה מט): הבריאה ברצונו הפשוט, ומטר את הכח

ט בין השמשות. נערכו שנת נראשית קודם שנשלמה להצדיקים האמתיים, אשר יהיו דבקים בו

הנריאה: פי הארץ. לנלות השמשות, ואלו הן: פי קרח ועדמו: פי הבאר.

נראה של מרים שהימה הארץ, פי הבאר, פי האתון, פי הבאר, פי האתון,

הולכת עם ישראל נמדבר בכל הקשת, והמן, והמטה,

שנבראו בערב שבת בין

השמשות דיקא, הינו בין ששת ימי החל, שאז ברא הקדוש ברוך הוא את הבריאה, ובין השבת

ששבת מכל מלאכתו, ודיקא בין שניהם — משם נמשך הכח לצדיקים לשנות את טבע העולם,

פי הם המקשרים רוחניות אל גשמיות וגשמיות אל רוחניות, פי שבת הוא כלה רוחניות, עצם

עצמיות חיות אלקותו יתברך, וכמוכא בזהר (בשלח טו): מאי שבת? יומא דביה ניתין שאר יומין,

והוא כללא דכל אינון שיטא אחרנין ומגיה מתברכין; ואמרנו בזהר (יהוה פח): מהו שבת? שמא

דקדשא בריך הוא, שמא דאיהו שלים מכל סטרו; וששת ימי החל הם ההתלבשות, שכבכול

התלבש בהם בלבוש טבע ומקרה ומזל, והצדיקים הם המקשרים בין הטבע לגלוי אלקות.

וכאמת אמר רבנו ז"ל (לקוטי מוה"ר, חלק ב, סימן יז), שאין אנו יכולים להבין מהו טבע והשגחה,

פי באמת גם הטבע הוא השגחתו יתברך, וזה אי אפשר להבין שני דברים כאחד, דהינו הטבע

שכאמת הוא השגחתו יתברך, וזו מעלת גדולי ומבטרי הצדיקים, שיכולים לקשר בין הטבע ובין

ההשגחה, שזה סוד בין השמשות, בין ששת ימי החל לשבת: א. פי הארץ, שאמר משה בעת

שחלק עליו קרח וכפר בעקרו, כמו שכתוב (במדבר טו, כח): "ויאמר משה באת תדעון פי הוי"ה

שלחני לעשות את כל המעשים האלה, פי לא מלבי, אם כמות כל האדם ימתון אלה, ופקרת

כל האדם יפקד עליהם, לא הוי"ה שלחני, ואם בריאה יכרא הוי"ה, ופקרת האדמה את פיה

ובלעה אתם ואת כל אשר להם, וירדו חיים שאלה, וידעתם כי נאצו האנשים האלה את הוי"ה".

ב. ופי הבאר: זו בארה של מרים, שהלכה עם בני ישראל ארבעים שנה במדבר, וספקה להם

מים, וכמו שכתוב (במדבר כא, יז): "אז לשרי ישראל את השירה הזאת, עלי באר עגל לה, באר

תפרויה שרים" וגו'. ג. ופי האתון: כח הדבור שמתן לאתונו של בלעם, כמו שכתוב (במדבר כב,

כח): "ויפתח הוי"ה את פי האתון". ד. והקשת: שהקטיח הקדוש ברוך הוא שלא יביא עוד מבול

לעולם, כמו שכתוב (בראשית ט, יב): "ויאמר אלהים זאת אות הברית, אשר אני נתן ביני וביניכם

ובין כל גוש חיה אשר אתכם לדורת עולם, את קשתי גתמי בצנן, והיתה לאות ברית ביני ובין

הארץ, והיה בצנני עגן על הארץ, ונדאתה הקשת בצנן". ה. והמן: שמתן הקדוש ברוך הוא לעם

ישראל במדבר לאכל, כמו שכתוב (שמות טו, יד): "ותפל שכבת הטל, והגה על פני המדבר דק

מחוספס, דק כפפר על הארץ, ובראו בני ישראל ויאמרו איש אל אחיו מן הוא, פי לא ידעו מה

הוא, ויאמר משה אלהם, הוא הלחם אשר נתן הוי"ה לכם לאכלה". ו. והמטה: זה המטה של

משה שעשה בו את האותות לפרעה, כמו שכתוב (שמות ד, יז): "ונאת המטה הזה תחך בגדך,

אשר תעשה בו את האותות". ז. והשמיר: זה שרץ קטן שבו תתכו את אבני האפוד והחשן

והזבוח, פי היה אסור להניף עליהם ברזל, כמאמר ז"ל (מדות פרק ג), שהברזל נברא לקצר ימיו

שֶׁל אָדָם, וְהַמְנַבֵּחַ נִבְרָא לְהֶאָרֵץ יָמֵיו שֶׁל אָדָם, אֵינוֹ בָּדִין שְׂיִינָף הַמְקַצֵּר עַל הַמְאָרֵץ. שְׁמֵאֵל (בַּמְדַּבֵּר כֹּא) עָלֵי צַר עָוֹ לֵה: פִּי הַאֲחֹזֵן. בֵּין ח. וְהַפְתָּב: שְׁהִיָּה נִכְתָּב בּוֹ הַלְחֹת, שְׁהָה פְּלָא הַשְּׂמֹמֹת נִגּוֹר עָלֵיהֶ שְׂמַדְרַע עִם צִלְעִם: וְהַקְּשָׁת. לְאוֹת עַל גְּבִי פְּלָאִים, אֵיךְ נִכְתָּב וְנִכְרַת לְחוּף הַלְחֹת.

ט. וְהַמְכַתְּבִי: תְּקוּקוֹת הַלְחֹת, וְהָיוּ נִקְרָאִים מִשְׁנֵי הַצְּדָדִים, וְכַמְאֲמַרְם ו"ל (שְׁבַת ק"ד): כְּתָב שְׁבַלְחוֹת וְנִקְרָא מִפְּנֵינִים וְנִקְרָא מִבְּחוּץ, כְּגוֹן: נִכְוֹב — בּוֹבֵן וְכַו'. י. וְהַלְחֹתוֹת: שְׁהִים בְּעִצְמָם הָיוּ בְּרִיאָה מִמֶּנּוּ? הַתְּבַרֵךְ, כִּמּוֹ שֶׁכְּתוּב (שְׁמוֹת

וְהַשְּׂמִיר, הַפְתָּב, וְהַמְכַתְּבִי, וְהַלְחֹתוֹת. וַיֵּשׁ אֲבוּמְרִים, אָף הַמְזִיקִין, וְקִבּוּרְתוֹ שֶׁל מֹשֶׁה, וַאֲיִלוֹ שֶׁל אַבְרָהָם אָבִינוּ. וַיֵּשׁ אֲבוּמְרִים, אָף צָבַת בְּצָבַת עֶשְׂוִיָּה: שְׁבַעַה דְּבָרִים בְּגֻלָּם וְשְׁבַעַה בְּחֻכָּם. חֻכָּם

לכ. טו): "וְהַלְחֹת מַעֲשֵׂה אֱלֹקִים הֵמָּה, וְהַמְכַתְּבִי מַכְתָּב אֱלֹקִים הוּא תְרוּת עַל הַלְחֹת". וַיֵּשׁ אֲבוּמְרִים וּמוֹסִיפִים, שְׁהִיוּ עוֹד לְשֵׁלֶשׁ דְּבָרִים: א. אָף הַמְזִיקִין: כִּי עַד שֶׁלֹּא נִכְנַסָּה שְׁבַת בְּרָא אוֹתָם, וְכַמְאֲמַרְם ו"ל (בְּרֵאשִׁית וַבַּה, פָּרָשָׁה ד', סִימָן ז'): אֵלוֹ הַשְּׂדִים שֶׁבְּרָא הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא אֵת נִשְׁמָתוֹ, וְכֹא לְבָרָא אֵת גּוֹפָן, וְקָדַשׁ הַשְּׁבַת וְלֹא בְּרָאָן; הֵינּוּ שְׁנֵשְׂאָרָו רִחוּת בְּלֵי גּוֹפִים. ב. וְקִבּוּרְתוֹ שֶׁל מֹשֶׁה: מְקוֹם קְבָרוֹ שֶׁל מֹשֶׁה שְׁנִסְתָּר מֵעֵין כָּל בְּדָרָךְ פְּלָא, וְכִמּוֹ שֶׁכְּתוּב (דְּבָרִים לו', ו'): "וְלֹא יָבֵעַ אִישׁ אֵת קְבּוּרְתוֹ עַד הַיּוֹם הַזֶּה". ג. וַאֲיִלוֹ שֶׁל אַבְרָהָם אָבִינוּ, שֶׁכֹּא לְהַחֲלִיף אֵת צִחָק, כִּמּוֹ שֶׁכְּתוּב (בְּרֵאשִׁית כב', יג): "וַיִּשָּׂא אַבְרָהָם אֵת עַיְנָיו וַיִּרְא וַיִּהְיֶה אֵיל אַחַר גִּאֲתוֹ בְּסִפְרָו בְּקִרְוֵי, וַיִּלֶּךְ אַבְרָהָם וַיִּקַּח אֵת הָאֵל, וַיַּעֲלֵהוּ לְעֵלְהָ פַתַּח בְּנוֹ". וַיֵּשׁ אֲבוּמְרִים וּמוֹסִיפִים שְׁהִיָּה עוֹד דְּבָר אַחַד: אָף צָבַת בְּצָבַת עֶשְׂוִיָּה, שְׁעֵצֵם הַבְּרִיאָה הִיָּה פְּלָא עַל גְּבִי פְּלָא, כִּי כִמּוֹ שֶׁבְּגִשְׁמִיּוֹת, כְּשֶׁרוֹצִים לַעֲשׂוֹת אוּ לִיָּצֵר מַשְׁוֹה צְרִיכִים צָבַת, וְכִכְנִיכּוֹל הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא הוּא אֲשֶׁר בְּרָא אֵת הַצָּבַת בְּצָבַת, הֵינּוּ שֶׁכֹּא לְהַבְרִיאָה הִיָּה פְּלָא, וְכֵן דְּרָכָם שֶׁל צְדִיקִים שְׁעוֹשִׂים גְּפִלְאוֹת וְשִׂדּוֹר הַטָּבַע עִם בְּגִי אָדָם, כִּי מֵרֵב דְּבַקוּתָם וּבְשׂוּלָם אֵל הָאֵין סוּף בְּרוּךְ הוּא, הֵם יְכוּלִים לְשַׁנּוֹת אֵת הַטָּבַע, וְהֵבִן לַמַּעֲשֵׂה.

מקוֹת צִלְחוֹת: וְהַמְכַתְּבִי שְׁהִיוּ נִקְרָאִין מִלֵּל הַאֲרַבַּע לְדָדִים: וְהַלְחֹתוֹת. אֵל סַפְרִינּוֹן הָיוּ. אֲרַכֵּן שֶׁהָה רַחֲבָן שֶׁהָה. וְעִזְיִין שֶׁלֶּשָׁה. כֹּאכֵן אַחַת שֶׁאֲרַכֵּה רַחֲבָה וְעוֹבִיָּה שׁוֹן וְנַחֲלָקָה לְשֵׁנִים וְגַלְלִים הָיוּ וְחַזְבִּים מִגַּלְלַת חַמָּה: אָף הַמְזִיקִין. אֵלוֹ הַשְּׂדִים שֶׁלֹּאֲחַר שֶׁבְּרָא הַקְּבִיָּה אֲדָם וְחוֹה הָיָה מִמַּעֲסָק צְבִירָתָן וְכַשְׂרָא רִחוּמֵיהֶן לֹא הַסְפִיק לְצַרוֹת גּוֹפֵיהֶן עַד שֶׁקִּדַּשׁ הָיוּם וְשֶׁאֲרוֹ רִחוּת צִלָּה לֹף: וַאֲיִלוֹ שֶׁל אַבְרָהָם אָבִינוּ. נִגּוֹר עָלֵיו בֵּין הַשְּׂמֹמֹת שֶׁהִיָּה נֹחַח כִּסְכָן צִקְרֵנוֹ צַעֲמַת הַעַקְדָּה: אָף צָבַת בְּצָבַת עֶשְׂוִיָּה. מִרְגוּס מִלְקָחִים לְצַמְהָא. הַנֶּזֶם אֵלֶּה נַעֲשִׂית אֲלֵא צִנַּת אַחֲרַת וְרֵאשׁוּנָה מִי עֲשָׂה עַל כְּרַחֵן מַחֲלִיָּה נַעֲשִׂית צִדִּי שְׂמִים וְנִגְרַחַת בֵּין הַשְּׂמֹמֹת. וְזֶה נִדְמָה צְבִירָא בְּצִרְק מְקוּס שֶׁהִנּוּ (דף גז) וְאִמְרוּ אֲפַסְרָ שֶׁלֶּצֶם הַרְלֵאשׁוּנָה נַעֲשִׂית בְּצִפּוּס הַמַּחֲסִיב הַנַּשְׂמַת כֹּאשׁ וְהַלִּיקוּסוֹ כְּחוּן הַרְפּוּס וְנַעֲשִׂית הַנֶּזֶם מִיָּד: י. גּוֹלָם. לְשׁוֹן גּוֹלָמֵי כֵלִים שֶׁלֹּא נִגְמַרְהָ

כִּי כִמּוֹ שֶׁבְּגִשְׁמִיּוֹת, כְּשֶׁרוֹצִים לַעֲשׂוֹת אוּ לִיָּצֵר מַשְׁוֹה צְרִיכִים צָבַת, וְכִכְנִיכּוֹל הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא הוּא אֲשֶׁר בְּרָא אֵת הַצָּבַת בְּצָבַת, הֵינּוּ שֶׁכֹּא לְהַבְרִיאָה הִיָּה פְּלָא, וְכֵן דְּרָכָם שֶׁל צְדִיקִים שְׁעוֹשִׂים גְּפִלְאוֹת וְשִׂדּוֹר הַטָּבַע עִם בְּגִי אָדָם, כִּי מֵרֵב דְּבַקוּתָם וּבְשׂוּלָם אֵל הָאֵין סוּף בְּרוּךְ הוּא, הֵם יְכוּלִים לְשַׁנּוֹת אֵת הַטָּבַע, וְהֵבִין לַמַּעֲשֵׂה. י. שְׁבַעַה דְּבָרִים בְּגֻלָּם וְשְׁבַעַה בְּחֻכָּם: צְרִיךְ שְׂמַדְרַע, אַהוּבִי, בְּנוֹי: אֲשֶׁר הַעוֹלָם הִזָּה מִתְנַהֵג בְּשִׁבְעַת סְפִירוֹת, שְׁהֵם כְּסוּד וְעִיר וְנוֹקְבָא, שְׁהֵם שְׁמוֹת ו' ה', וְכָל מַה שֶׁקּוֹרָה בְּזֶה הַעוֹלָם, הַלֵּל קְשׁוֹר

מלאכתן. כך אדם שאינו נגמר נדעמו לא נמדוה ולא ומיחד אל העולמות העליונים, שהם בסוד זממיה קרוי גולם: אינו מדבר לפני מי שגדול אבא ואמא, שהם שמות ה'. והנה החכם ממנו בחכמה. עין מנינו צאלעור ואימרת שלל רע לדבר נפמי אבינו כשקנף עליהם משה והשיע אהרן:

ותברך מלביש את עצמו בתורה הבריאה, כי דומם, צומת, חי, מדבר — הם עצם עצמיות אלקותו ותברך, וזה שאמר החכם מפל האדם (קהלת ב, יד): "החכם עיניו בראשו, והפסיל בחדש הולף"; ואמר בזהר (בלק קפו): וכי באן אתר עיניו דבר נש אלא בראשו, דילמא בגופו או בדרועיה דאפיק

אינו מדבר בפני מי שהוא גדול ממנו בחכמה ובמנין, ואינו נכנס לתוך דברי חברו, ואינו נבהל להשיב, שואל בענין ומשיב בהלכה, ואומר על ראשון ראשון ועל אחרון אחרון, ועל מה שלא שמע, אומר לא שמעתי, ומודה על

ואינו נכנס לתוך דברי חבריו. שלל ערעננו דמבי (במדבר יב) שמעו נא דברי הנמתי לי עד שלדבר קל וזומר להדיט: ואינו נבהל להשיב. מי שמהא משוכו כהלכה וכן צליליהו הוא אומר (איוב לו) כמר לי זעיר ואחור: שואל כענין ומשיב כהלכה. לדבר אחד הוא נמנה כאן. והכי פירושו התלמד שואל כענין לומר באותו ענין

החכם יתיר מפל בני אלקא וכר', וכל תמים עיניו ומלוי בראשו אינון בההוא דשריא נקמא על רישיה וכר', עין שם. הינו שהחכם תמיד מסתפל על ראשו, מי שמשכב אותו, שהיה השכינה, מה שאין בן השפש והגלם אינו שם לב שהשכינה מסבבת אותו, ועל כן עליו

שהם עוסקים בו. ואל הרע משיב כהלכה. אבל אם ישאל התלמד שלל כענין הוא מביא לרע שיעיב שלל כהלכה על דרך שאמר רבי חייא לרע (שבת דף ג) מי קאי רבי נהאי מסכתא לא משייליה זממכתא אחרימי. וכן אמר מולא זממטיס אשר היו טמאים לפעם אדם שראו את

נאמר: "והפסיל בחדש הולף", וזה שמונה התנא: שבעה דברים בגלם ושבעה בקדם; הינו הבריאה מתנהגת ב' ספירות התחתונות, החכם מסתפל תמיד על השלש ראשונות, הממשיכות חיות ל' תחתונות, הינו אבא ואמא מולדין מחין לזעיר ונוקבא, אבל הגלם הוא ההפך מזה, כי הוא הפסיל שהולף בחושך, ונדמה לו שהפל טבע, מקרה ומול, מה שאין בן החכם עיניו בראשו, מי ששוכב על ראשו — שהיא השכינה.

א. חכם אינו מדבר בפני מי שהוא גדול ממנו בחכמה ובמנין: זה נגד מדת החדס, שאינו מדבר אף פעם בפני מי שהוא גדול ממנו בחכמה ובמנין. ב. ואינו נכנס לתוך דברי חברו: זה נגד מדת הגבורה, שאינו נכנס אף פעם לתוך דברי חברו, ויפן לו לסיים את דבריו. ג. ואינו נבהל להשיב: זה נגד מדת התפארת, כי עקר היפי, שאדם אינו מדבר בלי ישוב הדעת, אלא מלישב את דעתו קדם שרועה לזכרו. ד. שואל בענין ומשיב בהלכה: זה נגד מדת הנצח, שאינו רועה לנצח את חברו, אלא שואל בענין ומשיב בהלכה, ואינו מענין לנצח את הויולת, אלא לברר את האמת. ה. ואומר על ראשון ראשון ועל אחרון אחרון: זה נגד מדת ההוד, שהיא היפי והתון, שאינו מערב את דבריו, אלא מדבר ועונה על ראשון ראשון ועל אחרון אחרון. ו. ועל מה שלא שמע אומר לא שמעתי: זה נגד מדת הניסוד, שדרכו עובר הפל, כדגמת הצנור, ולכן על מה שלא שמע וקבל, אומר בפרוש: לא שמעתי ולא קבלתי, ואין לי מה להעביר. ז. ומודה על האמת:

זו נגד מדת המלכות, שהיא דלה ובעינה, דלית לה מגרמה כלום, ומודה על האמת אם אינו יודע. וכל זה מדרגת החכם, אשר עיניו בראשו, שהוא תמיד מסתפל על עצם עצמיות חיות

הָאֲמָת. וְחִלּוּפֵיהֶן בְּגוֹלָם:

הראשונה כי אהיה עמך. ועל השניה זהוילוף את העם ממגרים מעבדון את האלמים: ועל מה שלא שמע אומר לא שמעתי. אם פוסק דין מן הסברה מדעמו לא יאמר כך שמעתי מרצוני. ומיטש באשתי חרן כששאל מהס יעקב (בראשית כט) השלוט לו אמרו לו שלום והנה רחל כמו צאה עם האלן. כלומר זה את יודעים ואם משאל יומר הנה רחל כמו צאה עם האלן. והיא תגיד לך כי אמנת לא דענו יומר מזה:

יא שְׂבָעָה מִיַּי פְּרַעֲנוֹת בְּאֵין

לְעוֹלָם עַל שְׂבָעָה גּוֹפֵי עֲבָרָה.

מְקַצְתֵּן מְעַשְׂרֵין וּמְקַצְתֵּן אֵינֵן

מְעַשְׂרֵין, רָעַב שֶׁל בְּצֻרַת

בָּאָה, מְקַצְתֵּן רַעֲבִים וּמְקַצְתֵּן

שְׂבָעִים. גְּמָרוּ שְׂלָא לְעֵשׂוֹר,

רָעַב שֶׁל מְהוּמָה וְשֶׁל בְּצֻרַת

בָּאָה. וְשְׂלָא לְטוֹל אֶת הַחֲלָה,

רָעַב שֶׁל פְּלִיָּה בָּאָה. דְּבָר בָּא

אֶלְקוּתוֹ וְתַבְרָךְ הַמְּסַבֵּכֵת אוֹתוֹ וְאֶת כָּל הַבְּרִיאָה כְּלָה, וְלִכֵּן הוּא מוֹצֵא אֶת הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ הוּא בְּכָל פְּרָטֵי הַבְּרִיאָה, וְיֵשׁ לוֹ אֶת הַמְּדוּת הַיְּפוּת שְׂבוֹי סְפִירוֹת. וְחִלּוּפֵיהֶן בְּגוֹלָם, שְׁהוּא הַקְּסִיל בְּחֻשְׁךְ הוֹלֵךְ, וְאֵינוֹ יוֹדֵעַ וּמְרַגֵּשׁ מִי מְסַבֵּב אוֹתוֹ, כִּי מְסֻבָּב בְּחֻשְׁךְ הַכְּלִי עוֹלָם הַהוּא, וְנִדְמָה לוֹ שְׁהַכֵּל טַעַם, מְקַרָּה וּמְזַל, וְהֵבֵן לְמַעֲשָׂה.

יא שְׂבָעָה מִיַּי פְּרַעֲנוֹת בְּאֵין לְעוֹלָם עַל

שְׂבָעָה גּוֹפֵי עֲבָרָה: צְרִיף שְׂתַדַּע, אֲהוּבִי,

בְּנִי! שְׂעָקֵט לְשׁוֹן פְּרַעֲנוֹת, שְׁהוּא לְשׁוֹן פְּרַעוֹן,

כְּמוֹ פְּרִיעַת חוֹב, כִּי אִם אָדָם עוֹבֵר עַל אַחַת

מִהַשְּׂבָע עֲבֻרוֹת הָאֵל, מִמְשִׁיף דִּינִים עַל

הָעוֹלָם, וְכֵלָם סוּבְלִים כְּשִׁעוּבְרִים עֲבֻרוֹת אֵל.

מְקַצְתֵּן מְעַשְׂרֵין וּמְקַצְתֵּן אֵינֵן מְעַשְׂרֵין, רָעַב שֶׁל

בְּצֻרַת בָּאָה, מְקַצְתֵּן רַעֲבִים וּמְקַצְתֵּן שְׂבָעִים,

גְּמָרוּ וְגָמְרוּ בְּמָה שֶׁפֶן מְעַשְׂרֵין וְכֵמָה שְׂלָא

מְעַשְׂרֵין, אֵין וְגָרְמִים שְׂבָאָה בְּצֻרַת, וְאֵלוֹ הַמְּקַצְתֵּן שְׂלָא מְעַשְׂרֵין, וְזֶה שְׁהַתְּבָא הַנְּבִיא (עֲמוֹס ד, ז): "וְהַמְּטְרָתִי עַל עֵיר אֶחָת וְעַל עֵיר אַחַת לֹא אֲמַטִּיר, וְחֲלָקָה אַחַת תִּמְטֵר, וְחֲלָקָה אֲשֶׁר לֹא תִמְטֵר עֲלֶיהָ תִיבֵשׁ", וְכֵל זֶה מְדָה כְּגִיד מְדָה, מִי שְׂאֵינוֹ מְעַשֵׂר, הוּא סוּבְלֵי רַעֲבוֹן, וְמִי שְׂמַעֲשֵׂר נִמְשָׁף לוֹ שְׂבָע, וְכַעֲיֵן שְׂאֵמְרוּ חֲקָמֵינוּ הַקְּדוּשִׁים (שְׁבַת ק"ט): עֲשִׂירִים שְׂבָאָרְץ יִשְׂרָאֵל בְּמָה הֵן זֹכִינֵן? אָמַר לוֹ: בְּשִׁבְלֵי שְׂמַעֲשָׂרֵין, שְׂנַאָמַר

(דְּבָרִים יד, כב): "עֲשֵׂר תַעֲשֵׂר", עֲשֵׂר בְּשִׁבְלֵי שְׂתַתַּעֲשֵׂר.

גְּמָרוּ שְׂלָא לְעֵשׂוֹר, רָעַב שֶׁל מְהוּמָה וְשֶׁל בְּצֻרַת בָּאָה: צְרִיף שְׂתַדַּע, אֲהוּבִי, בְּנִי! אִם כְּלָם

הַחֲלִיטוּ שְׂלָא לְעֵשׂוֹר, הָרִי בָּאָה עֲלֵיהֶם בְּצֻרַת וּמְהוּמָה, שְׂבָאִים גְּיָסוֹת וּצְבָאוֹת שְׂאֵינָם

מְנִיחִים לְצַאת מְעִיר לְעִיר, כְּדִי לְהַשִּׁיג מְזוֹנוֹת, וְהֵם מְתִים בְּרָעַב בְּמִקוּמָם. וְשְׂלָא לְטוֹל אֶת הַחֲלָה,

רָעַב שֶׁל פְּלִיָּה בָּאָה: צְרִיף שְׂתַדַּע, אֲהוּבִי, בְּנִי! אִם יֵשׁ אֲנָשִׁים שְׂלָא רַק שְׁהֵם לֹא נוֹתְנִים מַעֲשָׂרוֹת,

רעב של בליה. השמים כנרנל והארץ כנמוסה: שלא נמסרו לבית דין. שלא עשו כהן דין מוכה: ועל פירות שביעית. שעושים כהן סמוכה ואין נוהגין כהן קדושה שביעית: ענוי הדין. שידועים להיכן הדין נוטה ומעכצין ואין פוסקין אוחז: עוות הדין. לזכות את החייב ולחייב את הוכאי: ועל

לְעוֹלָם עַל מִיתוֹת הָאָמוֹרוֹת
בַּתּוֹרָה שֶׁלֹּא נִמְסְרוּ לְבֵית דִּין,
וְעַל פְּרוֹת שְׁבִיעִית. הֶרְבַּ בָּאָה
לְעוֹלָם עַל עֲנוּי הַדִּין, וְעַל עֲוֹת הַדִּין, וְעַל הַמּוֹרִים

לְבֵית דִּין וְעַל פְּרוֹת שְׁבִיעִית: צָרִיף שֶׁתַּדַּע, אֲהוּבִי, בְּנִי! אִם אַחַד חָטָא כְּחָטָא שְׁבֵית־דִּין שֶׁל מִטָּה אֵינוֹ יְכוּל לְהַעֲנִישׁוֹ, כְּגוֹן חָטָא שֶׁעָנְשׁוּ בְּרַת אוֹ מִיתָה בִּיְדֵי שָׁמַיִם, שֶׁזֶה דְּבָר שֶׁאֵינוֹ נִמְסָר בְּיָדָם שֶׁל בֵּית־דִּין שֶׁל מִטָּה, הָרִי זֶה בָּא עָלָיו דְּבָר, שֶׁהִיא מִיתָה מִשָּׁה שֶׁלֹּא תֵּאָר לְעֲצֻמוֹ, וְכֵן מִי שֶׁאֵינוֹ מְחַזֵּק שְׁבִיעִית, וְאִף אַחַד אֵינוֹ יוֹדֵעַ מִזֶּה, הוּא מְקַבֵּל עֲנֵשׁ מִן הַשָּׁמַיִם.

הֶרְבַּ בָּאָה לְעוֹלָם עַל עֲנוּי הַדִּין, וְעַל עֲוֹת הַדִּין, וְעַל הַמּוֹרִים בַּתּוֹרָה שֶׁלֹּא כִּהְלָכָה: צָרִיף שֶׁתַּדַּע, אֲהוּבִי, בְּנִי! אֲשֶׁר כָּל הַצְּרוֹת שְׁקוֹרוֹת בְּעוֹלָם, זֶה רַק מִחֲמַת שְׁלוּחֵי הַסֵּמ"ךְ־מ"ם, שֶׁשָּׁתַל בְּכָל מְקוֹם מְנַהֲיִיגִים וְרַבָּנִים מְשֻׁלוֹ, שֶׁהֵם מַעֲנִים אֶת הַדִּין וּמַעֲזוּתִים אוֹתוֹ, וּמוֹרִים בַּתּוֹרָה שֶׁלֹּא כִּהְלָכָה. וְזוֹ הַצְּרָה הִכִּי גְדוֹלָה, כִּי עַם יִשְׂרָאֵל יָדְעוּ מֵאִז וּמִמֵּימֵי, אֲשֶׁר צָרִיכִים מֵאִז לְכַבֵּד אֶת תַּלְמִידֵי תַּנְמִי, יְרֵאֵי הַשֵּׁם וְחוֹשְׁבֵי שָׁמַיִם, וּכְבוֹד הַרַבָּנִים מֵאִז מֵאִז תִּשׁוּב, כִּי הֵם לוֹמְרֵי תוֹרָה וּמְנַהֲיֵי יִשְׂרָאֵל, הַעוֹמְדִים בַּפְּרָץ, וּמוֹסְרִים אֶת נַפְשָׁם בְּעִבּוֹר קִיּוֹם הַתּוֹרָה, שֶׁמְלַמְדִים תוֹרָה לְעַם יִשְׂרָאֵל, וְהֵם סוֹמְרִים לְנִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל, שֶׁיִּקְיָמוּ אֶת הַתּוֹרָה בְּמִסִּירוֹת נֶפֶשׁ הִכִּי גְדוֹלָה, וְיִהְיוּ בְּדָלִים לְגַמְרֵי הַמְהַרְשָׁעִים הַמֵּינִים וְהַכּוֹפְרִים הָאֲפִיקוֹרְסִים, אֲכָל הַסֵּמ"ךְ־מ"ם מֵצֵא לְעֲצֻמוֹ עֲצָה, שֶׁהֵקִים יְצַנְגִים מִטַּעַם, וְהֵם אֲשֶׁר עוֹשִׂים אֶת כָּל הַחֲרָבָה, וְעַל יָדָם מַעֲבִירִים אֶת גִּשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל הַתְּמִימִים עַל הַדָּת, וּמַחֲדִירִים בָּהֶם רַבִּיוֹנוֹת שֶׁל כְּפִירוֹת וְאֲפִיקוֹרְסוֹת, דְּעוֹת נַפְסוֹת וְדַבְרֵי מִינוֹת, שֶׁמֵּאִז נִמְשָׁךְ הָאָדָם אַחֵר זֶה, כְּמֵאֲמָרָם ו'ל (עֲבוֹדָה זָרָה כו:), שֶׁאֵינוֹ מִינוֹת דְּמִשְׁכָּא, דְּאֲתִי לְמִמְשָׁךְ בַּתְּרִיחוֹ, וְקָשָׁה מֵאִז מֵאִז לְהַכְחִיץ מִי בְּאֲמַת מַצַּד הַקִּנְיָשָׁה, וּמִי בְּאֲמַת מַצַּד הַשְּׂמָאָה, שֶׁזֶה הַנְּסִינִין הִכִּי גְדוֹל, בְּדוֹר הָאֶחָדוֹן הַזֶּה, שֶׁהַסֵּמ"ךְ־מ"ם מִתְפַּשֵּׁט בְּעוֹלָם עִם כְּפִירוֹת וְאֲפִיקוֹרְסוֹת וְדְעוֹת נַפְסוֹת, וְהֵקִים רַבָּנִים מְשֻׁלוֹ, אֲשֶׁר עָלִיהֶם אֲמָרוּ בַּיָּהָר (נִשָּׂא קַח:): (שְׁמוּאֵל א' ב, ט): "וַיִּרְשָׁעִים בַּחֲשׂוֹן יְדִמוֹ", אֵינוֹן עֲרַבְרֹב, וּבִגְזִין דָּא אֲמַר וּבִיּאָה עָלֵיהֶם (יִחְזַקְאֵל יג, ט): "וְאֵל אֲדַמְתָּ יִשְׂרָאֵל לֹא יָבֹאוּ", אֲמַר אֲלֵיהֶם רַעֲנָא מִהִמְנָא, הָא שְׁעַתָּא אִיהִי לְסַלְקָא אִיהִי לְעִילָא (אֲלֵיהֶם הִבְיָא אֲמַר אֵל הַרְעִנָא מִהִמְנָא, הָרִי הַרְעִי שְׁעַת רַעְוִן לְעִלוֹת לְמַעְלָה לְעוֹרֵר אֶת הַגְּאֻלָּה), בְּאוּמָאָה אִימָא אֲנָתְךָ (וְלָכֵן בְּשׁוֹבְעָה אֲנִי מִבְּקָשׁ אוֹתְךָ, שֶׁשִּׁפְּעִיב אוֹתִי לְעִלוֹת לְמַעְלָה), וְהָא בְּגִינְךָ אֲנָא בְּעִי לְסַלְקָא (כִּי בְּשִׁבְלִי הַצַּעַר הַגְּדוֹל שֶׁלְּךָ אֲנִי רוֹצֵה לְעִלוֹת לְמַעְלָה לְמַה אֶת הַגְּאֻלָּה), דְּהִיבִי לִיֶּה קִדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא רְשׁוֹ לְאֲתַגְלִיָּא לָךְ בְּבֵית אֶסְרוּרִים דִּילְךָ (כִּי הַקְּרוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא גִמְלֵן לִי רְשׁוֹת לְהַתְגַּלּוֹת אֲלֵיךְ בְּבֵית הָאֶסְרוּרִים שֶׁאַתָּה נִמְצָא), כִּי מִשָּׁה רַבְּנֵי נִמְצָא בַּתּוֹף הַתּוֹרָה וּבַתּוֹף הַמְּצוּוֹת, וְכַמּוֹבָא בְּדַבְרֵי רַבְּנֵי ו'ל (לוֹשִׁי מִיּוֹמֵהוּ, חֶלֶק ב, סִימָן כו), שֶׁמִּשָּׁה רַבְּנֵי נִמְצָא בְּכָל אִיבָר וְאִיבָר, וּמַעוֹרָר אוֹתוֹ לְעִשׂוֹת מַצְוָה עִם הָאִיבָר הַזֶּה, וּמִחֲמַת שֶׁבְּנֵי אָדָם לֹא שׁוּמְעִים אֶת קוֹלוֹ שֶׁל מִשָּׁה, כִּי נִתְקַּים אֲצֵלָם (וְשִׁעְיָה

הַעֲרִיב גַּעֲשִׂים רוּעִים עַל עַם יִשְׂרָאֵל, שֶׁהֵם צִאֲנוּ שֶׁל הַקְדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, כִּי הֵם מְמַנִּים אֶת עֲצָמָם מְמַנְהֵיגִים עֲלֵיהֶם, דְּאִתְמַר בְּהוּ (שְׁנַאֲמַר עֲלֵיהֶם) (תְּחִיבָא לֵד, לֵא): "וְאִתְּמַן צִאֲנִי צִאֲן מְרַעֲיָי אֲנִים אֲמִים", וְלִית לֹון יְכַלֵּת לְמַעֲבַד טִיבּוּ עִם תְּלַמִּיד חֶקֶם (וְהֵם) לֹא יְכֻלִּים לְעֲשׂוֹת חֶסֶד וְטוֹב עִם הַתְּלַמִּידֵי חֶקֶמִים הָאֲמִתִּים), וְאֲנָשֵׁי חֵיל וְרָאִי חֶטָא מְסַבְבִּים מַעִיר לְעִיר וְלֹא יִחַנְגּוּ (וְרָאִין מִי שְׁיַרְחִם עֲלֵיהֶם וְיִחַנְגּוּ, וְרָאִה לְהֵם אֶת פְּגִיחָם), וּמְחַרְמִין עֲרִיבֵי בִינֵיהוּ, וְלֹא יִהְיִין לֹון בְּאִתְרֵין סְגִיאִין, אֲלֵא דְבָר קְצוּב דְּלֵא יְהֵא תְּקוּמָה וְנִפְּלִיּוּ דְּלֵהוּן, וְאִפְּלוּ חֵי שְׂעָה (שֶׁהַרְשָׁעִים הַעֲרִיבֵי מְחַרְמִים אֶת אֲנָשֵׁי קְהִילָתָם, אִם יְבֹאוּ תְּלַמִּידֵי חֶקֶמִים אֲמִתִּים לְבַקָּשׁ צְדָקָה, שְׂלֵא יִתְּנוּ לְהֵם אֲלֵא דְבָר פְּעוּט, וְלֹא נוֹחָגִים רְשׁוֹת לְקַבֵּץ מִבְּעֵלֵי בְּתִים עֲשִׂירִים, כְּדִי שְׂלֵא תִּהְיֶה לְהֵם תְּקוּמָה אִפְּלוּ לְצָרְכֵי חֵי שְׂעָה, וּכְמוּ שְׂרֹאִים אֶת זֶה בְּחוּשׁ, מַה שְׂקוּהָ הַיּוֹם בֵּין אֵלוּ הַפְּגַנְהִיגִים שֶׁל שְׂקָר, שְׂקָרִינִים, רַמְאִים, צְיֹוּעִים, שְׂלֵא נוֹחָגִים לְתַת צְדָקָה לְתַלְמִידֵי חֶקֶמִים אֲמִתִּים), וְכַל חֶקֶמִים וְאֲנָשֵׁי חֵיל וְרָאִי חֶטָא בְּצִעְרָא בְּדוּחָקָא בִּיגוּנָא תְּשִׁיבִין כְּכֻלְבִּים (וְכַל אֵלוּ הַחֶקֶמִים אֲמִתִּים יְרָאִי הַשָּׁם, הֵם נִמְצְאִים בְּצִעַר וּבְדוּחָק, וְנִחְשָׁבִים כְּמוֹ כְּלָבִים בְּעִינֵי הַעֲרִיבֵי, שְׂעֲלֵיהֶם נֶאֱמַר (איכה ד, כ): "בְּנִים הַמְּסֻלָּאִים בְּפִוּ אֵיכָה נִחְשָׁבוּ לְנֹכְלֵי חֲרָשׁ בְּרֹאשׁ כָּל חוּצוֹת"). דְּלֵא אֲשַׁבְּחוּ אֲכֻסְנָא בִּינֵיהוּ (שְׂלֵא מוֹצְאִים אִפְּלוּ אֲכֻסְנִיָּה הֵיכֵן לְנוּחַ) וְאִינוּן עֲרִיבֵי (וְאֵלוּ הַעֲרִיבֵי הַרְשָׁעִים אֲרוּרִים), אִינוּן עֲתִירִין בְּשִׁלְוָה בְּחֶדְוָא בְּלֵא צִעְרָא וְכֻלָּא יְגוּנָא כְּלָל (הֵם עֲשִׂירִים וְנִמְצְאִים בְּשִׁלְוָה, בְּשִׁמְחָה, בְּלֵא צִעַר וְיְגוּן כְּלָל), וְזֻלְגִין מְאִירֵי שְׂחַד דְּאִינוּן דְּגִין רִישֵׁי עַמָּא (הֵם גְּזֻלְגִים וְלוֹקְחִים שְׂחַד, וְהֵם גַּעֲשׂוּ דְּגִים וְרָאִשֵׁי הַעָם, וְעֲלֵיהֶם נֶאֱמַר (בראשית ה, א): "כִּי מִלְּאָה הֲרָצָן חֶמֶס מִפְּגִיחָם"), עֲלֵיהֶם אִתְּמַר (עֲלֵיהֶם נֶאֱמַר (איכה א, ח): "הֵיוּ צְרִיָּה

נֵא, כֵּא): "וְיִשְׁכַּרְתּוּ וְלֹא מִיַּיִן", וְיִמְאַחַר שְׂאִין שׁוֹמְעִים אוֹתוֹ, הוּא כְּדָגְמַת אֲחִיד שִׁיּוֹשֵׁב בְּבֵית הָאֲסוּרִים, כִּי מְצִטְעַר בְּצִעְרָן שֶׁל יִשְׂרָאֵל, שְׂאִינִם שׁוֹמְעִים אֶת קוּלוֹ. בְּקַבְוָה דִּילָךְ (וּבְקַבְוָה שְׂלָךְ, כִּי נִדְמָה כְּאֵלוּ קַבּוּר כְּבֵר, וְרָאִין שְׂפַתְוֵיהוּ דּוּבְבוֹת), וְלְמַעֲבַד עַמָּךְ טִיבּוּ (וְלְעֲשׂוֹת עַמָּךְ טוֹב וְחֶסֶד, לְקַרְבּ וְלִמְהַר אֶת הַגְּאֻלָּה) דְּאִתְּמַר מְחַלְל בְּחוּבִין דְּעַמָּא (לְפִי שְׂאֵתָה מְחַלְל מְעוּנוֹת עִם יִשְׂרָאֵל, הוּא מְצִטְעַר בְּצִעְרָם), הֵרָא הוּא דְּכַתִּיב (ישעיה נג, ה): "וְהוּא מְחַלְל מִפְּשַׁעֵינוּ", אֲמַר לִיה רִעֵא מְהִימָנָא (לְאֵלֵיהוּ הַנְּבִיא) בְּאוּמָאָה עֲלֵךְ בְּשַׁמָּא דְּהַנְּרִיָּה (אֲנִי מְשַׁבֵּעַ אוֹתָךְ בְּשֵׁם הַנְּרִיָּה בְּרוּךְ הוּא) לֹא תִּתְּמַר בְּכָל יְכַלְתָּךְ (שְׂלֵא תִּתְּמַר לְעוֹרַר אֶת הַגְּאֻלָּה בְּכָל כְּחַךְ), דְּהֵא אֲנָא בְּצִעְרָא סְגִי (כִּי אֲנִי נִמְצָא בְּצִעַר גְּדוֹל מְאֹד, שְׂלֵא שׁוֹמְעִים אוֹתִי נְשִׁמוֹת יִשְׂרָאֵל מֵרַב הַצְּרוּת שְׁעוּבוֹת עֲלֵיהֶם) וְעֲלֵי נֶאֱמַר (שְׂמוֹת ב, י): "וְיִפֹּן כַּה נֹכַח, וְרָא כִּי אִין אִישׁ" עוֹרַר לִי לְאִפְקָא לִי מֵהֵא צִעְרָא (אִין מִי שְׂמַעוֹר לִי לְצִאֲתַת מֵהַצְּרָה הַזֹּאת, שְׂאִי נִמְצָא שָׁם), בְּהֵא קַבּוּהָ (מֵהַקְּבֵר) שְׁנֹקְרַתִּי בּוּ שְׂהִיּוּ שְׂפַתְוֵיהוּ דּוּבְבוֹת), דְּאִתְּמַר עֲלֵי (ישעיה נג, ט): "וְיִתְּמַן אֶת רְשָׁעִים קַבּוּר", וְלֹא אֲשַׁתְּמוּדְעוּן בִּי (וְאֵךְ אֲחִיד לֹא מִפִּיר אוֹתִי), וְאֲנִי תְּשִׁיב בְּעִינֵיהוּ בֵּין עֲרִיבֵי רְשָׁעִיא (אֲנִי תְּשׁוּב בְּעִינֵיהֶם שֶׁל הַעֲרִיבֵי הַרְשָׁעִים) כְּכֻלְבּ מַת דְּסַרְח בִּינֵיהוּ (כְּמוֹ כְּלָב מַת שְׁנֹסְרַח בִּינֵיהֶם) דְּחֻקְמַת סוֹפְרִים תְּסַרְח בִּינֵיהוּ (כִּי כְּשִׁיתְּגַבְּרוּ וְיִחְפְּשׁוּ הַעֲרִיבֵי הַפְּגַנְהִיגִים שֶׁל שְׂקָר, אֲזַ מְחַקְסִים מַה שְׂאֲמָרוּ (סוֹטָה מ, ט): וְחֻקְמוֹת סוֹפְרִים תְּסַרְח, וְרָאִי חֶטָא יִמְאָסוּ, וְהֶאֱמַת תְּהֵא נְעַדְרַת), כְּכֻל קַרְתָּא וְנַרְתָּא וְכֻל אֲחַר דִּישְׂרָאֵל מִפְּתָרִין בִּינֵיהוּ בֵּין מְלָכוּת (כְּכֻל עִיר וְעִיר וְכֻל מְקוֹם וְמְקוֹם שְׁעִם יִשְׂרָאֵל מִפְּתָרִים בִּינֵיהֶם, מַה קִּרְוָה עִם הַעֲרִיבֵי הַחֵלּוּזִים) וְאִתְּהַרּוּ אִינוּן עֲרִיבֵי רִעִין עַל יִשְׂרָאֵל עֲנָא דְּקַדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, (אֵלוּ הַרְשָׁעִים

המורים בתורה שלא כהלכה. לאסור את המומר ולהמיר את האסור: שבועת שוא. לנטלה שלא לזכות: חלול השם. העובר עזירה צפרהסוף זכר רמה. אי נמי שזני אדם רואים ולומדים ממעשיו: ועל

בתורה שלא כהלכה: חיה רעה באה לעולם על שבועת שוא, ועל חלול השם. גלות באה לעולם

שלכם מתגלה על ידי שמעונין את הדין ומעוותים את הדין, ומורים בתורה שלא כהלכה, ועל ידי זה נקא העליון להעביר על הדת את רב מנין ובנין ממשמות ישראל, ובפרט את כל אחינו בני ישראל מעדות המזרח, שהם חמימים גדולים, וחושבים שכל מה שאלו הרע-בנים אומרים, זה קדש קדשים, כי זו הסמכות הכי גדולה, ולא הבינו, שהם חבורה של גבאים וגזלנים, בעלי שחד, ומטעים את נשמות ישראל, וכל מי שרק נהנה מהם, שהוא רב מטעים, ומקבל את משפחתו מהם, הוא כבר משהד. ובאמת מי שעינים אמתיות לו, רואה מה הם, הרי הם פופרים בעקר, ועוקרים את עקרי האמונה מכלל נשמות ישראל, כגון: שבת, טהרת המשפחה, ציצית, תפילין, זקן ופאות וכו', ומפסמים טרפות ויבלות את נשמות ישראל, בשר החזיר והשפנים וכו', וחסין כפסח וכו', וכו', ממש עוקרים את כל התורה בלה, ולמה הם צריכים רבנים, הלא אין מאמינים בשום דבר? אין זה כי אי אפשר להעביר על הדת, ובפרט מהמוזעם נשמות ישראל התמימים ובפרט עדות המזרח, אשר שהם מאד מכבדים רבנים, אלא כשבאים בדמות רבנים, אז בלם מאמינים להם, כי אם 'כבוד הרב' אמר, זה בנדיב קדש קדשים. ולצערו הרב, בלי צנות הוא העליון להעביר את רב מנין ובנין כלל ישראל מהדת, ונמנא לישבון. ולכן הן הן הגורמים שחרב באה לעולם, ונשפך דם ישראל פמים. ובכך אמרו חכמינו הקדושים (שבת קלט): תנאי, רבי יוסי בן אליעזר אומר, אם ראית דוד שצרות רבות באות עליי, צא ובדק בנדיב ישראל, שכל פושענות שבאה לעולם לא באה אלא בשביל נדיב ישראל, שגאמר (מכא ג, ט): "שמעו נא זאת ראשי בית יעקב וקציני בית ישראל המחעבים משפט, ואת כל הישרה יעקשו, בנה ציון בדרמים וירושלים בעולה, ראשיה בשחד יושפטו וכהנה במחיר יורו ונביאיה בכסף יקסמו ועל ה' ישעוני" וגו', ולכן צריכים הרבה לבקש את הקדוש ברוך הוא, שלא יתפס בפרשתם השמאה, אלא לזכות לאמונה ברוחה ומזכרת, ולא ימשך אחר הערב רב, על זה צריכים הרבה תפלות ורחמי שמים מרבים.

חיה רעה באה לעולם על שבועת שוא, ועל חלול השם: צריך שתדע, אהובי, בני! אשר מה שעם ישראל סובלים מחיות רעות, חיות טרף, חיות ההולכות על שפים, זה רק מתמת הרע-בנים הרשעים האורורים, אשר מעוותים את הדין, ומכריחים להשבע שבועות שוא, וגורמים חלול השם בהתנהגותם, כי הם קלים וריקים ופוחזים, ולא אכפת להם מהחטוי ומחשבותיהם ומשפחתם המשפחה, ומשאר ענינים שפיהרות, וכמו שבעיני ראיתי רשע מתפסם בכבדאל, חיה רעה והולך על שפים, אשר מאז שנבנסתי לגור שם, הוא מתנהג עם כל הקהלה שלנו כחיה רעה, חיה טורפת, ואף שכבר הלכנו עמו לדין תורה, עדין גורם לנו צרות צרורות, וסוחב אותנו אל ערפאות, שמכריחים אותנו להשבע שבועת שוא ונשקר, וגורם לנו הפסדים במוון, ובכך מבאר

בשְׁלֹחַן עָרוֹף (חשו משפט, סימן כו, סעיף א'): אָסוּר לְדוֹן בְּפָנָי דַּיְנֵי עֲכוּמִים וּבְעִרְכָּאוֹת שְׁלֹהֶם, פְּרוּשׁ: מוֹשֵׁב הַקְּבוּעַ לְשָׂרִים לְדוֹן בּוֹ, אָפְלוּ בְּדִין שְׂדָנִים כְּדֵינֵי יִשְׂרָאֵל, וְאָפְלוּ נִתְרָצוּ שֹׁנֵי בְּעָלֵי דַיְנִים לְדוֹן בְּפָנֵיהֶם — אָסוּר, וְכָל הַבָּא לְדוֹן בְּפָנֵיהֶם, הָרִי זֶה רָשָׁע, וְכֵאלוֹ חֲרָף וְגִדְף וְהָרִים יָד בַּחֲרֻת מִשֶּׁה רַבְּנּוּ, עֲלֵיו הַשְּׁלוֹם. הַנֶּהָ: וְגַם בְּיַד בֵּית־דִּין לְנִדְוֹת וּלְהַחְרִימוֹ, עַד שֶׁסֹּלֵק יָד עֲכוּמִים מִעַל חֲבָרוֹ (מִהָרַ"ק שְׁדֵשׁ קַנְדו), וְכֵן מִתְרוּמֵינן הַמִּתְרוּק בְּיַד הַהוֹלֵךְ לַפְּנֵי עֲכוּמִים (ריב"ש, סימן קב), וְאָפְלוּ

אִינוּ דָן לַפְּנֵי עֲכוּמִים, רַק שְׂכּוּפָהוּ עַל־יְדֵי עֲכוּמִים שְׂעִמְדוֹ עִמּוֹ לְדִין יִשְׂרָאֵל, כִּי אֵינוֹ מִתְחַזֵּק עַל הַעֲמוּד (מְרֻבֵּי בְּרַח הַבּוֹל קַמָּא); וְכָל זֶה נֶאֱמַר אָפְלוּ עַל סֵתֶם יְהוּדֵי עַם הָאֶרֶץ, שְׂאָסוּר לְמַסֵּר אֶת חֲבָרוֹ וְלִקְחַת אוֹתוֹ לְעִרְכָּאוֹת שֶׁל דַּיְנֵי עֲכוּמִים, עַל אַחַת פְּמָה בְּאֵין עָרָךְ כָּלָל, כְּשֶׁאֲחָד שֶׁנִּמְקָא "וּב", שֶׁהוּא מוֹסֵר וּמְלַשֵּׁן וְלוֹקֵחַ אֶל עִרְכָּאוֹת, שְׂמַחֲכִים שֶׁם שְׂבוּעוֹת שָׂאָ, וְגוֹרֵם חִלּוּל הַשֵּׁם בַּהֲתַנְּהוּתוֹ, שֶׁהוּא לוֹחֵם נֶגְדַּ הַתְּהֻרוֹת כְּאֲחַד הַרְשָׁעִים הַגְּרוּעִים בְּיִתְרוֹ שְׂבָאֲמוֹת, וְלֹא בְּחֻמֵּם שֶׁבִּשְׂבִיל רָשָׁע כְּזֶה סוֹכְלִים מִה שְׂסוֹכְלִים, אֲשֶׁר הוּא וּמְרַעֲיוֹ הֵם חַיּוֹת רְעוּת, חַיּוֹת טוֹרְפוֹת, מוֹסְרִים וּמְלַשְׁיָנִים, שְׂמַהֵם בְּאִים כָּל הַצְּרוֹת וְהַדַּיְנִים, אֲשֶׁרֵי מִי שְׂפּוֹקֵחַ אֶת עֵינָיו, וְרוֹאֵה וּמַתְּבוּגֵן הַיֵּטֵב מִה קוֹרֵה בְּקַהֲלָה הַקְּדוּשָׁה וּבְנֵאֵל, אֲשֶׁר יֵשׁ שֶׁם רָשָׁע אֲרוּר, שְׂמָא מְטָמָא, חַיָּה רָעָה הַמְהַלֵּךְ עַל שְׂפִים, שְׂגוֹרֵם רְעוּת רְבוּת לְיִרְאֵי הַשֵּׁם וּלְחֹשְׁבֵי שְׂמוֹ, עַל־יְדֵי מַסִּירוֹתָיו שְׂמוֹסֵר אוֹתָם לְמַלְכוּת עַל לֹא דְבָר, וְעוֹשֶׂה שְׂחוֹק וְלִיִּצְנוּת מִכָּל הַתְּהֻרוֹת, ה' יִשְׁמְרֵנוּ מִמֶּנּוּ.

גְּלוּת בְּאֵה לְעוֹלָם עַל עוֹבְדֵי עֲבוּדָה זָרָה, וְעַל גְּלוֹי עֲרִיזוֹת, וְעַל שְׂפִיכוֹת דָּמִים, וְעַל הַשְּׂמִטָּה הָאֶרֶץ: צָרִיךְ שְׂתַדַּע, אֲהוּבֵי, בְּנֵי! אֲשֶׁר רַבְּנּוּ וְ"ל אָמַר (לְקוּטִי־מְזוּבְרֵי, חֶלֶק א', סִימָן ז'), שְׂעַקֵּר הַגְּלוּת אִינוּ אֵלָּא בְּשִׁבִיל חִסְרוֹן אֲמוּנָה, כִּי הַפְּאָמִין הָאֲמִתִּי, שְׂמָאֲמִין אֲשֶׁר אֵין בְּלִעְדוֹ יִתְבַּרֵּךְ כָּלָל, לֹא שֶׁיֵּךְ אֲצִלוֹ גְּלוּת, כִּי בְּכָל מְקוֹם שִׁיחֶיָּה, שֶׁם מוּצָא אֶת הַקְּדוּשָׁה־בְּרוּךְ־הוּא, וְאָמַר רַבְּנּוּ וְ"ל (לְקוּטִי־מְזוּבְרֵי, חֶלֶק ב', סִימָן סב) בְּשֶׁם הַבְּעַל־שֵׁם־טוֹב הַקְּדוּשׁ זִי"ע עַל פְּסוּק (דְּבָרִים י"א, טו): "וְסִרְתֶּם וּבַעֲדִתֶם אֱלֹהִים אֲחֵרִים", שְׂחַמְכֶּךָ כְּשֶׁפָּרִים מִהֶשֶׁם יִתְבַּרֵּךְ, הוּא בְּחַיִּית עֲבוּדָה זָרָה. נִמְצָא, כְּשֶׁאֲחָד פּוֹגֵם בְּאֲמוּנָה, הוּא צָרִיךְ לְלַכֵּת בְּגְלוּת, שְׂעָה עַל עוֹבְדֵי עֲבוּדָה זָרָה. וְכֵן אָמַר רַבְּנּוּ וְ"ל (לְקוּטִי־מְזוּבְרֵי, חֶלֶק א', סִימָן לא), שְׂעַל־יְדֵי פְּגַם הַבְּרִית, יֵשׁ לוֹ צְרוּת בְּדָרְךָ שְׂעָה בְּחַיִּית גְּלוּת, שְׂאָדָם מְכָרָה לְלַכֵּת עַד וְגַד בְּגְלוּת, שְׂעָה וְעַל גְּלוֹי עֲרִיזוֹת. וְכֵן כְּשֶׁאֲחָד שׁוֹפֵךְ דָּמִים, וּמְחַרֵּף וּמְבַהֵךְ בְּנֵי אָדָם, עַל זֶה אָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוּשִׁים (בְּבֵא מִצְטָא נח): כָּל הַמְּלַכִּין פְּנֵי חֲבָרוֹ בְּרַבִּים כְּאֵלוֹ שׁוֹפֵךְ דָּמִים. אָמַר לִיָּה, שְׂפִיר קָא אֲמַרְתָּ, דְּתוּנָא לִיָּה דְאֵזִיל סוּמְקָא וְאָתִי חוּרָא; וּבִשְׂבִיל זֶה הוּא צָרִיךְ לְלַכֵּת בְּגְלוּת, שְׂעָה וְעַל שְׂפִיכוֹת דָּמִים, וְדָבָר זֶה מֵאֵד מְצוּי אֲצֵל בְּנֵי־אָדָם, שְׂאָחָד מְחַרֵּף וּמְגַדְף אֶת הַעֲזוּלָּה, אֲשֶׁר זֶה מְמַשׁ שְׂפִיכוֹת דָּמִים, וְאֲחֵרִיכֶךָ הוּא צָרִיךְ לְהִסְתַּוְּבַב עַד וְגַד בְּגְלוּת, כְּמוֹ שְׂנֵאֲמַר בְּקִין שְׂהוּרָג אֶת הַבֵּל (בְּרַאשִׁית ה', יב): "וְעַד וְגַד תְּהִיָּה בְּאֶרֶץ". וְעַל הַשְּׂמִטָּה הָאֶרֶץ, שְׂאֵינֵם מְקַזְּמִים אֶת מְצוֹת הַתְּלוּיּוֹת בְּאֶרֶץ, עַל־יְדֵי־זֶה לְכַסּוֹף מְגֻרְשִׁים אוֹתָם מִיִּשְׂרָאֵל, כְּמוֹ שְׂכְּתוּב (וַיְגַרְא יוֹ, כה): "וְתִקְיָא הָאֶרֶץ אֶת יוֹשְׁבֵיהֶּ"; כִּי אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל אֵינָה יְכוּלָּה לְסַבֵּל עוֹבְדֵי עֲבָרָה, וּבְכַרְט מִי שְׂאִינוּ מְקַיֵּם מְצוֹת שְׂמִיטָה, לְכַסּוֹף נִתְדַלְדֵּל וּמֵאֲבָד אֶת פְּרֻנְסוֹתוֹ. וְלָכֵן, אֲהוּבֵי, בְּנֵי! צְרִיכִים לְהִזְהַר מֵאֵד מֵאֵד לְהַתְּחַזֵּק בְּאֲמוּנָה פְּשוּטָה בּוֹ יִתְבַּרֵּךְ, לִידַע וּלְהוֹדִיעַ וּלְהַנְדִּיעַ, שְׂהַכֵּל לְכָל אֲלֻלוֹת גְּמוּרָה הוּא, וְהוּא יִתְבַּרֵּךְ מִחֵיהּ וּמְהִנָּה וּמְקַיֵּם אֶת כָּל הַבְּרָאָה פְּלֵה, וְדָבָר גְּדוֹל דְּבָר

שמטת הארץ. שמרטיס חורטיס זשניעית: יב מפני מעשר עני שבשלישית. זנמקוס מעשר שני זמפריטיס זשאר טיטס של זמטה. זשליטיס זכשטיס מפריטין מעשר עני: גדל

מתנות עניים. לקטן זמחה וזפאה פרט ועוללות: יג שלי שלי ושלך שלך. איני רוזה להזטוק וזולאי טלל זמטה

יב בארבעה פרקים הדבר מתרבה. ברביעית, ובשביעית ובמוצאי שביעית ומפני מעשר עני שבשלישית.

יג ארבע מדות באדם. האומר שלי שלי ושלך

שנה בקלל שפיקוח דמים, ואם גר בארץ ישראל, שיראה לקיים את כל המצוות התלויות בארץ, על ידיה נכון לבו יהיה בטוח, שאף פעם לא ילך בגלות, אלא תמיד יהיה תקדוש ברוך הוא עמו. וכל זה, אהובי, בני! הוא מוסר השכל למה אצטוו רואים שעובר פראניות על העולם, וכלם

שוואלים: על מה זה ולמה זה תקדוש ברוך הוא עושה לנו דבר זה? ! ולכן צריכים לפשפש במעשיו, אם אין בידו או בידי אחרים אחד משבעה גופי עברות שמונה כאן. כי כבר אמרו בתמינו תקדושים (ברכות ט:): מי חשד קרשא בריך הוא דעביד דינא בלא דינא? ! ולכן צריכים לבקש רחמים רבים, שלא יהיה לו חלק בשבעה גופי עברות אלו, שלא ימשיך פראניות בעולם, ועל זה צריכים הרבה להתפלל אל תקדוש ברוך הוא, שלא יתפס בצון אחרים, ולא תהיה לו שום שכיחות אל רשעים ההולכים כנגדו יתברך, והבן למעשה.

יב הדבר מתרבה: צריך שתדע, אהובי, בני! כשאדם מבטל מצות שביעית ומעשרות, וכן מתנות עניים, שאינו נותן מה שמגיע להם, על ידיה כא על האדם דבר של מיתה משנה, כי להפך, אם האדם נותן מעשרות, מתברך ממנו יתברך, כמאמרם ו"ל (שמות נב, פרשה מא, סימן א): גדול כחן של מוצאי מעשרות, שהן הופכין את הקללה לברכה; ואמרו (במדבר נב, פרשה יב, סימן א): אברהם הפריש מעשר תחלה, שצאמר (בראשית יד, ט): "ויתן לו מעשר מכל", והקנה לו תקדוש ברוך הוא שמים וארץ וכו', וכן הנהיר תקדוש ברוך הוא את ישראל, שאם יעשרו תבואתם, ירבעם בעשר, שצאמר (דברים יד, כב): "עשר תעשרו וגו', עשר תשבילי שתתעשר; וכן אמרו (דברים נב, פרשה ד, סימן י'): האדם הזה כשנבדק ומפריש מעשרותיו כראוי, מרחיבין לו את אבולו, הגי לפי מתנתו מרחיבין לה. הגי שלך לפניך, כשאדם מבטל שביעית, הקללה והמארה נכנסות בתבואתו. וכן אם אינו נותן מתנת העני, נענש על זה. ולכן צריכים מאד להזהר במצות שביעית, ולא כמו שתדשים מקורב באו, שרוצים לכתל לגמרי את מצות שביעית, רחמנא לישוכן, וילעקרה לגמרי, על ידי התרי שוא, וכן צריכים לתת מתנת עני, ועל ידיה יתברך מפוען הברכות, והבן למעשה.

יג ארבע מדות באדם: צריך שתדע, שיש ארבעה סוגי בני אדם, אשר כל אחד יש לו מדה

אֶחָת, וְאֵין מִדָּה זוֹ הוֹמָה לְמִדָּה זוֹ: הָאוֹמֵר
 שְׁלִי שְׁלִי וְשִׁלְךָ שְׁלְךָ, זוֹ מִדָּה בִּינׁוּנִית; הֵינּוּ
 שְׂאֵחָד אֵינוֹ רוֹצֵה לְהִתְעַבֵּר עִם הַזּוֹלָת, וְלֹא
 אֶכְפֵּת לוֹ מִה קוֹרֶה עִם הַזּוֹלָת, אֲלֵא הוֹאֵג רַק
 לְעִצְמוֹ, זוֹ מִדָּה בִּינׁוּנִית,
 כְּעֵין שְׂאֵמְרוּ חֲכָמֵינוּ
 הַקְּדוּשִׁים (ערוכה ג):
 קִרְבָּא דְבִי שְׂתַפִּי לֹא
 חֲמִימָא וְלֹא אֶרְיָא; כְּעֵין
 בִּינׁוּנִי — לֹא טוֹב וְלֹא
 רַע, לֹא חֲכָם וְלֹא שׂוֹטָה,
 אֲלֵא לְדַבְּרוֹ, וְיֵשׁ אוֹמְרִים

אומי: ויש אומרים זו מדת סדום. קרוב הדבר לנא
 לדי מדת סדום שממוך שהוא רגיל בכך אפילו דבר
 שמצדו נהנה והוא אינו חסר לא יראה להננות את
 מצדו. וזו היתה מדת סדום שהיו מתכוונים לננות
 הרגל מצנייהם אף על פי
 שהיתה הארץ רחבה ימים
 לפניהם ולא היו חסרים כלום:
 שלי שלך ושליך שלי עם
 הארץ. שנהנה ומהנה בשוה.
 וחור ישובה של הארץ. אבל
 אינו יודע קולא דכמי (משלי
 ט) ושונא ממנוט ימיה. וחור

זו מדת סדום; ויש אלו שאומרים, שמדה זו
 אינה מדה בינונית, אלא מדת סדום, שהיו
 רשעים ארורים, רשעות לשם רשעות, לא היה
 אכפת להם מהזולת כלל, והיו צבועים
 ומשחיתים, כי מי שבא עם בגד, כל אחד
 הוציא חוט, עד שנשארו בלא בגד, וכן בכל דבר עשו רק רשעות, ודבר זה מתחיל לנבץ כשאין
 האדם הוא בעבור חברו, ואינו מתעניין מה הוא צריך, שיש מצות צדקה, שצריך תמיד לרין
 אחר הדלים, לראות מה הם צריכים, כעין שאמרו חכמינו הקדושים (שבת קד): ג' ד' גמול דלים,
 שהגומל חסדים תמיד רץ אחר הדל, ומשפדל לעור לו, מה שאין כן מי שאומר: שלי שלי ושליך
 שלי, אינו רוצה להתעבר עמו, ולא אכפת לי אם יש לך או אין לך, זו מדת סדום רשעים
 ארורים. שלי שלי ושליך שלי — עם הארץ; כי ההכרח לבר ישאל להיות עם צמצום, הינו
 בר ישראל חי עם הלכה — מה מפר ומה אסור, ולא שנה להתעבר אחד עם הזולת בדברי דרך
 ארץ וצניעות וקדושה וטהרה, וכן יש דיגי הזק ראיה, ושאר דברים בחיי אדם שצריכים צמצום,
 ולא שנה שלי שלי ושליך שלי; זו היתה הקלפה הארוכה של שיץ, ימח שמו, שהורידו את
 המחיצות והדינים. שלי שלי ושליך שלי — חסיד; איה חסיד המתחסד עם קונו, ועושה רק
 צדקה עם הזולת, ולא אכפת לו משלו כלל, זוהי מדת החסיד, שהוא ותן בקמונו, ואינו מקפיד
 משלו כלל, רק מקים (תהלים קיב, ט): "פזר נתן לאביונים". שלי שלי ושליך שלי — ויש זה
 שאומר שחבל שלו, ואין לו שום ענין עם אחר, רק אוחז שחבל שלו, והכל תכבים לו, ויש לו
 עוד טענות ומענות על כל העולם כלו — זהו רשע גמור. ומהו ההפך בין מדת סדום לרשע?
 אלא אנשי סדום עשו בצרממיות, ורשע בא בגלוי. ולכן, אהובי, בני! והכל תכבים לו, ויש לו
 רחמים ותחנונים שלו, שצדקה להיות חסיד ותן משלו, ותמיד להיות מוכן וזמן לקצו
 לאחרים, וישמר מאד מאד במדת הצמצום והצניעות, שלא יגע בכה שאינו שלו, כי (ברכות סא):
 יד ליד לא יגקה, לא יגקה מדינה של גיהנום, רחמנא לישכון. וזו דרכם של קלי עולם,
 שמתעברים אחד עם השני, ואינם שומרים על הצניעות כלל, אלא שלי שלי ושליך שלי — עם
 הארץ, שאינו יודע להבחין בין טוב לרע, אשר עליהם אמרו חכמינו הקדושים (פסחים טז), שהם

משורת הדין: יד ה"ג: נוח לבעוס ונוח לרצות
יצא שכרו בהפסדו קשה לבעוס וקשה לרצות
יצא הפסדו בשכרו. אדם שטועם מהר על כל דבר.
אף על פי שהוא חוזר וממלכה מהרה. הפסדו מרובה
משכרו. שרוב מעשיו
מקולקלים מאחר שהוא נוח
לבעוס על כל דבר ודבר. אבל
הקשה לבעוס אף על פי שיש
לו מדה רעה שהוא קשה
לרעות ולא הפסדו המועט
שהוא קשה לרעות בשכרו
המרובה שהוא קשה לבעוס.
ורוב מעשיו ממוקנים. ואית

יד אַרְבַּע מִדּוֹת בְּדַעוֹת:
צְרִיף שְׂפָדַע, אֶהוּבִי.
בְּנִי! שֵׁשׁ אַרְבַּעַת חֲלוּקֵי
דַעוֹת בְּבִגְדֵי-אָדָם: א. נוֹחַ
לְבָעוֹס וְנוֹחַ לְרָצוֹת; מֵצֵד
אֶחָד הוּא תַּכְּף-וּמֵיֵד נִכְנָס
בְּכַעַס לְשִׁמְרֹנָיוֹת אוֹתוֹ,
וּמַעֲבִירִים אוֹתוֹ עַל דַּעְתּוֹ,
אֲבָל תַּכְּף-וּמֵיֵד הוּא יְכוּל

יד אַרְבַּע מִדּוֹת בְּדַעוֹת. נוֹחַ
לְבָעוֹס וְנוֹחַ לְרָצוֹת, יֵצֵא
שְׂכָרוֹ בְּהַפְסְדוֹ, קָשָׁה לְבָעוֹס
וְקָשָׁה לְרָצוֹת, יֵצֵא הַפְסְדוֹ
בְּשִׂכְרוֹ קָשָׁה לְבָעוֹס וְנוֹחַ
לְרָצוֹת חֲסִיד. נוֹחַ לְבָעוֹס
וְקָשָׁה לְרָצוֹת רָשָׁע:

להתרצות, וימחל לכל אלו שמצערים אותו. אדם כזה יצא שכרו בהפסדו, כי אם יזכה לישוב
את עצמו בישור הדעת אמתי — למה היה צריך להכנס בכעס, מאחר שתכף ימיד יתרחש. ב.
קשה לבעוס וקשה לרצות; היגו שקשה להכעיסו ולעצבנו, כי יש לו עצבים חזקים, ואינו נכנס
בכעס תכף וימיד, אפילו שצריך ויצטרך אותו. אבל תכף וימיד כשנכנס בכעס על איזה אדם, הוא
אינו יכול למחל לו, ואינו יכול להתרצות, אדם כזה יצא הפסדו בשכרו, כי השכר הכי גדול,
שהוא לא יכנס בעצבים, ולא יהיה בכעס, אלא יסבל על כל מה שיעובר עליו, ואפילו שיתרפו
ויגדפו אותו, הוא מוחל על עולבונו, אבל תכף כשנכנס בכעס, על איזה אדם שצריך ויצטרך,
הוא כבר אינו יכול למחל לו ולהתרצות לפניו, ואם כן הפסיד את הכל, כי יצא הפסדו בשכרו,
כי השכר שלו שהוא סבלן, וההפסד שלו שאינו יכול להתרצות בשום פנים ואופן. ג. קשה לבעוס
ונוח לרצות — חסיד; זה שקשה מאד להכעיסו, ואם מכעיסים אותו — מתרצה, זה נקרא
חסיד, שעושה לפניו משורת הדין. ד. נוח לבעוס וקשה לרצות — רשע, זה שכל דבר קטן
מכעיס אותו, ונכנס בכעס ורציחה, ואי אפשר לרצות אותו בשום פנים ואופן, זה נקרא רשע.
וכלל המשנה הזו — להורות לאדם איך צריכים להתרחק מפעם, שהיא מדה מגנה מאד, שבה
בדרך כלל מתמת חסרון אמונה, כמו שאמר רבנו ז"ל (לויטי-מותרין, חלק א, סימן קנח), שאריכות
אפים וסבלנות תלויות באמונה, כי המאמין האמתי, שמאמין אשר דבר גדול ודבר קטן אינו
געשה מעצמו, אלא בהשגחת המאציל העליון, הוא יסבל על כל אשר עובר עליו, וימחל לכל
אלו אשר מצערים ומציקים לו. וזו מדת החסידים, מה שאין כן מדת הרשעים, שכל דבר מכעיס
אותם, ולא עוד אלא שאינם יכולים למחל לאלו אשר הכעיסו אותם, ולהפך — מי שפועם
ומתרצה, מה הסבה שיכעס? ! וכן מי שקשה לו לבעוס, ואם פועם קשה לו להתרצות, גם כן
צריך שישאל את עצמו — מה הסבה שיכעס? ! והכלל, שמדת הכעס מעבדת את האדם על
דעתו ועל דעת קונו. ומורה אותנו הנגזר הקדוש, איך שצריכים לבטל ממנו לגמרי את הכעס
והקפידות, כי כך אמרו חכמינו הקדושים (נדרים כב.): כל הכועס כל מיני גיהנום שולטין בו,
שגאמר (קהלת יא, ט): "והסר פעם מלבך והעבר רעה מברשך", ואין רעה אלא גיהנום; שהוא

ממשיך על עצמו את הגיהנום בחיים חיותו, דגרסי איפכא. וגירסא זו נראית לי עיקר: טו מהיר שעוקרו מהעולם הזה ומהעולם הבא לגמרי, לשמוע ומהיר לאבד יצא שכרו בהפסדו. ולכן אשרי האדם שקונה לעצמו מדה דמאחר שזוכה מה שזומת מה הנאה יש כמה שהיא הסבלנות, ומדבק את עצמו באין סוף ברוך מהיר לשמוע. נמצא הפסדו גדול משכרו: קשה הוא, ואין לו שום עסק עם בני-אדם, רק תמיד מסתובב בדבקות אמיתית בו ובהבנה, אדם שהגיע למדרגה זו, אף פעם לא יוכלו להעבירו על דעתו ועל דעת קונו. ולכן צריכים לבקש הרבה בחיים ממה שהבנה, שלא יבטל ויפסד, ועל-ידי-הן דבוקים חיים טובים ונעימים, אשרי לו! והבן למעשה.

טו ארבע מדות בתלמידים. **מהיר לשמע ומהיר לאבד, יצא שכרו בהפסדו. קשה לשמע וקשה לאבד, יצא שכרו בהפסדו. קשה לשמע וקשה לאבד, יצא שכרו בהפסדו. מהיר לשמע וקשה לאבד, יצא שכרו בהפסדו. קשה לשמע ומהיר לאבד, יצא שכרו בהפסדו.**

טו ארבע מדות בתלמידים: צריך שתדע, אהובי, בני! מי שעוסק בחנופה, צריך שיהיה סבלן גדול עם התלמידים, כי המתנה האמתית צריך לידע איך לעסוק עם כל טפוס התלמידים, ואסור לרחוק את אף אחד, אלא ללמד עם כל אחד ואחד כפי דעתו ושכלו, ומי שיש לו סבלנות לכל מיני טפוס תלמידים, על-ידי-הן יצליח להקים תלמידים כשרים, ותקדושי-ברוך-הוא יתפאר עמו, ובקרט בעתים הללו, שרומח החילוניות החולניות, רוח הקפירות והאפיקורסות נושבות בעולם, צריכים המתנכים למטר את נפשם לקרב את כל טפוס התלמידים בכל דרך ואופן שיהיה, העקר לא לאבדם. וצריך המתנה לידע: מהיר לשמע ומהיר לאבד; יש תלמיד שהוא קולט תכף-ימיד מה שלמד, ולאחר-הן נראה כמצנן, אבל תכף-ימיד שזוכה מה שלמד, תלמיד כזה יצא שכרו בהפסדו; ולכן צריכים לשמר מאד לחזר עמו הרבה, כדי שלא ישפח, ולהפך — יש תלמיד שהוא קשה לשמע וקשה לאבד; הוא קשה מאד לקלט בתחלה מה שלומדים עמו, אבל כשכבר יודע, הוא זוכר את זה היטב ואינו שוכח, על תלמיד כזה צריכים לידע, שיצא הפסדו בשכרו; שיצריכים סבלנות גדולה מאד עד שיכניסו בו את הלמוד, ולא להתנאש ממנו, אלא לחזר עמו פעמים אין מספר, עד שיקלט היטב את הלמוד, ואז לא ישפח. וכן יש תלמיד שהוא מהיר לשמע וקשה לאבד — זה חלק טוב; הינו זה תלמיד שגוקרא מצנן, וצריכים לשמר עליו מאד, שלא יפול אחורנית, וכן יש תלמיד שהוא קשה לשמע, קשה לו לקלט את הלמוד, ומהיר לאבד, ואם כבר הבין, תכף-ימיד שזוכה מה שלמדו עמו — זה חלק רע, זה תלמיד שיש לו כשרונות קשים מאד, עם כל זאת על המתנה להתאזר במדת הסבלנות, וילמד עם כל תלמיד כפי דעתו, ולא יתנאש משום תלמיד, כי נשמות ישראל מסרו בידו, וכמי שעוסק ביהלומים, שהיא מלאכה מאד יקרה, ואדם ישמר מאד מאד על כל יהלום שלא יאבד, כי אז יאבד סכום גדול, ובשעה שהוא מלשש את היהלום, הוא שומר עליו ככבת עינו, כי אז יאבדו אם יאבד אותו, שאז יצטרף לשלם הון תועפות, כמו-כן יותר-כן באין ענה קלל, צריכים לשמר על כל תלמיד, אפלו שיש לו תכונת הנפש רעה מאד, עם כל זאת צריכים לזכר, שהוא נשמה קדושה

לאכד על המהיר לשמוע: זו חלק רע. לא הוה שייך למיתני הכא חסיד לו רעע. שאין זה דבר הטלוי בזמירתו של אדם. אלא חסרון שהיה בו מעיקר כרייתו: טו ארבע מדות בנותני צדקה. כלומר זמנית הנדקה. ולא נזמתי נדקה ממש דהא איכא כהו מי שאינו נזון. וכן בממוך כהולכי לזית המדרש היינו כהליכת זית המדרש: עינו רעה בשל אחרים. דיווע שהנדקה מעשרת ואינו רואה

חלק רע: טו ארבע מדות בנותני צדקה. הרוצה שיתן ולא יתנו אחרים, עינו רעה בשל אחרים. יתנו אחרים והוא לא יתן, עינו רעה

בפסקי עולם הזה, אם הוא יאבד משהו, תמיד יכול להתזירו, כי לגלגל הוא בעולם, היום הוא עשיר והמחר הוא עני, והמתרחים הוא עוד פעם עשיר, לא-כן בפסקי עולם הבא, עסק החנוף, אם רק מוציאים את העצבים על התלמידים, ומגדשים ומרחקים אותם, הם יכולים לצאת למרחבות רעה, בחמא לישכון, ולכן על המחנך מנחת אחריות גדולה מאד, ולא בחנם שאמרו חכמינו הקדושים (בבא בתרא ח:): על הפוסק (דניאל יא): "ומצדיקי הרבים כפוכבים לעולם ועד" — אלו מלמדי תינוקות: כמו שאי אפשר לספור את הכוכבים, כך אי אפשר לספור את הזכיות שיש למחנך, שמחנך את נשמות ישראל לקיים מצוות מעשיות, ולאמנה ברורה ומונחת בו תהפוך. ואסור להתיאש משום תלמיד שבעולם, כי כל תלמיד יכול לגדל גדול בישואל, אם רק המחנך ידע איך לחנכו. וצריך שידעו המחנכים, שלא כמו בפסקי העולם הזה, הוא עסק החנוף, כי

בפסקי עולם הזה, אם הוא יאבד משהו, תמיד יכול להתזירו, כי לגלגל הוא בעולם, היום הוא עשיר והמחר הוא עני, והמתרחים הוא עוד פעם עשיר, לא-כן בפסקי עולם הבא, עסק החנוף, אם רק מוציאים את העצבים על התלמידים, ומגדשים ומרחקים אותם, הם יכולים לצאת למרחבות רעה, בחמא לישכון, ולכן על המחנך מנחת אחריות גדולה מאד, ולא בחנם שאמרו חכמינו הקדושים (בבא בתרא ח:): על הפוסק (דניאל יא): "ומצדיקי הרבים כפוכבים לעולם ועד" — אלו מלמדי תינוקות: כמו שאי אפשר לספור את הכוכבים, כך אי אפשר לספור את הזכיות שיש למחנך, שמחנך את נשמות ישראל לקיים מצוות מעשיות, ולאמנה ברורה ומונחת בו תהפוך. ואסור להתיאש משום תלמיד שבעולם, אפלו הוא תלמיד קשה, צריכים סבלנות מאד מאד גדולה עמו. ונחמינו הקדושים מספרים (פניית כד:): רב איקלע לשהוא אתרא, גזר תעניתא, ולא אתא מטרא, נחית קמיה שליחא דצבורא, אמר: "משיב הרוח" — ונשב יקא, אמר "מוריד הגשם" — ואתא מטרא, אמר ליה: מאי עבדת? אמר ליה: מקרי דרדקי אנא, ומקרינא לגני עניי כבני עתירי, וכל דלא אפשר ליה לא שקילנא מניה מידי, ואית לי פינא דכורי, וכל מאן דפשע, משתדנא ליה מיניהו, ומסדרין ליה, ומפסינן ליה, עד דאתי וקרי: רואים מזה, מה צריכה להיות מדרגת המחנך, שמלמד בני עניים כבני עשירים, ומי שלא רוצה ללמד משחד אותו, ועל-ידי-זה זכה להיות שליח-צבור שתפלותיו נחמבלו בשמים, והבן למעשה.

טו ארבע מדות בנותני צדקה: צריך שחבע, אהובי בני! אשר במצות צדקה יש ארבע כמות אנשים, ובכל אחד יש מעלה וחסרון גדול מאד: הרוצה שיתן ולא יתנו אחרים, עינו רעה בשל אחרים; יש בני-אדם שרק הם רוצים לתת צדקה לאחרים, אשר בנדאי זו מעלה גדולה מאד, אבל כנגד שהם אינם רוצים שאחרים יתנו, סימן שיש להם עין רעה, כי מי שהוא טוב עין, רוצה שגם אחרים יתנו, וזו שלמות הצדקה — שהוא יתן וגם אחרים יתנו, ולהפך — יש בני-אדם שתמיד אומרים: יתנו אחרים והוא לא יתן, זה סימן אשר עינו רעה בשל, והוא קמץ גדול. וכמוכא (תקוני-סוד בסנהדרין): קמץ — נכל בממוניה, נכל שמה, דלאו איהו נדיב, ולא איהו מנרעא דאבון, דאתמר עליהו (תהלים מז, ט): "נדיבי עמים נאספו", דהא קמץ איהו עני הדעת בחר דלא עבדי טיבו למארי תורה, למהוי מחזיק בדיניה; ויש בעלי מדרגה שאוחזים,

אֲשֶׁר כָּל בַּר יִשְׂרָאֵל יֵגִיעַ אֶל מִדְּרַגָּה זוֹ, אֲשֶׁר יִתֵּן הוּא בְּעֶצְמוֹ וְיִתְּנוּ אַחֲרָיו, כִּי הוּא רוֹצֵה שְׂכָל אֶחָד יִתֵּן, זוֹ מִדְּרַגַת חֲסִיד, אֲשֶׁר אָמְרוּ עֲלָיו בְּהֵרָה (רַצָּא מִהִקְמָא מִשְׁפָּטִים קִיד): וְכַגֵּין דְּאִתּוּ הוּיָת גּוֹמֵל חֲסִיד עִם שְׂכִיבָתָא, הֲכָל פְּקוּדִין דִּילֵךְ לְקִימָא אִיתְהוּ חֲסִיד הַמִּתְחַסֵּד עִם קוֹנֵו', יְהִיב לֵךְ מִדַת חֲסִיד; כִּי מִי שֶׁהוּא נוֹתֵן, וְרוֹצֵה שָׂגַם אַחֲרָיו יִתְּנוּ, הוּא אוֹחֵז בְּמִצַח חֲסִיד, שֶׁהִיא מִדָּה לְקַרְיָה עַד מָאֵד. וְכֵן לֹשׁ

בְּשָׁלוּ. יִתֵּן וְיִתְּנוּ אַחֲרָיו,
חֲסִיד. לֹא יִתֵּן וְלֹא יִתְּנוּ
אַחֲרָיו, רָשָׁע: יִי אַרְבַּע מִדּוֹת
בְּהוֹלְכֵי לְבֵית הַמְּדַרְשׁ. הוֹלֵךְ וְאֵינוֹ עוֹשֶׂה, שְׂכַר
הַלִּיכָה בִּידוֹ. עוֹשֶׂה וְאֵינוֹ הוֹלֵךְ, שְׂכַר מַעֲשֵׂה בִּידוֹ.
הוֹלֵךְ וְעוֹשֶׂה, חֲסִיד. לֹא הוֹלֵךְ וְלֹא עוֹשֶׂה, רָשָׁע:

מִדָּה נָצְה בְּגִי' אֲדָם רַעִים, אֲשֶׁר שִׁשְׁתָּם הִיא לֹא יִתֵּן וְלֹא יִתְּנוּ אַחֲרָיו, אֲדָם כְּזֶה הוּא רָשָׁע גְּמוּר, כִּי לֹשׁ בְּגִי' אֲדָם, שְׂאֵל בַּק שֶׁהֵם אֵינָם רוֹצִים לַתַּח, אֲלֵא גַם מוֹנְעִים מֵאֲחֵרִים שְׂאֵל יִתְּנוּ, וְאֵלוּ הֵם רָשָׁעִים אַחֲרָיו הַרוֹדְפִים אֶת הַעֲנִיִּים. וְהַמְּפָרְשִׁים דִּיקוּ: אִם-כֵּן לֹא הִכְנִיסוּ אוֹתָם בְּכַתּוּב וְנִתְּנֵי צְדָקָה, אֲלֵא הִרְבָּה פְּעָמִים זוֹ מַעֲלָה גְדוֹלָה מָאֵד, שֶׁהִרְשַׁע הָיָה אוֹמֵר בְּפִרְוֹשׁ שֶׁהוּא לֹא יִתֵּן, וְהוּא מִמְּלִיץ לְאַחֲרָיו שָׂגַם לֹא יִתְּנוּ, וְזֶה בְּכָל צְדָקָה, כִּי יֹשׁ רָשָׁעִים אַחֲרָיו עֲשִׂירִים, שְׁעוֹשִׂים צַחוק מִהַעֲנִי, וְאוֹמְרִים לוֹ: לֹא עָכְשׁוּ, וְדוֹחֲקִים אוֹתוֹ מִפְּעַם לְפַעַם, וְהַעֲנִי מִסָּכָן, חוֹשֵׁב שֶׁיִּשְׁכַּל אֲצֵל הַעֲשִׂיר הִרְשַׁע הָיָה אֵיזָה סָכּוּם הַגּוֹן, וְלָכֵן חוֹזֵר מִפְּעַם לְפַעַם, וְלִבְסוּף הוּא מְגַרֵּשׁ אוֹתוֹ בְּכִוּוֹנוֹת גְּדוֹלִים. וְלָכֵן זוֹ צְדָקָה גְדוֹלָה, שְׁעֲשִׂיר רָשָׁע מְגַלֵּה אֶת פְּרַצוּפוֹ שְׂטָמָא, וְאוֹמֵר שֶׁהוּא לֹא יִתֵּן, וְגַם מִמְּלִיץ לְאַחֲרָיו לֹא לַתֵּן, וְכֵן הַעֲנִיִּים לֹא יֵצְאוּ בְּפִתֵי נָפֶשׁ, וְלֹא יִטְרִירוּ אוֹתָם בְּלֵךְ נְשׁוּב, כִּי הֵם יוֹדְעִים שֶׁכָּאֵן גַּר רָשָׁע אַרוּר, שְׂאֵינוֹ נוֹתֵן צְדָקָה, וּמַעֲזוּר אֶת אַחֲרָיו שְׂאֵל לַתֵּת צְדָקָה, וְכֵן מוֹנֵעַ מִהַעֲנִיִּים עֲגֻמַת נָפֶשׁ, וְהֵבֵן לְמַעֲשֵׂה.

יִי אַרְבַּע מִדּוֹת בְּהוֹלְכֵי לְבֵית-הַמְּדַרְשׁ: צְרִיף שְׂתַדַּע, אַהוּבִי, בְּנִי: אֲשֶׁר יֹשׁ הִרְבָּה טוֹגֵי אֲנָשִׁים שְׂבָאִים לְבֵית-הַמְּדַרְשׁ הַתְּפִלָּל, יֹשׁ אֶחָד שֶׁהוּא הוֹלֵךְ וְאֵינוֹ עוֹשֶׂה, הֵינִי שֶׁהוֹלֵךְ לְבֵית-הַמְּדַרְשׁ, וְאֵינוֹ מִתְּפַלֵּל וְאֵינוֹ לוֹמֵד — שְׂכַר הַלִּיכָה בִּידוֹ; לְכָל תְּפִחוֹת יֵשׁ לוֹ שְׂכַר שֶׁהוּא בֹא לְבֵית-הַנְּכֻסָּת, כִּי אָמְרוּ תְּכַמִּינוּ הַקְדוּשִׁים (נְלִמֵט בְּלַק, רַמֵּו תְּשַׁע) עַל הַפְּסוּק (פְּסָדָר כו, ו): "כְּנֻזָּלִים נְטִיבוֹ", מֵה שִׁכְוֵן שֶׁל נְזִלִים אֲצֵל בְּתִיב־כְּנֻסִיּוֹת וּבְתִיב־מְדַרְשׁוֹת? אֲלֵא מֵה נְזִלִים הִלְלוּ בְּגִי' אֲדָם יוֹרְדֵי לְחוּכָן כְּשֶׁהָיוּ טְמֵאִין וְטוֹבְלֵין וְעוֹלִין טְהוֹרִין, כֵּן בְּתִיב־כְּנֻסִיּוֹת וּבְתִיב־מְדַרְשׁוֹת, בְּגִי' אֲדָם נִכְסֵין לְחוּכָן כְּשֶׁהָיוּ מְלֵאִים עֲזוּנוֹת וְיוֹצֵאִין מְלֵאִין מְצוּוֹת; כִּי כְּשֶׁאֲדָם נִכְנָס לְבֵית-הַמְּדַרְשׁ, לְבִסוּף יִתְעוֹרֵר גַּם הוּא. וְלִהְפֵךְ אֶחָד עוֹשֶׂה, הֵינִי שֶׁמִּתְּפַלֵּל וְלוֹמֵד, וְאֵינוֹ הוֹלֵךְ לְבֵית-הַמְּדַרְשׁ, עַל-כֵּל-פָּנִים שְׂכַר מַעֲשֵׂה בִּידוֹ, כִּי גְרִי הוּא מִתְּפַלֵּל וְלוֹמֵד. וְיֵשׁ אֶחָד שֶׁהוּא הוֹלֵךְ לְבֵית-הַמְּדַרְשׁ וְעוֹשֶׂה, שֶׁמִּתְּפַלֵּל וְלוֹמֵד, זֶה נִקְרָא חֲסִיד; כִּי הוּא נִכְנָס בְּשִׁלּוּם וְיֵצֵא בְּשִׁלּוּם. וְיֵשׁ אֶחָד שֶׁהוּא לֹא הוֹלֵךְ וְלֹא עוֹשֶׂה, זֶה נִקְרָא רָשָׁע, כִּי (קִהְלַת א, ג): "מֵה יִתְּרוֹן לְאֲדָם בְּכָל עֲמָלוֹ שֶׁיַּעֲמַל תַּחַת הַשָּׁמַיִם", מֵה יִשְׁאֵר מִמֶּנּוּ שְׂאֵינוֹ מִתְּפַלֵּל, וְאֵינוֹ לוֹמֵד, וְאֵינוֹ הוֹלֵךְ לְבֵית-הַמְּדַרְשׁ, גְּרִי מֵאוּמָה לֹא יִשָּׂא בְּעַמְלוֹ, וְכֹאֲשֶׁר בֹּא בֶן יֶלֶךְ. וְהַתְּפִלָּל, אַהוּבִי, בְּנִי: שְׂאִין עוֹד דָּבָר גְּדוֹל מְזֵה, שְׂאֲדָם בֹּא לְבֵית-הַמְּדַרְשׁ הַתְּפִלָּל

צנית המדרש שצניו: יה ביושבים לפני חכמים. וְלָמוּד, וּמִחֲבֵר אֶת עֲצָמוֹ עִם הַחֲבֵר, וְזוֹ מַעֲלַת לַעֲוֹל בְּחֵרֶב מִדּוֹת חֲתוּמִים אִיִּי זַעֲנִין הַמְּחַוֵּן וְהַשְׂמֵחַ. וְהַשְׂמֵחַ מִיִּירֵי זַעֲנִין הַסְּבֵרָה יִשְׂרָאֵל וְזִירֵיהֶם הַדָּבָר הַנּוֹרָא מִהַנְּלִמֵי לְדוֹק: ספוג. סהוא סופג אמ

יה ארבע מדות ביושבים
לפני חכמים. ספוג, ומשפף,
משמרת, ונפה. ספוג, שהוא
סופג את הפל. משפף,
שמכניס בזו ומוציא בזו.
משמרת, שמוציאה את היין
וקולטת את השמרים. ונפה,
שמוציאה את הקמח וקולטת
את הסלת:

המים זין עוריים זין ללולים
כן יש מי שלבו רחב ומקבל
כל מה ששמע וזין בו כח
לכרור האמת מן השקר:
משפף. כלי שנוחטים על פי
מבית או על פי הנוד כשוריים
למלאות יין או שמן:
שמכניס בזו ומוציא בזו.
כן יש מי שמקבל כל מה
שלומד וכבולעו כן פולטו:
משמרת. מוציא כל מה
ששומע צנית המדרש. וקולט
דבר של צטלה: נפה. לאחר

מרום רוחו, שקבא ונובצע
מגאות, כי המאמין
האמיתי בו יתברך, הוא
יכול להתקשר עם כלל
נשמות ישראל, והוא
יגנס בשלום ויוצא
בשלום, ויאפלו אלו עמי
אנצות, שאינם מחפלים
ואינם לומדים, אכל על-
כל-פנים באים לבית-
המדרש, שכר הליכה יש
להם, כי סוף כל סוף גם
הם יתעוררו בתשובה,

ויספגו בעצמם קול תורה וקול תפלה, ויענו
אמן יהא שמה רבה, קדשה, ורכבו, עד שיזכרו
לחזור בתשובה שלמה, ויהבן למשפחה.
יה ארבע מדות ביושבים לפני חכמים: צריך
שתדע, אהובי, בני! אשר יש ארבעה סוגי
תלמידים אשר יושבים לפני חכמים ולומדים
אצלם: ספוג, ומשפף, משמרת, ונפה. ספוג

שמוציא הסובין והמורסן מן הקמח הגטון ונשאר
הקמח הדק עם הסולת הגס והוא המשיב. מעזיין
אותו גופה דקה מאוד ויורד ממנה כל אורח הקמח
הדק שהוא כעין עפרורים לבנה ונשאר הסולת הגס
המשוב. וכן היו עושין למנות. כך יש מי שיש בו כח
לזכר וללנן ששומעומו וקולט האמת מן השקר והצטל:

שהוא סופג את הפל; יש תלמיד שהוא סופג וקולט את כל מה שרק שומע מרבו: הן הלמוד,
והן הספורים ששכיבות הלמוד, הינו שגם את השיחת חלין של רבו הוא סופג בעצמו. משפף,
שמכניס בזו ומוציא בזו: יש תלמיד שלומד אצל רבו, אכל כל מה שקולט ולומד, הוא אתר-ק
משפח, ואינו נקלט ומחזיק מעמד אצלו. משמרת, שמוציאה את היין וקולטת את השמרים; ויש
תלמיד שהוא קולט רק את השיחת חלין ששכיב הלמוד, אכל את עצם הלמוד הוא אינו קולט.
ונפה, שמוציאה את הקמח וקולטת את הסלת; ויש תלמיד שאצלו העקר למצא את הנקדה
הפנימית של למוד רבו, שהוא סלת מתורת רבו. והקלל הוא, אהובי, בני! קשבים אל הלב
והצדיק האמת ללמוד, צריכים לשום לבו היטב אל דברי הרב והצדיק האמת, ועקר השלמות
הוא לקלט את הנקדה פנימית שלו, שנה נפה, שמנפה את כל הסביב, ונשא אצלו רק הסלת,
כי כל מה שהצדיק אמת והרב שבידור מלמד עם תלמידו, זה רק כדי להכניס בו את הנקדה
הפנימית, שהיא גלוי אלקותו יתברך, שיזכה גם-כן לחשב תמיד ממנו יתברך, ולהחזיר בעצמו
את אמתת מציאותו יתברך, וכמובא בדברי רבנו ז"ל (לקוטי מוה"ר) חלק ב, סימן צא, שהצדיק
צריך להלביש את עצמו בספורים וכדבורים ובשיחות, והכל כדי לקשר את האדם אליו יתברך.

ליחד חכמה עלאה בתקומה תפארה. ואף שיש
 ארבעה סוגי תלמידים, שכל אחד לוקח כפי
 בחינתו, עם כל זאת המבחר שבתלמידים, הוא
 לוקח רק את פנימיות הלמוד, שהוא חיות
 אלקות שיש בלמודו
 העמק של הרב, וזו
 השלמות העולה על הכל,
 כי רק זה מה שהרב
 והצדיק האמת רוצה
 להחזיר בנו, שאין
 בלעדיו יתברך כלל, והכל
 לכל אלקות גמור הוא,
 אשר דבר זה הוא יסוד
 מיסוד בלמוד הרב והצדיק
 האמת, והבן למצושה.

יט כל אהבה שהיא תלויה בדבר בטל. שאינו
 מתקיים. כשימנעל הדבר שהיה סבה לאומה אהבה. גם
 האהבה בטלה. וכל אהבה שאינה תלויה בדבר בטל אלא
 בדבר קיים. כגון אהבת הדיקים והחכמים. אינה
 בטלה לעולם. כשם שהדבר
 שהוא סבה לאומה אהבה אינו
 בטל. כך אין האהבה בטלה:
 אהבת אמנון ותמר. מפני
 יפיה: אהבת דוד ויהונתן.
 להשלים לנון קונס דאמר לו
 יהונתן לודו אמה מהיה לנון
 אהבת אמנון ותמר. ושאיינה תלויה בדבר, זו
 אהבת דוד ויהונתן:

יט כל אהבה שהיא תלויה בדבר בטל דבר. בטלה אהבה. ושאיינה תלויה בדבר, אינה בטלה
 לעולם: איזו היא אהבה התלויה בדבר? זו אהבת אמנון ותמר, ושאיינה תלויה בדבר?
 זו אהבת דוד ויהונתן: צריך שתדע, אהובי, בני! שהעקר הוא לקנות מפת אהבה, הינו שצריכים
 לאהב את הרב והצדיק האמת באהבה עזה ובתשוקה עצומה, ואז ידקא לקבל ממנו הרבה מאד.
 ועקר האהבה צריך להיות אהבה רוחנית, כי הנשמה של האדם היא חלק אלוך מפעל, ואם הוא
 מקבל מהרב והצדיק האמת את נדנה הפנימית שלו, אז נכלל בשכלו של הצדיק האמת, הינו
 כי כל אדם הוא שכל פרטי, כפומבא בדברי רבנו ז"ל (לקושי"מותר, חלק א, סימן סא), והוא צריך
 לקבל מהשכל הכללי, שהוא שכלו של הצדיק האמת, ואז גם שכלו הפרטי נתעלה, ונכלל בשכל
 הכללי, שהוא שכל הצדיק האמת, ואז יש אהבה גדולה ביניהם, כי אין עוד אהבה זו, שהצדיק
 מעלה ומגביה את מוח מחשבתו, והוא כוללו באין סוף ברוך הוא, וזו אהבה שאינה תלויה בדבר
 גשמי של ה"כלי עולם הזה, ואהבה כזו תמיד נשארת לנצח, שזו היתה אהבת דוד ויהונתן, שהיו
 נקללים נפש בנפש, וכפומבא בכתבים (ספר הלקושים, שופטים, פרק יח), אשר ענין דוד ויהונתן היתה
 אהבתם נקלזה מאהבת נשים, כמו שאמר הכתוב (שמואל"ב, א, כז): "גפלאמה אהבתך לי מאהבת
 נשים" וגו', שלא היתה אהבה גשמית, אלא אהבה רוחנית, שנתחברו יחד בגלוי אלקות, כי דע
 אשר מן יהונתן כבוד השפע לך, כי יש בו שלש אותיות יה"י, ודוד הוא הקטן, ה' שתאה,
 אשר נשפע מן הג' עליות, ונעשה השם שלם הוי"ה בהתיחדם יחד, ולכן שמו יהונתן, יה"י
 נח"י, ולכן פרט עמו ברית: כי נתחברו יחד, יהונתן השפיע בך, ונתן בו יה"י, ודוד היה ה'
 תפארה שהוא המלכות, וכך נצטרף שמו יתברך, וזו אהבה שאינה תלויה בדבר, אלא מתחברים
 יחד באין סוף ברוך הוא, מה שאין בן אהבת אמנון ותמר היה ענין של נאוף, שהוא תלוי בדבר,
 אשר בסוף נתבטלה אהבה זו, ועוד נתהפך, ונהיתה שנאה ביניהם, כמו שכתוב (שמואל"ב, יג,
 ט): "וישנאה אמנון שנאה גדולה מאד, כי גדולה השנאה אשר שנאה מאהבה אשר אהבה":
 ודבר זה רואים בחוש, אם אדם מקורב את עצמו אל הצדיק האמת והרב שבידו, רק כדי לקבל

על ישראל ואני אהיה לך למשנה: כ כל מחלוקת שהיא לשם שמים סופה להתקיים. כלומר שאנשי הממלוקה יהיו מתקיימים ואינם אוזנין. כמתלוקם הלל ושמואל שלא אצדו לה תלמידי ב"ש ולא תלמידי

כ כל מחלוקת שהיא לשם שמים, סופה להתקיים. בהתקרבותו לקבל איזו טובה גשמית, רק רוצה

לקבל מרבו הצדיק האמת רוחניות, זו נקראת אהבה שאינה תלויה בדרך גשמי, ואהבה כזו אף פעם לא תתבטל, מה שאין כן פשטותם רוצה כבוד או כסף או פרסום או שיש לו שאר נגיעות בהתקרבותו אל הרב והצדיק האמת, לבסוף הוא יתהפף ויהיה לרוב והצדיק האמת שונא גמור, וכמו שאמר רבנו ז"ל (ספר המדות, אות צדיק, סימן קנ): מי שמקרב את עצמו אל הצדיק, וקרבתו אינו בתמימות, על ידי רעה נהפך אחר כך לרודף. וצריך שתמיד בעצמך היטב דבר זה, אהובי, בני! אשר ההתקרבות אל הצדיק האמת צריכה להיות עם לב אמת, לב אחד, לקבל מן רוחניות חיות אלקות, ולהעלות ולהגביה את נשמתו אל האין סוף ברוך הוא, כי כל אחד יודע בפנימיות לבבו מה שעובר עליו, ואיך שנתרחק לגמרי מן רודף על ידי עוונותיו המרבים, ובפרט חטאות נעוריו, שזה מה שמעכב אותו לקבל את האור אין סוף ברוך הוא, וכשכא אל הרב והצדיק האמת בתמימות ובפשיטות, שיקו מחטאיו המרבים ויזכור, עד שגם הוא יהיה כלי לקבל בו אמת מציאותו יתברך, אהבה כזו תשאר לגעת, ואף פעם לא יתפרדו, לא כן נשכא אדם אל הצדיק האמת, ורוצה שם, כבוד ופרסום וכו', הוא לבסוף יתהפך, ויהיה נעשה שונא גדול להצדיק האמת, ויתגלה בסופו, אשר גם תחלתו לא יתה בהנהגה רצויה, אלא רצה גשמיות ותמריית ועביות מהצדיק האמת, וכשלא קבל — נהפך ונעשה רודף, אשר בזה נהגה קלונו ברבים, כמו שאמר רבנו ז"ל (ספר המדות, אות צדיק, סימן קסג): הנואפים לרב הם מתגדלים על צדיקים; כי להפך (שם, סימן רז): מי ששומר את בריתו, בנדאי מחשב את הצדיק, והבן למעשה.

כ כל מחלוקת שהיא לשם שמים סופה להתקיים: צריך שתובע, אהובי, בני! אשר עקר התפלות בזה העולם הוא רק לגלות ולפרסם את אמתת מציאותו יתברך, ולהרבות קדשה וטהרה, כי השמ"ך מ"ם לקח את עצמו עכשו לפני ביאת הגואל לטמא את נשמות ישראל בנאוף, ולכן מפרסם כל מיני תועבות ותכסיסים איך לתפס את נשמות ישראל במצותתו, וכן לקח את עצמו להגביר בפירות ואפיקורסות בנשמות ישראל של (הברים ח, י): "כחי ועצם נדי עשה את החיל הזה", כאלו הכל תלוי בידי האדם, ובאמת הכל בא מנחם השמא והסטרא אחרא, כי אדם צריך לדעת, שהכל נעשה רק מן רוחו יתברך, ודבר גדול ודבר קטן אינו נעשה מעצמו אלא בהשגחת המאציל העליון, ולכן הוהיננו רבנו ז"ל מאד על האמונה הקדושה, להרבות לדבר עם בני אדם רק מן רוחו יתברך, להוריד את שכינתו עליו יתברך בזה העולם, שזה כל ענין תפלה והתבודדות ושיחה בינו לבין קונו, שאדם ירגיל את עצמו רק לדבר אליו יתברך, שבה הוא מגלה את אמתת מציאותו יתברך, כי לא ידבר אדם אליו יתברך, אלא אם יש לו אמונה ברוחה ומצותתו, כפואבא בברי רבנו ז"ל (לקושי' מוה"ר, חלק א, סימן סב), אשר באמת אם היה יודע האדם ידיעה בלב שלם, שמלא כל הארץ כבודו, ונקודת ברוחו הוא עומד בשעת התפלה ויודע התפלה, בנדאי היה מתפלל בהתקבחות גדולה, והנה מנדק מאד לבו את דבריו, וזו צריכה להיות עבודת הצדיקים — לגלות ולפרסם את אמתת מציאותו יתברך בעולם, שכלם ידעו אשר אין בלעדי יתברך כלל,

וְקָל מִה שְׁקוּרָה עִם הָאָדָם, זֶה רַק מִמֶּנּוּ יִתְבַרֵךְ בְּהַשְׁמָחָה פְּרָטִי פְּרָטִית, וְכֵן לְהַרְבוֹת טְהוּרָה בֵּין נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל לְחַנּוּן אוֹתָם בְּגִיל צְעִיר, כְּדִי שְׁלֹא יִבֹּאוּ לִידֵי עֲבֻרוֹת חַמּוּדוֹת, רַחֲמָנָא לִישְׁוֹבָן, וְצָרִיכִים לְחַסֵּם עַל זֶה עַד הַסּוּף, וְלֹא לְהַנְעֵם לְשׁוֹם בְּרִיָּה שְׂבָעוּלָם, וְזוֹ נִקְרָאת מַחְלַקַת לְשֵׁם שְׁמַיִם, שְׂפִנְתוֹתָהּ הִיא רַק לְעִשׂוֹת אֶת רְצוֹנוֹ יִתְבַרֵךְ, לְהוֹרִיד אֶת שְׂכִינַת עֲזוֹ יִתְבַרֵךְ לְזֶה הַעוֹלָם, וְלְהַרְבוֹת טְהוּרָה בֵּין נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל, וְמִי שֶׁנִּחְלַס עַל נִקְבָּה זוֹ, סוּפָא וְנִצּוּחַ, אֶפְלוּ שְׂבִיבֵין כְּךָ עוֹבְרוֹת עֲלֵיו עֲלִיּוֹת וִירִידוֹת, וְסוּבַל חֲרוּפִין וְגִדּוּפִין, וְחוֹלְקִים עֲלָיו וּמְבַזִּים אוֹתוֹ, אֶף-עַל-פִּי-כֵן הוּא אֵינּוּ זֶה מִנְקַדְתּוֹ, וְהוּא עֲשָׂן גָּדוֹל מְאֹד, וְזוֹ נִקְרָאת מַחְלַקַת לְשֵׁם שְׁמַיִם שְׂפוּפָה לְהַתְקַיֵּם, אֶף שְׂעֻכְשֵׁי מְכַנְיָעִים וּמְשַׁפְּלִים וּמְבַזִּים אוֹתוֹ, וְעוֹשִׂים מִמֶּנּוּ לַעַב וְקָלִיס, אֶף-עַל-פִּי-כֵן אִם כָּל נִקְדָּתוֹ הִיא לְהַחֲדִיר אֲמוּנָה בֵּין נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל, וְלְהַרְבוֹת טְהוּרָה בֵּינֵיהֶם, וְהוּא אֵינּוּ מִפְּסֵד מֵאֶף אֶחָד בְּנִקְדָּתוֹ, זֶה נִקְרָאת מַחְלַקַת לְשֵׁם שְׁמַיִם שְׂפוּפָה לְהַתְקַיֵּם. מִה שְׂאִין כֵּן מִה נִקְרָאת מַחְלַקַת שְׂאִינָה לְשֵׁם שְׁמַיִם; זֶה שְׂחוֹלֵק רַק עַל כְּבוֹד וְעַל כְּסָף, אֲשֶׁר רַב רָבֵן שֶׁל הַמַּחְלֻקוֹת שֵׁישׁ בְּעוֹלָם, הֵן רַק עַל כְּבוֹד וְעַל כְּסָף, וְאִם תְּבַרֵךְ, אֹהוּבִי, בְּנִי, אֶת כָּל עֲנֻנֵי הַמַּחְלַקַת שֵׁישׁ בְּעוֹלָם, טְמוּנִים שֵׁם רַק שְׁנֵי דְבָרִים: כְּבוֹד וְכְסָף, וְלָכֵן מַחְלַקַת כְּזוֹ אֵין סוּפָה לְהַתְקַיֵּם; כִּי בְּרַגְעַ שְׂיִקְבַּל אֶת תַּאֲוָתוֹ — כְּסָף אוֹ כְּבוֹד, תִּפְסַק הַמַּחְלַקַת. וְעַכְשָׁו מִסְבִּיר — אֵיזוֹ הִיא מַחְלַקַת שְׂאִינָה לְשֵׁם שְׁמַיִם, שְׂפִנְתָּם עַד הַסּוּף? זֶה מַחְלַקַת הַלֵּל וְשְׂמַאי, שְׂחֻלְקוֹ בְּהַלְכָה, שְׂכַל אֶחָד נִרְאֶה אֶת הַהֲלָכָה כְּפִי נִקְדָּתוֹ — זֶה לִקְוֹלָא וְזֶה לְחִמְנָא, וְלֹא רְצוֹ לְוַתֵּר אֶחָד לְהַשְׁנִי, כִּי כָּל אֶחָד הֵלֵךְ כְּפִי נִקְדָּתוֹ לְוִירְשׁוֹ, וְלָכֵן זֶה נִקְרָאת מַחְלַקַת לְשֵׁם שְׁמַיִם, שְׂכַל אֶחָד הִבִּיא אֶת רְאִיוֹתָיו, וְלֹא רָצָה לְוַתֵּר לְוִירְשׁוֹ, כִּי כְּפִי נִקְדָּתוֹ וְשִׁרְשׁוֹ — זֶה בְּחֶסֶד וְזֶה בְּגוּבְרָה, אֶף אֶחָד לֹא רָצָה לְוַתֵּר לְחַבְרוֹ, כִּי פֹה מְדַבְּרִים מִלְהוֹצֵיא אֶת הַהֲלָכָה לְאוּר, שְׂהוּא רְצוֹנוֹ יִתְבַרֵךְ, וְאִסּוּר לְנוּ לְוַתֵּר. וְלָכֵן זֶה נִקְרָאת מַחְלַקַת לְשֵׁם שְׁמַיִם, מִה שְׂאִין בֵּן מַחְלַקַת שְׂאִינָה לְשֵׁם שְׁמַיִם — זֶה מַחְלַקַת קִרְחָ וְכָל עֲדוּתוֹ, שְׂרַצוֹ רַק שְׂרָרָה וְכְבוֹד, וְאִם הִיוּ נוֹתִימִים לְהֵם, הִיוּ כְּבֹר מִפְּסִיקִים לְחֻלְקֵי. וְלָכֵן צְרִיךְ שְׂתַדַּע, אֹהוּבִי, בְּנִי! אֲשֶׁר בְּכָל מַחְלַקַת תִּבְדֹּק אִם אֵין בָּהּ אֵיזוֹ שְׂרָרָה אוֹ כְּבוֹד אוֹ כְּסָף, שְׂשׁוֹ מַחְלַקַת שְׂאִינָה לְשֵׁם שְׁמַיִם, מִה שְׂאִין בֵּן צְדִיק קְדוֹשׁ, וּמְפַקֵּיר אֶת עַצְמוֹ לְגַמְרֵי בְּעַבּוֹר כָּלֵל נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל, וּמְגַלֵּה וּמְפֹרְסֵם אֶת אֲמַתָּת מְצִיאֹתוֹ יִתְבַרֵךְ, וּמְרַבֵּה טְהוּרָה בִּישְׂרָאֵל, וְסוּבַל חֲרוּפִין וְגִדּוּפִין מֵאִינְשֵׁי דְלָא מְעִלִי, וְאֶף-עַל-פִּי-כֵן הוּא אֵינּוּ מִתְפַּעֵל מֵהֶם, זֶה סִימָן שֶׁמַּחְלַקַת הִיא לְשֵׁם שְׁמַיִם, מֵאֲחַר שְׂהוּא לֹא נִגְנַע לְרָשָׁעִים, וְאֵינּוּ מִתְפַּעֵל מֵהֶם כָּלֵל. וְלָכֵן, אֹהוּבִי, בְּנִי! רֵאֵה לְדַבֵּק אֶת עַצְמְךָ תָּמִיד בְּצְדִיק כְּוָה, שְׂמִסְרָךְ אֶת נַפְשׁוֹ בְּעַבּוֹר כָּלֵל נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל, וְסוּבַל חֲרוּפִין וְגִדּוּפִין בְּשִׁבְלֵי יִתְבַרֵךְ, וְהֵבֵן לְמַעֲשֵׂה.

וְשְׂאִינָה לְשֵׁם שְׁמַיִם, אֵין סוּפָה לְהַתְקַיֵּם. אֵיזוֹ הִיא מַחְלַקַת שְׂאִינָה לְשֵׁם שְׁמַיִם, זֶה מַחְלַקַת הַלֵּל וְשְׂמַאי. וְשְׂאִינָה לְשֵׁם שְׁמַיִם, זֶה מַחְלַקַת קִרְחָ וְכָל עֲדוּתוֹ:

נקמת הכבוד והשררה והיו לויאפר:

טְהוּרָה בֵּין נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל, וְמִי שֶׁנִּחְלַס עַל נִקְבָּה זוֹ, סוּפָא וְנִצּוּחַ, אֶפְלוּ שְׂבִיבֵין כְּךָ עוֹבְרוֹת עֲלֵיו

עֲלִיּוֹת וִירִידוֹת, וְסוּבַל חֲרוּפִין וְגִדּוּפִין, וְחוֹלְקִים עֲלָיו וּמְבַזִּים אוֹתוֹ, אֶף-עַל-פִּי-כֵן הוּא אֵינּוּ זֶה מִנְקַדְתּוֹ, וְהוּא עֲשָׂן גָּדוֹל מְאֹד, וְזוֹ נִקְרָאת מַחְלַקַת לְשֵׁם שְׁמַיִם שְׂפוּפָה לְהַתְקַיֵּם, אֶף שְׂעֻכְשֵׁי מְכַנְיָעִים וּמְשַׁפְּלִים וּמְבַזִּים אוֹתוֹ, וְעוֹשִׂים מִמֶּנּוּ לַעַב וְקָלִיס, אֶף-עַל-פִּי-כֵן אִם כָּל נִקְדָּתוֹ הִיא לְהַחֲדִיר אֲמוּנָה בֵּין נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל, וְלְהַרְבוֹת טְהוּרָה בֵּינֵיהֶם, וְהוּא אֵינּוּ מִפְּסֵד מֵאֶף אֶחָד בְּנִקְדָּתוֹ, זֶה נִקְרָאת מַחְלַקַת לְשֵׁם שְׁמַיִם שְׂפוּפָה לְהַתְקַיֵּם. מִה שְׂאִין כֵּן מִה נִקְרָאת מַחְלַקַת שְׂאִינָה לְשֵׁם שְׁמַיִם; זֶה שְׂחוֹלֵק רַק עַל כְּבוֹד וְעַל כְּסָף, אֲשֶׁר רַב רָבֵן שֶׁל הַמַּחְלֻקוֹת שֵׁישׁ בְּעוֹלָם, הֵן רַק עַל כְּבוֹד וְעַל כְּסָף, וְאִם תְּבַרֵךְ, אֹהוּבִי, בְּנִי, אֶת כָּל עֲנֻנֵי הַמַּחְלַקַת שֵׁישׁ בְּעוֹלָם, טְמוּנִים שֵׁם רַק שְׁנֵי דְבָרִים: כְּבוֹד וְכְסָף, וְלָכֵן מַחְלַקַת כְּזוֹ אֵין סוּפָה לְהַתְקַיֵּם; כִּי בְּרַגְעַ שְׂיִקְבַּל אֶת תַּאֲוָתוֹ — כְּסָף אוֹ כְּבוֹד, תִּפְסַק הַמַּחְלַקַת. וְעַכְשָׁו מִסְבִּיר — אֵיזוֹ הִיא מַחְלַקַת שְׂאִינָה לְשֵׁם שְׁמַיִם, שְׂפִנְתָּם עַד הַסּוּף? זֶה מַחְלַקַת הַלֵּל וְשְׂמַאי, שְׂחֻלְקוֹ בְּהַלְכָה, שְׂכַל אֶחָד נִרְאֶה אֶת הַהֲלָכָה כְּפִי נִקְדָּתוֹ — זֶה לִקְוֹלָא וְזֶה לְחִמְנָא, וְלֹא רְצוֹ לְוַתֵּר אֶחָד לְהַשְׁנִי, כִּי כָּל אֶחָד הֵלֵךְ כְּפִי נִקְדָּתוֹ לְוִירְשׁוֹ, וְלָכֵן זֶה נִקְרָאת מַחְלַקַת לְשֵׁם שְׁמַיִם, שְׂכַל אֶחָד הִבִּיא אֶת רְאִיוֹתָיו, וְלֹא רָצָה לְוַתֵּר לְוִירְשׁוֹ, כִּי כְּפִי נִקְדָּתוֹ וְשִׁרְשׁוֹ — זֶה בְּחֶסֶד וְזֶה בְּגוּבְרָה, אֶף אֶחָד לֹא רָצָה לְוַתֵּר לְחַבְרוֹ, כִּי פֹה מְדַבְּרִים מִלְהוֹצֵיא אֶת הַהֲלָכָה לְאוּר, שְׂהוּא רְצוֹנוֹ יִתְבַרֵךְ, וְאִסּוּר לְנוּ לְוַתֵּר. וְלָכֵן זֶה נִקְרָאת מַחְלַקַת לְשֵׁם שְׁמַיִם, מִה שְׂאִין בֵּן מַחְלַקַת שְׂאִינָה לְשֵׁם שְׁמַיִם — זֶה מַחְלַקַת קִרְחָ וְכָל עֲדוּתוֹ, שְׂרַצוֹ רַק שְׂרָרָה וְכְבוֹד, וְאִם הִיוּ נוֹתִימִים לְהֵם, הִיוּ כְּבֹר מִפְּסִיקִים לְחֻלְקֵי. וְלָכֵן צְרִיךְ שְׂתַדַּע, אֹהוּבִי, בְּנִי! אֲשֶׁר בְּכָל מַחְלַקַת תִּבְדֹּק אִם אֵין בָּהּ אֵיזוֹ שְׂרָרָה אוֹ כְּבוֹד אוֹ כְּסָף, שְׂשׁוֹ מַחְלַקַת שְׂאִינָה לְשֵׁם שְׁמַיִם, מִה שְׂאִין בֵּן צְדִיק קְדוֹשׁ, וּמְפַקֵּיר אֶת עַצְמוֹ לְגַמְרֵי בְּעַבּוֹר כָּלֵל נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל, וּמְגַלֵּה וּמְפֹרְסֵם אֶת אֲמַתָּת מְצִיאֹתוֹ יִתְבַרֵךְ, וּמְרַבֵּה טְהוּרָה בִּישְׂרָאֵל, וְסוּבַל חֲרוּפִין וְגִדּוּפִין מֵאִינְשֵׁי דְלָא מְעִלִי, וְאֶף-עַל-פִּי-כֵן הוּא אֵינּוּ מִתְפַּעֵל מֵהֶם, זֶה סִימָן שֶׁמַּחְלַקַת הִיא לְשֵׁם שְׁמַיִם, מֵאֲחַר שְׂהוּא לֹא נִגְנַע לְרָשָׁעִים, וְאֵינּוּ מִתְפַּעֵל מֵהֶם כָּלֵל. וְלָכֵן, אֹהוּבִי, בְּנִי! רֵאֵה לְדַבֵּק אֶת עַצְמְךָ תָּמִיד בְּצְדִיק כְּוָה, שְׂמִסְרָךְ אֶת נַפְשׁוֹ בְּעַבּוֹר כָּלֵל נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל, וְסוּבַל חֲרוּפִין וְגִדּוּפִין בְּשִׁבְלֵי יִתְבַרֵךְ, וְהֵבֵן לְמַעֲשֵׂה.

כא אין חטא בא על ידו. כלי שלא יהא הוא נגיהנס ותלמידו נג"ע: אין מספיקין בידו לעשות תשובה. שלא יהא הוא נג"ע ותלמידו נגיהנס: זויכה את הרבים. שלמד מורה לכל ישראל: צדקת ה' עשה ומשפטיו עם ישראל. ומשפטיו שעס ישראל כלינו הוא עשאן: **כא פל המזנה את הרבים, אין חטא בא על ידו. וכל המחטיא את הרבים, אין מספיקין בידו לעשות תשובה. בני! אשך אין עוד דבר יותר חשוב מזהבי הרבים, פי בזה שאדם מזנה את הרבים, זכות הרבים תעמד לו שלא יחטא: פי באמת נשמות ישראל הן חלק אלוק ממצל, וכל נשמה נקראת גר, כמו שקתוב (משלי כ, כו): "גר הגויה נשמת אדם", אכל הגרות הם כבוניים, פי הם אינם מאירים, ומבא בדברי רבנו ו"ל (לקיטמתה"ו, חלק א', סימן ס'), אשך המוח של האדם הוא כמו**

הרבים, זכות הרבים תלוי בו, שנאמר (דברים לג): צדקת ה' עשה ומשפטיו עם ישראל. ירבעם חטא והחטיא את הרבים, חטא הרבים תלוי בו, שנאמר (מלכים א טו): על חטאת ירבעם בן נבט אשר חטא ואשך החטיא את ישראל:

שמן ופתילה, ואם הנשמה ישנה, הרי המוח דומה כמו גר כבוי, ולכן הצדיק האמת מעורר מהשנה, וכן תלמידיו יש להם את הכח הזה לעורר את אחרים מהשנה העמקה שלישינים בה, ויש בני אדם שלישינים את ימיהם, וצריכים להעירם ולהקיצם, ולכן כל מי שעוסק בזוכי הרבים, ומעורר בני אדם מהשנה, על-ידי-זה מכתוב לו אשך אין חטא בא על ידו, כי לא יפלט אחד שמעורר ומחזק ומקרב את אחרים, שהוא יחטא, אדרבה זכות הרבים שמזנה את הרבים, ומקרבם אליו יתברך תשמר אותו שלא יבוא לידי חטא. ולהפך וכל המחטיא את הרבים, וגורם להם שיחטאו, ומכל שכן אלו שמסיתים ומדיחים לברח מהצדיק האמת, שהוא מעורר מהשנה, אין מספיקין בידו לעשות תשובה, פי בדייק כמו שהוא מסית ומדיח נגד הצדיק הרוצה לעורר בני אדם מהשנה, ולקרבם אליו יתברך, והוא מרחקם ממנו, ומדבר עליו כל דבר אסור, על-ידי-זה גם הוא יפל בפילה כזו שאין לו תקומה, עד שילך מדחי אל דחי, ויבדע אשך אין מספיקין בידו לעשות תשובה. פי מי שמחטיא את הרבים, חטא הרבים תלוי בו, והוא נאכד מן העולם הזה ומן העולם הבא. ולכן ראה, אהובי, בני! להיות תמיד ממוזי הרבים, ותחזק ותעורר ותשמח את נשמות ישראל, אשך אין עוד דבר יותר גדול מזה, וכברט בידו הזה, שתערכיב מתפשטים בין נשמות ישראל, להכשילם בכפירות ואפיקורסות, בשקין טנוף והזם ונאוף, ונשמות ישראל נופלים בשאול תחתית ומתקטיו על ידם, דיקא בידו הזה אין מצוה יותר גדולה מלחזק ולעודד ולשמח את נשמות ישראל, ולהאיר את נשמתם באור האורות צח הצחצחות, ועל-ידי-זה נכון לבו יהיה בטוח, שאף פעם לא יחטא. ואם, חס ושלום, יפשל באיזו עברה ועון, מתק-וימנע יזכה לחזר בתשובה, פי זכות הרבים תגן עליו. ותהיה חזק בזה מאד, ותזכה להקנט לפני ולפנים בהיקלי דמלכא, אשרי מי שמזנה את הרבים, ומחזק ומשמח את נשמות ישראל,

וְעוֹשֶׂה עֲצָמוֹ אֵין קִשְׁבָה לְכָל צְרוּתֵיהֶם, כִּבּ מִתְלַמְּדֵיּוֹ שֶׁל אֲבָרְהָם אֲבִינוּ. לִמַּד מִמֶּנּוּ וְהוֹלֵךְ וּמִשְׁתַּדֵּל לְדַבֵּר עַל לִבֶּם דְּבָרֵי נְחוּמִים נִדְרָמִיו: עֵין טוֹבָה. מִסְתַּפֵּק כִּמָּה שֶׁסָּ לֹא וְאֵינוֹ מוֹמַד וְהַתְחַזְּקוֹת, וְיֵשׁ לוֹ סִבְלָנוּת גְּדוֹלָה אֲלֵיהֶם, אֵז מִמּוֹן אַחֲרִים. שֶׁכֵּן מֵיָנוּ צִנְחָרָסֶס שֶׁאֵמַר לְמַלְךְ מְדוּס טוֹב לוֹ בְּזֶה וּבִבְבֹא כָּל הַיָּמִים, וְאֵוִי לוֹ לְמִי (בְּרֵאשִׁית יד) אֵס מִמוֹט וְעַד שֶׁרוּךְ נַעַל וְאֵס אֶחָס מִכֵּל

שְׁמִכְשִׁיל אֶת הַרְבִּים, כִּבּ כָּל מִי שֵׁיִשׁ בְּיָדוֹ שְׁלֹשָׁה דְבָרִים הִלְלוּ, וּמִתְרַף וּמְגַדֵּף אֲנָשִׁים מִתְלַמְּדֵיּוֹ שֶׁל אֲבָרְהָם אֲבִינוּ. וּשְׁלֹשָׁה דְבָרִים אַחֲרִים, מִתְלַמְּדֵיּוֹ שֶׁל בְּלָעַם הַרְשָׁע. עֵין טוֹבָה, וְרוּחַ נְמוּכָה, וְנִפְשׁ שְׁפָלָה, מִתְלַמְּדֵיּוֹ שֶׁל אֲבָרְהָם אֲבִינוּ. עֵין רָעָה, וְרוּחַ גְּבוּהָה, וְנִפְשׁ רַחְבָּה, מִתְלַמְּדֵיּוֹ שֶׁל בְּלָעַם הַרְשָׁע. מַה בֵּין תְּלַמְּדֵיּוֹ שֶׁל אֲבָרְהָם אֲבִינוּ לְתַלְמִידֵיּוֹ שֶׁל בְּלָעַם הַרְשָׁע.

תְּלַמְּדֵיּוֹ שֶׁל אֲבָרְהָם אֲבִינוּ, אוֹכְלִין בְּעוֹלָם הַזֶּה וְנוֹחְלִין הַעוֹלָם הַבָּא, שְׁנֵאמַר (מְשִׁלִּי ח): לְהַנְחִיל אֶתְּבִי יֵשׁ, וְאַצְרִיתֵיהֶם אֲמֵלֵא. אֲבָל תְּלַמְּדֵיּוֹ שֶׁל שְׁלֹשָׁה דְבָרִים הִלְלוּ: צְרִיף שְׂתַדַּע, אֶתְּבוֹי, בְּנִי! אֲשֶׁר עַל־יְדֵי שְׁלֹשָׁה דְבָרִים יְכוּלִים לְהַפִּיר מִי הוּא תְּלַמִּיד אֲמִתִּי שֶׁל צְדִיק הַאֲמֵת, שֶׁהוּא בְּחִינַת אֲבָרְהָם אֲבִינוּ, שְׁגִלָה וּפְרָסֶס אֶת

אֲמֵתוֹת מְצִיאֹתוֹ וְיַחַדְבָּר בְּעוֹלָם, וְנַעֲשֶׂה שְׂתַף לְהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ־הוּא בְּכִרְיַאת שָׁמַיִם וְאָרֶץ, כְּמֵאמַרְס ו"ל (בְּפִדְיָה רַבָּה, פֶּרָשָׁה יד, סִימָן ב'): אֲמַר לוֹ הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ־הוּא לְאַבְרָהָם, הַעֲלִינוּנִים וְהַתְחַזְּקוֹנִים שְׁלִי הֵם, כְּמָה דְבָתִּיב (אֵיבֹ מֵא, ג): "פִּתַּח כָּל הַשָּׁמַיִם לִי הוּא", וְאוֹמַר (תְּהִלִּים כד, א): "לְתַבְנִיָּה הַאָּרֶץ וּמְלוֹאָה", וְאֵתָה הַיּוֹדֵעַת שְׁמִי בְּעוֹלָם, חֲיִיף שְׁאֵנִי מְקַנֶּה אוֹתָךְ אֶת הַעֲלִינוּנִים וְאֵת הַתְחַזְּקוֹנִים, שְׁנֵאמַר (בְּרֵאשִׁית יד, יט): "וְיַבְרָכְהוּ וְיֵאמַר בְּרוּךְ אֲבָרְהָם לְאֵל עֲלִיּוֹן קִנֵּה שָׁמַיִם וְאָרֶץ"; וְהַסֵּפֶד עַל־יְדֵי שְׁלֹשָׁה דְבָרִים יְכוּלִים לְהַפִּיר מִי הוּא מְקַרֵּב אֵל רָשָׁע מִתְעַב וְנוֹאֵף, מְפָרְסֶס שֶׁל שְׂקָר כְּמוֹ בְּלָעַם, אֲשֶׁר הִסְתִּיר אֶת מַעֲשָׂיו הַמְתַעֲבִים, כְּמוֹכָא בְּדָבָרֵי רַבְנֵי ו"ל (לְקוּשְׁתֵּי מִתְרַיִן, חֶלֶק ב', סִימָן נז): עֵין טוֹבָה, וְרוּחַ נְמוּכָה, וְנִפְשׁ שְׁפָלָה מִתְלַמְּדֵיּוֹ שֶׁל אֲבָרְהָם אֲבִינוּ; כִּי כְּשֵׁאֲדָם מְקַרֵּב אֵל הַצְדִּיק הַאֲמֵת, אוֹמַר רַבְנֵי ו"ל (לְקוּשְׁתֵּי מִתְרַיִן, חֶלֶק ב', סִימָן עב), נוֹפְלֵת עֲלָיו בּוֹשֶׁה וְשִׁפְלוּת, וְיִרְדֵּע, מִי שֶׁהוּא שֹׁפֵל בְּעֵינֵי עֲצָמוֹ, וּמְרָגִישׁ שְׁעַדְנֵן לֹא הַתְחִיל כָּלָל, וְהוּא מְצַנִּי כְּטַל וּמִבְטָל לְגַמְרֵי כְּתוּלַעַת הַרוּחַשׁת עַל הַאָּרֶץ, לוֹ יֵשׁ עֵין טוֹבָה עַל כָּלָם, כִּי הוּא מְחִזֵּק אֶת עֲצָמוֹ לְאֵל כְּלוּס, כִּי הוּא נַעֲשֶׂה שְׂכָן לְעַרֵב בְּחַיִּיו, וְזֶה סִימָן שֶׁהוּא מְקַרֵּב אֵל צְדִיק אֲמֵת, מַה שְּׂאֵין כֵּן כְּשֵׁאֲדָם בְּאֲדָם עֵין רָעָה, וְרוּחַ גְּבוּהָה, וְנִפְשׁ רַחְבָּה, זֶהוּ סִימָן שֶׁהוּא מִתְלַמְּדֵיּוֹ שֶׁל בְּלָעַם הַרְשָׁע, מְפָרְסֶס שֶׁל שְׂקָר, נוֹאֵף מִתְעַב, אֲשֶׁר אֲנָשִׁי וּמְקַרְבֵּי יֵשׁ לָהֶם עֵין רָעָה עַל כָּלָם, שְׂאֵינָם מְחִזִּיקִים כְּמוֹתָם, וּמְדַבְּרִים גְּדוּלוֹת בְּגִזְיָה וְכוּ', וְאֵתְּבוֹי וּמְגַדְּפִין אֶת כָּלָם, אוֹי לָהֶם וְאֵוִי לְנַפְשָׁם. וְמַה הַהֲפָרֵשׁ בֵּינֵיהֶם: תְּלַמְּדֵיּוֹ שֶׁל אֲבָרְהָם אֲבִינוּ אוֹכְלִין בְּעוֹלָם הַזֶּה וְנוֹחְלִין הַעוֹלָם הַבָּא, שְׁנֵאמַר (מְשִׁלִּי ח, כא): "לְהַנְחִיל אֶתְּבִי יֵשׁ וְאַצְרִיתֵיהֶם אֲמֵלֵא"; כִּי מִי שְׁכָּטֵל וּמִבְטָל לְגַמְרֵי בְּאֵין סוּף בְּרוּךְ הוּא, וּמְחִזֵּק אֶת עֲצָמוֹ קָלָל כְּלוּס, הוּא יוֹרֵשׁ אֶת הַעוֹלָם הַזֶּה, מֵאַחַר שֶׁהוּא כְּטַל וּמִבְטָל לְגַמְרֵי בְּעֵינֵי עֲצָמוֹ, עַל־יְדֵי־זֶה אֵף

אשר לך: ורוח נמוכה. ענה ימיה. וכן מלינו
אזרנה אומר (שם יח) ואנכי עפר ואפר: ונפש
שפלה. וזירות והפרישות מן המאזות. ומלינו זה
באזרנה (שם יב) הנה נא ידעמי כי אשה יפת מראה

בלעם הרשע יורשין גיהנום

ויורדין לבאר שחת, שנאמר

(תהלים נה): ואתה אלהים

תורידם לבאר שחת, אנשי

דמים ומרמה לא יחצו

ימיהם, ואני אבטח בך:

כג יהודה בן תימא אומר,

הני עז פנמר, וקל פנשר, ורץ

פצבי, וגבור פארי לעשות

רצון אביך שבשמים. הוא

אח שעד עכשיו לא הכיר זה
מרוז צניעות. ובזלזול אשכחן
עין רעה שהיה יודע שהיה
רע צעירי המקום שילך אלל
בלק והיה הולך כדי ליעול
שכר דמיו (במדבר כב) אם
ימן לי בלק מלל ביומי כסף
וחס: ורוח גבוהה. דלמר
(שם דב) נאם שומע אמרי אל
יודע דעת עליון: ונפש
רחבה. שאם לא היה רב
המאה לא היה יועץ להפקיר
בנות מואב לנשות. ואמרו
חכמים (סנהדרין קה, א) בלעם

אחד אינו יכול להוציא אותו ממקומו, ולכן
הוא יורש את העולם הזה, כי אינו פלוג, ואינו
צריך פלוג, ומאדם פנה לא יכולים לקחת שום
דבר, ועל-פני יורש את העולם הזה, וכן יורש
את העולם הבא, אשר
אין לו גבול פלל, ונדבר
שאין בו גבול וצמצום,
נחפס רק לאדם שאינו
בגבול וצמצום, רק בטל
ומבטל לגמרי בעיני
עצמו. ולכן מי שהוא
מקרב אל הצדיק האמת
שהוא בחינת אברהם,
יורש את העולם הזה ואת
העולם הבא גם יחד. אכל
תלמידיו של בלעם
הרשע, שהוא מלא אבות
ונאף, וחומר קמון

וכבוד, שם ופרסום, הם יורשין גיהנום, ויורדין
לבאר שחת עוד בנה העולם, כי אין עוד
גיהנום לאדם שרצה פבור, שם ופרסום וקסף,
ואינו מקבלו, הוא סובל יסורי גיהנום עוד
בחיית חייתו, כי כל אלו שמחפשים ומבקשים
פבור או פסף או שאר דברים גשמיים,
וכשאינם מקבלים אותם, איזו סובלים יסורי
גיהנום בנה העולם, וצרים ומרים להם החיים,
ועליהם נאמר (תהלים נה, ד): "ואתה אלהים
תורידם לבאר שחת, אנשי דמים ומרמה לא
יחצו ימיהם"; שכל זה סובב על בעלי מחלקת,
שרצים אחר שם, פבור ופרסום, ומקראינם

בועל אמונה היה: להנחיל ארובה יש. אזרנה אקרי
אוהב דמיו (ישעיה מא) וזע אזרנה אוהבי. יש
צוה"ב. ואורזותיהם אמלא, צוה"א: אנשי דמים.
בלעם אקרי אש דמים שהפיל צנחמו כ"ד אלפים
מישראל: כג עז כנמר. הנמר הוא נולד מן חזיר היער
והלציאה כי צעם יחס האריות הלציאה מנספת ראשה
פצבי היער ונוהמת ומוצעת את הזכר והחזיר שומע
קולה ורובעה ומר יואל מנין שניהם ולפי שהוא ממור
הוא עו פנים אף על פי שאין בו גזורה כל כך. אף
אמה היו עו ולא תמזיט לשאול מרבץ מה שלא צננת
כאומה ששנינו לא היצטן למד: וקל כנשר. לחזור

מקבלים את זה, הם רבים עם אחרים ושופכים דמם,
בחיית ימיהם, רחמנא לישונן, מה שאין פן מי שדבוק
עליו נאמר: "ואני אבטח בך", שהוא מבטל את עצמו
לגמרי אליו יתברך, ובטח בחסדו, ואין
לו שום עסק עם אחרים, רק מתענג בזיו שכינת עזו
יתברך, אשר זו התכלית של כל התכליתין,
שמתענג עוד בחיים חייתו פערבות נעם זיו שכינת עזו
יתברך, אשר אין לו גבול וצמצום, והבן
למעשה.

כג עז פנמר וקל פנשר ורץ פצבי וגבור פארי לעשות רצון אביך שבשמים: צריך שתדע,

אהובי, בני! אשר רבנו ז"ל אמר (לקוטי-מו"ק), אחר למוך ולא חוגע כדכתיב (שם מ) יעלו אחר חלק ב', סימן סח): עקר שלמות הצדיק, שיוכל להיות למעלה ולמטה, שיהיה יכול להראות למי שהוא למעלה, ונדמה בדעתו שהוא

במדרגה עליונה, יהיה מראה לו שהוא ההפך,

וכן להפך — למי שהוא למטה מאד במדרגה

הפתוחה, בתוך הארץ

היה אומר, עז פנים לגיהנום, ובשפת פנים לבן ערן.

יהי רצון מלפניך יי אלהינו שתבנה עירך במהרה

בלימינו ותן חלקנו בתורתך :

ממש, יהיה מראה לו שאברהם, הוא סמוך להשם יתברך. וזו השלמות מכרחת שמהיה הצדיק, וכלא זה אינו צדיק כלל, כי צריך להראות למי שהוא למטה מאד בדיוטא הפתוחה לגמרי, שעדין הוא סמוך לתנו"ה ממש כפיכחול, ולעוררו ולגלות לו, תנו"ה אהף ואל תסתיר ואל תחת, השם יתברך עמך ואצלך וקרוב לך ממש, כי מלא כל הארץ כבודו, על-כן אפילו אם האדם נופל, חס ושלום, למקום שנופל, רחמנא לצלן, והוא בשפל המדרגה הפתוחה ממש, גם משם יוכל לדבק את עצמו בתנו"ה, ולשוב אליו יתברך, כי מלא כל הארץ כבודו. וזו השלמות של הצדיק, שמאיר לאדם שפגח למטה לגמרי, ורואה שהוא בדיוטא הפתוחה, חס ושלום, והוא רחוק מאד מהשם יתברך, מאיר לו שראוי לו להחיות עצמו בנה בעצמו, הינו כי זוהי בעצמה התקבוצת, מאחר שרואה שהוא רחוק, כי מקדם היה מרחק גדול, עד שלא היה יודע כלל שהוא רחוק, ומאחר שעל-כל-פנים יודע שהוא רחוק, זוהי בעצמה התקבוצת, ובהו בעצמו ראוי לו להחיות את עצמו, ולשוב אל השם יתברך. וכן להפך — למי שהוא למעלה מאד, צריך הצדיק להראות לו שהוא רחוק לגמרי מהשם יתברך, מה חמית מה ידעם, וזו היא שלמות הצדיק, בבחינת (דברי-המים"א כט, יא): "כי כל בשמים ובארץ", שהוא בחינת הצדיק פיודע, דאחיד בשמיא ובארעא, דהינו שיהיה למעלה ולמטה, שיהיה מראה למי שהוא למעלה, בבחינת שמים, שהוא להפך, שהוא רחוק מאד, ואינו יודע כלל בידיעתו יתברך, בחינת מה חמית מה ידעם וכו', כי שם למעלה בשמים, שם דיקא שואלים: אייה מקום כבודו, ולהפך — למי שהוא למטה בארץ ממש, יהיה מראה לו כי תנו"ה עמו, כי מלא כל הארץ כבודו, וזהו עקר השלמות להיות למעלה ולמטה. ונה מה שאמר התנא הקדוש: הוי עז פנים, הינו הצדיק שרודע להראות לדרי שאינם יודעים כלל, ולדרי משה מראה שנהקדוש-ברוך-הוא, נמצא אדם, עמו ואצלם, צדיק כזה צריך להיות עז פנים, שאינו מתבייש בשום בריה לומר את האמת, וכמוכא (שלתן שיהו. ארז חיים. סימן א', סעיף א'), ולא יתבייש מפני בני אדם המלעיגים עליו בעבודת השם יתברך, שהוא נגד עז פנים, וכנגד דרי מעלה — להראות להם שאינם יודעים כלל אמר וקל פנשר, והוא על דרך (משלי ל): "דרך הנשר בשמים"; כי הצדיק עולה תמיד בשמים, מדרגה אחר מדרגה, והוא קל פנשר לעוף מעלה מעלה, ועל-ידיו הוא מראה לדרי מעלה, שעדין לא יודעים כלום, כי כמה שהם עולים למעלה, הוא עולה יותר בנוריות, ומראה להם שאינם יודעים כלל. וכנגד דרי משה, להראות להם שלא יתאשו, אמר ורץ פצבוי, כי הצדיק אמרו חכמינו הקדושים (זהו שמות יד): אין תיה בעולם עושה כמו הצדיק או כעפר האילים, בזמן שהוא בורח הולך מעט מעט, ומחזיר את ראשו למקום שיצא ממנו, ולעולם תמיד הוא מחזיר את ראשו

העו איש רשע צפניו לפיכך נקרא עו פניס: שתבנה עירך במהרה בימינו. כלומר (יבמות עט, א) כסס שחוננתנו וזאת המדה שמתן לורע אנרסה. זיישניס.

רממניס. וגומלי חסדים. כן יהי לרון שזכנה עיך: כד כן חמש שנים למקרא.

מעל ילפינ דכתיב (ויקרא

ט) שלש שנים יהיה לכם

עללים וזשנה הרציעית יהיה

כל פרוי קודש הלולים. שאזני

מלמדו נורח האומיות ויזכר

הנקודות. וזשנה הממשיית

כד הוא היה אומר, בן חמש

שנים למקרא, בן עשר

למשנה, בן שלש עשרה

למצוות, בן חמש עשרה

לתלמוד, בן שמונה עשרה

לאחוריו, כך אמרו ישראל: רבנו של עולם, אם אנו גורמים שסתפלק מבינינו, יהי רצון שתברך כמו הצבי או כמו עפר האילים, שהוא בורח ומחזיר את ראשו למקום שהיית. תדא הוא דכתיב (ויקרא כו, מד):

”וְאָף גַּם זֹאת בְּהִיּוֹתֶם

בְּאֶרֶץ אוֹיְבֵיהֶם לֹא

מֵאֲסִיתִים וְלֹא גְעֻלִים

לְכֹלֹתֶם וְגו’; הִינּוּ

שֶׁהַצְּדִיק אֵף שֶׁהוּא עוֹלָה

לְמַעַל לְמַעַל, עִם כָּל

זֹאת אֵינוֹ שׁוֹכֵחַ

מהרחוקים שנפלו לעמקא דתהומה רבה, ומאיר בהם גם־כן אלקותו יתברך, שלא יתאשו, בדרך

הצבי שתמיד מחזיר ראשו למקום שניצא ממנו. ואמר גבור באורי, כי הצדיק שיכול להראות לדברי

מעלה שאינם יודעים קלל, ולדברי משה להראות להם שלא יתאשו, הוא צריך להיות גבור כמו

ארי, שאינו מתרצה משום מזה בעולם, וכל זה עושה רק למענו יתברך, שנה לעשות רצון אביד

שבשמים; כי זה רצונו יתברך — להראות לדברי משה שלא יתאשו, ולדברי מעלה להראות להם

שעוין אינם יודעים כלום, אלא עליהם לעלות מעלה מעלה, ומכח ומפדוּגה זו הוא היה אומר,

עו פנים לגיהנום, ובשש פנים לגן־עדן; הינו שמגלה התנא, שאף שהצדיק צריך שיהיה עו כגמר,

עם כל זאת עליו לזכור, אשר עו פנים לגיהנום, שיכול להפיל הן לדברי מעלה והן לדברי משה

לננקא דתהומא רבה, כי צריכים לבצע איד לדבר עם בני אדם, ויש בזה חכמה עמקה, שנה

ובשש פנים לגן־עדן, הינו שהצדיק הולך הן עם דרי מעלה והן עם דרי מטה בבשש פנים, ומדבר

עמהם בגעומות, על־דבריהם עליהם גן־עדן, ותכף־ומיד מבקש: יהי רצון מלפניך הויה

אלהינו, שתבנה עירך במהרה בימינו, ותן חלקנו בתורתך, אשר היא פליאה גדולה מאד, איד

יאמר תפלה באמצע הדבר, כמובא קשיא זו בדברי רבנו ז”ל (לקוטי מוהר”ן, חלק א, סימן כב); כי

באמת צריכים לבצע איד להתנגח עם העוה ו עם הבושה, ועל זה מתפלל שתבנה ירושלים,

שהיא עיר השם, וראה שלמה, ששם מתחברים כלם יחד, כמאמרם ז”ל (מדרש תהלים קכב, סימן

ד), עיר שהיא עושה כל ישראל חברים, כי שם נקללים יחד — הן דרי מעלה והן דרי מטה,

וזה נעשה על־ידי התורה, שנה ששים תפלות: ”ותן חלקנו בתורתך”, שנה בחינת (ישנה ב. ג):

”כי מציון תצא תורה ודבר הויה מירושלים” וגו’, כי שם מקום התורה, והבן למעשה.

כד הוא היה אומר: הינו יהודה הן תימא הנה רגיל לומר, שיש מקום התורה, והגיע למדרגות עליונות

בפעם אחת, אלא צריכים להתנגע ימים ושנים בעבודת השם יתברך, עד שיוקנה להתעלות

במחין נדשגת אלקות, וכמו שאמר רבנו ז”ל למוהר”ן ת”ו ז”ל (שיחות־הר”ן, סימן קמח), אשר

לא באים בפעם אחת לכל המעלות, רק צריכים להתנגע ולטוּחַ בעבודתו יתברך (שקורין

האריוניען) קדם שבאין לאיזו מעלה טובה. וכן אמר (שם סימן קסח), אשר תקר תלוי בביגעות

וטפרות ועבודות באמת, עד שזוכין לזכך את עצמו לגמרי. וזה בן חמש שנים למקרא, בן עשר

למשנה, בן שלש־עשרה למצוות, בן חמש־עשרה לתלמוד, בן שמונה־עשרה לחפה, בן עשרים

לרדף, בן שלשים לבח, בן ארבעים לבינה, בן חמשים לעצה, בן ששים לזקנה, בן שבעים לשיבה, בן שמונים לגבורה, בן תשעים לשוח, בן מאה כאילו מת ועבר ובטל מן העולם; שמונה את שנות האדם, איך שלטט לאט עולים מדרגה לדרגה, כי אי אפשר להגיע בפעם אחת לכל המדרגות, וכמו שכתוב (שמות כג, ל): "מעט מעט אגרושנו מפניך, עד אשר תפנה ונתת את הארץ", וכתוב (דברים ו, כב): "וְגִשַׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶלְקֵיךָ אֶת הַגּוֹיִם הָאֵל מִפְּנֵיךָ, מְעַט מְעַט לֹא תוכל פֶּלֶתָם מִהֶרָה, כִּן תִּרְבֶּה עֲלֶיךָ חַיֵּת הַשָּׂדֶה", כי עד שהיכים להגיע למדרגה שיהיה בטל ומבטל לגמרי באין סוף ברוך הוא, ויזכה למדת ההשפיות, כאילו מת ועבר ובטל מן העולם, שאין לפני עיניו כבר שום דבר גשמי, אלא רואה רק רוחניות חיות אלקות, והוא נכלל לגמרי בעצם עצמיות אלקותו יתברך, בטל ומבטל לגמרי בעיני עצמו, למדרגה זו אי אפשר להגיע בפעם אחת, אלא צריכים להתהוה ימים ושנים, כי זה לעמת זה על כל מי שרוצה להכנס בדרגה, ולהשיג השגות אלקות, עליו מתגברת הספיקא אחרת מאד, שהן חיות השדה, ורוצים לשרוף ולהפילו ולהשליכו ולבטלו וכו' וכו', ולכן ההכרח לחכות הרבה מאד בסבלנות גדולה, ובאפילו שרואה שבין כך עוברים עליו ימים ושנים, וצדין לא הגיע לשום מדרגה, ותכלית ההפך רואה, שמתגבר עליו יצרו בכל פעם יותר ויותר, עם כל זאת עליו להתאזר בסבלנות, ויהיה עקשן גדול מאד, לא להיחית את עבודתו אפילו שהוא כמו שהוא, תחוק את עצמו עם כל הכחות, ולא יתן שיפילו אותו, ואז יזכה להגיע לבסוף אל מה שצריך להגיע, אשרי מי שאינו מטעה את

מאכלו את פרוי להוסיף לכם תבואתו ומאן ואילן ספו ליה כמורא: בן עשר למשנה. שלומד מקרא חמש שנים. וממש שנים משנה וממש שנים גמרה. דאמר מר (חולין כה, א) כל תלמיד שלא ראה סימן יפה במשנתו חמש שנים. טוב אינו רואה דכתיב (במדבר ח) זאת אשר ללויים מנחם חמש ועשרים שנה ומעלה יצא לנצח נצח. שכל ולומד הלכות עבודה חמש שנים. וכן שלשים עובד: בן שלש עשרה למצוה. דכתיב (שם ה) איש או אשה

לחפה, בן עשרים לרדף, בן שלשים לבח, בן ארבעים לבינה, בן חמשים לעצה, בן ששים לזקנה, בן תשעים לשיבה, בן שמונים לגבורה,

כי יעשו מכל חטאת האדם. וגבי חכס כתיב (בראשית לז) ויקחו שני בני יעקב שמעון ולוי אחי דינה איש חרבו ולוי נצואו פרק בן שלש עשרה שנה היה וקרי ליה איש: בן שמונה עשרה לחופה. י"ט ארס כמונים צפ' בראשית מן ויאלר אלהים נעשה ארס עד ויבן ה' אלהים את הללע חד לגופיה פשו ליה י"ח לרעה: בן עשרים לרדף. אחר מונומיו לאחר שלמד מקרא משנה וגמרא ונשא אשה והוליד בנים לרין הוא נחור ולבשק אחר מונומיו. פי אחר בן עשרים לרדף אותו מן השמים ולהענישו על מעשיו. שאין בית דין של מעלה מענישין פחות מכן עשרים: בן שלשים לבח. שהלויס היו מקימין את המשכן ומפרקין וטוענין את העגלות וטושאין בכסף מכן שלשים שנה ומעלה: בן ארבעים לבינה. שלאחר ארבעים שנה שהיו ישראל נמדבר אמר להם משה (דברים כט) ולא נתן ה' לכם לב לדעת ועיניכם לראות ואזניכם לשמוע עד היום הזה: בן חמשים לעצה. שנאמר בלויס (במדבר ח) ומנחם חמש שנה ישוב מנצח העבודה ולא יעבוד עוד ושרת את אחיו וגו'. ומשו השירות סימן להם עשה: בן ששים לזקנה. דכתיב שכל אל קבר. ככל"מ נגימטריא ששים: בן שבעים לשיבה. דכתיב גדוד (דה"א כט) וימת נצביה עובד. וימי חייו היו שבעים שנה: בן שמונים לגבורה. דכתיב (תהלים ז) ואלם בגבורות שמונים שנה: בן תשעים לשוח. הולך שחוח וכסוף. ויש אומרים לשון שוחה עמוקה:

כה הפך בה והפך בה. נמורה: דכולה בה. שהכל עצמו בזה העולם קלל, אלא הוא מתאמר ממנה זה: וסיב ובלה בה. גם עד וקנה ושינה לא תעזובה: ומינה לא תזוע. שלא תאמר למדמי חכמת ישראל אלא ואלמד חכמת יונית שאין מותר ללמוד חכמת יונית אלא במקום

ואף-על-פי-כן הוא מחויב מעמד, ואינו מתאשש קלל, אלא בכל פעם הוא בא אליו ויתברך בלב אמת, ובוכה ומבכה שמים וארץ, שיחוס וירחם עליו, ואל ירחו משני העולמות, לבסוף יופה להגיע לכל טוב אמתו ונצחו, להיות דבוק לגמרי באין סוף ברוך הוא, ויהיה בטל ומבטל בצניגי עצמו, אשרי לו!

בן תשעים לשוח, בן מאה כאלו מת ועבר ויבטל מן העולם: כה **בן בג בג אומר, הִפֵּךְ בָּהּ וְהִפֵּךְ בָּהּ, דְּכֵלָּא בָּהּ. וּבָהּ תַּחֲזִי, וְסִיב וּבִלְהָ בָּהּ, וּמִנְהָ לֹא תִזְע, שְׂאִין לָךְ מִדָּה טוֹבָה הֵימָנָה. כּוּ בֶן הָא הָא אֹמֵר, לְפֻּם צַעֲרָא אַגְרָא:**

שאסור להרהר בדברי תורה כגון צנית המרחץ, או צנית הכסא. כששאלו את רבי יהושע מהו ללמוד אלס את צנו חכמת יונית אמר להם ילמדנו צעעה שאינו לא יוס ולא לילה דלא כמיז והגית צו יומס ויליס: כו לפום צערא אגרא. כפי רוב העבר שאתה סובל בלמוד המורה ועשיית המזות. כן יחי שחך מרובה: לפיכך הרבה להם תורה

ומצות. כגון פרשת שקלים להרבות שחר שהן גדלים מהם אף על פי שנלאו הכי לא היו אוללים אופן שנספס של אלס קנה צהן למען צדקו. להלדיק את ישראל ולזכותו.

כמה הִפֵּךְ בָּהּ וְהִפֵּךְ בָּהּ דְּכֵלָּא בָּהּ, וּבָהּ תַּחֲזִי, וְסִיב וּבִלְהָ בָּהּ, וּמִנְהָ לֹא תִזְע, שְׂאִין לָךְ מִדָּה טוֹבָה הֵימָנָה: צריף שְׂתַדַּע, אַהוּבִי, בְּנִי! אֲשֶׁר זֶה טוֹבָב עַל הַתּוֹרָה הַקְּדוּשָׁה, שְׂאֵדָם צְרִיף לְהַגִּיל אֶת עֲצָמוֹ לְלַמֵּד בְּכֵל יוֹם מִקְרָא,

משנה, גמרא, מדרש, הלכות ואגדות, אשר אין טוב מזה, וצריכים לתור תמיד על למודו, ונקיט את עצמו לגמרי בתוך התורה הקדושה, אשר אין לך מדה טובה ממנה, ולכן אין לזנו הימנה כי הוא זה. ואמר בזהר (נתיב רמב): וְכֵּן אֵינִן אֵינִן בְּנֵי עֲלָמָא אֵינִין דְּמִשְׁתַּדְּלֵי בְּאוּרִיחָא, דְּכֵל מָאן דְּאִשְׁתַּדְּל בְּאוּרִיחָא, אֲתַרְחִים לְעִילָא וְאֲתַרְחִים לְתַתָּא, וְאֲתַסִּין בְּכֵל יוֹמָא יוֹמָא דְּעֲלָמָא דְּאֲתַתִּי, הִנָּא הוּא דְּכַתִּיב (משלי ח, כא): "לְהַגְחִיל אֲהַבִּי יֵשׁ"; מֵאֵי יֵשׁ? דָּא עֲלָמָא דְּאֲתַתִּי, דְּלֹא פָּסַק מִימּוֹ לְעֲלָמִין, וְנָטַל אַגְר טַב עֲלָמָה דְּלֹא נָבִי בָּהּ בַּר נֵשׁ אֲתַרְא. וּמֵאֵי אֵיחָז? "יֵשׁ". וּבְגִיגֵי קָה רְמִיז לָן שְׂמָא דְּיֵשׁ שְׂכַר דְּאִשְׁתַּדְּל בְּאוּרִיחָא, יֵשׁ שְׂכַר, דָּא הוּא אַגְרָא דְּאֵינִין דְּמִשְׁתַּדְּלֵי בְּאוּרִיחָא, וְהָבֵן לְמַעֲשֵׂה.

כו לפום צערא אגרא: צריף שְׂתַדַּע, אַהוּבִי, בְּנִי! אֲשֶׁר בָּזָה הָעוֹלָם עוֹבְרִים עַל כָּל אֶתְד וְאֶתְד צְרוּת וְיִסוּרִים, מְרִירוֹת וּמְכַאֻבִים, עַם כָּל זֹאת אֲסוּר לְפַל בְּדַעְתּוֹ כֵּלָּל, אֲרַבָּה צְרִיכִים לְדַעַת, שְׂאֵם יִתְחַזַּק בְּתַקְּוָה הַבְּלוּת וְהַדְּתַקְוָה, וְהַמְרִירוֹת וְהַמְרָה שְׁחוּרָה, זֶה מֵה שְׂיָבִיא אוֹתוֹ אֵל הַמְרָגוּת הַכִּי גְדוּלוֹת, כִּי לְפִי הַצַּעַר כֵּן הַשְּׂכָר, וְהַכָּבֵר אֲמָרו חֲכָמֵינוּ הַקְּדוּשִׁים (אבות דרבי נתן, פְּרָק ג'): לְפִי שְׂטוֹב לוֹ לְאֵדָם דְּבַר אֶתְד בְּצַעַר מִמָּאָה בְּרוּחַ. וְאֲמָרו חֲכָמֵינוּ הַקְּדוּשִׁים (מְהֵלַת רַבִּי, פְּרָשָׁה ב'): סִימֵן ט' עַל הַפְּסוּק (מְהֵלַת ב, ט): "אֶף חֲכָמֵי עֲמָדָה לִי", אֲמַר רַבִּי חֲמָא בַּר פִּפְאָ, כָּל תּוֹרָה שְׂלַמְתִּי בָּאֶף נִתְמַקְּוָה לִי; וְלִכֵּן אֵל תַּהֲיָה שְׂבוּר, אַהוּבִי, בְּנִי! כְּשֶׁעוֹבְרִים עָלֶיךָ מְשֻׁבְּרִים וְגוֹלִים, וְכָל דְּבַר

קטן שאתה צריך לעשות בשביל הקדוש-ברוך-הוא בא לך פל-ך קשה, כי באמת למעלה בשמים מודדים את העמל והיגע, הסבל והצער, הביונות והמסירות נפש, ששבל האדם, כי אינו דומה אדם שעובד את הקדוש-ברוך-הוא בלי שום מגיעות ועפופים, משעובד את הקדוש-ברוך-הוא עם צער ועגמת נפש, יגיעות וטרחות. ולכן אל תסתכל, אהובי, בני! על אף אחד — רק

על עצמך, ואף שאתה סובל פל-ך הרבה, תדע לך, שהכל ממנו יתברך, ואם תחזיק מעמד, תוכל להגיע לכל טוב אמתי ונצחי, והבן למעשה.
רבי חנניא בן עקשיא אומר, רצה הקדוש ברוך הוא לזכות את ישראל, לפיכך הרבה להם תורה ומצוות, שנאמר (ישעיה מב), "י חפץ למען צדקו, יגדיל תורה ייאדיר:

רבי חנניא בן עקשיא

אומר: משנה זו היא בסוף פרק "אלו הלוקין"; ויש לומר השעם — למה גומרים עם משנה זו תמיד אחר שמסתיימים מסכת אבות? אלא בין שאדם לומד פרק מהנהגות התנאים הקדושים, ויכול לכל בדעתו — איך יזכה גם הוא לזכר את גופו המגשם, מאחר שיוצע שהוא רחוק מאד מכל המדות הטובות, והנהגות הישרות שלמדו אותנו התנאים, לזה מסיימים משנה זו: רצה הקדוש-ברוך-הוא לזכות את ישראל, לפיכך הרבה להם תורה ומצוות; כי באמת מוכא בדברי רבנו ז"ל (לקוטי מוה"ר, חלק א, סימן ו'), שאדם צריך שיהיה לו שתי בקיאות: בקי ברצוא ובקי בשוב, שיתוק את עצמו בין בעליה ובין בירידה, ואז הוא הולך על דרך התשובה, כי בזה העולם צריך כל אחד שיהיה אותו חרב, ויהיה מלמד מלחמה, כמו שכתוב (שיר השירים ג): "כלם אחוזי חרב מלמדי מלחמה, איש חרבו על ירכו מפתח בלילות"; הינו שיהיה לו סוד הבקאות: בקי בעיל בקי בנפיק, כי היא מלחמה גדולה ולמוד גדול ועמק מאד איך לעבר את זה העולם, ולא לשכח ממנו יתברך, אפלו שעובדים עליו כל מיני צרות ויסורים ומרירות ומכאובים, שרוצים להפריד בין קדם הבריאה את אחר הבריאה, שזה בעצמו יו"ד עלאה ויו"ד תתאה, הינו בין בעליה ובין בירידה, עליו למצא את אלופו של עולם, שזה סוד אל"ף, אבל כדי שיוכל להגיע לכל זה, צריך לשמש תלמידי חכמים אמתיים הרבה, עד שיהיה בכלל מלמד מלחמה הזאת, שכל אחד חגור ותוק בדעתו מאד מאד, שיהיה איך שיהיה יחזק את עצמו באמת, וילחם מלחמת השם, ולא יפתח מפתח לילות, הינו מבחינת ונפיק, שהוא חשכת לילה, שמתגבר בכל פעם על כל אחד ואחד, ורוצים להפיל אותו בנזקבא דתהומא רבה, על-ידי חלשיות הדעת שעוברת עליו בכל פעם — הן מעצמו והן מאחרים, כי לילה זה סוד נקדה התפתחה, שזהו בחינת ונפיק, ששם עקר המלחמה. על-כן צריכים להיות מלמדי מלחמה זאת, כי צריכים בקיאות גדולה מאד בהלכה זאת, איך לקשר קדם הבריאה באחר הבריאה, בין יו"ד לתתא ובין יו"ד לעילא, ועל-כן היו צריכים כל ששים רבוא ישראל שילכו סביב לאהל מועד, לקבל משם הלכות התורה, ועקר הלכות של התורה הם סוד הבקאות, שהאדם צריך להיות בקי בהלכה, הינו לינדע איך לעבר את זה העולם בשלום, ולא להסיח דעת ממנו יתברך, שעל-ידי זה זוכין לילה בדרכי התשובה, ולקיים את כל דברי התורה. כי לא המדרש הוא העקר אלא המעשה, פמוכא בדברי חכמינו הקדושים (במדבר ובה, פרשה יד, סימן ט'): לא המדרש הוא העקר אלא המעשה, לפי שהמעשה הוא מכפר על האדם כהוא דתנין: תשובה ומעשים טובים כתיבס בפני הפרענות;

כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא. ואפילו כולו שנחמיינו מימה צבית דין מפני רשעמך, יש להם חלק לעולם הבא, ועולם הבא האמור כאן הוא העולם הבא אחר תחיית המתים שעמדיים המתים למות ולעמוד בגופן ונפשם חיים נלחיים כחמה וכלכנה וכוכבים כדמייתי בגמרא כהאי פרקא ממיס שעמדיים למיות אין חורין לעפרן, והעולם הבא אין זו לא אכילה ולא שמה, ואף על פי שיש בו גוף וגויה, אלא לדיקום יושבין ועטרומיהן כראשיהן ונהנין מזיו השכינה, ומפני שאין כל ישראל שוין בו אלא הגדול לפי גדלו והקטן לפי קטנו, משום הכי קמיני יש להם חלק.

כָּל יִשְׂרָאֵל יֵשׁ לָהֶם חֵלֶק לְעוֹלָם הַבָּא, שְׁנֵאמַר (שְׁעִיָה ס'): וְעַמְּךָ כָּל־צְדִיקִים לְעוֹלָם יִירָשׁוּ אֶרֶץ גִּזְרֵי מִצְעֵי מַעֲשֵׂה יְדֵי הַתְּפָאֵר.

לפיכך הרבה להם תורה ומצוות; כי הפעל דבר מתגבר מאד מאד בקל יום ויום בקמה ונכמה תחבולות בלי שעור. וכמו שאמר חכמינו

הקדושים (קדושין ל): **בְּכָל יוֹם וְיוֹם יִצְרוּ שֵׁל אָדָם מִתְגַּבֵּר עָלָיו; וְצְרִיכִין כָּל מֵינֵי מִטְעָמִים שֶׁל הַתּוֹרָה הַקְּדוּשָׁה לְהַחֲיוֹת אֶת הַנְּפֻשׁוֹת הַחֲלוּשׁוֹת, שֶׁהֵם בְּכַחֲצֵינָת וְנִפְיָ, שֶׁצָּאוּ מִשְׁלֵמוֹת הַקְּדוּשָׁה. וְכָל אֶחָד יֵצֵא וְנִתְעַה לְמָקוֹם שֶׁשָּׁקֵשָׁה לוֹ מֵאֵד מֵאֵד לְחֹדֶר מִשָּׁם, וְצְרִיכִין לְחַזְקוֹ וְלִהְיֵשִׁיבוֹ וְלִהְיִחוּתוֹ בְּכָל מֵינֵי מִטְעָמִים שֶׁל הַתּוֹרָה הַקְּדוּשָׁה. כִּי לְעֵנֵן הַתְּחַזְקוֹת, שֶׁהָאָדָם יִחַזַּק עֲצָמוֹ בְּכָל מֵה שְׁעוֹכֵר עָלָיו — בֵּין בְּנִשְׁמֵי וּבֵין בְּרוּחֵי, עַל זֶה צְרִיכִים כָּל הַלְכוֹת הַתּוֹרָה; כִּי לְפַעְמִים מַחֲיִין אֶת עֲצָמוֹ בְּהִלָּה זֹאת וּפְעָמִים בְּהִלָּה זֹאת, כִּי כָּל מִצְוָה וּמִצְוָה שֶׁל הַתּוֹרָה הַקְּדוּשָׁה מַחֲיָה וּמַחֲזֵקֵת אֶת הַנְּפֻשׁ שֶׁלֹּא תִפֹּל יוֹתֵר. וְכֵן כָּל דִּין וְהִלָּכָה פְּרֻטִית שֶׁל כָּל מִצְוָה, יֵשׁ לָהּ כַח פְּרֻטֵי לְהַחֲיוֹת הַנְּפֻשׁ, וְלָכֵן רָצָה הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ־הוּא לְזַכּוֹת אֶת יִשְׂרָאֵל, לְפִיכֵךְ הִרְבָּה לָהֶם תּוֹרָה וּמִצְוֹת, כִּי בְּכָל פַּעַם מְחַזְקִים אֶת עֲצָמָם עִם מִצְוָה אַחֶרֶת וְעִם לְמוֹד אַחֵר, וְעַם דִּין פְּרֻטֵי, וְלָכֵן מְסִימִים כָּל פֶּרֶק מִהֲנִהגַת הַתּוֹרָה הַקְּדוּשָׁה עִם מִשְׁנֵה זֶה, כְּדֵי לְחַזֵּק וּלְאַמֵּץ אֶת כָּל בֵּר יִשְׂרָאֵל, שֶׁיֵּדַע שֶׁשָּׁם הוּא יְכוֹל לְעַבֵּר עַל הַכֹּל, כִּי יֵשׁ לוֹ בְּמֵה לְחַזֵּק אֶת עֲצָמוֹ, כִּי לְפַעְמִים מְחַזְקִים אֶת עֲצָמָם עִם לְמוֹד זֶה, וְלְפַעְמִים מְחַזְקִים אֶת עֲצָמָם עִם לְמוֹד זֶה, וְכֵן בְּכָל פַּעַם בְּמִצְוָה אוֹ בְּלְמוֹד אוֹ בְּדִין אַחֵר; אֲשֶׁרֵי מִי שֶׁמְכַנֵּס דְּבוּרִים אֵלָיו לְתוֹךְ לְבוֹ, וְאָז יוֹכֵל לְחַזֵּק אֶת עֲצָמוֹ תָּמִיד בֵּין בְּעִלְיָהּ וּבֵין בִּירִידָהּ, אֲשֶׁרֵי לוֹ! וְהֵבֵן לְמַעֲשֵׂה.**

פֶּרֶק ו'

כָּל יִשְׂרָאֵל יֵשׁ לָהֶם חֵלֶק לְעוֹלָם הַבָּא: טַעַם שֶׁלְפָנָי כָּל פֶּרֶק מִפְּרָקֵי אָבוֹת תִּקְנֵנוּ לומר מִשְׁנֵה זֶה, אֲשֶׁר אֵינָה שְׂיָכָת לְכָאן כָּלֵל, וְהִיא מִשְׁנֵה בְּסִנְהֶדְרִין (ב), אֶךְ יֵשׁ לומר, כִּי הֵגַה רַבְנֵנוּ ז"ל אָמַר (לְקוּטֵי־מוֹתְרָן, חֵלֶק א', סִימָן לח), שְׁמִי שֶׁהוּא מִסְטָרָא דְקִנְיָ, הוּא עוֹשֶׂה קִין וְנוֹחַ לְכָל בִּשְׂרָא, הֵינּוּ שְׁמֹדְבָר רַע וּמְלֻשִׁין וּמְקַטְרָג וּמְעוֹרָר דִּין עַל כָּל יִשְׂרָאֵל, וְזוֹ מִדָּה רָצָה מֵאֵד, שֶׁאָדָם מְרַגֵּל אֶת עֲצָמוֹ לְדַבֵּר עַל כָּל יְהוּדִי, וְחוֹקֵר תָּמִיד לַעֲשׂוֹת כְּלִיּוֹן מִכָּל אֶתְד, שֶׁזֶה הִתְהַוְּ עֲבוֹדַת קִין, שֶׁהִיא מְקָרִיב מִהַפְסֵלֵת, שֶׁתָּמִיד מִצָּא אֶת הַחֹבוֹ וְהָרַע שֶׁל הַיּוֹלֵת, וְלָכֵן נִתְקַלַּל בְּקִלְלָה שֶׁל (בְּרַאשִׁית ד, יב): "עַד וְגַד תִּהְיֶה בְּאָרְצְךָ", וְאָמְרוּ חַכְמֵינוּ הַקְּדוּשִׁים (מְרַשׁ אַגְרָה), שֶׁבְּכָל מְקוֹם שֶׁהִלְךְ, הִתְהַוְּ הָאָרֶץ וְרַעֲתָתָהּ תַּחְתּוּ וְיַעֲרַקְתָּ אֵלָיו: רַד מִמֶּנִּי רוֹצֵחַ; נִמְצָא, שֶׁכָּל מִי שֶׁמְדַבֵּר עַל כָּל בֵּר יִשְׂרָאֵל,

ומחפש ומחשט רק אחר הרע שיש בו, אין לו לא עולם הזה ולא עולם הבא. מה שאין כן כשאדם מחפש ומבקש ומוציא אצל כל יהודי נקודות טובות, כמובא בדרבנן רבנן ז"ל (לקוטי-

פרק ו שנו חכמים בלשון פרק ו שנו חכמים בלשון המשנה. כלומר, כרימא היא וכלאון המשנה היא שניה, אבל אינה משנה. ומה שנו.

א רבי מאיר אומר וכו'. ולפי שעד עכשיו כל הפרקים משנה, לפיכך הוצרך להודיע שמכאן ואילך כרימא היא. וממון שהללו דברי הגדה הן ומספרות נעסק מלמוד מורה, נהגו לאמרו כרימא הכנסת עם שאר פרקים הללו של מסכת אבות: זוכה לדרבנים הרבה. להיות זריק

פרק ו שְׁנו חֲכָמִים בְּלִשׁוֹן הַמִּשְׁנָה, בְּרוּךְ שֶׁבַחַר בְּהֵם וּבְמִשְׁנָתָם:

א **רַבִּי מְאִיר אָמַר, כָּל הָעוֹסֵק בַּתּוֹרָה לְשִׁמְהָ, זוֹכֵה לְדַרְבָּרִים הַרְבֵּה. וְלֹא עוֹד,**

מיהר"ו, חלק א, סימן רפב), שצריך כל אחד לחפש ולבקש ולמצא אצל כל אחד נקודות טובות, שבהן אינו נע, ועל ידיהן יכול לעלות אותו מקף טוב לכף זכות, וזה (מהלים לו, c: "ועוד מעט ואני נרשע, והתבוננת על מקומו

ואיננו"; הינו שהפסוק מזהיר שתמצא אצל כל אחד "עוד מעט" טוב, ועל ידיהן הוא כבר "אינו נרשע", והתבוננת על מקומו ואיננו", זה כבר לא אותו אדם, כי דנת אותו לכף זכות, וכשכיל זה מתחילים את המשנה הזו: כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא, שנאמר (ישעיהו ס, כא): "ועמך שלם צדיקים לעולם יירשו ארץ, וגר מטעי מנעו נדי להתפאר"; קדם שלומדים פרק מפרקי הנהגות ישרות שהנהיגו לנו התנאים הקדושים, כי יכול להיות שצדין אנהו נמצאים במצב כזה, שדנים את כל אחד לכף חוב, וחס ושלום, הוא מסתבך דקין, שמחפש ומחשט אחר הרע שיש לכל אחד, ועל ידיהן לא יהיה לו עולם הבא, והתנאים ללמד פרק מפרקי הנהגת האבות, שהם התנאים הקדושים, ולכן מקדימים ולומדים כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא, מתי יזכה שיהיה לו חלק לעולם הבא, וגם שעולמו יראה בתניו? כשיע, אשר "ועמך שלם צדיקים", שכל בר ישראל הוא צדיק, ויחפש אצלו רק את הטוב, ואז כשמתחיל את כל יהודי לצדיק, אזי יהיה מבטח שהוא בן עולם הבא, וגם לו יש תקנה ותקנה לתקן את הכל, כמו שהוא רואה את הטוב אצל אחר, ורואה שכלם צדיקים, אזי גם הוא יכול להיות צדיק, והבן למעשה. שנו חכמים בלשון המשנה, ברוך שבחר בהם ובמשנתם: צריך שתרע, אהובי, בני! אשר אדם צריך להגיע למדרגה כזו, אשר בשעה שמדבר פה עם בגייתם שיחות חלין, או ידרש דרוש ביניאט שמים, עליו לברך ולדרש בצורה כזו, שיהיה לזה שתי משמעויות: אחת לבני אדם, ששומעים את דברו, ואחת שמדבר כלפי מעלה. וכמו שאמר רבנן ז"ל (לקוטי-מיהר"ו, חלק א, סימן ה'): כשיש גור דין בעולם, אזי עליו להלביש התפלה במאמר, כדי שלא יבינו המלאכים העומדים משמאל ולא יקטרגו, כמו שכתוב (דניאל ד, יז): "בגנות עירין פתגמא", הינו לאתר גור דין, אזי "ומאמר קדישין שאלתא", כמו שצדיקים מלבישים שאלתם במאמר, הינו שמדברים אז גם כלפי מעלה, שזה שנו חכמים בלשון המשנה, כי כל מה ששומעים הוא בלשון המשנה, הינו כפול — כלפי מעלה וכלפי מטה. ברוך שבחר בהם ובמשנתם; כי על ידיהן ממתינים את הימים מעם ישראל, כי הרבויים שלהם הם בלשון משנה — כפול, והבן למעשה.

א כל העוסק בתורה לשמה וזכה לדרבים הרבה: צריך שתרע, אהובי, בני! כשאדם מוסר את עצמו לגמרי אליו ותכרה, ולומד תורה לשמה, לשם אל עולם, ואין לו שום כונה בלמוד

ומסיד מלנפמן. ו"א מנות הרבה אלו נשנילו הוא: התורה הקדושה להתנשא על זולתו, אלא לומד כדאי הוא לו. לומר שנכבד נשנילו. וכן הוא לומר על מנת לשמר לעשות ולקיים, ולעשות נחת (קהלת יב) כי זה כל האדם: נקרא רע. (תהילים קלט) ויחן לבונרא: תתברך שמו, הוא זוכה לדברים ולי מה יקרו רעין אל: אהוב. (שם קכב) ישליו הרבה, ופרש מהרבה ו"ל, שזוכה לדבורים הרבה, שישכול לדבר הרבה עמו: תתברך; כי באמת אין שום תכלית בזה העולם, אלא להיות דבוק בחי החיים בו: תתברך, ותמיד יציר לפני עיניו, אף שכל העולם בלו הוא אין סוף ברוך הוא, כי אין בלעדיו: תתברך כלל, והוא נמצא בתוך האור, ולזה זוכים — על-ידי רבוי תפלה, שהאדם מרגיל את עצמו לדבר עמו: תתברך. כְּאֶשֶׁר יִדְבַר אִישׁ אֶל רֵעֵהוּ וְהִנֵּן אֵל אָבִיו, ומרבה לדבר אליו: תתברך בתמימות ובפשטות גמורה, כי מרגיש שהקדוש-ברוך-הוא נמצא, ואין בלעדיו נמצא, והכל לכל אלקות גמור הוא, אבל לזכות לדבורים, שזוכה לדבר עמו: תתברך, זה זוכים על-ידי רבוי תורה, שלומד הרבה תורה לשמה, לשם אל עולם, ולא עוד, לא רק שהוא זוכה לעצמו להשיג השגות אלקות רוחניות, שמתלבש בתוך גשמיות, ורואה רק את הרוחניות שבתוך הבריאה, אלא שכל העולם בלו כדאי הוא לו; הינו שהוא מחזיק את העולם, כמאמרם ו"ל (יומא לה): אפלו בשכיל צדיק אחד העולם מתקיים, שצאמר (משלי י. ה): "וצדיק יסוד עולם", וכן אמרו (תגינה יב): הארץ עומדת על עמוד אחד וצדיק שמו; וכן אמרו (מטהרין ג): שקולה נשמה של צדיק אחד כנגד כל העולם בלו.

נקרא רע. הוא נעשה חבר לכל אחד, כי מאחר שהוא דבוק בו: תתברך, על-ידי-זה הוא מתחבר עם כלל נשמות ישראל. אהוב; הוא מלא אהבה מרב דבקות שיש לו בו: תתברך, והוא אהב את המקום ברוך הוא, הוא מוכן למסור את נפשו אליו: תתברך כל רגע, מרב אהבה שיש לו. אהב את הבריות; הוא אהב את כל בר ישראל כנפשו, מאחר שידע, שיש בכל אחד חיות אלקות. משמח את המקום; כפיכחל גורם שמחה בכל העולמות, כי כלם משתבחים ומתפארים עם צדיק בזה, שזוכה להיות דבוק בחי החיים, וזה גורם שמחה גדולה מאד, כי אם אחד מסתובב בזה העולם הגשמי והחמרי, ואף-על-פי-כן הוא מהפך הכל אליו: תתברך, זה גורם שמחה למעלה, אחר כל ההסתרות והתפארות והמדות הנעלות והדמיונות והבליים וכו' שיש בזה העולם, ואף-על-פי-כן הוא משליך הכל אחרי כחפיו, ומדבק את עצמו בו: תתברך, זה גורם שמחה גדולה למעלה. משמח את הבריות; כי מי שדבוק תמיד בו: תתברך, ולומד תורה לשמה, לשם אל עולם, כל ענינו הוא רק לשמח את הוולת, כי הולך לו בתיים, שכל בר ישראל יהיה תמיד שמת. ולכן הוא מדבר על לבו, ומוציאו מעצבות שגפול לשם, ומשמחו, ומחזקו ומעודדו, ומקרבו אליו: תתברך. ומלבשתו ענוה ויראה; כי מי שלומד תורה לשמה, לשם אל עולם, על-ידי-זה הוא מתלבש במדת ענוה, כי הוא מרגיש את עצמו ללא כלום, וכן ירא ומתחסד רק ממנו: תתברך.

ומכשרתו להיות צדיק, חסיד, ישר ונאמן; כי מי שלומד תורה לשמה, לשם אל עולם, התורה מכשרתו אותה להיות צדיק — שידע לקשר בין עולם הזה לעולם הבא, חסיד — שעושה תמיד לפניו משורת הדין, ישר — שאין לו שום קשיות וספקות ועקמומיות בלבו אחריי: תתברך, אלא

אוהבין, ואומר (שם ק"ט) שלום רב לאוהבי מורתך. [נ"א, להנחיל אוהבי יס:] אוהב את המקום. עושה מהאבה: אוהב את הבריות. שמקדן ומלמדן וגומלן טוב: ומלבשתו. הטורה: ומכשרתו להיות צדיק.

הולך כמנומו ואינו עושה עולה, אלא מלמד דרכיו כקו ובהכרעת משפט: חסיד.

עושה לפנים משורת הדין: ישר. עושה ישר ועדיף מלדיק: ונהנין ממנו עצה ותושיה, שנאמר לי עצה ותושיה. לעיל מהאי קרא

כמיז ה' קני ראשית דרכי, וסמך ליה, לי עצה ותושיה, כלומר עצה וגבורה וציה אני

ללומדי, להיות לפני אדם לעזר. מושיה, לוטי"ר בלע"ו. ענין גארה וגדולה. [נ"א

ונהנין ממנו, בני אדם נהנים ללמוד ממנו עצה ותושיה, שנאמר לי עצה וגו', כך

משנחם הטורה בעמה שלי העלה והמושיה והגבורה, וכמיז אני צינה, שכל המדות הללו יש לי בלומדין:

ונהנין לו [מלכות וממשלה] וחקור דין. שעומק הדין פתוח לפניו: ומגלין לו רזי תורה. מן השמים:

הכי גרסינן, והוי צנוע וארך רוח. היי לטעו וארך אפים. מתוך עסק הטורה יחא קשה לטעום, דכל הכועס אפילו מורטו כמשה רבינו עליו השלום

משנחמם הימנו: מוחל על עלבוננו. מעצור על

וְנִאֱמָן, וּמְרַחֲקוֹ מִן הַחֲטָא,

וּמְקַרְבָּתוֹ לְיַד זְכוּת, וְנִהְיֶינּוּ

מִמֶּנּוּ יֵעָזֶה וְתוֹשִׁיָה בֵּינָה

וּגְבוּרָה, שְׁנֵאמַר (משלי ח): לִי

יֵעָזֶה וְתוֹשִׁיָה אֲנִי בֵּינָה לִי

גְבוּרָה, וְנוֹתַנְתָּ לּוֹ מַלְכוּת

וּמְמַשְׁלָה וְחִקְרוֹ הַדִּין,

וּמְגַלִּין לּוֹ רְזֵי תוֹרָה, וְנִעֲשֶׂה

כְּמַעֲנֵן הַמִּתְגַּבֵּר וּבְנֵהָר שְׂאִינִי

פּוֹסֵק, וְהוּי צְנוּעַ וְאַרְךְ רֹחַ

וּמוֹחֵל עַל עֲלֻבוֹנוֹ, וּמְגַדְלָתוֹ

וּמְרוֹמְמָתוֹ עַל כָּל הַמַּעֲשִׂים:

יודע, שקל מה שעובר עליו בין בגשמי ובין ברוחני, כך צריך להיות. ונאמן לו: וחקור, כי הוא חזק באמונה פשוטה, שזה עקר הנאמנות

אצלו: וחקור, כי מי שהוא חזק באמונה פשוטה בו: וחקור, לבסוף יגלה לו הקדוש ברוך הוא גם

את השקל שבדבר, כמובא (לקוטי מו"ק, ט"ז) חלק א, ט"ז; ומרקתו מן החטא, כי מי שעוסק

תמיד בלמוד תורה לשמה, התורה שומרת אותו כבד, שלא יבוא

לידי חטא. ומקרבתו לידי זכות; והוא כבד רואה זכות אצל כל בר ישראל.

ונהנין ממנו עצה ותושיה, בינה וגבורה, שנאמר

(משלי ח, י"ד): "לי עצה ותושיה, אני בינה לי גבורה"; כי הלומד תורה

לשמה, לשם אל עולם, והוא תמיד דבוק בו: וחקור, וזכה לשכל משפיל, שנכלל במשכל ראשון, יודע לתת עצה וחשיה לכל אדם,

ונהנת לו מלכות וממשלה וחקור דין. וזה שדבוק בו: וחקור, ולומד תורה לשמה, מוסרים לו מן השמים מלכות וממשלה, ומגלין לו רזי

תורה, מאחר שהוא דבוק תמיד רק בו: וחקור, ונעשה כמען המתגבר וינהר שאינו פוסק, ומחדש בכל פעם חדישין חדשים, בתורה

הקדושה, כמען וינהר, כי הדבקות באין סוף ברוך הוא, פותחת לו את המוח לחדש בכל יום ובכל שעה יחדיו חדשים, וזכה ליחד יחדים קדושים. והוי צנוע וארך רוח ומוחל על עלבוננו,

ומגדלתו ומרוממתו על כל המעשים; כי מי שזוכה להיות תמיד דבוק בו: וחקור, איו הוא משתדל מאד להיות צנוע, ויש לו מדת אריכת אפים, ואפילו שמבזים ומתקפחים אותו, הוא מוחל על

עלבוננו, כי מי שפךר זוכה להגיע למדרגה זו — להיות תמיד דבוק בו: וחקור, וכן רואה את אממת מציאותו: וחקור בתוך הבריאה, ולומד תורה לשמה, לשם אל עולם, לו יש הרבה שונאים, כי אי אפשר לירד לטוף דעתו; כי מי שדבוק בו: וחקור, הרי נעשה כמו ראי, שקל אחר עם

מדחמיו מרוב עונה: ב מעלבוניה של תורה. מעלזון הקסרונות שלו רואה את זה בתוך הצדיק שעלזין את התורה שהיא עוזבה על שאין לה עוסקין: והאיש אשר. ולכן כל מי שדבק בו יתקבר, יש גורף. מנודה. כמו (בראשית לו) ויגער בו אביו, לו המון שונאים שמדברים עליו, פי אינם מתרגמין וזוף היה אלוהי. נ"א, נוסח חכמים יורדים לסוף דעתו, ורואים אצלו רק מומים מנוה: נום זהב באף חזיר. שאינו משמרו אלף הולך ונוצר באספה וממאס. כן תלמיד חכם שחסר מעטמים של תורה, הוא מאוס כמנודה הוא. נ"א, אשה יפה וסרת טעם, כלומר מכנה הכריות בשלשן נקנה, אשה יפה שהוא סר דבריו מעטמים של תורה דומה לנוס של זהב שמתן בחוטמו של חזיר, שזני אדם גדלים ממנו, אלמא כמנודה קמי ליה קרא:] שאין לך בן חורין.

לפי שזני אדם מכבדין ומשמטין לפניו. ומי שאינו עוסק בה מתרחקין ממנו אלמא כמנודה הוא: וממתנה בחיליאל. למעלה מן הפסוק הוא כחיו וממדבר מתנה וממתנה נחיליאל (עירובין נד: גרדים נה.) כיון שמתנה להס תורה נמתנה נחלו אל, כלומר הדיאס

ב אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻעַ בֶּן לֵוִי, בְּכָל יוֹם יוֹם בַּת קוֹל יוֹצֵאת מִהָר חוֹרֵב וּמִכְרֹזֹת: אוֹי לָהֶן לְבָרִיּוֹת מֵעֲלֻבוֹנָה שֶׁל תוֹרָה, שֶׁפָּל מִי שְׁאִינוֹ עוֹסֵק בַּתוֹרָה, נִקְרָא נְזוּף, שְׁנֹאמַר (שֵׁם י"א):

נֹחַ וְזֶהב בָּאָף חֲזִיר, אִשָּׁה יָפָה וְסָרְת טַעַם. וְאוֹמַר (שְׁמוֹת ל"ב): וְהִלַּחַת מַעֲשֵׂה אֱלֹהִים הַמָּה וְהַמְכַתֵּב מִכְּתָב אֱלֹהִים הוּא חֲרוֹת עַל הַלַּחַת, אֵל תִּקְרָא חֲרוֹת אֵלָא חֲרוֹת, שְׁאִין לָךְ בֶּן חוֹרִין אֵלָא מִי שְׁעוֹסֵק בַּתְּלִמּוּד תוֹרָה. וְכָל מִי שְׁעוֹסֵק בַּתוֹרָה תְּדִיר, הָרִי זֶה מִתְעַלָּה, שְׁנֹאמַר (בַּמִּדְבָּר כ"א): וּמִמַּתְנָה נַחֲלִיאל, וּמִנַּחֲלִיאל בְּמוֹת:

שום בריה שבעולם שרוצה לשבר אותך, ומדברת עליך כל דבר אסור, ומצטיאה עליך שם רע, פי על-ידי הדבקות שתהיה דבוק בו יתקבר, ותלמד תורה לשמה, תזכה לבסוף לעלות מעלה מעלה, ותעבר על הכל, ושמך יתפרסם מסוף העולם ועד סופו, והבן למעשה.

ב אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻעַ בֶּן לֵוִי, בְּכָל יוֹם יוֹם בַּת קוֹל יוֹצֵאת מִהָר חוֹרֵב וּמִכְרֹזֹת וְאוֹמַרְת: אוֹי לָהֶם לְבָרִיּוֹת מֵעֲלֻבוֹנָה שֶׁל תוֹרָה, שֶׁפָּל מִי שְׁאִינוֹ עוֹסֵק בַּתוֹרָה נִקְרָא נְזוּף, שְׁנֹאמַר (מִשְׁלֵי י"א כ"ב): "נֹחַ וְזֶהב בָּאָף חֲזִיר, אִשָּׁה יָפָה וְסָרְת טַעַם". וְאוֹמַר (שְׁמוֹת ל"ב טו): "וְהִלַּחַת מַעֲשֵׂה אֱלֹהִים הַמָּה, וְהַמְכַתֵּב מִכְּתָב אֱלֹהִים הוּא חֲרוֹת עַל הַלַּחַת", אֵל תִּקְרָא חֲרוֹת אֵלָא חֲרוֹת, שְׁאִין לָךְ בֶּן חוֹרִין, אֵלָא מִי שְׁעוֹסֵק בַּתְּלִמּוּד תוֹרָה, וְכָל מִי שְׁעוֹסֵק בַּתוֹרָה תְּדִיר, הָרִי זֶה מִתְעַלָּה, שְׁנֹאמַר

וְלִהְיֶינָהּ אֲחֵרֵינוּ יִתְבַרֵּךְ תְּפִלוֹת, כִּשְׁהוּא מִסְתַּלֵּק
 וּמִתְרַחֵק מִן הָעָדָם, וְזֶה בַחֲנִינֵת: 'זָבָא מָאן
 דִּיבֵיעַ לְזִרְקָא חֲצִיז' וכו', הַמּוֹבָא בְּחֻקֵּינָא (מִסְתַּלֵּק
 כּא), שְׂצָרִיף לְזִרְקָא אֲחֵרֵינוּ יִתְבַרֵּךְ תְּפִלוֹת, וְזֶה
 שְׂאֵמֶר הַפָּנָא: כָּכֵל יוֹם וַיּוֹם בַּת קוֹל יוֹצֵאת מִהַר
 חוֹרֵב, וּמִכְרֹזֹת וְאוֹמֶרֶת: אוֹי לְהֵם לְבְרִיּוֹת
 מַעֲלֹבְנָה שֶׁל תּוֹרָה; הֵינּוּ שְׂמֵי שְׁעוֹסֵק תְּמִיד
 לְהַתְּפַלֵּל לְהַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא — בֵּין בְּעֵלְיָה
 וּבֵין בְּיַרְדֵּיהָ, וּמִדְּבַק אֶת עַצְמוֹ בְּאֵין סוּף בְּרוּךְ
 הוּא, עַל-יַרְדֵּיהָ הוּא שׁוֹמֵעַ הַכְרוֹזִים מִכָּל מִינֵי
 בְּנֵי-אָדָם, שְׂקוֹרָאִים אוֹתוֹ לְשׁוֹב בְּתִשְׁבָּה
 וְלִלְמַד תּוֹרָה, וְאוֹי לוֹ מַעֲלֹבְנָה שֶׁל תּוֹרָה, כִּי
 הָרִי תּוֹרָה נִמְצְאָת בְּחוּף הַבְּרִיאָה, וְאֵם הוּא
 אֵינוֹ מִדְּבַק אֶת עַצְמוֹ לְקוֹל הַפְּנִימִי שֶׁל
 הַבְּרִיאָה, הָרִי זֶה מְבַזֶּה אֶת הַתּוֹרָה שְׁנִמְצְאָת
 בְּחוּף הַבְּרִיאָה, וְאוֹי לוֹ וְאוֹי לְנַפְשׁוֹ, שְׂפֵל מִי
 שְׂאֵינוֹ עוֹסֵק בְּתוֹרָה נִקְרָא זָוִיף, כִּי אֵין לוֹ
 שְׂכִיחַת אֵל הַבְּרִיאָה, וְהוּא כְּמוֹ בְּחֻמְסָא, וְכֵל
 הַבְּרִיאָה צוֹעֵקֵת עֲלָיו: רַד מִמֵּנִי, מֵאַחַר שְׂאֵינוֹ
 מִדְּבַק אֶת עַצְמוֹ בְּאַלְקוֹת שְׁנִמְצְאָת בְּחוּף
 הַבְּרִיאָה, שְׁהִיא תּוֹרָה הַקְדוּשָׁה הַנִּמְצְאָת בְּחוּף
 כָּל פְּרַט מִפְּרֻטֵי הַבְּרִיאָה. וְכַעֲשֵׂן שְׂאֵמֶר דְּחֻמְיֵנוּ
 הַקְדוּשִׁים עַל כֵּן (שְׁמוֹת רַבָּה, פְּרָשָׁה לא, סִימָן יז),
 שְׂפֵל מְקוֹם שְׁהוֹלֵף הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, הֵיזָה
 מְבִיא לוֹ רְעָה לְבִגְלִיּוֹ, וְהִי מִפִּין אוֹתוֹ וְרוֹדְפִין
 אֲחֵרֵינוּ, עַד שְׁמוֹצְרִיאֵין אוֹתוֹ; כִּי כְּנֻעַ שְׂאֵדָם
 מִנְחָק אֶת עַצְמוֹ מִמֵּנִי יִתְבַרֵּךְ וּמִתּוֹרָה
 הַקְדוּשָׁה, אֵין לוֹ מְקוֹם בְּזֶה הָעוֹלָם, וְהוֹלֵף נַע
 וְנָד, וּמְרִים לוֹ חֲחִיִּים מֵאֵד מֵאֵד, וְהוּא בְּזוּי
 וּמְבַזֶּה בְּעֵינֵי הַבְּרִיּוֹת, וּמְבִיא רְאִיָּה מִפּוֹסֵק:
 שְׂנֵאָמֶר (שֵׁם יא): "גְּזוֹם זָהָב בְּאֵף חֲזִיר", כְּמוֹ
 שְׂאֵדָם יִבְנִים גְּזוֹם זָהָב, שְׁהוּא תְּכֵשִׁיט יָפָה, בְּאֵף
 חֲזִיר, וְהוּא מִסְתַּכֵּב עִם זֶה בְּחוּף הַבּוֹץ
 וְהַלְלוּף, וְכֵן אֲשֶׁה יָפָה, וְסָרַת טַעַם, הִיא
 יְכוּלָה לְהִיּוֹת אֲשֶׁה יָפָה, אֲבָל, רְחֻמָּא לְצִלָּה,
 עַל-יַדִּי מַעֲשֵׂיָהּ הַרְעִים, לֹא יְכוּלִים לְסַבֵּל אוֹתָהּ,
 כְּמוֹ-כֵן מִשְׁמֹתוֹכְבַּ בְּזֶה הָעוֹלָם, וְאֵינוֹ מִדְּבַק

(בְּמִדְבַר כא, יט): וּמִמְתַּנְה גְּחִילִיאַל, וּמִגְּחִילִיאַל
 בְּמוֹת: צָרִיף שְׁתַּבֵּעַ, אַהוּבִי, בְּנִי! אֲשֶׁר הַקְדוּשׁ-
 בְּרוּךְ-הוּא נִמְצָא, וְאֵין בְּלַעֲדָיו נִמְצָא, וְכֵל
 הַבְּרִיאָה כְּלָה זֶה אֲלֵקוֹת גְּמוּרָה, וּבְכֵל הַבְּרִיאָה
 כְּלָה נִמְצְאָת הַתּוֹרָה, כִּי הַתּוֹרָה הִיא חֲכֻמָּתוֹ
 יִתְבַרֵּךְ הַמְּלַבֵּשֵׁת בְּזֶה הָעוֹלָם, כִּי כָּל הַהֲלָכוֹת
 שְׁבַתוֹרָה נִמְצְאָת בְּזֶה הָעוֹלָם: דּוּמָם, צוּמָת,
 חֵי, מְדַבֵּר, כִּי יֵשׁ הַלְכוֹת בְּדוּמָם, וְיֵשׁ הַלְכוֹת
 בְּצוּמָת, וְיֵשׁ הַלְכוֹת בְּחֵי, וְיֵשׁ הַלְכוֹת בְּמִדְבַר-
 וּמְכָל זֶה רּוֹאִים, שְׂיֵשׁ בְּחוּף הַבְּרִיאָה תּוֹרָה,
 שְׁהִיא אֵין סוּף בְּרוּךְ הוּא, וּכְשֶׁאֲדָם מִסְתַּפְּל
 בְּחוּף הַבְּרִיאָה, צָרִיף לְמַצָּא אֶת הַתּוֹרָה שְׂיֵשׁ
 בְּחוּף הַבְּרִיאָה, וּמִי שְׂרַק מִשָּׂה אֲזָן קִשְׁבַת אֵל
 הַבְּרִיאָה, הוּא שׁוֹמֵעַ אֶת קוֹלוֹ יִתְבַרֵּךְ, אֲשֶׁר
 קוֹרָא אוֹתוֹ לְחוּר אֲלָיו יִתְבַרֵּךְ, כְּמוֹ שְׂאֵמֶר רַבְנֵי
 ז"ל (שִׁיחוֹת-הַרְיָן, סִימָן נב): מִכָּל הַדְּבָרִים צוֹעֵק
 כְּבוֹד הַשֵּׁם יִתְבַרֵּךְ, כִּי מֵאֵל כָּל הָעָרְץ כְּבוֹדוֹ,
 וְאֲפִלוּ מִסְּפוּרֵי הַגּוֹיִים צוֹעֵק גַּם-כֵּן כְּבוֹד הַשֵּׁם
 יִתְבַרֵּךְ, כְּמוֹ שְׂכַתוּב (תְּהִלִּים צו, ג): "סִפְרוּ בְּגוֹיִם
 כְּבוֹדוֹ", שְׂאֲפִלוּ מִסְּפוּרֵי הַגּוֹיִים צוֹעֵק כְּבוֹד
 הַשֵּׁם יִתְבַרֵּךְ, כִּי כְּבוֹדוֹ יִתְבַרֵּךְ צוֹעֵק תְּמִיד,
 וְקוֹרָא וּמִמֵּנוּ לְאָדָם, שְׂיִתְקַרֵּב אֲלָיו יִתְבַרֵּךְ,
 וְהוּא יִתְבַרֵּךְ וְקָרַב אוֹתוֹ בְּרַחֲמִים וּבְאֵהֱבָה
 וּבְחֻפָּה גְדוּלָה, וְזֶה שְׁהָאָדָם נִחְלָהֵב לְפַעְמִים
 בְּחוּף תְּפִלָּתוֹ, וּמִתְחִיל לְהַתְּפַלֵּל בְּהַתְּלַהֲבוֹת
 וְחֶשֶׁק גְּדוּלָה, וְהַתְּפִלָּה שְׁגוּרָה וּמְרָצָה בְּפִיו, וְזֶה
 אוֹר הַשֵּׁם יִתְבַרֵּךְ בְּעַצְמוֹ, כְּכִיכּוֹל, שְׁנִחְלָבֵשׁ בּוֹ
 וְקוֹרָא אוֹתוֹ לְעַבְדוֹתוֹ יִתְבַרֵּךְ, כִּי זוֹ הַהִתְלַהֲבוֹת
 שְׁהָאָדָם מִתְלַהֵב בְּהַתְּפִלָּתוֹ, זֶה בַחֲנִינֵת הַשֵּׁם
 יִתְבַרֵּךְ בְּעַצְמוֹ, כְּכִיכּוֹל, בַּחֲנִינֵת (דְּבָרִים י, כא):
 "הוּא תְּהַלְתֵּךְ וְהוּא אֲלֵקָה", שְׁהוּא יִתְבַרֵּךְ, הוּא
 בְּעַצְמוֹ תְּהַלְתֵּה וְהַתְּפִלָּה, וְלְפַעְמִים הָאָדָם
 מִתְּפַלֵּל לְפָנָי הַשֵּׁם יִתְבַרֵּךְ, כְּכִיכּוֹל, וְגַם
 כִּשְׁהֵם יִתְבַרֵּךְ מִסְתַּלֵּק וּמִתְרַחֵק, חַס וְשְׁלוֹם,
 מִן הָאָדָם, הוּא צָרִיף גַּם-כֵּן לְהַתְּפַלֵּל וְלִהְשַׁלֵּף
 הַתְּפִלוֹת אֲחֵרֵינוּ יִתְבַרֵּךְ, בַּחֲנִינֵת (תְּהִלִּים נב):
 "הִשְׁלֵף עַל הַנְּיָהּ יִתְבַרֵּךְ", שְׂצָרִיף לְזִרְקָא

ומידעי: וְאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוּשִׁים (פלה ובתי. פֶּרֶק ח): מֵאֵי יִנְהוּוּ אֲמֹר רַבָּא מְגוּפִיָּה דְקָרָא לָאוּ שְׁמַעַת מִיָּמָה, וְנִמְתִּיק סוּד, אֲמֹר לוֹ: דְּוֹד, לְמָה אִתָּה יוֹשֵׁב לְבִדְךָ וְעוֹסֵק בַּתּוֹרָה? אֵינן דְּבָרֵי לְמִי שְׁנֵאמַר כִּרְבֵּ עַם הַדְרֵם מִלְךְ. וְרוּגַשׁ הוּא לְשׁוֹן תוֹרָה מִתְקַיְמִין אֲלֵא

בַּחֲבָרִים, בְּסוּד: מַה סוּד הִפֵּר מִחֻשְׁבוֹת הָאֵין סוּד, אִף הֵקָא נְמִי וּמְנָא אֶסְבְּרִיהּ, דְּקִתִּיב: "הִסְכַּחְתָּ — עָשׂוּ עִצְמְכֶם כַּתוּת פְּתוּת, וְאֵינְךָ אֲמֹר לֹ, כִּי אֲתִיב לְעֻלְוֵי רְהוּט

בְּאֵינִישׁ דְּאֻל בַּתַּר מְלָכָא, וּמְנָא אֶסְבְּרִיהּ, דְּקִתִּיב (דְּבָרִים יג, ה): "אֲחֲרֵי תְּנִיג'ה אֲלַקְרִים תִּלְכּוּ", וּמִנֵּן שְׁתוּר דְּוֹד וְשִׁבְטָן? דְּקִתִּיב (תְּהִלִּים נה, טו):

"אֲשֶׁר יַחֲדוּ וְנִמְתִּיק סוּד, בְּבֵית אֱלֹהִים נִהְלֵךְ בְּרִנְשׁ", וְקִתִּיב (תְּהִלִּים קיט, צט): "מִקֵּל מִלְּמַדֵּי הַשְּׁכֵלְתִי", וְקִתִּיב (שֵׁם

לב): "דְּרַךְ מִצְוֹתֶיךָ אֲרֻץ"; הֵינּוּ שְׁאֲחִיתְפֵּל אֲרֻץ עִם דְּוֹד שְׁנֵי דְבָרִים: א. שְׁלֵא יִלְמַד לְבַד.

ב. שְׁצִירֵךְ תְּמִיד אֲחֲרָיִי יִתְבָּרֵךְ; וְעַל זֶה כְּבֹד דְּוֹד מֵאֵד, וְאִף-עַל-פִּי שְׁהִיָּה שׁוּנָאוּ, וְרַדְף אֵת דְּוֹד מֵאֵד, עַד שְׁהִתִּיר אֵת דְּמִי, כְּמֵאמְרֵם ז"ל

(בְּרַשִׁית רַבָּה, פָּרָשָׁה לב, סִימָן א'): אֲחִיתְפֵּל הִתֵּר גְּלוּי עֲרִיּוֹת וְשִׁפּוּכֵת דְּמִים, וְאֲמֹר לְשֵׁאוּל: וְכִי יֵשׁ אִישׁוֹת לְדָוִד, וְהֵלֵא מוֹרַד בְּמַלְכוּת הוּא, וְחָשׁוּב כַּמֵּת, וְלִכְן הִתִּיר אֵת אִשְׁתּוֹ, וְעָמַד שְׁאוּל וְנָתַן אֵת מִיכַל אִשְׁתּוֹ דְּוֹד לְפִלְטֵי בֶן לִישׁ, וְעַם כָּל הַרְשָׁעוֹת שְׁעָשָׂה עִמּוֹ, קָרָאוּ רַבּוּ אֱלוֹפּוֹ וּמִידְעוֹ.

וְתֵלַל דְּבָרִים קַל וְחֹמֶר, וַיְמַה דְּוֹד מְלָךְ יִשְׂרָאֵל, שְׁלֵא לְמַד מֵאֲחִיתְפֵּל אֲלֵא שְׁנֵי דְבָרִים בְּלְבַד, קָרָאוּ: רַבּוּ, אֱלוֹפּוֹ וּמִידְעוֹ, הֵלוּמַד מִחֲבָרוֹ פְּרָק אֲחֵד, אוּ הִלְכָה אֲחֵת, אוּ פְּסוּק אֲחֵד, אוּ דְבִיּוֹר אֲחֵד, אוּ אֲפִלוּ אוֹת אֲחֵת, עַל אֲחַת פְּמָה וְכַמְּה שְׁצִירֵךְ לְנִהַג בּוֹ כְּבֹד: שְׁאֲפִלוּ חֲבָרוֹ מְלַמֵּד אוֹתוֹ רַק פְּרָק אֲחֵד, אוּ הִלְכָה אֲחֵת, אוּ פְּסוּק אֲחֵד, אוּ דְבִיּוֹר אֲחֵד, אוּ אֲפִלוּ אוֹת אֲחֵת, שְׁמָאִיר לוֹ אִיךָ לְהִתְנַהֵג

וְחֹמֶר. וַיְמַה דְּוֹד מְלָךְ יִשְׂרָאֵל, שְׁלֵא לְמַד מֵאֲחִיתְפֵּל אֲלֵא שְׁנֵי דְבָרִים בְּלְבַד, קָרָאוּ רַבּוּ אֱלוֹפּוֹ וּמִידְעוֹ. הֵלוּמַד מִחֲבָרוֹ פְּרָק אֲחֵד, אוּ הִלְכָה אֲחֵת, אוּ פְּסוּק אֲחֵד, אוּ דְבִיּוֹר אֲחֵד, אוּ אֲפִלוּ אוֹת אֲחֵת, עַל אֲחַת פְּמָה וְכַמְּה שְׁצִירֵךְ לְנִהַג בּוֹ כְּבֹד: שְׁאֲפִלוּ חֲבָרוֹ מְלַמֵּד אוֹתוֹ רַק פְּרָק אֲחֵד, אוּ הִלְכָה אֲחֵת, אוּ פְּסוּק אֲחֵד, אוּ דְבִיּוֹר אֲחֵד, אוּ אֲפִלוּ אוֹת אֲחֵת, שְׁמָאִיר לוֹ אִיךָ לְהִתְנַהֵג

וְחֹמֶר. וַיְמַה דְּוֹד מְלָךְ יִשְׂרָאֵל, שְׁלֵא לְמַד מֵאֲחִיתְפֵּל אֲלֵא שְׁנֵי דְבָרִים בְּלְבַד, קָרָאוּ רַבּוּ אֱלוֹפּוֹ וּמִידְעוֹ. הֵלוּמַד מִחֲבָרוֹ פְּרָק אֲחֵד, אוּ הִלְכָה אֲחֵת, אוּ פְּסוּק אֲחֵד, אוּ דְבִיּוֹר אֲחֵד, אוּ אֲפִלוּ אוֹת אֲחֵת, עַל אֲחַת פְּמָה וְכַמְּה שְׁצִירֵךְ לְנִהַג בּוֹ כְּבֹד: שְׁאֲפִלוּ חֲבָרוֹ מְלַמֵּד אוֹתוֹ רַק פְּרָק אֲחֵד, אוּ הִלְכָה אֲחֵת, אוּ פְּסוּק אֲחֵד, אוּ דְבִיּוֹר אֲחֵד, אוּ אֲפִלוּ אוֹת אֲחֵת, שְׁמָאִיר לוֹ אִיךָ לְהִתְנַהֵג

וְחֹמֶר. וַיְמַה דְּוֹד מְלָךְ יִשְׂרָאֵל, שְׁלֵא לְמַד מֵאֲחִיתְפֵּל אֲלֵא שְׁנֵי דְבָרִים בְּלְבַד, קָרָאוּ רַבּוּ אֱלוֹפּוֹ וּמִידְעוֹ. הֵלוּמַד מִחֲבָרוֹ פְּרָק אֲחֵד, אוּ הִלְכָה אֲחֵת, אוּ פְּסוּק אֲחֵד, אוּ דְבִיּוֹר אֲחֵד, אוּ אֲפִלוּ אוֹת אֲחֵת, עַל אֲחַת פְּמָה וְכַמְּה שְׁצִירֵךְ לְנִהַג בּוֹ כְּבֹד: שְׁאֲפִלוּ חֲבָרוֹ מְלַמֵּד אוֹתוֹ רַק פְּרָק אֲחֵד, אוּ הִלְכָה אֲחֵת, אוּ פְּסוּק אֲחֵד, אוּ דְבִיּוֹר אֲחֵד, אוּ אֲפִלוּ אוֹת אֲחֵת, שְׁמָאִיר לוֹ אִיךָ לְהִתְנַהֵג

וְחֹמֶר. וַיְמַה דְּוֹד מְלָךְ יִשְׂרָאֵל, שְׁלֵא לְמַד מֵאֲחִיתְפֵּל אֲלֵא שְׁנֵי דְבָרִים בְּלְבַד, קָרָאוּ רַבּוּ אֱלוֹפּוֹ וּמִידְעוֹ. הֵלוּמַד מִחֲבָרוֹ פְּרָק אֲחֵד, אוּ הִלְכָה אֲחֵת, אוּ פְּסוּק אֲחֵד, אוּ דְבִיּוֹר אֲחֵד, אוּ אֲפִלוּ אוֹת אֲחֵת, עַל אֲחַת פְּמָה וְכַמְּה שְׁצִירֵךְ לְנִהַג בּוֹ כְּבֹד: שְׁאֲפִלוּ חֲבָרוֹ מְלַמֵּד אוֹתוֹ רַק פְּרָק אֲחֵד, אוּ הִלְכָה אֲחֵת, אוּ פְּסוּק אֲחֵד, אוּ דְבִיּוֹר אֲחֵד, אוּ אֲפִלוּ אוֹת אֲחֵת, שְׁמָאִיר לוֹ אִיךָ לְהִתְנַהֵג

וְחֹמֶר. וַיְמַה דְּוֹד מְלָךְ יִשְׂרָאֵל, שְׁלֵא לְמַד מֵאֲחִיתְפֵּל אֲלֵא שְׁנֵי דְבָרִים בְּלְבַד, קָרָאוּ רַבּוּ אֱלוֹפּוֹ וּמִידְעוֹ. הֵלוּמַד מִחֲבָרוֹ פְּרָק אֲחֵד, אוּ הִלְכָה אֲחֵת, אוּ פְּסוּק אֲחֵד, אוּ דְבִיּוֹר אֲחֵד, אוּ אֲפִלוּ אוֹת אֲחֵת, עַל אֲחַת פְּמָה וְכַמְּה שְׁצִירֵךְ לְנִהַג בּוֹ כְּבֹד: שְׁאֲפִלוּ חֲבָרוֹ מְלַמֵּד אוֹתוֹ רַק פְּרָק אֲחֵד, אוּ הִלְכָה אֲחֵת, אוּ פְּסוּק אֲחֵד, אוּ דְבִיּוֹר אֲחֵד, אוּ אֲפִלוּ אוֹת אֲחֵת, שְׁמָאִיר לוֹ אִיךָ לְהִתְנַהֵג

וְחֹמֶר. וַיְמַה דְּוֹד מְלָךְ יִשְׂרָאֵל, שְׁלֵא לְמַד מֵאֲחִיתְפֵּל אֲלֵא שְׁנֵי דְבָרִים בְּלְבַד, קָרָאוּ רַבּוּ אֱלוֹפּוֹ וּמִידְעוֹ. הֵלוּמַד מִחֲבָרוֹ פְּרָק אֲחֵד, אוּ הִלְכָה אֲחֵת, אוּ פְּסוּק אֲחֵד, אוּ דְבִיּוֹר אֲחֵד, אוּ אֲפִלוּ אוֹת אֲחֵת, עַל אֲחַת פְּמָה וְכַמְּה שְׁצִירֵךְ לְנִהַג בּוֹ כְּבֹד: שְׁאֲפִלוּ חֲבָרוֹ מְלַמֵּד אוֹתוֹ רַק פְּרָק אֲחֵד, אוּ הִלְכָה אֲחֵת, אוּ פְּסוּק אֲחֵד, אוּ דְבִיּוֹר אֲחֵד, אוּ אֲפִלוּ אוֹת אֲחֵת, שְׁמָאִיר לוֹ אִיךָ לְהִתְנַהֵג

וְחֹמֶר. וַיְמַה דְּוֹד מְלָךְ יִשְׂרָאֵל, שְׁלֵא לְמַד מֵאֲחִיתְפֵּל אֲלֵא שְׁנֵי דְבָרִים בְּלְבַד, קָרָאוּ רַבּוּ אֱלוֹפּוֹ וּמִידְעוֹ. הֵלוּמַד מִחֲבָרוֹ פְּרָק אֲחֵד, אוּ הִלְכָה אֲחֵת, אוּ פְּסוּק אֲחֵד, אוּ דְבִיּוֹר אֲחֵד, אוּ אֲפִלוּ אוֹת אֲחֵת, עַל אֲחַת פְּמָה וְכַמְּה שְׁצִירֵךְ לְנִהַג בּוֹ כְּבֹד: שְׁאֲפִלוּ חֲבָרוֹ מְלַמֵּד אוֹתוֹ רַק פְּרָק אֲחֵד, אוּ הִלְכָה אֲחֵת, אוּ פְּסוּק אֲחֵד, אוּ דְבִיּוֹר אֲחֵד, אוּ אֲפִלוּ אוֹת אֲחֵת, שְׁמָאִיר לוֹ אִיךָ לְהִתְנַהֵג

וְחֹמֶר. וַיְמַה דְּוֹד מְלָךְ יִשְׂרָאֵל, שְׁלֵא לְמַד מֵאֲחִיתְפֵּל אֲלֵא שְׁנֵי דְבָרִים בְּלְבַד, קָרָאוּ רַבּוּ אֱלוֹפּוֹ וּמִידְעוֹ. הֵלוּמַד מִחֲבָרוֹ פְּרָק אֲחֵד, אוּ הִלְכָה אֲחֵת, אוּ פְּסוּק אֲחֵד, אוּ דְבִיּוֹר אֲחֵד, אוּ אֲפִלוּ אוֹת אֲחֵת, עַל אֲחַת פְּמָה וְכַמְּה שְׁצִירֵךְ לְנִהַג בּוֹ כְּבֹד: שְׁאֲפִלוּ חֲבָרוֹ מְלַמֵּד אוֹתוֹ רַק פְּרָק אֲחֵד, אוּ הִלְכָה אֲחֵת, אוּ פְּסוּק אֲחֵד, אוּ דְבִיּוֹר אֲחֵד, אוּ אֲפִלוּ אוֹת אֲחֵת, שְׁמָאִיר לוֹ אִיךָ לְהִתְנַהֵג

וְחֹמֶר. וַיְמַה דְּוֹד מְלָךְ יִשְׂרָאֵל, שְׁלֵא לְמַד מֵאֲחִיתְפֵּל אֲלֵא שְׁנֵי דְבָרִים בְּלְבַד, קָרָאוּ רַבּוּ אֱלוֹפּוֹ וּמִידְעוֹ. הֵלוּמַד מִחֲבָרוֹ פְּרָק אֲחֵד, אוּ הִלְכָה אֲחֵת, אוּ פְּסוּק אֲחֵד, אוּ דְבִיּוֹר אֲחֵד, אוּ אֲפִלוּ אוֹת אֲחֵת, עַל אֲחַת פְּמָה וְכַמְּה שְׁצִירֵךְ לְנִהַג בּוֹ כְּבֹד: שְׁאֲפִלוּ חֲבָרוֹ מְלַמֵּד אוֹתוֹ רַק פְּרָק אֲחֵד, אוּ הִלְכָה אֲחֵת, אוּ פְּסוּק אֲחֵד, אוּ דְבִיּוֹר אֲחֵד, אוּ אֲפִלוּ אוֹת אֲחֵת, שְׁמָאִיר לוֹ אִיךָ לְהִתְנַהֵג

וְחֹמֶר. וַיְמַה דְּוֹד מְלָךְ יִשְׂרָאֵל, שְׁלֵא לְמַד מֵאֲחִיתְפֵּל אֲלֵא שְׁנֵי דְבָרִים בְּלְבַד, קָרָאוּ רַבּוּ אֱלוֹפּוֹ וּמִידְעוֹ. הֵלוּמַד מִחֲבָרוֹ פְּרָק אֲחֵד, אוּ הִלְכָה אֲחֵת, אוּ פְּסוּק אֲחֵד, אוּ דְבִיּוֹר אֲחֵד, אוּ אֲפִלוּ אוֹת אֲחֵת, עַל אֲחַת פְּמָה וְכַמְּה שְׁצִירֵךְ לְנִהַג בּוֹ כְּבֹד: שְׁאֲפִלוּ חֲבָרוֹ מְלַמֵּד אוֹתוֹ רַק פְּרָק אֲחֵד, אוּ הִלְכָה אֲחֵת, אוּ פְּסוּק אֲחֵד, אוּ דְבִיּוֹר אֲחֵד, אוּ אֲפִלוּ אוֹת אֲחֵת, שְׁמָאִיר לוֹ אִיךָ לְהִתְנַהֵג

וְחֹמֶר. וַיְמַה דְּוֹד מְלָךְ יִשְׂרָאֵל, שְׁלֵא לְמַד מֵאֲחִיתְפֵּל אֲלֵא שְׁנֵי דְבָרִים בְּלְבַד, קָרָאוּ רַבּוּ אֱלוֹפּוֹ וּמִידְעוֹ. הֵלוּמַד מִחֲבָרוֹ פְּרָק אֲחֵד, אוּ הִלְכָה אֲחֵת, אוּ פְּסוּק אֲחֵד, אוּ דְבִיּוֹר אֲחֵד, אוּ אֲפִלוּ אוֹת אֲחֵת, עַל אֲחַת פְּמָה וְכַמְּה שְׁצִירֵךְ לְנִהַג בּוֹ כְּבֹד: שְׁאֲפִלוּ חֲבָרוֹ מְלַמֵּד אוֹתוֹ רַק פְּרָק אֲחֵד, אוּ הִלְכָה אֲחֵת, אוּ פְּסוּק אֲחֵד, אוּ דְבִיּוֹר אֲחֵד, אוּ אֲפִלוּ אוֹת אֲחֵת, שְׁמָאִיר לוֹ אִיךָ לְהִתְנַהֵג

אומניות, לא: ד פת במלח האכל. לא על העשיר הוא אומר שיעמוד כמי זעור, כדי ללמוד תורה. אלא הכי קאמר, אפילו אין לאדם אלא פת במלח וכו', ואין לו כר וכספא לישן אלא על הארץ, אל ימנע מלעמוק

ד פה היא דרבה של תורה, פת במלח תאכל, ומים במשורה תשתה, ועל הארץ תישן, וחי צעור תחיה, ובתורה אתה עמל. ואם אתה עושה פן (תהלים קכח): אשריך וטוב לך. אשריך בעולם הזה, וטוב לך לעולם הבא:

ומתעסק עמו להגביהו וללמד אתו תורה, ולהאיר בו הלכה איך להתנהג בזה העולם, ולומר עמו פרק בהלכות מוסר, איך להתנהג עם הדולת, ומזכו שילמד אפלו פסוק אחד, או דבור אחד מהתורה, פי לפני שהתקרב אל רבו, היה רחוק לגמרי מהתקדשה, ולא ידע איך להתנהג בזה העולם, ואיך להקפיד מעמדו, ומכל שכן שלא פתח חמש או משניות או גמרא וכו', ועל-ידי רבו שפתח לו דלתות התורה והיראה, וזה ללמד ולהתפלל וכו', והנה במקום שייכבד אותו ויראבו, ויגהו מנקסיו, עוד זאת הוא מתחייב פניו ורודף אותו עד תרמה, כמו אחיחיל, שרצה להרג את דוד המלך, וירדפו עד תרמה, והסית את בנו אבשלום נגדו, עד שמת מיתה משונה בקצור ימים, ואף שאחיהתפל היה קדם רבו של דוד, אמרו חכמינו הקדושים (סנהדרין טו): בתחלה קרא דוד לאחיהתפל רבו, ולבסוף קראו חברו, ולבסוף קראו תלמידו. וזה לומר עמל עמל, איך אדם צריך לשמר לא לרדף את רבו שלמדו תורה וחקמה, ואיך להתנהג בזה העולם, פי לבסוף יהיה לו מר מאד, וימות מיתה משונה, פי מי שרודף את רבו שלמדו חכמה ונדת תורה ומוסר, וקרב אליו יתברך, לבסוף רק יסבל סבל גדול, וימיו יכרתו ממנו, אי לו ואוי לנפשו, והבן למעשה.

ד פה היא דרבה של תורה, פת במלח תאכל, ומים במשורה תשתה, ועל הארץ תישן, וחי צעור תחיה, ובתורה אתה עמל, ואם אתה עושה פן (תהלים קכח, ב) "אשריך וטוב לך", אשריך בעולם הזה, וטוב לך לעולם הבא: צריך שידע, אהובי, בני! אשר עקר התכלית בזה העולם היא רק להפיר את הקדוש ברוך הוא, וזה צריך להיות כל הירצון של האדם, ומכל דבר שרק קונה בעולם, יתפש ויבקש רק את רוחניות חיות אלקות השמון בדבר הזה, ואפלו במקומות המטנפים, אמר רבנו ז"ל (לויטי מוהר"ן, חלק ב, סימן יב), גם שם טמנה חיות אלקות, כמאמר ז"ל (ירושלמי מעני, פרק א, הלכה א): אם יאמר לך אדם היכן הוא אלקותי, אמר לו בכרך הגדול שבאודוס, מה טעמא אלי קורא משעיר, תני ר' שמעון בן יוחאי, בכל מקום שגלו ישראל, גלתה שכניה עמקו. ולכן אסור לו לאדם להתבלבל משום דבר שבעולם, ואפלו שעובדים עליו כל מיני עני וצרות ויסורים אחרים, אסור לו להשכר משום דבר, רק להדביק את עצמו באין סוף ברוך הוא. ודבר זה אי אפשר להסביר לאדם שאין לו משג בדברים ורחמיים. ולכן אמרו התנא הקדוש: אם אתה עושה כן, הינו אם אתה מקבל על עצמך לא להשכר משום דבר שבבעולם, אפלו אין לך רק פת במלח ומים במשורה, ואתה צריך לישן על הארץ, ותייך חיי

ואשרי חלקם! אשריהם בעולם הזה, שגם כאן זוכים לדבק את עצמם באין סוף ברוך הוא, ולא מסתכלים על שום דבר בעולם, פי כל מעינים הוא רק למצא את אמתת מציאותו: יתברך בכל המקומות, ולהוציא משם את כל הנפשות שגפלו בעמקא דתהומא רבה, ואשריהם בעולם הבא, ששם ימצאו את כל הנשמות הירודות והנפולות, אשר עליהן מסרו נפשם בחיים חיותם ולהוציאם מעמקא דתהומא רבה, ולהביאם לחיי העולם הבא. ואל כל זה אי אפשר להגיע, רק אם מקבל על עצמו ליגוע עצמו בתורה ובתפלה ובקיום המצוות במקסירות נפש הכי גדולה, עד שמוכנים לסבל רעב וצמאון וצער מאינשי דלא מעלי, צדיקים אלו יש בכחם לזכות את הרבים. ולכן דבק התנא בלשון: אם אתה עושה כן, אם אתה מוכן לקיים כל זאת, אז אשריך בעולם הזה ובעולם הבא, שתזכה למדרגות גדולות והשגות עליונות, ומה גם, שתיכל לרדת אל כל אלו הירודים והנפולים, ולהוציאם מהפח וקוש שגפלו לשם, פי דיקא צדיקים שגבלו על עצמם חרופין וגדופין, וחי צער חיהם, הם יכולים להפנס לתוך הנפירות והנאוף של בני אדם ולהוציאם משם, מאחר שהם דבוקים באין סוף ברוך הוא, שהוא שומר עליהם, מה שאין כן מי שאינו אוהב בזה, אסור לו להפנס במקום מסכן בזה, פי בנדיאי ויכול להפילו החיצונים, על ידי שיתאחזו בו. ולכן אומר התנא הקדוש: אם אתה עושה כן, הני דיקא אם אתה מוכן לחיות חיי צער ויסורים, חרופין וגדופין, ולסבל עלבונות, אז אשריך בעולם הזה, שאתה יכול להוציא נשמות מקפירות ואפיקורסות ומנאות, ואשריך בעולם הבא, לראות את ארתן הנשמות שהוצאת, איך שזוכות גם-כן בבר ההתענג ביו שכינת צו ותרן, והנן למעשה.

צער, שרופים אותך בכל מיני רדיפות, ומסרפין אותך בכל מיני חרופין וגדופין, עם כל זאת אתה אינך עוזב את הקדוש-ברוך-הוא, אלא בתורה אתה עמל, אז אשריך בעולם הזה, וטוב לך לעולם הבא; פי מי שמקבל על עצמו אמונת אמן, להיות חזק באמונה פשוטה בו יתברך, ולידע ולהודיע ולהודע, אשר בכל תנועה ותנועה שם אלוהי של עולם, ותמיד דבוק רק בו יתברך, האדם הזה יכול להוציא גם את הוילת מהשאל תחתית ומתחתיו. וזה מה שאמר רבנו ז"ל (לקוטי מדרשו"י חלק א', סימן 10): אם יש צדיק גדול שהוא בחינת משה, הוא צריך דוקא לעזוב בדברי אפיקורסות, פי בזה שזכנס בהם, הוא מכניע אותם, וכמו-כן הוא מוציא את כל אלו האנשים שגפלו לשם, וכן בכל מיני שקרין ערים וגאוף, שבני-אדם נפלו ונשקעו שם, עד שלא יכולים לצאת מזה, פי זו קלפה קשה מאד, במאמרם ז"ל (נרכות יב:): "אתרי לבבכם" — זו מינות, וכן הוא אומר (תהלים יד, א): "אמר גבל בלבן אין אלהים", "אתרי יעניכם" — זה הרהור עברה, שגאמר (שופטים יד, ג): "ויאמר שמשון אל אביו, אותה קח לי, פי היא לשרה בעיני", פי מי שגפלו בכפירות ואפיקורסות, הרי זה מכניס אותו יותר בגאוף, ומי שגפלו בגאוף, הרי זה מכניס אותו יותר בכפירות ואפיקורסות, פי אחד תלוי בשני. ולכן דיקא הצדיק הגדול במעלה נודעה ונפלאה מאד, שקבל על עצמו לעבור את הקדוש-ברוך-הוא במקסירות נפש הכי גדולה, אפלו שלא יהיה לו רק פת במלח, ומים במשורה, ולא יהיה לו היכן לישון, ויצטרך לעבור חיי צער, לסבל עלבונות, חרופין וגדופין מאינשי דלא מעלי, דיקא צדיקים כאלו יכולים להפנס בנוקבא דתהומא רבא, ולהוציא גם את אלו שגפלו לשם, הן בכפירות ואפיקורסות, וכן בגאוף, ולכן דיקא צדיקים כאלו אשריהם

כֹּה. דְּסוּפוּ לַנְּלוּד אֹתָהּ מְעוּסָר: בַּמְשׁוּרָה. מִדֵּה ה' אֵל תִּבְקַשׁ גְּדֻלָּה לְעֲצֻמְךָ, וְאֵל תַּחֲמוּד כְּבוֹד קַטְנוּה: ה' אֵל תִּבְקַשׁ גְּדוּלָּה. לַדּוּף אֲחֵר הַשְּׂרָרָה: יוֹתֵר מִלְמוּדֶךָ עֲשֵׂה, וְאֵל תַּתְּאֵה לְשִׁלְחָנֶךָ וְאֵל תַּחֲמוּד כְּבוֹד. לַהֲמַכְנֵד בְּמוֹרְתָךְ. שִׁמּוֹן כִּן אֹתָה נִגְלָה כְּמִי עֲשׂוּשָׁה שֶׁלֹּא לְשִׁמָּה: שִׁשְׁלַחְנֶךָ גְּדוּל מִשְׁלַחְנֶךָ. הוּא שֶׁכָּר שִׁמְחָנֶךָ. עַל לְמוּדָה שֶׁל תּוֹרָה: (נ"א), יוֹתֵר מִלְמוּדֶךָ. יוֹתֵר מִמֶּה שֶׁלַּמִּדָּה, עֲשֵׂה מַעֲשִׂים טוֹבִים וְקִיַּם מִצְוֹת. כְּדֹאמְרֵינוּ, כֹּל שִׁמְעִישׁוּ מִרְצוֹן מִחֲכָמָה, חֲכָמָה מִתְקַיִּימָה:

ה' אֵל תִּבְקַשׁ גְּדֻלָּה לְעֲצֻמְךָ
וְאֵל תַּחֲמוּד כְּבוֹד. יוֹתֵר
מִלְמוּדֶךָ עֲשֵׂה. וְאֵל תַּתְּאֵה
לְשִׁלְחָנֶךָ שֶׁל מַלְכִים,
שִׁשְׁלַחְנֶךָ גְּדוּל מִשְׁלַחְנֶךָ,
וְכַתְרֶךָ גְּדוּל מִפְתָּרֶךָ. וְנִאֲמָן

הוּא בַּעַל מְלֹאכְתְּךָ, שְׂיִשְׁלֵם לְךָ שֶׁכָּר פְּעֻלְתְּךָ:

אָתָּד וְאָתָּד, כִּי כָל אָתָּד סוֹכֵל יִסּוּרִים אֲחֵרִים, וְכִמוּ שֶׁכָּתוּב (אי"ב ה, ט): "אֲדָם לְעַמֵּל יוֹלֵד", (שם יד, א): "קָצַר יָמִים וְשָׁבַע רִגְזוֹ", וְזֶה כּוֹלֵל כָּל בְּנֵי־אָדָם שֶׁבְּעוֹלָם מִקְטָן וְעַד גְּדוּל, כִּי פֶלֶם וּלְדוֹ לְעַמֵּל, וּמֵלֵאִים רִגְזוֹ וְיִסּוּרִים, וְאִין שׁוּם עֲצָה וְתַחְבּוּלָה לְהַנְצִל מִהֶעָמֵל וְתִגְזוֹן הַזֶּה, כִּי אִם לְכַרֵּת אֵל הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ וְלַעֲסֵק בַּתּוֹרָה, וְכִמְאָמְרֶם ז"ל (סנהדרין פ"ט): "כָּל אָדָם לְעַמֵּל נִבְרָא, שְׁנֹאֲמַר (אי"ב ה): "כִּי אָדָם לְעַמֵּל יוֹלֵד", אִינִי יוֹדַע אִם לְעַמֵּל פֶּה נִבְרָא, אִם לְעַמֵּל מְלֹאכָה נִבְרָא, כִּשְׁהוּא אוֹמֵר: "כִּי אָכַף עָלָיו פִּיהוּ", הִי אוֹמֵר לְעַמֵּל פֶּה נִבְרָא, וְעַדִּין אִינִי יוֹדַע אִם לְעַמֵּל תּוֹרָה אִם לְעַמֵּל שִׁיחָה, כִּשְׁהוּא אוֹמֵר (יהושע א, ח): "לֹא יְמוּשׁ סֵפֶר הַתּוֹרָה הַזֶּה מִפִּיךָ", הִי אוֹמֵר לְעַמֵּל תּוֹרָה נִבְרָא, הִינּוּ מֵאֲחֵר שֶׁכָּל אָדָם נוֹלֵד בְּעַמֵּל, וְאִי אֶפְשָׁר לְהַפְלִיט מִזֶּה בְּשׁוּם פְּנִים וְנָפֶן, אֶפְלוּ אִם הִיָּה לוֹ כֹּל חֲלָי דְעֻלְמָא, בְּיֹדָאֵי הִיָּה לוֹ עַמֵּל וְיִסּוּרִים וְדִאֲגוֹת תְּרִבָּה, עַל־כֵּן הִתְקַם עֲצִינוּ בְּרֵאשׁוּ, שִׁיִּהְפֵךְ הָעַמֵּל לְעַמֵּל שֶׁל תּוֹרָה, אֲשֶׁר בְּשִׁבִיל זֶה נוֹלֵד — שִׁעֲצֵמַל בַּתּוֹרָה, וְאִזּוּ אֲשֵׁרִי לוֹ, כִּי נִצַּל מִעַמֵּל הָעוֹלָם הַזֶּה, וְזוֹכֵה לְחַיֵּי עוֹלָם הַבָּא. אִף צְרִיכִים לְדַעַת, שֶׁהַסְּמִי"ךְ מ"ם רוֹצֵה לְשִׁבֵר אֶת הָאָדָם בְּכָל מִינֵי אֶפְסוּים שֶׁבְּעוֹלָם, כִּי עוֹשֵׂה תַחְבּוּלוֹת עִם הָאָדָם שִׁשְׁבִּיר, וְעַל זֶה בָּא הַתַּנּוּן הַקְּדוּשׁ וְנִתְּנָן עֲצָה נִפְלְאוֹת לְאָדָם: אֵל תִּבְקַשׁ גְּדֻלָּה לְעֲצֻמְךָ, וְאֵל תַּחֲמוּד כְּבוֹד יוֹתֵר מִלְמוּדֶךָ עֲשֵׂה, וְאֵל תַּתְּאֵה לְשִׁלְחָנֶךָ שֶׁל מַלְכִים, שִׁשְׁלַחְנֶךָ גְּדוּל מִשְׁלַחְנֶךָ, וְכַתְרֶךָ גְּדוּל מִפְתָּרֶךָ, וְנִאֲמָן הוּא בַּעַל מְלֹאכְתְּךָ, שְׂיִשְׁלֵם לְךָ שֶׁכָּר פְּעֻלְתְּךָ: הִינּוּ שְׁלֵא תִבְקַשׁ שׁוּם גְּדֻלָּה וְכָבוֹד לְעֲצֻמְךָ, אֲלֵא בְּרַח לְךָ אֵלָיו יִתְבָּרֵךְ, וְשְׁלֵא יִהְיֶה אֲכַפְתָּ לְךָ מִשׁוּם בְּרִיָּה שֶׁבְּעוֹלָם, יִהְיֶה מִה שִׁיִּהְיֶה, אֶפְלוּ שְׁנֹכְשֵׁלַת בְּאִיזָה עוֹן, חֵס וְשְׁלוֹם, תַּעֲשֵׂה הַתְּחִלָּה חֲדוּשָׁה בְּכָל פַּעַם, וְאֵל תִּסְתַּפֵּל עַל שׁוּם בְּרִיָּה שֶׁבְּעוֹלָם, שְׂרוּצָה לְשִׁבֵר אוֹתָךְ, וּמִכָּל שֶׁכֵּן שְׁלֵא תִסְתַּפֵּל עַל הַזִּילָת כְּאֵלוּ הוּא כְּבִר יוֹתֵר גְּדוּל מִמֶּךָ, שְׂדָכְךָ וְזֶה שׁוֹבֵר הַרְבֵּה פְעֻמִּים אֶת הָאָדָם לְגִמְרֵי, כִּי הַסְּמִי"ךְ מ"ם בָּא בְּכָל מִינֵי תַחְבּוּלוֹת לְשִׁבֵר אֶת הָאָדָם; פַּעַם הוּא בָּא אֵלָיו וְאוֹמֵר לוֹ: תִּרְאֶה, לְךָ אֵין כְּבוֹד וְגִדְלָה. וּפַעַם הוּא בָּא וְאוֹמֵר: תִּרְאֶה, אֲחֵרִים כְּבִר וְכוּ לְמָה שְׂוֹכֵךְ, וְאַתָּה עֲבִדִין רְחוּק מִהַכֵּל: אֲסוּר לְהַתְּבַלְבֵּל מִכָּל הַתְּבַלְבּוּלִים הָאֵלוּ, רַק לְעֲשׂוֹת אֶת צְרוּנוֹ יִתְבָּרֵךְ בְּתַמִּימוּת וּבִפְשִׁיטוּת גְּדוּלָּה, וְאִזּוּ תַדַּע שְׁנֹאֲמָן הוּא בַּעַל מְלֹאכְתְּךָ, שְׂיִשְׁלֵם לְךָ שֶׁכָּר

אמר לו השטן, שהתלבש באיש קָשֶׁר צדיק וחסיד: אֲשֶׁרִיף אֲשֶׁרִיף, בּוֹדָאֵי זְכִינְהּ לְדָבָר גָּדוֹל, אֲשֶׁר לֹא זָכָה כְּמַעַט אָדָם מְעוֹלָם לְשַׁמֵּעַ דְּבָרִים מִפִּי הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא בְּעֲצָמוֹ, עִם כָּל זֹאת גַּם אֲנִי לֹא אֲחַדֵּל מִלְּגַלּוֹת לָךְ מֵה שְׁמַעְתִּי וְקִבַּלְתִּי מִרְבוּחִי, שְׁלֵא כָּל אָדָם זֹכָה לְשַׁמֵּעַ דְּבָרִים מִפִּי הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא בְּעֲצָמוֹ, וְאֶפְלוּ הוּא שׁוֹמֵעַ — אֵל יִסְמֶךְ עַל זֶה כָּלָל, כִּי אוּלַי הוּא, חֵס וְשְׁלוֹם, מֵאִיזָה צַד אַחֵר, רַחֲמָנָא לְצַלָּן, כִּי רַק מִי שֶׁהוּא יוֹדֵעַ בְּעֲצָמוֹ, שֶׁתִּקַּן אֶת כָּל תְּשׁוּבוֹתָיו, וּבִכְפֻרַת הַחַטָּאוֹת גְּעוּרִים, שֶׁשׁוּב אֵין בּוֹ שׁוּם חֲטָא וְעוֹן בְּעוֹלָם כְּמוֹ מִלְּאָךְ, אֲזִי הוּא בְּטוֹת, שֶׁכְּבוֹד הַשֵּׁם יְדַבֵּר אֹתוֹ בְּאָמְתָא. אוּלָם מִי שֶׁהוּא עֲדוֹן מְסַפֵּק אִם כָּבֹד תִּקַּן תְּשׁוּבוֹת גְּעוּרֵי בְּכָל מְכַל כָּל, אֲזִי חֲלִילָה לוֹ לְהִבִּיט עַל דְּבוּר כְּזֶה, שֶׁיִּבְרָחָה לְעֲצָמוֹ, שֶׁשְׁמַע מִהַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא. וּבְאֲשֶׁר שָׁמַע זֹאת אֲבָרְהָם אָבִינוּ, עָמַד בְּתַרְחָה גְּדוּלָה, כִּי לִגְדַל עֲנוּתָנוֹת חֲשַׁשׁ לְדְבָרָיו, כִּי לֹא הָיָה נֹחֵשׁב בְּעִינָיו כָּלָל, שֶׁכָּבֹד תִּקַּן אֶת כָּל חֲטָאֵי כְּדוֹרְכֵן שֶׁל צְדִיקִים, וּבִכְפֻרַת אָבִינוּ אֲבָרְהָם, שֶׁהוּא הָיָה הֵרָאשׁוֹן שֶׁהִכִּיר אֶת הַבּוֹרָא יְהִבְרַךְ שְׁמוֹ, וּבּוֹדָאֵי הַחֲזִיק אֶת עֲצָמוֹ תְּמִיד, שֶׁהוּא עֲדוֹן עוֹמֵד מִבְּחוּץ, וּבְזוֹ הַתְּחִבּוּלָה כְּמַעַט הִפִּילוּ הַשֵּׁטָן, וְקָבַר אוֹתוֹ מַעַט מִגְּדַל הַזְּרִיזוֹת וְהַשְׂמִתָּה שֶׁהִיָּתָה לוֹ אֵז, אֲבָל אֲבָרְהָם אָבִינוּ תִּפְקֵי-יִמֵּי הַתְּמַנְחָ וְיִשָּׁב אֶת עֲצָמוֹ: חֲלִילָה לִי, שֶׁיִּבְטַל אוֹתִי שׁוּם דְּבָר מִעֲבוֹדָתִי. הַגַּם שְׂאָמְתָה הַדְּבָר, שֶׁעֲדוֹן לֹא תִּתְקַן תְּשׁוּבוֹת גְּעוּרִים. וְזֶהוּ: "וַיֹּאמֶר אֲבָרְהָם אֵל יְבָרְכֵךְ", הֵינּוּ שְׂאָמַר לְהַחַטָּאוֹת גְּעוּרִים שְׁלוֹ: "שְׁבוּ לָכֶם פַּה עִם הַחֲמֹר", הֵינּוּ עִם הַחֲמֹרִית שְׁלִי, "וְאֲנִי וְהַנְּעָר", הֵינּוּ יִצְחָק "גְּלָכָה עַד כֹּה, וְנִשְׁתַּחֲוֶה וְנִשְׁבַּחָה אֱלֹהִים"; אֲנִי מְבִטִית לָכֶם כְּשֶׁאֲבֹא שָׁם לְמַדְרַגַּת הַגְּדוּלָה לְהַשְׂתַּחֲוֹת עִמָּה כְּנֶגְעָה גְּדוּלָה, וְאֵז אֲשׁוּב גַּם אֲלֵיכֶם, וְלַעֲתָ עִמָּה אֵין דְּבָר בְּעוֹלָם שֶׁיִּבְטַל אוֹתִי, חֵס וְשְׁלוֹם. וְהִלָּךְ אֵז לְבִטָּח בְּשִׂמְחָה גְּדוּלָה לְקַיֵּם מִצְוֹת

כְּשֶׁלֶּתְךָ, רַק אִתָּה לֹא תִצְפֶּה אֵל שׁוּם שְׂכָר. וְאָמַר הֵרֵב הַקְּדוֹשׁ רַבִּי מִנְחֵם מַעֲנַל מִרִּימוֹב זִי"ע עַל הַפְּסוּק (בראשית כב): "וַיֹּאמֶר אֲבָרְהָם אֵל יְבָרְכֵךְ, שְׁבוּ לָכֶם פַּה עִם הַחֲמֹר, וְאֲנִי וְהַנְּעָר גְּלָכָה עַד כֹּה, וְנִשְׁתַּחֲוֶה וְנִשְׁבַּחָה אֱלֹהִים"; דְּבָר זֶה יוֹדֵעַ מִכָּל הַסְּפָרִים וְהַמְדַרְשִׁים, גְּדַל הַמְּנִיעוֹת שֶׁהָיוּ לוֹ לְאָבִינוּ אֲבָרְהָם בְּשַׁעַת הַעֲקָדָה, שֶׁהָיוּ לוֹ אֵז כָּל הַמְּנִיעוֹת שֶׁיְכוּלוֹת לְהִיָּתֵב בְּעוֹלָם, כִּי לֹא לְחֵם הַמְּצָנָה הַזֹּאת עוֹמְרָת לָנוּ מֵאֵז וְעַד אִתָּה לְדוֹרְנוּ וְלְדוֹרֹת דוֹרֹתֵינוּ עַד עוֹלָם, וּבְכּוֹתָהּ נְצוּלִים אֲנַחְנוּ מִכָּל מִיָּנִי פְּרָעִיּוֹת, וּבְכָל שָׁנָה וְשָׁנָה מִכְּפָרִים לָנוּ עֲוֹנוֹתֵינוּ רַק בְּזִכּוֹת זֶה, שֶׁהַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא זוֹכֵר עֲקָרַת יִצְחָק, אֲזִי בּוֹדָאֵי עֲשֵׂה אֵז הַשֵּׁטָן כָּל מִיָּנִי תְּחִבּוּלוֹת, אֲשֶׁר הָיָה אֶפְשֶׁר לַעֲשׂוֹת, וְעַם כָּל זֹאת לֹא עָלָה בְּדִוּוֹ שֶׁל הַשֵּׁטָן כְּלוּם, כִּי אָבִינוּ אֲבָרְהָם בְּגִדְלָה תְּמִימוֹת וְהַתְּלַבְּבוֹתָהּ הַבּוֹעֲרָת כְּקִרְבּוֹ אֵשׁ גְּדוּלָה וְנוֹרָאָה לַעֲשׂוֹת וְלַקַּיֵּם רְצוֹן קוֹנוֹ, לֹא הִבִּיט בְּכָל הַמְּנִיעוֹת, וְגָבַר עַל הַכָּל, וְהִלָּךְ בְּשִׂמְחָה גְּדוּלָה לַעֲלוֹת אֶת בְּנוֹ יְחִידוֹ לְקַרְבָּן אֱלֹהֵי יְהִבְרַךְ, וּבְאֲשֶׁר רָאָה הַשֵּׁטָן, שֶׁכָּבֹד יִגִּיעַתוֹ וְנִרְחַתוֹ לְמַנְעַת אֶת אָבִינוּ אֲבָרְהָם לֹא פָּעַל כָּלָל, מֵאֵד תְּרַה לוֹ עַל זֶה, כִּי הָיָה רוֹאָה אֵיךְ אֲבָרְהָם הוֹלֵךְ וְעוֹשֶׂה בְּשִׂמְחָה גְּדוּלָה, וְאִינוּ פּוֹנֶה כָּלֵל הַמְּנִיעוֹת שְׁלוֹ, אֲזִי כֹּה הַשֵּׁטָן בְּדַרְךְ אַחֲרָת לְגַמְרִי, אוּלַי יִתְפַּס אוֹתוֹ בְּדָבָר הַזֶּה לְהִפִּילוֹ, חֵס וְשְׁלוֹם, וְנִדְמָה לְפָנָיו לְאִישׁ קָשֶׁר, צְדִיק וְחַסִּיד, הוֹלֵךְ כְּגִידוֹ, וְנוֹחַן לוֹ שְׁלוֹם בְּדַרְךְ אַחֲרָה כְּרֹאֵי וְנִכּוֹן, וְשׁוֹאֵל אוֹתוֹ: לְהִיָּבֵן מִר הוֹלֵךְ? וְהוּא מְשִׁיב: אֲנִי הוֹלֵךְ לַעֲשׂוֹת רְצוֹן בּוֹרְאֵי שְׂעִנָּה לִי לְשַׁחַט אֶת בְּנֵי יְחִידִי. וְהָיָה הוּא מְשִׁיב לוֹ: אֲשֶׁרִיף אֲבָרְהָם, שֶׁאִתָּה הוֹלֵךְ לַעֲשׂוֹת רְצוֹן קוֹנֶךָ, לָךְ בְּשְׁלוֹם וּבְשִׂמְחָה. אוּלָם סִפֵּר גַּא לִי, יְדִידִי, מִנְּזוֹן יִצְחָק שֶׁכֵּן הוּא רְצוֹן הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא — לְשַׁחַט אֶת בְּנֵיךְ? וְהָיָה מְשִׁיב לוֹ: בְּעֲצָמִי שְׁמַעְתִּי מִפִּי הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא: "קַח גַּא אֶת בְּנֶךָ" וְגו', אֵז

ו שהמלכות נקנית בשלשים מעלות. אומן
 שכתובים נפרטם שמואל כשנאספו ישראל מלך ואמר
 להם דעו כי כן וכן משפט המלך. וכשמחוקר הס
 שלשים דברים עם אומן ששניות בסנהדרין מלך לא הן

ו גדולה תורה יותר מן הכהונה ומן המלכות,
 שהמלכות נקנית בשלשים מעלות, והכהונה
 בעשרים וארבעה, והתורה נקנית בארבעים
 מלמדך עשה, ואל
 תתארה לשלחנם של
 מלכים, ששלחך גדול
 משלחנם, וכתרך גדול
 מכתרם, ונאמן הוא בעל

מלאכתך, שישלם לך שכר פעלתך; הינו שאף אחד לא יוכל לשבר אותך, ולא תרצה שום גדלה
 וישות, ושלא להתאוות לשלחנם של שרים ושל אחרים, אלא תמיד יזכר, שהוא צריך רק לעבד
 את הקדוש ברוך הוא, ואפלו שמופקירים לו את חטאות ועוונות, ורוצים לשבר אותו, לא ישים
 לב לכל זה, אלא תמיד יברח רק אליו ותברך, ואז יראה ברכה והצלחה בכל מעשי ידיו, והבן
 למעשה.

ו המלכות נקנית בשלשים מעלות, ואלו הן: א. מלך לא דן. ב. ולא דנים אותו. ג. לא מעיד.
 ד. ולא מעידים אותו. ה. לא חולץ. ו. לא חולצים לאשתו. ז. לא מיבס. ח. ולא מיבמין לאשתו.
 ט. אין נושאין אלמנתו. י. מת לו מת, אינו יוצא מפתח פלטרין שלו. יא. קשמברין אותו כל
 העם סמוכים על הארץ. יב. והוא מיסב על הדגש. יג. ומוציא למלחמת הרשות. יד. פורץ לו
 גדר לעשות לו דרך. טו. ואין ממחין בגדו. טז. כל העם בוזזין ונותנים לפניו. יז. נוטל חלק
 בראש. יח. לא ירבה לו נשים אלא עד י"ח. יט. לא ירבה לו קסף וזהב, אלא כדי לתן אפסנה.
 כ. לא ירבה לו סוסים, אלא כדי מרבתו. כא. כותבים לו ספר תורה לשמו. כב. והיא עמו בין
 במלחמה. כג. בין בישיבה. כד. בין במסבה. כה. ואין רוכבין על סוסו. כו. אין יושבין על כסאו.
 כז. אין משתמשין בשרביטו. כח. אין רואים אותו כשהוא צרם. כט. ולא כשהוא מסתפר.
 ל. ולא כשהוא בבית המרחץ.

והכהונה בעשרים וארבע, שהן כ"ד מתנות כהונה, ואלו הן: עשר במקדש, ארבע בירושלים,
 ועשר בגבולין. עשר במקדש: א. חטאת בקמה. ב. חטאת העוף. ג. אשם ודאי. ד. אשם
 תלוי. ה. זבחי שלמי צבור. ו. לוג שמן של מצרע. ז. מותר העמר. ח. שפי הלחם. ט. לחם
 הפנים. י. שני מנחות. ארבע בירושלים: א. הבכורה. ב. והבכורים. ג. המורם מן התורה ואל
 נזיר. ד. עורות קנשים. עשר בגבולים: א. תרומה. ב. תרומת מעשר. ג. חלה. ד. ראשית הגז.
 ה. מתנות הרוצ, הלחיים והקבה. ו. פדיון הבן. ז. פדיון פטר חמור. ח. שדה אהנה. ט. שדה
 תרמים. י. גזל הגר.

והתורה נקנית בארבעים ושמונה דברים: צריך שתדע, אהובי, בני! שהשעם שהתורה נקנית
 במ"ח דברים, כי לפני נבזלות התורה סופרים מ"ט ימים, כנגד מ"ט שערי בינה, כי יש
 ג' שערי בינה, ואת שער הג' אי אפשר להשיג כל זמן שהוא חי, שדה מה שנאמר במשה (תהלים
 ה. 1): "ותספרהו מעט מאלקים"; ואמרו חכמינו הקדושים (פתיחא וקרא): כבוד זה משה, שנאמר
 בו (שם): "ותספרהו מעט מאלהים, וכבוד והדר תעשרהו"; ולכן יש מ"ח — ארבעים ושמונה
 קניני התורה, שמי שמתנהג במדות האלו, זוכה להגיע אל שלמות התורה, והשער המ"ט זה

תפלה; כי כדי לזכות להגיע אל כל קניני התורה, מברחים הרבה להתפלל אל הקדוש ברוך הוא, ולשפף גפשו אליו ויחברו בתחנות ובקשות, תפלות ורצויים ופייסוים, להתפלל לבקש ולפייסו ויחברו, ששיאיר את עיניו בחכמת התורה. וכל חכמי ישראל האמתיים, לא זכו להגיע

אל המ"ח קניני התורה, אלא על ידי תפלה, שזה קנין המ"ט, שכולל בו הכל — המ"ח קניני התורה, ועל ידי תפלה יכול לעלות גם אל שער החמשים, והבן למעשה.

בתלמוד: צריך שתדע, אהובי, בני! אשר היסוד בקנין התורה הוא ללמד הרבה גמרא, שאמרו תלמידינו הקדושים (סנהדרין כו.) על תלמוד בכלי, מאי בכל? אמר רבי יוחנן: בלולה במקרא, בלולה במשנה, בלולה בתלמוד; כי הלומד גמרא כבר לומד הכל. ואמרו תלמידינו הקדושים (ברכות יג.) על הפסוק (ויקרא י, יא) "אשר דבר ה'ני"ה" — זו הלכה, "בידי משה" — זה תלמוד; ומי שמתמיד בלמוד גמרא, קונה לעצמו קנין התורה. ולכן, אהובי, בני! תלמד הרבה גמרא, וקבע לעצמך שני שעורים: שעור לבקיאיות, ושעור בעיון, ורק כך תצליח לקנות לעצמך קנין התורה, והבן למעשה.

בשמיעת האזן: צריך שתדע, אהובי, בני! אשר עקר קנין התורה הוא, שאדם נטה און אל התורה, וישמר את עצמו מאד מאד לא להשמיע לאזניו דברים בטלים ודברים של מה בכך, כי אין עוד דבר שמבטל את האדם מלמוד התורה הקדושה כמו מי שמפקיר את אזניו לשמע מה שכל אחד מדבר ומפספט, אשר זו קלפה גדולה מאד, שאדם געשה סקרנו, הנצריך לשמע כל מה שיש לאחרים לומר, ועל ידי זה הוא מבטל את עצמו מקנין התורה, ויבאמרו "ול (נחפזו ה.): דרש בר קפנא, מאי דכתיב (דברים כג, יד): "וְיָמַד תְּהִיָּה לָךְ עַל אֲזָנֶיךָ", אל תקרי אונגה אלא על אזניך, שאם ישמע אדם דבר שאינו הגון, גיית אצבעו באזניו, ויניח דאמר רבי אלעזר: מפני מה אצבעותיו של אדם דומות ליתדות וכי? שאם ישמע אדם דבר שאינו הגון, גיית אצבעותיו באזניו. תנא דבי רבי ישמעאל: מפני מה און בלה קשה והאליה רכה? שאם ישמע אדם דבר שאינו הגון, יכנה אליה לתוכה. ואמרו (שם): אל ישמע אדם לאזניו דברים בטלים, מפני שהן גבוהות תחלה לאיברים; הרי שלף לפניה, שאי אפשר לקנות קנין התורה, אלא כששומר על אזניו מאד, ומטה אותן רק לשמע בקול החכמים המלמדים תורה, כי האזנים נכראו רק לשמע בקול דברי תורה. ובמאמרם ז"ל (דברים רבה, פרשה י, סימן א'): רבי לוי אמר, האזן לגוף דקנהל כללים, שכן הקנהל, כמה כלים נתנין עליו ואת נותן מגמר תחתיו, וכלם מתעשינים, כך מאתים וארבעים ושמונה איברים שבאדם הזה, על ידי האזן קלן חיון, מפני? שגאמר (ישעיה נה): "שמעו ותחי גפשיכם"; אמר הקדוש ברוך הוא, אם השיח אונגה לתורה, כשמתבוא לפתח דבריה תורה — הכל משתתקים לפניה, ושומעים דבריה, כשם שהשיח אונגה לשמע דברי תורה, והבן למעשה.

בעריכת שפתיים: צריך שתדע, אהובי, בני! אשר שלמות קנין התורה הוא דיקא כשמוציא בפה מלא את מה שהוא לומר, כי כשאדם לומד בקול ומוציא מפיו, זה נחלק בו, ויכרך

היו אסורין, שממון קלות ראשו של אדם והרהור לנו הוא נא לידי קרי: בשמחה. לפי שאין השכינה שורה ממון נער אלא ממון שמחה: בישוב. גרמין. פירות, נישוט הדעת. במיעוט סחורה. דלמר מר (שמואל"ב כג, ה): "צְרוּכָה כְּכֹל וְשִׁמְרָהּ", אם

צְרוּכָה בְּרַמ"ח אֵיבָרִים
שְׁלֶף — מִשְׁפָּמְרָת, וְאִם
לְאוֹ — אֵינָה מִשְׁפָּמְרָת.
תָּנָא, תַּלְמִיד אֶחָד הָיָה

לְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר שֶׁהָיָה שׁוֹנֵה בְּלַחֲשׁ, לְאַחַר שְׁלֹשׁ שָׁנִים שָׁכַח תַּלְמוּדוֹ; וְלָכֵן אִם אֶתָּה רוֹצֵה לְהַצְלִיחַ לְקַנּוּת לְעֶצְמְךָ קַנְיֵן הַתּוֹרָה, תַּלְמֵד בְּקוֹל וּבְנִגּוּן, כְּאֲשֶׁר נִהְיָה בְּכֹל הַדּוֹרוֹת, וְזֶה יִכְנִס בְּךָ חַיִּית, וְהַצְלִיחַ בְּלִמּוּדְךָ, וְתִקְנֶה לְעֶצְמְךָ קַנְיֵן בַּתּוֹרָה הַקְּדוּשָׁה, שְׁלֵא תִתְפַּרַּד מִמֶּךָ לְעוֹלָם, וְהָבֵן לְמַעֲשֵׂה. בְּבִינַת הַלֵּב: צְרִיף שְׁתַּדַּע, אַהוּבִי, בְּנִי! אֲשֶׁר אֵי אֶפְשֶׁר לְקַנּוּת קַנְיֵן הַתּוֹרָה, אֲלֵא כְּשִׁמְתּוּבּוֹן הֵיטֵב בְּמָה שְׁלוּמָד, וְצְרִיף לְחֹזֵר בְּמָה פְּעָמִים עַל הַלְמוּד, כְּדִי שִׁבְכִין מָה הוּא לּוֹמֵד, וְיִתֵּן אֶת כֹּל לְבוֹ בַעַת לְמוּדוֹ, וְיִסְרֵי מַעֲצָמוֹ כֹּל מִיָּגִי בְּלְבוּלִים, וְאֵז דִּיקָא יִקְנֶה קַנְיֵן הַתּוֹרָה. וְלָכֵן מָה טוֹב וְיִמָּה נְעִים לְלַמֵּד בְּמִקּוֹם שְׁלֵא מְפָרִיעִים לוֹ, שְׂאֵז יוֹכַל לְהִתְבּוֹנֵן הֵיטֵב בְּמָה שְׁלוּמָד, וְכֶךָ קוֹנִים קַנְיֵן הַתּוֹרָה — כְּשִׁמְתּוּבּוֹנִים הֵיטֵב בְּבִינַת הַלֵּב מָה הוּא לּוֹמֵד, וְהָבֵן לְמַעֲשֵׂה.

בְּאֵימָה: צְרִיף שְׁתַּדַּע, אַהוּבִי, בְּנִי! אֲשֶׁר אֵי אֶפְשֶׁר לְקַנּוּת קַנְיֵן הַתּוֹרָה, אֲלֵא כְּשִׁקְוָנָה לְעֶצְמוֹ אֵימָה וּפְסַד מִמֶּנּוּ יִתְבַּרְךָ, כִּי בְּאֵמַת אֵין עוֹד דְּכָר גָּרַר בְּחַיִּי הַסָּדֵם כְּמוֹ יִקְרַת הַזְּמַן, אֲבָל הַכֹּל מֵאֲבָדִים אֵת הַזְּמַן בְּהִבָּל וּבְרִיק, וְלָכֵן הֵם רְחוּקִים מִקַּנְיֵן הַתּוֹרָה, אֲבָל אִם יֵשׁ לְאָדָם אֵימָה וּפְסַד מִמֶּנּוּ יִתְבַּרְךָ, יוֹדֵעַ אֲשֶׁר כֹּל רַעַע שְׁחוֹלֵף כְּבָר לֹא יִחְזֹר אֵלָיו, אֵז הוּא שׁוֹמֵר עַל זְמַנוֹ מֵאֵד מֵאֵד. וְלָכֵן הֵיטוֹד בְּקַנְיֵן הַתּוֹרָה — שִׁיְהִי לּוֹ אֵימָה וּפְסַד תַּמִּיד מִמֶּנּוּ יִתְבַּרְךָ, וְיַדַּע אֲשֶׁר תְּבַל עַל הַזְּמַן הַיָּקָר שֶׁהוֹלֵךְ לוֹ לְבִשְׁלָה. וְיִדַּע, אֲשֶׁר רַבְּנֵי אִישׁ הַאֲלָקִים הַחַת"ם סוֹפְרֵי יו"ע אָמְרָ, שִׁקְוָנָה אֵת הַתּוֹרָה בְּחֻמְשׁ דְּקוּת, וְכִשְׁשָׂאָלוּ אוֹתוֹ תַּלְמִידָיו לְפָשֶׁר הַדְּבָר, עָנָה וְאָמַר, שְׁכַל אֱלוֹי הַחֻמְשׁ דְּקוּת שֶׁהֵי מְזַלְזֵל אֲצֵל חֲבָרִי, עַל אֱלוֹי הַחֻמְשׁ דְּקוּת שְׁמַרְתִּי מֵאֵד וְלִמְדַתִּי בְּהֵן, וְכֶךָ זְכִיתִי לְמָה שְׁזָכִיתִי. וְכֵן אָמַר מוֹהֲרַנ"ת ז"ל לְתַלְמִידוֹ ר' נַחְמָן טוֹלְטְשִׁינְעֵר ז"ל שִׁשְׁמַשׁ אוֹתוֹ, וּפְעַם בְּצַרְבַּ שְׁבַת בָּא וְאָמַר, שְׁכָר הָיָה מוֹכֵן הַכֹּל לְכּוֹד שְׁבַת, וְנוֹתְרוֹ עוֹד חֻמְשׁ דְּקוּת לְהִדְלִקַת הַנּוֹרוֹת, עָנָה וְאָמַר לוֹ מוֹהֲרַנ"ת ז"ל בּוֹז הַלְשׁוֹן: "גְּרוּסַע פִּינָה מִיְנוּט" (חֻמְשׁ דְּקוּת גְּדוּלוֹת), כְּאוֹמֵר שְׁשָׂאָרוֹ עוֹד חֻמְשׁ דְּקוּת בְּעֵלְמָא, וְחֻמְשׁ דְּקוּת הֵם דְּבָרִים גְּדוּלִים מֵאֵד, כִּי יְכוּלִים לְזַכּוֹת לְהַגִּיעַ לְדַרְגוֹת גְּבוּהוֹת בְּקַנְיֵן הַתּוֹרָה, אִם שׁוֹמְרִים עַל הַזְּמַן. אֲבָל לְשִׁמְרַת הַזְּמַן אֵי אֶפְשֶׁר לְהַגִּיעַ אֲלָא, עַל יְדֵי אֵימָה וּפְסַד, שְׁיִירָא וּפְסַד מִמֶּנּוּ יִתְבַּרְךָ. וְכֵן מְסַפְּרִים, שְׂאֵחַר נִשְׂרָאֵי שְׁל כֶּן אֶתְוֹתוֹ שְׁל הַגְּרָ"א יו"ע, בְּאֵמַצֵּעַ הַשְּׁבַע בְּרִכּוֹת שְׁלוֹ, עָנְבוּ מִמֶּנּוּ אֵת כֹּל הַכְּסָף וְהַזְּהָב, שֶׁשְׂבַל מִתְּנוּת בָּיִם הַשְּׁבַע בְּרִכּוֹת וְלֹא רָצָה לְגַלוֹת אֵת זֶה כֹּל יְמֵי הַשְּׁבַע בְּרִכּוֹת, כְּדִי לֹא לְהַשְׁבִּית אֵת הַשְּׁמִקָּה. וְאַחַר הַשְּׁבַע בְּרִכּוֹת נָסַע לְוִילְנָא לְחַפֵּשׁ אֵת הַגָּב, כִּי שָׁמַע שְׁנִמְצָא שֵׁם, וְאָמַר לְעֶצְמוֹ, שְׁבִין כֶּף כֶּנֶס אֵל דּוֹד הַגְּרָ"א יו"ע, וְסַפֵּר לוֹ אֵת כֹּל אֲשֶׁר קָרְהוּ, עָנָה וְאָמַר לוֹ הַגְּרָ"א יו"ע: אֵינִי יוֹדֵעַ אֵיךְ יֵשׁ לְאָדָם זְמַן לְחַפֵּשׁ אַחַר גָּב שְׁנָב מִמֶּנּוּ אֵת הַכְּסָף, וְלְכַבֵּשׁ בֵּין כֶּף מִלְמוּד הַתּוֹרָה הַקְּדוּשָׁה. הֵרִי שְׁלֶף לְפִנְיָ, שְׁמִי שְׁכַל-כֶּךָ שׁוֹמֵר עַל הַזְּמַן, וְיֵשׁ לוֹ אֵימָה וּפְסַד מִמֶּנּוּ יִתְבַּרְךָ, לֹא יְכוּל לְזַכּוֹת בֵּין אֵיךְ אָדָם יְכוּל לְכַבֵּשׁ אֵת הַזְּמַן הַיָּקָר שְׁלוּ בְּהִבָּל וּבְרִיק, וְהָבֵן לְמַעֲשֵׂה.

הדעת, ולכן אם אדם רוצה לקנות את קנין התורה, ההכרח שתהיה לו הרכבת הדעת, כדי שיבין מה שלומד, ועל זה צריכים שמחה. ולכן צריכים לצשות כל מיני פעולות שבעולם להיות בשמחה בשעה שלומד תורה, כדי שיסתברו לחו ונדעתו, ויקנה קנין התורה, ובאמת ראוי לאדם לשמח מאד בעת שלומד תורה, שאז הוא מכניס את עצמו בחקמתו וחקרפו, והתורה הוא שמחתו וחקרפו, כמובא בזהר (שמיני לה):
 זכאין אינון ישראל דקדשא בריה הוא יהיב לון אורייתא קדישא חרונתא דכלא חרונתא דקדשא בריה הוא; ולכן היסוד בקנין התורה הוא שמחה, והבן למעשה.

בטהרה: צריך שתדע, אהובי, בני! שאי אפשר לקנות את קנין התורה, אלא על-ידי טהרה, שיהיה תמיד טהור, ואף שבטלו את טבילת עזרא, עם כל זאת מי שרוצה לזכות לקנין התורה, עליו להשתדל להיות טהור, ובשעה שצריך לטבל במקנה שיודרו לטבל, כי כך יזכה לקנין התורה. ובאמת התורה בעצמה מקדשת את האדם, כמובא בזהר (קדושים כב):
 ואורייתא קדישא אתקרי, דכתיב (ויקרא יט. ב):
 "כי קדוש אני ה' ה'", ונא אורייתא שמא קדישא עלאה, ועל דא, מאן דאשתדל בה אתדכי ולבתר אתקדש; עם כל זאת מי שמכרח לטבל, שיודרו לטבל, כדי שילמד תורה בטהרה, כי אין לה עוד דבר שמוצא מלמד תורה כמו מי שמכרח לטבל טבילת עזרא, שהיא יסוד גדול, ומבוא בספר הקדוש "מאור ושמש" (פנשת אמר), שבלתי אפשרי ליניע מהי יראה, שילמד נהרה ויתפלל ברתת ובזיע, כי אם שיהיה נהרה בטבילת עזרא. ואם הוא לומד או מתפלל ואינו נהרה בטבילה זו, אי אפשר בשום אופן להגיע לגופי תורה ומצוות, ואם הוא לומד ספרי קבלה, והוא בלתי טהור, יוכל לבוא תלילה על-ידיה ויהי לידי אפיקורסות, ובזמנים הקודמים, שהיה דבר ה' יקר בזמנים ההם, ולא

ביראה: צריך שתדע, אהובי, בני! אשר אי אפשר לקנות קנין התורה אלא על-ידי יראה, שאדם צריך תמיד לירא ולפחד ממנו וחקרפו, וכשיושב ללמוד, עליו ליניע, שפכניכול הקדוש-ברוך-הוא יושב כנגדו, כמאמרם ו"ל (לקוט איה, רמז חתלרד): כל היושב ושונה, הקדוש-ברוך-הוא שונה כנגדו; ולכן בשעה שאדם לומד, עליה לירא ולפחד ממנו וחקרפו, שיושב כנגדו ושונה עמו. וכן אמרו (שמות ובה. פרשה ל, סימן יד): אמה מוצא אדם שונה מדרש, הלכות ואגדות, ואם אין בו יראת חטא, אין בידו כלום. ולכן עקר קנין התורה וזכים רק על-ידי יראה, שאדם צריך לפחד מוחן התורה, ורק כך היה האדם יכול להשלים את עצמו בקניני התורה, אם שם את הקדוש-ברוך-הוא, שהוא נוחן התורה לפני עיניו, והבן למעשה.

בענוה: צריך שתדע, אהובי, בני! אשר עקר קנין התורה קונין רק על-ידי ענוה, כשאדם בטל וקבטל בעיני עצמו לגמרי, וכמובא בזהר (תרויח קט): דתנין דבר נש בעי למיהוי שפיל בהאי עלמא כמלי דאורייתא דהא לית גבהו באורייתא אלא בעלמא דאתי. וכן אמרו (והר תנש חקת כב): כד בר נש אתדבק באורייתא איבעי ליה לאשפלא גרמיה בגין דיצרא בישא לא ישלט עליו; כי התורה נקנית רק במי שקונה לעצמו מדת ענוה. וכן אמרו תבמינו הקדושים (תענית ט): למה נמשלו דברי תורה למים? דכתיב (ישעיה נה, א): "הוי כל צמא לבו למים", לומר לה מה פנים מגיחין מקום גבה והולכין למקום נמוך, אף דברי תורה אין מתקיימין אלא במי שדעתו שפלה. ולכן אשרי האדם שמשפיל את עצמו בדברי תורה, שאז יזכה לקנות קנין התורה, והבן למעשה.

בשמחה: צריך שתדע, אהובי, בני! אשר היסוד בקנין התורה הוא להיות תמיד בשמחה, כי רבנו ו"ל אמר (לקוטי מהר"ן, חלק ב, סימן י), אשר על-ידי שמחה מתרחבת

פנים ואפן, אלא על-ידי שזוכים לשמשו והולכים עמו, ורואים את התנהגותו, וכבר אמר מוהרנ"ת ו"ל לאנשי שלומנו, שקבל מרבנו ו"ל על-ידי השיחות חלין שלו, ועל-ידי התבוננות בהתנהגותו, יותר מאשר קבל מהתורות הגדולות והארכות ששמע אצלו. וחקמינו הקדושים אמרו (עבודה זרה ט:), שאפלו שיחת חלין של תלמיד חכם צריכה תלמוד, שאמרו (תהלים א, א): "ועלהו לא יבל, וכל אשר יעשה יצליח"; הינו כמו פרות הצומחים על האילן, צריך שיהיו מקסיים עם עליו, כך אפלו שיחת חלין של תלמיד חכם צריכה תלמוד, כמובא בדברי רבנו ו"ל (לקוטי מוהר"י, חלק ב, סימן זא); הינו שלתלמוד צריכים גם שיחת חלין, כי מרב אור שיש בצדיק, אי אפשר לקבל ממנו, אלא על-ידי שיחת חלין, כשרואים מעשיו והתנהגותו, איך שמתנהג עם בני-אדם, ושומעים את דבוריו ושיחותיו שהם בתקמה עמקה, ומי שענין זכה לו, הוא יכול להבין דבר מתוך דבר. ולכן זהו דבר גדול מאד לשמש את רבו, כי כך קבל ממנו הרבה תורה וחקמה, והבן למעשה.

בדקדוקי חברים: צריך שתדע, אהובי, בני! אשר יסוד גדול בקנין התורה הוא בדקדוק חברים, הינו לדקדק היטב מי הם חבריו, כי כשרוצים להכיר את האדם, צריכים לראות מי הם חבריו, ואז יכירו גם אותו, וכדאמרי אינשי: "תגיד לי מי חבריך, אצי אגי אדע מי אתה"; הינו כי יסוד גדול בקנין התורה הוא להתחבר עם חברים, וכמאמרם ו"ל (מענית ו): על הפסוק (משלי כו, יז): "ברנול בברנול יסר"; אלו תלמידי חכמים המתחדדים זה לזה בהלכה, פי ההקדמת ללמוד עם חברים וכך מתחדדים, פי זה מקשה וזה מתרץ, עד שמגיעים אל אמתה של תורה. ולכן נקט בדקדוקי חברים, פי צריכים לדקדק מאד מאד אל אילו חברים מתחברים, פי בעתים הללו

היו יודעים מיראת הרוממות כלל, וזאת הנה מחמת שהיו לומדים תורה, ולא נהירו בטבילה זו, והנה שבתו צבי, ימת שקם, שהיו אז בימים ההם, ומזה נעשו אפיקורסים, שלמדו ספרי קבלה בטמאת הגוף, והנה העולם שם, עד שבאו שני המאורות הגדולים לעולם: הבעל-שם-טוב הקדוש זי"ע ונדמו"ר הרב רבנו אלימלך נשמתו בגני מרומים, והם פתחו שער לה' צדיקים לבואו בו, שלא יהרהר אדם שום הרהור תורה, עד שיטבל עצמו לקריו, שתכמי הגמרא לא בשלוהו אלא מפני שאין רב הצבור יכולין לעמוד בה, אכל אותן האנשים הרוצים להשיג גופי התורה ומצוות, צריכין להיות נזהרים מאד בטבילה זו; הרי שלף לפניך, אהובי, בני! אם אתה רוצה לזכות להגיע לקנין תורה, שתהיה זהיר בטבילת עזרא, ותהיה טהור על-ידי טבילת מקוה בעת הצורך, והבן למעשה.

בשמוש חכמים: צריך שתדע, אהובי, בני! אשר אי אפשר להגיע לקנין תורה, אלא על-ידי שמוש חכמים, כי כך אמרו חכמינו הקדושים (ברכות י:): גדול שמושה של תורה יותר מלמודה, שאמרו (מלכים ב, ג, יא): "אלישע בן שפט אשר יצק מים על-ידי אליהו", למד לא נאמר אלא יצק, מלמד שגדול שמושה יותר מלמודה; כי על-פירב קשהתלמיד משמש את רבו, הוא לומד ממנו הרבה דברים, אשר אינו יכול ללמד ממנו בדרך למודו, פי חכמים האמתיים הדבקים בו יתברך, הרב האמת ששוקד בדברי תורה, הוא נכלל בעצם התורה, ולכן כל מהותו היא תורה, וכל התנהגותו אפלו בדברים הגשמיים, הם עצם התורה, וכן בשמששמים את החכם והולכים עמו, לומדים ממנו הרבה דברים אשר לא היו יכולים ללמד אצלו בעת הלמוד; פי יש הרבה דברים בהתנהגות העולם ובהתנהגות עם בני אדם, שהן אי אפשר לקבל מהרב בשום

צָרִיכִים מֵאֵד מֵאֵד לִשְׁמֹר לֹא לִפְלַפְלָה עִם (עִירֻכִּין נה. ושם אִיתָא ר' יוֹחָנָן) לֹא תִמְלָא מוֹרֵס לֹא תִבְרִים רְעִים, שְׂיֻכּוּלִים לַעֲקֹר אוֹתוֹ מִשְׂרָשׁוֹ, כִּי כַּמְרִיטִים וְלֹא כַּמְרִיטִים: בְּמֵעוּט דְרַךְ אֶרֶץ. טַלָּה הַיּוֹם יֵשׁ תִּבְרִים מְקַלְקְלִים עִם דַּעוֹת נִפְסָדוֹת, יֵהָא מְנוּי עִם בְּנֵי אִלֵּס כְּזֹקִין: בְּקַבְלַת הַיִּסְטוּרִין. רַחֲמָנָא לִישׁוּכָן, שְׂבַקְלֹת יֻכּוּלִים לַעֲקֹר אוֹתוֹ מִקְנֵל הַיִּסְטוּרִין כַּאֲסֵנָה: [נִמְתַּרְק מִן סַכְנֹד וְאִיעוּ רֹדֶף וְלִהְעִבִּירוּ עַל דַּעְתּוֹ וְעַל דַּעַת קוּנְו, עִם כָּל זֹאת אִי אֶפְשָׁר לְלַמֵּד, אֲלֵא עַל-

בִּישׁוּב, בְּמִקְרָא, בְּמִשְׁנָה, בְּמֵעוּט סְחוּרָה, בְּמֵעוּט דְרַךְ אֶרֶץ, בְּמֵעוּט תַּעֲנוּג, בְּמֵעוּט שְׁנָה, בְּמֵעוּט
זִי תִבְרִי. וְלִכֵּן צָרִיכִים

לְדַבְּקֵי הַיֵּטִב עִם אֵיזָה חֶבֶר כְּבִיאֵי לְהַתְּחַבֵּר, כִּי רַק עִם חֶבֶר בַּעַל יִרְאֵת שְׁמַיִם, הַרְעִיד וּמִפְּחַד מְעַבְרָה, וּבַעַל מִדּוֹת טוֹבוֹת וּבַעַל דְרַךְ אֶרֶץ גְּדוֹל, כְּבִיאֵי לְהַתְּחַבֵּר, וְעַל יְדוּ דִיקָא יִקְנֵה קִנְיָן הַתּוֹרָה. וְכֵן הוּא כְּשׂוֹרְצִים לְדַעַת מֵהוֹת הַתְּלִמִּיד, צָרִיכִים לְרְאוּת מִי הֵם חֲבֵרָיו, וְאִזּוּ כְּבִר יִרְעוּ אֶת כָּל הָאֵדָם, כִּי חֶבֶר מִשְׁפִּיעַ מֵאֵד עַל חֲבֵרָיו — הֵן לְרַע, חַס וְשְׁלוֹם, וְהֵן לְטוֹב, וְהֵבֵן לְמַעֲשָׂה.

וּבַפְּלִפּוּל הַתְּלִמִּידִים: צָרִיד שְׂתַדַּע, אַהוּבִי, בְּנִי! שְׂאֵי אֶפְשָׁר לְקַנּוֹת קִנְיָן הַתּוֹרָה, אֲלֵא עַל-יְדֵי שְׂמִפְלָפְלִים עִם הַתְּלִמִּידִים, זֶה מְקַשֶּׁה וְזֶה מְתַרְץ, כִּי זֶה יִסּוֹד גְּדוֹל בְּקִנְיָן הַתּוֹרָה, שְׂאֵתֵד מְקַשֶּׁה וְהַשְׁנִי מְפָרֵשׁ, כִּי הוּא הַגְּמַת מִשָּׂא וּמִתֵּן בְּגַשְׂמִיחַת, זֶה קוֹנֵה וְזֶה מוֹכֵר, וּמִתְנַכְחִים עַל הַמְּחִיר, עַד שְׂבָאִים לְעַמֵּק הַשְּׁנָה, עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה בְּאִין עֲרֹף כָּלֵל בְּקִנְיָן הַתּוֹרָה, אִם רוֹצִים לְכָרֵד אֶת הָאֵמָת, הַשְּׁלֵמּוֹת הֵיא שְׁלֹמֵדִים יַחַד וּמְפַלְפְּלִים יַחַד, זֶה מְקַשֶּׁה וְזֶה מְתַרְץ, וְכֹף מִתְחַדֵּד הַמַּת. וּמְצִינּוּ כָּלֵל מְקוֹם שְׂפַלְפּוּל הַתְּלִמִּידִים בְּיַגְהֵם, וְהַדְּשׁוּ חֲדוּשֵׁי דְאוּרְתָא, זֶה מְקַשֶּׁה וְזֶה מְפָרֵק, דִּיקָא מִשֵּׁם יִצְאָה תּוֹרָה וְהוֹרָאָה לְעוֹלָם, וְהֵבֵן לְמַעֲשָׂה.

בִּישׁוּב: צָרִיד שְׂתַדַּע, אַהוּבִי, בְּנִי! שְׂעַקֵר קִנְיָן הַתּוֹרָה הוּא כְּשִׂאָנָם זֻכָּה לִישׁוּב טוֹב, וְיִוֹשֵׁב בְּמְקוֹם אֶתֵד, וְאִינוּ הוֹלֵף נַע וְנָד, אֲשֶׁר אִזּוּ יִזְכָּה לְקַנּוֹת קִנְיָן הַתּוֹרָה. וְכִכֵּר אֶמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוּשִׁים (דְּכָרִים רַבָּה, פֶּרֶשׁ ח', סִימָן י') עַל פְּסוּק (דְּכָרִים ל, י): "וְלֹא מַעֲבָר לִים", שְׂאִינָה שׁוֹכְנַת בְּמִפְרָשֵׁי יָמִים, לְמָה? שְׂשָׂה חֲדָשִׁים הוֹלֵף וְשְׂשָׂה בָּא, וְאִינוּ יֻכּוֹל לְלַמֵּד תּוֹרָה; כִּי קִנְיָן תּוֹרָה אִי אֶפְשָׁר לְקַנּוֹת אֲלֵא כְּשִׂישׁוּב בְּמְקוֹם אֶתֵד, וּמְכַבֵּט אֶת מַחְשְׁבוֹתָיו מִכָּל וְכָל, וְנִדְבֵק רַק בַּתּוֹרָה הַקְּדוּשָׁה, וְאִזּוּ דִיקָא יִקְנֵה קִנְיָן תּוֹרָה, וְהֵבֵן לְמַעֲשָׂה.

בְּמִקְרָא: צָרִיד שְׂתַדַּע, אַהוּבִי, בְּנִי! אֲשֶׁר יִסּוֹד גְּדוֹל בִּירְאֵת שְׁמַיִם וּבְקִנְיָן תּוֹרָה, שְׂאָדָם יִלְמַד בְּכָל יוֹם מִקְרָא, הֵינּוּ חֲמֵשׁ וְרַשְׁ"י עִם הַתְּרַגּוּם, כִּי כְּבִר אֶמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוּשִׁים (בְּרִיכוֹת ה): לְעוֹלָם יִשְׁלִים אָדָם פְּרִישׁוּתוֹ עִם הַצְּבוּר שְׁנַיִם מִקְרָא וְאֶתֵד תְּרַגּוּם, שְׂכָל הַמְּשַׁלֵּים פְּרִישׁוּתוֹ עִם הַצְּבוּר מְאִירִיכִין לוֹ יָמָיו וְשׁוֹתִיין. וְאֶמְרוּ צְדִיקִים, שְׂזוּ סְגֻלָּה לִירְאֵת שְׁמַיִם, מִי שְׁלוֹמֵד חֲמֵשׁ וְרַשְׁ"י מִפְּרִשְׁתַּת הַשְּׂבוּעַ, וְהַצְּדִיק הַקְּדוּשׁ רַבִּי מְרַדְכִי מֵנֶאֱדָרְבוּרָא זי"ע אָמַר: הַפְּרִיחַ הַרְבֵּה גְּדוֹלִים שְׂלֵא יִדְעוּ הֵיכָן הַקְּדוּשׁ-בְּרִדְוָה הוּא גָר, כִּי לֹא לְמִדּוּ חֲמֵשׁ וְרַשְׁ"י; וּמְצִינּוּ בְּגִדּוּלֵי עוֹלָם, אֲשֶׁר לְמִדּוּ כְּפִלְפוּלִים תְּרִיפִים, וְהִיוּ גְּאוּנִים עֲצוּמִים מְלֵאִים יִרְאָה וּפְחַד מִמֶּנּוּ יִתְבַּרְךָ, כָּל זֶה הֵינּוּ עַל-יְדֵי שְׂהַקְּפִידוּ מֵאֵד לְלַמֵּד בְּכָל יוֹם שְׁעוֹר בְּחֻמֵּשׁ וְרַשְׁ"י מִפְּרִשְׁתַּת הַשְּׂבוּעַ. וְלִכֵּן גְּרִי לִזְכוּת לְקִנְיָן הַתּוֹרָה, הַהִכָּחַת לְלַמֵּד בְּכָל יוֹם מִקְרָא, וּמְלַבֵּד זֹאת תְּלִמִּידֵי חֲכָמִים אֲמַתִּיִּים וְכוּ שְׂיִהְיֶה שְׂגוּר עַל פִּיהֶם כָּל הַתְּנַיָּף, שְׂהוּא בְּכָלֵל מִקְרָא; אֲשֶׁרִי מִי שְׂמַתְמִיד בְּזֶה, וְזֶה הַעֲקֵר לְקִנְיָן הַתּוֹרָה, וְהֵבֵן לְמַעֲשָׂה.

בְּמִשְׁנָה: צָרִיד שְׂתַדַּע, אַהוּבִי, בְּנִי! אֲשֶׁר הוּא יִסּוֹד גְּדוֹל בְּקִנְיָן הַתּוֹרָה — לְחַד בְּכָל יוֹם הַרְבֵּה

פרקים משניות, כי למוד משנה משנה את האדם לגמרי, ומכניס בו תשוקה עצומה להתמדת התורה, ומי שרוצה לזכות להגיע לקנין התורה באמת, ראוי לו בכל יום להתמיד בלמוד משניות, ואם יכול לחזור ח"י פרקים משניות בכל יום — אין למעלה מזה, כי זה מכניס באדם תשוקה עצומה להתמדת התורה. ומוכא (שיחות הר"ן, סימן קפה), שרבנו ז"ל גמן תקון לכהן מאנשי שלומנו לומר בכל יום ח"י פרקים משניות, וכן מוכא בספר "לקוטי תורה" מהרב הקדוש רבי מרדכי מששערנוביל ז"ע (הדפוקה ר): תאמר ח"י פרקים משניות בלי פירוש בכל יום, כדי שתגמר בכל החדש כל הששה סדרים, כך תהנה כל ימי חייך; ומי שפרגיל את עצמו בהנהגה זו, אפילו שהוא לעת עתה רחוק מהתקדשה, ומתגבר עליו יצרו, ואינו נותן לו ללמד תורה, אם יהיה עקשן גדול לסגסם בכל יום ח"י פרקים משניות, זה יכניס בו תמידו דאורייתא, תשוקה עצומה ללמד תורה הקדושה, וזה בדוק ומנסה, והבן למעשה.

מכניסים את עצמם בעניני דרך ארץ, שהוא עסק הפורנסה, ושיהיה לו עסק עם הרבים, אף פעם לא יוכל ללמד, וכמאמרם ז"ל (ברכות לה:): "ואספת דגגך", מה תלמוד לומר? לפי שגאמר (יהושע א, ח): "לא ימוש ספר התורה הזה מפידך", יכול דברים ככתבן? תלמוד לומר: "ואספת דגגך", הנהגה בהן מנהג דרך ארץ — דברי רבי ישמעאל, רבי שמעון בן יוחאי אומר: אפשר אדם חורש בשעת חרישה, ונודע בשעת זריעה, וקוצר בשעת קצירה, ונדש בשעת דישה, וזורה בשעת הרוח, תורה מה תהא עליה? אלא בומן שישאל עושי רצונו של מקום, מלאכתן נעשית על ידי אחרים, שגאמר (שעיהו סא, ח): "ועמדו זרים ורעו צאנכם" וגו'. ובזמן שאין ישראל עושי רצונו של מקום, מלאכתן נעשית על ידי עצמן, שגאמר (דברים יא, יד): "ואספת דגגך", ולא עוד אלא שמלאכת אחרים נעשית על ידך, שגאמר (דברים כה, מה): "ועבדת את אויביך" וגו'. ולכן מי שרוצה לזכות לקנין התורה ימנע בדרך ארץ, והבן למעשה.

במעוט סחורה: צריך שתדע, אהובי, בני! מי שרוצה לזכות לקנין התורה, צריך למעט במסחר, כי התרגום מתרגם על "סביב" — 'סחור', פי מי שעוסק במסחר הוא מסתובב סביב סביב, ועל שם זה נקרא מסחר — לשון סחור סחור, ולכן כל מי שעוסק הרבה במסחר, אינו יכול לקנות קנין התורה, וכמאמרם ז"ל (ערוכה נה): על הפסוק (דברים ל, א): "ולא מעבר לים היא", לא תמצא לא בסתנינים ולא בתגרים; ולכן מי שרוצה לזכות לקנין התורה — ימעט במסחר, ולא יסתובב הרבה, ואז יראה ברכה בעמלו, והבן למעשה.

במעוט דרך ארץ: צריך שתדע, אהובי, בני! מי שרוצה לזכות לקנין התורה, צריך למעט בעניני דרך ארץ של עסקי הבלי עולם הזה, פי (איב טו, א) "הקץ לדברי רוח", פי אם

ושָׁכחוּ; הרי שֶׁלךְ לַפְּנִי, כְּשֶׁאַדָּם נִמְשָׁף אַחַר מַעֲטוּגִים, אֶפְלוּ שִׁיהִי אָדָם גְּדוּל, לְכוֹסוֹף שׁוֹכֵחַ אֶת הַתּוֹרָה, וְהָבֵן לְמַעֲשֵׂה.

במעוט שנה: צריך שְׂמַדַע, אֲהוּבִי, בְּנִי! אֲשֶׁר מִי שְׂרוּצָה לְזִכּוֹת בְּקִנְיֵן הַתּוֹרָה, עָלָיו לְמַעַט שְׁנָה, כִּי כֹף אֲמָרוֹ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוּשִׁים (סנהדרין עא:): יֵין וְשִׁינָה לְרַשְׁעִים — הַנְּגָה לְהֵן וְהַנְּגָה

לְעוֹלָם, וְלַצְדִּיקִים — רַע לְהֵן וְרַע לְעוֹלָם. וּפְרַשׁ רַשִׁי: יֵין וְשִׁינָה לְרַשְׁעִים הִנְיָה לָהֶם וְהִנְיָה לְעוֹלָם: **שיחה, במעוט שחוק, באַרְךָ אַפִּים, בְּלֵב טוֹב, בְּאַמוּנַת חֲכָמִים, בְּקַבְּלַת הַיְסוּרִין, הַמְּכִיר אֶת הַנְּיָה לָהֶם וְהִנְיָה לְעוֹלָם:**

כֹּל זְמַן שְׁשׁוּתִין וְיִשְׁנִין אֵינֶן חוֹטְאִין וְאֵינֶן מְרַעֲזִין לְבְרִיּוֹת. לַצְדִּיקִים — רַע לָהֶם, שְׂאֵין עוֹסְקִין בַּתּוֹרָה. וְרַע לְעוֹלָם — שֶׁהַתּוֹרָה שֶׁהֵן עוֹסְקִין בָּהּ מַגְנֶה עַל הַדּוּר, וְכִשְׁהֵן מַתְּבַשְׁלִין — פְּרַעֲנוֹת כֹּא לְעוֹלָם. הַרִי שֶׁלךְ לַפְּנִי, כִּינֵן שְׂמַרְבָּה בְּשִׁנָּה אֵינֶן עוֹסֵק בַּתּוֹרָה, וְרַע לוֹ וְרַע לְעוֹלָם, וְהָבֵן לְמַעֲשֵׂה.

במעוט שיחה: צריך שְׂמַדַע, אֲהוּבִי, בְּנִי! שְׁכַל מַה שְׂאָדָם סוֹבֵל בְּזַה הַעוֹלָם, זֶה רַק מַפְנֵי שֶׁהוּא מַפְקִיר אֶת דְּבוּרוֹ, שְׂמַדְבֵּר אֶת כָּל הַעוֹלָה עַל רוּחוֹ, וּבִכְפֻרָה לָמָּה אָדָם אֵינֶן זוֹכֵה לְקִנּוּת קִנְיֵן תּוֹרָה, שְׂבִמְקוֹם לְנַצֵּל כֹּל דְּבָרָה וְכֹל שְׁנָה שֶׁיֵּשׁ לוֹ לְלַמֵּד תּוֹרָה הַקְּדוּשָׁה, הוּא עוֹסֵק בְּשִׁיחָה בְּטִלָּה, שְׂזָה לּוֹקֵחַ לוֹ אֶת כָּל הַזְּמַן הַיָּקָר; כִּי בְּאַמְתָּ אִם הָאָדָם הִיָּה שׁוֹמֵר מְאֹד מְאֹד לֹא לְדַבֵּר כָּל הַעוֹלָה עַל רוּחוֹ, הִיָּה מְנַצֵּל אֶת הַזְּמַן הַיָּקָר שֶׁלוֹ בְּלַמּוֹד תּוֹרָה הַקְּדוּשָׁה, כִּי אִם אָדָם הִיָּה יוֹדֵעַ מַה זֶה לַמּוֹד הַתּוֹרָה הַקְּדוּשָׁה, אֶפְלוּ לְחוֹר פְּסוּק אַחַד, הִיָּה עוֹסֵק בְּזַה כֹּל הַיּוֹם, כְּמֵאַמְרָם וְי' (מֵאָה דְּבִי אֱלֹהֵי וּזְמַא, פֶּרֶק ב:): אֶפְלוּ אֵינֶן בִּירוֹ שֶׁל אָדָם לֹא מְקָרָא וְלֹא מְשִׁנָּה, אֲלֵא יוֹשֵׁב וְקוֹרָא כָּל הַיּוֹם, (בְּרַאשִׁית לו, כב): "וְאַחֲתוֹת לוֹטֵן מִתְּנַע" — שְׂכַר תּוֹרָה בִּירוֹ, רֹאִים מִזֶּה שְׂאֶפְלוּ כְּשֶׁאָדָם חוֹזֵר רַק פְּסוּק אַחַד, שְׂדָרְמָה כְּאֵלוֹ זֶה פְּשוּט, עִם כָּל זֹאת שְׂכַר תּוֹרָה בִּירוֹ, וּמְכַל שְׂכֵן כְּשֶׁאָדָם הִיָּה חוֹזֵר כְּמָה וְכְמָה פְּסוּקִים מְפֹסְקֵי תַנ"ךְ, וְכְמָה וְכְמָה הַלְכוֹת מְשַׁלְחֵן עֲרוּף, וְהִיָּה חוֹזֵר עַל זֶה כָּל הַיּוֹם, אֵינֶן לְתַאֲרֵר וְאֵינֶן לְשַׁעַר שְׂכָרוֹ בְּעוֹלָם הַזֶּה, וּמְכַל שְׂכֵן בְּעוֹלָם הַבָּא. וְלָמָּה אָדָם כָּל־כֹּף מַתְרַשֵּׁל מִלְּחוֹר פְּסוּקֵי תַנ"ךְ, מַשְׁנִיּוֹת מַשְׁשֵׁה סְרַי מְשִׁנָּה, אוֹ מִימְרוֹת מְגֻמְרָא, וְהַלְכוֹת מְשַׁלְחֵן עֲרוּף, כִּי פְּשוּט שׁוֹרֵף אֶת הַזְּמַן הַיָּקָר שֶׁלוֹ בְּפִלְפּוּלֵי הֶבֶל וְיִסְרָן וְדַכְרִים בְּטָלִים, וְזֶה מַה שְׂמוּנֵעַ מִמֶּנּוּ לְלַמֵּד, כִּי הוּא חוֹשֵׁב בְּאַפְּן שִׁיקָנָה קִנְיֵן תּוֹרָה, הוּא צָרִיף לְשַׁבֵּת כָּל הַיּוֹם וְכֹל הַלֵּילָה לְלַמֵּד, וּמֵאַחֲרֵי שְׂזָה הוּא אֵינֶן יְכוּל, לְכֵן אֶפְלוּ הַמַּעַט דִּמְעַט שֶׁהוּא יְכוּל, גַּם אֶת זֶה הוּא אֵינֶן עוֹשֵׂה, אֲלֵא הוּא מְכַבֵּל אֶת הַזְּמַן הַיָּקָר שֶׁלוֹ בְּשִׁיחוֹת בְּטִלוֹת. וְלָכֵן אֵי אֶפְשָׁר לְקִנּוּת קִנְיֵן הַתּוֹרָה, אֲלֵא עַל־יְדֵי מַעוֹט שִׁיחָה. וּמְסַפְרִים עַל הַאִישׁ הָאֶלְקִי הַחַת"ם סוֹפֵר וּי"ע, שְׂאָמַר, שְׂנַעֲשֵׂה לְמִדָּן בְּחַמֵּשׁ דְּקוֹת, וּכְשֶׁשְׂאֵלוֹ אוֹתוֹ פֶּשֶׁר הַדְּבָר, עָנָה וְאָמַר: אֵלוֹ הַחַמֵּשׁ דְּקוֹת שְׂבַגִי אָדָם בְּשִׁלוֹ, אֲנִי שְׂמַרְתִּי עָלֶיְהֵן, וְזֶה מַה שְׂהִיָּה בְּצוּרֵי, כִּי אַחֲרִים מְכַבְּלִים אֶת הַזְּמַן בְּשִׁיחָה בְּטִלָּה, וּמִי שְׂרוּצָה לְזִכּוֹת לְקִנְיֵן תּוֹרָה, הוּא מַמְעַט בְּשִׁיחָה, כִּי תְּכַל לוֹ עַל כָּל רִגְעַ וְדָקָה בְּזַה הַעוֹלָם; אֲשֶׁרִי מִי שְׂזוֹכָה לְשַׁמֵּר אֶת זְמַנּוֹ הַיָּקָר, וְאֵי אֲקַנְיָה קִנְיֵן תּוֹרָה, וְהָבֵן לְמַעֲשֵׂה.

במעוט שחוק: צריך שְׂמַדַע, אֲהוּבִי, בְּנִי! אֲשֶׁר כָּבַר אָמַר הַחֲכָם מְכַל אָדָם (קהלת ב, ב): "לְשִׁחוּק אֲמַרְתִּי מִהֵלַל וְלִשְׂמַחָה מַה זֶה עֲשֵׂה"; וְדָרְשׁוּ עַל זֶה חֲכָמֵינוּ הַקְּדוּשִׁים (מנחמא אגרי): מַה מְצַרְבֵּב שְׁחוּק שֶׁל רַשְׁעִים שְׂשׁוּחֻקִים בְּכַתִּי טַטְרָאוֹת וּבְכַתִּי קַרְקַסְאוֹת שְׂלָהֶם, וְלִשְׂמַחָה מַה

כלה רוחנית, עצם עצמיית אלקותו ותבונה, כי התורה היא חכמתו ותבונה, ולכן הגוף קשה וקבד לו מאד לקבל על תורה, אבל מי שמתאזר עצמו בסכלנות גדולה מאד, שזה אריכות אפים, ואף שבתחלה מר לו מאד, וכשלומד תורה חשף לו, ונדמה לו שהוא לא יוכל לקבל עליו על תורה, ורצה כבר לעזוב את למוד התורה הקדושה, עקר העצה הוא מדת ארץ אפים והארץ אפו, ומשירף ללמד, ואף שבין כך תרגיש אלף טעמי מיתה, כי הגוף קשה לו לקבל רוחני, שהיא חכמת התורה, אבל אם מתאזר במדת ארץ אפים, אזי לאט לאט ינדבך גופך, ואירי כך קנין התורה, ויבדך לא תרצה לעזוב את התורה, כל ימי חייך, כי כל הקשי ללמד תורה הוא רק בהתחלה קדם שפרגיש צרכות נעמיות זיו חיות התורה הקדושה, והבן למעשה.

בלב טוב: צריך שתדע, אהובי, בני! אשר אי אפשר לזכות לבוא לקנין התורה, אלא אם יש לו לב טוב, כי העקר שיהיה לבו טוב לזולתו, וצלי-די-דעה ירצה ללמד עמו, ולכן קנין התורה קונים רק עם לב טוב, שרוצה שגם זולתו ידע כמו שהוא יודע, וכמו שאמר רבנו ז"ל (שיחות ה"ד, סימן ק"ט), שזה מצלה גדולה מאד כשאדם רוצה וחסד ומשתוקק מאד, שגם חברו יהיה איש בשר וצדיק, ויזכה ללמד תורה, וזו מדונה גדולה מאד, כי על-פירב בני אדם כשלא הולך להם, אזי לבם נע, ואינם תפצים שהזולת ידע ויתעלה בעבודת השם ותבונה ובלמוד התורה הקדושה. ולכן יסוד גדול בקנין תורה, שיהיה לו לב טוב, שגם זולתו ידע, ואפילו שיתעלה יותר ממנו, מה בכך; וזה זוכים רק על-ידי לב טוב, לב אחד שדבוק בו ותבונה, והבן למעשה.

באמונת חכמים: צריך שתדע, אהובי, בני! אשר אי אפשר בשום פנים ואופן להגיע לקנין התורה, אלא על-ידי אמונת

זו עשה, מה טיבן של תלמידי חכמים להיות עושה שם, כי במקום שחוק, משם לא יוצא שום דבר טוב, כי אפילו בגשמיות, מיושבי קרנות ושותי שכר, לא יוצא כלום, אינו עובד ואינו מפרנס, סתם הולך בטל, על אחת וכפה באין ערך מי שמתובב במושב לצים, במקום שחוק, תורה כבר לא תכנס בו, וכעין שאמרו חכמינו הקדושים (שיר השירים ובה, פ"שה א', סימן כא): מה השמן הזה כוס מלא אינו מנרתיף אין כשאר כל המשקים, כך דברי תורה אין מנרפים בדברי ליצנות. מה השמן הזה כוס מלא שמן בידך, ונפל לתוכו טפה של מים, ויוצאת כנגדה טפה של שמן, כך אם נכנס דבר של תורה ללב יצא כנגדו דבר של ליצנות, נכנס ללב דבר של ליצנות, יצא כנגדו דבר של תורה; ולכן כל מי שרוצה לקנות קנין תורה, עליו לברת במקום שחוק, ומה שאמר במעוט שחוק, משמע שקצת שחוק מותר. וצריך שתדע, אהובי, בני! שזה אינו, חס ושלום, שחוק של התורה, אלא על דרך שאמרו חכמינו הקדושים (שפת ל':) כי הא דרבה, מקמי דפתח להו לרבנן, אמר מלתא דבדיחותא, ובדחי רבנן. לטוף יחייב באימתא ופתח בשמעתיא. ופרש רש"י: ובדחי רבנן — נפתח לבם מחמת השמחה; כי על-ידי השמחה שרבה שמת את תלמידי, ונחרכ דעתם לקבל את למודו ששלמד אותם. וכן אמר רבנו ז"ל (ספר המדות, אות שמחה, סימן כא) על-ידי שמחה תפסת המת נתגדל, והבן למעשה.

בארץ אפים: צריך שתדע, אהובי, בני! אשר אי אפשר לזכות לקנין התורה, אלא כשפרגיל את עצמו להיות מאריך אף על כל מה שעובר עליו, כי בתחלה כשבר ישראל לוקח לעצמו על התורה, בא לו הדבר קשה מאד, כי מחמת גשמיות גופו, ובכרס מי שחטא, ורמנא לישכון, על-ידי-דעה נחעביית צבירות גופו, וקשה לו לקבל את התורה שהיא

אי אֶפְשֶׁר לְקַנֵּן הַתּוֹרָה, אֲלֵא עַל־יְדֵי שֶׁהוּא שֹׁמֵם בְּיַסּוּרֵי, הֵינּוּ שִׁידוּעַ שֶׁכָּל מֵה שֶׁעוֹבֵר עָלָיו — בֵּין בְּנִשְׁמִיּוּת וּבֵין בְּרוּחַנִיּוּת אֶפְלוּ מִכַּעַל בַּחִירָה, זֶה הַכַּל מִמֶּנּוּ יִחַבְּרוּ, וְכֵּן אֵלָיו יִחַבְּרוּ, וּמִתַּחַנּוּן וּמִבְּקָשׁ עַל נַפְשׁוֹ שִׁיחִיב לוֹ, וּבְזֶה הוּא חֵי בְּהַשְׁגָּחָה פְּרִיטִית; כִּי כִּשְׂאָדָם מְרַגֵּיל אֶת עַצְמוֹ לְכַרֵּחַ אֶל הַקְּדוּשׁ־בְּרוּךְ הוּא בְּכָל פַּעַם כִּשְׁעוֹבְרֵת עָלָיו אִיזוֹ צָרָה אוֹ יַסּוּרִים, וְסוֹבֵל אֵינָה סָכָל אוֹ מְרִירוּת, בְּזֶה הוּא מְגַלֵּה שֶׁהוּא מֵאֲמִין, אֲשֶׁר אֵין בְּלַעֲזֵי יִחַבְּרוּ כָּל, וְהַכַּל לִפְלֵ אֲלֵקוּת גְּמוּר הוּא, כִּי אַחֲרֵת לֹא הֵיָה בּוֹרֵחַ אֵלָיו יִחַבְּרוּ, וְיִחַבְּרוּ וְיִמְדוּ כִּשְׂאָדָם חֵי רַק עִם הַשְׁגָּחָה, בְּזֶה נִתְרַחֵב לוֹ לְבוֹ וְדַעְתּוֹ, וְעַל־יְדֵי־זֶה הוּא נַעֲשֶׂה כְּלִי לַחֲדָשׁ חֲדוּשֵׁי תוֹרָה, כִּי הַיַּסּוּרִים שֶׁסוֹבֵל מִבְּרִיחִים אוֹתוֹ אֶל הַתּוֹרָה, וְכִמוֹ שֶׁכְּתוּב (הֵלֵלִים צד, יב): "אֲשֶׁרִי הִגְבַּר אֲשֶׁר תִּסְרַנּוּ יָהּ וּמִתּוֹרַתְךָ מִלְּמַדְנִי"; אִף שֶׁמִּיַּסּוּרִים אוֹתוֹ מִלְּמַעְלָה, הֵן עַל־יְדֵי עַצְמוֹ וְהֵן עַל־יְדֵי אַחֲרִים, אִף־עַל־פִּירְכֵן הוּא אֵינוֹ בּוֹרֵחַ מִן הַתּוֹרָה, אֲלֵא אֲדוּבָה הַתּוֹרָה מִלְּמַדְתָּ אוֹתוֹ אִיף לְהַתְּנֶהג בְּכָל דָּבָר, וְלִכֵּן עָקֵר קִנְיֵן הַתּוֹרָה אֵינוֹ נִקְנָה אֲלֵא עַל־יְדֵי שֶׁשֹּׁמֵם בְּיַסּוּרֵי, שֶׁאֵז נַעֲשֶׂה כְּלִי לְקַבֵּל בּוֹ אֶת הַתּוֹרָה, כִּי מֵרַב מְרִירוּת הוּא בּוֹרֵחַ אֶל הַקְּדוּשׁ־בְּרוּךְ הוּא וְאֶל הַתּוֹרָה, וְזוֹכֵה לַחֲדָשׁ חֲדוּשֵׁי אוֹרִיָּתָא אֲמַתִּים, וְהִבֵּן לַמַּעֲשֶׂה. הַמְּכִיר אֶת מְקוֹמוֹ: צִרְיָה שְׁתַּדַּע, אֶהוּבִי, בְּנִי! שִׁסּוּד גְּדוֹל בְּקִנְיֵן הַתּוֹרָה, שֶׁאֲדָם יִכִּיר אֶת מְקוֹמוֹ, כִּי בְּדָרְךָ כָּל כִּשְׁמַתְחִיל לְלַמַּד, נִכְנַסְתָּ בְּאֲדָם עֲרֻמוּמִיּוּת, וְנִרְמָה בְּעֵינָיו כְּאֵלוֹ הוּא לְמַדְנִי גְדוֹל, וְעַל־יְדֵי־זֶה אֵינוֹ מִפְתַּח לְהִלָּק עַל מִי שֶׁגְדוֹל מִמֶּנּוּ, וְכֵּן זֶה נֶאֱרַע לוֹ מִחֲמַת גְּאוּת וְיִשׁוּת, וְכִמוֹ שֶׁאֲמַר רַבְּנּוֹ ו"ל (לְקוּשִׁי מוֹתֵרִין, חֵלֶק א', סִימָן יב): כִּשְׂאָדָם לּוֹמַד תּוֹרָה, נִכְנַסְתָּ בּוֹ עֲרֻמוּמִיּוּת, כִּי הַעֲרֻמוּמִיּוּת בְּאֵה בְּגַל וּבִמְהִירוּת יוֹתֵר לְאֲדָם, כִּי הַקְּדוּשָׁה צִרְיָה סִיּוּעַ מְלַעֲיָלָא, וְלִכֵּן כֵּן גְדוֹלֵי יִשְׂרָאֵל שָׁזְנוּ שְׂנֵתְקַבְּלוּ דְבְרֵיהֶן בְּעוֹלָם, הֵיָה רַק מִחֲמַת רַב עֲנֻתָנְהוֹן,

חֲכָמִים, אֲשֶׁר הֵם מִלְּמָדִים אוֹתָנוּ אֶת דְּרָכֵי הַתּוֹרָה, וּבְלַעֲזֵיהֶם לֹא הֵינּוּ יוֹדְעִים שׁוּם דָּבָר, שֶׁזֶה כָּלל תּוֹרָה שְׁבַעֵל פֶּה, שֶׁהִיא אֲמוּנַת חֲכָמִים, שֶׁאֲנַחְנוּ צִרְיָכִים לְהֶאֱמִין בְּחֲכָמֵי יִשְׂרָאֵל, שֶׁכָּל מֵה שֶׁאֲמָרִים לָנוּ, כִּף הוּא, וְעַל־יְדֵי־זֶה דִּיקָא יְכוּלִים לְקַנֵּן הַתּוֹרָה. וְדָבָר זֶה סוֹכֵב גַּם עַל כָּל חֲכָמֵי יִשְׂרָאֵל שֶׁכָּבֵל דוֹר וָדוֹר, שֶׁהֵם מְחַדְּשִׁים חֲדוּשִׁים חֲדָשִׁים וּסְבִרוֹת קְרוֹת בַּתּוֹרָה הַקְּדוּשָׁה, וְצִרְיָכִים לְכַפְּדָם וּלְיַקְרָם מֵאֵד, וְאֵז דִּיקָא קוֹנִים קִנְיֵן הַתּוֹרָה. וְלִכֵּן צִרְיָכִים לְהִנְהֵר מֵאֵד מֵאֵד בְּכַבּוּדָם שֶׁל חֲכָמֵי יִשְׂרָאֵל, וְאֶפְלוּ שֶׁמִּתֵּר לְהַתְּפַלְפֵּל בְּדְבָרֵיהֶם, כִּי זוֹ דְרָכָה שֶׁל תּוֹרָה, עִם כָּל זֹאת צִרְיָכִים תְּמִיד לִידַע, שֶׁאֲנַחְנוּ עֲפֹר וְאֶפְרָר כְּנֶגֶד הַדּוֹרוֹת הָרֵאשׁוֹנִים, וְהִבֵּן לַמַּעֲשֶׂה.

בְּקַבְּלַת הַיַּסּוּרִין: צִרְיָה שְׁתַּדַּע, אֶהוּבִי, בְּנִי! אֲשֶׁר אִי אֶפְשֶׁר לְקַנֵּן הַתּוֹרָה, אֲלֵא כִּשְׂקַבֵּל אֶת כָּל הַבָּא עָלָיו בְּשִׁמְחָה, כִּי בְּפִרוּשׁ גֵּלָה לָנוּ רַבְּנּוֹ ו"ל (לְקוּשִׁי מוֹתֵרִין, חֵלֶק א', סִימָן סה): בְּשַׁעֲהַ שְׁעוֹבְרִים עַל הָאֲדָם יַסּוּרִים קָשִׁים וּמְרִים, עָלָיו לְכַבֵּל אֶת עַצְמוֹ לְגַמְרֵי אֵלָיו יִחַבְּרוּ, וְלְכַרֵּחַ אֶל הַתְּכָלִית הַנִּצְחִית, וְיִסְתַּם עֵינָיו מִכָּל הַבְּלִי הַעוֹלָם הַזֶּה, אֲכַל הַבְּטוּל הַזֶּה אֵינוֹ יְכוּל לְהִיּוֹת בְּקַבְּעִיּוֹת, וְהַתְּכָרֵחַ לְחַזֵּר מִהַבְּטוּל, אֲזִי הַעֲצָה לָזֶה — לְכַרֵּחַ אֶל הַתּוֹרָה, וּלְחַדָּשׁ חֲדוּשֵׁי תּוֹרָה, וּכְכָל שֶׁאֲדָם סוֹכֵל יוֹתֵר יַסּוּרִים וּמְרִירוּת וּמְכַאוּבִים, וּבוֹרֵחַ יוֹתֵר אֶל הַתְּכָלִית, וּמְקַבֵּל אֶת הַיַּסּוּרִים בְּאֶהְבָּה, עַל־יְדֵי־זֶה נִכְנַסְתָּ בּוֹ שִׁמְחָה, וְהַשְׁמַחָה הִיא כְּלִי אֶל חֲדוּשִׁים דְּאוֹרִיָּתָא, וּבְזֶה שֶׁמְחַדָּשׁ חֲדוּשֵׁי תּוֹרָה, עַל־יְדֵי־זֶה הוּא מְקַרֵּר אֶת עַצְמוֹ מִהַיַּסּוּרִים, כִּי בְּאֲמַת כָּל הַיַּסּוּרִים שְׁעוֹבְרִים עַל הָאֲדָם, הֵם רַק מִחֲמַת שֶׁאֵינוֹ לּוֹמַד תּוֹרָה, וְאֵינוֹ חֵי עִם הַתּוֹרָה, כְּמֵאֲמָרֵם ו"ל (בְּרַחֵת ה:): כֵּל שֶׁאֶפְשֶׁר לוֹ לַעֲסֹק בַּתּוֹרָה וְאֵינוֹ עוֹסֵק, הַקְּדוּשׁ־בְּרוּךְ הוּא מְכִיא עָלָיו יַסּוּרִים מְכַעֲרִין וְעוֹכְרִין אוֹתוֹ. כִּי לְהַפְּךָ כָּל הַעוֹסֵק בַּתּוֹרָה — יַסּוּרִין בְּדִלִין מִמֶּנּוּ, וְלִכֵּן

כי התזיקו את עצמן למטה ממדרגתן, אף שהיו קדושים וטהורים, קדושי עליון דבוקים בו תהנה, והתורה לא משה מהם כרצונו, עם כל זאת התזיקו אותם ללא כלום, ואפלו קשוחלקים על זולתם כותבים בלשון עגנה מאד, כגון: עפר אני פחת ונליו, ואינו מבין דבריו וכי, על אחת כמה וכמה אדם שהוא בור ועם הארץ, פגום ומלכלף בתשאים, צריך לידע, אם הוא רוצה לזכות מקומו, והשמה בחלקו, והעושה סיג לדבריו, ואינו מחזיק טובה לעצמו, אהוב, אוהב את המקום, אוהב את הבריות, אוהב את הצדקות, ואת עניו, ואינו זוכה

לראות ולהבין את האמת שיש בהתורה הקדושה. וכבר אמרו חכמינו הקדושים (פניני ז'): למה נמשלו דברי תורה למים, דכתיב (ישעיה נה, א): "הוי כל צמא לכו למים?" לומר לה, מה פנים מניחין מקום גבה והולכין למקום נמוך, אף דברי תורה אין מתקמין אלא במי שדעתו שפלה; ואם פארום נפלה שלהבת, מה יאמרו אזובי הקיר; אם גדולי ישראל התזיקו את עצמן ללא כלום, וכך זכו שכל התורה היתה פתוחה לפניהם, על אחת כמה וכמה באין ערך קלל, איך צריכים להתחזק את עצמן אנשים שקפפה של שרצים אחריהם, ואיך הם מעזים לחלק על גדולי ישראל, קדושי עליון. ולכן יסוד גדול בקנין התורה — להיות מכיר את מקומו, והבן למעשה. והשמת בחלקו: צריך שתדע, אהובי, בני! אשר אי אפשר לזכות לקנין התורה, אלא כששמת בחלקו, כי אף שאמרו חכמינו הקדושים (בבא בתרא כא): קצאת סופרים תרבה חכמה; ולכן טבע של האדם, שהוא מקנא בהזולת שלומו תרבה תורה, ובקפוט כשזאה גדולי ישראל, ואיך שביקאים בכל התורה בלה בנגלה ובנסתר, וזה מכניס באדם קנאה דקדושה, שרוצים לחקות אותם, עם כל זאת אין זו שלמות, כי כשאדם מסתפל על הזולת, ורואה שהוא אינו יכול לחקות אותו, אזי נשבר, ואחר-כך הוא אינו לומד אפלו מה שיש בכחו. לזאת אחד מקניני התורה — שיהיה שמם בחלקו, ויהיה חשוב אצלו כל פסוק שלומד ומחדש בה, וכל משנה, וכל מימרא בבבא, וכל הלכה בשלחן ערוך, שלומד בהם ומחדש בהם, ויהיה אצלו חשוב כל חדוש וסבא, וכמו שאמר רבנו ז"ל (לקוטי מוה"ר, חלק א', סימן סא), שאדם צריך להאמין בחדושו שהוא מחדש, שיש להקדוש-ברוך-הוא נחת מהחדושים שלו, ורב מחלקת שבאה על האדם, היא מפני שאין האדם מאמין בחדושו, שהם גם-כן יקרים בעיניו תהנה, ואסור להסתפל בדברים אלו על הזולת, אלא שיהיה שמם בחלקו, ואפלו אינו זוכה לחדש בתורה אלא חדוש קטן, או איזו סבא טובה, ויפתל שיהיה מאד יקר בעיניו, וזה יסוד גדול בקנין התורה, והבן למעשה.

העושה סיג לדבריו: צריך שתדע, אהובי, בני! אשר יסוד גדול בחיים — לעשות סיג לדבריו, כי אין האדם סובל בחייו הפרטיים, אלא מפני שפסקיר את דבורי פיו, ומדבר את כל העולה על רוחו, וכמאמר החכם: "כשאני מדבר דבור — הוא מושל בי, וכשאני מדבר — אני מושל בו"; כי אין עוד דבר שמציל את האדם כמו מדת השתקקה, שאינו מדבר רק דבורי אמונה והשגחה פרטית, ואינו נכנס בשום וכוחים עם שום בני אדם, כי "השתקקה תשובת הפסיל", אם אמה רואה שהפסיל רק רוצה לנצח אותך — שתק, שתק, ואל תדבר עמו. וכזה יעזב אותך, וכמו שאמר החכם מכל האדם (משלי כו): "אל תען פסיל כאולתו, פן תשנה לו גם אמה"; וכל זה נאמר בדבורים של מה בכך, על אחת כמה וכמה מי שרוצה לקנות קנין תורה

אהוב: צריך שתדע, אהובי, בני! אשר יסוד בקנין תורה, שישב תמיד בד' אמות שְׁלוֹ, וילמד תורה לשמה, לשם אל עולם, ויזקא על-ידי-יהוה יהיה נעשה אהוב על כלם, כי אין צריך לעשות פעולות שיתפרסם בעולם, ויהיה אהוב לכל שיאהבו אותו, אלא יסוד גדול בקנין תורה, מי שישב בד' אמותיו ולומד תורה, הקדוש-ברוך-הוא מפרסמו, כמאמרם ז"ל (שמות רבה, פרשה ח, סימן ב): אמר הקדוש-ברוך-הוא, אם יושב אדם בנזיות ועוסק בתורה, אגני מראהו לבריות; ולכן לא כדאי לך לעשות שום פעולות שבעולם להתפרסם ולהיות אהוב בין הבריות, העקר רק לישב בתוך ארבע אמותיו, ויבדוק את עצמו באור התורה, וילמד בתשוקה עצומה, והטוב בעיניו יתברך יעשה, וזו הדרך הנקלה והנעימה שהלכו בה גדולי ישראל, שגרו באיוו עברה גמחת בלתי ידועה, ולא התפרסם אפילו שם העברה, כיון שישב שם תלמיד חכם ולמד תורה לשמה, לשם אל עולם, והנה דבוק באין סוף ברוך הוא, ומיחד יחודים קדושים, והסתיר את עצמו מכל הבריות, לבסוף לא רק שהוא נתגלה, אלא שם העברה שהיה גר שם נתפרסם בעולם, כמפרסם דבר זה, שהיו צדיקים שגרו באיוו עברה קטנטנה גמחת, שאף אחד אף פעם לא שמע מהעיר הזו, וכיון שהיה גר שם צדיק ולמד תורה לשמה, נתפרסמה העיר מאד בעולם, ושם העברה נתקדש בשם הצדיק שהיה גר שם, והבן למעשה.

אוהב את המקום: צריך שתדע, אהובי, בני! אשר אי אפשר להגיע לקנין התורה, אלא כשמכניס את עצמו בתוך אהבה, שאהב את הקדוש-ברוך-הוא, אשר הוא נותן התורה. וככל שאדם אוהב יותר את הקדוש-ברוך-הוא, הוא יאהב את התורה, כי התורה הקדושה היא חקמתו יתברך. ולכן הקדוש-ברוך-הוא עם התורה אחד. על-כן מי שרוצה לזכות להגיע

באמת לאמתו, עליו להנהר ולהשמר לא להכנס בנכוחים עם זה שרוצה לקנטר אותו בלמוד, כי אז תחלש דעתו מאד, כי רואים בחוש, שיש בני אדם שרוצים ללמד תורה בהתמנה רבה, ולומדים על-פי סדר-הדרך-הלמוד של רבנו ז"ל המובא בדבריו ז"ל (שיחות-הר"ן, סימן עו) שדעתו, שאדם יגרס הרבה משניות וגמרא, מדרשים וזוהר ותקונים וכו' וכו', וזה נכניס בו תשוקה עצומה ללמד, ויבאיש חמירו דאורייתא. והנה צ"ן לו הסמ"ד"מ"ם בצורת אדם בלעל, שמתלש את דעתו, ואומר לו: זה לא נקרא למוד וכו'. ולכן אם אתה רוצה, אהובי, בני! לקנות קנין התורה, אל תכנס בנכוחים, אלא זכר: והעושה סיג לדרךיו; בזה תקנה קנין התורה. וכבר אמר רבנו ז"ל (ספר-המדות, אות נאוי, סימן י'): לא תכנס עם פתויה בטוען ונטען, כי אריכת הרגשת החושב אפלו לבחינת השולל, תפעל הנגרת החסך, ותתהפך הרצון אליו, והבן למעשה.

ואינו מחזיק טובה לעצמו: צריך שתדע, אהובי, בני! שייסוד גדול בקנין התורה, שכל מה שלומד יותר שלא יחזיק טובה לעצמו, אלא יזכר שהכל ממנו יתברך, וימן תורה והודאה תמיד להקדוש-ברוך-הוא, ששם חלקו מיושבי בית-המדרש ולא מיושבי קרנות, כי היום רואים אנשים, שיש להם את כל האמצעים ללמד תורה ולא לומדים, כי אין להם זכות ואין להם שכל ודעת לקנות התורה, ולכן אתה, אהובי, בני! שוקה אותך הקדוש-ברוך-הוא שתרגיש חמירו דאורייתא, ותרגיש אהבת התורה, אל תחזיק טובה לעצמך, אלא תן תורה להקדוש-ברוך-הוא על ששם חלקך מיושבי אהל, ואיך מסתובב עם בורים ועמי ארצים. ואם תחזיר בעצמך שכל מה שאמת לומד, זה רק זכות שוקה אותך הקדוש-ברוך-הוא יתר על זולתך, בזה תשבר גאותך וישותק, ותלמד תורה לשמה לשם אל עולם, והבן למעשה.

לקנן התורה, עליו לעבד הרבה על אהבת השם, לאהבו יתברך, פי מי שאוהב את הקדוש ברוך הוא, ממילא יאהב את התורה, שהיא חכמתו יתברך. ולכן אנו מוצאים, שאברהם אבינו אהב את הקדוש ברוך הוא ככל לבו ונפשו, כמובא (והו ואחמנו רסג): דבי בר נש לתקמא ליה רחימו סגי באברהם דרחים ליה לקדשא בריהו הוא בכמה רחימו, ומסר גופיה ונפשיה לגביה; וכן מצינו שאברהם אבינו למד את התורה קדם שנתנה וקיים הכל, כמאמרם ז"ל (יומא כח): קיים אברהם אבינו כל

התורה כלה, שנאמר (בראשית כו, ה): "עקב אשר שמע אברהם בקולי" וגו'; פי על ידי שאוהבים את המקום ברוך הוא, על ידי זה זוכים לקנן התורה, והכן למעשה.

אוהב את הבריות: צריך שתדע, אהובי, בני! אשר עקר גדול בקנין התורה — לאהב את כל בר ישראל כנפשו, וכמו שאמר רבנו ז"ל (שיחות הר"ן, סימן צא): סגלה להתמנה שיוקנה להיות מתמיד בלמודו הוא — להנהיג לכלי לדבר על שום בר ישראל, פי יש ששים רבוא אותיות לתורה, כנגד ששים רבוא פרשי נשמות ישראל, וכמו שאם יש חסרון אות אחת בספר תורה, הספר תורה פסול, ואי אפשר לקרות בו, כמו כן אם עוקרים רק נשמה אחת, ומדברים עליה, כבר מאבדים את החשק ללמוד התורה הקדושה, ולכן הוא דבר גדול מאד לעשות לעצמו דבר לא לדבר על שום בר ישראל, ודקא על ידי זה יזכה להגיע לקנן התורה, והכן למעשה. אוהב את הנדקות: צריך שתדע, אהובי, בני! אשר אי אפשר להגיע לקנן התורה, אלא על ידי שיעשה צדקה וחסד עם כל בר ישראל, ואין עוד צדקה וחסד יותר גדולה מזו, כשואים אחר קשה הבנה ועושים עמו צדקה וחסד ולומדים עמו, ואף שהוא אף מחסר מלמודו, פי הוא קנה יכול ללמוד בזמן הזה יותר ויותר, ואף על פי כן מוריד את עצמו אל אחר שאינו מבין, ועושה עמו צדקה וחסד ומלמדו תורה, ומעמידו על האמת, דקא על ידי זה יפתח לו הקדוש ברוך הוא מוח ויתרחב לו, ויגיע בקלות לקנן התורה, והכן למעשה.

אוהב את המישרים: צריך שתדע, אהובי, בני! ששקר הקנין התורה הוא ללכת בדרך הליכה, לא להטות לא לימין ולא לשמאל, וכמו שאמר הרמב"ם (פרק א, מהלכות דעות, הלכה ד): הדרך הליכה היא מדה בינונית, שכל דעה ודעה מקל הדעות שיש לו לאדם, והיא הדעה שהיא רחוקה משני הקצוות רחוק שנה, ואינה קרובה לא לזו ולא לזו, לפיכך צוה חכמים הראשונים, שיהא אדם שם דעותיו תמיד ומשער אותם, ומבין אותם בדרך האמצעית, כדי שיהא שלם בגופו, כיצד? לא יהא בעל חמה נח לכעס, ולא כמת שאינו מרגיש אלא בינוני, לא יכעס אלא על דבר גדול שראוי לכעס עליו, כדי שלא יעשה פיצוץ בו פעם אחת, וכן לא יתאנה אלא לדברים שהגוף צריך להן, ואי אפשר להיות בזולתן כענין שנאמר: "צדיק אוכל לשבע נפשו", וכן לא יתנה צמל כעסקו, אלא להשיג דבר שצריך לו לחיי שעה כענין שנאמר: "טוב מעט לצדיק", ולא יקפץ ידו ביותר, ולא יפזר ממונו, אלא נותן צדקה כפי מפת ידו, ומלנה כראוי למי שצריך, ולא יהא מהולל ושוחק, ולא עצב ואוהן, אלא שמח כל ימיו בנחת בסבר פנים יפות, וכן שאר דעותיו, ודרך זו היא דרך החכמים, כל אדם שדעותיו דעות בינוניות ממצעות נקרא חכם; פי מה נקראת דרך ישרה כדי שיקנה קנין התורה? אם יקיים את כל זה. ולכן חכם הרוצה לקנות

שְׁנֵיהֶם בְּעִבּוּר לַמּוֹד הַתּוֹרָה הַקְּדוּשָׁה, וְיִלְמַד תּוֹרָה לְשֵׁם אֵל עוֹלָם, וְאֶדְרַבָּה יִסְתַּמֵּר מֵעֵינֵי הַבְּרִיּוֹת, שֶׁלֹּא יַעֲלֶה עַל דַּעְתָּם שֶׁהוּא לּוֹמֵד עַל מִנַּת שִׂיכְבּוּדוֹ, אוֹתוֹ, כִּי כָּל מִי שֶׁרוּצֵה כְּבוֹד בְּעִבּוּר לַמּוֹד הַתּוֹרָה הַקְּדוּשָׁה, הוּא לֹא יִצְלִיחַ בְּלַמּוּדוֹ, כִּי כָּל בְּנֵיהֶם הֵיא רַק אִיךְ לְקַבֵּל שֵׁם יְכַבּוֹד בְּלַמּוּד תּוֹרָתוֹ. וְהֵבֵן לְמַעֲשֵׂה.

וְלֹא מֵגִיס לְבוֹ בְּתַלְמוּדוֹ: צָרִיךְ שְׂתַדַּע, אֶהוּבִי, בְּנִי! אֲשֶׁר עָקַר שְׁלֵמוֹת קִנְיָן הַתּוֹרָה הוּא, שֶׁכָּל מִה שֶׁלּוֹמֵד יוֹתֵר, יִחְזִיק אֶת עֵצְמוֹ יוֹתֵר בְּעֵנְוָה, כִּי בְּרַגַע שֶׁאֵדָם מֵגִיס לְבוֹ בְּתַלְמוּדוֹ, עַל-יְדֵי-יָדָה נִשְׁפֵּשׁ שְׁכּוֹ, וּמֵאֲבֵד אֶת חֻקְמָתוֹ, כִּי אֵין הַתּוֹרָה שׁוֹרָה אֲלֵא בְּמִקּוֹם נֶמֶךְ, כִּמְאֲמָרֵם וְ"ל (פְּעֻנֵי ז): לְמָה נִמְשָׁלוּ דְבָרֵי תוֹרָה לְמִים, דְּכַתִּיב (שְׁשַׁיָּה נה, א): "הוּי כֹּל צֶמֶא לְכוֹ לְמִים"? לּוֹמֵר לָךְ, מִה מִים מֵיִחִין מְקוֹם גְּבִיָּה וְהוֹלִיכִין לְמִקּוֹם נֶמֶךְ, אִיךְ דְּבָרֵי תוֹרָה אֵין מִתְקַיְמִין אֲלֵא בְּמִי שֶׁדַּעְתּוֹ שְׂפֵלָה; וְלִכֵּן שְׁלֵמוֹת קִנְיָן הַתּוֹרָה, שֶׁאֵדָם לֹא מֵגִיס לְבוֹ וְדַעְתּוֹ בְּתַלְמוּדוֹ, אֲלֵא מִחֻזִּיק אֶת עֵצְמוֹ לְלֹא כְּלוּם, וְאֵן דִּיקָא זוֹכֵה לְקִנְיָן הַתּוֹרָה, וְהֵבֵן לְמַעֲשֵׂה.

וְאֵינּוּ שְׂמִיחַ בְּהוֹרָאָה: צָרִיךְ שְׂתַדַּע, אֶהוּבִי, בְּנִי! שֶׁשְׁלֵמוֹת קִנְיָן הַתּוֹרָה הוּא, אִיךְ שׁוֹכֵה לְהִיּוֹת מוֹרֵה הוֹרָאָה, עוֹשֶׂה אֶת זֶה רַק כְּדִי לְמַלֵּא אֶת רְצוֹנוֹ יִתְבַּרֵךְ, לְלַמַּד אֶת נַשְׂמוֹת יִשְׂרָאֵל לַעֲשׂוֹת רְצוֹנוֹ יִתְבַּרֵךְ, אֲכָל אֵינּוּ שֵׁשׁ וְשִׂמְחָה עַל זֶה בְּעֵצְמוֹ שֶׁהוּא כְּבֵר בְּעַל הוֹרָאָה, אֲלֵא כָּל בְּנֵיהֶם הֵיא לְהִיּוֹת צַנוּר לְלַמַּד אֶת גַּשְׂמוֹת יִשְׂרָאֵל אֶת תּוֹרָתוֹ יִתְבַּרֵךְ, וְשִׂינּוּ לְהִיּוֹת כְּרִצּוֹנוֹ, וְאֵן כְּשִׂמְחָה הוֹרָאָה בְּצוּרָה כְּזוֹ, אֵן דִּיקָא זוֹכֵה לְהַתְעַלּוֹת מֵאֵד בְּקִנְיָן הַתּוֹרָה. וְכִּי הַתְּנַהֲגוּ מוֹרֵי הוֹרָאָה יִרְאִים וְשְׁלֵמִים, שֶׁלֹּא יִתְחַיְבוּ טוֹבָה לַעֲצֻמָּם, אֲלֵא הוֹרֵי אֶת דְּרָכֵי הַשֵּׁם יִתְבַּרֵךְ לַעֲם יִשְׂרָאֵל, וְלִכֵּן שְׂמֵם נִתְפָּרֵס וְנִשְׂאָר לְדוֹרֵי הוֹרֹת. כִּי בְּרַגַע שֶׁאֵדָם רוּצֵה רַק לְגַלּוֹת אֶת אֲמַתּוֹת מִצִּיאֹתוֹ יִתְבַּרֵךְ — הַשִּׁכְנִינָה שׁוֹרָה בּוֹ, וְהֵבֵן לְמַעֲשֵׂה.

קִנְיָן הַתּוֹרָה, צָרִיךְ שִׂיאֵהֵב אֶת דְּרָךְ הַיְשָׁרָה, וְהֵבֵן לְמַעֲשֵׂה.

אוֹהֵב אֶת הַתּוֹכַחַת: צָרִיךְ שְׂתַדַּע, אֶהוּבִי, בְּנִי! אֲשֶׁר אֵי אֲפִשֵׁר לְהַגִּיעַ לְקִנְיָן הַתּוֹרָה, אֲלֵא כִּשְׂקִיבָל תּוֹכַחָה, כִּי כִּף אֲמַרוּ תְּקַמִּינוּ הַקְּדוּשִׁים (תְּמִיד כח): אֵיזוֹ הֵיא דְרָךְ יִשְׁרָה שֶׁיְכַבּוֹר לוֹ הָאֵדָם? יֵאָהֵב אֶת הַתּוֹכַחַת, שֶׁכָּל זְמַן שֶׁתּוֹכַחַת פְּעוֹלָם — נִחַת רוּחַ בָּאָה לְעוֹלָם, טוֹבָה וּבְרָכָה בָּאֵין לְעוֹלָם, וְרַעַה מִסְּתַלְקָת מִן הָעוֹלָם, שֶׁצֶמֶמ (מִשְׁלֵי כו, ח): "וְלַמּוֹכִיחִים יִנְעַם וְעֲלֵיהֶם תְּבוֹא בְּרַכַת טוֹב"; כִּי כִּשְׂאָדָם מִקְּבֵל תּוֹכַחָה, אֵז הוּא יִגְדֵל יוֹתֵר וְיוֹתֵר בְּאֶהֱבַת הַתּוֹרָה. וְלִכֵּן הֵיא לְגִדּוּלֵי מִבְּתְרֵי הַצְּדִיקִים תְּמִיד מוֹכִיחִים שֶׁהוֹכִיחוּ אוֹתָם, כִּי אֵדָם מֵרֵב דְּבִקּוּתוֹ בְּתוֹרָה, יְכוֹלָה לְהַנְסֵם בּוֹ יִשׁוּת, כְּאֵלוֹ הוּא כְּבֵר יוֹדַע אֶת כָּל הַתּוֹרָה כְּלָה. וְכִּצְאָתָה עָקַר שְׁלֵמוֹת הַתְּקַמָּה הֵיא — שֶׁיִּדַּע שְׂתַרוּק מִתְּקַמָּה, וְכִּף הוּא יְכוֹל לְקַנּוֹת תְּקַמָּה הַרְבֵּה. וְלִכֵּן אֲחֵד מֵהִיִּסוּדוֹת בְּקִנְיָנֵי הַתּוֹרָה לְזִכּוֹת לְקִנְיָן הַתּוֹרָה הוּא — לְאָהֵב אֶת הַתּוֹכַחַת, כִּי כִּף תְּמִיד יְכוֹל לְלַמַּד עוֹד. וְאֲמַרוּ תְּקַמִּינוּ הַקְּדוּשִׁים (דְּבָרִים נב, פְּרָשָׁה א, סִימָן ו'): מֵצִין שֶׁכָּל הַמְּקַבֵּל תּוֹכַחָה זוֹכֵה לְבְּרָכָה? שֶׁכֵּן שְׁלֵמָה מִפְּרֵשׁ (מִשְׁלֵי כו, ח): "וְלַמּוֹכִיחִים יִנְעַם, וְעֲלֵיהֶם תְּבוֹא בְּרַכַת טוֹב"; כִּי הַמְּקַבֵּל תּוֹכַחָה, תְּמִיד יִשְׁתַּדֵּל לְשַׁפֵּר מַעֲשָׂיו, וְהֵבֵן לְמַעֲשֵׂה.

וּמִתְרַחֵק מִן הַכְּבוֹד: צָרִיךְ שְׂתַדַּע, אֶהוּבִי, בְּנִי! שֶׁיִּסוּד גְּדוֹל בְּקִנְיָן הַתּוֹרָה הוּא, שֶׁלֹּא יִרְצֶה בְּכָלֵל כְּבוֹד, כִּי בְּרַגַע שֶׁאֵדָם רוּצֵה כְּבוֹד בְּעִבּוּר תּוֹרָתוֹ שֶׁלְמַד, הֵיחָה בְּטוֹחַ שֶׁלֹּא יִגִּיעַ אֶל הָאֲמַת, מֵאֲחַר שֶׁהוּא רוּדֵךְ אֲחַר הַכְּבוֹד, וְרוּצֵה שֶׁכֵּלֵם יְכַבְּדוּ אוֹתוֹ בְּשִׁבִיל תּוֹרָתוֹ, וְלִכֵּן יִשֶׁה מִן הָאֲמַת. וְהַתּוֹרָה שׁוֹכַנֵת רַק בְּאֵדָם שְׂבוּרִם מֵהַכְּבוֹד לְגַמְרֵי, וְצִרְכִּים לְזַכּוֹר אֲשֶׁר הַכְּבוֹד שֶׁיֵּךְ רַק לְהַקְּדוּשָׁה-בְּרוּךְ-הוּא, וְלִכֵּן מִי שֶׁרוּצֵה לְזַכּוֹת לְכַתְרָה שֶׁל תּוֹרָה, צָרִיךְ לְכַשֵּׁל עֵצְמוֹ לְגַמְרֵי אֵלָיו יִתְבַּרֵךְ, וְלֹא יִרְצֶה שׁוּם

אחר הכבוד. כחלל חשיב לזון: שואל ומשיב. נמי חלל הוא, כלומר, שאינו משיב את ששאל תחלה, כדי שישיב תשובה הגונה; ומכריעו לכף זכות. עזן את חזירו לזכות; ומעמידו על האמת. חוזק אמת ושלוש על הכל: שומע. כל מה שרבו אומר לו; ומוסיף. אבל לא לטמור את דברי רבו; והמכוין את שמועתו. כשהוא מורה הוראה מכוין באומרו ענין שאמר לו רבו, אבל אינו מוסיף דבר לומר שבעולם להקטירו את הלמוד, שזה בכלל נושא בעל עם חברו, אשר זה אחד מקניגי התורה. ומי שיש לו את הסכלנות לחזור עם התלמיד כל־כף הרבה פעמים, וזכה לשלמות קנין התורה, והבן למעשה.

מכריעו לכף זכות; צריך שתדע, אהובי, בני! אשר יסוד גדול בקנין התורה — לדון את זולתו לכף זכות, ואפלו שאינו מסכים לה, וחולק על דעתך שהשגת בתורה, תכריעו לכף זכות, כי כל אחד מקבל את חלק התורה כפי שרש נשמתו שקבלה בהר סיני, ולכן אמרו חכמינו הקדושים (קרושין ל:): על הפסוק (תהלים קכו, ה): "אשרי ההגבר אשר מלא את אשפתו מהם, לא יבשו כי ידברו את אויבים בשער"; מאי את אויבים בשער? אמר רבי חייא בר אבא, אפלו האב ובנו, הרב ותלמידו, שעוסקין בתורה בשער אחד נעשים אויבים זה את זה, ואינם זוים משם, עד שנעשים אויבים זה את זה, שנאמר (במדבר כא, יד): "את זהב בסופה", ולכן זה יסוד גדול בקנין התורה — להכריע את הויולת לכף זכות, והבן למעשה.

מעמידו על האמת: צריך שתדע, אהובי, בני! אשר עקר קנין התורה להעמיד אחד את השני על האמת, כמאמרם ו"ל (בבבא גטא): עשו פתות פתות ועסקו בתורה, לפי שאין התורה נקנית אלא בפבורה. כדברי יוסי ברבי חנינא, דאמר רבי יוסי ברבי חנינא: מאי דכתיב (ויקרא יג, ה): "חבר אל הבדים וגאלו", חבר על שונאיהם של תלמידי חכמים, שיושבים בד בבד ועוסקים בתורה; כי לשלומדים ביחד בתברותא, אזי אחד מעמיד את השני על האמת, מה שאין בן פשלומד לבד הוא יכול לטעות מאד, והבן למעשה.

מעמידו על השלוש: צריך שתדע, אהובי, בני! אשר עקר קנין התורה, שיהיה שלום ביניהם, אף שמתנזרים בלמוד, אבל לבסוף צריכים לבוא לשלוש, וקצין שאמרו חכמינו הקדושים (קרושין ל:): אמר רבי חייא בר אבא, אפלו האב ובנו, הרב ותלמידו, שעוסקין בתורה בשער אחד, נעשים אויבים זה את זה, ואינם זוים משם עד שנעשים אויבים זה את זה, שנאמר (במדבר כא, יד): "את זהב בסופה"; כי כך נרמס של לומדים, שמנגחים זה את זה בלמוד, אבל לא זוים משם עד שאחד מעמיד את חברו על השלוש. וזה עקר שלמות קנין התורה, הינו מי שיש ביכולתו אחר מריבות בפולרים וקשיות וספקות שיש ביניהם בעת שמתנגחים בלמוד, ולבסוף מעמידים אחד את השני על השלוש, זה נקרא שלמות קנין התורה, והבן למעשה.

מכריעו לכף זכות, מעמידו על האמת, השלוש, מתישב לבו בתלמודו, שואל ומשיב, שומע ומוסיף, הלומד על

נושא בעל עם חברו: צריך שתדע, אהובי, בני! אשר מי שרוצה לזכות לקנין התורה, הוא צריך למסור את נפשו ללמד גם הסכלנות לו ושתהיה לו סכלנות גדולה עם חברו, הינו שיהיה נושא בעל עם חברו, ולחזור עמו פעמים אין מספר את הלמוד שמלמד אותו. ואף שבין כך התלמיד קשה לו להבין, עם כל זאת הוא נושא עמו בעל, ומשתדל בכל מיני אפנים

מתישב לבו בתלמודו: צריך שתדע, אהובי, שכן אמר לו רבו, אלא אם כן אמר לו רבו: נ"א, בני! אשר עקר שלמות קנין התורה, בישוב. בישיבה. דמרננה ישיבה מרננה חכמה. דבר שהלמוד ותלמוד בתוך לבו, ולא יטעה את אחר, מרננה נודיטור"ל בלע"ז: במיעוט שיחה. עצמו, אלא ישתדל מאד להכין בלבו מה ליצנות, שחוק: בארץ אפים. קשה לכעוס: בקבלת שלמד, וזו שלמות קנין התורה, והקבן למעשה. **מִנַּת לְלַמֵּד, וְהַלּוֹמֵד עַל מִנַּת** **לְעֻשׂוֹת, הַמְּחַכִּים אֶת רֵבּוֹ,** אשרי הגבר אשר מיסרנו יה, צריך ומשיב: צריך ומהיב, אהובי, שתדע, אהובי,

בני! אשר עקר קנין התורה, שכל דבר שקשה לו, אל יתביש לשאל את הגדול ממנו. וכן כשהקטן ממנו ישאל ממנו, ישתדל לירד אליו ולהשיבו, וזו שלמות קנין התורה, מה שלא יודעים שואלים, ומה שידועים משיבים לכל אלו ששואלים אותו, והקבן למעשה.

שומע ומוסיף: צריך שתדע, אהובי, בני! אשר עקר שלמות קנין התורה — להיות מבין דבר מתוך דבר, שכל מה שהוא שומע בתורה, הוא צריך להוסיף בחדושים חדשים, כדי שיתברר לו היטב הלמוד, וזו שלמות קנין התורה, שאדם זוכה לחדש בתורה, ולהוסיף על מה ששומע, כי על התורה נאמר (איוב יא, ט): "אֲרַכֶּה מֵאֲרָץ מִדָּה וְיִרְחֶבָה מִי יָם"; כי הם מים שאין להם סוף, וכל מה שהאדם שומע בדברי תורה, הוא יכול להוסיף על זה כהנה וכהנה בחדושים חדשים, וזה עקר קנין התורה — לחדש תמיד חדושים חדשים, ולהיות מוסיף על מה שהוא שומע, והקבן למעשה.

הלומד על מנת ללמד: צריך שתדע, אהובי, בני! שעקר שלמות קנין התורה הוא — ללמד את אחרים, כי על-ידי ששלמדים את אחרים, וכל אחד שואל את שאלותיו ומעלה ספקותיו, והוא צריך להשיב לו, על-ידי-זה הוא נתחכם, ולכן עקר שלמות קנין התורה, ללמד באופן כזה, שיוכל ללמד גם את אחרים, והם ישאלו אותו כל מה שקשה להם, והוא יצטרך להשיב להם, ועל-ידי-זה התברר לו התורה בברור רב, וזה קנין התורה, והקבן למעשה.

והלומד על מנת לעשות: צריך שתדע, אהובי, בני! אשר עקר תכלית הלמוד הוא כדי לקיים מה שלומד, שזו שלמות קנין התורה, שאדם צריך לברר לעצמו את ההלכה איך להתנהג בכל דבר, ואיך לעשות ולקיים את מצוותיו ותכונותיו, וזה עקר קנין התורה, שלומד על מנת לעשות ולקיים את מה שלומד, והקבן למעשה.

המחכים את רבו: צריך שתדע, אהובי, בני! אשר עקר שלמות קנין התורה לפלפל ולסלסל בפה שלומד אצל רבו, ועל-ידי-זה רבו יאהבו מאד, וילמד עצמו יותר, כי תלמיד המחכים את רבו, רבו אוהב אותו מאד, כי בזכות התלמיד רבו מחכים יותר, ולכן הוא יכול להשפיע עליו יותר, וכעין שאמר רבנו ז"ל (לקושי-מותרו, חלק ב, סימן ז'): כשהרב מלמד את תלמידו, הרי יוצאת הפנימיות שלו אל התלמיד, וחוזר ונכנס ברבו מהקרי, ונעשה אצלו פנימי, ויבא לו אחר-כך מקיף אחר, ובכל פעם שמוציא הרב את הפנימי שיש בו לתלמידו, על-ידי-זה נכנס אצלו פנימי חדש, כי נעשה תמיד מהקרי פנימי, וכן בכל פעם. ולכן זה עקר שלמות קבלת התורה, שהתלמיד מחכים את רבו, כי הוא מקבל את הפנימיות, ויבין כך נכנס המקיפין אל הרב, וכן בכל פעם, והקבן למעשה.

והמכונן את שמועתו: צריך שתדע, אהובי, בני! אשר עקר קנין התורה, שכל מה ששמע מרבו

חלמדנו, שהקב"ה מציא יסורין של אהבה לעוסק בה, להרבות שכרו לעולם הבא: בעריכת שפחים. שאינו מגמגם דבריו תורה, אלא חומסן בלשון, ומוציא נפשו. לאין דברי מורה מתקיימין אלא בזוהמת הפה, דכתיב: כי חיים הם למוציאיהם, אל תקרי למוציאיהם, אלא למוציאיהם נפשו: וכבינה הלב. בשכלות הלב. לא שמעתי מה בין זה לזה: באימה. כדלמרינן ונגילו ברעדה, נמקוט שיש גילה שם מהא רעה: בשמוש חכמים. שדוק ונכנס בכל מקום לשמוע דבריו ולשמען. בדקדוק חברים. לומד כסודרה: ופולפול התלמידים. שיפלו לפניו ויכניסוהו. כדלמרינן ומתלמידי יומא מכולם: המכיר את מקומו. שעוסק כבודו כל שעה, דמתוך כך מתקיימת מורתו נידו. מקומו קרי לטעמים ולראיות שהוא מנין כהלה, כדלמרינן כסמלינן את הדין למחר, הממייז אומר ממייז אתי במקומו, אותה ראה ואותו טעם עזמו שאמרתי אמש שלא מלאתי ראה אחרת לזכות. וכן המוכה: השמח בחלקו. שאם דואג צענינו, אינו מכין בה: סייג לדבריו. שנימקו עמו. ומציא אמולאות להעמיד דבריו רבו לנני אלס. נוחת רוח ליצרו. שמקיים מצות, כדלמרינן, מהו רוח נוחת, נחת רוח לפני שאמרתי ונעשה רצוני: ואינו מחזיק טובה לעצמו. שאינו נושא מן בלבו על עזמו על שהרבה מורה, שהרי לכן נוטר: ואינו מגיס לבו בלמודו. הינו שאינו מתגאה צפני הנריות. (אוהב את הצדקות

התורה, והבן למעשה. והאומר דבר בשם אומר: צריך

שפתו, אהובי, בני! כי זה עקר השלמות, שבה כלולים כל קניגי התורה, שיהיה אומר בשם אומר. כי כך אמרו תקמינו הקדושים (קמות

10:) על הפסוק (תהלים סא, ה): "אגידה כבודיך עולמים"; וכי אפשר לו לאדם לגור בשני עולמים? אלא אמר דוד לפני הקדוש ברוך הוא: רבונו של עולם, יהי רצון שיאמרו דבר שמוצה מפי בעולם הזה, דאמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחאי, כל תלמיד חכם שאומרים דבר שמוצה מפי בעולם הזה, שפתותיו דובבות בקבר. אמר ר' יצחק בן זעירא, ואתימא שמעון זינרא מאי קרא (שיר השירים ז, ט): "וחכף בנין הטוב הולך לדודי למישרים דובב שפתי ישנים"; ככומר של עובדים, מה כומר של עובדים, בינן שפתי אדם אצבעו עליו מיד דובב, אף תלמידי תנאים, בינן שאומרים דבר שמוצה מפייהם בעולם הזה, שפתותיהם דובבות בקבר; הרי שכל קניגי התורה כלולים בדבר אחד, שיהיה אומר בשם אומר, ולא בשם עצמו, והנה מביא

גאולה לעולם, כי כל צדיק יגד ושרה בנה העולם להשיג מה שהשיג, ולכן כשמיזכרים את שמו על שמוצתו גואלים אותו, וכן מקרבים את הגאולה על ידיה, היא למדת, שכל האומר דבר בשם אומר מביא גאולה לעולם, שגאמר (אסתר ב, כב): "ותאמר אסתר למלך בשם מרדכי", ומביא ראיה מאסתר, מאחר שאמרה "בשם מרדכי", על ידיה היתה מסלת המן וכל שונאי ישראל, וכמו כן כל צדיק אמת הדבוק בו יתברך, יש גודו מהנגדים ארורים שמוזכרים עליו כל דבר אסור, ובחיים חיותו מעלימים ומסתירים אותו מעיני כל, וגורמים לאלפים ורבבות אנשים שלא יחזרו בתשובה, וכמו שאמר רבנו ז"ל (לויטימותר, חלק ב, סימן סז), שהצדיק האמת הוא החן

והמבין את שמוצתו, והאומר דבר בשם אומר. היא למדת, שכל האומר דבר בשם אומר, מביא גאולה לעולם, שגאמר (אסתר ב): ותאמר אסתר למלך בשם מרדכי:

וְהִיפִי וְהִפָּאָר שֶׁל כָּל הָעוֹלָם בְּלוּ, וְאִם הָיָה מִתְּצַלָּה וּמִתְפָּרָס בְּעוֹלָם, הָיָו יְכוֹלִים כָּלָם לְחַזֵּר אֵלָיו וְיִתְבַּרְךָ, כִּי הוּא פוֹתַח אֶת הָעֵינַיִם לְהִסְתַּכֵּל אֶל הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ־הוּא, וְהַעֲקָר לְהִסְתַּכֵּל עַל עֲצָמוֹ אִיךָ הוּא אוֹחֵז בְּהַד' יְסוּדוֹת שְׁלוֹ, וְכֵן זֶה לְעַמֵּת זֶה יֵשׁ שְׂקָרִים וְרַמָּאִים צְבוּעִים, שְׂרָץ הַשׁוֹרֵץ עַל הָאָרֶץ, שְׁשׁוּרְצִים בְּעוֹלָם כֵּל מִיָּנִי טַאֲרִין שְׁהֵם מְפָרְסִים שֶׁל שְׂקָר, שְׁהַסְמִי"ד־מ"ם מְפָרְסִים אוֹתָם, כְּדִי לְהַעֲלִים וּלְהַסְתִּיר אֶת הַצְּדִיק הָאֲמֵת, וְלִכֵּן אַחַר הִסְתַּלְקוֹתוֹ, בְּשִׁמְשׁוּאִיר אַחֲרָיו בְּרַבָּה סְפָרִים קְדוּשִׁים וּמְפָרְסִים אֶת אֲמַתּוֹת מִצִּיאוֹתוֹ וְיִתְבַּרְךָ, וְלוֹמְדִים בָּהֶם וְאוֹמְרִים תוֹרָה בְּשִׁמְסֵם, עַל־יְדֵיָהּ מֵבִיא גְּאֻלָּה בְּעוֹלָם, כִּי מִתְקַרְבִּים עַל יְדוֹ אֲלֵפִים וְרַבּוּת נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל, אֲשֶׁרֵי מִי שְׁמַנְגְּלָה וּמְפָרְסֵם אֶת הַצְּדִיק הָאֲמֵת, שְׁהוּא

וְהִיפִי וְהִפָּאָר שֶׁל כָּל הָעוֹלָם בְּלוּ, וְאִם הָיָה מִתְּצַלָּה וּמִתְפָּרָס בְּעוֹלָם, הָיָו יְכוֹלִים כָּלָם לְחַזֵּר אֵלָיו וְיִתְבַּרְךָ, כִּי הוּא פוֹתַח אֶת הָעֵינַיִם לְהִסְתַּכֵּל אֶל הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ־הוּא, וְהַעֲקָר לְהִסְתַּכֵּל עַל עֲצָמוֹ אִיךָ הוּא אוֹחֵז בְּהַד' יְסוּדוֹת שְׁלוֹ, וְכֵן זֶה לְעַמֵּת זֶה יֵשׁ שְׂקָרִים וְרַמָּאִים צְבוּעִים, שְׂרָץ הַשׁוֹרֵץ עַל הָאָרֶץ, שְׁשׁוּרְצִים בְּעוֹלָם כֵּל מִיָּנִי טַאֲרִין שְׁהֵם מְפָרְסִים שֶׁל שְׂקָר, שְׁהַסְמִי"ד־מ"ם מְפָרְסִים אוֹתָם, כְּדִי לְהַעֲלִים וּלְהַסְתִּיר אֶת הַצְּדִיק הָאֲמֵת, וְלִכֵּן אַחַר הִסְתַּלְקוֹתוֹ, בְּשִׁמְשׁוּאִיר אַחֲרָיו בְּרַבָּה סְפָרִים קְדוּשִׁים וּמְפָרְסִים אֶת אֲמַתּוֹת מִצִּיאוֹתוֹ וְיִתְבַּרְךָ, וְלוֹמְדִים בָּהֶם וְאוֹמְרִים תוֹרָה בְּשִׁמְסֵם, עַל־יְדֵיָהּ מֵבִיא גְּאֻלָּה בְּעוֹלָם, כִּי מִתְקַרְבִּים עַל יְדוֹ אֲלֵפִים וְרַבּוּת נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל, אֲשֶׁרֵי מִי שְׁמַנְגְּלָה וּמְפָרְסֵם אֶת הַצְּדִיק הָאֲמֵת, שְׁהוּא

הַחֵן וְהִיפִי וְהִפָּאָר שֶׁל הָעוֹלָם בְּלוּ, וְיֵשׁ בְּכַחוֹ לְקַרֵּב אֶת כָּלָם אֶל הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ־הוּא, וְהִבֵּן לְמַעֲשֵׂה.

וְגֹדְלָה תוֹרָה, שְׁהִיא נוֹתַנַת חַיִּים לְעוֹשֶׂיהָ בְּעוֹלָם הַזֶּה וּבְעוֹלָם הַבָּא, שְׁנֵאמַר (מִשְׁלִי ד) : כִּי חַיִּים הֵם לְמַצְאֵיהֶם וּלְכָל בְּשָׂרוֹ מִרְפָּא. וְאוֹמַר (שֵׁם א) : רַפְאוֹת תְּהִי לְשִׁרְךָ וְשִׁקּוֹי לְעַצְמוֹתֶיךָ. וְאוֹמַר (שֵׁם ב) : עֵץ חַיִּים הִיא לְמַחְזִיקִים בָּהּ וְתַמְכִּינָהּ מֵאֲשֶׁר. וְאוֹמַר (שֵׁם ג) : כִּי לִוִּית חֵן הֵם לְרֵאשֵׁךְ וְעֵנְקִים לְבִרְגָרוֹתֶיךָ. וְאוֹמַר (שֵׁם ד) : תִּתֵּן לְרֵאשֵׁךְ לִוִּית חֵן עֲטָרַת תִּפְאָרַת תִּמְנְנֶנְךָ. וְאוֹמַר (שֵׁם ט) : כִּי כִי יִרְבּוּ יְמִיךָ וְיוֹסִיפוּ לְךָ שָׁנוֹת חַיִּים. וְאוֹמַר (שֵׁם ז) : אֲרֶךְ יָמִים בְּיַמֵּינָהּ בְּשִׂמְאֻלָּהּ

וְהִיפִי וְהִפָּאָר שֶׁל כָּל הָעוֹלָם בְּלוּ, וְאִם הָיָה מִתְּצַלָּה וּמִתְפָּרָס בְּעוֹלָם, הָיָו יְכוֹלִים כָּלָם לְחַזֵּר אֵלָיו וְיִתְבַּרְךָ, כִּי הוּא פוֹתַח אֶת הָעֵינַיִם לְהִסְתַּכֵּל אֶל הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ־הוּא, וְהַעֲקָר לְהִסְתַּכֵּל עַל עֲצָמוֹ אִיךָ הוּא אוֹחֵז בְּהַד' יְסוּדוֹת שְׁלוֹ, וְכֵן זֶה לְעַמֵּת זֶה יֵשׁ שְׂקָרִים וְרַמָּאִים צְבוּעִים, שְׂרָץ הַשׁוֹרֵץ עַל הָאָרֶץ, שְׁשׁוּרְצִים בְּעוֹלָם כֵּל מִיָּנִי טַאֲרִין שְׁהֵם מְפָרְסִים שֶׁל שְׂקָר, שְׁהַסְמִי"ד־מ"ם מְפָרְסִים אוֹתָם, כְּדִי לְהַעֲלִים וּלְהַסְתִּיר אֶת הַצְּדִיק הָאֲמֵת, וְלִכֵּן אַחַר הִסְתַּלְקוֹתוֹ, בְּשִׁמְשׁוּאִיר אַחֲרָיו בְּרַבָּה סְפָרִים קְדוּשִׁים וּמְפָרְסִים אֶת אֲמַתּוֹת מִצִּיאוֹתוֹ וְיִתְבַּרְךָ, וְלוֹמְדִים בָּהֶם וְאוֹמְרִים תוֹרָה בְּשִׁמְסֵם, עַל־יְדֵיָהּ מֵבִיא גְּאֻלָּה בְּעוֹלָם, כִּי מִתְקַרְבִּים עַל יְדוֹ אֲלֵפִים וְרַבּוּת נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל, אֲשֶׁרֵי מִי שְׁמַנְגְּלָה וּמְפָרְסֵם אֶת הַצְּדִיק הָאֲמֵת, שְׁהוּא

מִמּוֹן. וְשִׂמְאָ חֲמֵר, מִמּוֹן לֵךְ אֲבָל לֹא יֵשׁ מְכוּבָד צִין הַאֲנָשִׁים, לֵכֵן נִאֲמַר עֲטַרַת תִּפְאָרַת חֲמַנְגָן. וְשִׂמְאָ חֲמֵר, אֲפִילוֹ לִמַד שֶׁלֹּא לְשִׂמְאָ וְזִכָּרִים לְהַלֵּל, לֵכֵן נִאֲמַר אוֹרֵךְ יָמִים בְּיַמֵּינָהּ (שְׁבַת דף ג'ס). לְמִימֵינוֹס צֵה, שְׁלוֹמֵדִים לְשִׂמְאָ, יֵשׁ לוֹ אוֹרֵךְ יָמִים וְחַיִּים, וְאִין כְּרִין לוֹמַר עוֹשֵׁר וְכוּבָד. בְּשִׂמְאֵלָה. לְמַשְׁמֵאֵלִים צֵה, עוֹשֵׁר וְכוּבָד יִתְנוּ לוֹ, אֲבָל לֹא חַיִּים אֲרוּסִים. וְשִׂמְאָ חֲמֵר לְחַיִּים וְעוֹשֵׁר וְזִכָּרִים אֲבָל לֹא שְׁלוֹם, לֵכֵן נִאֲמַר וּשְׁלוֹם יוֹסִיפוּ לְךָ :

ח עטרת. זה העושר: תפארת. זה הנוי: והבנים. למועד התורה הקדושה, לא היו עוזבים יומם ותפארתם בניס אבותם: והכח. תפארת נחוריס כחם: וְלִילָה מִלְּמַד תּוֹרָה הַקְּדוּשָׁה, וּבִפְרָט הַחֲכָבֵד. וּגְדָל זְקִינוֹ כְּנוֹד: וְהַחֲכָמָה. דוֹקִיִּים בְּשִׁמְרָגִיל אֶת עֲצָמוֹ לְלַמֵּד עֲלֵי־פִי סִדְרֵי־דִרְגוֹת טוֹבָה לִיכָא חֵכָא, וְחַד מֵיִיהוּ לִיה עֲסָקָה חֲכָמָה: הַלְמוּד שֶׁל רַבְנֵנוּ י"ל הַמוֹבָא בְּשִׁיחוּחֵי־הַר"ן

עֲשֶׂר וְכָבוֹד. וְאוֹמֵר (שם): פִּי אֲרֹךְ יָמִים וְשָׁנוֹת חַיִּים וְשָׁלוֹם יוֹסִיפוּ לָךְ. וְאוֹמֵר (שם): דְּרִבְקִיָּה דְרִבְקִי נֵעָם וְכָל נְתִיבוֹתֶיהָ שְׁלוֹם: ח רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יְהוּדָה אוֹמֵר מִשׁוֹם רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחָאי, הַנּוֹי, וְהַפֶּתַח, וְהַעֲשֶׂר, וְהַפְּבוֹד, וְהַתְּחַמָּה, וְהַזְקָנָה, וְהַשִּׁיבָה, וְהַבְּנִים, נֶאֱמָר לְצַדִּיקִים וְנֶאֱמָר לְעוֹלָם, שְׁנַאֲמֵר (שם)

עוד פעם, וכן סדר בש"ס בכלי, ירושלמי, תוספתא, שילמד דף אחר דף, פֶּרֶק אַחַר פֶּרֶק, מִסְּפָתָא אַחַר מִסְּפָתָא, עַד שְׁיִסִּים אֶת כָּל הַשִּׁסִּים, וְכֵן בְּמִדְרָשִׁים כָּלֵם לְלַמֵּד כְּסִדְרָן, וְכֵן בְּפוֹסְקִים: רַמְבַּ"ם, טוֹר וְשִׁלְחוֹן עֲרוּף, וּבִסְפָרֵי הַזֶּהֶר וְהַתְּקוּנִים וְכוּ' וְכוּ', וּכְשֶׁאֲנֵם לומד כְּסִדְרָן יוֹם אַחַר יוֹם, וְאַיִנוּ מִסְּפָתָא אִם הוּא שׁוֹכֵחַ, אֶלָּא מִמְשִׁיר לְלַמֵּד, כִּף יִפְגַּס בּוֹ חֲמִירוֹ דְאוֹרִינְתָא, חֲשֵׁק הַתּוֹרָה, וְלֹא יִהְיֶה נֶגַע כָּלָל, אֲדַרְבָּה בַּיּוֹם וּבְלִילָה יִרְצָה לְלַמֵּד, כִּי תַכְלִיתוֹ לְזִכְרוֹת לַעֲבוֹר וְלִטִּיל לְהִיּוֹת בְּכָל מְקוֹמוֹת שֶׁל הַתּוֹרָה הַקְּדוּשָׁה, וְרַבִּים הַפְּסִיקוּ מִלְּלַמֵּד מֵרַב דִּיִּיקִים שְׁדִיקוּ וְכוּ' וְכוּ', וּכְשֶׁרָאוּ שֶׁלֹּא מְבִינִים, אָזוּ עָזְבוּ אֶת הַתּוֹרָה לְגַמְרֵי, אֶכָּל מִי שְׁלומד בְּדִרְגוֹ זוֹ, יוֹמֵם וְלִילָה יִהְיֶה עֲסוֹק בְּלמוד הַתּוֹרָה הַקְּדוּשָׁה, וְלֹא יִרְצָה לְהַפְּסִיק, וְאַיִן לְתַאֵר וְאַיִן לְשַׁעַר אֶת מַעְלַת הָעָרְם הַזּוֹכֵה לְלַמֵּד תּוֹרָה הַקְּדוּשָׁה, וְאַי אֶפְשֶׁר לְהַסְבִּיר אֶת זֶה לְבְנֵי אָדָם, כִּי הַתּוֹרָה הִיא חַיִּיתוֹ שֶׁל הָעָרְם בְּעוֹלָם הַזֶּה וּבְעוֹלָם הַבָּא. וּמוֹבָא בְּזִהֵר (מִקָּד גַּג): תַּא חַוִּי, כְּמָה אֵיִת לֹן לְבְנֵי גִשָׁא לְאַסְפַּלְאָא בְּפוֹלְחָנָא דְקַדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, וְלֹא שְׁתַּדְלָא בְּאוֹרִינְתָא יִמָּא וְלִילֵי, בְּגִין דִּינְדָּעוֹן וְיִסְתַּפְּלוֹן בְּפוֹלְחָנֵיהּ, דְּהָא אוֹרִינְתָא אִיהִי מְכַוְּנָא בְּכָל יוֹמָא קָמִיה דְּבַר גִּשָׁא, וְאַמְרָה (משלי ט. ד): "מִי פְתִי יִסֵּר הַגָּה חֲסֵר לֵב אֲמָרָה לוֹ", וְהָא אוֹרִינְתָא מְלִי, וְכֵד בַּר גִּשָׁא אֲשֶׁפְּדַל בְּאוֹרִינְתָא, וְאַתְּדַבַּר בַּהּ, וְכִי לֹא שְׁתַּקְּפָא בְּאַיִלְנָא דְחַיִּי, דְּכַתִּיב (ג. ש. יח): "עֵץ חַיִּים" וְגוֹ'. וְתַא חַוִּי כֵד בַּר גִּשָׁא אֲתַתְּקָן בְּאַיִלְנָא דְחַיִּי בְּהַאי עֲלָמָא, אֲתַתְּקָן בִּיה לְעֲלָמָא דְחַיִּי, דְּהָא כְּמָה דְגִישְׁמִתִּין נִפְקוֹן מֵהַאי עֲלָמָא, כְּכִי אֲתַתְּקָן לְהוֹ דְּרִיגוֹן לְעֲלָמָא דְחַיִּי, תַּא חַוִּי אִילְנָא דְחַיִּי אִיהוּ כְּמָה דְרִיגוֹן מִתְּפָרְשָׁן דָּא מִן דָּא, וְכִלְהוֹ תַד, דְּהָא בְּאַיִלְנָא דְחַיִּי אֵיִת דְרִיגוֹן אֵלִין עַל אֵלִין, עֲנַפִּין וְעֲלִין וְקַלְפִּין וְגוֹפָא דְאַיִלְנָא וְשִׁשְׁשִׁין, וְכָלָא הוּא אִילְנָא. בְּגוֹנָא דָּא כָּל מָאן דְּאַשְׁפַּדַּל בְּאוֹרִינְתָא אִיהוּ אֲתַתְּקוֹן וְאַתְּקָן בְּאַיִלְנָא דְחַיִּי, וְכָל בְּנֵי דְמַהִימְנוּתָא יִשְׁדָּאל כְּלַהוֹן מִתְּחַקְּפִין בְּאַיִלְנָא דְחַיִּי, וְכִלְהוֹ אֲחִירִין בְּאַיִלְנָא מִמֶּש, מְנַהוֹן כְּמָהוּא גוֹפָא דְבִיָּה, מְנַהוֹן אֲחִירִין בְּעַנְפִין, מְנַהוֹן בְּעֲלִין, מְנַהוֹן בְּשִׁשְׁשִׁין, אֲשֶׁתְּכַחֵי דְכִלְהוֹ אֲחִירִין בְּאַיִלְנָא דְחַיִּי, וְאַיִנוֹן דְּמִשְׁפַּדְלִין בְּאוֹרִינְתָא כְּלַהוֹ אֲחִירִין בְּגוֹפָא דְאַיִלְנָא, וְכִי מָאן דְּאַשְׁפַּדַּל בְּאוֹרִינְתָא אִיהוּ אֲחִירִי בְּכָלָא, אֲשֶׁרִי מִי שְׁאַיִנוּ מִטְּעָה אֶת עֲצָמוֹ בְּזֶה הָעוֹלָם כָּלָל, וּמִסְּפָתָא עַל אֲתַרִּיתוֹ, וְהִבֵּן לְמַעְשָׁה. ח הַנּוֹי, וְהַפֶּתַח, וְהַעֲשֶׂר, וְהַפְּבוֹד, וְהַתְּחַמָּה, וְהַזְקָנָה, וְהַשִּׁיבָה, וְהַבְּנִים. נֶאֱמָר לְצַדִּיקִים וְנֶאֱמָר לְעוֹלָם: צְרִיף שְׁמוֹדַע, אַהֲבִי, בְּנִי! אֲשֶׁר עָקַר הַתְּכַלִּית בְּזֶה הָעוֹלָם הוּא רַק לְהִיּוֹת כְּטוֹל וּמְבַטֵּל

אליו יתברך, כי הנשמה יורדת מלמעלה ומתלבשת עצמה בגוף גשמי וקמרי, והכל בשביל תכלית אחת — כדי לזכות להכירו ויתברך. אבל לזה צריכים פלים, כי בלא פלים אי אפשר לקבל את האור, ולכן הזכיר את השמונה מדות האלו, שאדם צריך בשביל להיות כלי לקבל בו את האור אין סוף ברוך הוא, וכעין שאמרו חכמינו הקדושים (שבת צב.): אין השכינה שורה אלא

על חכם גבור וצשיר ובעל קומה; ולכן נקט את שבע המדות האלו, כי כל מדה אחת היא כלי לקבל בו שכונת עזו ויתברך, וללמדו גם לאחרים איך גם הם יכולים לזכות לזה, כי רק בשביל זה זכו להגיע אל שבע מדות הקדוה האלו, כדי שלא רק הם יזכו להשיג השגות אלקות, אלא שייכלו להעבירן לזולתם.

טז: **עטרת תפארת שיבה, בדרך צדקה תמצא. ואומר (שם כ): תפארת בחורים פתחם והדר זקנים שיבה. ואומר (שם יד): עטרת חכמים עשרם. ואומר (שם יז): עטרת זקנים בניי בנים ותפארת בנים אבותם. ואומר (ישעיה כד): ותפרה הלכנה וכושה החמה פי מלך? צבאות בהר ציון ובירושלים ונגד זקניו כבוד. רבי שמעון בן מנסיא אומר, אלו שבע מדות שמנו חכמים לצדיקים, כלם נתקיימו ברבי ובבניו:**

הגוי יש בה מעלה נוראה ונפלאה מאד, כי על-ידי-הוא יכול להתעלות יותר ויותר בעבודת השם ויתברך, כי טבע של אדם שהוא יפה תאר ויפה מראה, שמתגבר עליו יצרו, וכמו שהנה על יוסף הצדיק, שהתגברה עליו אשת פוטיפר, והוא התגבר על יצרו, ולכן זכה למה שאזכה, שגאחז במדת היסוד לרורי דורות, ולכן כל צדיק שיש בו מדה זו של תאר פנים, ויצרו מתגבר עליו, והוא שוכר את היצר הרע, זוכה להיות כלי לקבל בו אמתת מציאותו ויתברך. והכח יש בה מעלה גדולה מאד, כי מי שהוא בעל כח, אינו מתפחד משום בריה שבעולם, והוא מציל את העשוקים מיד עושקיהם, וכמו יעקב אבינו, שהוריד את האבן מפי הכאר להשקות את צאן רחל, וכמו משה רבנו, שהציל את בנות יתרו בגבורתו, שגנשו אותם הרועים, וכמו פנחס שהרג את זמרי וקזבי, וכן מוציאם אצל הרבה צדיקים שהיו בעלי כח, וזה עזר להם מאד מאד בעבודת השם ויתברך.

והעשר יש בה מעלה גדולה ונפלאה מאד, שיכול לפרנס את העניים, ואינו צריך להגיע אל זולתו. וכן אמרו חכמינו הקדושים (סנהדרין נב.): כי הפלמיד חכם שצריך להנות מהעשיר, נדמה בעיניו ככלי חרס, שבשעה שושבר, אין לו כבר שום תקנה. ולכן בשאדם עשיר ואינו צריך להגיע אל הזולת, זו המעלה הכי גדולה, ויכולים להשתמש בה לעבודת השם ויתברך. וכן יש לו יצר הרע גדול לא לתח צדקה, אלא להחזיק את הממון אצלו, וכשמתגבר על יצרו ונותן צדקה, ועוזר לעניים עם העשירות שלו, מעלתו גדולה בשמים, וכמו שאמר מונבו הטלף (בבא בתרא יא.): מעשה במונבו הטלף, שבנבו אוצרותיו ואוצרות אבותיו בשני בצרת, וחקרו עליו אחיו ובית אביו, ואמרו לו: אבותיך גנוזו והוסיפו על של אבותם ואתם מבזבזים? אמר להם: אבותי גנוזו למשה, ואני גנזתי למעלה, שאמר (תהלים סה, יב): "אמת מארץ תצמח וצדק משמים

והזקנה והשיבה אין לה מדה יותר טובה מזו, כשאינם מגיע לגיל זקנה בן ששים, ושיבה בן שבעים, שאז יש לו כבר נסיון בחיים, כי כבר עליו כבר בחיים חיותו מה שעבר — צרות ויסורים ומכאובים קשים ומרים, עניות וירידות בלי סוף, ואף-על-פי-כן החזיק מעמד, ולכן הוא יכול ללמד את הזולת איך להתגבר על כל הצרות וההרפתקאות שעוברים על כל אחד בחיים חיותו, כי הוא כבר עבר את זה, ויש לו נסיון מחייו, ובזה הוא יכול ללמד גם את הזולת, כי מי שלא עבר את הששים והשבעים שנה שלו, קשה לו מאד מאד להבין את הזולת, מה שאין פן מי שהגיע כבר בכלל זקנה ושיבה, שזה גיל ששים או שבעים, הוא כבר מלמד מלחמה נגד יצרו, ויודע איך ללחם עמו, ויכול ללמד גם את הזולת איך להתגבר נגד היצור.

והבנים שהולכים בדרך אבותם היא מעלה נוראה ונפלאה מאד, ולא כל צדיק זוכה לזה, ומי שזוכה לבנים טובים, עליו נאמר (מילים קטו, ב): "הנה גזלת הנני"ה בנים שכר פרי הבטן", שבוכותם הוא בא לעולם הבא. והנה אל כל המדות האלו לא כל צדיק וצדיק זוכה, ולכן אסור לו להתנאש מלהיות כלי להמשיך את אמתת מציאיתו בעולם, כי כבר אמרו חכמינו הקדושים (בבבא מציעא טז): לא כל אדם זוכה לשגי שלחנות, ולכן כל צדיק וצדיק יסור את נפשו לגלות ולפרסם את אמתת מציאיתו יתברך לרדו כפי בחירתו ומדתו, ואף שלא זכה להגיע לשבע מדות האלו, ואם תאמר שאי אפשר להגיע לכל השבע מדות האלו בפעם אחת, לזאת סימ ואמר: אלו שבע מדות שמונו חכמים לצדיקים, כלם נתקיימו ברבי ובבניו; כי חכמינו הקדושים אמרו (שבט טז): מימות משה ועד רבי לא מציינו תורה ונגלה במקום אחד, וכן מציינו שמונו רבן גמליאל הנה ממלא מקומו, וכן בנו השני רבן שמעון הנה דומה

לשקר", אבותי גזו במקום שהיך שולטת בו, ואני גזתי במקום שאין היך שולטת בו, שנאמר (מילים פט, טו): "צדק ומשפט מכון כסאך", אבותי גזו דבר שאין עושה פרות, ואני גזתי דבר שעושה פרות, שנאמר (ישעיה ג, ט): "אמרו צדיק כי טוב כי פרי מעלליהם יאכלו", אבותי גזו אוצרות מון, ואני גזתי אוצרות נפשות, שנאמר (משלי יא, ל): "פרי צדיק עץ חיים ולקח נפשות בחם", אבותי גזו לאחריים, ואני גזתי לעצמי, שנאמר (דברים כו, יא): "ולך תהיה צדקה", אבותי גזו לעולם הזה, ואני גזתי לעולם הבא, שנאמר (ישעיה נח, ט): "והלך לפניך צדק כבוד הנו"ה ואספך", הרי שעשירות דקדושה טובה מאד, ומועילה מאד לעבודת השם יתברך, כי כשיש לו רחבות בגשמיות, יש לו גם רחבות ברוחניות.

והפכוד יש בה מעלה גדולה מאד, כי כשמכבדים את הפלמיד חכם, דבריו נשמעים אצל המוני-עם, ומה גם שהפלמיד חכם והצדיק האמת מתויר את כל הפכוד להקדוש-ברוך-הוא, וכשמכבדים אותו, הוא יודע שנה רק בשביל תורתו, ואינו מתנאה עם הפכוד שמקבל, אלא יודע שהכל שיה למלך הפכוד, והוא הקדוש-ברוך-הוא, ארובה הוא מקרב על-ידי-זה את המוני-עם.

והחכמה יש בה מעלה גדולה ונפלאה מאד, כי עקר החכמה אמר רבנו ז"ל (לושרי-מוהר"ו, חלק ב, סימן פב), לידע שרחוק ממנו החכמה, כי תבת חכמה הוא כ"ח מ"ה, הנין שהוא מבטל את חכמתו לגמרי אליו יתברך, ומשמש עם חכמתו רק לקרב את הזולת אל הקדוש-ברוך-הוא, שזו שלמות החכמה, להיות בטל ומבטל אל האין סוף ברוך הוא, שנה סוד (דברי-הימים טו): "חילו מלפניו כ"ל ה'ארץ, ראשי תבות ח'כמ'ה", כי עקר החכמה לירא ולפחד רק ממנו יתברך, ולהעביר את זה גם לתמוני-עם, שיראו ויפחדו ממנו יתברך.

לְאָבִיו בְּתַכְמֹתוֹ, וְלָכֵן הִתְנַאֲ רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן ט לִי הַכֹּסֶף וְלִי הַזֹּהָב. פִּירוֹשׁ, לְשַׁנְנוּ וּלְכַנּוּנוֹ, מְנַסֵּיא בְּשֵׁם רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחָאי מְחַזֵּק אֶת כָּל שְׁנַחֲמַר מֵלֵל כֹּל הַלֶּחֶךְ כְּנֹדוֹ: י חֲמֹשֶׁה קִינִינִים קָנָה אֶחָד וְאֶחָד, שְׂכִיכֹל לְבַקֵּשׁ מִמֶּנּוּ יִתְבַּרֵךְ שְׂיִזְכֶּה הַקַּבְ"ה וכו'. ה' קִנְיֵי רֵאשִׁית דְּרוּכּוֹ. שְׁנֵימֵאסָה לְכַנִּינֵי טוֹכִים, שְׂיִהְיֶה לָהֶם הַשֶּׁבַע מִדּוֹת הָאֵלוֹ. קוֹדֵם הַעוֹלָם, מִפְּנֵי שֶׁשֶׁעֲלָה נִמְחַשְׁתָּה לִפְנֵי לְכוּחַ

וְאֵל תֹּאמַר שְׂוָה בְּתַמִּי אֶפְשָׁרִי לְאָדָם אֶחָד, שְׂיִהְיֶה לוֹ כָּל מַעֲלוֹת הָאֵלוֹ, כִּי מִצִּינּוֹ, שָׂרְבִנּוּ הַקְּדוֹשׁ זָכָה לָזֶה, וְלָכֵן כָּל אֶחָד יָכוֹל לְזַכּוֹת לָזֶה, וְהָבֵן לַמַּעֲשֶׂה.

ט אָמַר רַבִּי יוֹסִי בֶּן קֶסְמָא: צְרִירֵי שְׁתַּבְּעוּ, אֲהוּבִי, בְּנִי! שְׂבַמְאֵמֶר הִנֵּה מְגַלָּה לָנוּ הַתְּנַאֲ רַבִּי יוֹסִי בֶּן קֶסְמָא דִּרְךָ וְלִמּוֹד זְכוֹן בְּחַיִּים. פְּעַם אַחַת הֵייתִי מִתְּלַף בְּדִרְךָ, כְּשֶׁאָדָם הוֹלֵךְ בְּדִרְךָ, הוּא נִמְצָא בְּסִפְנֵה גְדוּלָה מֵאֵד, וְכִמוֹ שֶׁאָמַר רַבִּינוּ ז"ל לְאֶחָד מֵאֲנָשֵׁי שְׁלוֹמֹנֹה, שְׁפָנְסָתוֹ חִיבָה אוֹתוֹ לְהִיּוֹת תְּרַבָּה בְּדִרְכִים. וְהוּא הִתְלוֹנֵן: לָמָּה רַבִּינוּ ז"ל מְקַרְבֵּי אֶת אֲחָיו וְאוֹתוֹ לֹא, עֲנֶה וְאָמַר לוֹ רַבִּינוּ ז"ל אֶת הַפְּסוּק (פְּסוּקָה ט, י): "וְהָאִישׁ אֲשֶׁר הוּא טְהוֹר, וּבְדִרְךָ לֹא תִהְיֶה", הִינּוּ מִי שֶׁאֵינּוּ הוֹלֵךְ בְּדִרְכִים הוּא טְהוֹר, וְרַמְזוּ לוֹ רַבִּינוּ ז"ל, שְׂפָחָיו יוֹשֵׁב אֵהָל, וְלָכֵן הוּא טְהוֹר. וְהָ שְׂמִסְפֵּר הַתְּנַאֲ הַקְּדוֹשׁ, שֶׁפְּעַם אַחַת הֵייתִי מִתְּלַף בְּדִרְךָ, וַיִּקְבַּע בִּי אָדָם אֶחָד, וּצְרִיכִים מֵאֵד מֵאֵד לְשַׁמֵּר מִכָּל אָדָם שְׂפּוֹגְשִׁים, כִּי בְּפִרוּשׁ גִּלְהָ לָנוּ רַבִּינוּ ז"ל (שִׁיחֹתֵי הַר"ן, סִימָן פ'): בְּגִי' אָדָם יֵשׁ לָהֶם כַּח לְמַנְעַ וְלִהְיִית אֶת הָאָדָם וְלִרְחֹקוֹ מַעֲבֹדֹת הַבוּרָא וּמִצִּדִּיקֵי אֲמַת יוֹתֵר מִהַצִּיר הָרַע; כִּי אָדָם הוּא כְּלוּל מִכָּל הַעוֹלָמוֹת, וְהוּא מִסְגָּל לְעַקֵּר אֶת זְוֹלָתוֹ לְגַמְרֵי מִשְׁוֹ. וְלָכֵן צְרִיכִים מֵאֵד לְהִשְׁמַר כְּשֶׁהוֹלְכִים בְּדִרְךָ, עִם מִי נִפְגָּשִׁים, וְלָכֵן הִרְגַל אֶת עֲצָמָי, אֲהוּבִי, בְּנִי! לֹא לְהִתְחַיֵּל לְדַבֵּר עִם אֶף אֶחָד. וְגַמְזוּ לִי שְׁלוֹם, וְהַחֲזַרְתִּי לוֹ שְׁלוֹם; הִינּוּ אִם אֶחָד נוֹתֵן לָךְ שְׁלוֹם — תַּחֲזֹר לוֹ שְׁלוֹם, וְאִם מְדַבֵּר אִתְךָ — תַּעֲנֶה לוֹ. אָמַר לִי: רַבִּי, מֵאִיזָה

אָמַר רַבִּי יוֹסִי בֶּן קֶסְמָא, פְּעַם אַחַת הֵייתִי מִתְּלַף בְּדִרְךָ וַיִּקְבַּע בִּי אָדָם אֶחָד וְנָתַן לִי שְׁלוֹם וְהַחֲזַרְתִּי לוֹ שְׁלוֹם. אָמַר לִי, רַבִּי, מֵאִיזָה אָמַר לִי, רַבִּי, רְצוֹנְךָ שֶׁתְּדוּר עִמָּנוּ בְּמִקְוָמֵנוּ וְאֵינִי נֹתֵן לָךְ אֶלְף אֲלָפִים דִּיגְרִי זָהָב וְאֲבָנִים טוֹבוֹת וּמְרַגְלִיּוֹת. אָמַרְתִּי לוֹ, בְּנִי, אִם אַתָּה נוֹתֵן לִי כָּל כֶּסֶף וְזָהָב וְאֲבָנִים טוֹבוֹת וּמְרַגְלִיּוֹת שְׂבַעְעוֹלָם, אֵינִי דָר אֶלָּא בְּמִקְוָם תּוֹרָה, לְפִי שְׂבַשְׁעַת פְּטִירְתוֹ שֶׁל אָדָם, אֵינִי מְלוֹיֵן לוֹ לְאָדָם לֹא כֶּסֶף וְלֹא זָהָב וְלֹא אֲבָנִים טוֹבוֹת וּמְרַגְלִיּוֹת, אֶלָּא תּוֹרָה וּמַעֲשִׂים טוֹכִים בְּלִבְךָ, שְׂנַאֲמֶר (מִשְׁלֵי י): בְּהַתְּהַלֵּךְךָ תִּנְחָה אֶתְךָ, בְּשִׂכְבְּךָ תִּשְׁמַר עֲלֶיךָ, וְהַקִּיצוֹת הִיא תִּשְׁיַחְךָ. בְּהַתְּהַלֵּךְךָ תִּנְחָה אֶתְךָ, בְּעוֹלָם הַזֶּה. בְּשִׂכְבְּךָ תִּשְׁמַר עֲלֶיךָ, בְּקִבְרְךָ. וְהַקִּיצוֹת הִיא תִּשְׁיַחְךָ, לְעוֹלָם הַבָּא. וְכֵן כְּתוּב בְּסִפְרֵ תְהִלִּים עַל יְדֵי יוֹד מְלֶךְ יִשְׂרָאֵל (תְּהִלִּים ק"ט): טוֹב לִי תוֹרַת פִּיךָ מֵאֲלָפֵי זָהָב וְכֶסֶף. וְאוֹמֵר (חֲצִי ב'): לִי הַכֶּסֶף וְלִי הַזָּהָב נֶאֱמַר יְיָ צְבָאוֹת:

בכל דבר שבקדושה — אם זה בא בקלות, סימן שדבר זה אינו מהקדושה, אבל אם זה בא בקשי גדול, סימן שזה מהקדושה, כי הסמ"ך מ"ם אורב מאד שלא יצא מכת אל הפעל דבר שבקדושה. ולכן אמר התנא הקדוש: איני דר אלא במקום תורה, מקו"ם דקא, כי הני"ה בהקאה הינו י' פעם י', ה' פעם ה', ו' פעם ו', ה' פעם ה' — עולה מקו"ם; הינו כי במקום שמאיר שם שם הני"ה ברוף הוא, הוא מקום תורה, ושם מתגבר הסמ"ך מ"ם לא לעזר. ולכן תמיד, אהובי, בני! תתחבר עם צדיקים וחקמים אמתיים, שיש להם מתנגדים רשעים ארורים המתבררים עליהם כל דבר אסור, כי בודאי הם צדיקים, כי אלו שקוראין את עצמם צדיקים וחקמים, ואין עליהם שום התנגדות, צריכים לדעת שהם שלוחי הסמ"ך מ"ם. וכעין שאמרו חכמינו הקדושים (פחות קה): תאי צורבא מרבנן דמרבמין ליה בני מתא, לאו משום דמעלי טפי, אלא משום דלא מוכח להו במלי דשמא; כי ברגע שלא מוכיחים את הזולת, אזי כל קלי עולם אוהבים אותו, ומכל שכן כל אלו הרבנים מטעם הפרינה, שמקבלים שכרם מהם, הם קלים וריקים ופוחזים, ובודאי לא יהינו לומר מוסר או לחזק את בדקי הנהרות, כי יעבירו אותם ממשרתם. ולכן, אהובי, בני! תתחבר רק אל צדיקים וחקמים המתוקים ומעודדים ומשמחים ומקריבים אותך אליו יתברך, ותמיד מעוררים את אנשיהם על למוד התורה הקדושה. דע לך, בני! שאלו הם הצדיקים האמתיים, כי מי שאינו מעורר את אנשיו לתורה, בידוע שהוא מקלי עולם, וצריכים לברח ממנו, כי היצר הרע מאד מפחד מלמוד התורה הקדושה, כי כך אמרו חכמינו הקדושים (קדושי ל): אמר הקדוש ברוך הוא, בראתי יצר הרע ובראתי תורה תכלין כנגדו; ולכן אלו שאינם מדברים מתורה, הם שלוחי הסמ"ך מ"ם, ומהם צריכים לברח כמו

מקום אמה? נתמיד, אהובי, בני! תחכה שקדם ישאלו אותך, אמה אל תתחיל לשאל על מעשי וזולתך. אמרתי לו: מעיר גדולה של חכמים ושל סופרים אני, שגלה לו שהוא בא מעיר גדולה, אשר יש בה חכמים גדולים, כי תמיד צריכים להזהר מבגידתם, שלא יטעו אותו מדרך התורה והיראה ומהאמונה הקדושה, ולכן צריכים תפיר ומיד להקדים לו שהוא בא ממקום תורה, שההוא יראה שאין יכולים להטעותו, כי בדרך כלל אלו אנשים הרוצים להוריד את הזולת מהאמונה הקדושה, ולהרחיקם ממנו יתברך, הם נשפלים אל קטני הדעת והשכל, אבל תכף ומיד בשמגלים להם, שבאים ממקום תורה, הם נרתיעים, וכך מדברים אחרת. אמר לי: רבי, רצונך שתדור עמנו במקומנו, ואני אתן לך אף אלפים דיגרי זהב ואבנים טובות ומרגליות; שהתחיל לפתות אותו בכסף, שכתב לגור אצלו. אמרתי לו: בני, אם אמה נוהג לי כל כסף וזהב ואבנים טובות ומרגליות שבעולם, איני דר אלא במקום תורה. ונשאלה השאלה: אם ההוא הבטיח לו הון תועפות — אף אלפי דיגרי זהב ואבנים טובות ומרגליות, למה באמת לא הלך אהו? הלא עם כל כך תועפות חנוף, בתי כנסיות ובתי מדרשות ומקראות? אלא כלל זה צריכים לקחת, שאם אדם רוצה לבנות מקום תורה, זה בא לו במסירות גפוש הכי גדולה, ונדאק בשביל זה אף אחד אינו רוצה לתרם כסף, כי אלו שמוזילים הון תועפות מנכסיהם, זה רק להקל ולריק, כי לדברים קדושים בא מאד קשה לתרם. ולכן אם אחד כבר מציב שיטתו לו סכומים ענקיים כאלו, סימן שזה לא מהקדושה, כי על כל דבר שבקדושה מניח את עצמו הסמ"ך מ"ם לארכו ולרחבו לא לעזר, ואדרבה הוא שם כל מיני מגיעות ועפובים, שלא יצא מהכת אל הפעל הדבר שבקדושה, וזה הסימן

שבוכחים מאש, מה שאין בן צדיקים ובחכמים את עולמו [אמר ימקיים] העולם נשצל המורה: המעוררים ומחזקים את אנשיהם ללמד תורה, שמים וארץ קנין אחד. שהם עמודים של עולם, ומה גם שיש להם שונאים ורשעים ארורים שנאמר מה אמר ה' השמים כסאי והארץ הדוס רגלי, שפוגרים עליהם, תדע לך, שהם הצדיקים נאמר כאן ארץ, ונאמר להלן ארץ, שנאמר מלאה הארץ האמתים, ובראי להשאר אצלם, לפי שבשעת פטירתו של אדם, אין בעולמו, ואלו הן, תורה קנין אחד, שמים וארץ קלויין לו לאדם לא קסף

ולא זכה ולא אבנים טובות ומרגליות, אלא תורה ומעשים טובים בלבד; כי מה מלגה את האדם? רק התורה הקדושה שלמד בחייו, כי כשאדם זוכה ומסיים בכלי ירושלמי תוספתא, הרי בונה לעצמו ב"ית בעולם האמת, ואשרי מי שאינו מטעה את עצמו בנה העולם כולו, וכבר אמר רבנו ז"ל לאנשי שלומנו (שיחות ה"ו, סימן נא): את זה תקבלו ממני, שלא יטעה אתכם העולם, כי העולם מטעה מאד; ורואים בני אדם מסתובבים בנה העולם שבעים שנה כמו בעולם התאוה, והם אינם יודעים מה שאומר הקדוש ברוך הוא לאמות העולם (עין עבודה זרה ג.): מי ששרח בערב שבת יאכל בשבת, מי שלא טרח בערב שבת, מהיכן יאכל בשבת? כי בנה העולם מי שטורח ולומד בכל יום מקרא, משנה, גמרא, בכלי ירושלמי, תוספתא, בונה לעצמו ב"ית נצחי, וכפי גיגיתו וטרחתו בעבודת השם והברכה, כן זוכה לעולם הנצחי, כי למעלה בשמים חשוב רק תורה ומצוות ומעשים טובים. ולכן האריך בספורו המנא רבי יוסי בן קסמא, כדי להראות לנו דרך בחייו יום יום. אשרי מי שמקניס דברים אלו אל תוך לבו, ויבנה יבין גם מה שאמר וכן כתוב בספר תהלים על ידו מלך ישראל (תהלים קט, עב): "טוב לי תורת פיך מאלפי זהב וכסף", ולכאורה הנה צריך רק להזכיר את הספוק, מה הוא מוסיף: וכן כתוב בספר תהלים על ידו מלך ישראל? הלא כל אחד יודע שספר תהלים חבר דוד המלך? אלא מתנוח ומעורר את כל בר תהלים, שאפלו שאינו יכול ללמוד, או נמצא במקום שקשה לו להתרבו, על כל פנים שיאמר תהלים, אשר הוא דבר גדול מאד מאד, וכמאמרם ז"ל (מדרש תהלים, פרשה א, סימן ח'): שבקש דוד המלך את הקדוש ברוך הוא, שתהיה חשוכה אמירת תהלים כלמדת נגעים ואהלות, ולכן הזכיר המנא הקדוש: וכן כתוב בספר תהלים על ידו מלך ישראל, שאפלו מי שאינו יכול רק לומר תהלים, זה גם כן דבר גדול מאד. וכמו שאמר רבנו ז"ל (שיחות ה"ו, סימן נח): אמירת תהלים מעלה גדולה כאלו אמנם דוד המלך בעצמו, כי הוא אמנם ברוח הקדוש, והרוח הקדוש מנח בתוך הפיות, וכשאומרם, הוא מעורר ברוח פיו את הרוח הקדוש, עד שנתחשב כאלו אמנם דוד המלך בעצמו, והבן למעשה.

יחמשה קנינים קנה לו הקדוש ברוך הוא בעולמו: צריך שתדע, אהובי בני! אשר כל העולם כולו אשר למראה עינינו, הכל לכל אלקות גמור הוא, והקדוש ברוך הוא עצמו את עצמו בדומם, צומם, חי, מדבר, והכל לכל לבוש לגבי האין סוף ברוך הוא. ודבר זה אי אפשר בשום פנים ואופן להבין בשכל אנושי, ומרב אורו: תבנה שמאיר עד אין סוף ואין תכלית, אדם אינו מסוגל להבין ולראות את האור הגנוז הזה, ומאחר שפככול הקדוש ברוך הוא מלביש את עצמו בתוך הבריאה — דומם, צומם, חי, מדבר, זה מעלים ומסתיר ביותר את אורו והברכה, עד שגבי אדם אינם רואים את האלקות שיש בכל דבר, רק רואים את הגשמיית של הבריאה — הרים

קנינו, מה להלן שמים וארץ אף כהן שמים וארץ, וכמיז קנינו וכו': אברהם קנין אחד מנין. שנאלו הקצו"ה לכן להיות קנינו של עולם ומקיים בשנילו, שנאמר ויזכרהו ויאמר ברוך אברהם לאל עליון, ולמה,

קִנְיָן אֶחָד, אַבְרָהָם קִנְיָן אֶחָד,

יִשְׂרָאֵל קִנְיָן אֶחָד, בֵּית

הַמִּקְדָּשׁ קִנְיָן אֶחָד. תּוֹרָה

קִנְיָן אֶחָד מִיָּנִין, דְּכָתִיב (מִשְׁלֵי

ח): "יִ קִנְיֵי רֵאשִׁית דְּרֶפֶו,

קָדָם מִפְּעֻלָּיו מֵאָז. שְׁמַיִם

וְאָרֶץ קִנְיָן אֶחָד מִיָּנִין, דְּכָתִיב

(שְׁעֵיָה סו): כֹּה אָמַר יְיָ הַשְׁמַיִם

כִּסְאֵי וְהָאָרֶץ הַדָּם רִגְלֵי, אֵי

זֶה בֵּית אֲשֶׁר תִּבְנוּ לִי וְאֵי זֶה

בשנילו שהוא קונה שמים וארץ, שנשנילו העולם מתקיים, לפי שהוא קירב את הזכויות תחת כנפי השכינה והחזיקו למוטב, ואמר להן דברים הנוכחין: ישראל קנין אחד. שנאמר עס זו קניית, ומנין שהעולם מתקיים בשנילו, שנאמר לקדושים אשר באתר המה ואדירי כל מפני כס, שהם עיקר אדירים של ארץ: מקדש ה' כוננו ידיך. עדין לא מנינו קנין. אלא מפני שנאמר כהן מקדש. ולהלן הוא אומר ויניאם אל

גבול קדשו זה קנתה ימינו, מה כהן מקדש קנינו, אף להלן מקדש קנינו. וכמה גמגום יש בדבר. ולפי הענין נראה בעיני שהזכיריאל לא נכתבה כמקנה, שהרי במסכת פסחים נזכר האשה, לא שנינו אלא מורה

וגבועות, זמים ונהרות, מדינות ונעירות וקברים, כל מיני עצים: יצאי סרק ויצאי פרות, עשבים, בדרים וקוצים, חיות קטנות וגדולות, וכל מיני בני אדם שונים ומשונים זה מזה, אמות מאמות שונות, והכל אחת לש לשון משלה, עד שאדם אינו מסגל לראות את אמתת מציאותו והבדל, הוא חושב שהכל בריאה נפרדת ממנו והבדל. אכל זכי הראות אינם רואים לפנייהם שום בריאה ועולם כלל, אלא את אמתת מציאותו והתבוננים

בהשכל שיש בכל דבר, כמוכא בדברי רבנו ז"ל (לקוטר מו"ק, חלק א, סימן א), שאיש הישראל צריך

תמיד להסתכל בהשכל שיש בכל דבר, הנינו על החיות אלקות ששמונה בתוך הבריאה, ואז יאיר לו השכל. וזו מדברגת גדולי מבחרי הצדיקים, שתמיד מסתכלים רק על האלקות שיש בתוך הבריאה, וזה (משלי ד, ח): "וארח

צדיקים כאור נגה הלךך ואור עד נכון היום", שדרכם של צדיקים להסתכל תמיד באורו והבדל, ומאיר להם אורו תמיד בשמש בצדקתם. והנה יש חמשה דברים שהם סודות הבריאה, ולכן אומר הפנא הקדוש: חמשה קנינים קנה לו הקדוש-ברוך-הוא בעולמו, הנינו ששניכים אליו, כי על-ידי עשייתם, קנאם להיות שלו, כמו שכתוב (בראשית יד, ט): "קנה שמים וארץ", הנינו כל מה שברא בזה העולם זה קנינו בכיכול, שקנה לעצמו, שרצה להיטיב לבריותיו, ושיהיה לו נחת רוח מהם. ואלו הן החמשה קנינים שהוא והבדל קנה לעצמו: תורה קנין אחד; כי סגלית הבריאה היתה בשביל התורה, כמו שאמר הגביא (תקנה לג, כה): "אם לא ברייתי יומם ולילה, חקות שמים וארץ לא שמתיו"; סגלית הבריאה היתה רק בשביל שעם ישראל יקבלו את התורה, ויקימו אותה ואת מצוותיו והבדל, כמו שכתוב (תהלים קה, מה): "בעבור חקיו ותורתיו ינצרו"; כי התורה קדמה לבריאת העולם, כמו שכתוב (משלי ח, כב): "הנני"ה קנני ראשית דרכו קדם מפעליו מאז"; ובתורה הוא הסתפל, ובה ברא את עולמו, כי בכל פרט מפרטי הבריאה יש תורה, שהקדוש-ברוך-הוא יצפה מראש מה יהיה בסוף. ולכן קשבר ישראל לומד תורה, הוא נכנס בתוך פנימיות הבריאה, וזה הקנין שקנה הקדוש-ברוך-הוא לעצמו.

שמים וארץ קננו אחד: כי תכלית בריאת שמים וארץ היתה כדי להפירו יתברך, והשלמות היא — לחבר שמים וארץ גם יחד, כי (משלי כה, א): "שמים לרום וארץ לעמק", שמים הם רוחניות

מקום מנוחתו. ואומר (תהלים קד): מזה רבו מעשיך

י, כלם בתכמה עשיתה, מלאה הארץ הגניבה. אברהם קננו אחד מנין, דכתיב (בראשית יד): ויברכהו ויאמר, ברוך אברהם לאל עליון קנה שמים וארץ. ישאל קננו אחד מנין, דכתיב (שמות טו): עד יעבור עמך ה' עד יעבור עם זו קניתו. ואומר (תהלים טו): לקדושים אשר בארץ המה, ואדירי כל חפצי בם. בית המקדש קננו אחד מנין, דכתיב (שמות טו): מקדש אדני כוננו ידיך. ואומר (תהלים עח): ויביאם אל גבול קדשו, הר זה קנתה מינו: לגשמיות.

אברהם קננו אחד: שהיה קנה הראשון שגלה ופרסם את

אמתת מציאותו יתברך לכל העולם כולו, כי הוא היה ראש למאמינים, ולכן נאמר עליו (בראשית יד, ט): "ברוך אברהם לאל עליון קנה שמים וארץ"; כי הוא הוריד את השכינה בעולם, כי מטר את נפשו לגלות ולפרסם את אמתת מציאותו יתברך, עד שגעשה מרובה לאין סוף ברוך הוא, ולולא אברהם לא היו יודעים מהקדוש ברוך הוא כלל, וכמאמרם ו"ל (במדבר כה, פ"א, פ"א, פ"א, פ"א): אמר לו הקדוש ברוך הוא לאברהם, אתה הודעת שמי בעולם, מיד שאני מקנה אותך את העליונים ואת התחתונים.

ישאל קננו אחד: תכלית הבריאה היתה רק בשביל עם ישראל, שהם זכו להפירו יתברך, וכמואב בדברי רבנו ז"ל (לקוטי מוה"ר"ן, חלק א, סימן כב), אשר עקשו לשונכראו כבר עם ישראל, כפיכחול, מכח להחזיק את כל העולמות בשבילם, כי הם נכללים לגמרי בו יתברך, על ידי קיום התורה והמצוות, וכל הבריאה בלא נבראת רק בשביל עם ישראל, ואמרו תקמינו הקדושים (פנתי ג): כשם שאי אפשר לעולם בלא רוחות, כך אי אפשר לעולם בלא ישראל; ועם ישראל קבלו את התורה, ואמרו צעשה ונשמע, נמצא שכל הבריאה נבראה רק בשבילם, ולכן הם קנינו של הקדוש ברוך הוא.

בית המקדש קננו אחד: כי התכלית בנה העולם היא בית המקדש, שמשם יוצא האור לכל העולם כולו, והוא המקום שבו הקדוש ברוך הוא להשרות את שכינתו, ומשם נתגלה השכינה לכל העולם כולו, ולכן המקום הזה הוא קנינו של הקדוש ברוך הוא, כי במקום בית המקדש משם השפת כל העולם כולו, ולכן כל אלו התמשה קנינים שבשבילם עקר הבריאה, כי משם מתגלה עצם עצמיותו אלוקותו יתברך, כי התורה מגלה את הקדוש ברוך הוא ואת פנימיות שמים

וארץ, ואברהם מסר את נפשו בעבורו: תתברך, וממנו יוצא כלל נשמות ישראל, ובית המקדש הוא מקום השפאת השכינה לדורי דורות, והבן למעשה.

יא כל מה שפרא הקדוש-ברוך הוא בעולמו לא בראו אלא לכבודו, שפאמר (ישעיה מג, ז): "כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתיו, יצרתיו אף עשיתיו", ואומר (שמות טו, יח): "י: ימלך"

יעלם ועד": צריך שתדע, אהובי, בני! אשר אין שום מציאות בלעדיו

תתברך כלל, וכל מה שפרא הקדוש-ברוך הוא בעולמו לא בראו אלא

שיתגלה כבודו תתברך, ואומר (שמות טו): "י: ימלך לעלם ועד":

וכרא את האדם שהוא בר ישראל, שעליו אמרו חכמינו הקדושים (במות א, א) על הפסוק (תקרא לך, לא): "אדם אתם", אתם קרויין אדם, ואין העובדי כוכבים קרויין אדם, כי בכל בר ישראל מאיר שם הנוה"ה ברוך הוא וברוך שמו, שכלול מארבעה עולמות: אצילות, בריאה, ציורה, עשייה, שהם אותיות ה' ה' ה' ה' אש, רוח, מים, עפר, אויאל מיקאל רפאל גבריאל, שכלם תלויים זה בזה, ואם בר ישראל דבוק בו תתברך, ומבטל את עצמו לגמרי לעצם עצמיות חיות אלקותו תתברך, על-ידי-הוה מקרב אותיות שמו תתברך המימד אחד אל אחד, והוא שולט על כל הבריאה: אש, רוח, מים, עפר, ומלאכי מעלה אויאל, מיקאל, רפאל, גבריאל, שומרים אותו, וכמוכא

(נצא מהימא, פתח וכוה). על הפסוק (דברים יד, א): "בנים אתם להנוה"ה אלקיכם", בחובין דלהון מתפרדי אתנן ועל-ידי זיונותיהם מתפרדות ונפרדות האותיות של שם הנוה"ה ברוך הוא, ותקנא

הוא דלהון אוריתא ונתתקן שלמה זה על-ידי למוד תורה, דאיהו שם הנוה"ה לקרא אתנן י ביה ו' בה' בקרבנא דלהון, הרי בכל קרבנין בין דבעירי בין דמלאכין דממנן על פקודיו. בין במלכותא בין בשמיה פלא צריך לקרא לקרא בריך הוא באורייתא דיליה באתנן קדישין ואיהו רכיב בארבע חינון דמלאכים, ואיהו רכיב בארבעה יסודין דמנהון אתקריאו ארבע חינון טבעיים, ואיהו הוא דמקרב מנא באשא ורוחא בעפרא, הךא הוא דתתיב (איוב כה, ב): "עשה שלום במרומי", ואוף הכי הוא מקרב מיקאל דאיהו מים שקליים עם גבריאל, דהוא אש שקלי, ואיהו מקרב אויאל דאיהו אור דהינו רוח שקלי עם רפאל דאיהו אפר, דהינו עפר שקלית דמדן דאסתלק לקרא בריך הוא מביניהו לית בהון חילא. ואי תימא הא תתיב בכל קרבנין להנוה"ה ואיך אמרנא דאית פרוכא באתנן, אלא האי אתמר בדרגין דאתקריאו ואתקריאו בשמיה ולא דאינון איהו ממש, הךא הוא דתתיב (ישעיה מג, ז): "כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתיו יצרתיו אף עשיתיו", דאית אתנן דהנוה"ה באצילות דלית בהו פרוכא והוה הפסקה דאנון כמבועין לגביהו דאשקנן לאילני, ובגין אליון דאתקריאו אדם ין לרישא ו' לגופא ה' לעשר אצבעאן. אכל עליות העילות על כלא דאתקרי הנוה"ה אתמר ביה (ישעיה מ, כה): "ואל מי תדמינו ואשנה, אמר קדוש" (שם יח): "ואל מי תדמינו אל, ומה דמות תערכו לו"; (מלאכי ג, ז): "אני הנוה"ה לא שנית"; לא

מטי ביה חובין לאפרשא אתני י מה' ו' מה, דלית ביה פרוכא, ועליה אתמר (תהלים ה, ה): "לא יגדך רע", איהו שליט על כלא ולית מאן דשליט ביה. איהו תפיס בכלא ולית מאן דתפיס ביה ואיהו לא אתקרי הנוה"ה ובכל שמנן, אלא באתפשטות נהורייה עליהו, וכד אסתליק מניהו לית

ליה מפרמיה שם קלל, מנהוין (קטלח ז, כד): רבי חנניא בן עקשיא אומר וכו'. לא אמר למלמיה
 "עמק עמוק מי ימצאנו", לית נהורא יכיל גבי מסכת אבות, אלא במסכת מכות באלו הן הלוקין.
 לאסתפקלא ביה דלא אסתחשכת וכו', ציין שם. ולפי שיש זה סיוס נאה, נהגו כל העם לאמרה בסוף
 גמצא, שקל הבריאה נבראה רק בשביל האדם, כל פרק ופרק. לפי שאין אומרים קדיש על המטנה אלא
 שהוא בעצם שם הני"ה רבי חנניא בן עקשיא אומר,
 שלום, על ידי שזוכה רצה הקדוש ברוך הוא לזכות
 לזכך את עצמו מאיר בו את ישראל, לפיכך הרבה להם
 שמו יתברך בגלוי ובתורה ומצוות, שנאמר (ישעיה
 ונפלא מאד, והוא שולט תורה ומצוות, אש, מים,
 על הבריאה: אש, מים, רוח, עפר, ומלאכי מעלה,
 אוריא, מיכאל, רפאל, גבריאל, שומרים אותו,
 גבריאל, שכל הבריאה מקשרת ומחברת יחד,
 ומצא, שכל הבריאה מקשרת ומחברת יחד,
 והכל ברא הקדוש ברוך הוא רק לקבדו, כדי
 שבר ישראל יעשה רצונו, ואז יהיה גלגל
 לגמרי באין סוף ברוך הוא, ויהיה אחד עמו
 יתברך, והבן למעשה.

רבי חנניא בן עקשיא אומר: משנה זו היא

בסוף פרק "אלו הן הלוקין", ויש לומר השעם למה גומרים עם משנה זו תמיד אחר
 שמימים מסכת אבות? אלא יש לומר, מאחר שאדם לומד את מוסרי התנאים, יכול לפל בראש
 — איך אוכל לקיים את כל דבריהם שהם מדות טובות, וטבע של אדם שנובא במדות רעות,
 כמו שכתוב (איוב יא, יב): "כרם אדם יולד", והוא צריך לזכך את חמירות גופו הנשמי, על זה
 מסיימים עם המשנה הזו, שאל תכנס בראש, שאפילו אם לא תקיים רק מדה אחת מהתורה
 והמצוות, זה כבר יזכך אותך, ותזכה להעשות קלי להמשכת שכינת עזו יתברך, ואז תרצה כבר
 ללמד את כל העולם בלוי, ולקיים את כל מצוותיו יתברך, רק תתחיל עם מצוה אחת או תקיים
 מדה טובה אחת, וכבר תראה את הטוב הגנוז שיש בתוך הבריאה, ולא תרצה שום דבר — רק
 את הקדוש ברוך הוא. אשרי מי שמכניס דבורים אלו לתוך לבו, ואז טוב לו כל הימים, והבן
 למעשה.

וַיִּגְעוּ: ז אַתָּה סֵתֶר לִי¹, מִצַּר תִּצְרֵנִי, רָנִי פִּלְט תְּסוּבְּבֵנִי
 סֵלָה: ח אֲשַׁכִּילָךְ, וְאֹרֶךְ בְּדָרְךָ זֶה תִּלְךָ, אִיעֲצָה עֲלֶיךָ עֵינֵי: ט אֶל
 תִּהְיוּ כְּסוּס, כְּפָרָד, אִין הָבִין, בְּמַתְג וְרָסֵן עֲדִיו לְבָלוֹם, בַּל קָרֵב
 אֵלֶיךָ: ירְבִים מִכְּאוּבִים לְרָשָׁע, וְהַבּוֹטֵחַ בִּיהוָה חֶסֶד יְסוּבְּבֵנוּ: יא
 שְׂמַחוּ בִיהוָה, וְגִילוּ צְדִיקִים, וְהִרְנִינוּ כָּל יִשְׂרָאֵל לֵב:

מא

א לְמַנְעַח מִזְמוֹר לְדָוִד: ב אֲשֶׁרִי מִשְׁכִּיל אֶל דָּל, בְּיוֹם רָעָה יִמְלִיטְהוּ
 יְהוָה: ג יְהוָה יִשְׁמְרֵהוּ וַיַּחֲיֵהוּ, וְאֲשֶׁר בְּאֶרֶץ, וְאֶל תִּתְּנֵהוּ בְּנַפְשׁ
 אֹיְבָיו: ד יְהוָה יִסְעֲדֵנוּ עַל עָרֵשׁ דָּוִי, כָּל מִשְׁכָּבוֹ הִפְכֹת
 בְּחַלְיוֹ: ה אָנִי אֶמְרָתִי, יְהוָה חֲנֻנִי, רַפָּאָה נַפְשִׁי כִּי חָטָאתִי
 לָךְ: ו אֹיְבֵי יֹאמְרוּ רַע לִי, מָתִי יָמוֹת וְאָבָד שְׁמוֹ: ז וְאִם בָּא
 לְרֵאוֹת, שְׂוֹא יִדְבֵר, לְבוֹ יִקְבֹּץ אָוֶן לוֹ, יֵצֵא לַחוּץ יִדְבֵר: ח יַחַד עָלִי
 יִתְלַחֲשׂוּ כָּל שֹׁנְאֵי, עָלִי יַחֲשְׁבוּ רָעָה לִי: ט דְּבַר בְּלִיעֵל יַעֲזוֹק בּוֹ,
 וְאֲשֶׁר שָׁכַב לֹא יוֹסִיף לָקוּם: י גַּם אִישׁ שְׁלוֹמִי, אֲשֶׁר בְּטַחַתִּי בּוֹ
 אוֹכַל לַחֲמִי, הִגְדִּיל עָלַי עֵקֵב: יא וְאַתָּה יְהוָה, חֲנֻנִי וְהַקִּימֵנִי,
 וְאַשְׁלֶמְהָ לָּהֶם: יב בְּזֹאת יִדְעֵתִי כִּי חִפְצָתָ בִּי, כִּי לֹא יִרְיַע אֹיְבֵי
 עָלַי: יג וְאֲנִי בְּתַמִּי תַמְכֹתָ בִּי, וַתַּצִּיבֵנִי לְפָנֶיךָ לְעוֹלָם: יד בְּרוּךְ
 יְהוָה, אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל, מִהָעוֹלָם וְעַד הָעוֹלָם אָמֵן וְאָמֵן:

¹ כַּאֲן צְרִיךְ לְהַפְסִיק מְעַט. (עֵינֵן בְּלִקוּטֵי מוֹהַר"ן חֵלֶק א' סִימָן רי"ג).

אָרְבוּ לְנַפְשִׁי, יְגוּרוּ עָלַי עֵזִים, לֹא פִשְׁעֵי וְלֹא חַטָּאתַי יְהוֹזֵה: הַ בְּלִי
 עוֹן, יִרְוּעוֹן וַיְכַוְנֵנוּ, עוֹרָה לְקִרְאתִי וּרְאָה: וּוְאַתָּה יְהוָה אֱלֹהִים
 עֲבָאוֹת, אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל, הִקְיַצְהָ לְפָקֵד כָּל הַגּוֹיִם, אֶל תַּחֵן כָּל בְּגֵדֵי
 אֶן סֵלָה: זִישׁוּבוּ לְעָרֵב, יִהְמוּ כִכְלָב, וַיִּסּוּבּוּ עִיר: ח הִנֵּה יִבְיַעוֹן
 בְּפִיָּהֶם, חֲרָבוֹת בְּשִׁפְתוֹתֵיהֶם, כִּי מִי שָׁמַע: טוּאַתָּה יְהוָה תִּשְׁחַק
 לְמוֹ, תִלְעַג לְכָל גּוֹיִם: י עוֹן, אֱלֹיךָ אֲשַׁמְרָה, כִּי אֱלֹהִים
 מִשְׁגָּבִי: יא אֱלֹהֵי חֲסָדִי, יִקְדַּמְנִי, אֱלֹהִים יִרְאֵנִי בְּשִׁרְרֵי: יב אֶל
 תִּהְרַגְם פֶּן יִשְׁכַּחוּ עַמִּי, הִנֵּיעַמוּ בְּחִילְךָ, וְהוֹרִידְמוּ, מִגִּנּוֹן
 אֲדָנִי: יג חַטָּאת פִּימוֹ, דְּבַר שִׁפְתֵימוֹ, וַיִּלְכְּדוּ בְּגֹאוֹנָם, וּמֵאֲלֵה וּמִכַּחַשׁ
 יִסְפְּרוּ: יד כִּלְה בַּחֲמָה, כִּלְה, וַאֲיַנְמוּ, וַיִּדְעוּ כִּי אֱלֹהִים מִשְׁל בְּיַעֲקֹב
 לְאַפְסֵי הָאָרֶץ סֵלָה: טו וַיִּשְׁבוּ לְעָרֵב, יִהְמוּ כִכְלָב, וַיִּסּוּבּוּ
 עִיר: טז חֲמָה יִנִּיעוֹן לְאָכֹל, אִם לֹא יִשְׁבְּעוּ, וַיִּלְיֵנוּ: יז וַאֲנִי אֲשִׁיר
 עֲזָךְ, וְאַרְנֶן לְבַקֵּר חֲסָדֶךָ, כִּי הָיִיתָ מִשְׁגָּב לִי וּמָנוֹס בְּיוֹם צָר
 לִי: יח עוֹי, אֱלֹיךָ אֲזַמְרָה, כִּי אֱלֹהִים מִשְׁגָּבִי אֱלֹהֵי חֲסָדִי:

עז

א לְמַנְעַח עַל יְדוּתוֹן לְאַסָּף מִזְמוֹר: ב קוֹלִי אֶל אֱלֹהִים, וְאַעֲעֶקֶה
 קוֹלִי אֶל אֱלֹהִים, וְהֶאֱזִין אֵלַי: ג בְּיוֹם צָרְתִי אֲדָנִי דִרְשָׁתִי, יְדֵי לִילָה
 נִגְרָה, וְלֹא תִפּוּג, מֵאַנְהָ הַנַּחֵם נַפְשִׁי: ד אֲזַכָּרָה אֱלֹהִים, וְאַהֲמִיָּה,

² בְּאַמְרָךְ אֶל אֱלֹהִים תִּכְוֵן חַמְלֹנִי כְּזֶה אֶל"ף לְמ"ד אֶל"ף לְמ"ד ה"י יו"ד מ"ם

אָשִׁיחָה וְתַתְּעִטָּה רוּחִי סֵלָה: הָ אַחֲזֹתָ שְׁמֵרוֹת עֵינַי, נִפְעַמְתִּי וְלֹא
אֲדַבֵּר: וְחֻשְׁבֹּתַי יָמִים מִקֶּדֶם, שָׁנוֹת עוֹלָמִים: זֹ אֲזַכֵּרָה נְגִינֹתַי
בְּלִילָה, עִם לִבִּי אֲשִׁיחָה, וַיִּחַפֵּשׂ רוּחִי: חֲהִלְעוֹלָמִים יִזְנַח אֲדָנָי,
וְלֹא יִסִּיף לְרַעוֹת עוֹד: ט הָאֶפֶס לְנֹצַח חֲסֵדוֹ, גָּמַר אָמַר לְדָר
וְדָר: י הִשְׁכַּח חֲנוּת אֵל, אִם קָפַץ בְּאֵף רַחֲמָיו סֵלָה: יא וְאָמַר חֲלוֹתַי
הִיא, שָׁנוֹת יָמִין עֲלִיוֹן: יב אֲזַכּוֹר מֵעַלְלֵי יְהוָה, כִּי אֲזַכֵּרָה מִקֶּדֶם
פְּלֶאֶף: יג וְהִגִּיתִי בְּכָל פְּעֻלָּה, וּבַעֲלִילוֹתַיִךְ אֲשִׁיחָה: יד אֱלֹהִים,
בְּקֹדֶשׁ דְּרָכֶיךָ, מִי אֵל גָּדוֹל בְּאֱלֹהִים: טו אַתָּה הָאֵל עֹשֶׂה פְּלֶא,
הוֹדַעְתָּ בְּעַמִּים עֲזָרָה: טז גָּאֲלֹתָ בְּזֵרוּעַ עַמְּךָ, בְּנֵי יַעֲקֹב וַיִּזְסַף
סֵלָה: יז רָאוּךָ מִיָּם אֱלֹהִים, רָאוּךָ מִיָּם יַחִילוּ, אָף יִרְגְּזוּ
תְהַמּוֹת: יח זָרְמוּ מִיָּם עֲבוֹת, קוֹל נָתַנוּ שְׁחָקִים, אָף חֲצַצְרֵיךָ
יִתְהַלְכוּ: יט קוֹל רַעֲמֶךָ בַּגְּלָגַל, הֵאִירוּ בְּרָקִים תֵּבֵל, רָגְזָה וַתִּרְעַשׂ
הָאָרֶץ: כ בָּיִם דְּרָכֶיךָ, וּשְׁבִילֶיךָ בְּמִים רַבִּים, וְעַקְבוֹתַיִךְ לֹא
נָדְעוּ: כא נַחִיתָ כַּעֲזָן עַמְּךָ, בְּיַד מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן:

ע

א תִּפְלָה לְמֹשֶׁה, אִישׁ הָאֱלֹהִים, אֲדָנָי מָעוֹן אַתָּה הָיִיתָ לָנוּ בְּדָר
וְדָר: ב בְּטָרֶם הָרִים יִלְדוּ, וַתְּחַלֵּל אָרֶץ וְתֵבֵל, וַיַּעֲזוּלֶם עַד עוֹלָם
אַתָּה אֵל: ג תָּשָׁב אָנוּשׁ עַד דָּכָא, וַתֹּאמֶר, שׁוּבוּ בְנֵי אָדָם: ד כִּי
אָלַף שָׁנִים בְּעֵינֶיךָ כְּיוֹם אֶתְמוֹל כִּי יַעֲבֹר, וְאַשְׁמוּרָה
בְּלִילָה: ה זָרְמַתֶּם שָׁנָה יְהִיוּ, בְּבִקֵּר כְּחֻצֵיר יַחֲלֹף: וּבְבִקֵּר יַעֲיֵן,

וְחָלַף, לְעָרֵב יְמוּלֵל וַיִּבֶשׁ: ז כִּי כָּלִינוּ בְּאַפָּךְ, וּבַחֲמַתְךָ
 נִבְהַלְנוּ: ח שֶׁתָּה עֹנֵתֵינוּ לְנִגְדֶךָ, עֲלִמְנוּ לְמֵאֹר פְּנִיךָ: ט כִּי כָּל יָמֵינוּ
 פָּנוּ בְּעִבְרַתְךָ, כָּלִינוּ שְׁנֵינוּ כְּמוֹ הֶגְהָ: י יָמֵי שְׁנוֹתֵינוּ, בָּהֶם שְׁבָעִים
 שָׁנָה, וְאִם בְּגִבּוֹרֵת שְׁמוֹנִים שָׁנָה, וְרַהֲבָם, עָמַל וְאָוֶן, כִּי גַז חֵישׁ
 וְנִעְפָּה: יא מִי יוֹדֵעַ, עַז אַפָּךְ, וּכְיֹרְאֲתְךָ, עִבְרַתְךָ: יב לְמִנּוֹת יָמֵינוּ כֹּן
 הוֹדַעַ, וְנִבְא, לְבַב חֲכָמָה: יג שׁוֹבָה יְהוָה, עַד מָתִי, וְהִנָּחֵם עַל
 עִבְדֶיךָ: יד שְׁבִיעֵנוּ בַּבֶּקֶר, חֲסִדֶךָ, וְנִרְנָנָה, וְנִשְׂמַחָה, בְּכָל
 יָמֵינוּ: טו שְׂמַחְנוּ, כִּימֹת עֲנִיתָנוּ, שְׁנוֹת רָאִינוּ רָעָה: טז יִרְאֶה אֵל
 עִבְדֶיךָ פְּעֻלָּךְ, וְהִדְרֶךְ עַל בְּנֵיהֶם: יז וַיְהִי נָעַם אֲדֹנָי אֱלֹהֵינוּ עָלֵינוּ,
 וַמַּעֲשֵׂה יְדֵינוּ, כּוֹנֵנָה עָלֵינוּ, וַמַּעֲשֵׂה יְדֵינוּ כּוֹנֵנָהוּ:

קה

א הוֹדוּ לַיהוָה, קְרָאוּ בְשֵׁמוֹ, הוֹדִיעוּ בְּעַמִּים עֲלִילוֹתָיו: ב שִׁירוּ לוֹ,
 זַמְרוּ לוֹ, שִׁיחוּ בְּכָל נְפִלְאוֹתָיו: ג הִתְהַלְלוּ בְּשֵׁם קְדֹשׁוֹ, יִשְׂמַח לֵב
 מִבְּקִשֵׁי יְהוָה: ד דְּרִשׁוּ יְהוָה, וְעִזּוּ, בְּקִשׁוֹ פָּנָיו תָּמִיד: ה זְכְרוּ
 נְפִלְאוֹתָיו אֲשֶׁר עָשָׂה, מִפְּתוֹ וּמִשְׁפָּטֵי פִּיו: ו זֶרַע אַבְרָהָם, עֲבָדוּ,
 בְּנֵי יַעֲקֹב, בַּחִירָיו: ז הוּא יְהוָה, אֱלֹהֵינוּ בְּכָל הָאָרֶץ
 מִשְׁפָּטָיו: ח זְכַר לְעוֹלָם בְּרִיתוֹ, דַּבֵּר צְוָה, לְאַלְפֵי דוֹר: ט אֲשֶׁר כָּרַת
 אֶת אַבְרָהָם, וּשְׁבוּעָתוֹ לְיִשְׁחָק: י וַיַּעֲמִידָהּ לְיַעֲקֹב, לְחֵק, לְיִשְׂרָאֵל
 בְּרִית עוֹלָם: יא לֵאמֹר, לָךְ, אֶתְּנֶנְךָ אֶת אֶרֶץ כְּנָעַן, חֶבְל
 נַחֲלַתְכֶם: יב בְּהִיוֹתָם מִתִּי מִסְפָּר, כְּמַעֲט, וְגָרִים בָּהֶם: יג וַיִּתְהַלְכוּ

מִגֹּי אֶל גֹּי, מִמַּמְלָכָה אֶל עַם אַחֵר: יָד לֹא הֵנִיחַ אָדָם לְעַשְׂקָם,
וַיִּזְכַּח עֲלֵיהֶם מְלָכִים: טו אֶל תִּגְעוּ בְּמִשְׁיָחַי, וְלִנְבִיאֵי אֵל
תִּרְעוּ: טז וַיִּקְרָא רָעַב עַל הָאָרֶץ, כָּל מִטָּה לֶחֶם שָׁבַר: יז שְׁלַח
לְפָנֵיהֶם אִישׁ, לְעֶבֶד נִמְכָּר יוֹסֵף: יח עָנָו בִּכְפָל רִגְלוֹ, בְּרִזָּל בָּאָה
נִפְשׁוֹ: יט עַד יֵת, בֵּא דְבַרוּ, אִמְרַת יְהוָה, עֲרַפְתֶּהוּ: כ שְׁלַח מֶלֶךְ,
וַיִּתִּירֶהוּ, מִשָּׁל עַמִּים, וַיִּפְתַּחֶהוּ: כא שָׁמוּ אָדוֹן לְבֵיתוֹ, וּמִשָּׁל בְּכָל
קִנְיָנוֹ: כב לְאַסֵּר שָׂרָיו, בְּנַפְשׁוֹ, וּזְקִנָיו, יַחֲפִם: כג וַיָּבֵא יִשְׂרָאֵל
מִצְרַיִם, וַיַּעֲקֹב גָּר בְּאֶרֶץ חָם: כד וַיִּפֹּר אֶת עַמּוֹ מְאֹד, וַיַּעֲצִמְהוּ
מִצְרָיו: כה הִפְדָּ לֵבָם לְשֵׁנָא עַמּוֹ, לְהִתְנַפֵּל בְּעֶבְדָיו: כו שְׁלַח מֹשֶׁה
עֲבָדוֹ, אֶהְרֹן אֲשֶׁר בָּחַר בּוֹ: כז שָׁמוּ בָם, דְּבָרֵי אֲתוֹתָיו, וּמִפְתִּים
בְּאֶרֶץ חָם: כח שְׁלַח חֲשֹׁךְ, וַיַּחֲשֹׁךְ, וְלֹא מָרוּ אֶת דְּבָרוֹ: כט הִפְדָּ אֶת
מִימֵיהֶם לָדָם, וַיָּמַת אֶת דִּגְתָם: ל שָׂרֵץ אֶרֶץ עֲפָרָדִיעִים, בְּחִדְרֵי
מְלִכֵיהֶם: לא אָמַר, וַיָּבֵא עָרַב, פְּנִים, בְּכָל גְּבוּלָם: לב נָתַן גְּשֵׁמֵיהֶם
בָּרֶד, אִשׁ לְהִבּוֹת בְּאֶרֶץ: לג וַיֵּד, גִּפְנָם וּתְאֵנָתָם, וַיִּשְׁבֵּר עֵץ
גְּבוּלָם: לד אָמַר, וַיָּבֵא אֲרָבָה, וַיִּלֶּק, וַאֲיִן מִסְפָּר: לה וַיֹּאכַל כָּל
עֵשֶׂב בְּאֶרֶץ, וַיֹּאכַל פְּרִי אֲדָמָתָם: לו וַיֵּד כָּל בְּכוֹר בְּאֶרֶץ,
רֵאשִׁית לְכָל אוֹנָם: לז וַיִּזְעִיאוּם בְּכֶסֶף וְזָהָב, וַאֲיִן בְּשִׁבְטָיו
כּוֹשֵׁל: לח שָׁמַח מִצְרַיִם בְּעֲצָתָם, כִּי נָפַל פַּחַדָם עֲלֵיהֶם: לט פָּרַשׁ
עָנָו, לְמִסְדָּ, וְאִשׁ, לְהָאִיר לְיִלְהָ: מ שָׂאֵל, וַיָּבֵא שְׁלִיו, וְלֶחֶם שָׁמַיִם,
יִשְׁבִּיעַם: מא פָּתַח עוֹר, וַיִּזְוְבוּ מֵיָם, הִלְכוּ בַּעֲצוֹת נָהָר: מב כִּי זָכַר
אֶת דְּבַר קִדְשׁוֹ, אֶת אֲבֵרָתָם עֲבָדוֹ: מג וַיִּזְעַא עַמּוֹ בְּשִׁשּׁוֹן, בְּרִנָּה

אֶת בְּחִירָיו: מִד וַיִּתֵּן לָהֶם אֲרָצוֹת גּוֹיִם, וַעֲמַל לְאֻמִּים
 וַיִּרְשׁוּ: מִה בְּעִבּוֹר יִשְׁמְרוּ חֻקָּיו, וַתּוֹרַתּוֹ יִנְעֲרוּ, הַלְלוּנָהּ:

קלו

א על נְהָרוֹת בְּכָל שָׁם יִשְׁבְּנוּ, גַּם בְּכִינוּ בְּזַכְרָנוּ אֶת צִיּוֹן: ב על
 עָרְבִים בְּתוֹכָהּ, תְּלִינוּ פְּנּוֹתֵינוּ: ג כִּי שָׁם שְׁאַלּוּנוּ שׁוֹבֵינוּ דְּבַרֵי
 שִׁיר, וַתּוֹלְלִינוּ שְׂמֵחָהּ, שִׁירוּ לָנוּ, מִשִּׁיר צִיּוֹן: ד אִיךְ נָשִׁיר אֶת שִׁיר
 יְהוָה, עַל אֲדַמַּת נֶכֶר: ה אִם אֶשְׁכַּחךְ יְרוּשָׁלַיִם, תִּשְׁכַּח
 יְמִינִי: ו תִּדְבַּק לְשׁוֹנֵי לְחֻכֵּי, אִם לֹא אֶזְכְּרֶכִי, אִם לֹא אֶעֱלֶה אֶת
 יְרוּשָׁלַיִם, עַל רֹאשׁ שְׂמֵחָתִי: ז זָכַר יְהוָה לְבִנֵי אֲדוּם, אֵת יוֹם
 יְרוּשָׁלַיִם, הָאֹמְרִים, עָרוּ עָרוּ, עַד הַיְסוֹד בָּהּ: ח בַּת בְּכָל הַשְּׂדוּדָהּ,
 אֲשֶׁרִי שִׁישַׁלֵּם לָךְ, אֶת גְּמוּלָךְ שֶׁגִּמַּלְתָּ לָנוּ: ט אֲשֶׁרִי שִׁיאַחֲזוּ וְנִפֵּץ
 אֶת עַלְלֶיךָ אֶל הַסַּלַע:

קנ

א הַלְלוּנָהּ הַלְלוּ אֶל בְּקֹדֶשׁוֹ, הַלְלוּהָ בְּרִקִיעַ עֵזוֹ: ב הַלְלוּהָ
 בְּגִבּוֹרָתָיו, הַלְלוּהָ כְּרֹב גְּדֻלּוֹ: ג הַלְלוּהָ בְּתִקְעַ שׁוֹפָר, הַלְלוּהָ
 בְּנֶבֶל וְכַנּוֹר: ד הַלְלוּהָ בְּתֹף וּמַחֲזֵל, הַלְלוּהָ בְּמִנִּים
 וְעֶגְבִּי: ה הַלְלוּהָ בְּצִלְעָלֵי שְׂמֵעַ, הַלְלוּהָ בְּצִלְעָלֵי תְרוּעָה: ו כָּל
 הַנְּשָׂמָה תִּהְלֵל יְהוָה, הַלְלוּנָהּ:

אחר שסיים תהלים יאמר שלשה פסוקים אלה:

מי יתן מציון ישועת ישראל בשוב יי שבות עמו, יגל יעקב ישמח ישראל:
 ותשועת צדיקים מיי, מעוזם בעת צרה: ויעזרם יי ויפלטם, ויפלטם מרשעים
 ויושיעם פי חסו בו:

זאת התפלה מצאנו באמתחת הכתבים והיא מעט הפמות ורב האיכות:

רבונו של עולם, עלת העלות וסבת כל הסבות, אנת לעלא, לעלא מן
 כלא, ולית לעלא מנד, דלית מחשבה תפיסא בד כלל, ולד דומיה תהלה,
 ומרמם על כל ברכה ותהלה. אותד אדרש, אותד אבקש שתחתד חתירה
 דרד כבושה מאתד, דרד כל העולמות, עד ההשתלשלות שלי במקום
 שאני עומד, כפי אשר נגלה לד, יודע תעלומות, ובדרד ונתיב הזה תאיר
 עלי אורד, להחזירני בתשובה שלמה לפנוד באמת, כפי רצונד באמת,
 כפי רצון מבחר הברואים, לבלי לחשב במחשבתי שום מחשבת חוץ
 ושום מחשבה ובלבול שהוא נגד רצונד, רק לדבק במחשבות זכות צחות
 וקדושות בעבודתד באמת בהשגתד ובתורתד. הט לבי אל עדותיד, ותן
 לי לב טהור לעבדד באמת. וממצולות ים תוציאני לאור גדול חיש קל
 מהרה. תשועת יהוה כהרף עין, לאור באור החיים כל ימי חיותי על פני
 האדמה. ואזכה לחדש נעורי, הימים שעברו בחשד, להחזירם אל
 הקדשה, ותהיה יציאתי מן העולם כביאתי, בלא חטא. ואזכה לחזות
 בנעם יהוה ולבקר בהיכלו, כלו אומר כבוד, אמן נצח סלה ועד:

